Hâtemü'l-Enbiyâ

HAZRETİ MUHAMMED VE HAYÂTI

ALİ HİMMET BERKİ
OSMAN KESKİOĞLU

DİB YAYINLARI

Hâtemü'l-Enbiyâ
HAZRETİ MUHAMMED ve Hayâtı

Hâtemü'l-Enbiyâ
Hazreti Muhammed ve Hayâtı
Ali Himmet BERKİ – Osman KESKİOĞLU

Tashih
Mehmet Ali Soy

Grafik&Tasarım
Recep Kaya

Diyanet İşleri Başkanlığı / 67
Halk Kitapları / 30

Baskı
Korza Yay. Bas. San. Tic. A.Ş.
Tel: 0 312 342 22 08

2015-06-Y-0003-67
ISBN 978-975-19-0083-8
Sertifika No: 12930

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No: 147/A 06800 Çankaya / ANKARA
Tel: 0312 295 72 94
Faks: 0312 284 72 88
e-posta:diniyayinlar@diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış:
Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0312 295 71 53 – 295 71 56
Faks: 0312 285 18 54
e-posta:dosim@diyanet.gov.tr

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Hâtemü'l-Enbiyâ HAZRETİ MUHAMMED ve Hayâtı

A. Himmet BERKİ Osman KESKİOĞLU

30. Baskı

ANKARA –2015

Bu kitap Din İşleri Yüksek Kurulu'nun 16.06.1956 tarih ve 280 sayılı kararı ile yayınlanmıştır.

ÖN SÖZ

Hâtemü'l-enbiyâ olan sevgili Peygamber'imiz Hazret-i Muhammed'in mübârek hayâtını yazmak, bizim için hem şerefli, hem zevkli bir vazîfe olmuştur. Bu eseri yazarken duyduğumuz mânevî haz sonsuzdur.

Hazret-i Muhammed'in hayâtı, diğer peygamberlerin hayâtına benzemez. O müstesnâ bir husûsiyet taşır. O, okundukça insanların nazarında daha büyür; yakından tanındıkça daha çok heyecan verir. O'nun hayâtı muhabbet, şefkat, fazîlet, hulûs ve samîmiyyet dolu bir hayâttır. O, beşeriyete Allah'ın en mükemmel dîni olan İslâmiyet'i tebliğ etmiş; Allah, kullarına olan ni'met ve ihsânını O'nunla tamamlamıştır. O, insanları bir tek Allah'a îmân etrâfında toplanmaya da'vet etmiş; muhabbet ve şefkatla birbirine bağlı, fazîlet sâhibi bir ümmet, bir İslâm câmiası meydana getirmiştir. O'nun azameti; en güzel usullerle, doğru yollardan insanlığı iyiliğe da'vet etmesindedir. Maddî bir keşmekeşlik içinde çalkalanan insanlar için halâs yolu, O'nun gösterdiği yoldur. Nur ve saâdet, O'nun izinden gidenlerin haz ve nasîbidir. Beşer aradığı emniyet ve huzûru, feyz ve fevzi Onda bulur. O, beşerin son mürşidi ve halâskârıdır.

O'nun hayatında şâibe aramak, güneşte leke aramaya benzer. O'nun hayâtı Kur'an-ı Kerîm'den akseder. O'nun ahlâkı, Kur'an ahlâkıdır. Bu cihet O'nun en sâdık hayat arkadaşı, fazîletli Ümmü'l- Mü'minin Hazret-i Âişe'nin şehâdetiyle sâbittir. Eski, yeni bazı tarihçilerin gelişi güzel bir takım rivâyetleri, O'nun saf ve temiz hayatını aslâ gölgelendiremez. O sözler, onların kendi görüşleri olmaktan ileri geçemez. İndî mütâlâalar, aslâ hakîkatı ifâde etmez.

Biz duyulan bir ihtiyacı karşılamak için bu eseri hazırladık. Maksadımız, gençlerimize büyük Peygamber'imizin hayatını elimizden geldiği

kadar, olduğu gibi tanıtmak ve sevdirmektir. Vâkıa dilimizde, ekserisi şark ve garp lisanlarından terceme sûretiyle meydana getirilmiş bazı İslâm tarihleri var. Fakat, bunlar hem kusurlu, hem de ihtiyaçlara cevap verecek mahiyette değildir. Bazıları ise maksad-ı mahsus mahsülüdür. Türk gençliğinin, Peygamber'lerinin hayatını garp tercemelerinden öğrenmek zorunda kalması ne kadar acıdır.

Biz, okuyucularımıza takdim ettiğimiz bu eserin mükemmel olduğunu aslâ iddia edemeyiz. Ancak bir boşluğu doldurduğunu ve bir ihtiyaca cevap verdiğini söyleyebiliriz. Kitabımız daha mükemmel eserlerin hazırlanmasına vesile olursa, emeğimiz boşa gitmemiş demektir; böyle bir mazhariyet bizim için mûcib-i tesellîdir.

Beşerin son mürşidi Hazret-i Muhammed'in hayâtıyla, artık bütün muzdarip dünya meşgul oluyor. Onu her gün biraz daha iyi anlıyor ve hürmetle anıyorlar. Şu da bilinmeli ki, Onu layıkıyla anlatabilmek, fâni kalemlerin takatı üstündedir.

"Her vasfı ki, imtiyazı hâiz,

"Tarih O'nu vasfederken âciz.

Bu eserimizle bütün dünyanın kendisiyle meşgul ve önünde baş eğdiği sevgili Peygamber'imizin hayâtını biraz olsun tanıtabilirsek, hazzımız o nisbette büyük olacaktır.

Bize düşen sa'yü gayrettir. Tevfik ve hidayet Allah'dandır.

Ankara: 9 Zilhicce 1375, 18/7/1956

Müellifler

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

İSLÂMİYET'İN ZUHÛRU SIRASINDAKİ DÜNYA AHVÂLİNE UMUMÎ BİR BAKIŞ (1)

İslâmiyet'in, muzdarib insanlığa neler getirdiğini ve Hazret-i Muhammed'in tebliğ eylediği İslâm talimatının beşeriyete nice hizmetleri olduğunu lâyıkıyla anlayabilmek için, o zaman ki dünya ahvâline şöyle umûmî bir nazar atfetmek yerinde olur. Milâdî altıncı asırda, dünyanın üstünü kalın siyah bulutlar kaplamıştı. Dünyada insanlığın en muhtaç olduğu şey huzur ve sükûn, âsâyiş ve emniyet kalkmış gibi idi. Dünyanın birçok köşeleri kanlı boğuşmalara sahne oluyordu.

Şöyleki: İspanya ve Cenûbî Fransa'da saltanat da'vâları yüzünden siyasî boğuşmalar, kargaşalıklar vardı. Fransa'da Vizigotlarla Franklar arasındaki nizâlar, tarihin en hazin sahifelerini yazıyordu. Anglo Saksonlar İngiltere adasını istîlâ etmişlerdi. Orada da kanlı boğuşmalar oluyordu. Bugün san'at ve medeniyet kaynağı olan İngiltere, o zaman vahşet içinde idi. Koyu bir zulüm ve zulmet içinde bocalıyordu. İtalya'da Romalılar eski şöhret ve ehemmiyyetini kaybetmiş, o koca imparatorluğun merkezi olan Roma şehri, sırf dinî bir merkez haline gelmişti. Bir Roma - Germen millet câmiası yapmak, yeni bir Garbî Roma İmparatorluğu kurmak istiyen Teodorik bunu yapamadan ölmüş; dâhilî ve hâricî entrikalarla sarsıldıktan sonra Roma'da kurduğu bu Germen-Got hakimiyeti nihayet bulmuştu. Bu hakimiyetin hudutları Sicilya'dan Tuna kaynaklarına ve Dalmaçya Alplerine kadar uzanan sahalarda bulunuyordu.

---

(1) Emir Ali: İslâm'ın Rûhu: M. Ferid Vecdi - Safvetü'l-İrfan

Bizans, eski tarihi şöhreti silinmiş, sönük bir halde idi. Şarkî Avrupa garpten, Ren nehrinin döküldüğü yerden başlıyarak doğuda Tuna'nın ağzına kadar kargaşalık içinde çalkalanıyor, yeni yeni istîlâlara ma'ruz bulunuyordu. İskandinavyalılar, Norveçliler, Danimarkalılar; Got'ların ve Hun'ların çığırına koyulmuşlar, istilâ peşinde idiler. Milletler göçüyor; devletler çöküyor, bu memleketlere Hristiyanlık yeni yayılıyor; eski iptidâî dinin izleri siliniyor; mezhep ve din mücâdeleleri oluyordu. Avrupa'da vaziyet kısaca böyle bir manzara arzediyordu.

Asya'ya gelince, o da Avrupa'dan hiç de aşağı değildi. Lisanların ve fikirlerin kaynağı olan Hind ve Tibet, siyasî ve felsefî mes'elelerin en gariplerine sahne olan Çin, iç ve dış harplerle, dîni münâzaalarla birbirlerine girmişler, boğazlaşıp duruyorlardı. Asya'nın şimâli, o zaman henüz ma'lûm bile değildi. İran ise Bizans'la dâimî bir harp halinde idi. Irak mezhep kavgalarına sahne olmuştu.

Afrika'da ise, Romalılar ve Yunanlılar, Mısır'ın kanını emiyorlar; o eski medeniyet ülkesini sömürüyorlardı. Afrika'nın şimâlini aynı siyah bulutlar kaplamış, korkunç fırtınalar kasıp kavuruyordu. Bütün dünyayı saran bu ahvalden kurtulabilmiş tek bir ülke vardı: Arabistan yarımadası. Onun ahvâlini incelemezden önce, onun komşuları olan üç memlekete şöyle bir göz atalım:

İRAN

İslâmiyet'in zuhûru esnasında İran'da Sâsânîler hakimdi. İran'ın şarkında ve şimâlinde Türkler, garbında da şârkî Romalılar vardı. Ön Asya'da, birbirine rakîb olan İran ve Bizans devletleri arasında sürüp giden boğuşmalar oluyordu. Nûşirevân Bizans'ı mağlûb etmiş, Suriye'yi almış, Antakya'yı yakmış yıkmış, Anadolu'yu baştan başa talan etmişti. Bizans'ı yıllık 30 bin altın vergiye bağlamıştı. Yemen kıt'asını da İran'ın hâkimiyeti altına sokmuştu. Nûşirevân'ın ölümünden sonra İran'da sükût başlamıştı. Hüsrev Perviz Mısır'ı ve Suriye'yi zaptetmiş ise de, sonunda Kayser Herakliyüs onu mağlup etmiştir. Sonra İran'da taht ve saltanat kavgaları başlamış, siyâset entrikaları memleketi sarsmıştı. Hüsrev Perviz'in fazla müsrifliği, ahâlinini mal ve mülkünü müsâdere etmesi gibi haller vaziyeti hepten kötüleştirmişti. Memleket, içinden ve dışından kaynaşıyordu. İçtimâî düzen bozulmuştu. İslâmiyetin zuhûru sırasında İran ahâlisi avam ve zâdegân sınıflarına bölünmüştü. Avam sınıfı istismâr olunuyordu. Devletin resmî dinî Zerdüştlük idi. Bu din adamları hükümdardan ziyâde nüfuz sâhibi idiler.

Hükûmet bunların elinde idi. Irak'ta da, Mecûsî, Zerdüştlük, Hristiyanlık birbiriyle mücâdele halinde idiler.

BİZANS

Altıncı asırda Bizans şarktan İran'la, Kafkas'larda Hazer Türkleriyle, Balkanlarda ise Bulgar Türkleriyle komşu idi. Bizans bir sükût hâlinde idi. Kumar masaları, hamam eğlenceleri, zevk ve safâ almış yürümüştü. Taht kavgaları bu sükûtu kolaylaştırıyordu. Bundan faydalanan Afrika Umum Vâlisi Herakliyüs, kuvvetli bir donanma ile İstanbul'a geldi ve tahta geçti. Bundan önce İran Şahı Nûşirevân Kadıköy havâlîsine kadar ilerlemişti. İran ve Yunan mücâdeleleri pek eskidir. Her ikisi de dünyaya hâkim olmak sevdasında idiler. Bu mücâdelelere en fazla Sûriye toprakları sahne oluyordu. Mîlâdî 616 yılına kadar Sûriye'de katliâmlar devâm etmişti. Acemlerin istilâları sırasında burada Hristiyanlardan 90 binden fazla insan öldürülmüştü.

Herakliyüs, Hazret-i Muhammed'in Mekke'den Medîne'ye hicret yılı olan Mîlâdî 622 tarihinde kuvvetli bir ordu ile yürüyerek İranlıları Nineva civârında dehşetli bir mağlûbiyete uğrattı. Herakliyüs İranlıları yenip tekrar ele geçirdiği Kudüs'e girdiği zaman, İslâm Peygamberi Hazret-i Muhammed'den kendini İslâm dinine davet mektubu aldı. Bu nâmelerden ileride ayrıca bahsedeceğiz. Herakliyüs o zaman hiç hatırına getirmiyordu ki, on sene sonra bu İslâm Peygamber'inin orduları, onun ordusunu Ecnadin mahârebesinde mağlûb edecekler, kendisi de ağlaya ağlaya Suriye'yi terk edecektir.

Bu asırda Rumlar Avrupa'da Gotlar'ın hücumuna uğramışlardı. Hunlar da Şarktan Roma'yı tehdit ediyorlardı. Gerek İran ve gerekse Bizans'ta din ve mezhep kavgaları oluyordu. Bu din mücâdelelerine Yahûdîler de karışıyor, onu körüklüyorlardı. Yahûdîler Hristiyanları, Hristiyanlar da Yahûdîleri fırsat buldukça öldürüyorlardı. Yalnız devlet adamları değil, din adamları da ellerini kana bulamaktan çekinmiyorlardı. Her taraf kan içinde idi. "Yahûdîler o devirde Rumlardan intikam almak için icra ettikleri ef'al cümlesinden olarak Acemlerden seksenbin Hristiyan esiri satın almışlar ve cümlesini kesmişlerdi." (Corci Zeydan, Medeniyet-i İslâmiye Tarihi, S. 40)

MISIR

Mısır, tarih boyunca birçok istilâlara uğramış bir ülkedir. Türkler, İranlılar, Büyük İskender ve Romalılar eskiden Mısır'ı istilâ etmişlerdi. Ro-

malılar Milâttan 30 yıl evvel Mısır'ı müstemleke haline getirmişlerdi. Roma orada bir vali bulunduruyordu. Valinin merkezi İskenderiye şehri idi. Romalıların istîlâsından sonra Mısır'da eskisi gibi büyük binalar, ma'betler vücûda getirilmedi. Mısır; ilim, san'at ve iktisâdî cihetlerden sukuta başladı. İçtimâî nizam günden güne bozulmaya yüz tuttu. 172 yılından itibaren Mısır ahâlîsi Roma idaresine karşı ayaklanmaya başladı. Evvelden Yahûdîlerle Romalılar arasında İskenderiye civarında başlıyan kargaşalıklar yavaş yavaş bütün Mısır'a yayıldı.

Roma'nın koyu zulmü, tasavvuf cereyanlarına yol açtığından, Romalıların şiddetli tazyiklerine rağmen, Hristiyanlık Mısır'da sür'atle yayılıyordu. Romalılar buna mâni' olmak için birçok yerlerde yaptıkları gibi Hristiyanları kılıçtan geçiriyorlar, arslanların ağzına atıyorlar, canavarlara parçalattırıyorlardı. Buna rağmen Hristiyanlık Mısır'da yayılmıştı. En sonunda Roma kendisi de Hristiyanlık hâmîsi kesilmişti. Asıp kestikten, yakıp yıktıktan sonra Roma'nın Hristiyan olması, Hristiyan mü'minlerine geniş bir nefes aldırmıştır. O zaman, Mısır'da da birçok manastırlar yapılmış, râhipler, keşişler çoğalmış; kiliselere ve manastırlara birçok arazi tahsîs edilmiş; bu yüzden devletin geliri azaldığından vergiler arttırılmıştı. Sırtlarına ağır vergiler yüklenen halk, günden güne fakir düşüyordu. Mezhep ihtilâfları, din kavgaları da almış yürümüştü. Halk bunlardan bıkmıştı. Ağır vergiler altında ezilen halk, İslâm fatihlerini halâskâr gibi karşılayacaktır. İşte islâmın zuhûrundan önce Arabistan yarımadasının komşularında vaziyet böyle idi.

* * *

Bütün dünyada sınıf farkları vardı. Köleler, esirler pek acınacak halde bulunuyordu. Hele kadınların birçok haklardan mahrum tutuldukları, erkeklerin elinde bir köle muâmelesi gördükleri, eşya gibi alınıp satıldıkları göz önüne getirilirse insanlığın ne kadar acıklı bir vaziyete düştüğü kolayca anlaşılabilir. İslâmiyet zayıfların hâmîsi olarak ortaya çıkmıştır. Her nevi sınıf farklarını ortadan kaldırıp, dünyanın hâlâ erişemediği müsâvâtı tam bir şekilde ilân ve tatbik etmiştir. Fransız Büyük İhtilâlinin binlerce insan kanıyla yazdığı Hukuk-ı Beşer Beyannâmesinden bugün, Birleşmiş Milletler câmiasının, dünyanın yarısında tatbik edebildikleri İnsan Hakları Beyannâmesinden o zaman eser yoktu. Bunları bundan 14 asır önce İslâm Peygamberi, Vedâ Haccı'nda bütün insanlığa çok beliğ bir tarzda ilân etmiştir. İlerde etrafıyla bahsedeceğimiz o hutbesinde, cihanşümul nutkunda büyük İslâm Peygamberi, bütün insanlığa hitab edecektir. Burada bilmünâsebe arz edelim ki, birşeyin ilânı başka, tatbîki yine başkadır. Nasıl ki tatbîk edilmiyen nice beyannâmeler ve bayânât vardır. Halbuki İslâm'ın

ilân ve te'sis ettiği şeyler tatbik edilmiştir. Misâl mi istiyorsunuz? İşte Hazret-i Ömer; dünyada adâletin timsâli olan bu mübarek zat, hem demiş ve hem de dediklerini öylece yapmıştır. Herkes adâletten ve demokrasiden bahseder. Fakat Hazret-i Ömer gibi dediklerini aynen tatbik eden hani? Ömer hak bildiği ve hak olduğunu söylediği şeyleri bizzât kendisi de yapmıştır. Lâf kolaydır; fakat iş güçtür. Dediklerini tatbik edenler azdır. Da'vâ adamı, iş adamı olabilmek, halka kendisi örnek olmak, işte büyüklük budur. Halkın başına geçtikten sonra, kendisinin halktan bir fert olduğunu unutmadan yaşayabilmek; işte Hazret-i Ömer'in cihânı hayrân eden azameti buradadır. Halk arpa ekmeği yerken onun boğazından beyaz ekmek geçmez. Halk yamalı elbise giyerken o cicili bicili elbiseler içinde rahat edemez. Halka taze et dağıtırken evinde ekmeğini zeytin yağına banarak yer. Kayser'in elçileri Onu, kırda bir taşı başına yastık yapmış uyurken bulur. Halk adamı işte böyle olur. İslâmiyet insanlığa böyle misaller ve örnekler vermiştir ve böylelikle insanlığı kurtarmıştır. Yoksa beşeriyetin bîçâreliği, perişanlığı sürüp gidecekti. Dünyanın o zamanki manzarası pek acıklı idi.

Beşeriyetin nasıl bir duruma düştüğünü biraz daha belirtmek için insanlığın yarısı olan kadınların ahvâlinden kısmen bahsedelim:

KADINLIĞIN DURUMU

Kadının içtimâî durumu Araplarda çok kötü idi. Fakat diğer milletlerde sanki daha mı iyiydi, aslâ! Gerek Asya ve gerek Avrupa'da kadın, hukukundan mahrum idi. Hiçbir hak sahibi sayılmazdı. Erkek istediği zaman onu boşar, istediği zaman alırdı. Kadın eşya gibi telâkki edilirdi. Evde hizmetçi derecesinde tutulurdu. Yahûdî kızları babalarının evlerinde bile bir hizmetkâr gibi idi ve îcâbında satılırlardı. İranda Mezdek, kız kardeş ve ana ile evlenmeyi bile câiz gören, sözüm ona, bir din kurmuştu. Zerdüştlük de kız kardeş ile evlenmeyi kabûl ediyordu. Bu vaziyete düşen kadınlıktan ne beklenirdi?

Çin ve Hint gibi eski milletlerde, kadının ne kadar acıklı bir halde tutulduğu herkesçe belli bir şeydir. Eski kavimlerde kadının mevkii, her nedense, çok geri tutulurdu. Bilhassa Hint'te kadın pek zavallı bir mahluk addolunurdu. Kadının hiçbir hakkı yoktu. Kadın zevk aleti idi. Râhibeler bile fesâda vâsıta yapılırdı. İlâhların mûsikiyi ve raksı sever olduklarına inançları olduğundan mâbetlerde bir çok rakkaseler, papazların her emrine âmâde bulunurdu. Kadınlar (Vedaları) okumaktan, ruhlara yapılan âyinlere katılmaktan, ilâhlara kurbanlar takdîm etme merâsimine iştirakten memnû'

idiler. Kadının dinî, efendisine hizmetten ibaretti. Ölen kocasının nâşı üzerinde kendisini yakmak sûretiyle hayatını kurban eden sâdık zevce, en asil ve en iyi kadın diye bütün Hint mâbetlerinde tebcîl olunurdu. Bu ne kötü âdettir. Dul kalan kadın, böyle fecî bir sûrette yakılarak kurtulmuş addolunurdu. Çünkü ana olmadığı takdirde böyle bir kadının dûçar olacağı yegâne âkibet, en müthiş sefâletti. Hiç bir feylesof veya mütefekkir, genç dulların dûçar oldukları bu fecî zulme karşı nefret seslerini bile duyurmamıştır; Hindûlarca kadının mevkii çok alçak tutulurdu.

Kadın hakkında "Manu" da şöyle demektedir:

"Kadınların murdar temâyülleri vardır. Kadınların seciyesi zaif, ahlâkları fenâdır. Bunlar gece gündüz tahakküm altında bulundurulmalıdır."

İran'da Mecûsî zerdüştlerin devrinde kadınların geçirdiği tahakküm ve mahkûmiyet de çok fecîdir. Kadın bu devirde erkeğin şehvetine mahkûm olan bir esirden ibâretti. Bir İranlı, en yakın akrabasıyla bile evlenebilirdi. İstediği zaman boşamakta serbestti. Bu iş onun keyfine bağlı idi. "Kadınları infirâda mahkum etmek, yalnız İranlılara mahsus bir âdet değildi. Yunanlılar da kadınları evlerinde kilitler ve bunların umum arasında görünmelerine müsâade etmezlerdi. İran'da kadınları muhâfaza için harem ağaları kullanmak en eski zamanlardan beri şâyi' idi. Yunanistan'da olduğu gibi, İran'da da odalıklar almak âdet olmuştu." (2)

Şimâlî ve Garbî Avrupa, İslâmiyetin zuhûru sırasında koyu bir karanlık içinde yüzdüğünden oradaki aile hayatını bilemiyoruz. O karanlık içinde kadının durumunun ne olduğunu sezmeğe imkân yoktur. O günün efendisi sayılan Bizans'ta ise kadının durumu şöyle idi:

Kadın erkeğin malı idi, onda istediği gibi tasarruf hakkı vardı. Hayatı ve ölümü eşinin elinde idi. Köle muâmelesine tâbi tutulurdu. Kadın evvelâ babasının, evlendikten sonra kocasının, kocası ölünce de oğlunun esîri idi. Kadın bir şehvet metâı addolunurdu. En medenî olan Atinalılar, arasında bile kadın, çarşılarda satılır, başkalarına ihâle olunur, zevke tâbi' bir âletti. Kadın mahzâ evin düzeni, çocuklara bakmak için lâzım olan, fakat buna rağmen fena addolunan bir şeydi. Eski Yunan'da ailede baba hakimdi; çocuklarını satabilirdi. Eski Fransa'da da hâl böyle idi. Eski Roma aile teşkilâtında baba reis idi. Reis çocuklarına istediği gibi tasarruf eder, aileden

---

(2) Emir Ali, İslâm'ın Rûhu, S. 22.

atar, satar ve aile disiplinine aykırı harekette bulunan aile efrâdını öldürebilirdi.

Hazret-i İsa, kadınlar hakkında çok hayırhahtı. Fakat Hristiyan Avrupa -putperest Avrupa gibi- kadını hakir görmekten kendisini bir türlü kurtaramadı. Kadın ile erkek arasındaki münâsebete başka gözle bakarak eski görüşlerden ayrılamadı. Kadın köle mevkiinden kurtulamadı. Muhtelif devirlerde zaman zaman ortaya atılan felsefe mes'eleleri arasına bile karışan şu mes'eleler, kadın hakkındaki o kötü telâkkinin devamından başka bir şey midir? Ona mes'uliyet var mı, yok mu? Yoksa hayvanlar gibi mes'ul değil mi? Bu gibi acâib şeyleri ortaya çıkaranlar bulundu. Kadının rûhu olup olmadığı münakaşa edildi.

Hristiyanlık, şefkat ve merhamet duygularına çok fazla önem verirdi, putperestliği yıkmak için gelmişti, fakat bunlar hep tersine dönüyordu. Halk ölülerin ruhlarına tapıyordu. Azizlerin muhallefâtı takdis yapılırdı. Kilise kendi fikrine muhâlif olanları amansız eziyordu.

"Bütün cihan medeniyetinin gözü önünde Hristiyanlığın tarihinde nâmı (aziz) olarak kaydolunan birinin eliyle ve teşvîkiyle asil bir kadın gayr-i kaabil-i tavsif bir şekilde katledilmiş ve bu aziz son asırda kendisini müdâfaa edecek ve hatt-ı hareketini ma'zûr gösterecek bir adam da bulmuştu. Trapezde beliğ sahifeleri, Hristiyanlığın en fecî cinâyetlerinden biri olarak yaşayacak olan bu cinâyeti tasvîr etmektedir. Dershânesi İskenderiye'nin bütün servet ve ihtişâmiyle mâlâmâl olan güzel, hakîm ve fazîletkâr bir kadın dershânesinden çıktığı sırada Hristiyan mutaassıbları tarafından dûçâr-ı tecâvüz olmuştu. Kendilerini din müdâfi'leri addeden bu haydutlar, biçâre kadını arabasından çekmişler, üstünü başını târumâr ederek temâmıyla üryan bir halde sokaklarda sürüklemişlerdi. Korkudan bîhûş olan biçâre kadın en yakın kiliseye götürülmüş ve orada azîzin eliyle katledilmişti. Bunu müteâkip üryan ceset parça parça edilmiş, kadının etleri kemiklerinden ayrılarak ateşe atılmış ve bu sûretle bu şeytânî cinâyete nihâyet verilmişti. Hristiyanlık bu cinâyetin mürtekibi olan haydudu aziz mertebesine yükseltmiş; fakat kurban edilen Hipatya'nın intikamını Amr İ'bni'l-Âs'ın muzaffer kılıcı almıştı." (3)

İçtimâî hayatın bozulduğu, ahlâk bağlarının çözüldüğü, fazîlet nizamlarının, cemiyet kaidelerinin inhilâl ettiği böyle bir zamanda Hazret-i Muhammed (s.a.s.) yeni bir din ve nizam getirmiştir. Bu dinde, kadının mevkii

(3) Emir Ali, İslâm'ın Rûhu, S.41.

çok muhteremdir. Kadına merhamet, hürmet esastır. Kadın erkekle eşit haklara sâhiptir. Kadın da erkek gibi i'tikadî, amelî ve ahlâki hükümlerle mükellef, iyilikle amel, kötülükten nehy ile me'murdur. Erkeklere okumak farz olduğu gibi, kadınlara da farzdır. Kadın muâmelât ve ukubatta tıpkı erkek gibidir. Malı, nefsi ve zimmeti üzerinde istediği gibi tasarruf hakkına mâliktir. Kimsenin iznine ve hâkimin müdahalesine ihtiyacı yoktur. Evlenme, alım, satım, kiraya verip alma, bağışlama, emânet etme, kefil olma, havâle yapma, ödünç para verip alma, şirket kurma, vekâlet, sulh ve ibrâ, da'vâ ve ikrar gibi bilcümle hususlarda İslâm hukukuna göre erkek gibidir. Kadın da erkek gibi, gayr-i meşrû' fiil ve hareketlerinden mâlen, vicdânen mes'uldür. Mirasta erkekten noksan alması, ihtiyâca, kadın ve çocukların infak külfeti koca üzerine olmasına; şehâdette iki kadının bir erkek makamında tutulması, şehâdeti tahammüldeki zaafına; diyeti, erkeğin diyetinin yarısı olması sa'y kudretindeki noksana binâendir. Bununla beraber bazı hallerde bir kadının şehâdeti bile kabul olunup onunla hüküm verilir. Bundan da anlaşılıyor ki, bir kaç mes'elede kadın ile erkek arasında görülen fark, insan hakları bakımından değil, kadınların hususiyetleri bakımındandır. Hatta İslâm şerîatinde, kadınlar siyasî haklara dahi mâliktirler. Hazret-i Peygamber Efendimiz onların da bîatlerini kabul ediyordu, kadınlar da rey veriyordu. İmâm-ı A'zam'ın içtihâdına göre, kadınlar hakim de olabilirler. Doktor, hastabakıcı olan nice kadınlar vardır. Tâlim ve tedris işlerine kadınlar da iştirak etmişlerdir.

Bütün bunlar meydanda iken nasıl olurda "İslâmiyetten önceki devirde Arap kadını, bilhassa iktisâden müstakil olduğu takdirde, sonraki zamandan çok daha fazla bir hürriyete sahip bulunuyordu." (4) diyebilir ve hakîkatları bu kadar ters göstermeye kalkışır. Sırası gelince, bu mes'ele üzerinde uzun boylu duracağız. Burada bu kadarcık işaretle iktifâ ediyoruz.

İşte Hazret-i Peygamber'in İslâm Dini'ni tebliğ için Allah tarafından

---

(4) C. Brockelmann - İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi S. 14 (Çeviren: Neşet Çağatay - Ankara, İlâhiyat Fakültesi Yayınlarından, 1954.)

Bu eser bir çok hatâ ve iftirâlarla doludur. Ne korkunç iftirâları ihtivâ ettiğine bir misâl vermek için, son yıllarda daha iyi tanıdığımız Fatih Sultan Mehmet hakkında yazdığı şu satırları nakletmek kâfîdir:

"Onun dâimi bir sûrette yeni hedeflere yöneltilmiş olan eğilmez iradesi, zamanındaki barbarlığı bile çok aşan zâlimlikle birleşiyordu. Onun harp esirlerine karşı tatbik ettiği muâmelenin bir eşine rastlıyabilmek için Asurluların büyük krallarına kadar çıkmak icâbeder. Bilhassa testere ile insan gövdesi kesmek onun çok hoşuna gidiyordu." Aynı eser, S. 299."

gönderilmesinden önce dünya ahvâli bu merkezde idi. İslâmiyet muzdarip beşeriyetin halâskarı olmuş ve beşeriyete muhtaç olduğu şeyi getirmiştir.

Hülâsa, İslâmiyetten evvel dünyanın hiçbir yerinde huzur ve sükûn yoktu. Romalıların bozuk ahlâkı, sefahat her tarafı kaplamıştı. Bizans sukût hâlinde bulunuyordu. Bütün dünya vahşet ve zulüm içinde idi. Hayır ve faziletin namını anan yoktu. Herkes şer kuvvetiyle iş görüyordu. Hak, kuvvete mahkûmdu, kalplerden merhamet silinmişti, şefkat ve merhamet getiren Hristiyanlık bile, eskiden mensuplarının gördüğü acıların intikamını almak sevdâsında idi. Yahudilere neler yapmıyorlardı. Baştakilerin en büyük gayeleri harp idi. Dünyayı ateşe verip kan ve alev içinde insanlar boğulurken, ganîmet toplamak istiyorlardı. Şehirler yıkılıyor, ülkeler harab oluyor, hastalık ve sefalet dünyayı kırıp geçiriyordu. Fitne ve fesat kasırgaları her tarafı kasıp kavuruyordu. Dünyadan el çekmiş keşişlerin manastırlarında ve eski felsefe kırıntılarını taşıyan bazı âlimlerin mesâilerinde ancak ümit veren bir selâmet ışığı görülüyordu, fakat onlar da azdı, boğulmaya mahkûmdu. Emniyet ve huzur, adâlet ve âsâyiş -beşerin en muhtaç olduğu bu şeyler- yer yüzünden kalkmış; barbarlık dünya yüzünü kaplamıştı.

Ancak coğrafî durumu îtibârıyla Arabistan yarımadası bu kargaşalıklardan kısmen âzâde kalabilmişti. Avrupa uzaktı, Hint ve Çin ile temasda değildi. İran'la komşu idi; fakat fazla bağlılığı yoktu. Suriye tarafından Romalılarla komşu idi. Ticarî münasebetleri vardı, fakat kültür münâsebetleri yoktu. Arabistan'ın sıkı münasebette bulunduğu tek ülke Habeşistan idi.

Hâsılı cihan pek karanlık ve karışık bir halde idi. Islâhı bir Peygamberin zuhûruna muhtaçtı. Bütün ümitler, Yahûdî ve Hristiyan dinlerinin müjdelediği âhır zaman Peygamber'ine müteveccihti. Bütün dünya zulmet içinde bu halâskârın zuhûrunu dört gözle bekliyordu. Mukaddes Beyt'in bulunduğu Mekke'de doğan Muhammed b. Abdullah, işte beklenen bu halâskârdır.

——oOo——

İKİNCİ BÖLÜM

İLK MEDENİYETLERİN YATAĞI VE ARABİSTAN [1]

Yeryüzü muhtelif medeniyetlere sahne olmuştur. Nice medeniyetler kurulmuş, nice milletler gelmiş geçmiştir. Bugünkü medeniyet ne ilktir ve ne de sonuncudur. Yalnız bugünlük bilgimize göre, eski medeniyetlerin yatağı ön Asyadır; yakın doğudur. Üç kıt'anın kavuşak mıntıkaları sayılan yerlerdir. Mısır, Âsur, Finike, Yunan, Roma medeniyetleri aşağı yukarı hep biribirine muttasıl, Akdeniz kenarlarında sıralanmış ülkelerde kurulmuştur. Binlerce sene evvel, buralarda yüksek medeniyetler parlamış, ilim, san'at, ziraat, ticâret çok ileri gitmiştir. Bu medeniyetlerin dinî esaslara dayandıkları da şüphesizdir. Bu din hisleri bazen sapıtmış, putperestliğe varmış ise de halk, din şuurundan hiçbir zaman âzâde kalmamıştır.

Medeniyetleri dinî esaslara dayanan bu muhitlerde, bugün ma'lûm olan dinlerin sâhipleri yaşamışlar, beşeriyete Allah'ın emirlerini tebliğ etmişlerdir. Hak ve hayır sedâlarını Allah'ın kullarına duyurmuşlardır. Gökten nur buralara inmiş, mukaddes beldeler buralarda kurulmuştur. Hazret-i İsa ve Musa, onlardan önce Hazret-i İbrahim ve diğer Peygamberân-ı ızâm hazarâtı bu topraklarda dolaşmışlardır. Büyük İslâm şâiri rahmetli Mehmet Akif "Şark" manzumesinde bu diyarları ve onların mübârek hatıralarını şöyle yâd eder:

İlâhî!... Gördüğüm âlem mi insâniyyetin mehdi?
Bütün umrânı tarihin, bu çöllerden mi yükseldi?
Şu zâirsiz bucaklar mıydı vahdâniyyetin yurdu?
Bu kumlardan mı, Allah'ım, nebiler fışkırıp durdu?

---

(1) Dr. Muhammed H. Heykel Paşa - Hayât-ı Muhammed, Emir Ali - İslâm'ın Rûhu.

Henüz tek berk-i iman çakmadan cevvinde dünyanın,
Bu göklerden mi, Yârab, coştu, sağnak sağnak, edyânın?
Serendibler şu sâhiller mi? Cûdîler bu dağlar mı?
Bu iklimin mi İbrahim'e yol gösterdi ecrâmı?
Haremler, Beyt-i Makdisler bu topraktan mı yuğruldu?
Bu vâdîler mi dem tuttukça bîhûş etti Dâvûdu?
Hirâlar, Tûr-i Sînâlar bu âfâkın mı şehkârı?
Bu taşlardan mı, yer yer, taştı Rûhu'llahın esrârı?
Cihânın garbı vahşetzâr iken, şarkında Karnaklar,
Haremler, Sedd-i Çinler, Tâk-ı Kisrâlar, Havernaklar,
İremler, Sûr-i Bâbiller semâ-pîrâ değil miydi?
O mâzîler, İlâhî, bir yıkık ru'yâ mıdır şimdi?

Bu topraklarla ilgili olan yerlerden biri de Arabistan'dır. Arabistan yarımadasının coğrafî durumu şöyledir:

Arabistan kıt'ası bir mustatili andırır. Şimalden Filistin ve Suriye ile çevrilmiştir. Şark tarafından hudûdu Hîre, Dicle, Fırat, Basra körfezi, Amman denizidir. Cenûbunda Hint denizi ve Aden körfezi vardır. Garp cihetinde de Kızıl deniz bulunur. Arap coğrafya âlimlerinin ekserisi ve Avrupa coğrafya âlimleri Sina yarımadasını Mısır hudûdu dâhilinde sayarlarsa da Jeoloji bakımından burası Arabistan'a katılmalıdır. Görülüyor ki Arabistan yarımadası garp ve cenup tarafından deniz ile, Şimalden çöl ile, Şarkından da çöl ve Basra körfezi ile çevrilmiş bu tabiî kalelerin içinde mahfuz bulunmuştur. Onu, müstemlekecilerin ve din yaymağa çalışanların hücumundan koruyan yalnız bu tabiî mânialar değildir. Kezâ memleketin iç tarafları da istilâya müsâit değildir. Arabistan büyük bir yarımadadır. Bu geniş arazide toprak gayet çoraktır. Ekserisi çölden ibârettir. Bu îtibarla oraya istilâcıların gözleri çevrilmemiştir. Dağ silsilelerinden müteşekkil ağlar, memleketin her tarafını sarmıştır. Bu dağ silsilelerinin en uzunu (Cebelü'l-sür'at) dir. Bu dağ, Arabistan'ı cenupta Yemen'den başlıyarak şimalden Suriye'ye kadar böler. En yüksek tepesi (8000) kademdir. Bu geniş arazide hemen hemen hiçbir nehir yok gibidir. Yağmurların da muayyen bir mevsimi yoktur.

Ancak yarımadanın cenûbuna düşen Yemen kıt'asında yağmurlar boldur. Arazi de mahsuldardır. Kalan kısım dağlık, ziraate elverişsiz olan vâdîler, çorak topraklar ve çöllerden ibârettir. Böyle bir muhit parlak bir medeniyetin kurulmasına da müsâit sayılamaz. Onun için buraları çöl hayatından başkasına pek elverişli değildir. Arabistan'ın bedevî hayat geçirmesinin sebebi budur. Burada dâimî olarak bir yerde hayat sürüp gidemez. Çöl gemisi olan develere mer'a lâzımdır. Halbuki bu mer'alar her yerde bulunmaz; vâhalar, kaynak olan yerlerdeki develer, vâhadan vâhaya ge-

zerek karnını doyurabilir. Böylece göçebe hayat sürüp gider. Burası Afrika'nın Sahrâ'yı Kebîri gibi büsbütün hayat eserinden de mahrum değildi. Vâhalar ve mer'alar burada hayatı mümkün kılar. Yalnız hayat şartları çok ağır olduğundan kimse tamah etmezdi. Hatta Yemen'den başka yerleri eskiden beri çoklarına ma'lûm bile değildi.

Arabistan yarımadası, coğrafî durumu itibarıyla o gün için şarkla garp arasındaki ticaret yolu üzerinde bulunuyordu. Roma, Yunan gibi garptakiler, Hint ve diğer şarktakilerle ticareti Mısır ve Basra Körfezi yolu ile yapıyorlardı. Mısır ile Basra Körfezi arasında kervanların geçtiği yer Arabistan'dı. Çöldeki kervan yolları Arapların elinde idi. Kervanların geçeceği yerleri, konakları bâdiyedeki Araplar bilirdi. Bu uzun kum çöllerini aşabilmek büyük mümâreseyi ve muhiti tanımayı icâbeder. Sahrâda kervanların yolları, denizde vapur yolları gibidir. Muayyen bir istikamet ta'kîb etmeye mecburdur. Arabistan'da da kervan yolları başlıca iki istikametten giderler. Bunlardan biri Basra Körfezinden, Dicleden geçerek Suriye tarîkıyle Filistin'e gelir. Diğeri de Kızıl Denizden işler. Bu iki yol vasıtasıyla o zamanki şark ile garp ticaret yapar, biri diğerinin mesnûatının alıp verirdi. Ancak bu kervan yolları çok meşakkatli ve korkulu idi. Onun için herkes bu yollardan geçmeyi göze alamazdı. Hele Arabistan'ın diğer kısımlarına kimse açılmaya cesâret edemezdi. Bu sebepten Arabistan'ın içerleri hâricî âleme kapalı ve meçhul idi.

Arabistan'da altın ve gümüş madeni vardı. Hemdânî (Sıfât-ü cezîretü'l-Arap) adlı eserinde bu madenlerin yerlerini ta'yîn eder. Tarihçilere göre Kureyş kabilesinin başlıca ticaret maddelerinden biri de gümüştü... Burton'un (Medyen'in Altın Madenleri) adlı bir eseri bile vardır.

Yemen ve Basra Körfezi cihetleri eskiden beri ma'lûm idi. Yemen bereketli ve mahsuldar bir ülke idi. Yağmurlar boldu. Muayyen mevsimlerde muntazam olarak yağışlar devam ederdi. Bu itibarla iktisâdî durumu iyi idi. Memleket ma'mûre haline getirilmiş ve buralarda medeniyetler kurulmuştu. Hımyerlilerin parlak bir medeniyeti vardı. Sebâ hükümet ve memleketinin ma'murluğu hâlen dillerde destandır. Dağlık araziden inen selleri tutup araziyi sulamak için bentler yapmışlardı. Bunların içinde en meşhuru Ma'rip seddi idi. Bu sed yapılmazdan önce yüksek Yemen dağlarından inen yağmur suları, seller halinde Ma'rip şehrinin şark cihetinde kalan vâdilerden akıp giderdi. Yemen halkı bu dağların en dar yerlerinde sedler yaparak suların tabiî ceryanlarını önleyip istedikleri istikametlere çevirdiler. Böylelikle araziyi sulayarak bereketli hâle getirdiler. Memleket bolluk ve ni'met içinde kaldı. Yemen'de bu medeniyetlerin bekaayâsına bugün tesâdüf olunmaktadır. İşte Yemen'in Arabistan yarımadasının diğer yerlerinden ayrılan

husûsiyeti budur ve bu yüzdendir ki tarihte oldukça mühim bir yer işgal eder. Yahudilik ve Hristiyanlık Yemen kıt'asına yayılmıştı. Yemen toprakları verimli olduğundan İranlılar da oraya saldırmışlar ve Yemen'i hâkimiyetleri altına almışlardır. İranlılar mecûsi idiler. Araplar üzerinde dinî bir te'sir bırakamadılar. Hristiyanlar o devirlerde de çok kuvvetli bir dinî propaganda teşkilatına sahipti. Ancak Yahudiler ile Hristiyanlar arasında ve keza bizzat Hristiyan mezhepleri arasında şiddetli dinî münâkaşalar ve mücadeleler oluyordu. Bu yüzden Araplar arasında Hristiyanlık yayılmadı. Araplar eski putperestliklerine devam ettiler. Mensupları dâimî bir cidal ve nizâ halinde bulunan bir dine girmektense eski putperestliği tercih ettiler. Necran Hristiyanları, Medîne Yahudileri, bu ehl-i kitab olan her iki sınıf, Araplar üzerinde bir te'sir gösteremediler. Arapları putperestlikten ayıramadılar. Arapları puta tapmak gibi bir dalâletten kurtaran islâmiyet olmuştur.

PUTLARIN ENVÂI

Arapların putları üç türlü isim taşımaktadırlar: Sanem, Vesen, Nusup. Sanem: (Esnam) mâdenden insan şeklinde yapılan puta denir. Vesen: taştan veya ağaçtan, insan şeklinde yapılan puta verilen isimdir.

Nusup ise, muayyen bir sûret ve şekli olmayıp tapmak için kullanılan taşa denir. Ve bunların içinde yapılışları en süslü olan Yemen'dekilerin putları idi. Çünkü onlarda san'at daha ileri idi.

Bu putların içinde en büyüğü Hübel denilen put idi. Denildiğine göre bu put insan sûretinde olup akikten yapılmıştı. Sonraları kolunun biri kırılınca Kureyş kırılan kolun yerine altından bir kol takmışlardı. Hübel bütün putların başı sayılırdı. Bu koca put Mekke'de Kâbe'de bulunurdu. Etraftan hac için gelenler, onu tavaf ve ziyâret ederlerdi. Araplar duâlarını ona yaparlar ve kurbanlarını ona takdim ederlerdi.

Araplarda putperestlik o kadar yayılmıştı ki, yalnız mâbetlerindeki putlarla iktifâ etmezlerdi. Çoğunun evlerinde de putları ve tapınacak taşları bulunurdu. Evinden çıkarken ve evine dönerken onu tavâf eder, bir yolculuğa çıkıp sefere giderken puttan izin alır; onu da beraberinde götürürdü.

Bu hususta Hazret-i Ömer'den rivâyet olunan şu hikaye çok acayiptir.

Şanlı Halîfe Hazret-i Ömer diyor ki: Câhiliyyet devrinde iken yaptığımız iki iş vardı ki, onlar hatırıma geldikçe birine ağlarım, diğerine ise gülerim. Beni ağlatan o acı hâtıra şudur: Kız evlatlarımızı diri diri toprağa gömerdik. Hiçbir şeyden haberi olmayan o mâsum yavrulara hangi yürekle

bu fecî cinayeti işlerdik bilmem. Onu hatırladıkça yüreğim sızlar, ciğerim parçalanır, ağlarım.

Beni gülmeye sevkeden gülünç şey ise şudur:

Câhiliyet devrinde evlerimizde putlarımız bulunurdu. Bir sefere çıkacağımız zaman yanımızda bulunmak üzere undan, helvadan o putların bir sûretini yapardık. Yolculuğumuz esnâsında onlara tapardık. Sonra yolda aç kalınca o helvadan yaptığımız putları yerdik. Biraz önce taptığımız putu midemize indirirdik. Bundan daha gülünç birşey var mıdır? Bunu hatırladıkça ne kadar akılsızca işler yaptığımıza gülmekten kendimi alamam.

İşte câhiliyet devrinde Arapların putperestliği bu kadar gülünç manzaralar arz etmekte idi. Her muhîtin ve kabîlenin kendine mahsus birer putu vardı. En meşhur olan putlar şunlardı:

1– **Lât:** Bu put Tâifte bulunurdu. Sakif kabîlesi buna tapardı.

2– **Uzzâ:** Bunun yeri Mekke idi. Kureyş ve Kinâne kabîleleri bu puta taparlardı.

3– **Menât:** Medînelilerin putu idi. Evs, Hazrec ve Gassan kabîleleri buna taparlardı.

4– **Vedd:** Dumetü'l- Cendel'de idi. Kelb kabîlesinin taptığı bir puttu.

5– **Suvâ':** Hüzeyl kabîlesinin putu idi.

6– **Yegus:** Mizhac ile Yemen'deki bazı kabîlelerin taptığı puttu.

7– **Yeûk:** Bu da Yemen'de bulunurdu, Hemdan kabîlesine âit idi.

Bütün bu putların reisi olan koca put (Hübel) adını taşırdı. Ve bidâyette Kâ'benin üstüne yerleştirilmişti. Kureyş harp zamanlarında ona iltica ederler, ondan medet umarlardı.

Arabistan'a ilk putu getiren adamın Amr namıyla Ma'rûf Rebîa b. Hârise adında biri olduğunu söylerler. Bu adam bir aralık Kâ'benin mütevellîsi olmuş, Suriye'ye yaptığı bir seyahat esnâsında bir şehir halkının taştan yontulmuş putlara taptıklarının görmüş, bunun sebebini sormuş, onlar da bu putların kendi emellerini yerine getirdiğini, harplerde kendilerine zafer kazandırdığını, kuraklık zamanda yağmur gönderdiğini söylemişler. O da buna inanarak oradan bir kaç put alıp onları Kâ'benin etrâfına dizmişti. Mekke şehri ve Kâbe bütün Arapların mukaddes tanıdıkları bir yer olduğundan oraya yerleşen putlar, yavaş yavaş bütün Arabistan yarımadasına, Araplar arasına yayılmıştır.

Arapların en eski putu (Menât) idi. Medîne halkı olan Evs ve Hazrec

kabîleleri buna kurbanlar takdim ederler, ona taparlardı. Yâkut Hamavî'nin (Mu'cemü'l-Büldân) adlı eserinde verdiği malûmata göre: Araplar arasında putperestliğin bu kadar geniş bir sûrette yayılmasının sebebi, Arapların Mekke'yi ziyâret, Kâ'beyi tavafları esnâsında Kâ'be etrâfında taşları toplamaları ve onları Kâ'bedeki putlarına göre yontmaları, sonra yurtlarına götürerek onlara tapmağa başlamalarıdır.

Araplar içinde mecûsî olanlar da vardı.

Yemen'deki (Hımyer) kabîlesi ateşperestti. (Kinâne) kabîlesi Ay'a tapardı. (Temim) kabîlesi (Deburan) nâmında iki yıldıza taparlardı. (Kays) Kabîlesi (Şî'râ) yıldızına, Esed kabîlesi Utarid'e, Lâhm ve Cüzam kabîleleri Müşteri'ye taparlardı. Arapların içinde putları tanrı olarak tanımayıp da, onları Allah'a tekarrub için bir vâsıta addedenler de vardı. Kur'an-ı Kerim bu noktaya işaret ederek onların halini şöyle anlatır:

...ما نعبدهم الا ليقربونا الى الله زلفى : **Biz onlara ancak bizi Allah'a yaklaştırmaları için tapıyoruz."**[2]

Kur'an'ın bu beyânından anlıyoruz ki, Araplar putperest olmakla beraber içlerinde ulûhiyetin bu taş yığınlarından, ağaç parçalarından üstün olduğunu büsbütün unutmayanlar da vardı. Yeri, göğü yaratan bir Allah mevcuttur. Kur'an bu hakîkati şöyle beyân etmektedir:

ولئن سألتهم من خلق السموات والارض وسخر الشمس والقمر ليقولن الله فأنى يؤفكون [3]

"Onlara: Gökleri ve yeri kim yarattı? Güneşi ve Ay'ı kim musahhar kıldı? diye soracak olursan, muhakkak, Allah derler. O halde neden sapıtıyorlar?"

Araplar koyu bir şirk içinde yüzmekle beraber içlerinde kâdir bir Allah tanımak fikri büsbütün sönmüş değildi. Kimi puta tapar, kimisi putu Allah'a yaklaşmak için vâsıta yapar, kimisi geniş zamanında Allah'ı unutur, yakası dara gelince: Allah'ım! diye niyâz ederdi. Kur'an-ı Kerim bu hali de şöyle beyan eder: "Onlar gemilere bindimi denizde Allah'a samîmiyetle yalvarırlar, kurtulupta karaya çıktılarmı, birde bakarsınız ki, Allah'a şerik koşuyorlar." (Ankebût Sûresi) Kur'an-ı Kerim'in bundan öndört asır önce i'lân ettiği bu hakîkatler bugün eski eserlerin tetkikatıyla da aynen meydana çıkıyor. Alman müsteşrikleri "Dinler ve Ahlâk Ansiklopedisi"nde birinci cildi 664' üncü sahifesinde hülâsa olarak şöyle diyorlar:

(2) Zümer sûresi, âyet: 3

(3) Ankebût sûresi, âyet: 61

"San'a'nın kitâbelerinde Allah kelimesi (Helle) şeklinde görülmektedir. Bu kelime Nabatîlerin ve şimâlî Arabistan'ın eski kabîlelerinde ism-i hasların bir kısmını teşkil ediyordu. Nabatîlerin lisânında (Allah) kelimesi tek bir tanrı ismi olarak geçmemektedir. Fakat San'a kitâbelerinde bu kelime görülüyor. Daha sonraları putperestler bu kelimeyi kullanmışlardır." (Asr-ı Saâdet - C. 1.). Zaten bu kelime hakkında incelemeler yapanlar onun (El-İlâh) aslından olup muhtelif tanrılara ıtlak olunurken (Allah) kelimesi kaadir-i mutlak olan Zât-ı Ecellü A'lâya âit bir has isim olarak isti'mâl edildiğini söylüyorlar.

Arabistan'da Yahûdîlik ve Hristiyanlık, yani bu iki semâvî din biraz yayılmış bulunuyordu. Fakat Hristiyanların mezhep kavgaları, Yahûdîlerin din mücâdeleleri bu iki dinin Araplarca benimsenmesine engel olmuştur. Gassân ve Rebîa kabilelerinin Hristiyan oldukları rivâyet olunmaktadır.

Mekke'de (Varaka b. Nevfel) Hristiyanlık hakkında iyi bilgi sâhibi idi; ve Kitâb-ı Mukaddes'i İbrânî aslından mütâlaa edebiliyordu.

Hıcır, Kinâne (Hars ve Kinde) kabîleleri ise Yahûdî dininde idiler. Medîne'de Yahûdîlerin te'siri çok fazla idi. Meşhur şâir İmrü'l-Kays'ın çağdaşı olan Semev'el nâmındaki şâir bir Yahûdî idi. Bu şâir arap edebiyatında vefâkârlıkla, sözünün eri olmakla şöhret ve nam almıştır. Gerek Hristiyan ve gerekse Yahûdîler semâvî din sâhibi olduklarından ve ellerinde mukaddes kitapları bulunduklarından bunlara (Ehl-i Kitab) derlerdi. Bu ta'bir Araplar arasında pek şâyi' idi. Kur'an-ı Kerim de, Hristiyanlar ve Yahûdîler hakkında bu ta'biri kullanır.

ARABİSTAN'DA HANİFLER

Arabistan'da bu devirde Hanifler vardı. Bu ta'biri Kur'an-ı Kerim, Hazret-i İbrahim hakkında kullanmaktadır:

ما كان ابراهيم يهوديًا ولا نصرانيًا ولكن كان حنيفًا مسلمًا (4) : **İbrahim ne Yahûdî idi, ne de Hristiyan idi. O Hanif Müslüman idi."**

Hanif: Dalâletten istikamete meyleden, batıldan hakka, doğruya dönen kimseye denir. Hazret-i İbrahim hakka meylettiği için kendisine Hanif denilmiştir. O, atalarının tuttuğu bâtıl yoldan dönüp doğruyu bulmuştur. Tebliğ ettiği dinin esasları haktı. Dinî, tevhit dinî, İslâm dinî idi. Zamanlar geçtikçe Hazret-i İbrahim'in getirdiği bu tevhid dininin esasları bozulmuş,

---

(4) Âl-i İmran sûresi, âyet: 67

işe putperestlik karışmıştı. Fakak araplar arasında Allah'ın birliğinin inanç izleri şurada burada arasıra seziliyordu. Araplar arasında aklı başında olup zekaları işleyen insanlar, düşünen kafalar; dilsiz ve sağır putlara tapmaktan nefret ediyorlardı. Hazreti Muhammed'in bi'setinden az önce böyle bir hareket başlamış, Hanifler türemişti. Meşhur Siyer sahibi İbn-i İshak der ki: Bir putun şerefine kurulan bir panayırda Varaka b. Nevfel, Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Huveyris, Zeyd b. Amr ismindeki şahıslar hadd-i zâtında cansız, dilsiz, sağır olan hiçbir menfaat getirmeyen ve hiçbir zararı def edemiyen birtakım putlara eğilmeyi, onların önünde secde etmeyi zillet addetmişlerdi. Bu dört kişi Kureyş kabîlesine mensub idiler. Bunlardan Varaka b. Nevfel, Hazret-i Muhammed'in ilk muhterem eşi Hazret-i Hatîce'nin amcası oğlu idi. Zeyd b. Amr, Hazret-i Ömer'in amcası, Ubeydullah bin Cahş, Hazret-i Hamza'nın kız kardeşi oğlu; Osman b. Huveyris ise Abduluzza'nın torunu idi. Bunlardan Zeyd b. Amr, Hazret-i İbrahim'in dinini aramak için Suriye'ye gitmiş, orada Yahûdî hahamları ve Hristiyan papazları ile görüşmüş, onlardan aldığı malûmat pek hoşuna gitmemiş: Ben Hazret-i İbrahim'in dinine sülûk ediyorum, demekle iktifâ etmişti, İmam Buharî, Varaka, Ubeydullah ve Osman'ın Hristiyanlığı kabûl ettiklerini rivayet eder.

Arabistan'da koyu bir dalâlet hâlinde sürüp giden putperestliğe karşı gelenlerden biri de meşhur arap şâirlerinden (Ümeyye b. Salt)dır. Bu zât Taif halkının reisi idi. Büyük İslâm âlimi İbn-i Hacer'in terceme-i hâle dâir yazdığı El-Isâbe adlı eserinde naklettiğine göre: Ümeyye, Câhiliyyet zamanında Mukaddes kitapları okumuş, putperestliği terk ederek Hazret-i İbrahim'in dinini kabul etmişti. (Şemâil) in rivâyetine göre de, Peygamber Efendimiz ashabtan biriyle at üzerinde giderken o zat, Peygamberimize Ümeyyenin şiirlerinden bir kıt'ayı okumuş, Resûl-i Ekrem Efendimizin bu kıt'a hoşuna gitmiş, onun şiirinden diğer bir parçayı okumasını arzu etmiş, kasîde sona erince Peygamber Efendimiz: "Ümeyye müslümanlığa çok yaklaşmış..." demişti. Onun şiiri îman etmiş, fakat kendisi küfürde kalmıştı.

Arapların en karanlık devirlerini teşkil eden Cahiliyyet devrinde putperestlikten nefret ve ikrâh ederek bunlardan yüz çevirenlerin sayısı yalnız yukarda isimleri geçmiş zâtlardan ibâret değildi. Bunlar meyânında ismi zikredilmesi gereken şahıslardan biri de meşhur Arap hatiperinden biri olan (Kus b. Sâide) dir. Bu zât da putların aleyhinde bulunuyordu. Hazret-i Peygamber Efendimiz gençliğinde bunun bir nutkunu dinlemiştir. Bundan ilerde bahsedeceğiz.

Tarihlerin rivâyetlerinden anlıyoruz ki, Mekke ve Medîne ahâlîsinden birçokları Hazret-i İbrahim'in dinini tazeleyip getirecek bir zatın çıkmasının

yaklaştığını söyliyerek İbrahim'in dininin arıyorlardı. Arabistan'a çöken ve bütün dünyayı saran dalâlet bulutlarını dağıtacak hakîkat nûrunun parıldamasını bekliyorlardı. Âhir zaman Peygamberi Hazret-i Muhammed'in gelmesi yakındı.

"Hem Muhammed gelmesi oldu yakin
Çok alâmetler belürdü gelmedin."

Burada bir noktaya işâret etmeden geçemiyeceğiz. Arabistan'da putperestlikten nefret eden Hanifler gibi bir kaç kişinin hakîkatı araması, bazı garp muharrirlerince ters anlaşılıyordu. İslâmiyetten önce de Arabistan'da sahih dinin ve halis tevhidin mevcut olduğunu söylüyorlar. İslâmiyet yeni bir şey getirmedi demek istiyorlar. Arabistan'da bir kaç kişinin Hazret-i İbrahim'in dinini araması, putperestlikten nefret etmesi, bu koca yarımadanın hakikî manzarasını değiştirmiş miydi? Hakîkatte o hareketleri yeni bir Peygamberin zuhûruna intizâr içindi. Eğer hâlis tevhid ve sahih din mevcut ise, Hazret-i Muhammed tevhid dinini tebliğ etmek için neye o kadar uğraştı? Neden bütün müşrikler tevhid dinine, sahih İslâm dinine o kadar karşı geldiler, bütün kuvvetleriyle onu boğmağa kalkıştılar? Hakîkatte Arabistan koyu bir dalâlet ve cehâlet içinde idi. Tarih ve edebiyat o devire, İslâmiyetten önceki o çağa **Câhiliyyet Devri** adını vermekle büyük bir hakîkati ifâde etmiş oluyordu. Bu devir karanlık, kaba, süflî şeylerle dolu bir devirdi. Kızlar diri diri toprağa gömülür, üvey vâlide; babanın mîrâsı arasında eski ev eşyası meyanında oğula miras olarak intikal eder, öz kız kardeşle evlenmek mübah görülür, kumar, içki, zinâ, alelâde şeylerden sayılırdı. Hayâsızlık o dereceye varmıştı ki, İmrü'l-Kays gibi bir şâir amcasının kızıyla geçirdiği gayri meşru bir aşk mâcerâsını, sevdâ münâsebetlerini tasvir etmekten çekinmemiş ve onun bu açık saçık kasîdesi mukaddes Kâ'benin duvarına asılmıştı.

Yemen, Arabistan yarımadası içinde medeniyetçe en ileri giden yerdi. Toprağı bereketli ve mahsuldar idi. Seba', Hımyer Hükümetleri, Arabistan yarımadasının cenup kısmında kurulmuşlardı. Romalıların buraya "Zengin Arabistan" namını vermeleri boş yere değildi. Seba' Devletinin kurduğu parlak medeniyetin eserleri bugün bile seyyahlar tarafından büyük bir hayranlıkla temaşa edilmektedir. Oralarda yüksek bir medeniyetin izleri hâlâ yaşıyor. Bununla beraber Yemen kıt'ası Arabistan yarımadasının merkezi olmamış, arapların gözleri o tarafa çevrilmemiştir. Arapların dinî merkezi dâimâ Mekke şehri idi. Burası kutsî hatıralarla dolu mübârek bir belde idi. Hazret-i İbrahim ve Hazret-i İsmail tarafından bina olunan Ka'be, mukaddes Beytullah burada idi. Beyt-i şerif mübârek bir makamdı. Bütün Araplar hac

maksadıyla oraya koşarlardı. Uzak diyarları aşarak oraya gelirlerdi. Araplar yavaş yavaş, Hazret-i İbrahim'in dininden, tevhid esâsından ayrılıp putperestliğe daldıktan sonra bile, Kâ'be kutsîliğinden birşey kaybetmemiştir. İçi putlarla dolduğu halde Araplar tarafından ziyâret ve tavaf edilegelmiştir. Böylelikle Mekke, ticaret hayatında da mühim bir yer işgal etmiştir. Hem ziyaret, hem ticaret maksadıyla gelenler çoğalmıştır. Mekke Arabistan yarımadasının yalnız dinî merkezi olmakla kalmamış, aynı zamanda ticaret merkezi de olmuştur. Buradan cenûba -Yemen'e- şimâle -Suriye'ye- ticaret kervanları gidip gelirdi.

——oOo——

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÂ'BE VE KUREYŞ [1]

Mekke şehri Kızıl denizden 80 kilometre içerdedir. Dağların ve yolların kavuşağıdır. Buradaki Kâ'be Araplarca mukaddes sayılırdı. Orası ibâdethane olarak tanınırdı. Kur'an-ı Kerim Kâ'be'nin insanlar için ilk kurulan mübârek beyt olduğunu haber verir. Hazret-i İbrahim ile oğlu Hazret-i İsmail'in Kâ'be'yi bina ettiğini yine Kur'an'ın beyanatından öğreniyoruz.

Hazret-i İbrahim, Hacer ile İsmail'i Beyt-i Haram yani Kâ'be civarına iskan etmişti. Hazret-i İbrahim tevhid dinini kurmak için diyar diyar dolaşmış, müsâit zemin aramıştı. Bâbil'de insanları Allah'a çağırdığı zaman onu ateşe attılar, Mısır'a gitti, nâmusunu çiğnemek istediler. Oradan Filistin'e döndü. Nihâyet en müsâit yer Mekke'yi buldu. Hazret-i İsmail babasına yardım etmeye başlayınca, baba oğul Kâ'be'yi bina ettiler. Mekke'de böylece halkın ibâdeti için mübârek Beyt kuruldu. Onu; tavaf edenler, orada kaaim olanlar, rükû' ve secde edenler için temiz bulundurmaları, Allah tarafından kendilerine tenbih ve emir olunmuştur. Kur'an-ı Kerim'in beyânâtı bu merkezdedir.

Kâ'be'nin ilk binasında tavanı, eşiği, penceresi, kapısı yoktu. Sonra Hazret-i İsmail sülâlesinden ve Hazret-i Muhammed'in ecdadından olan Kusay bin Kılâb Kâ'be'nin muhâfızlığını eline aldığı zaman, eski binayı da yıkarak onun yerine hurma ağaçlarından yapılan kerestelerle tavanlı bir bina vücûda getirmiştir.

Ezrakî, Hazret-i İbrahim tarafından inşa olunan Kâ'be'nin eb'âdını şu şekilde göstermektedir. "Yükseklik 19 arşın, Hacer-i esvet'ten Rükn-i sânîye kadar uzunluk 33 arşın" bugün Kâ'be'nin irtifaı 15 metredir.

---

(1) Dr. M. H. Heykel Paşa, Hayât-ı Muhammed; Emir Ali, İslâm'ın Rûhu.

Kur'an-ı Kerim'in ve Mukaddes Tarihin beyanından anlıyoruz ki, Hazret-i İbrahim ve Hazret-i İsmail tarafından bina olunan Kâ'be; ibâdet edenler, rükû' ve secde yapanlar için tertemizdi. İçinde put filan yoktu. Sonra içine bu putlar nasıl oldu da yerleştirildi, Allah'a ibadetten, putlara tapmağa nasıl döndüler? Tarih bu noktaları bize kâfi derecede aydınlatmak için ışık vermiyor. Bazı tarihler, yıldızlara tapan Sâbiîlerden alarak arapların putlar yaptığını, taşlara taptıklarını söylüyorlar. Bazı rivâyetlerden Rebîa b. Hârise'nin Suriye'ye yaptığı seyahatlerde orada gördüğü putları Kâ'be'ye naklettiği zikrolunmaktadır.

Mekke'nin eski bir şehir olduğu herkesce malûmdur. Yunan coğrafyacılarının Makroba dedikleri yer Mekke'dir. Meşhur Carlyle (Kahramanlar) eserinde Romalı bir tarihçinin Kâ'be'yi zikrettiğini, Onun dünyadaki en eski ve en mukaddes mâbet olduğunu beyan eylediğini söyler. Yâkut-ı Hamavî Mu'cemü'l-Büldan adlı eserinde Batlamyus coğrafyasında Mekke'nin tul ve arz dâirelerinin gösterildiğini kaydeder ki, mühimdir. Mukaddes tarih Mekke'ye dair haberlerle doludur. Bütün tarih boyunca Kâ'be Araplarca mukaddes tanınmıştır. Kâ'be'yi örtmek âdetini ilk çıkaran zat Himyer hükûmdarlarından Es'ad Tübba'dır. Kusay b. Kilâb zamanında Kâ'be'nin örtüsünü te'min için Arap kabilelerine vergi bile salınmıştı.

Kâ'be'deki Vazîfeler

Kâ'be'deki mukaddes vazîfeler Hazret-i İsmail'in sülalesinden gelirken bir aralık Huzâa kabîlesinin eline geçti. Sonra Kusay b. Kilâb bu vazîfelerin hepsini eline aldı. O vazîfeler şunlardır:

1– **Hicâbet:** Yani Kâ'be'nin anahtarlarını elinde bulundurmak,

2– **Sikaaye:** Hacıların suyunu te'min etmek, Zemzem suyuna bakmak vazifesi,

3– **Rifâda:** Hacılara mihmannüvazlık göstermek, onları konuklamak vazîfesi. Bir defa Kusay, Kureyş'i toplayarak onlara şöyle demişti: "İnsanlar uzak yerlerden gelerek burayı ziyâret ediyorlar. Bunları konuklamak, misafir etmek Kureyş'in vazîfesidir." Kureyş her sene aralarında iâne toplayarak hacıları Tanrı misâfiri gibi ağırlamağa başladılar.

4– **Nedve:** Umûmî toplantı yeri Dârü'n-Nedve adlı derneği kuran Kusay'dır. Kureyş rüesâsı bu yerde toplanırlar, harp ve sulh işlerini kararlaştırırlar, mühim mes'eleleri görüşüp konuşurlardı. Hattâ nikâhlar burada kıyılır, merâsim burada yapılır, uzun yola çıkacak ticâret kervanları buradan

hareket ederdi. Bir kız bulûğa erince Dârü'n-Nedve'de gömlek giydirme merâsimi yapılırdı. Eski gömleği üzerinden çıkarmadan yırtılır, yenisi giydirilirdi.

5– **Livâ':** Sancaktarlık vazîfesi demektir. Sancağı bir mızrağa sararlar, düşmana giderken onu taşırlardı.

6– **Kıyâde:** Baş Kumandanlık vazîfesi. Bu vazifelerin hepsi Kusay b. Kilâb'da toplanmıştı. Bu da Hazret-i Peygamber'in ecdâdının ne kadar şerefli bir mevki' sahibi olduklarını gösterir.

Kusay'dan önce Kâ'be'nin mütevellîsi, yani bu zikrolunan vazifelerin sahibi Huleyl Huzâî idi. Kusay, Huleyl'in kızı Hubbâ ile evlendi. Babası ölürken Kâ'be'nin anahtarlarını kızına vasiyet etmişti. Fakat Hubbâ, kadın olması hasebiyle bu vazîfeyi kabul etmedi. Ve anahtarları Ebû Gubşan Huzâî'ye verdi. Ebû Gubşan, içkiye düşkün bir adamdı. Bir gün şarabı kalmamıştı. Kâ'benin anahtarlarını, bir küp şaraba Kusayy'a sattı. Kâ'be'nin anahtarlarına sahib olmak gibi bir vazîfenin ellerinden kaçtığını gören Huzâîler, bu işe kızdılar. Fakat Kureyş, Kusayy'ın dirâyetini ve şerefini bildiklerinden onun etrâfında toplandılar. Huzâa'yı Mekke'den kovdular. Kâ'be'ye âit şerefli vazifelerin cümlesini Kusayy'a verdiler. O da, bu vazîfeleri dürüst bir sûrette îfâ etti. Ikdü'l- Ferîd'in beyânına göre Kusayy'ın kazandığı şöhret, kabîlesine (Kureyş) adının verilmesine sebep olmuştur. Çünkü onun dirâyeti ve iyi idâresi sayesinde kabîlesi Kâ'be etrafında toplanmıştır. Kureyş, toplamak ve birleştirmek demektir. Kusayy'ın emriyle Kureyş, Kâ'be'nin etrafına evlerini kurmuşlar. Kâ'be'yi tavâf için kâfî bir saha bırakmışlardır.

Kusayy'ın en büyük oğlu Abdü'd-Dâr idi. Fakat itibar ve şeref bakımından Abd-i Menaf ondan daha üstün idi. Abdü'd-Dâr babasının ölümü üzerine Kâ'be'nin mütevellîsi oldu, bu vazife sonra oğullarına geçti. Fakat Abd-i Menaf, şeref ve itibarca kavmi arasında çok yüksek bir mevkî sahibi olduğundan Abd-i Menaf'ın oğulları Haşim, Abd-i Şems, Muttalib ve Nevfel; amca oğullarının ellerinden bu vazifeleri almak istediler. Abdü'd-Dâr oğulları ile Abd-i Menaf oğulları arasında iş harbe varacakken bazıları ara buluculuk yaptılar. Sikaaye ve Rifâda, Abd-i Menaf oğullarına verilmek; Hicâbet, Livâ', Nedve Abdü'd-Dâr oğullarında kalmak şartıyla sulh yapıp uzlaştılar ve İslâmiyet'in zuhûruna kadar bu vazifeler bu şekilde devam etti.

Abd-i Menaf oğulları içinde en şöhretlisi Haşim, kavminin ulusu ve zengini idi. Sikaaye ve Rifâda vazifelerini büyük bir şerefle yerine getirirdi. Dedesi Kusay, halkı nasıl hac mevsiminde hacıları konuklamağa davet etti

ise, o da Kâ'be'yi ziyarete gelenleri, tanrı misafiri bilip onlar hakkında i'zaz ve ikram göstermeğe teşvik etti.

Haşim'in hizmetleri yalnız hacılara münhasır kalmadı. Bizzat Mekke halkı da onun kerem ve ihsanını gördüler. Onun zamanında Mekke'nin ticareti son derece gelişmişti. Kışın Yemen'e, yazın Suriye'ye olmak üzere iki istikaamette büyük ticaret kervanlarını o vücûda getirmişti. Bu sayede Arabistan Yarımadası içinde Mekke yüksek mevkiini almış, yarımadanın rakipsiz merkezi olmuştu. Abd-i Menaf oğulları daha büyük itibar sahibi olmuşlardı. Bu itibarla etraflarındaki komşularla muâhedeler bile akdetmişlerdi. Bizzat Haşim, Bizans İmparatorluğu ve Gassan Emiri ile iyi komşuluk muâhedeleri akdetti. Bundan başka Bizans İmparatorunun, Kureyş tacirlerini ticaret vergilerinden muaf tutmasını sağladı. O sıralarda Bizanslılar Suriye'ye hâkim idiler. Arap ticaret kaafileleri Bizans topraklarında serbestçe dolaşırlardı. Tâ Ankara'ya kadar giderlerdi.

Arap tüccarları Ankara'ya gittikçe kendilerine hürmet gösterilirdi. Abd-i Şems, Habeş kralı Necâşî ile aynı şekilde bir muâhede akdetmiş, Nevfel ve Muttalib de İran'la dostluk muâhedesi, Yemen'deki Hımyerlilerle de ticaret anlaşması yapmışlardır.

Arabistan'da mal ve can emniyetini sağlayacak bir kuvvet bulunmadığından Haşim, Arap kabileleri arasında bizzat dolaşarak kendi arazilerinden geçen Kureyş tacirlerine bir gûnâ taarruzda bulunmamaları için te'mînat almıştı. Buna karşılık olarak Kureyş de bu kabilelere lazım olan ticaret eşyasını alıp getiriyorlardı. Böylelikle o zaman bütün Arabistan'ı saran emniyetsizliğe rağmen, Kureyş kervanları, serbetsçe her tarafa gidip geliyordu. Mekke'de ticaret hayatı canlanmıştı. Bu ticaret hayatının neticesi olarak faizcilik ve ribâ da almış yürümüştü.

Haşim sağ olduğu müddetçe mekke halkına hizmetten geri durmamıştır. Onun için Mekke'liler onu sever ve sayarlardı. Bir defa Mekke'de kıtlık olmuştu. Bizzat Haşim, halkın karnını doyurmak için onlara tirid yapmıştı. Bundan dolayı kendisine Haşim denilmiştir. Haşim, ekmeği parçalayan ve ufalayan kimse demektir.

Haşim, kavmine hizmette devam etti. Suriye'ye yaptığı seferlerden birinde Medîne'de bulunduğu bir sırada, asâleti her hal ve tavrından belli olan bir kadın gördü. Bu kadın Benî Neccar tâifesinden Selma idi, kocası yoktu. Haşim bu kadınla evlendi. Sonra seferine devam ile Suriye'ye gidip geldi. Bu seferleri tekerrür etmişti. Bunlardan birinden dönüşünde Gazze'de öldü, yerine kardeşi Muttalib geçti.

Haşim öldüğü vakit karısı Selma hamile idi. Güzel, nur topu bir çocuk dünyaya getirdi. Adını Şeybe koydular.

Şeybe, Abdü'l-Muttalib oluyor:

Şeybe, Medîne'de doğup büyüdü. Dayızâdeleriyle beraber gezip dolaşmağa başladı. Halinde bir başkalık vardı. Diğer çocuklara benzemezdi. Yüksek bir soydan, asîl bir aileden olduğu her halinden belli idi.

Bu arada Peygamberin şâiri nâmını alacak olan Şâir Hassan'ın babası Sabit, Mekke'ye gelmişti. Orada Kureyş'in ulusu olan Muttalib ile görüşürken söz arasında ona:

–Kardeşinin oğlu Şeybe'yi bir görsen, şaşar kalırsın, dedi. Babasına öyle bir benziyor ki.

Bu söz üzerine Muttalib'in içinde, kardeşinin oğlunu görmek hevesi uyandı. Hemen Medîne'nin yolunu tuttu. Benî Neccar mahallesine vardığında oynayan çocuklar arasında Şeybe'yi görünce tanıdı. Orada üç gün misafir kaldı ve Selmâ'nın rızâsıyla çocuğu alıp Mekke'ye getirdi.

Yanında küçük bir çocukla Mekke'ye girerken Muttalib'i görenler, Şeybe'yi onun kölesi zannettiler ve: "Acaba Muttalib'in kölesi mi ki?" dediler. Muttalib'in kölesi, Arapçada "Abdü'l-Muttalib" şeklinde söylenir. İşte böylece Şeybe'nin adı, Abdü'l-Muttalib kaldı ve göbek adı olan Şeybe ismi unutuldu gitti.

Haşim'in ölümünden sonra yerine Muttalib kaldı. Sikaaye ve Rifâda vazifelerine o bakıyordu. Muttalib'den sonra da bu vazifeleri Abdü'l-Muttalib görmeğe başladı. Bilhassa Sıkaaye işi güçtü Çünkü Zemzem Pınarı kurumuştu. Hac mevsiminde hacılara su vermek için Mekke'nin etrafındaki kuyulardan su getirmek icabediyordu. Bu ise, meşakkatli ve masraflı bir işti. O kuyulardan su getirip Kâ'be'nin yanındaki havuzları doldururlardı. Bu işi yapmak için çok adama ihtiyaç vardı. Halbuki Abdü'l-Muttalib'in ailesi kalabalık değildi. Haris'ten başka işine yarar evladı yoktu. Onun için Abdü'l-Muttalib, Zemzem kuyusunu bulup ayıklamağı düşündü.

ZEMZEM KUYUSUNUN TEMİZLENMESİ

Cürhüm kabilesinden Mudâd, Mekke'ye düşman saldırınca kaçmaya mecbur kalmıştı. Kaçarken Kâ'be hazînesinden bir hayli eşya alıp Zemzem kuyusuna atmışlar, üzerine taş, toprak doldurup yerini belirsiz etmişlerdi. Burası nice yıllar böylece kaldı. Abdü'l-Muttalib kuyunun yerini bulup oğlu

Haris'le onu açtı ve temizledi. İçinden kılıçlar, zırhlar, altundan yapma geyik sûretleri çıktı. Zemzem kuyusunu ayıklayıp temizleyince yine eskisi gibi bol bol su kaynamağa başladı. Abdü'l-Muttalib'in en büyük hizmeti budur.

İKİNCİ İSMAİL

Abdü'l-Muttalib, Zemzem kuyusunu kazarken evladın babaya ne kadar yardımcı olduğunu bizzat anlamıştı. Onun için hayatında on evlat yetiştirmeğe muvaffak olursa, bunlardan birini Allah'a nezretmişti. Abdü'l-Muttalib, istediğinden çok evlat babası olmuş, bunları yetiştirmişti. Bunlardan hangisini kurban edeceğini ta'yin için aralarında kur'a çekti. Kur'a Abdullah'a isabet etti. Abdü'l-Muttalib, nezrini îfâ etmek üzere Abdullah'ın yerine yüz deve kurban etmiştir. Onun için Resûl-i Ekrem: "Ben iki kurban edilenin oğluyum" derdi. Hazret-i İsmail ile babası Abdullah'ı kasdederdi.

Abdü'l-Muttalib'in on üç oğlu vardı. İçlerinden beşinin İslâm tarihinde çokça isimleri geçer. Onlar da: Ebû-Leheb, Ebû-Talib, Abdullah Hamza ve Abbas'tır.

EBREHE'NİN KÂ'BEYE HÜCÛMU (2)

Kâ'be'nin Araplar nezdinde olan yüksek mevkiini biliyoruz. Bütün Arabistan yarımadası, Kâ'be'nin bulunduğu Mekke'ye akın akın geliyor, burada panayırlar kuruluyor, ticaret buraya akıyordu. Mekke, Vâkıa şimal ve cenûba, şark ve garba doğru ticaret kaafilelerinin yollarına açıktı. Fakat, Kâ'be'nin mukaddes bir makam olması, asıl Arapları çeken bu idi. Onun için halkı oradan ayırıp başka taraflara çekmek maksadıyla başka dinî mâbedler meydana getirildiğine şahit oluyoruz.

Meselâ Gassânîler Hîre'de bu nevî bir mâbed meydana getirmişlerdi. Yemen'e hâkim olan Habeş valisi Ebrehe de, Yemen'de, San'a'da böyle bir mâbed yaptı. Fakat Arapları, Mekke'deki Beyt-i Haram'dan çevirmeğe bir türlü muvaffak olamadı. Araplar nazarında Kâ'be'nin kudsiyeti eski mevkiiyle hep devam etti. Ebrehe'nin kurduğu mâbede kudsiyet nazarıyla bakmadılar. Araplar ona dönmek şöyle dursun, hakaret için Araplardan birisi onun içine pislemişti bile!

Ebrehe, Arapları celbetmek için son derece süslediği ve bir çok masraf-

---

(2) El-Kâmil, İbn-i Esîr; Kısas-ı Enbiya, Ahmet Cevdet Paşa.

lar yaparak meydana getirdiği bu yeni mâbede, Arapları Kâ'be'den bir türlü çevirmeye muvaffak olamadığını görünce, bu def'a başka bir çâre düşündü: Arapların son derece bağlı oldukları Kâ'be'yi yıkmak!

Ebrehe, Habeşlilerden teşkil ettiği muazzam bir ordu ile Araplara karşı harbe girmek, daha doğrusu Kâ'be'yi yıkmak maksadıyla Mekke'ye doğru yollandı. Bu ordunun önünde büyük bir fil bulunurdu. Harplerde fil kullanmak eski bir âdettir. Bu muazzam ordu, Arabistan yarımadasında Mekke istikametinde ilerlemeğe başlayınca bu korkunç haber, Araplar arasında yıldırım sür'atiyle yayıldı. Habeşlilerin, İbrahim ve İsmail'in kurduğu Beyt-i Şerif'i yıkmalarına Araplar râzı gelemezdi. Onun için yer yer mukavemet göstermek istediler. Meselâ Yemen'in eşrâfından olan (Zânefer) Ebrehe'ye karşı durmak üzere kavminden topladığı kimselerle harekete geçti. Fakat bu derme çatma çete ile Ebrehe'nin muazzam ve muntazam ordusuna karşı duramadı, mağlûb oldu. Esir düştü. Kezâ Şehran ve Nâhis kabilelerinden bir mukavemet ordusu toplayan Nüfeyl de, Ebrehe'ye karşı çıktı ise de, o da hezîmete uğradı ve esir oldu. Ebrehe bu küçük mukavemet hareketlerini muazzam ordusuyla çiğneyip geçiyordu. Ebrehe'nin ordusu Tâif'e geldiğinde Tâifliler, kendi mâbedlerinde ancak Lât denilen putun bulunduğunu, bu mevziî bir îtibâra sâhib olduğunu, asıl bütün Arapların nazarları Kâ'be'ye çevrilmiş bulunduğunu söyleyerek kendilerini kurtarmak istediler!.

Ebrehe oradan Mekke'ye yöneldi. Mekke'ye yaklaştığı zaman suvârilerinden birini keşif için ileri gönderdi. Bu gidenler Kureyş mallarından neye rastladılarsa çapul ederek Ebrehe'ye getirmişlerdi. Bu yağma malları arasında Abdü'l-Muttalib'in de yüz devesi bulunuyordu. Kureyş mukaavemet için hazırlık yapmaya başlamıştı. Fakat bu muazzam orduya silâhla karşı duramıyacaklarını anlayınca vaz geçtiler. Bu esnâda Ebrehe'nin ordusu Mekke yakınında çadırlarını kurmuştu. Ebrehe'nin bir elçisi, Mekke'ye gelerek Ebrehe'nin maksadı kan dökmek olmayıp ancak Kâ'be'yi yıkmak için geldini söyledi. Abdü'l-Muttalib de Mekkeliler namına, kendilerinin de kan dökülmesine taraftar olmadıklarını bildirdi. Gelen elçi, geri dönüp Ebrehe'ye bu haberi ulaştırdı.

Abdü'l-Muttalib tarafından da oğulları ve Kureyş'in ulularından bir heyet Ebrehe'ye ricâcı gittiler. Bazı rivâyetlerde Abdü'l-Muttalib'in kendisinin de gittiği söylenir. Ebrehe Abdü'l-Muttalib'e niçin geldiğini sorar, o da develerinin ve Kureyş'ten yağma olarak alınan diğer malların iâdesini istediğini söyler. Bunun üzerine Ebrehe:

– Ben sandım ki, Kâ'be'yi yıkmayayım diye niyâza geldin, sen ise develerinin derdinde imişsin, der.

Abdü'l-Muttalib Ebrehe'ye şöyle cevap verir:

– Ben develerin sâhibiyim ve onları istiyorum. Kâ'be'nin sâhibi var, Onu O korur!

Ebrehe'nin, malların cümlesini iâde etti. Fakat Kâ'be'yi yıkmak fikrinden asla vaz geçmiyordu. Abdü'l-Muttalib dönünce, Mekke halkına Ebrehe'nin kötü niyetini kendi ağzından duyduğu gibi söyledi.

Ebrehe, ordusuyla Kâ'be'yi yıkmak için Mekke üzerine yürüyüş yapacağı saat gelmişti. Ordusuna, yürü emrini verdi ve koca fil'i ordusunun önüne kattı. Burada beklenmedik bir hâdise oldu. Hak tarafından Ebâbil kuşları geldi. Ağızlarında ve ayaklarında taşıdıkları ufak taşları askerin üzerine salıveriyorlardı. "Deniz tarafından tayr-i ebâbil zuhûr edip ağızlarında ve pençelerinde mercimek tânesi kadar tahaccür etmiş ufak taşları asker-i Habeşîye ilka ettiklerinde, cesetlerinde tanelerin isâbet ettiği mahallerde hasba ve çiçek misillû sivilceler zuhür edip hemen helâk olurlardı. Ebrehe'ye dahi isâbet edip âzâsı mütezelzil oldu." (Subhi Paşa - İbn-i Haldun Tercemesi).

Askerin kırıldığını gören Ebrehe geri dönmek zorunda kaldı. Askerin çoğu orada ve yolda ölüp mahvoldu. Ebrehe de vücûdu yoluk tavuk gibi olduğu halde Yemen'e döndü ve orada öldü. Bu hadîseden sonra Kâ'be'nin kudsiyeti Arapların nazarında büsbütün artmış oldu.

Kur'an-ı Kerim bu hâdiseyi kısaca şöyle anlatır:

"**Görmedin mi, Rabb'in ashâb-ı file ne yaptı? Onların fenâlıklarını boşa çıkarmadı mı? Onların üzerine sürü sürü kuşlar saldı, onlara tuğla parçalarından taşlar atıyorlardı. Derken onları yenik mahsûl gibi delik deşik kılıverdi.**" (Fil Sûresi)

Mu'cizeleri te'vîl etmek istiyenlerden bazıları, Ebrehe ordusunda çiçek vebâsı zuhûr ettiğini ve vebâ mikroplarının deniz tarafından rüzgâr vasıtasıyla geldiğini söylerler. Mısır müftüsü Şeyh Muhammed Abduh da bu sûrenin tefsîrinde bu mütalâada bulunur. 19' uncu asırda moda olan maddiyyun mesleğinin te'sîriyle böyle te'villere hiç de lüzum olmasa gerek. Bugünkü atom fiziği eski maddeciliği yıkmıştır. Bugünkü felsefe, ihtimaller ve imkânlar felsefesidir, Kâinatta herşey mümkündür. Olmaz, sandığımız nice şeyler oluyor ve bunları da ilim ve fen yapıyor, felsefe hazırlıyor.

——oOo——

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ABDULLAH EVLENİYOR [1]

Fil vak'asının vuku' bulduğu senelerde idi. Abdü'l-Muttalib, yaşının ilerlediğini hissetmeğe başlamıştı. Halbuki hayatta yapacağı vazîfelerini henüz bitirmemişti. Onlardan biri de küçük oğullarından Abdullah'ı evlendirmekti.

Abdullah, babasının sevgilisi idi. Onun için yüz deve fedâ ederek onu kurtarmamış mı idi? Abdullah Mekke'nin en yakışıklı delikanlısı idi. Mekke kızlarından kimi istese alabilirdi. Genç kızların ona varmayı bir şeref bileceklerinde hiç şüphe yoktu. Babası ona Benî Zühre Reisi Vehb b. Abd-i Menâf'ın kızı Âmine'yi münâsip gördü. Âmine de güzeldi. Kureyş'in mûteber ve şerefli kızlarındandı. Abdü'l-Muttalib giderek babasından kızı istedi. Bazı rivâyetlerde o zaman Vehb ölmüş bulunduğundan kızı amcasından istediği söylenmektedir. İster babası, ister amcası olsun, bu teklifi bir şeref bilerek derhal kabûl ettiler. Âmine o zaman 14 yaşında bir taze idi. Abdullah da yirmi dört yaşına basmıştı. Düğün kız evinde yapıldı. Arap âdeti üzere üç gün güvey kız evinde kaldıktan sonra hayat arkadaşını alarak evine geldi, yerleşti.

Abdullah, yeni kurduğu yuvanın saâdetinden başka birşey düşünmüyordu. Onun için Suriye'ye gidecek olan ticâret kervanına o da katıldı. Taze evlenmişti, evinin bir sürü ihtiyaçları vardı. Yeniden ocak kuracak, evine düzen verecekti. Yeni gelinin bazı arzuları olabilirdi. Suriye'ye ticarete gidip bu ihtiyaçları karşılamak lazımdı.

Fakat hayat düz bir yoldan ibaret değil ki, beklenmedik nice şeyler oluyor!

---

(1) Tarihü'l-Kâmil, İbn-i Esir; Kısas-ı Enbiya, Ahmet Cevdet Paşa.

Abdullah da, ailesinin saâdetini tamamlamak için gittiği bu ticaret yolculuğundan dönüşte Medîne'de hastalandı ve dayıları yanında kaldı. Kervan Mekke'ye gelince onun hastalığı haberini getirdi. Bunun üzerine Abdü'l-Muttalib derhal oğlu Hâris'i Medîne'ye gönderdi. Fakat olan olmuştu. Abdullah gözlerini bu hayata artık kapamıştı. Hâris, kardeşinin acı ölüm haberini alarak Medîne'den Mekke'ye döndü. Ailenin en sevgili evlâdı olan Abdullah'ın bu vakitsiz ölümü, bütün aile efrâdını derin bir teessür içinde bıraktı. Hele Âmine'nin teessürü pek derindi. Mes'ud bir hayat sürecekleri zaman eşinin kaybı ona çok ağır geldi. O, aile saadetini tamamlayacak olan hâdiseyi bekliyordu. İki ay sonra anne olacaktı. Fakat ne yazık, doğan çocuğa babasını, babasına da yavrusunu görmek nasib değilmiş!

Abdullah'ın mîrâsı:

Abdullah henüz yeni evli idi. İstikbâlini şimdiden sonra te'mîn edecekti. Onun için geriye büyük bir baba mîrâsı bırakamadı. Bıraktığı: Beş deve, bir koyun sürüsü, biraz ev eşyası ve bir de câriye idi. Bu câriye Ümmü Eymen'dir ve pek sâdıktır. Hazret-i Peygamber onu dâimâ sever ve sayardı.

PEYGAMBERİMİZİN DOĞUMU (2)

Fil yılında Rebîü'l-evvel ayının on ikinci gününe rastlayan Pazartesi sabahı, henüz tanyeri ağardığı zaman âlem başka bir âlem oldu. Cihâna nur doldu. Kâinâtın ezeldenberi müştâk olduğu, göklerin aşkıyle devreylediği fahr-i âlem Muhammed Mustafa doğdu. Bu gecenin geceler içinde benzeri yoktur. Kâinâtın en azametli hâdisesi bu gece vukua gelmişti. Bütün âlem bu geceyi bekliyordu. Yahûdîler, Hristiyanlar, kâhinler, Hâtem-i Enbiyâ'nın zuhûrunu haber veriyorlardı.

Peygamber'in şâiri Hassân b. Sâbit'ten rivâyet olunur ki: "Ben sekiz yaşında idim. Bilirim ki, bir gün sabahleyin Medîne'de bir Yahûdî diğer Yahûdîlere haykırıp bu gece Ahmed'in yıldızı doğdu dedi. Sonra hesâb ettim. Mevlîd-i Muhammedî gecesine muvâfık düştü."

Âmine, hiçbir zahmet çekmeden doğurduğu bu nur topu çocuğu, dedesi Abdü'l-Muttalib'e müjdeleyince, ihtiyar dede torununun doğumuna pek sevindi. Hemen bir ziyâfet vererek Ona ad koydu. Kureyş ululları bu ziyâfete sebeb olan çocuğa ne ad koydun diye sorunca o da:

---

(2) Siretü'n-Nebî. İbn-i Hişam; Tarihü'l-Kâmil, İbn-i Esir; Kısas-ı Enbiya, Cevdet Paşa

– Muhammed, dedi. Onlar:

– Ecdâdında böyle ad yoktur, bu ismi koymandan maksadın nedir? dediler.

– Umarım ki, onu gökte Hak, yerde halk pek çok medh ü senâ edecektir, diye cevap verdi.

Muhammed, Ahmed, Mahmud, Mustafa Peygamberimizin en güzel ve mübârek isimleridir.

"Sen Ahmed-ü Mahmud-u Muhammedsin efendim.

Haktan bize Sultan-ı Müeyyedsin efendim."

Bu gecenin sabahı, insanlık için yepyeni bir devir açılmıştır. Artık yeryüzünden küfür ve zulüm kalkacak, şirk ve ilhad sönecekti.

"Bu zuhûr-i kudsînin sabahı ruhnevâz bir sabah; bu tulû-i ulvînin saatı yeni bir devir idi. Müverrihler, Mahdut hadiseleri kaydederler: "Resûl-i Ekremin doğduğu gece, Kisrânın sarayında on dört sütun yıkıldı, Mecûsîlerin ateşleri söndü ve Sava gölü kurudu." Hakîkat şu ki, yıkılan, Kisrâların sarayı değil, bütün İran'ın saltanat ve ihtişâmı, Bizans'ın satveti ve Çin'in azameti idi. Sönen ateş, Mecûsîlerin ateşlerinde parlayan alevler değil, bütün dünyadaki küfür ve ilhad ateşi idi. Ve kuruyan şey, Sava Gölü değil, putperestliğin tahakkümü, Zerdüştlüğün kuvveti, Hristiyanlığın tegallübü idi." (3)

Mısırlı Hey'etşinas Mahmud el-Felekî'nin hesabına göre, Hazret-i Peygamberin doğumu 20 Nisan 571 Milâdî yılına rastlamaktadır. Bazı Avrupa'lılar 20 Ağustos 570 yılı olduğunu söylerler.

Tarihçiler yıl, ay ve gününde ihtilâf ede dursunlar, kâinâtın yaradılalıberi beklediği Fahr-i âlem doğmuştu:

Bu gelen aşkına devreyler felek

Merhum İslâm şâiri Mehmet Âkif (Bir Gece) şiiriyle bu muazzam ve mübârek hadiseyi şöyle tasvîr eder:

On dört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kavmden, ayın on dördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin, o ne hüsrandı ki: hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, halbuki, bekleşmedelerdi!
Nerden görecekler? Göremezlerdi tabii:
Bir kerre, zuhûr ettiği çöl en sapa yerdi;

---

(3) Asr-ı Saadet: C. I, Sh. 189.

Bir kerre de, ma'mûre-i dünya, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdi!
Fevzâ bütün âfâkını sarmıştı zemînin,
Salgındı, bugün şarkı, yıkan, tefrika derdi.
Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o ma'sum,
Bir hamlede Kayserleri, Kisrâları serdi!
Aczin ki, ezilmekti bütün hakkı, verildi;
Zulmün ki, zeval aklına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere rahmetti, evet, şer'-i mübîni;
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünya neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn Ona cem'iyyeti, medyûn Ona ferdi.
Medyundur O ma'suma bütün bir beşeriyyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

Hazret-i Peygamber Bâdiyede:

Mekke eşrâfı çocuklarını süt annelere verip emzirirlerdi. Çünkü Mekke'nin havası ağır ve sıcaktı. Çocuklara yaramazdı. Sonra Bâdiyede dil daha fasihti, yabancılarla temâs olmadığı için dil bozulmamıştı. Etraftaki kabîleler Mekke'ye inip emzirmek üzere çocuk alırlardı. Bu âdete binâen yine Bâdiyeden süt anneler gelmişti. Hepsi birer çocuk bulup aldılar. Sa'd kabîlesinden Halime isminde bir kadın da Muhammed'i almak istedi. Fakat yetim olduğunu öğrenince tereddüde düştü. Çünkü bir yetimi emzirmenin pek kârlı bir iş olamıyacağını düşündü. Fakat başka çocuk ta kalmamıştı. Boş dönmekten ise bu yetimi almağa karar verdi. Kocası Hâris te râzı oldu. Bunun üzerine muhammed'i, bu yetim çocuğu alıp Bâdiyeye döndüler.

Süt anneye verinceye kadar Hazret-i Muhammedi amcası Ebû-Leheb'in câriyesi Süveybe emzirmişti. Hazret-i Paygamber az da olsa kendisine süt annelik yapan Süveybe hakkında dâimâ hürmet beslerdi. Dâimâ onu ziyâret edip hatırını sorardı. Hicretin yedinci senesinde Süveybe ölünce, kendisine süt kardeş olan Süveybe'nin oğlunu sorup araştırdı, fakat onun annesinden önce öldüğünü öğrendi.

Hazret-i Peygamber, Bâdiyede serbest bir hava içinde büyüdü. Halime onu öz evlâdından çok seviyordu. Onu esen rüzgârdan bile sakınırdı. Hali-

me'nin üç evlâdı vardı. İçlerinden Şeyma ismindeki kız, süt kardeşi Hazret-i Muhammed'i pek severdi. Dâimâ beraber oynarlar, kardeş kardeş geçinirlerdi. Bütün aile bu yetim çocuktan memnundu. Halimenin kocası Hâris bir def'a şöyle demişti: Halime, bu getirdiğin yetimin ayağı çok uğurlu imiş, o evimize ayak basalıberi hayvanlarımızın südü, südümüzün yağı çoğaldı. Evimize bereket doldu, elimiz genişledi. Ben bu çocukta başka haller görüyorum.

Hakîkaten Resûl-i Ekrem'in yüzü nûrânî, Sîmâsı rûhanî idi. Başka çocukların hal ve tavrına hiç benzemezdi. Hâlinde bir başkalık vardı. Halime onda bazı olağanüstü haller görüyordu. Bir aralık çocuğa birşey olur korkusuyla onu ailesine iâde etmek istemişlerse de, Âmine Mekke'nin havası çocuğa yaramaz diye yine Bâdiyeye yollamıştı. Bazıları o zaman Mekke'de Tâun hastalığı olduğundan annesi çocuğu yine süt anne ile gönderdiğini söylerler.

Şu muhakkaktır ki, Resûl-i Ekrem'in çocukluğu bile başka çocuklara benzemiyordu. Onda bu halleri gördüklerinden Halime ve ailesi efrâdı onu pek sevmişler ve çok hoş tutmuşlardır. Bâdiyede beş sene kadar bir müddet kalmıştır.

Hazret-i Peygamber'in vefâkârlığı, hatırnüvazlığı her münâsebetle görülmekte idi. Süt annesini çok sayardı. Peygamberimizin bi'setini müteâkip Halime kendisini ziyaret ettiği vakit onu (anacığım, anacığım) sözleriyle karşılamış, hakkında çok hürmet göstermiştir. Gerek Halime ve gerekse kocası Hâris her ikisi de müslüman olmuşlardır. Süt kardeşlerinden de ikisi, Abdullah ile Şeyma müslümanlığı kabûl etmişlerdir. Peygamberimiz süt kardeşlerini dâimâ tanır, onlara yardım ederdi. Peygamberimizin bu aileye nice yardımları olmuştur. Hatice ile evlendikten sonra Mekke civarında çok kıtlık olmuştu. Halime Mekke'ye gelerek Hazret-i Muhammed'i buldu. Halime Bâdiye'ye dönerken yanında bir deve ve kırk baş koyun vardı. Bunları ona Hazret-i Muhammed bağışlamıştı. Her gelişinde ona hürmette kusur etmezdi. Halime'nin kızı Şeyma Tâif seferinden sonra Hevazinlilerden alınan esirler arasında bulunuyordu. Hazret-i Peygamber'in huzuruna esirler getirilince, kız kardeşi Şeyma'yı hemen tanıdı ve onu alıp ikram ve i'zâz ile ehline gönderdi, istediği gibi serbest bıraktı.

Hazret-i Peygamber süt annesi Halime'nin yanında beş yaşına kadar kaldı. Sonra annesinin yanına geldi, Mekke'de Zukaku'l-Hacer'de dedesi Abdü'l-Muttalibin evinde duruyorlardı. Âmine ve sadık hizmetçileri Ümmü Eymen küçük çocuğun üstüne titriyorlardı. Onu esen rüzgârdan bile sakınırlardı.

ACIKLI BİR ZİYARET

Âmine'nin Medîne'de Benî Neccar'da akrabaları vardı. Hem onları ziyaret etmek, hem de yetim çocuğa yüzünü görmek nasib olmadığı babasının mezarını ziyaret ettirmek maksadıyla çocuğuyla Medîne'ye bir seyahat yaptı. Hazret-i Muhammed o zaman altı yaşında idi. Ümmü Eymen de, tabiî bu uzun yolculukta yanlarında idi. Medîne'de dayıları nezdinde bir ay kadar misâfir kaldılar. Âmine oğluna babasının mezarını ziyaret ettirdi. Yetim çocuğun körpe dimağında yeni intibalar uyandı. Babasının mezarının baş ucunda ma'sum tavrıyla dururken, ilk defa olarak hayatında birşeyin eksik olduğunu hissetti. Babadan yetim kaldığını anladı. Bu seyahatin derin izleri onun hatırasından hiçbir zaman silinmedi. Hicretten sonra Medîne'de ikaamet ederken bir defa şöyle demişti: "Burası vâlidemin ikaamet ettiği yerdir. Yüzme öğrendiğim havuz da bu idi. Buralarda Enîse'nin kızı ile oynuyordum.

Misafirlik sona ermiş, artık Mekke'ye dönüyorlardı. Annesiyle yetim çocuğu ve bir de hizmetçileri Ümmü Eymen'i taşıyan küçük kaafile, kızgın çölleri aşarak bir akşam üzeri güneş batarken, Medîne'nin yirmi üç mil cenûbuna düşen Ebvâ köyüne gelmişti. O akşam o köyde kaldılar. Fakat anne şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Belki son dakikalarını yaşadığını sezer gibi olmuştu. Baba öksüzü olan ciğerparesini yanı başına oturttu. Şefkat dolu gözlerle onu baştan ayağa bir süzdü. Bu bakışlarda neler okunuyordu neler! Oğlunu öptü, yüzünü gözünü kokladı. Parçalanan bağrına basarak analığın bütün harâret ve şefkatiyle onu okşadı. Bu anne, kalbinin bütün şefkatini yavrusuna sarmak, rûhunun bütün hassâsiyetini ona vermek istiyordu. İçinden neler geçiyordu, rûhunda ne fırtınalar kopuyordu. Daha ana karnında iken babasını kaybeden bu yavrucak, şimdi de anneden mi mahrum kalacaktı? Anne, bu acıyı hisseder gibi oldu ve oğlunun yüzüne tekrar baktı. Bir daha göremiyeceği biricik oğlunun ma'sum yüzüne baka baka genç anne şu ma'nada bir şiiri okudu.

"Her yeni eskiyecek ve herşey fenâ bulacaktır.
Ben de öleceğim, fakat gam yemem, temiz bir çocuk
Doğurdum, dünyaya bir büyük hayır bırakıyorum!."

Bu sözlerden sonra gözlerini bu fânî hayata kapadı.

Ümmü Eymen çocuğu alarak Mekke'ye döndü. Bundan sonra Hazret-i Muhammed'i dedesi Abdü'l-Muttalib yanına aldı. Ana baba öksüzü kalan torununu o büyüttü.

Efendimiz çok vefâkâr idi. En ufak bir iyiliği asla unutmazdı Süt akra-

balarına karşı nasıl temiz duygular beslediğini, onların dâimâ hatırını güttüğünü yukarıda kaydetmiştik. Sâdık hizmetçileri Ümmü Eymen hakkında da aynı duyguları beslerdi. Onu hiç unutmazdı. Ümmü Eymen'i her gördükçe: "Benim, anamdan sonra anam sensin" diye ona karşı beslediği şükran duygularını ifâde ederdi.

ABDÜ'L-MUTTALİB TORUNUNA HÂMÎ ARIYOR (4)

Hazret-i Muhammed 6 yaşında anadan da yetim kalınca dedesi Abdü'l-Muttalib onu alıp büyütüyordu. Nihâyet bu ihtiyar dedenin de son günleri yaklaşıyordu. 82 yaşına gelmişti. Abdü'l-Muttalib torununu kimin himâyesine vereceğini uzun boylu düşündü. Bu onun için bir vazife idi. Bir gün oğullarını hasta döşeğinin yanıbaşına çağırdı. Muhammed'i himâye edecek olanı seçecekti. Ebû Leheb'e dönerek şöyle dedi:

–Senin servetin çok, lâkin kalbinde merhamet az. Çocuksa yetim, yüreciği yaralı, onu hoş tutamazsın. Senin nâdanca hallerinden incinir ve üzülür, onun için çocuğu senin eline teslim edemem!

İhtiyarın bu sözleri bir kerâmet mi idi? Hakîkaten Paygamber Efendimiz, bütün hayatı boyunca bu katı kalpli, taş yürekli adamdan neler çekti. Hiçbir yabancı, amcası olan bu herif kadar ona eziyet etmemiştir. Ebû Leheb hakkında Kur'an'da şiddetli bir sûre vardır. Peygamberimizin en büyük düşmanları: Ebû Cehil ile Ebû Leheb'di. Sonra oğlu Abbas'ı süzerek:

–Sen bu işe layıksın fakat senin de ailen kalabalık, gailen başından aşkın. Evlâtların çok... Bu sırada Ebû Tâlib ortaya atıldı:

–Babacığım, gerçi benim servetim az, zengin değilim. Kardeşlerimin içinde benden daha eli yufka olanı yok. Fakat şefkatim hepsinden üstündür. Kardeşim Abdullah'ın oğluna bakmayı ben cana minnet bilirim, dedi.

Abdü'l-Muttalib küçük torununun da re'yini almayı unutmadı. Ona dönerek amcalarından hangisini babalığa seçtiğini sordu. Ma'sum çocuk yerinden fırladı. Ve Ebû Tâlib'in boynuna sarıldı. Böylece Ebû Tâlib'in himâyesine girmiş oldu. Zaten Abdü'l-Muttalib'in oğulları içinde Abdullah ile ana baba bir kardeş olan Ebû Tâlib idi. Diğerleriyle anaları ayrı idi. Ebû Tâlib'in Muhammed'e öksüzlüğünü hiç sezdirmiyeceğinde şüphe yoktu.

Bu hadiseden birkaç gün sonra ihtiyar dede bu fânî hayata gözlerini yumdu. Ana baba öksüzü, en kuvvetli hâmisi olan dedesini de kaybetti. Bu

---

(4) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; El-Kâmil, İbn-i Esir.

ölüm ona çok acı geldi. Dedesinin cenâzesini teşyi ederken göz yaşlarını tutamamaş, ağlamıştı. Kim bilir bu küçük çocuk ihtiyar dedesini mezara götürürken içinde ne gibi hatıralar canlanıyordu. Hiç yüzünü görmeden mezara giren babası, iki sene evvel yolda bir köy mezarlığında toprağa verdiği annesi, bunlar hep içinden geçiyordu. Ve göz yaşlarını bunların hepsi için döküyordu. Onun için göz yaşları bu kadar çok akıyordu! O zaman sekiz yaşında idi. Dedesi ise 82 yaşında ölmüştü.

Abdü'l-Muttalib'in ölümü yalnız bu yetim çocuk için değil, Benî Hâşim ailesi için büyük bir kayıb idi. Oğulları arasında onun yerini tutacak yoktu. Abdü'l-Muttalib'in ölümünden sonra Ümeyye oğulları, Hâşim oğullarını üstelediler. Hâşimîlerin mevkii sarsıldı. Kâ'be'nin hizmetlerinden ellerinde yalnız sikaaye kaldı. Bu vazîfe Abbasta idi. Abbas zengin idi, fakat tamahkârlığı vardı.

EBÛ TALİB'İN HİMÂYESİNDE

Hazret-i Muhammed, sekiz yaşında bir çocuk iken amcası Ebû Talib'in evine girdi. Baba sevgisi hiç görmemişti. 6 yaşında ana şefkatinden de mahrum kalmıştı. Ebû Talib, Ona elinden geldiği kadar öksüzlüğünü hissettirmemeye çalışıyordu. Onu kendi öz evlatlarından çok seviyordu. Yatarken bile onu yanından ayırmaz, bir yere gitti mi onu birlikte götürürdü.

Peygamberimizin 10 veya 12 yaşlarında iken koyun otlattığı anlaşılıyor. Amcası Ebû Tâlib'in ve Mekke halkının koyunlarını gütmüştür. Fakat, Araplar arasında çobanlık haysiyet kırıcı birşey asla sayılmazken bazı Avrupa'lılar, İslâm düşmanları bunu dillerine dolamak isterler. Hazret-i Muhammed hakkında söyliyecek bir söz bulamayınca bu gibi vasıtalara baş vururlar. Bir insanın çobanlık yapması, onun büyüklüğüne nasıl olur da nakîsa verir. İşte anlaşılmayan cihet ve nokta budur. Mukaddes Tarihi karıştır, hangi peygamber çobanlık yapmamıştır. Çöl hayatında çobanlık geçinme vasıtasıdır. Büyük adam odur ki, hiçbir meslek ve san'atı hakir görmez. Hazret-i Peygamber çobanlık yapmayı hakir görmemiştir. Bunu, eşraf ve zenginlerin oğulları da yapardı. Bir hadis-i şerifte şöyle vârid olmuştur: "Allah hiçbir peygamber göndermemiştir ki, o çobanlık yapmış olmasın. Musa Peygamber çobanlık yapmıştı, Davud Peygamber keza." Hayvan gütmek, birçok bakımlardan büyükler için faydalı bir şeydir. Peygamberimiz bütün işlerinde samîmî idi. Bir defa ashabıyla birlikte kıra çıkmışlardı. Ashab orada kara dut toplayarak yemeğe başlamışlardı. Peygamberimiz arkadaşlarına şöyle demişti: "Bu dutlar ne kadar kararırsa o kadar tatlılaşır, bunu koyun güderken öğrenmiştim."

Kırda tabiatın bütün manzaralarını, mevsimlerin değişmesini seyrederek koyun gütmek insanı ne kadar olgunlaştırır. Kâh güneş, kâh soğuk altında pişip tabiatla mücâdele etmek, mevsimler değiştikçe onlardaki muhtelif manzaraları seyr ede ede kırda yaşamak, kâh bulutlanıp şimşekler yağdıran, kâh açıp yıldızlarıyla parlayan göklerin altında hayat geçirmek, insanın duygularını yükseltir, rûhunu temizler. Serbest ve açık havada, hile ve riyâdan uzak yaşarken rûhu göklerde dolaşır, başka âlemleri gezer. Kâinâtın nizâmı içinde kendi nâçiz mevkiini anlar. Bu temiz duygularla beşerî kusurlardan âzâde kalır. Nefsin arzuları, hayvanî duygular meydan bulamaz. Zevk ve safâdan uzak bulunur. Fıtrat-ı asliyesini mahâfaza eder. Bir sözle, insanın insanlığı bozulmaz; insan kıymetinden birşey kaybetmez. İnsan olarak kalır, hayvanlaşmaz. Bu dünyanın âlâyiş ve gurûruna aldanmaz. Kâinâtın âguşunda yerlerde ve göklerdeki âsâra bakarak Allah'ın azamet ve kudretini düşünerek bir hayat geçirmek, bu insan için büyük bir ni'mettir. Kokmuş cemiyetlerin yalan ve hile ile, dolandırıcılık ve riyâ ile bulaşmış hayatlarından kaçınarak saf ve temiz kırlarda sürüsünü otlatmak, bunda ayıplanacak ne var bilmem ki? Hîle ve dalavere ile para kazanan batakçılar, gayr-i meşrû' yollardan tufeylî gibi milletin kanını emenler, şeref ve nâmus dâiresinde işiyle gücüyle meşgul olarak geçinmeyi, koyun gütmeyi hakir görebilirler. Fakat alın teriyle kazanmayı takdir edenler, hiçbir işi hakir görmezler. Ayıp olan gayr-ı meşrû' yollardan geçinmektir.

Sonra böyle bir zihniyet, ancak insanları sınıf farklarına ayıran iptidâî ve hatâlı bir görüşün mahsûlü olabilir. İnsanı insan olarak takdir eden ve yalnız o noktadan mütalâa eyliyen görüş, böyle şeylere yer vermez. Sanatın ve mesleğin kötüsü olmaz. Yeter ki şeref ve nâmus dâiresinde iş görülsün.

Hazret-i Peygamber temiz kırlarda, saf bir hava teneffüs ederek bir sene kadar bir müddet, hâmisi olan Ebû - Tâlib'in koyunlarını otlattı ve ona böylelikle bir yardım etti ise bunda ne var? Zâten mâlî durumu pek iyi olmayan, nüfusu pek kalabalık olan amcasına yük mü olmalıydı? İnsanlık bu mudur? Bu genç çocuk, çocukluk çağlarını boş ve âvâre mi geçirmeli idi? Yoksa bir iş bulup meşgul mü olmalıydı? Hangisi daha hayırlıdır, onu seçmeği kaarilerin vicdânına bırakıyoruz.

Sonra Hazret-i Peygamber'in 63 senelik mübârek ve feyizli ömrünün ancak bir senesi koyun gütmekle geçmiştir. Bu 63 senelik ömrün içinde ticâretler, vekarlı bir hayat, baş kumandanlık ve insan rütbesinin erişebileceği herşey vardır. Onlar, niçin bir seneye fedâ olunuyor. Bu kır hayatı Hazret-i Peygamber'i fıtrat-ı asliyye üzere korumuştur. Bir defa koyun güderken Mekke'ye inip akranları gibi o da eğlenmek, zevk ve sefâ âlemi yaşamak is-

temişti. Sürüsünü arkadaşına bırakıp Mekke'ye inerken yolda bir düğüne rastladı. Düğünü seyrederken üzerine bir uyku çöktü. Orada uyuyakaldı. Böylece eğlenceye ulaşamadı. Başka bir gece de aynı maksat için Mekke'ye inmişti. Kulakları çınlatan bir çalgı çalınıyordu. Onu dinlerken yine daldı, uyuyakaldı. Bu gibi şeyler, Câhiliyet âdetleri, onun yüksek rûhuna, temiz kalbine asla yer etmezdi. Onun zevk aldığı, haz duyduğu şeyler çok daha yüksek idi. İşte o yetim çocuk böyle hazırlanıyordu. Allah onu her kötülükten koruyordu. Çobanlık yaparken, koyun sürüsüne kurt dalıp onları kaptığını da görmüştü. Bu da onun için bir dersti. Güttüğü koyunları kurda kaptırmamak bir vazîfe idi. "Herkes güttüğü koyundan mes'uldür." Emânete riâyet olunmalıdır.

SURİYE'YE İLK SEYAHAT (5)

Ebû Tâlib ticâretle meşgul idi. Kureyş'in âdetine uyarak, senede bir defa, yazın Suriye'ye giden kervanla o da ticârete gidiyordu. Peygamberimiz 12 yaşında iken Ebû Tâlib, Suriye'ye yaptığı bir seferinde, yanında onu da götürmüştü. Uzun ve yorucu olan bu yolculuğa çıkarken 12 yaşındaki çocuğu yanına almayı hiç düşünmemişti. Fakat Hazret-i Muhammed amcasına çok bağlı idi. O da onu çok severdi. Hiç kırmak istemezdi. Genç çocuk, nedense bu seyahate merâk etti ve amcasına bu arzusunu ızhâr edince, çocuğu kırmamak için onun ricâsını kabûl etti. Ve bu uzun sefere onu da götürdü. Kaafile otuz gün süren bir yolculuktan sonra Şam'ın cenûbunda Havran bölgesinde Burada bir Hristiyan Manastırı vardı. Orada Bahîrâ isminde bir râhib oturuyordu. Bahîrâ, Hazret-i Muhammed'i görünce onun sîmâsından son peygamber olacağını sezdi. Peygamberlerden ve ulemâdan Hâtem-i Enbiyâ hakkında söylenen vasıfları ve alâmetleri onda gördü. Siyer kitaplarının nakline göre Hazret-i Muhammed'i yanına alıp Ona:

– Sana birşeyler soracağım, Lât ve Uzzâ hakkı için doğru söyle! dedi. Hazret-i Muhammed de:

– "Lât ve Uzzâ'ya yemin verme, zîra benim bu dünyada en nefret ettiğim şeyler putlardır" dedi. Ve Allah nâmına yemin verdi.

Bahîrâ soracaklarını sordu, aldığı cevaplar sezdiklerine uygun düştü.

Beri tarafta Kureyş; Bahîrâ'nın nezdinde Muhammed'in ne büyük îtibârı varmış, diye söyleşirken Bahîrâ Ebû Tâlib'e:

---

(5) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; El-Kâmil, İbn-i Esir; Kısas-ı Enbiya, Ahmet Cevdet Paşa.

– Adın nedir, bu şeref ve saadet fidanı kimdir? diye sordu. O da:

– Bana Ebû Tâlib, derler. Bu da oğlumdur, dedi. Bahîrâ:

– Yok yok, onun şekil ve şemâline bakılırsa bir dürr-i yetîm olmak gerektir, dedi. Ebû Tâlib:

– Evet, öz oğlum değildir, kardeşimin oğludur. Anası, babası vefât ettiklerinden ben bakıyorum, dedi.

Bahîrâ bunun üzerine şu tenbihte bulundu:

– Bu çocuk Hâtem-i Enbiyâdır, Şam Yahûdîleri içinde onun evsâfını bilir, alâmetlerini tanır kimseler vardır. Olabilir ki hiyânet ederler. Sen Onu Şam'a götürme!

Bunun üzerine Ebû Tâlib alışını verişini burada yapıp geri dönmüştür.

Bu rivâyet muhtelif şekillerde söylenmektedir. Hristiyanlar, bu rivâyete Müslümanlardan fazla inanmak temâyülünü göstermişlerdir. Çünkü buradan kendi hesaplarına birşey çıkarmak isterler. Gûyâ Hazret-i Muhammed, İslâm dinine ait bütün ma'lûmatı bu kısa görüşmesi esnâsında Bahîrâ'dan almışmış.

William Muir, (Muhammed'in Hayatı) eserinde, Margaliouth (Muhammed) nâmındaki kitabında aynı iddiayı ileri sürerler. Draper de (İlim ve Din Münâzaası)nda bu iddiada bulunur. Bu rivâyet üzerinde uzun boylu durmağa lüzum görmüyoruz. Çünkü İslâm dinî gibi muazzam bir eserin, birkaç dakîkalık bir görüşme sırasında 12 yaşında bir çocuğun bir râhipten öğrenivermesini kabul etmek kadar gülünç birşey olamaz. O rahîp mâdemki bu esasları biliyordu onu kendisi niçin korumadı da başkasına aktardı, o şerefi ve şöhreti kendisi kazanmadı?

Avrupalı muharrirler, mâdemki bu rivâyeti kabûl ediyorlar onu olduğu gibi kabûl etmeleri lâzımdır. Rivâyette, Bahîrâ ile görüştü deniyor, Ona birşeyler öğretti denilmiyor. Rivâyette olmayan birşey rivâyete katılamaz!

Hazret-i Peygamber on yedi yaşında iken de amcalarından Zübeyr ile Yemen'e gitti geldi. Bu seyahatler onun üzerinde derin izler bıraktı. Muhtelif muhitleri gezip dolaşıyor, çeşitli insanlarla temâs ediyor, bunların nasıl bir dalâlet içinde bulunduklarını görüyordu.

O, doğru fazîletli bir genç olarak yetişiyordu. Kavminin birbiriyle boğazlaştığını, kan davalarını gördükçe, onun içi kan ağlıyordu. Arapların zevk ve sefâhate düşkünlüğü onu çok düşündürüyordu. Araplar içki ve kadın âlemleri içinde zevk ve safâ hayatı sürerken, O bunların hepsinden uzak bulunuyordu.

Ficar Harbi:

İslâmiyetten önce Araplar arasında ardı arası kesilmeyen harpler oluyordu. Bunların içinde en kanlılarından ve tehlikelilerinden biri Ficar muharebesi idi. Haram aylarda (Muharrem, Recep, Zilka'de, Zilhicce) vuku' bulduğu için bu harbe bu isim verilmişti. Bu muharebe Kereyş ile Kays kabîleleri arasında vuku' bulmuştu. Benî Haşim'in alemdârı Abdü'l-Muttalib'in oğlu ve Peygamberimizin amcası Zübeyr idi. Bu harplerden birinde Resûl-i Ekrem de bulunmuştur. Muharebe çok şiddetli olmuştu. Başlangıçta tâli-i harp, Kays kabîlesine gülmüş ise de sonradan zaferi Kureyş tarafı kazanmış ve neticede bir anlaşma yapılmıştı. Bu harp tam dört sene sürmüştür.

Kureyş halkı ve Kureyşin şerefi tehlikede olduğu için Peygamberimiz bu muharebeye iştirak etmişti. Bazı tarih kitapları Peygamberimizin bu harplere iştirak etse de, kimseye karşı silah kullanmadığını, kan dökmediğini, yalnız karşı tarafın attığı okları toplayıp amcalarına verdiğini kaydeder. İmam-ı Süheylî, Resûl-i Ekrem'in bilfiil harp etmediğini söyleyerek şöyle demektedir: "Resûlüllah Ficar harbinde amcalarıyla birlikte harp etmemiştir. Maamâfih o zaman muharebeye iştirak edecek yaşa varmıştı. Bunun sebebi muharebenin haram aylarda vuku' bulması yüzünden fâcirâne olması ve müşrikler arasında kopmasıdır. Halbuki Cenab-ı Hak, bir mü'mine ancak Kelimetullahı i'lâ için harbe müsaade eder."

Bazıları ise bilfiil harbe iştirak ettiğini ve düşmana ok attığını söylerlerse de mevsuk değildir.

Hılfü'l-Fudûl = Fudûl Andlaşması (6)

Bu harplerde Kureyş ve Mekke çok zarar görmüştü. Yüzlerce aile mahv ve perîşân olmuştu. Yağma, çapul Arapların irsî seciyeleri haline gelmişti. Kardeş kardeşi boğazlar, mal nâmına ne bulursa alıp aşırırdı. Bu hal iyi duygulu bazı insanları gayrete getirdi ve iki tarafı uzlaştırıp anlaşmağa sevketti. Peygamberimizin amcası Zübeyr b. Abdü'l-Muttalib, harpten döndükten sonra harpte zarar gören ailelere yardım etmeği teklif etti. Bunun üzerine Haşim, Zühre ve Teym aileleri Abdullah b. Cüd'an'ın evinde toplanarak aralarında bir mîsak yaptılar. Bu mîsak yaptılar. Bu mîsak hükümlerine göre bu aileler, mazlumlara yardım edecek, zayıflara muâvenette bulunacak, zâlimlere karşı gelerek onların Mekke'de yerleşmelerine müsaade etmiyecekler, el birliği yaparak her nevi zulmü önleyeceklerdi.

---

(6) El-Kâmil, İbn-i Esir.

Hazreti Peygamber, bu andlaşmanın akdine iştirâk edenler arasında idi. Kendisine peygamberlik geldikten sonra bu andlaşmadan bahsederken şöyle demişti:

– "Bugün de böyle bir sözleşmeyi kabûle da'vet olunsam, onu hiç tereddüt etmeden kabûl ederim."Bu da İslâm'ın kılıç dinî olmadığını gösterir.

Gerçi bu andlaşma uzun müddet sürmemiş, az zaman sonra hükümleri unutulmuştur.

PEYGAMBERİMİZ TİCARET YOLUNDA

Kureyş, ticarete son derece ehemmiyet verirdi. Yukarıda Peygamberimizin ecdâdından Haşim'in komşu devletlerle ticarî muâhedeler yaptığını zikretmiştik. Peygamberimiz de kendisine bir meslek seçeceği zaman bu yolu tutacaktı.

Ebû Talib'in ailesi kalabalıktı. Kendisi de diğer Kureyş gibi ticaretle meşguldü. O da, hâmisi olduğu kardeşinin oğluna bu mesleği seçmişti.

Kureyş'in îtibarlı ve şerefli kadınlarından olan Hatice, bazı kimselere ortaklık ile sermâye verip ticarete gönderiyordu. Hatice, Mekke'nin en zengin kadını idi. İki defa evlenmişti, kocaları ölünce kendisine büyük bir servet kalmıştı. Kureyş eşrâfından birçok kimseler ona tâlip çıkmışlarsa da, O bunların hiçbirini kabûl etmemişti. Çünkü malına tamâ' ederek tâlip çıktıklarını anlıyordu. Kölesi Meysere vâsıtasıyla ticaretini yarıcılıkla işletiyordu.

Ebû Talib, Hatice'nin Şam'a yine bir kervan göndereceğini duyunca kardeşinin oğluna bu fikri açtı:

– Dinle kardeşimin oğlu, dedi. Biliyorsun, benim servetim az, elimiz darda. Hatice ortaklıkla ticaret için sermâye veriyor. Sen ticarete alışkınsın, bu hususta onunla konuşayım mı?

– Arzu edersen, derhal, cevabını verdi. Ebû Talib Hatice'ye giderek Muhammed'e ticaret için sermâye vermesini teklif etti ve "Sen filanca ile ticarî ortaklık yapıyorsun, fakat Muhammed'e onun iki mislini vermedikçe razı olmayız." dedi.

Hatice'nin cevabı şu oldu:

– Bu teklifi sen, hoşlanmadığım bir kimse için yapsan, senden olduğu için yine kabul ederdim. Nerede kaldı ki akrabamızdan olan ve herkesin sevdiği pek emin ve nezih birisi için yapıyorsun, istediğin gibi olsun!

Hatice'nin nesebi, beşinci cedde Peygamberimizle birleşiyordu. Bu îtibarla amca çocukları oluyorlardı. Peygamberimizin sıdk-u emânetinde hiç şüphesi yoktu.

Peygamberimizin nâmus ve istikaameti, ticarette ve insanlarla muâmelesinde dürüstlüğü ve temizliği herkesçe bilinen bir husustu. Tarih ve hadis kitapları bu hususta şahâdetle doludur. Resûl-i Ekrem ticarî muâmelelerinde doğruluk ve emniyet nümûnesi idi. Onunla iş tutanlar, onun bu haline şahittiler. Ashâbdan Sâib, Müslümanlığı kabûl ederek Peygamberimizin nezdine geldiği zaman hepsi Onu medhe başlamıştı. Resûl-i Ekrem de:

– "Sâibi medhetmeğe lüzum yok, ben onu hepinizden iyi tanırım" demişti. Sâib de:

– Sana feda olayım, seninle ticarette arkadaşlık etmiştik, hak husûsunda hatır gönül saymaz, zerre kadar riyâkârlık göstermezdin" mukabelesinde bulunmuştu.

Hazret-i Peygamber, Hatice'nin kölesi Meysere ile Suriye'ye ticaret için büyük bir kervanla yollandılar, şimal istikametinde yürüyorlardı. Günlerce devâm eden bu seyahat hem yorucu, hem de çok alâka çekici idi. Muhtelif diyarlar görüyordu. Ebû Talible 13 sene evvel bu yerlerden geçmişti. O zaman on iki yaşında bir çocuktu. Bir çok şeyler değişikti. Busra kasabasına geldiler. Bahîrâ orada yoktu. Yerinde Nestura isminde başka bir râhib vardı.

Bu defaki ticaret ümîdin fevkinde çok kârlı olmuştu. Üç ay süren bu yolculuktan döndükleri zaman Mekke'ye yaklaştıklarında Muhammed, kervanın önünde geliyordu. Pek sıcak bir gündü. Öğle vakti Mekke'ye geldi. Hatice evinin damından gelen kervanı gözlüyordu. Devenin üstünde gelen Hazret-i Muhammed'i görünce hemen aşağıya koşup onu istikbâl etti. Hazret-i Muhammed, güzel bir üslûbla ticaretten meharetle, vukufla bahsediyor, yaptığı kârı anlatıyor, hesap veriyordu. Hakîkaten o senelerde bu kadar bir kâr yapan olmamıştı. Hatice'nin Muhammed'in sıdk u emânetine olan îtimâdı pek fazla artmıştı. Kureyş'in eşrâfını reddeden bu dul kadın, bu kimsesiz çocuğa gönül vermişti. Ve içindeki sevgi, aşka tehavvül etmişti. Bu gönül sırrını, yakın ve samîmî arkadaşlarından Münye'nin kızı Nefîse'ye açtı.

Nefîse Hazret-i Muhammed'e gelerek aralarında şöyle bir muhâvere cereyan etti:

HAZRET-İ HATİCE İLE İZDİVAÇ [7]

– Yâ Muhammed, seni tanırız. Mekke'de senin yaşında bekâr delikanlı bulunmaz.

– Dediğin doğru, izdivaç için maddî imkân lâzım.

– Güzel, ben sana bu masraflara lüzum kalmadan, cemal, mal, kemâl sahibi birini bulursam razı olur musun? Ailesi de şerefli.

– Kimdir bu kadın?

– Huveylid'in kızı Hatice.

Hatice pakize bir kadındı. Bu teklifi amcası ile müşâvere ettikten sonra Hazret-i Muhammed kabul etti. Söz kesildi, düğün hazırlığı başladı. Hazret-i Muhammed o zaman yirmi beş yaşında idi. Hatice'nin yaşı ise kırka yakındı.

Nikâh âdet üzere Hatice'nin evinde akdolunacaktı. Nikâh günü Hazret-i Muhammed amcası Hamza ile beraber Hatice'nin evine geldi. Kureyş'in diğer eşrâfı, Mekke ululları da'vetli idiler.

Nikâh akdi için lazım olan şeyler görüşüldü. Hazret-i Muhammed (500) altın mihir veriyordu.

Hatice'nin tarafından Varaka b. Nevfel nikâh akdine vekil idi. Hazret-i Peygamber tarafından da, amcası Ebû Talib akid işini idâre ediyordu. Ebû Talib ayağa kalkarak şu sözleri söyledi:

– Şükür Allah'a ki, bizi İbrahim zürriyetinden ve İsmail neslinden getirdi. Bizi Beyt-i Şerif'in bekçisi, Harem'in hizmetçisi ve halkın reisi kıldı. Bundan sonra asıl maksada gelince: Kardeşim oğlu Muhammed b. Abdullah ile Kureyş'ten hangi civan mukaayese olunabilir? Haseb, neseb, akıl ve fazîlet hep ondadır. Serveti azsa da, bunun ne ehemmiyeti var. Mal geçici bir şeydir. Aynı veçhile şeref ve şan sahibi olan kerimeniz Hatice'ye taliptir..."

Bundan sonra Hatice tarafından Varaka b. Nevfel kalkarak şöyle dedi:

"Allahu Teâlâ'ya hamd ü senâ ederim ki, bizleri herkesten ziyade şeref ve fazîletle mümtaz kıldı. Bilirsiniz ki, Hatice'nin babası ve anası Arapların ulularından ve reislerindendir. Sizin oğlunuz Muhammed de böyledir. Hiç kimse Onun yüksek meziyet ve şerefini inkâr edemez. Bu sebeple biz de Onun ailesiyle sıhriyet kurmayı arzu ettik. Ey cemâat, şâhid olunuz, ben Haşimîlerden Abdullah oğlu Muhammed'e Huveylid'in kızı Hatice'yi nikâh ettim." Bundan sonra develer kesildi, da'vetlilere mükellef bir ziyafet

(7) Kısas-ı Enbiya, Ahmet Cevdet Paşa; El-Kâmil, İbn-i Esir.

çekildi. Hatice'nin birbirinden güzel câriyeleri damlara çıkıp def çalarak şenlikle düğünü ilan ettiler ve eğlenceler yapıldı.

Bazıları Hatice'nin babası o zaman sağ olup bu nikâha razı gelmediğini, ancak sarhoşken rıza gösterdiğini nikâhın ertesi günü ayılınca bu işe hiddetlendiğini söylerlerse de böyle bir şey olmamıştır. Çünkü Hatice'nin babası bundan önce, Ficar Harbinde ölmüş bulunuyordu. Hatice'nin vekili Varaka b. Nevfel'di.

Artık Hazret-i Muhammed'in hayatında yeni bir sahife açılıyor. Pakize, ahlâklı, fazîletli bir kadın olan Hatice ile bir saadet yuvası kurmak, aile reisi olarak temiz bir hayat geçirmek, başka bir emelleri yoktu. Babasını kaybetme acısını tatmış olan bu müstakbel baba, bundan böyle de evlat acısı nedir, onu da görecektir.

HAZRET-İ MUHAMMED AİLE REİSİ

Hatice'nin evinde mes'ud bir hayat başladı. Hatice şerefli bir ailenin fazîletli bir kızı idi. Hazret-i Muhammed'in ailesi ise Kureyş eşrafındandı. Bu genç koca, gençlik heveslerine tabi' olmak nedir, bilmiyordu. O, nezih ve afif bir hayat geçirmişti. Şimdi de bütün samimiyeti ile evine bağlı idi. Birbirini çok iyi anlayan bu eşler saadet içinde geçinip gidiyorlardı.

Hazret-i Muhammed'in kavmi arasında îtibârı çok yüksekti. Temiz ve vekarlı hareketleriyle herkesin takdirini kazanmıştı. Mekkeliler Ona Muhammedü'l-Emîn adını vermişlerdi.

Gerek aile hayatında ve gerekse cemiyet hayatında Hazret-i Muhammed'in faziletten ayrıldığı asla görülmemiştir. Bu mes'ud ailenin saadeti, doğan evlatları ile bir kat daha artmıştı.

HAZRET-İ MUHAMMED'İN EVLADLARI

Hazret-i Peygamber'in üçü oğlan, dördü kız olmak üzere yedi evladı olmuştur. İbrahim'den mâadâ hepsi Hatice'den doğmuştur.

Erkek evlatları: Kaasım, Abdullah ve İbrahim'dir.

Kız evlatları: Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm ve Fatma.

Kaasım ile Abdullah bi'setten önce küçük çocuk iken vefat ettiler. Hazret-i Peygamber bunların ölümlerine çok müteessir oldu. Peygamberimizin bir künyesi de Ebü'l-Kaasım'dır. Yani Kaasım'ın babası. Hazret-i Peygamber bu künyeden çok hoşlanırdı, bunda genç yaşta kaybettiği oğlunun ismi

yâdolunduğundan onunla müteselli̇̂ olurdu. İbn-i Esîr, Tıyb ve Tahir isimli diğer iki oğlu olduğunu, onları küçükken kaybettiğini yazar. Tıyb ve Tahir, Abdullah'ın lâkabı diyenler de var.

Hazret-i Peygamber, kalbindeki oğul sevgisine layık gördüğü Zeyd b. Hârise'yi zevcesi Hatice'ye satın aldırmış, sonra onu âzâd ederek kendisine evlatlık edinmiştir.

Hazret-i Peygamber'in kızlarının hepsi büyümüşler ve onları kendi eliyle gelin etmiştir. Kızlarını hep münasipleriyle evlendirmişti. Yalnız bi'setinden sonra damatlarından biri bir müddet karşı safta kalmıştır. Şöyle ki:

Kızlarının en büyüğü olan Zeyneb'i, Ebü'l-As b. Rebîa b. Abd-i Şems'e verdi. Hicretten sonra Zeynep kocasıyla Mekke'de kaldı. O, hicret etmek istemişse de kocası bırakmamıştı. Ebü'l-As, Bedir Harbinde esir düşenler arasında idi. Zeyneb'i Medîne'ye göndermek şartıyla serbest bırakıldı. Mekke'ye avdet edince kardeşi Kinâne ile Zeyneb'i Medîne'ye babasının yanına gönderdi. Ancak müşrikler yolunu kesip geri döndürmek istemişler, hatta bir okla Zeyneb'i devesinden bile düşürmüşlerdir. Hazret-i Peygamber de Zeyneb'i Medîne'ye getirmek için bir adam göndermişti, onun yardımıyla Zeynep Medîne'ye babasının yanına gelmiştir. Sonra kocası müslüman olarak Medîne'ye gelmiş ve Zeyneb'i almıştır.

Kızlarından Rukiyye'yi ve Ümmü Gülsüm'ü amcası Ebû Leheb'in oğullarından Utbe ile Uteybe'ye vermiştir. İslâmiyetten sonra bunların ikisi de kocalarından ayrılmıştır. Çünkü, Ebû Leheb'in İslâm düşmanlığı oğullarının karılarına, yani kendi gelinlerine karışacak kadar şiddetli idi. Oğullarına:

– Siz Muhammed'in kızlarından ayrılmazsanız, ben sizden ayrılırım, demişti.

Sonra Rukiyye ile Ümmü Gülsümü, sıra ile her ikisini de Hazret-i Osman nikâh ile almıştır. Bundan dolayı Hazret-i Osman'a Zinnûreyn denilmiştir.

Hazret-i Peygamber'in en küçük evladı Hazret-i Fâtimetü'z-Zehrâdır. İslâmiyete kadar evlenecek bir çağa gelmiş değildi. Onun için İslâmiyetten sonra Hazret-i Ali ile evlenecektir. Kendisinden sırası geldikçe sık sık bahsedilecektir.

Hazret-i Peygamber'in en sevgili evladı Hazret-i Fâtimetü'z-Zehrâdır. Bütün âl-i Beyt, Peygamber sülâlesi onun neslindendir. Hazret-i Peygamber'in evlatları hepsi kendisinden önce vefât etmişlerdir. Ancak Hazret-i

Fâtıma, Hazret-i Peygamber'in irtihâlinden sonra bu âlem-i fânîden ayrılarak o mukaddes kaafileye iltihâk etti.

KÂ'BE'NİN TA'MÎRİ (8)

Yukarıda Hazret-i İbrahim ile Hazret-i İsmail tarafından binâ olunan Kâ'be'den bahsetmiştik. Kâ'be'nin üzerinde tavan yoktu. Bina çok haraptı. Yağmurlu günlerde Mekke'nin sokaklarından sızan yağmurlar ona doğru akarak binayı tahrib ediyordu. Yağmur sularının binanın duvarlarına bu hücumunu önlemek için bir sed vücûda getirilmiş ise de, bu sed de müteaddit defalar yıkıldığından sellerin tahribatının önü alınamamıştı. Peygamberimizin ecdadından Kusay b. Kilâb Kâ'be'yi yeniden yapmış, üstüne tavan çatmış ise de, zamanların geçmesiyle yine harab olmuştu. Nihayet bir hâdise Kâ'be'nin yeniden tamirine sebeb oldu. Vak'a şudur: Kâ'be'nin içinde bir kuyu vardı. Onu hazine ittihaz etmişlerdi. Kâ'be'ye getirilen hediyeler oraya konurdu. Selden Kâ'be'nin bazı yerleri yıkılmakla bir hırsız içeri girmiş, bazı eşya çalmıştı. Bunun üzerine Kâ'be'nin yeniden ve daha esaslı bir şekilde yapılması kararlaştırıldı. Tesâdüfen bu sırada bir rum tacirinin Mısır'dan gelmekte olan gemisi, Kızıldenizde Cidde sahillerinde kazaya uğramış, orada kalmıştı. Kureyş, bunu duyunca bu geminin kerestelerini Kâ'be'nin binasında kullanmak için satın almak üzere Velid b. Muğîreyi Cidde'ye gönderdiler. Velid, bu geminin yanında Bakum nâmında Yunanlı tâcir ve mîmâra tesadüf etmiş, Kâ'be'nin binasına nezaret etmek üzere bunu Mekke'ye getirmişti. Daha sonra Kureyş, inşaata başlamış, her aile binadan bir hisseyi kendine ayırmıştı. Bu suretle bütün Kureyş aileleri mukaddes Kâ'be'nin inşaasına iştirak etmek şerefine kavuşuyordu. Yalnız Hacer-i Esvedi yerine yerleştirmek meselesi bahis mevzuu olduğu zaman, herbiri, bu şerefe ben nâil olayım diye, taşı yerine koymak istemiş, bu yüzden aralarında niza çıkmış, niza kavga halini almış, iş kılıç çekmeye dayanmıştı.

Arapların eski bir âdeti vardı. Mühim bir mesele için yemin ettiler mi, parmaklarını kanla dolu bir çanağa batırırlardı. Hacer-i Esved'i kendi elleriyle yerine koymak isteyenler de bu merasim âdetini ifa etmişler, bu uğurda canlarını fedadan çekinmiyeceklerini bildirmişlerdi. İş kan dökülmesine varmıştı. Kureyş'in en ihtiyarı olan Ebû Ümeyye b. Muğîre şöyle bir teklifte bulundu: Ertesi sabah, Safâ kapısından girecek ilk zatın Hakem olarak kabulü. Bu teklifi yerinde buldular ve kabul ettiler. Sabahleyin Kureyş ailelerinin en ileri gelenleri toplanmış, ilk geçecek zatı gözetliyorlardı. Hazret-i Mu-

---

(8) El-Kâmil, İbn-i Esir; Hayat-ı Muhammed, M. Hüyesin Heykel.

hammed'in geldiğini görünce hepsi sevindiler. Çünkü onun doğruluğunda, dürüstlüğünde aslâ şüpheleri yoktu. Ona (El-Emin) diyorlardı. Onu çağırdılar ve meseleyi kendisine arzettiler. Hazret-i Muhammed, burada da emsalsiz dirayet ve büyüklüğünü gösterdi. Evvela bu şartı yalnız kendi nefsine hasretmek istemiyerek her kabileden bir adam seçti ve sonra bir yaygı istedi. Herkes hayretle bakıyor ve ne yapacağını merakla takib ediyordu. Yaygıyı getirdiler. Hazret-i Muhammed Hacer-i Esved'i yaygının üzerine koydu ve seçtiği adamlara yaygının etrafından tutmalarını nezaketle rica etti. Böylelikle taşı yerine taşımak şerefine hepsi nail olmuştu. Yaygının üzerinde taşınan Hacer-i Esved yerine kadar yükseldikten sonra onu eliyle yerine yerleştirdi. İşte böylece kan dökülmesini önledi. Kolay ve basit bir tarz, fakat ondan önce kimsenin aklına gelmemişti. Bu seferki tamirde irtifâını 18 zira yaptılar. İçine altı sütun diktiler. İçinden damına çıkmak için merdiven koydular. Hübel'i içeri yerleştirmeyi de unutmadılar. Üstüne tavan yapıldı. Fakat malzeme kâfi gelmediğinden asıl binanın zemininden bir kısmı terk olunmuş, yeni binanın temelleri eskilerin üzerine kurulmuştu. Zeminden bırakılan kısmın etrafına bir duvar çekilerek ilerde burasının da Kâ'be'ye ilavesi düşünülmüştü. İşte Fıkıh kitaplarında Hatim namı verilen yer burasıdır. Bu kısım bugüne kadar hep tavansız bırakılmıştır.

Peygamber'imiz, bi'setinden sonra Kâ'be'nin duvarlarından birini yıkarak açık kalan kısmın bir tarafını ona ilave etmeyi düşünmüş ise de, bunun yeni müslümanları müteessir etmesi ihtimalini göz önüne alarak bundan vaz geçmiştir.

Hazret-i Peygamber'in Kâ'be'nin bu tamiri sırasında Kureyş ile birlikte çalıştığı, taş taşıdığı, hatta bu yüzden omuzlarının yara olduğu tarihin rivayetleri arasındadır.

Kâ'be'nin bu tamiri sırasında şöyle bir mühim hadise de vuku bulmuştur. Hazret-i Peygamber, amcası Abbas ile taş taşıyorlardı. Abbas ona ihrâmını çözerek omuzuna koymasını, bu suretle taş taşırken omuzunun incinmemesini söyledi. Hazret-i Muhammed de onun bu tavsiyesi üzerine ihrâmını toplayarak omuzuna koymuştu. Fakat vücudu açılınca birdenbire yere düşerek kendinden geçti. Bu halden ifâkat bulunca derhal ihrâmını almış ve bütün vücudunu örtmüştür. Sonra Ebû Tâlib bu işe merak etmiş ve hadiseyi kendisinden sormuş, Hazret-i Muhammed şu cevabı vermişti: "İhrâmımı toplayıp omuzuma koyduğum zaman vücudum açılınca şöyle bir ses duydum: "Yâ Muhammed, azanı setret. Sen Peygamber'sin; sana yakışmaz."

Peygamberimizin gaipten duyduğu ilk ses bu idi.

Kâ'be'nin bu tamiri, sıralarında Hazret–i Peygamber'in otuz beş yaşlarında olduğu rivayet edilmektedir. Bütün bunlar bi'setten önce Resûl-i Ekrem'in kavmi arasında ne kadar şerefli bir mevkii olduğunu pek sarih bir surette göstermektedir. Bu husus inkârı kaabil olmayan bir hakîkattır. Müsteşriklerden Sir William Muir (Muhammed'in Hayatı) adlı eserinde der ki: "Hazret-i Muhammed hakkındaki bütün neşriyatımız bir nokta üzerinde ittifak eder. O da Onun seciyesinin yüksekliği ve ahlâkının temizliği. Bunlar öyle fazîletlerdir ki, o zamanın Mekkelileri arasında pek nadirdi."

PUTPERESTLİKTEN İCTİNÂBI

Araplar arasında putperestliğin ne kadar yayıldığını biliyoruz. Öyle olduğu halde Hazret-i Muhammed putlardan son derece nefret ederdi. Bu ağaç ve taş parçalarından ne beklenebileceğine hayret ederdi. İnsanların bu dalâletine şaşardı. Hayatı müddetince putlara asla secde etmemişti. Bütün rivayetler Onun putlardan hoşlanmadığını göstermektedir.

Bir kere Kureyş, putların şerefine verilen bir ziyafet esnasında kesilen kurbanın etini Hazret-i Muhammed'e takdim etmiş, Peygamber'imiz bu etten yemeyi reddetmiştir.

Hazret-i Muhammed bi'setten önce dahi putların aleyhinde bulunurdu. Daha 12 yaşında çocukken amcası Ebû Tâlib ile Suriye seferinde bulunduğu zaman Busrâ'da Bahîrâ ile görüştüğünde Lât ve Uzzâ'ya yemin etmekten çekinmişti. Margaliouth pek garip bir iddiâ ortaya atmaktadır. Diyor ki: "Muhammed ile zevcesi Hatice her gece yatağa girmeden önce uzzâ namında bir puta taparlardı." Margaliouth bu iddiasına delil olarak İmam Ahmet ibn-i Hanbel'in Müsned'inden bazı satırlar göstermektedir. Halbuki İmam Ahmed'in naklettiğinden Hazret-i Muhammed'in Uzzâ'ya taptığı değil, ondan men ettiği açık olarak görülmektedir. Rivayet şudur: Huveylid'in kızı Hatice'nin bir komşusu bana anlattı. Resûl-i Ekrem'in Hatice'ye şöyle söylediğini duymuş: "Ey Hatice, Vallahi ben Lât ve Uzzâ'ya tapmam. Vallahi ben onlara asla tapmam." Hatice de bilmukabele der ki: "Bırak Lât'ı, bırak Uzzâ'yı!" Râvî diyor ki: "İşte bu puta perestiş edilir, sonra yatağa girilirdi." Arapçayı en sathî bilenler bile anlarlar ki râvînin kendi tarafından ilâve ettiği bu son sözlerden maksad halkın her gece uyumadan önce bu putlara tapındıklarıdır. Yoksa Hazret-i Muhammed ile zevcesinin onlara tapındığını aslâ ifâde etmez. Eğer ibâre onlara ait olsa tesniye sîgası kullanılırdı. İbârenin üst tarafında Allah namına yemin edilerek Resûl-i Ekrem'in Lât ve Uzzâ'ya tapmam, dediği tasrih edilmektedir. Bu gibi rivayetlerden öyle ma'nalar asla çıkmaz.

PUTPERESTLİĞİN YIKILMASINA DOĞRU (9)

Cahiliyet zamanında Arapların içtimâî hayatı pek bozuktu. Din namına yaydıkları koyu bir putperestlik idi. Hazret-i İbrahim'in Beytullah olarak kurduğu ve tevhid dininin mabedi ittihaz ettiği mukaddes Kâ'be Araplarca zevk ve safa mahalli haline getirilmişti. Araplar şaraba pek düşkündü. İçip sermest olmak onlar için en büyük bir zevkti. Şehvetlerine de pek mağlûp idiler. Câriyeler alıp satarlar, onlarla eğlenirlerdi. Bu zevk ve safanın en mükemmelini şehrin göbeğinde kurulmuş olan Kâbe'nin etrâfında yaparlardı. Geceleri Kâbe'ye toplanırlar, orada eğlenirlerdi Eski masallar söylenir, şiirler okunur, ticâretten bahsedilirdi. Kâ'be'yi dolduran üçyüzden fazla putları bir tarafta kurula kurula dururken, Mekke halkının ileri gelenleri, hem şaraplarını çekerler, hem de konuşup eğlenirlerdi. Gecenin altında, Kâ'be'nin etrafında yaptıkları eğlencelerin bu kısmı bittikten sonra sermest olarak evlerine dönerler, eğlencelerinin diğer kısımlarına devam ederlerdi. Câriyelere karşı çok zaafları vardı. Tam maanasıyla bir sefahat hayatı sürüyorlardı. Harple, darpla geçen hayatları onları çapulculuğa alıştırmıştı. Kan davaları gütme yüzünden kabile kavgaları hiç eksik olmazdı. Yalnız bir âdetleri vardı; (Eşhür-i Hurum) dedikleri aylar (Muharrem, Recep, Zilka'de ve Zilhicce) girince kan dökmezlerdi. Bu aylar sulh ve barış ayları idi. Bu aylar gelince hepsi silahları çatarlar, keyfe bakarlardı. O zaman bu eğlenceler daha artardı.

Bu sefahat hayatının bir uçuruma yuvarlanmak demek olduğunu tektük görenler vardı. Putların etrafında zevk ve safa âlemleri ne manasız şeylerdi. Bi'setten önce bazı kimseler putperestlikten vazgeçmişlerdi. Onlar Tevhid dinini, büyük hakikatı arıyorlardı. Varaka b. Nevfel, Kus b. Sâide, Ubeydullah b. Cahş, Osman b. Huveyris, Zeyd b. Amr gibi adamlar putperestlikten vazgeçenlerdendi.

Uzzâ namına yapılan bayramlardan birinde Kureyş âdet üzere büyük bir toplantı tertib etmişti. Şenlikler yapılıyor, Uzzâ namına bayram ediliyordu. Bu bayramda Zeyd b. Amr, Osman b. Huveyris, Ubeydullah b. Cahş, Varaka b. Nevfel, bu dördü bir araya gelerek putların ne kadar boş şeyler olduğundan başbaşa vererek bahsetmişlerdi. Bunlar hak dini arıyorlardı. Fakat Hazret-i Peygamber henüz beklenen İslâm dinini tebliğ ile emir olunmamıştı.

Bunlardan Varaka b. Nevfel Hazret-i Hatice'nin amcası oğlu idi. Hristiyanlığı kabul etmişti. Mekke'de oturduğundan Hazret-i Peygamber onu

---

(9) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel.

görmüştür. Hatice'nin nikahında o bulunmuştu. Hazret-i Peygambere ilk vahiy geldiğinde Hatice'nin Varaka'ya koşup bu hali haber verdiği meşhurdur. Varaka, Hazret-i Muhammed'e görünen meleğin Hazret-i Musa'ya gelen Nâmûs-ı Ekber, büyük melek olduğunu söyleyecek ve onları teselli edecektir.

Ubeydullah b. Cahş, putların aleyhinde olmakla beraber başka bir dine girmemiş, bulunduğu hal üzere devam etmiş, nihayet İslâmiyet gelince müslüman olmuş, Habeş'e hicret edenler arasında oraya gitmiştir. Karısı Ebû Süfyan'ın kızı Ümmü Habîbe de müslüman olanlardandı. Ve sonraları Peygamber'in zevceleri arasına girmek şerefine nail olacaktır.

Zeyd b. Amr, Şam ve Irak taraflarını gezip dolaştı. Kendi kavminin dinini bırakarak putlardan yüz çevirdi ise de, Hristiyanlık ve Yahûdîlikten birini de kabûl etmedi. Kâ'be'ye dayanarak: Yâ Rabbi, Sana nasıl ibadet etmenin daha makbul olduğunu bilsem öyle ibadet ederdim, derdi. Bu hal üzere bu âlemden göçtü.

Osman b. Huveyris ise, Bizans'a gitti ve orada Hristiyanlığı kabul etti. Kayser nezdinde itibârı vardı. Bazı tarihler onu Mekke'yi Bizans hakimiyeti altına sokmaya çalıştığı hiyanetiyle suçlandırırlar.

İşte böyle putperestlikten nefret edenler vardı. Bunlar hak dini arıyorlardı. Hâtem-i Enbiyanın zuhûrunu bekliyorlardı. Hâtem-i Enbiyânın geleceğini önce haber vermiş olanlardan birisi de, Kus b. Sâide'dir ki, fesâhat ve belâgatıyla pek meşhur bir hatipti. Sûk-i Ukâz'da bir kızıl deve üzerinde olduğu halde beliğ bir hutbe okumuş ve Hazret-i muhammed de gençliğinde bunu dinlemişti. O hutbeyi aslı kadar güzel tercüme etmiş olan Cevdet Paşa'dan dinleyelim:

"Ey nas, geliniz, dinleyiniz, belleyiniz, ibret alınız. Yaşayan ölür, ölen fena bulur, olacak olur. Yağmur yağar, otlar biter. Çocuklar doğar, analarının babalarının yerini tutar. Sonra hepsi mahvolup gider. Vukuatın ardı arası kesilmez. Hemen birbirini velyeder. Kulak tutunuz, dikkat ediniz, gökte haber var, yerde ibret alacak şeyler var. Yeryüzü bir ferş-i eyvan, gökyüzü bir yüksek tavan. Yıldızlar yürür, denizler durur. Gelen kalmaz, giden gelmez. Acaba vardıkları yerden hoşnud olup da mı kalıyorlar? Yoksa orada bırakılıp da uykuya mı dalıyorlar? Yemin ederim, Allah'ın indinde bir din vardır ki, şimdi bulunduğunuz dinden daha sevgilidir. Ve Allah'ın bir gelecek Peygamberi vardır ki, gelmesi pek yakın oldu. Gölgesi başınız üstüne geldi. Ne mutlu o kimseye ki, ona imân edip te, O dahi ona hidâyet eyliye. Vay o bedbahta kim, ona isyan ve muhalefet eyliye. Yazıklar olsun ömürleri gaflet ile geçen ümmetlere!

Ey Cemaat-ı iyad! Hani âbâ ve ecdad? Hani müzeyyen kâşâneler ve taştan haneler yapan Âd ve Semud? Hani dünya varlığına mağrur olup da kavmine "Ben sizin en büyük Rabbinizim" diyen Fir'avun ile Nemrûd? Onlar size nisbetle daha zengin ve kuvvet ve kudretçe sizden efzun değil midirler? Bu yer, onları değirmeninde öğüttü, toz etti, dağıttı. Kemikleri bile çürüyüp dağıldı. Evleri yıkılıp ıssız kaldı. Yerlerini, yurtlarını şimdi köpekler şenlendiriyor. Sakın onlar gibi gaflet etmeyin, onların yoluna gitmeyin. Herşey Fânîdir. Bâkî ancak Cenâb-ı Hak'tır ki, birdir, şerik ve nazîri yoktur. Tapacak ancak O'dur. Doğmamış ve doğurmamıştır. Evvel gelip geçenlerde bize ibret alacak şey çoktur. Ölüm ırmağının girecek yerleri var, amma çıkacak yeri yoktur. Büyük, küçük hep göçüp gidiyor. Giden geri gelmiyor. Cezm ettim ki, âmmeye olan bana da olacaktır." (Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiya; Cild: 1; Sh: 72).

Kus b. Sâide bu nutkunu söylerken, müjdelediği son peygamberin dinleyiciler arasında bulunduğundan bîhaber idi. Aradan çok geçmedi, Hazret-i Muhammed'e Peygamberlik verildi. Fakat Kus vefat etmiş olduğundan kendisine İslâmiyet nasîb olmadı. Beni İyâd kabîlesinin ulusu olan Cârud, eşrafla birlikte Hazret-i Peygamber'in huzuruna gelip müslüman olmuşlardır. O zaman Hazret-i Peygamber "İçinizde Kus b. Sâide'yi bilen var mı?" diye sordu.

Kavminin reisi olan Cârud:

Hepimiz biliriz, yâ Resûlallah, dedi. Bilhassa ben, dâimâ onun izinde gidenlerdenim!

Resûl-i Ekrem Efendimiz:

–"Kus'un Sûk-ı Ukâz'da deve üzerinde: Yaşayan ölür, ölen fenâ bulur, olacak olur... diyerek hutbe okuduğu hatırımdan çıkmaz" dedi.

Orada hazır bulunan Ebû Bekir:

–"Yâ Resûlallah! Ben de o gün Sûk-ı Ukâzda bulunmuştum. Kus'un söylediği sözler hep hatırımdadır" diyerek yukardaki hutbeyi başından sonuna kadar okudu.

O vakit Peygamber Efendimiz:

–"Umarım ki, Allah kıyamet gününde Kus b. Sâide'yi ayrıca bir ümmet olarak ba's eyliyecektir" buyurdu.

———oOo———

BEŞİNCİ BÖLÜM

GÂR-I HİRÂ'DA [1]

Hazret-i Muhammed 40 yaşına geldiği zaman, halinde bir başkalık sezilmeğe başladı. Eskidenberi vakarlı ve daima tefekkürlü idi. Fakat şimdi daha başka bir ruhî hâlet içinde olduğu belli idi. Dünya meşgalelerinden el çekip inzivâyı severdi. Sessiz ve iddiasız bir hayat geçirirdi. Bu dünyanın dağdağasından uzak, gürültüden âzâde tenha bir yere çekilip sükût içinde tefekküre dalardı. Kendisi için Mekke'nin üç mil yukarısındaki Hira dağında bir mağarayı seçmişti. Ramazan ayını burada geçirmeyi âdet edinmişti. Hira, derin bir sükûnet içinde rûhânî bir tefekkür ve murâkabe için en elverişli bir yerdi. Ramazan ayı girince yanına yiyecek içecek alır, hayat gürültüsünden, insanların dedikodusundan kaçarak oraya gider, orada ibadetle vakit geçirirdi. Yanındaki yiyeceği bitince Mekke'ye Hatice'nin nezdine döner, biraz kalır, yine yiyecek alıp mağaraya giderdi. Kendisini orada ruh sükûnetine verir, tefekküre dalardı. Zaten Onda büyük ruhî değişiklikler oluyordu. Cenâb-ı Hak Onu büyük vazîfeyi tahammül ve ifâya hazırlıyordu. Kulağına gaibden sesler geliyor. "Sen Resûlullahsın" deniyordu. Gözüne melekler görünüyordu. Rüyâları olduğu gibi âşikâre çıkıyordu. Bunlar hep risâlete, insanları büyük hakîkata da'vete hazırlık içindi. O, beşerin İlâhî mürşidi olacaktı. O Hâtemü'l-Enbiya idi.

Mîlâdın 610 yılının Mübarek Ramazan ayı yine gelmişti. Hazret-i Muhammed, âdet üzere yanına lüzûmu kadar yiyecek alarak Hira Dağına yollandı. Ağır ağır gidiyordu. Ayakları yolu tanıdığından yol düşüncesi yoktu. Fakat başı biraz öne eğilmiş, vakarlı ve nurlu alnında derin düşüncelerin izleri okunuyordu.

(1) Sîret-ü İbn-i Hişam; El-Kamil, İbn-i Esîr; Zâdü'l-Maad, İbnü'l-Kayyım el-Cevzî.

Bütün Mekke halkının sevgi ve saygısını kazanan, sıdk ve emânetine bütün kavmi şehâdet ederek Muhammedü'l-Emin adını verdikleri bu zat, acaba neden böyle düşünceliydi. Şüphesiz ki Onu bu düşüncelere sevkeden kavminin dalâleti, bütün beşeriyetin şakaaveti idi. O, büyük hakîkatı arıyordu. Fakat ona yol nerdendi? Kavmi, fâide ve zarar vermekten aciz putların önünde eğiliyorlardı. Onlara Tanrı diye tapıyorlardı. Halbuki onların ne yaratıp rızık vermek elinden gelir, ne de bir zarar ve felâketi defetmeye güçleri vardır. Taş ve ağaç parçalarından ibâret şeyler! Öyle iken kavmi onların önünde tazarrû ve niyaz ediyorlar, onlara yalvarıyorlar. Hübel, Lât, Uzzâ ve daha bilmem ne, sayıları 360 ı bulan bu putlara niçin eğiliyorlar? Bu kadar dalâlet olur mu? Bu hal sürüp gidecek mi? Bir hak mâbedi olan Kâ'be'nin içinde bu putlar ne vakte kadar duracak? Hazret-i İbrahim ve İsmail onu Allah'a ibadet için bina etmişler, rükû edenler secdeye kapananlar için tertemiz bırakmışlardı. Şimdi ise oraya putlar dolmuştu. Dalâlet her tarafı sarmıştı. Yalnız bu kadar mı? Bütün dünyayı kaplayan bir dalâlet kasırgası beşeriyeti kırıp ezmekte idi. Şirk ve tuğyan dalgaları cihânı kaplıyordu. Araplar kız çocuklarını diri diri toprağa gömer, Mecûsîler ana ve kız kardeşle nikâhı helâl sayar, barbarlar ülkeleri tahrib ve kulları ta'zib ederdi. İnsanlığın hâli ne olacak? Bunun sonu nereye varacaktı?

Bunlar gibi nice düşünceler dimağını meşgul etmekte iken mağaranın ağzına gelmişti. Uzaktan çöllerin kumlarını, vâhaların çimenlerini yalayarak gelen hafif bir rüzgâr yüzünü biraz serinletti. Ayağının altında serilmiş yatan çöller, vâdiler, vâhalar var. Gözlerini göklere çevirdi. Mavi gökte sayısız yıldızlar ve ay parlıyor; biraz sonra güneş de doğacak. Uçsuz bucaksız fezâlar ve nice âlemler... Bunların hâliki olan Zât-ı ecell ü a'lâyı bir bilip yalnız O'nun huzurunda eğilmek, işte ulu hakîkat budur, hidâyet budur. Ah beşeriyet bunu bir anlasa!

Mağarada hangi şerîat üzere ibâdet ederdi? Hazret-i İbrahim şerîatı üzere idi; yok, Musa ve İsa şerîatları üzere idi diyenler var. İbn-i Kesîr bu hususta birçok rivâyetler nakleder. En doğrusu kendisince hak olan şerîat üzere idi, der. İmam-ı Buhârî Hazret-i Peygamber'in Hira dağında ibadetle meşgul olduğunu söyler. Böyle inzivâya çekilip muayyen bir vakti ibadetle geçirmeye (Tehannüs) veya (Tehannüf) denir. Aynî (Umdetü'l-Kaarî) adlı Buhârî şerhinde, bu (Tehannüs) kelimesini izah ederken şöyle demektedir: "Peygamberimiz'in ne suretle ibadet ettiği sorulacak olursa, bunun tefekkür ve ibretten ibaret olduğunu söyleriz."

İLK VAHİY GELDİĞİ ZAMAN

Nübüvvetin mukaddimesi olarak Hazret-i Peygamber'e büyük sır ve yüce hakîkat rüyâ âleminde keşfolunmaya başladı. Onun rüyâda gördüğü her şey aydınlık bir sabah gibi aynen vuku buluyordu.

Bir gün Hira dağındaki mağarada mürâkabeye dalmışken melek kendesine göründü ve:

– Oku! dedi. Hazret-i Peygamber:

– Ben okuma bilmem, dedi.

Bunun üzerine melek onu tutup baştan ayağa tâkatı kesilinceye kadar sıktı ve yine:

– Oku, dedi. Hazret-i Peygamber yine aynı cevabı verdi:

– Ben okuma bilmem, dedi.

Melek yine tutup baştan ayağa tâkatı kesilinceye kadar sıktı ve bırakarak yine:

– Oku, dedi. Bu üçüncü emir karşısında Hazret-i Muhammed titrek bir sesle yalvarır gibi:

– Ne okuyayım, dedi. O zaman melek, Lâhûttan, Mâverâdan gelen seslerin en tatlı ahengi ile şunları okudu:

اقرأ باسم ربك الذى خلق * خلق الانسان من علق * اقرأ وربك الأكرم * الذى علّم بالقلم * علّم الانسان

مالم يعلم *

"Halk eden Rabbinin ismiyle oku. O insanı kandan halketti. Oku, O çok kerim olan Rabbin hakkı için ki, O kalemle ta'lîm etti, insana bilmediğini öğretti." (2)

Hazret-i Peygamber bunları dinledi ve onlar kalbine nakşolundu. Melek bunları okuduktan sonra ortadan kayboluverdi. Hazret-i Muhammed ilk Vahiy hâletinin verdiği korku ve endişe içinde evine döndü. Hazret-i Hatice'ye: "Beni örtün, beni örtün" dedi. Derin bir uykuya daldı. Uyandıktan sonra gördüğü şeyleri, geçirdiği hâleti Hatice'ye birbir anlattı:

– Bana ne oluyor bilmem? dedi. Hazret-i Hatice, sadık ve emin eşinin yaşadığı ruh hâletini, geçirdiği ızdırabı anlar gibi oldu. Kocasının bu endişeli halinden hiç korku sezmedi ve şöyle dedi:

---

(2) Alâk suresi, ayet: 1-5

Müjdeler olsun, sebat et. Canımı yed-i kudretinde tutan Allah'a yemin ederim ki, Sen bu ümmetin Peygamberi olacaksın. Allah Seni asla bırakmaz. Sen sıla-i rahmedersin, sözün doğrusunu söylersin, meşakkate sabredersin, misafirleri ağırlarsın, felakete uğrayanların yardımına koşarsın. Böyle kulunu Allah bırakmaz.

Bu sözler Hazret-i Hatice'nin ne kadar yüksek ruhlu bir kadın olduğunu göstermektedir. Sadık eşinin o hali içinde, Ona böyle teselli vermek, bu ancak Hatice gibi yüksek fıtratlı, faziletli bir kadının yapabileceği bir şeydir. Bu bir Allah vergisidir. Cenab-ı Hak, Hatemü'l-Enbiyâ olarak seçtiği Hazret-i Muhammed'e zevce olarak da böyle yüksek ruhlu bir kadını nasib etmiştir. Bu da Ona Allah'ın bir lutfudur, fazl u keremidir. Allah'ın fazl u keremi Ona ne büyüktür!

İLK VAHİY RÜ'YADA MI, UYANIKKEN Mİ BAŞLADI?

Bazı rivâyetlerde ilk vahyin rüyada başladığı söylenir. Buna mukaabil bazı rivâyetlerde ise meleğin uyanık iken geldiği anlatılır. İbn-i İshak ve İbn-i Hişam gibi siyer sahipleri vahyin rüyada başladığını rivâyet ederler. Muhaddislerin bir kısmı ise uyanıkken vahiy geldiğini naklederler. Bu gibi hususlar ancak nakil ve rivâyet yoluyla bilinen şeylerden olduğu için burada dirayet tarîki ile şöyle böyle denemez. Her iki tarafın rivâyetleri de doğrudur. Ancak o rivâyetleri şöyle birleştirip bir araya toplamak kaabildir.

İbn-i Kesîr, El-Bidâye ve'n-Nihâye adlı tarihinde Delâilü'n-Nübüvve'den şunu naklediyor: "Peygamberlere vahiy ilk defa rüyalarında gelir, sonra kalpleri alıştıktan sonra vahiy uyanıkken nazil olmağa başlar."

Bu söz çok doğrudur. Nübüvvetin başlangıcı olarak Hazret-i Peygamber de bir çok rüyalar görüyordu. Ve onlar aydın bir sabah gibi aynen çıkıyordu. Hazret-i Aişe bir hadisinde: Vahyin rüya-yı sâliha ve sâdıka ile başladığını rivâyet eder. Bunlardan anlıyoruz ki, rivâyetlerin hepsi doğrudur. İlk defa rüyada gördü, sonra uyanıkken aynı hal tekerrür etti.

Vahiy öyle bir hâlettir ki, onun mahiyetini ancak içinde bulunan, o rûhânî mazhariyete nâil olan Peygamberler kendileri bilirler. Vahyin başlangıcı yarı uyanık, yarı uyku ve murâkabe hali gibi kendinden geçmiş, istiğrak halinde vuku bulmuş da olabilir. Bazı öyle hâletler vardır ki, rüya gibidirler. Vahiy hâleti, esrâr-ı İlâhiyyedendir.

İLAHÎ VE BÜYÜK VAZİFENİN MES'ÛLİYYETİ

Hazret-i Peygamberin mağarada geçirdiği bu halin te'sîriyle titreyerek eve geldiği muhakkaktır. Hatta yaşadığı hâlet-i rûhiye çok sarsıcı idi. Mağaradan çıktıktan sonra nereye baksa melek gözünün önüne geliyordu. Ufukta onu görüyor, gökte onu görüyordu. O'na vahiy getiren, O'nu nûra götüren meleğin sesini duyuyordu. Bu hal içinde eve dönmekte biraz gecikti. Hatice adamlarını O'nu aramaya bile göndermişti. Titreyerek eve dönmüştü. Bu titreme, gördüğü fevkalade ahvâlin te'sîriyle idi. "Hatice, korkuyorum!" demişti. Bu korku, üzerine yüklenilen vazifenin azameti karşısında duyduğu mes'uliyet korkusuydu. Zü'l-Celâl'in tecellîsi, meleğin O'na getirdiği vahiy, bu kolay birşey değildi. Vahyi telâkki için beşeriyetten çıkıp melekiyet âlemine girecekti. Bu bir ağır yüktü. Bütün bir beşeriyeti hidâyete ulaştırmak vazifesini Allah Ona vermişti. Nelerle karşılaşacaktı. Kendi hayatını koruyarak bütün beşeriyetin hayatını kurtarmak için çalışacaktı. Onun da'vetini acaba nasıl karşılayacaklardı. Bunlar karşısında kim titremez. İşte Hazret-i Peygamber'in titremesi bundandı! Yoksa bazılarının sandığı gibi cin, peri korkusu değildi!

VARAKA NE DEMİŞTİ?

Hazret-i Hatice bu fevkalâde hal hakkında bilgi edinmek üzere bir rivâyete göre yalnız olarak akrabasından Varaka b. Nevfel'e koştu. Varaka, Tevrat ve İncil'i okuyordu. Hristiyan olmuştu. Hatice ona Hazret-i Muhammed'in görüp geçirdiğini anlatınca:

– "Kuddüs Kuddüs! Varaka'nın nefsini elinde tutan Allah aşkına söylerim ki, eğer iş bu söylediğin gibi ise, ya Hatice, Ona, Hazret-i Musa'ya gelen Nâmûs-u Ekber, büyük melek gelmiştir." dedi.

Hatice dönerek evine geldi ve Varaka'nın söylediklerini anlattı. Bundan sonra aşağıda geleceği üzere bir müddet vahiy münkatı oldu. Sonra ikinci vahiy nazil oldu:

يآ ايها المدثر * قم فانذر * وربك فكبر * وثيابك فطهر * والرجز فاهجر

"Ey bürünmüş yatan, kalk, insanlara tuttukları yolun kötü olduğunu haber ver, Rabbini ulu tanı ve yüce tut. Dünya kir ve pasından üstünü başını temizle. Putları terket." (3)

---

(3) Müddessir suresi, ayet: 1-5

Artık büyük vazife başlıyordu. Halkı davet edecekti. İşe nasıl başlayacaktı? Evvela kimleri davet etmeli idi; bu büyük sırrı kime açmalıydı? Acaba nasıl karşılanacaktı? Bunları hep düşünüyordu.

Kâ'be'yi tavaf etmek için çıktığında Varaka b. Nevfel'e rastladı. Hatice'nin Varaka'ya önce haber verdiği gibi başından geçenleri O da tekrar anlattı. Varaka: "Sen bu ümmetin Peygamberi olacaksın, Sana gelen Musaya gelen büyük melektir. Sana yalancı diyecekler, eziyet edecekler, yurdundan çıkaracaklar, seninle harb edecekler. Ben şayet o günlere yetişirsem, Sana Allah için yardım ederim," dedi.

Hazret-i Muhammed Varaka'nın dediklerini duyunca, üzerine aldığı, insanları hakka davet vazifesinin ağırlığını bir kere daha hissetti. Varaka'ya:

– Onlar beni doğup büyüdüğüm yurdumdan çıkaracaklar mı ki? diye sordu. Varaka o zaman:

– Evet, dedi. Senin gibi hiçbir Peygamber yoktur ki, kavmine gönderilsin de ona yalancı demesinler, eziyet vermesinler, onu yerinden yurdundan çıkarmasınlar. Bu böyledir.

Gerçekten Varaka'nın dedikleri bir bir oldu. Hazret-i Peygamber kavmini dalâletten çıkarıp hidâyete götürmeye çalışırken nelerle karşılaşmadı. O'na neler demediler, neler etmediler. Hazret-i Peygamber onları hakka davet ettikçe, onlar dalâletlerinde sürünüp kaldılar. Ruhlarını nur âlemine götürmek istedikçe, onlar küfür ve şirk karanlığından ayrılmak istemediler. Kur'an-ı Kerim'in Fatiha Suresinde beyan olunduğu üzere: Kâinatın sahibi Allah'tır. O Rahman ve Rahimdir. İyilik, kötülük her amele bir karşılık vardır. İbadet ancak O'na yapılmalı ve ancak Ondan yardım istenmeli. Doğru yolu gösteren O'dur. İşte böyle olan Allah'a iman edip hamd ü senâda bulunmak gerektir. Yoksa sağır ve dilsiz putlara tapmaktan ne çıkar, ihlâs üzere amel-i sâlih işlemeli. Hak sahibine hakkını vermeli, yetim malı yemekten, ribâ almaktan vaz geçmeli. İşte Peygamber onları böyle nurlu yola davet ediyordu. Fakat dinleyen nerede? O katı kalplere bu tatlı ve yumuşak sözler, güzel nasihatlar asla tesîr etmiyordu. Küfür ve inatlarında devam edip gidiyorlardı. Alıştıkları kirli hayattan, Câhiliyyet devrinin koyu bataklıklarından bir türlü ayrılamıyorlardı. Kendilerine hidayet ve ebedî hayat getiren Peygamber'e arka çeviriyorlardı. Baştanbaşa iyilik olan İslâm dinine girip saadete kavuşmayı ihmâl ediyorlar, hakka davet eden Peygamber'e şiddetli bir muhalefet gösteriyorlardı. Katı kalpler, yontulmamış ruhlar böyle yapıyordu. Bu dâima böyle olmuştu. Her Peygamber aynı şeylerle karşılaşmıştı. Şüphesiz ki, Hazret-i Muhammed de bu yeni vazifede Pey-

gamber kardeşlerinin karşılaştıklarına maruz kalacaktı. Varaka bu söylediklerini eski Peygamberlerin hayatlarından öğrenmişti. Hazret-i Muhammed'e onları aynen haber veriyordu. Varaka o zaman çok ihtiyardı, hatta gözleri görmez olmuştu.

İLK MÜSLÜMANLAR (4)

Hazret-i Peygamber, Hakkın emirlerini tebliğ ile me'mur olmuştu. Evvela sâdık eşi Hazret-i Hatice, bu fazîletkâr kadın Onu bu Hak davasında tasdik etti. Çünkü kocasının sıdk-u samîmiyetine kaanî idi. Onun nice harikulâde hallerine muttali olmuştu. Hatice O'nun Peygamberliğine ilk inanandır. Ondan sonra Hazret-i Ali, azadlısı Zeyd ve pek samimî dostu Hazret-i Ebû Bekir gelir.

HAZRET-İ ALİ'NİN İSLÂMI KABULÜ

Bi'setten önce idi. Rasûl-i Ekrem'e henüz ilahî vahiy gelmeye başlamamıştı. Mekke'de müdhiş bir kıtlık hüküm sürüyordu. Ebû Tâlib'in ailesi pek kalabalıktı. Hazret-i Muhammed, bir gün amcası Abbas'a dedi ki: "Kardeşim Ebû Tâlib'in nüfusu çok, halk müdhiş bir kıtlık içinde. Görüyorsun herkesin başı darda. Gel amcamın yükünü biraz hafifletelim. Oğullarından birini ben alayım, diğer birini de sen al!"

Hazret-i Peygamber amcası Ebû Tâlib'in çok iyiliğini görmüştü. Herkese yardım etmeyi en büyük fazîlet saydığından, iyiliğini gördüğü Ebû Tâlib'in yardımına koşmayı can ve gönülden arzu ediyordu. Ebû Tâlib'e nisbetle vakti hali çok iyi olan amcası Abbası da yardıma teşvik etti. Gidip Ebû Tâlip'le konuştular. Abbas Cafer'i aldı. Hazret-i Muhammed de Ali'yi aldı. Ali o zaman henüz beş yaşında bir çocuktu. Böylelikle Hazret-i Ali, Hazret-i Muhammed'in âilesi içinde büyüyüp yetişti. Hazret-i Muhammed onun terbiyesine çok dikkat etti. Hazret-i Ali okuyup yazmayı öğrenmişti. Hazret-i Peygamber: "Ben ilmin şehriyim, Ali de bu şehrin kapısıdır" buyurmuştur. Hazret-i Ali Feyz-i nübüvvete en yakın olandı.

Hazret-i Muhammed'e Peygamberlik gelip nâsı din-i hakka davet ile memur olduğu zaman, Hazret-i Ali O'nun evinde idi. Hazret-i Hatice iman etmişti. Hazret-i Peygamber'le beraber Kur'an okuyup Allah'a niyaz ederken Ali onları gördü. Çocuk tecessüsü çok kuvvetlidir, gözünden birşey

(4) El-Kamil, İbn-i Esîr.

kaçmaz ve herşeyin aslını öğrenmek ister. Hazret-i Ali onlara ne okuduklarını, bu yaptıkları işin ne olduğunu, bir çocuk masumluğu ile sorup öğrenmek istedi. Hazret-i Muhammed de ona şunları anlattı:

–"Biz kâinatı yaradan Allah'a secde ederiz. O bana Peygamberlik verdi. Putlara tapmayı yasak etti. Allah birdir, şerik ve naziri yoktur. Lât, Uzzâ bunlar boş şeylerdir. Bak Allah bana neler vahyediyor" dedi. Ve Kur'an'dan nazil olan âyetlerden ona biraz okudu.

Bu genç çocuk, duyduğu ayetlerin yüksek i'câzı karşısında hayran kalmıştı. Şimdiye kadar böyle kelam işitmemişti. İslâm dinini kabul etmek için gönlünde kuvvetli bir meyil uyandı. Fakat babasına sormadan birşey yapan çocuklardan da değildi, onun için babasına sormaya karar verdi. Lakin sonra başka türlü düşündü. Hazret-i Muhammed'in huzuruna gelerek:

– "Allah beni yaratırken Ebû Tâlib'e hiç sormadı, ben Allah'a ibadet etmek için neden ona sormaya lüzum göreyim" dedi ve müslüman olduğunu söyledi.

Böylece erkekler arasından ilk İslâm'a girmek şerefini bu genç çocuk kazandı. Hazret-i Ali'den sonra Hazret-i Muhammed'in azadlı kölesi ve pek sadık adamı olan Zeyd müslüman oldu. Zeyd, Hazret-i Muhammed'e candan bağlı idi. O azad ettikten sonra babasının yanına gitmek hususunda muhayyer ve serbest bırakıldığı halde, Hazret-i Muhammed'in yanında kalmayı babasının yanına dönmeye tercih etti. Çünkü Ondaki yüksek faziletlerin, merhamet ve şefkat duygularının hayranı idi. Hazret-i Hatice'nin faziletini gördükten sonra, bu saadet yuvasından ayrılmak istemedi. Onun İslâm'a girmesiyle Hazret-i Muhammed'e inananların adedi üç oldu. Ve hepsi de Hane-i saadette bulunuyordu. (Hatice, Zeyd ve Ali)

HAZRET-İ EBÛ BEKİR'İN İSLÂMİYETİ KABÛLÜ

Hazret-i Ebû Bekri's-Sıddîyk, Hazret-i Muhammed'in en samimî bir dostu idi. Mekke'liler arasında, Ebû Bekr'in şeref ve mevkii çok yüksek, itibarı fazla idi. Pek zengin bir tacirdi. Alicenap idi. Hemşehrileri onu severler ve sayarlardı. Peygamberimizden iki yaş küçük idi. Birbirleriyle pek samimî dost idiler. Hazret-i Peygamber'i arayan Ebû Bekir'in dükkânında bulurdu. İşte bu samimiyete binaen Hazret-i Muhammed hariçteki şahıslardan ilk defa Ebû Bekr'i İslâmiyeti kabule davet etti. O da hiç tereddütsüz iman ederek İslâmiyete girdi. Çünkü Hazret-i Muhammed'in samimiyetine inanıyordu. Hazret-i Muhammed onu putları terk ile Allah'a ibadete davet ediyordu. Bunda tereddüt edecek ne vardı. Putlara ibadetten hangi faziletli ruh haz

duyar, hangi yüksek gönül onda itminan bulabilirdi? Hazret-i Muhammed kalb ve ruh temizliğine davet ediyordu. Bu her yüksek ruhun seve seve kabul edeceği birşey değil mi idi? İşte Ebû Bekir aradığını bulmuştu. Derhal müslüman oldu. Ebû Bekir'in İslâmiyeti kabulü ile Hazret-i Muhammed kendisine büyük bir destek bulmuştu. Ebû Bekr'in himmetiyle birçok kimseler İslâmiyete girdi. Çünkü Ebû Bekir'in kendilerini yanlış yola götürmiyeceğinden emin idiler. Güvendiği kimseleri, samimî dostlarını O da gayet mahremâne bir şekilde, etrafa hiç sezdirmeden, davete başladı. Hazret-i Osman İbn-i Affan, Abdurrahman b. Avf, Talha b. Ubeydullah, Sa'd b. Ebî Vakkas'ı, Zübeyr b. Avvam gibi Ashab-ı güzin hep onun delâletiyle müslüman oldular.

Yine onun himmetiyle Ebû Ubeyde b. Cerrah Said İbn-i Zeyd, Habbab İbn-i Eret, Abdullah İbn-i Mes'ud, Osman İbn-i Maz'un, Suheyb-i Rûmî, Erkam İslâm nûruna kavuşmuşlardır. Bunlardan biri İslâmiyeti kabule karar verdimi, Hazret-i Peygamber'in huzuruna gider, Ondan dinî talimat alırdı.

Görülüyor ki ilk müslüman olanlar sıra ile:

Hazret-i Hatice, Hazret-i Zeyd ve Hazret-i Ebu Bekri'-Sıddiyk'tır. Bazı rivayetlerde bu ilk müslüman olma mes'elesinde birtakım ihtilaflar görülürse de onların şöyle izahı mümkündür: Kadınlardan ilk müslüman olan Hazret-i Hatice, gençlerden ilk müslüman olan Hazret-i Ali, kölelerden ilk müslüman olan zeyd, erkeklerden ilk müslüman olan da Hazret-i Ebû Bekir Sıddık'tır. Böylelikle muhtelif itibarlarla ilk müslüman olan denilebilecek dört müslüman vardır. Allah cümlesinden razı olsun.

INKITÂ-İ VAHİY

Bir aralık vahyin arası kesildi. Hazret-i Peygamber ihmal edilmekten korktu. Acaba vazifesinde bir kusur mu işledi de böyle vahyin kesilmesine sebep oldu? Bu arada derin bir ruh buhrânı geçirdi. Bazı siyer kitaplarının nakline göre kendisini dağdan atmayı bile aklından geçirmeye başlamıştı. Bu müddet, kendisinin vahyi telâkkiye iyice hazırlanması içindi. Bu müddet hakkındaki rivâyetler 40 gün ile 3 sene arasında muhteliftir. Hazret-i Muhammed vahye intizar ede ede onu kabule hazırlanmıştı. Bu hazırlık tamam olunca Vedduhâ Suresi nazil olmuştur. Surenin meal ve mevzuu Hazret-i Muhammed'e büyük tesellîler verir mahiyettedir.

* * *

İslâmiyetin intişârında Hazret-i Muhammed'in yüksek şahsiyeti çok

büyük rol oynuyordu. Onun hayırseverliğinde, merhametinde, tevâzu ve alicenaplığında asla şüpheleri yoktu. Adaleti sever, hakka riâyet ederdi. Zayıf ve acizleri korur, kimsesizleri ve öksüzleri himâye ederdi. Yoksullar için sığınılacak en güzel yer idi. O servet ve mevki düşkünü hiç değildi. Bu yeni davetten beklediği maddî bir menfaat yoktu. Bütün bunlar Onun samimiyetine çok açık birer delil idi. Böylelikle Onun bu hakka davetine icabet edenlerin sayısı yavaş yavaş artmaya başlamıştı. İman edenler bütün samimiyetleriyle İslâm'a sarılıyorlardı. Onların da bekledikleri maddî hiç bir menfaat yoktu. İman aşkı onları bu hak davâya inanmaya sevkediyordu. İmanlarında ihlâs üzere idiler. Böylece Hazret-i Muhammed'e iman ederek İslâmiyete girenler arasında her sınıftan halk görüyoruz. Mekke'nin tüccar ve eşrafından iman edenler olduğu gibi, yoksullar ve fakirlerden de iman edenler vardı.

BU DİNE İLK GİRENLER KİMLERDİ?

Burada bir noktaya biraz temas etmek istiyoruz. Bazıları ilk müslüman olanların Kureyş'in ululari olmayıp zayıf ve köleler arasında İslâmiyetin intişâra başladığını ileri sürer. Mesele hiç te öyle değildir. Biraz evvel söylediğimiz ve ileride de geleceği gibi müslüman olanlar arasında başta Ebû Bekir olmak üzere nice değerli, itibarlı, mevki sahibi kimseler vardı. Sonra bu din, bir mümtaz sınıfta mahsus bir din mi idi ki, yoksullar, fakirler kabul olunmasınlar. Allah'a ibadette, O'na kulluk etmekte bütün insanlar müsâvîdir. Allah'ın kapısı herkese açıktı. Hür ve köle her kul oraya girebilir!

Sonra bugün yalnız İslâmiyet hakkında söylenen bu söz, her vakit yeni bir dine girenler hakkında söylenegelmiştir. Beşeriyetin ikinci babası olan Hazret-i Nuh'a karşı, zamanının inatcı müşrikleri şöyle demişlerdi:

وما نريك اتبعك الا الذين هم اراذلنا بادى الرأى

"Biz içimizde yalnız aşağı tabakada olanların herkesten evvel sana tabi olduklarını görüyoruz." (5)

Hristiyanlığın ilk sâlikleri de birtakım balıkçılardı. Onu kimse diline dolamıyor.

Kendi kibir ve gururlarına aldananlar din sâliklerini küçük görebilirler! Kureyş de aynı hastalığın zebûnu olduğu için ilk müslümanları yüksek el-

(5) Hud suresi, ayet: 27

kab ve büyük unvan sahibi olmayanlardan addederlerdi. Vâkıa ilk müslümanların arasında Ammar, Suheyb-i Rûmî, Habbab gibi kendilerine zengin denilemiyecek kimseler vardı. Fakat müslümanların hepsi bunlardan ibâret değildi. Kureyş bunların fakirliğini dile dolamak adiliğinden çekinmiyorlardı. Resûl-i Ekrem bunlarla Kâ'be'yi tavafa gittiği zaman "İçimizde Allah'ın lutfuna nâil olanlar bunlar mı?" diye onlarla alay ediyorlardı. Bu gibi hatalı düşüncelerin kurbanı olanlar, insanın kıymetini mâlik olduğu servetle ölçmek gafletinden kendilerini kurtaramayanlardır. Bunlar insanın kıymeti ve hakikî değeri asıl cevherinde olduğunu bilmezler. İnsanı maddeten, para ve puldan ibaret sanırlar. Ne derin gaflet!

GİZLİ İBADET ZAMANLARI

İlk müslümanlar, Kureyş'in Hazret-i Muhammed'in dinine girenlere karşı ne derin düşmanlık beslediğini bildikleri için, dinlerini gizli tutmak, ibadetlerini gizli yapmak zorunda idiler. Namaz kılacakları zaman bir dağ geçidine çekilip orada ibadetlerini ifa ediyorlardı. Bu hal üç sene kadar böyle devam etmiştir. İbn-i Esîr'in tarihinde nakline göre, Resûl-i Ekrem Efendimiz, öğle ibadetini Harem-i şerifte ifa edebiliyordu. Fakat ekserî ibadetlerini O da dağ geçidi gibi tenha bir yere çekilip orada yapardı. Bir defa Hazret-i Peygamber ile Hazret-i Ali bir vadide ibadet ederken ikisini Ebû Tâlib görmüş, onların ibadet tarzlarına hayret ederek, hangi dine sâlik olduklarını sormuş, Hazret-i Peygamber de, ataları Hazret-i İbrahim'in dini Hanîfi üzere olduklarını söylemişti. Ebû Tâlib:

– Ben gerçi bu dine sâlik değilim, fakat sizi de o dine sülûktan men etmem, demişti.

HALİS MÜ'MİNLER (6)

İslâmiyeti ilk kabul edenler ekseriyetle yüksek ahlâklı, fazilet sahibi kimselerdi. Bunlar canlarını, mallarını feda etmeyi göze alarak halis gönülle Allah rızası için bu dine giriyorlardı. Bütün samimiyetleri ile mü'min idiler. Ebû Bekir Câhiliyyet zamanında doğruluğu ve iffetiyle, takvası ve fazileti ile tanınmış bir zattı. Osman İbn-i Maz'un İslâmiyetten önce içki kullanmaktan çekinirdi. Müslüman olduktan sonra terk-i dünya ile ma'ruf oldu. Hatta Resûl-i Ekrem onu terk-i dünyadan men bile etmişti. Câhiyyet zamanında

(6) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; Kısas-ı Enbiyâ, Ahmet Cevdet Paşa.

içki kullanmayan Abdullah İbn-i Cüd'an'ın yetiştirdiği Suheyb-i Rumî de böyle idi. Abdullah İslâmiyetin zuhûrundan evvel ölmüştü.

İlk müslüman olanların altıncısı veya yedincisi olan Ebû Zerr-i Gıfârî İslâmiyetten önce putlara ibadetten vazgeçmiş bir zattı. Ebû Zerr'in kardeşi Mekke'ye geldiğinde, Hazret-i Muhammed'i Kur'an okurken dinlemiş, sonra döndüğünde Ebû Zerr'e:

– Öyle bir adam gördüm ki, Ona atalarının dininden döndü, diyorlar. Halbuki O insanları en güzel ahlâka davet ediyor. Sonra birşey okuyordu ki, ne nazım, ne de nesir idi. Onun düşünüşü ile senin düşünüşün birbirine benziyor, demişti.

Ebû Zer, bu sözlerin ne dereceye kadar doğru olduğunu bizzat tetkik edip anlamak için Mekke'ye gelmiş, Hazret-i Peygamber'i bulup Onu dinlemiş ve hemen müslüman olmuştu. Ebû Zer dünyaya pek kulak asmaz, en temiz ve en afif bir hayat geçiren bir adamdı. İlk Müslümanlar işte böyle imanlarında sâdık ve samimî kimselerdi.

AŞİKÂRE DA'VET

Hazret-i Peygamber üç sene kadar davetini gizli olarak ifa ettikten sonra, aşikâre davet devri gelmişti. Alenî tebliğatta bulunmakla emrolundu. Şu ayet-i kerimeler nazil oldu:

وانذر عـشـيـرتك الاقـربين... **"Yakın akrabalarını inzar et, mü'minlerden sana tabi olanlara rahmet ve himaye kanatlarını indir, şayet sana asî olup karşı dururlarsa, onlara: Ben sizin işlediklerinizden tamamıyla uzağım, de."**(7)

فاصدع بما تؤمر واعرض عن المشركين **"Sana emrolunanı açıktan açığa ifa ve beyan et, müşriklerden yüz çevir."** (8)

Bu ayetler nazil olunca Hazret-i Peygamber'in aleni davete başlaması gerekiyordu.

Hazret-i Muhammed; Abdü'l-Muttalib ailesini, amcaları Ebû Tâlib, Abbas, Hamza, Ebû Leheb de dahil olmak üzere, evinde ziyafete davet etti. Yemekten sonra sohbet başlamıştı. Hazret-i Peygamber, Cenab-ı Haktan aldığı emir üzere yakın akrabasını Allah'a davet ile mükellefti. Bu ağır ve

(7) Şuarâ suresi, ayet: 214-216

(8) Hicr suresi, ayet: 94

büyük vazifeyi ifa etmesi lazımdı. Bir sırasını getirip onları Allah'a ibadete davet etmeye başladı. Ebû Leheb hemen ortaya atıldı ve Onun sözünü keserek cemaatı dağıttı. Böylece daha ilk davette Ebû Leheb, Hazret-i Muhammed'in karşısına dikildi! Birkaç gün sonra Hazret-i Peygamber, Hazret-i Ali'ye bir ziyafet hazırlamasını söyledi. Buna da yine amcaları davetli idi. Yemekten sona Hazret-i Muhammed şu sözleri söyledi:

– Araplardan hiçbir kimse kavmine, benim size getirdiğim şeyden hayırlı birşey getirmiş değildir. Size dünyanızı da, ahiretinizi de tekeffül edecek en hayırlı şeyi getirmiş bulunuyorum. Allah ona sizi davet etmemi emir buyurmuştur. Bu işi benimle birlikte deruhte etmeye âmâde misiniz?

Bu sözleri duyunca hepsi sustular. Yine kalkıp dağılacaklardı. Hazret-i Ali ayağa kalktı ve şöyle dedi:

– "Gerçi benim görüşüm kısa, kollarım zayıf, yaşım burada bulunanların hepsinden küçüktür. Fakat ben size bu işte arka olurum, yâ Resûlallah!"

Orada bulunanlar buna güldüler. Gözlerini bir Ebû Tâlib'e, bir de bu sözleri söyleyen küçük oğlana çevirdiler. Henüz onüç yaşında olan bu çocuk neler söylüyordu. Bunlar, insanların mukadderatına yeni bir istikaamet vermek istiyenlerdi. Hadisat, onların haklı olduğunu isbat etti. Hak daima galiptir.

Bundan sonra Hazret-i Muhammed davetini daha genişletti. Kendi yakın akrabasını hakka davetten sonra, sıra bütün Mekke halkına gelmişti. Birgün Safâ Tepesine çıkarak:

– "Ey Kureyş halkı!" diye nida etti.

Onun sesini duyanlar, Muhammed Safâ Tepesinde haykırıyor diye oraya koştular ve etrafında toplandılar. Hazret-i Peygamber onlara şunu sordu:

– Size şu tepenin arkasından bir düşman ordusunun geldiğini haber verirsem bana inanır mısınız?

Oradakilerin hepsi bir ağızdan:

– "Evet, inanırız, senin yalan söylediğini hiç görmedik" dediler. "Seni bir şeyle ittiham edemeyiz."

Peygamberimiz de:

– O halde size ihtar ediyorum ki, siz eğer Allah'a inanmazsanız, büyük bir azaba uğrayacaksınız! dedi ve sözüne devamla:

– Ey Abdü'l-Muttalib ve Abd-i Menâf oğulları, Teym, Mahzum ve Zühre oğulları ve ey Esed oğulları, haberiniz olsun ki, Allah bana en yakın kabile-

mi inzâr etmekle emir buyurmuştur. Ben sizin için ne dünya menfaatı sağlamaya, ne de ahiret nasîbi hazırlamaya malik değilim. Bunlar sizin bir sözünüze bağlıdır. O da: Allah'tan başka Tanrı yoktur, demenizdir.

Hazret-i Muhammed burada Peygamberlik devrinin en beliğ ilk hutbesini irâd etmeye başlamıştı. Daha kimbilir ne güzel şeyler söyleyecekti. Fakat dinleyenler arasında bulunan Ebû Leheb, hemen ayağa kalktı. Ebû Leheb şişman ve çabuk kızan bir adamdı. Boynunun damarlarını şişire şişire bağırdı:

– "Günümüzü zehir ettin, bizi buraya bunun için mi topladın!"

Bu söz üzerine cemaat dağıldı. Hazret-i Muhammed amcasının menhus yüzüne baktı. Kendisine hak davetinde engel olanın, ilk karşı çıkanın amcası olması ne acı şeydi. En şiddetli mukaavemeti, en çok eza ve cefayı ondan görüyordu. Ebû Leheb hakkında Tebbet Suresi nazil olmuştur.

تبت يدا أبى لهب وتب...

Bu ayetteki (Tebbet) kelimesi inşa değil, haberdir. Ebû Leheb, kendisi Hazret-i Muhammed'e karşı, bu kelimeyi kullanmıştı. İlk davette تبًا لك :yuh sana" demiş ve hatta taş atmıştı. Bir defa da: Muhammed birtakım şeyler vadediyor ve onların öldükten sonra olacağını zannediyor, benim elime ne koydu deyip iki elini üflemiş, " تبًا لهذا الدين demiş; aynı tabir bu ayette Ebû Leheb hakkında kullanılarak misliyle mukaabele edilmiştir. Hakka karşı kalkan eller kurumaya mahkûmdur.

Tarık Muharibî'den de şöyle rivayet olunuyor:

Zülmecaz Panayırında rastladım, bir adam: Allah'tan başka Tanrı yoktur diyen felâh bulur, diyordu. Arkasından bir adam ona taş atıyordu, ökçelerini kanatmıştı. Kim olduklarını sordum. Muhammed ve Amcası Ebû Leheb dediler. İşte böyle yapan Ebû Leheb hakkında şu sure nazil olmuş, onun bu yaptıklarının neticesi helak ve hüsran olduğunu haber vermiştir. Bunda, çok görecek bir şey yoktur, Allah herkese amelinin karşılığını verir.

İyilik işleyen hayır bulur, kötülük işleyen de amelinin cezasını görür. Ebû Leheb'in Peygamber'imize neler yaptığından aşağıda bahs edeceğiz.

İLK MÜSLÜMANLARIN MA'RUZ KALDIKLARI İŞKENCELER (9)

Akîde uğrunda ilk müslümanların ma'ruz kaldığı işkenceler çok ibret vericidir. Allah birdir, dedikleri için müşriklerin azılı takımı onlara neler

(9) El Kamil, İbn-i Esîr; Kısas-ı Enbiya, Ahmet Cevdet Paşa.

yapmıyordu. İlk Hristiyanlar dahi pek ağır işkencelere ma'ruz kalmıştı. Demek insanlık tarihi bir çok noktalarda birbirine benzemektedir. Onun için tarih tekerrürden ibarettir, demişler.

İlk Müslümanların arasında kimsesiz olanlar, kendilerine arka çıkacak adamı bulunmayanlar, müşriklerin daimî takibine uğradılar. Aç, susuz tutmak, döğmek, kızgın kumların üstüne yatırmak en basit işkence vasıtalarındandı. Müşriklerin müslümanlara yaptıkları bu işkenceler tarihin ebedî bir yüz karasıdır.

Kureyş muhtelif sebeplerle İslâmiyete düşman kesilip onun aleyhinde bulunmaya başlayınca, bütün kinlerini hamisiz ve zayıf müslümanların üzerinde teksif ettiler. Acılarını onlardan çıkarmaya kalkıştılar. Müslüman olanların arasında itibarlı, yüksek mevkî sahibi, zengin çok kimseler de vardı. Fakat onlara dokunamıyorlar, korkuyorlardı.

Çünkü aileleri ve kabîleleri onları himaye ederdi. Ebû Bekir, Ali, Hamza ve Ömer'e kim dokunabilirdi. Fakat köle ve cariyeleri gibi dışarıdan Mekke'ye gelmiş garip ve bîçârelerin kimsesi yoktu. Onları kim himaye edecekti. Kabile ve akrabaları yoktu. Dar u diyar garibi idiler. Kureyş işte bu gibi acizlere karşı o kadar zalimane hareket etmiştir ki, dünya tarihinde bu kadar zulüm ve vahşet gösteren, böyle insafsızca hareket eden bir kavme az tesadüf olunur. Eli kolu bağlı biçarelere kanaat ve akidelerinden dolayı işkence etmek, bu ne zulümdür! Zerre kadar vicdanı olan bir kimse bunu yapar mı?

Kureyş bütün müslümanları imhaya kalkışabilirdi. Fakat müslümanlara eza ve cefa ederek canlarını acıta acıta işkenceler altında kıvrandırmak, aşağı duygulu kimselerin adeta zevk duydukları birşeydi. Bu yolda hareket etmekle kinlerini daha çok teskin etmiş oluyorlardı. Müslümanları, gittikleri Allah yolundan ayırarak putlara kul köle yapmaya çalışıyorlardı. Bu adamların içinde kendi putlarına içten bağlanan olabilirdi. Fakat ekserisi mevkilerini kaybetmek endişesiyle hareket ediyordu. Kureyş'ten bütün müslümanlar eza gördüyse de bilhassa şu zikredeceklerimiz pek çok işkencelere maruz kalmışlardır.

1– Bilal-ı Habeşî:

Peygamberimizin müezzini olmak ve bu suretle beş vakit namazda daima hatırlanmak şerefini kazanan bu sevimli zat, soy itibarıyla zencidir. Ümeyye İbnü'l-Halef'in kölesi idi. Efendisi olan Ümeyye, İslâm'ın en büyük düşmanlarından olduğundan kimsesiz zavallı kölesini kızgın kumların üzerine yatırır, göğsüne taşlar yığar, sonra ona:

–Müslümanlığı reddetmezsen seni böylece öldüreceğim! derdi. Fakat iman hazzı kalbinin derinliklerine işlemiş olan bu samimi müslüman, bu vahşicesine yapılan işkenceler içinde iken bile "Allah birdir, Allah birdir" kelimeleriyle cevap verirdi. Vahşilerin yapabileceği bu işkencelerle Bilal'i imanından ayıramıyacağını, dininden çeviremiyeceğini anlayan Ümeyye, Bilal'in boynuna bir ip takarak onu Mekke'nin bir tarafından bir tarafına sürükletmişti. Bu hal içinde Bilal tevhidden bir an bile ayrılmamış, Allah'ını gönlünden çıkarmamış, dilinden düşürmemiştir. Onlar onu sürükledikçe o "Allah birdir, birdir" diyordu.

Ebû Bekir onu alarak azâd etti. Bilal bütün harplerde bulunmuştur. Yanık sesiyle ezan okuduğu zaman herkes dinler, vecd içinde kalırdı.

2– Ammâr b. Yâsir:

Aslen Yemen'dendir. Babası Yâsir Mekke'de yerleşmişti. Mahzum kabilesinden Ebû Huzeyfe Yâsir'e (Sümeyye) namında bir cariye vermişti. İşte bu evlenmeden Ammâr doğmuştur. Müslümanların sayısı bir avuç kişiden ibaretken Ammâr müslümanlığa girmiştir. Kureyş, hamisi olmayan bu gibi acizlere, her nevi insanlık kaidelerini ayaklar altında çiğneyerek eza ve cefa yapmaktan çekinmeyecek kadar duygusuz hareket ediyor ve soysuzlaşıyordu. Ammâr'ı da kumlara yatırırlar onu bayılıncaya kadar döğerlerdi. Ammâr'ın babası Yâsir ve anası Sümeyye de bu muâmelelere dûçar oluyorlardı. Hazret-i Muhammed'in ve müslümanların en büyük düşmanı olan Ebû Cehil, kimsesiz aciz bir kadına akidesinden dolayı saldırmak adiliğinde bulunmuş, bir mızrak darbesiyle zavallı kadını kanlar içinde yerlere sermişti. Böylece dini uğrunda ilk şehit düşen kadın Sümeyye olmuştu. Ammâr'ın babası Yâsir de, bundan önce Kureyş'in işkenceleri yüzünden ölmüştü. Erkeklerden akide uğrunda ilk şehit edilen de Yâsir'dir.

Ammâr bir defa işkence altında putları hayırla anmıştı. Hazreti Peygamber'e bunu söyledi. Peygamberimiz kalbin iman ile mutmain olduktan sonra bunda beis yoktur dedi. [10] الا من اكره وقلبه مطمئن بالايمان... ayeti, bunun üzerine nazil olmuştur. Ammâr bütün harplere iştirak etmiştir. Sıffeyn Harbinde Hazret-i Ali tarafında iken şehit düştü.

3– Suheyb-i Rûmî:

Rûmî unvanıyla anılıyorsa da kendisi hakikat halde İranlıdır. Babası Si-

(10) Nahl suresi, ayet: 106

nan, Kisrâ namına (Eble)'nin hakimi idi. Ailesi Musul'da vefat etmişti. Bir defa Bizanslılar bu havaliye hücum etmişler, bu sırada Suheyb esir düşmüş, Bizanslılar onu alıp götürmüşler, bu suretle Suheyb Bizans'ta yetiştiği için kendisine Rûmî denilmiştir. Suheyb'i Arabistan'a getiren zat Abdullah İbn-i Cüd'an'dır. Abdullah onu azad etmişti.

Hazret-i Peygamber, halkı din-i İslâm'a davete başlayınca, Suheyb ile Ammâr onu ziyaret etmişler, Resûl-i Ekrem de, onlara Müslümanlığı tebliğ etmiş, her ikisi de müslüman olmuşlardı. Kureyş Suheyb'i de bayıltıncaya kadar döverdi. Suheyb Medîne'ye hicret etmek istediği zaman, Kureyş onun ancak bütün varını yoğunu bırakmak şartıyla hicret etmesine müsaade etmişlerdi. O da malını mülkünü canına fidye olarak bırakmıştır.

Suheyb'in müslümanlar arasında mevkii çok yüksektir. Hazret-i Ömer'in hilafeti zamanında Fîruz namındaki canî, bu adil halifenin hayatına kıydığı zaman Ömer imamet mevkiini Suheyb'e terketmişti. Hicrî 38 yılın da vefat etmiştir.

4– Habbâb b. Eret:

Temim kabilesine mensûb olup Cahiliyyet devrinde (Ümmü Enmar) tarafından satın alınmıştır. Müslümanların sayısı altı yediyi aşmamışken, Hazret-i Peygamber onun hanesinde bulunduğu sırada müslüman olmuştur. Kureyş ona da türlü işkenceler yaptılar. Bir defa Habbâb'ı kıpkırmızı yanan kömürlerin üzerine yatırmışlar, göğsünün üstüne de bir adam çıkmıştı. Zavallı Habbâb kömürlerin üstünde kıvranmış durmuştu. Aradan yıllar geçtikten sonra Habbâb, bu hadiseyi Hazret-i Ömer'e anlatmış, ona sırtını göstermişti. Sırtı beyaz beyaz lekeler içinde idi, yanık yerleri hala belli oluyordu.

Habbâb demircilik yapardı. Kureyş'den alacakları vardı. Bunları toplamaya çıktığı vakit müşrikler para vermek istemezler: Evvela Muhammed'i inkar et, sonra alacağını topla! derlerdi. Habbâb ise:

– Onu asla inkar etmem, kıyamet gününde de Onunla beraberim! diye cevap verirdi. Hicrî 36 senesinde Kûfe'de vefat etmiştir.

Ebû Fükeyhe: İsmi Eflâh olup Safvan İbn-i Ümeyye'nin kölesiydi. Safvan ona çok eza ederdi. Fükeyhe'nin ayağına bir ip bağlar, onu yerlerde çakılların, kızgın kumların üzerinde sürükletirdi. Bu elim vaziyet içide iken kendisine putlardan biri gösterilerek: "Senin Allah'ın bu değil mi?" derler, o da: "Benim de sizin de Tanrınız bir olan Allah'tır." derdi. Bir defa Safvan, onun bu sözlerinden gazaba gelmiş, boynunu var kuvvetiyle sıkarak yere yuvarlamıştı. Oradakiler Ebû Fükeyhe'nin öldüğünü sanmışlardı. Fakat o

yine ayılmış ve kendini toplamıştı. Medîne'ye hicret ettikten sonra Bedir harbinden önce vefat etmiştir.

Lübeyne: Hazret-i Ömer, müslüman olmazdan önce bu cariyeye de çok işkence yapardı. Ömer onu döğer döğer, yorulduktan sonra bırakır ve: "Sana acıdığımdan değil, yorulduğumdan bırakıyorum!" derdi. Lübeyne de ona:

–"Allah'a inanmaz ve nedamet etmezsen Cenab-ı Hak seni cezaya çarpacak" derdi.

Zinnîre: Ömer'in ailesine mensup bir cariye idi. Ömer müslüman olmazdan önce ona da işkence yapardı. Bir kere Ebû Cehil, Zinnîre'yi döğmüş, zavallı kadın bir gözünü zayi etmişti. Ebû Cehil ona Lât ve Uzzâ'nın kahrına uğradın, gözünü kör ettiler deyince: Onları kim tanır demişti.

Nehdiyye ve Ümmü Abis: Bunlar da iki cariye idiler. İkisi de müslüman olduklarından dolayı türlü türlü eza ve cefalara maruz kalmışlardı.

Hazret-i Ebû Bekir'in büyük hizmetlerinden biri de, bu gibi kimsesiz bîçâreleri efendilerinden satın alıp kurtarmasıdır.

Lübeyne, Zinnîre, Nehdiyye, Ümmü Abis bunlar hep Ebû Bekir tarafından satın alınarak azad edilmişlerdir.

Bunlardan başka tariz ve tazyik görenler, hafif tarzda takibe uğrayanlar vardı. Kureyş onlara daha fazlasını yapmaktan korkardı. Ebû Zerr-i Gıfârî, ilk müslümanların yedincisi olan bu zat, müslümanlığı kabul ettiği zaman Kureyş'in hücumuna maruz kalmıştı. Yaşlı başlı bir adam olan Hazret-i Osman gibi büyük bir zat bile, müslüman olunca amcasının taarruzuna uğramıştır.

Mekkeliler arasında müslümanlığı kabul edenlerin beşincisi olan Zübeyr İbn-i Avvam, islâm dinine girince amcası onu bir hasıra sarmış, ona boğucu duman koklatmıştır.

Ömer'in amcası oğlu Said müslüman olduğu vakit, Ömer onu bir iple sımsıkı bağlamıştı.

İran fatihi Sa'd b. Ebî Vakkas gibi büyük bir zat bile, haiz olduğu nüfuz ve mevkiine rağmen beni Esed kabilesinin taarruzundan kurtulamamıştı. Fakat bütün bunlar neye yarardı. Tarihte bıraktıkları kirli namdan, halktan topladıkları lanetten başka, yapanların ellerine ne geçti?

Mevki sahibi birinin müslüman olduğunu duyunca Ebû Cehil hemen ona koşar: Mevkiini kaybedersin derdi. Zenginlerden birinin İslâmiyeti ka-

bul ettiğini işitince ticarî itibarın sarsılıyor, malını, mülkünü kaybedersin diye onu vazgeçirmeye uğraşırdı. Onlara başka birşey yapamazdı. Fakat hamîsiz zayıflardan birinin İslâm dinine girdiğini görünce ona elinden geldiği kadar işkence yaptırırdı. Fakat bütün bunlara rağmen hulûs sahibi mü'minler imanlarında sebat etmişlerdir. Birkaç hadise müstesna, dininden dönen, irtidad eden müslüman bulunmamıştır. Bunca tazyiklere rağmen müslümanların adedi günden güne artmakta idi. İslâm'ın nûru bütün ufukları aydınlatmıştı. Müşrikler hoşlanmasalar da, din-i İslâm üstün ve galip gelmişti. Godfrey Higgins bu hususta şöyle demektedir: "Hazret-i Muhammed'in akaidi" ilk müslümanların dimağına kadar yerleşmişti ki, onları yollarından ayırmaya zerre kadar imkân kalmamıştı. Hazret-i İsa'nın havarîleri arasında bunların bir nazîri bulunamaz... Hazret-i İsa salîb'e sevkolunduğu zaman havârîleri onu terketmişlerdi. Onların harâret-i diniyyeleri tebahhur etmiş, uçmuştu. Hepsi de mürşitlerini ölümün pençelerine bırakmışlardı. Muhammed'in ashabı ise Onun etrafında toplanıyor, masum ve mazlum Peygamberlerini müdafaa ediyor, Onun davası uğrunda canlarını feda ederek düşmanlarına karşı ihrâz-ı zafer etmesini temin ediyorlardı.

HAREME AKAN KANLAR

Hazret-i Peygamber etbâiyle Haremde Allah'ın birliğini i'lân etmiş Allahu Ekber sadasını göklere yükseltmişti. Müşrikler, bu tarz hareketi putlarla doldurdukları Kâ'be'ye karşı gösterilen bir hakaret sayarak Resûl-i Ekrem'e hücum etmişlerdi. Hazret-i Peygamber'e pek bağlı olan Hâris İbn-i Ebî Hale, bunu duyunca hemen koşmuş Hazret-i Peygamber'i kurtarmaya çalışmıştı. Bu defa Kureyş hücumunu ona çevirmiş, zavalı Hâris her taraftan gelen kılıç darbeleriyle yerlere serilerek, Resûlullah uğrunda, din yolunda canını feda etmişti. Müşriklerin mukaddes tanıdıkları Kâ'be hareminde kan dökme yasağına rağmen böyle taşkınlıklar gösterdiklerine şâhid oluyoruz. Kanları Harem-i şerife dökülen ilk islâm şehidi Hâris'dir.

BUNCA EZALARA NİÇİN KATLANIYORLARDI?

Burada kendi kendimize şu suali soralım. İlk müslümanlar bunca eza ve cefalara niçin katlanıyorlar, bu işkencelere nasıl tahammül ediyorlardı? Çünkü hulûs-i kalple müslümanlığı kabul etmişlerdi. Bu imana düşüne düşüne kavuşmuşlardı. Körükörüne taklid ile bağlı değildiler. Evvela kendilerini herşeyden sıyırıp temizlediler. Yani şirkten ayrıldılar, düşündüler, gördüler, yeni dinin hak olduğuna kanaat getirdiler, ve ona hulûsla

sarıldılar. Böyle müsbet yollardan yürüyerek neticeye vasıl olduktan sonra artık bu iman sarsılır mı? Artık ne kadar işkence görseler o imandan ayrılmalarına imkan var mı? Bunca işkencelere rağmen dinlerinden dönmediler. Kâinatın ulu yaratıcısına iman etmişlerdi. Ay'a, Güneş'e, yıldızlara, ateşe, putlara, fir'avunlara tapmıyorlardı. Onlara tapmanın ne kadar boş şey olduğunu anlamışlardı. Kendilerini o dalaletlerden kurtarmışlar, nûra, hidâyete kavuşmuşlardı. Şimdi hangi kuvvet onları bu nurdan ayırıp tekrar şirk zulmetine atabilirdi. Hidâyetten sonra dalalete dönmek olur mu idi?

Bu din beşeriyete hürriyet getirmişti. Bu hürriyet, insanları insanların kölesi olmaktan kurtarıyordu. Putlara kulluk yoktu. Ancak kâinatın Ulu Yaratıcısına kulluk yapılabilirdi. Arada ne put var, ne vasıta. Allah ile kul arasındaki vasıtalar ortadan kalkıyordu. Hübel, Lât, Uzzâ yoktu.

Mecûsîlerin ateşi, Mısırlıların Güneşi ve boğası, Bâbillilerin yıldızları, Hristiyanların azizleri ve havârîleri vardı. İslâmda bunların hiçbiri yoktu. Doğrudan kâinatın hâliki olan Allah'a ibadet ve kulluk vardı. Yalnız Allah'ın huzurunda secdeye kapanmak, işte hakîkî ibadet bu idi. İnsana yalnız ameli faide verir, hayır işleyen hayır bulur. Kötülük işleyen kötülük bulur. İslâm budur.

HAZRET-İ PEYGAMBER'E EN ÇOK DÜŞMANLIK YAPANLAR (11)

Hazret-i Peygamber'in en büyük düşmanlarından olup müslümanlara en çok eziyet edenler şunlardır:

1– Ebû Leheb: İsmi Abdü'l-Uzzâ'dır. Hazret-i Peygamber'in öz amcasıdır. Müslümanlığın en büyük düşmanı bu adamdı. Hazret-i Peygamber'in daha ilk davetinde Ona karşı gelmişti. Hazret-i Peygamber'in geçeceği yola pislik atmak küçüklüğünden bile çekinmemiştir. Hakkında Tebbet Suresi inmiştir. Ebû Leheb Hazret-i Peygamber'in ardı sıra dolaşır ve: "Muhammed sizi atalarınızın dininden döndürmek ister, sakın inanmayınız", derdi.

Bedir Zaferi yüreğine inmiş ve onun tesiriyle ölmüştür. Peygamber'e düşmanlığı o dereceye varmıştı ki, oğullarına karılarını bile boşatmıştı. Peygamberimizin kızları Rukiye ve Ümmü-Gülsüm Ebû Leheb'in oğulları Utbe ve Uteybe'ye nikâhlı idiler. Sonra ayrılmışlardır. Ebû Leheb'in karısı Ümmü Cemil ki, Ebû Süfyân'ın kızkardeşidir. Kocası gibi o da eliyle ve diliyle Peygamber'e eza ederdi. Peygamber'in geçeceği yola diken saçardı.

(11) El-Kâmil, Asr-ı Saadet.

2– Ebû Cehil: İsmi Amr b. Hişam'dır. Kureyş ona Ebû Hakem lakabını vermişti, müslümanlar Ebû Cehil lakabını verdiler. İslâmiyetin ve Peygamber'imizin en büyük düşmanıdır. Müslümanlar onun elinden ve dilinden neler çektiler. Ammar b. Yâsir'in annesini öldüren budur. Zavallı bir kadının kanıyla elini bulaştırmıştır. Bedir Harbinde öldürülmüştür. Velid b. Mugîre'nin yeğeniydi.

Peygamber'imiz haremde namaz kılarken Ebû Cehil boğazlanan bir devenin döl yatağını içinin çirkinlikleriyle getirtmiş ve Resûl-i Ekrem secdede iken sırtına koyuvermişti. Bunu gören küçük yaştaki Hazret-i Fatma o çirkin şeyleri Resûl-i Ekrem'in üzerinden almış ve onlara şiddetle çıkışmıştı.

3– Velid b. Mugire: Meşhur İslâm kumandanı Hâlid b. Velîd'in babasıdır. Künyesi Ebû Abd-i Şems'dir. Kureyş'in ulularındandı. Bir defa Kureyş'i toplayarak şöyle demişti:

"Hac mevsiminde halk Mekke'ye geldiğinde size Muhammed hakkında soruyorlar, sözleriniz biribirini tutmuyor. Biriniz sâhir diyor, diğeri kâhin diyor. Başka biri şair veya mecnun olduğunu söylüyor. Bu söylediklerinizin hiçbiri onda yok. Fakat en çok yakışan sâhirdir. Çünkü kişi ile kardeşi ve karısı arasını ayırmaktadır." Hicretten üç ay sonra ölmüştür.

4– Ümeyye İbn-i Halef ile kardeşi Übey: Paygamber'imize karşı en ileri giden düşmanlardandır. Ümeyye, Bedir günü öldürülmüştür.

5– As b. Vâil: Bu da meşhur İslâm diplomatı ve devlet adamı Arap dâhîlerinden Amr b. As'ın babasıdır. İslâmiyetle ve onun Peygamberi ile acı acı alay ederdi. Hazret-i Peygamber'in oğlu Kaasım öldüğü zaman: Muhammed ebterdir, erkek evladı yaşamıyor, diyen bu adamdır. Evlat acısıyla yüreği kanayan bir babayı teselli edecek yerde, o böyle acı sözler söyleyen insafsızın biridir. Hazret-i Muhammed'in, O büyük insanın düşmanları, içtimâî mevki'leri ne olursa olsun, işte böyle insanlıktan uzak kimselerdi. ان شانئك هو الابتر bunun hakkında nazil olmuştur. Ölümü şöyle olmuştur: Bir defa eşeğine binmiş gidiyordu. Mekke civarında bir dağ geçidinden geçerken eşeği onu yere düşürdü ve bacağını ısırdı. Bu yaradan bacağı şişti ve ondan öldü.

6– Nadr b. Hâris: Müslümanların Peygamber'ine kendilerine en çok eza ve cefa edenlerden biri de bu adamdır. Acem Hikâyelerine vakıftı. "Muhammed size esâtir-i evvelîni (= geçmişlerin masallarını) söylüyor!" derdi.

Onun hakkında birkaç ayet nazil oldu.

Bedir Harbinde esir alınmış ve Resûlullah'ın emriyle öldürülmüştür.

7– Esved b. Abd-i Yagus: Hazret-i Peygamber'in dayısı oğludur. İslâmiyetle alay eder, fakir ve kimsesiz müslümanları gördümü, arkadaşlarına:

– Bakın, bakın, işte bunlar yeryüzüne hakim olacaklarmış, İran Şahının memleketini zaptedeceklermiş, derdi.

Bizzat Hazret-i Peygamber'i görünce de Ona:

– Bugün göklerle yine konuştun mu? der ve buna benzer şeyler söylerdi. Bu acı sözlerinin cezasını daha bu dünyada çekmiş, ölümü çok feci olmuştur.

8– Hars b. Kays: İslâm Peygamber'i ile istihza edenlerden biri de bu adamdır. Putperestliğe o kadar düşkündü ki, tapınmak için bir taş alır, sonra ondan daha güzel bir taş bulunca baştan taptığı putunu atar; bu yenisine tapardı. "Muhammed, ashabını aldatıyor, öldükten sonra dirilmek var diyor, böyle şey olur mu?" derdi. Tuzlu bir balık yemiş, ne kadar su içtiyse kanmamış, su içe içe karnı patlayarak ölmüştür.

9– Züheyr İbn-i Ebî Ümeyye: Bu da islâm düşmanlarındandı. Ancak Haşim oğullarına karşı yapılan boykotun kaldırılmasında büyük yardımı olmuş, bu insanî hareketiyle müslümanlara yardımı dokunmuştur.

10– Ukbe İbn-i Ebî Muayt: En şiddetli islâm düşmanlarından biri de budur. Bedir Harbinde cezasını bulmuştur. Müslümanların eline esir düşmüş ve asılmak suretiyle idam edilmiştir. Müslümanlar tarafından ilk asılan budur.

11– Esved İbn-i Muttalib: Bu da müslümanlarla alay eder, onlara diliyle eza ve cefa vermek için aleyhlerinde konuşurdu.

12– Mut'im b. Adiy: Müslümanlara dil uzatan esâfilden biri idi. İşitipde incinsinler diye yüksek sesle aleyhlerinde bulunurdu. Bu da Bedir'de cezasını bulmuş, ölmüştür.

Bu saydıklarımızdan maada Ebû Süfyan, Mervan'ın babası Hakem de İslâm'ın yayılmasına karşı gelenlerin başında idiler. Fakat bunlar Mekke'nin fethinden sonra müslüman olmuşlardır.

Bu zikrolunanların içinde İslâm'ın en büyük düşmanı olan Kureyş'in reisleri şunlardır:

Ebû Leheb, Ebû Cehil, Ebû Süfyan, Velid b. Mugîre, As ibn-i Vâil ve Utbe ibn-i Rebîa'dır.

Esved b. Muttalib, Esved b. Yagus, Nadr b. Hâris, Ahnes, Ümeyye ibn-i

Halef, Ukbe ibn-i Muayt da nüfuzlular arasında iseler de, asıl elebaşıları birinciler idi. Onlar, bunları ellerinde maşa gibi kullanırlardı. Bu düşmanların bir kısmı Bedir Harbinde cezalarını bulmuşlar; ya harp sahasında ölmüşler, yahut da müslümanların eline esir düşmüşlerdir.

KUREYŞ'İN İSLÂMİYETE DÜŞMANLIĞININ SEBEPLERİ [12]

Kureyş'i İslâmiyete karşı bu kadar düşmanlığa sevkeden sebepler acaba ne idi? Bunun üzerinde biraz durmak istiyoruz.

1– Bu sebeplerin başında, müşriklerin mevki ve nüfuzlarını kaybetmek endişesi gelir. Çünkü islâmiyet sınıf farklarını ortadan kaldırıyor, insanların bir tarağın dişleri gibi müsâvî olduğunu ilan ediyordu. Kureyş'in elebaşıları mevki'lerini ellerinden kaçırmamak için bütün kuvvetleriyle yeni dine mukaavemete koyulmuşlardı. Reislerin nüfuzunun tehlikeye düşmesi nisbetinde İslâmiyete gösterdikleri mukaavemet artıyordu. Kureyş'in en büyük reisi Harb İbn-i Ümeyye idi. Ficar harbinde Kureyş'in kumandanı o idi. Ölümünden sonra oğlu Ebû Süfyan iktidarsızlığı yüzünden babasının yerine geçememiş, bu mevkii Velid b. Mugîre'ye kaptırmıştı. İslâmiyetin zuhurunda Kureyş'in en büyük reisi Velid b. Mugîre sayılırdı. Ondan sonra en nüfuzlu rüesâdan biri Ebû Cehil idi. Beni Hâşim içinde en ihtiyar reis Hazret-i Peygamber'in amcası olan Ebû Leheb idi. Kabilesinin en nüfuzlu reisi de As İbn-i Vâil'di. İşte İslâmiyete en şiddetli muhalefeti gösteren bu gibi reisler idi. Diğerleri bunların elinde birer alet gibi idiler.

İslâmiyet kökleşince bu rüesâ hâiz oldukları mevki'lerini ellerinden çıkaracaklardı. Tam müsâvat dini olan Müslümanlık onların nüfuzuna son veriyordu. Köle ile efendinin Allah indinde bir olduğunu söylüyor, şeref ve kerâmetin takva ile olduğunu ilan ediyordu. Onun için bu yeni dine düşman kesildiler.

2– Arapların hayatı ticarete bağlı idi. Ticaret merkezi ise Mekke idi. Bütün Arapların makaddes tanıdıkları Kâ'be Mekke'de idi. Kâ'be'nin içi (360) kadar putla dolu idi. İslâmiyet putları kaldırınca ticarî hayatımız duracak diye hesap ediyorlardı. Çünkü Arapları Mekke'ye çeken şey yalnız o putlar sanıyorlardı. Putlar kalkınca Mekke'ye gelmeyecekler, Kâ'be ehemmiyetinden kaybedecek zannediyorlardı.

3– İptidâî milletler, babalarından ve analarından gördükleri şeylerden kolay kolay vazgeçemezler. İyi ve kötüyü, faydalı ve zararlıyı seçme kabili-

---

(12) Hayat-ı muhammed, M. Hüseyin Heykel.

yetleri, muhakeme kuvvetleri azdır. Körükörüne tabi olup giderler. Yeni bir hareket karşısında kalınca ona düşman kesilirler. Arabistan'da asırlardan beri putperestlik kökleşmişti. Hazret-i İbrahim'in tevhid dininin en mukaddes mâbedi olarak kurduğu Kâ'be'nin içine (360) kadar put dolmuştu. Bu putların en büyüğü ve kudretlisi (Hübel) idi. Yağmurları yağdıran, nesilleri vücuda getiren, muharebede zafer kazandıran o sanıyorlardı. Bu putlardan vaz geçmek onlara zor geliyordu. Çünkü iptidailik duygularından kendilerini kurtaramamışlardı. "Babalarımızı bunlara ibadet eder bulduk, onlardan nasıl vaz geçelim." diyorlardı. Kur'an-ı Kerim, insanların bu zayıf taraflarına bir çok ayetlerde işaret eder. Babamızdan böyle gördük diye eskiliğe bağlanıp faydalı yeniliklere ve hakikatlara arka çevirenleri takbih eder.

4– Araplara göre, bu milletin başına geçip reis olmanın iki büyük şartı vardı: Bol servet ve çok evlat sahibi olmak. Bu da iptidâî bir görüştü. Bütün vahşi kabilelerde aynı usul caridir. Evladı çok, malı bol olmayan bir adamın riyaset makamına geçmesini akıllarına sığdıramazlar. Riyâset için: Liyâkat, iktidar, ehliyet, yüksek meziyet ve fazilet aranmaz da böyle servet ve evlat aranır. Mesela Bırahmanlar, bugün bile, evlat ve iyâli çok olmayanların tam bir felaha ermiyeceğine itikad etmektedirler. Hazret-i Muhammed'de ise bunlar yoktu. Öyle ise Onun arkasına düşemeyiz, diyorlardı. Araplara göre bu makama Velid b. Mugîre, Ümeyye b. Halef, Ebû Mes'ûd Sakafî gibi adamlar layık görülebilirdi.

Kur'an-ı Kerim onların bu düşünüşlerinin hatalı olduğunu kendilerine ihtar eder: "Onlar, bu Kur'an, niçin iki karyenin yani Mekke veya Taif'in büyüklerinden birine nazil olmadı?" derler. (Zuhruf Suresi).

Kureyş'e göre bu büyükler bilhassa Velid b. Mugîre, Ebû Mes'ûd Sakafî gibi adamlar olabilirdi.

Kureyş'e mal ve evlat ile öğünmeyi o kadar severdi ki, bu tefâhür onları mezara kadar sürüklüyordu. ألهيكم التكاثر suresi bu münâsebetle inmiştir. "Çoğunlukla öğünmek sizi o kadar oyaladı ki, tâ... kabirleri ziyaret ettiniz!" diye onları ayıplamaktadır.

5– Bir takım yanlış telâkkîler yüzünden Kureyş, Müslümanlarla Hristiyanları bir tutuyorlardı. Halbuki Kureyş, Hristiyanlıktan eskiden nefret etmişti. Kâ'be'yi yıkmaya gelen Ebrehe Hristiyandı. Hatta Araplar, Hristiyanlardan nefreti o dereceye götürmüşlerdi ki, Mecûsî Zerdüştleri Hristiyanlara tercih ediyorlardı. Sırf bu yüzdendir ki, Mecûsî İranlıların Hristiyan Bizans'a galebelerinden dolayı seviniyorlardı. Halbuki müslümanlar ehl-i kitap olan Bizanslıların Mecûsîlere mağlup olmalarından müteessir olmuşlardır.

Kur'an-ı Kerim Rûm suresinde bundan şöyle bahseder ve ehl-i kitabın muzaffer olacağı müjdesini verir:

الم * غلبت الروم * فى ادنى الارض وهم من بعد غلبهم سيغلبون * فى بضع سنين...

"Rumlar yakın bir yerde mağlub oldular, fakat onlar bu mağlubiyetten sonra birkaç sene zarfından galip gelecekler. O gün de mü'minler Allah'ın yardımıyla şâd olacaklar". (13)

Müslümanların Medîne'ye hicretten sonra Kuds-ı Şerifi kıble ittihaz etmeleri müşriklerin müslümanlar hakkındaki şüphelerini bütün bütün arttırmıştı. Namazda yüzlerini Hristiyanların kıblesi olan Kudüs'e dönen müslümanlar bu gibi bazı noktalarda Hristiyanlarla birleşiyorlardı. İşte Hristiyanlıktan nefret eden Kureyş, Hristiyanlığa yakınlaşan Hazret-i Muhammed'in dinine de düşman kesiliyordu.

6– Haşimî ve Emevî rekaabeti, kabîle gayretleri: Haşimîler ile Emevîler arasında eskiden beri sürüp giden bir rekabet mevcut idi. Haşimîlerden Abdü'l-Muttalib, sırf şahsî nüfuz ve kudreti sayesinde Haşimîlerin mevkiini pek ziyade yükseltmişti. O hayatta oldukça Haşimîlere kimse yan bakamazdı. Fakat onun ölümünden sonra oğulları arasında onun yerini tutacak otorite sahibi bir kimse yoktu. Arap an'anelerine göre böyle bir iktidar sâhibi olabilmek için çok servet, çok evlat sahibi olmak lazımdı. Bunların hepsi bir şahısta her zaman toplanamaz. Ebû Tâlib zengin değildi. Abbas, zengin fakat cömert değildi. Ebû Leheb ise alıngan ve ahlaksızdı. Emevîler bu fırsattan istifâde ederek kendi hanedanlarını, ailelerini yükseltmek istediler. Tam bu sırada Hazret-i Muhammed ortaya çıktı. O Haşimîlerdendi. Emevîler, yine gölgede kalabilirdi. İşte bu yüzden de İslâmiyete düşman kesilmişlerdir.

Bedir Muharebesi bir tarafa bırakılırsa, Kureyş tarafından müslümanlara karşı açılan bütün harpleri Ebû Süfyan tertib etmiştir.

Vâkıa Hazret-i Peygamber'in düşmanları arasında Haşimîlerden olan amcası Ebû Leheb de vardı. Fakat ekserîsi Emevî idiler. Peygamber'imizin en amansız düşmanı olan ve namaz kılarken onun üzerine deve pisliği atan Ukbe b. Muayt Emevîlerdendi.

Emevî'lerden başka Mahzum kabilesi de kendilerini Haşimîlerin rakibi olarak sahnede görmek sevdasına kapılmışlardı. Bu kabilenin reisi Velid b. Mugîre idi. Bu yüzden Mahzum kabilesi de müslümanlara muhalif cephe almış, düşman kesilmişti.

(13) Rûm suresi, ayet: 1-4

Bu kabile gayretlerinin onları düşmanlığa nasıl sevkettiğini Ebû Cehil'in şu sözlerinden de anlayabiliriz. Ebû Cehil, Mahzum oğullarındandı. Ve kabilenin reisi olan Velid'in yeğeni idi. Bir defa Ahnes b. Şerik Ebû Cehil'in yanına giderek İslâmiyet hakkındaki fikirlerini sormuştu. Ebû Cehil şu sözlerle cevap vermişti:

–"Bizimle Abd-i Menaf oğulları yani Haşimîler arasında eskiden beri rekabet vardır, şerefi paylaşamayız. Onlar ziyafet verirse biz de ziyafet veririz. Onlar cömertlik gösterirse biz de cömertlik gösteririz. Onlardan tâ ki, aşağı kalmayalım. Böyle atbaşı beraber giderken şimdi onlardan biri kendisine gökten vahiy geldiğini iddia ediyor. Biz buna nerede nâil olacağız! Vallahi biz onların Peygamberine inanmayız."

Kureyş rüesâsının niçin İslâmiyete muhalefet ettikleri bu sözlerden pek aşikâre olarak anlaşılmaktadır. Ve işte muhtelif sebeplerin tesiri altında İslâm hareketine karşı gelmişler, Cenab-ı Hakk'ın yaktığı hidayet nurunu ağızlarıyla söndürmeye çalışmışlar, boşuna nefeslerini tüketmişlerdir. "Ağızlarıyla Allah nurunu söndürmek istiyorlar. Allah ise nurunu tamamlamayı murad etmiştir ve kafirler istemese de bu böyle olacaktır."

(Saf suresi, ayet: 8)

FAZİLET MÜCADELESİ

Hazret-i Peygamber mekarim-i ahlâkı tamamlamak için gönderilmişti. Kendisi Kur'an-ı Kerim'in şehâdetiyle sabit olduğu üzere O, en büyük ve yüksek ahlâk üzere idi. " وانك لعلى خلق عظيم " Bu husus, dost düşman herkesin itiraf ve teslim ettiği bir şeydir. Müsteşriklerden Sir William Moir (Hayat-ı Muhammed) adlı eserinde şöyle demektedir:

"Hazret-i Muhammed hakkındaki bütün neşriyatımız bir nokta üzerinde birleşir. O da, O'nun seciyesinin yüksekliği, ahlâkının temizliği. Bunlar öyle faziletlerdir ki, o zamanın Mekke'lileri arasında pek nadirdi." Hakîkaten Kureyş, müdhiş birçok günahların esiri olmuştur. Ahlâksızlık bataklarında yuvarlanıp gidiyordu. İçki, kumar, zinâ, ribâ almış yürümüştü. İçtimâî hastalıklar Arapların bünyesini içinden kemiriyordu. Kâ'be'nin etrafında zevk ve sefâ âlemleri kuruluyor, türlü rezâlet ve sefâhat işleniyordu. Kureyş rüesâsı yüz kızartıcı hareketlerde bulunuyordu. Haşimîlerin reislerinden sayılan Ebû Leheb, Kâ'be'nin hazinesinde eskiden beri muhafaza oluna gelen altundan ma'mul bir geyik heykelini çalmış ve satmıştı.

Zühre oğullarının müttefiki olan ve Kureyş reislerinden sayılan Ahnes

b. Şerik yalancı idi. Nadr b. Haris de öyle idi. Masallar uydurup hakîkat diye yutturmaya çalışırdı. Kureyş rüesâsının içinde öyleleri vardı ki, kibir ve gurûra kendilerini kaptırmışlar, başkalarını, hele yoksulları hiç insandan bile saymak istemezlerdi. Mal ve evlat ile öğünmek bir meziyet sayılırdı. İşte Resûl-i Ekrem bunlara karşı fazilet bayrağını çekerek mücadeleye atıldı. Getirdiği din bunların hepsini yıkıyor, yasak ediyor, haram kılıyor, yapanlara dünyada ve ahirette ceza veriyordu. Hırsızın elini kesiyor, sarhoşa ve zina edene had vuruyor, kumar ve ribâyı yasak ediyor, yalanı, kibir ve gurûru haram kılıyordu. Bu gibi rezâil ile âlûde olan Kureyş şüphesiz ki, bu yeni dine muhalefet gösterecekler, düşman kesileceklerdi. Kur'an-ı Kerim bütün bu kötülüklerin hepsini kötülüyordu. Peygamber'imiz putperestlikle mücadeleye başladığı günden itibaren bu kötü şeylere, çirkin hallere karşı da açıkça savaşa geçmişti. Bu hal, bütün Kureyş rüesâsını, elebaşılarını hiddetlendiriyordu. Bu hususta ayetler birbiri ardı sıra nazil oldukça Kureyş kızıyor, öfkelerinden köpürüyorlardı.

Kur'an-ı Kerim'in ayetleri isim tasrih etmeden umûmî surette bu gibileri takbîh ediyordu. Fakat bu zikrolunan haller, Kureyş elebaşılarından kimde bulunduğu herkesçe belli idi.

ولا تطع كل حلاف مهين * هماز مشاء بنميم * مناع للخير معتد أثيم * عتل بعد ذلك زنيم *

ان كان ذا مال وبنين

"O yemin edici, alçak ve düşkünü dinleme. Herkesin ayıbını araştırıcı, koğucu, müfterî, hukuka mütecâviz, hayra mâni, günaha dadanmış, üstelik kaba, huysuz adamların sözü mal ve evlat sahibi olmalarından dolayı dinlenemez."(14)

Bu ayetler Nadr b. Hâris hakkında idi.

كلا لئن لم ينته لنسفعًا بالناصية * ناصية كاذبة خاطئة * فليدع ناديه * سندع الزبانية *

كلا لا تطعه واسجد واقترب

"Hayır, hayır; bu yaptığından vaz geçmezse onu nasiyesinden, yalan ve hata ile âlûde nâsiyesinden yakalayıp çekeriz. O etbâını toplayıp çağırsın, biz de zebânîleri çağırırız. Hayır hayır, öyle değil; onu dinleme. Sen Rabbine secde et ve Ona yaklaş." (15)

---

(14) Kalem suresi, ayet: 10-14

(15) Alâk suresi, ayet: 15-19

Bu ayetlerin baş tarafı Ebû Cehil hakkında idi.

ذرنی ومن خلقت وحيداً * وجعلت له مالا ممدوداً * وبنين شهوداً * ومهدت له تمهيداً *

ثم يطمع ان ازيد * كلا انه كان لا ياتنا عنيداً

"Beni o yarattığım kimse ile başbaşa bırak. Ben ona bol bol mal verdim, çoluk çocuk sahibi kıldım. Ona her yolu âsân ettim. Bu yetmiyor gibi sonra benim bu nimetleri artırmamı istiyor, öyle mi? Hayır, hayır, o birşey ummasın. Çünkü o, bizim ayetlerimize karşı inadcıdır." (16)

Bunların muhatabı Kureyş'in reisi olan Velid b. Mugîre idi. Bu ayetler onların yüzüne kibir ve gurûrunu öyle bir çarpıyordu ki, bunun te'sîriyle sersemleşiyorlar, ne yapacaklarını bilemiyorlar, bocaladıkça çamura batıyorlardı. Huzûrunda bütün Arapların eğilerek yerlere kapandığı adamların ne olduklarını, Kur'an böyle açıklıyor, onları yere çalıyordu. Kur'an'ın yıktığı, yalnız o asırlık putlar değildi. Bu kibir ve gurûr sahibi rüesâyı da yüksek mevki'lerinden atıyordu. Kur'an der ki: "Siz ve sizin Allah'tan gayrı taptıklarınızın hepsi, Cehennem odunusunuz."

انكم وما تعبدون من دون الله حصب جهنم...(17)

Kureyş rüesâsı hakkında bu gibi şiddetli ayetler nazil olduğu halde onlar bunlara tahammül etmeye mecbûr idiler. Çünkü vaziyet bunu îcâb ediyordu. Hazret-i Muhammed ve Müslümanlara karşı ayaklanacak olsalar kabîle gayreti yüzünden Haşimîler ile araları açılacaktı. Diğer müslüman olanlarla Haşimî'ler oldukça bir yekûn tutuyordu. Patlayacak bir harp, her iki tarafı da çok sarsacaktı. Kureyş ise Ficar harbinde o kadar bıkmıştı ve yılmıştı ki harbin adını bile anmak istemiyordu. Hazret-i Muhammed'i öldürecek olsalar Haşim oğulları kabile gayreti yüzünden Onun kanını asla affetmeyecekler, Onun intikamını almak için harekete geçeceklerdi. Bu ise bütün Mekke'nin kan içinde yüzmesi demekti.

Sonra, her kabîleden bir iki kişi müslüman olmuştu. Kureyş nazarında, İslâmiyeti kabul etmek bir suç ise, onları da cezalandırmak lazım idi. Eğer onları da cezalandırmaya kalkışırlarsa her kabileden kan dökmek îcâbedecekti. Bunun netîcesi nereye varırdı? İşte bu gibi düşüncelerle Kureyş, müslümanlara karşı kat'î bir harekete geçemiyor, zayıflara işkence et-

(16) Müddesir suresi, ayet: 11-16

(17) Enbiya suresi, ayet: 98

mekle kin ve intikamını teskine çalışıyor, Kur'an'ın şiddetli hücumlarına ister istemez tahammül gösteriyordu. Vâkıa putların aleyhinde ayetler nazil olmaya başlayınca Kureyş fena halde kızmaya başladı. Ne şâyan-ı hayrettir ki, Peygamberlik gelmezden önce kendisinden asla yalan sâdır olmadığını bildikleri, sıdk-u emanetinden emin oldukları için "Muhammedü'l Emin güvenilir adam" ünvanını verdikleri Hz. Muhammed'e vahiy gelmeye başlayınca inanmaz oldular. Çünkü İslâmiyetin getirdiği esaslar, te'sîs ettiği usûl, işlerine gelmiyordu. Kureyş rüesâsı nüfuzlarının kırılmasından, mevki'lerinin sarsılmasından korkuyorlardı. Onun için İslâmiyetin intişarına mani olmak maksadıyla çare aramaya başladılar.

TARİHİN NAZİK ANLARINDA

Bir defa Rebîa b. abd-i Menaf'ın oğulları olan Utbe ve Şeybe, Ebû Süfyan b. Harb, Ebü'l-Bahterî, Ebû Cehil b. Hişam İbn-i Mugîre ve amcası Velid b. Mugîre (yani Halid b. Velîd'in babası), Amr b. As'ın babası olan As İbn-i Vâil ve diğer Kureyş'in ulularu toplanıp Ebû Tâlib'e gittiler ve ona:

– Birâderzâden bizim dinimizin aleyhinde bulunuyor: putlarımızı kötülüyor; babalarınız da, dedeleriniz de dalâlette idi diyor. Ya Onu bu işten vaz geçir, Yâhud sen Onu himâyeden vaz geç, dediler.

Ebû Tâlib onları tatlı yüzle ve mülâyim sözle nâzikâne bir surette baştan savdı. Resûl-i Ekrem eskisi gibi halkı dine davete devam ediyordu. Bu ise Kureyş'in çok gücüne gidiyordu. Tekrar Ebû Tâlib'e bir hey'et gidip eski şikâyetlerini tekrarladılar.

– Biz artık daha fazlasına sabredemeyiz. Ne olacaksa olsun, eğer sen Muhammed'den vaz geçmezsen, biz senden vaz geçeriz, her ne bahasına olursa olsun, aramızdaki da'vâyı halletmek istiyoruz, dediler. Ebû Tâlib, işin bu derece güçleştiğini görünce Hazret-i Peygamber'i yanına çağırarak:

– Kavmin şöyle, böyle diyor, diye nakletti. Açıktan açığa: Artık seni himaye edemiyeceğim, demediyse de sözünün gelişinden öyle bir şey anlaşılıyordu. Son olarak:

– Bana bu kadar ağır bir yükü yükleme, çünkü tahammülümün fevkindedir, dedi.

Bu sözler Hazret-i Peygamber'in mahzun kalbine pek te'sir etti. Gözleri dolu dolu oldu. Kendisinin hamisi olan Ebû Tâlib'in Onu terk etmek üzere olduğunu anladı. Çok nazik bir durum hasıl olmuştu. Beşeriyet tarihinin en mühim anı idi. Tarihin seyrini, insanlığın devrini değiştirecek karar, Hazret-i

Muhammed'in dudaklarından çıkacak söze bağlı idi. Ebû Tâlib'e gelen Kureyş heyeti, Peygamberlikten, Allah'ın emirlerini tebliğden vaz geçmesini istiyorlardı. Ebû Tâlib'e ve Kureyş'in bu metâlibine vereceği cevap bütün bir insanlığın istikbâlini halledecek ve bu hüküm tarihin istikaametini ta'yin eyliyecekti. Ya dalâlet devam ederek Mecûsîlik, mücâdeleler içinde bulunan Hristiyanlığı da boğacak, bütün dünyayı putperestlik kaplayacak veyahud tevhid dininin nuru yayılacak, hak üstün gelecek, akıllar evhama esir olmaktan, hurafe bağlarından kurtulup nur ve hidayete kavuşacaktı.

Bu hak dava uğrunda amcası Ebû Tâlib Ona şimdiye kadar yardım ediyordu. O'nu himaye ediyordu. Şimdi o da mı Ondan yardım elini çekecekti? Hakkın yardımcısı yok mu? Amcası Ebû Tâlib Ondan vaz geçebilir, fakat O, Haktan nasıl vaz geçebilirdi? Allah'ın emirlerini tebliği nasıl bırakabilirdi? Bu vazifeyi ifa için O'nu Allah seçmişti. O Allah'ın bir elçisi idi. Elinde ne vardı?

– Ey pederim makamında olan amcam!... Ben Allah tarafından tebliğe me'mûrum. O'nun emirlerini yerine getirmeye mecbûrum, ben kendiliğimden birşey yapmıyorum. Bir elime güneşi, diğer elime kameri koysalar, risâletimden zerre kadar ayrılmam. Ya, Allah bana bu risâlet vezîfeseni ifaya kuvvet verir, yahut bu uğurda feda olurum!

Bu sözleri söyledikten sonra kalkıp yürüdü. Vakıa Ebû Tâlib müslüman olmuş değildi. Fakat Hazret-i Peygamber'i öz evladından çok severdi. O'na hiç kıyamazdı. O'nun böyle mahzun mahzun göz yaşları içinde kalkıp gitmesi Ebû Tâlib'e pek dokundu. Ve hemen arkasından geri çağırarak:

– "Sen işine bak oğlum, ben sağ oldukça onlar sana birşey yapamazlar, bir kılına bile dokunamazlar" diye te'mînat verdi. Hatta bu ma'nada birkaç beyt bile okudu. (18)

Araplarda akrabalık gayreti gütmek pek ileri gitmişti. Asabiyet-i kavmiyye gibi, akrabalık da çok mûteber tutulurdu. Her kabile kendi mensuplarını korumaktan geri kalmazdı. Ebû Leheb'den maadâ bütün Haşimî'ler Hazret-i Muhammed'i korumuştur. İslâmiyet bu asabiyet-i kavmiyeyi kaldırmış, din bağlarını her şeyin üstünde tutmuştur.

Hazret-i Peygamber'in etbâı günden güne artıyor, O da vazifesini alenî ifaya devam ediyordu. Kureyş netîcenin nereye varacağını bir türlü kestire-

---

(18) Ebû Tâlib o meşhur kaside-i lamiyesinde şöyle demektedir:

وَنُسْلِمُهُ حَتَّى نُصَرَّعَ حَوْلَهُ وَنُزْهَلَ عَنْ اَبْنَائنَا وَالحَلاَئلُ

"Onu muhafaza için etrafında, oğullarımızı ve karılarımızı bile unutarak cansiperane savaşırken, öldürülmedikçe bizler onu asla teslim etmeyiz."

miyor, Hazret-i Muhammed'in hakkında kat'î bir karara varamıyor, Onun hayatına el uzatamıyordu. Fakat sırasını getirdikçe, fırsat buldukça Ona hakaret etmekten, eza ve cefa vermekten de geri kalmıyorlardı. Bir defa Hazret-i Muhammed namaz kılarken Ukbe b. Muayt onun boynuna abasını atmış, sonra bunu boynuna dolamış, sıkmış, boğacak bir hale getirmişti. O Hazret namazını bile bozmamış, Allah'ın huzurunda ibadetine devam etmişti.

Kureyş'in dar kafaları Hazret-i Muhammed'in bu meşakkatlere tahammülünün sır ve ma'nasını anlayamıyordu. Onun yüksek mevki kazanmak, servet elde etmek için bunlara katlandığını sanıyorlardı. Halbuki O, ne mal istiyordu, ne de mevki. Eğer mal isteseydi Hatice'nin sermayesi çoktu, onlarla ticaret yapabilirdi. Fakat O, maddî servete değil, me'mur olduğu mukaddes vazifeye ehemmiyet veriyordu. İnsanlar arasında sevgi, atıfet, şefkat, fazilet duygularının te'sisine çalışıyordu.

ALTINCI BÖLÜM

HABEŞ'E HİCRET [1]

Müşriklerin müslümanlara eza ve cefası günden güne artıyordu. Bu işkenceler dayanılmaz bir raddeye varmıştı. Hatta müslümanlar ara sıra şehit bile veriyorlardı. Müşrikler masum Müslümanların kanlarıyla ellerini bulamaktan çekinmiyorlardı. Bu hal karşısında müslümanların daha emin bir yere hicret etmelerine, Hazret-i Peygamber müsaade etti ve Habeşistan'a gitmelerini tavsiye eyledi. "Orada bir hükümdar var, kimseye haksızlık yaptırmaz, orası doğru ve emin bir yer. Allah başka bir kapı açıncaya kadar oraya gidin" buyurdu.

Hazret-i Peygamber İslâm'ın sâdık saliklerine hicret yeri olarak Habeşistan'ı seçmişti. Çünkü Arapların ora ile ticaretleri vardı. Oranın ahvâlini biliyorlardı. Müslümanların orada aç ve sefil kalmak tehlikesi yoktu. Üstelik, Habeş hükümdarı adaletiyle de şöhret almıştı. Onun için müslümanlar Habeşistan'a hicret etmeye başladılar ve iki kaafile halinde gittiler. İslâmda ilk hicret budur.

Birinci kaafile 11 erkek, 4 kadından ibaretti. Mekke'den gizlice çıkıp Kızıldeniz tarîkıyle gitmişlerdi.

Müslümanlar müşriklerin her nevi eza ve cefalarına katlanıyorlardı. Onları en çok üzen şey dinî ibadetlerini serbestçe ifa edememeleri idi. Namazlarını gizli kılıyorlardı. Namazda aşikâre Kur'an okuyamıyorlardı. Sonraları İslâmiyet şevket ve kuvvet bulunca eski devirlerin bir hatırası olarak bazı namazlarda gizli Kur'an okumak usûlü hep devam ettirilmiştir.

---

(1) El-Kâmil İbn-i Esîr; Hayât-ı Muhammed, M. Hüesiyn Heykel; Zâdü'l-Meâd, İbnü'l-Kayyım Çevzî

Harem-i Şerif'te de yüksek sesle Kur'an okumaya müşrikler bir türlü razı olmuyorlardı.

Hazret-i Ebû Bekir gibi nüfuz ve mevki sahibi bir zat bile yüksek sesle Kur'an okumaktan men olunuyordu. İşte bu cihet Müslümanlara ağır geliyordu. Onun için dinî ibadetlerini serbestçe, istedikleri gibi icrâ edebilecekleri, Allah'ın dilediği gibi kulluklarını yapabilecekleri bir yere gidiyorlardı.

Bu hicret hadisesi sadece müşriklerin eza ve cefalarından kaçmaktan ibaret değildi. Bunun ilerisinde büyük bir dinî gaye de vardı. O da müslümanlığı etrafa duyurmak ve yaymak. Bu sebepten müşrikler, müslümanlığın oradan intişarından ve orada kuvvet bulmasından korkmuşlar, müslümanları orada da rahat bırakmak istememişlerdi. Müşriklerin böyle telaşa düşmesi, bu hicretin taşıdığı yüksek ehemmiyeti belirten başka bir delildir.

İlk kaafile ki, 11 erkek ve 4 kadından ibaretti. Bunların isimleri şunlardır: 1– Hazret-i Osman, 2– Zevcesi Hazret-i Peygamber'in kızı Rukiye, 3– Ebû Huzeyfe b. Utbe, 4– Zevcesi Sehle (Ebû Huzeyfe'nin babası Utbe, Kureyş elebaşılarından ve İslâmiyet'in en amansız düşmanlarından idi. Oğlunu bir türlü rahat bırakmazdı. Onun için Ebû Huzeyfe babasından kaçarak hicrete mecbur idi.), 5– Zübeyr b. Avvam, 6– Mus'ab b. Umeyr, 7– Abdurrahman ibn-i Avf, (Bu zat aşere-i mübeşşeredendir. Şurâ heyetine de dahildi). 8– Ebû Seleme Mahzûmî 9– Zevcesi Ümmü Selma, 10– Osman b. Maz'un (kaafilenin reisi bu zat idi.) 11– Amire b. Rebîa, 12– Zevcesi Leyla. (Bunlar sabikîn-i evvelinden, yani ilk müslümanların birincilerindendir.) 13– Hatıb b. Amr, 14– Sehl ibn-i Beyza, 15– Abdullah ibn-i Mesud.

İsimlerini sıraladığımız bu zatlar bi'setin beşinci senesi Recep ayında Mekke'den gizlice çıkarak Kızıldeniz sahiline gelmişler, orada Habeşistan'a gidecek bir gemi bulmuşlar, adam başına beşer dirhem ücret vererek Habeşistan yolunu tutmuşlardır.

Müverrihler umûmiyetle fakir ve kimsesiz müslümanların Habeşistan'a hicret ettiklerini söylerlerse de bu doğru değildir.

Oraya hicret edenlerin içinde zengin fakir her sınıftan insan vardı. Mesala hicret eden ilk kaafilenin isimlerini yukarıda sıralamış bulunuyoruz. Oraya göz atarsak onların içinde Hazret-i Osman, Zübeyr, Mus'ab, Abdurrahman b. Avf gibi şöhret ve mevkî sahibi sîmâlara rastlıyoruz. Bilakis bu kaafilenin içinde Bilâl-i Habeşî, Ammâr ve babası Yasir gibi en insafsız işkencelere maruz kalan kimsesiz müslümanları görmüyoruz. Asıl hicret et-

mesi gereken bu gibi müslümanlar ya hicret vasıtasından mahrum idiler, yahut da gönüllerinde yanan iman aşkı bu fani eza ve cefaları hiçe sayacak dereceye yükselmişti.

İlk giden kaafilenin Habeşistan'da iyi karşılanması; orada sakin bir hayat sürmeye başlaması müslümanlara ümit veriyordu. Ve bir sene sonra yani bi'setin altıncı senesi ikinci bir kaafile daha Habeşistan yolunu tuttu. Rabbimiz Allahtır, dedikleri için doğup büyüdükleri yerlerinden ve yurtlarından çıkmak zorunda kalan bu insanlar, dinlerini ve akidelerini korumak mukaddes gayesiyle yabancı illere gidiyorlardı. Bu kaafilede, analarından, babalarından ayrılan mü'minler, Allah'a diledikleri gibi ibadet edecek bir diyar arıyorlardı. Bu kaafilenin başında Hazret-i Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in oğlu Ca'fer bulunuyordu. Bu ikinci kaafile birincisinden daha kalabalıktı. Sayı hususunda tarihlerin ihtilafı varsa da seksen kişiden az olmadıkları mahakkaktır. Bunlar da sağ ve salim Habeşistan'a ulaşmışlardı. Ve orada aradıkları sükûn ve serbestliğe kavuşmuşlardı.

Kureyş bu hal karşısında telaşa düştüler, kızdılar. Mültecileri geri almak için teşebbüse geçtiler. Birtakım hediyelerle Habeş kralı Necaşîye iki elçi gönderdiler. Müslümanları oradan geri çevirmesini Necaşîden ve adamlarından rica ettiler. Çünkü müslümanlar Habeşistan'da himaye görünce Arabistan halkının İslâmiyete girmesi daha kolaylaşırdı. Böylelikle müşriklerin İslâmiyet'in önüne çekmek istedikleri sed yıkılır, İslâm'ın feyzi her tarafa yayılırdı. Bu ise müşriklerin istemedikleri bir şeydi.

Amr b. As ve Abdullah ibn-i Ebî Rebîa'dan müteşekkil Kureyş elçileri Habeşistan'a gittiler. Kızıldeniz'in karşı yakasına geçerek Mısır fatihi olacak olan Amr b. As, şimdi aynı denizi aşarak müslümanları takibe gidiyordu. Vardıklarında Habeş Kralına saray adamlarına rûhânî şahıslara, keşişlere nice kıymetli hediyeler takdim ettiler ve müslüman muhacirlerinin geri çevrilmesini dilediler.

"Bizden, birtakım kısa görüşü kimseler, akılsız çocuklar dinlerini bırakarak buraya geldiler, onlar sizin dininize de girmiş değildirler. Ne bizim, ne de sizin tanımadığımız yepyeni bir din ortaya çıkardılar. O dine girdiler. Bunların babaları amcaları, akrabaları eşraftandır. Bunları geri istiyorlar, bunların aklı ermiyor."

Elçiler böyle diyerek maksatlarını açıkladılar ve hediyeleri takdim ettiler. Keşişler hediyeleri alınca müslümanları geri cevirme hususunda elçilere

yardımda bulunacaklarını vaadettiler ve elçilerin taleplerini haklı buldular. Fakat Necaşî, müslümanların re'yini almadan, kendisine iltica edenleri bir defa olsun dinlemeden böyle mühim bir işe karar verecek adamlardan değildi. O hakikaten haksızlık yapmayan bir hükümdardı. Hazret-i Peygamber'in müslümanlara Habeş'e hicret etmelerini tavsiye ederken dediği gibi, o insanlık hukukuna riayet eden bir hükümdardı. Bu elçiler gelinceye kadar kendisine iltica eden bu adamların dini hakkında fazla ma'lumat almak lüzumunu hissetmemişti. Onların dini işlerine neden karışsın, vicdanlarına neden tahakküm etsin! Fakat şimdi vaziyet dinlerini sormayı icâb ettiriyordu. Acaba bu elçilerin dedikleri doğru muydu?

Müslümanlara sordu: Sizin bu dininiz nedir? anlatın, dedi. Müslümanlar namına Ebû Tâlib'in oğlu ve Hazret-i Ali'nin kardeşi Cafer cevap verdi. İbn-i Esir'in nakline göre şunları söyledi:

"Ey hükümdar, biz Cahiliyet üzere olan bir kavim idik. Putlara tapardık, lâşe yerdik, fuhuş işlerdik, akrabalara küserdik, komşuluk hakkına riayet etmezdik. Zayıf, güçlünün esiri idi. Biz bu hal üzere iken Allah içimizden birini Peygamber gönderdi. Nesebi ve asaleti; sadakat ve emaneti, şeref ve namuskarlığı hepimizce ma'lûmdur. O, bizi bir Allah'a ibadete davet ediyor, atalarımızın tapınageldikleri putları, ağaç ve taş parçalarını terketmemezi söylüyor.

Bize doğru söylemeyi, emanete ve akrabalık bağına riayet etmeyi, komşularla güzel güzel geçinmeyi, haramdan, kan dökmekten sakınmayı bildiriyor. Fuhuştan, yalandan, yetim malı yemekten, namuslu kadınlara iftira etmekten, dil tecavüzünden nehyediyor. Allah'a ibadet edip O'na hiçbir suretle şirk koşmamayı emrediyor, namaza, sadaka ve ihsana, oruca davet ediyor. (O zaman Ramazan orucu henüz farz kılınmadığına göre bu aşura orucu ve nafile oruçlar olacak) biz de O'na inandık. Getirdiği dine tabi olduk. Allah tarafından getirdiklerini tasdik ettik. O'nun emrettiği veçhile ibadet ettik. O'nun haram dediğini haram bildik, helâl dediğini, helâl tanıdık. Bundan dolayı kavmimiz bize düşman kesildi. Bize türlü türlü işkenceler yapmaya kalkıştılar. Bizi dinimizden çevirip yeni putlara ibadete zorladılar. Bize zulüm ettiler. Tazyik ve şiddetleri arttı. Bizimle dinimiz arasına giriyorlar. Allah ile kulu ayırmak istiyorlar. Biz de onlardan kaçarak sizin ülkenize iltica ettik; size sığındık. Sizi başkalarından daha iyi gördüğümüz için burayı tercih ettik. Sizin komşuluğunuzu başa devlet bildik. Sizi emin bulduk. Sizin nezdinizde zulme uğramıyacağımızı, haksızlık görmiyeceğimizi umduk!"

Ca'fer'in bu sözlerini dinledikten sonra Necaşî, Peygamberlerine vah-

yolunan ayetleri dinlemek istediğini söylemiş, bunun üzerine Ca'fer ona Meryem suresinden şu ayetleri okumuştu:

فاشارت اليه قالوا كيف نكلم من كان فى المهد صبيًا * قال انى عبد الله اتانى الكتاب وجعلنى نبيًا *

وجعلنى مباركًا اين ما كنت واوصانى بالصلوة والزكوة ما دمت حيًا...

"Hazret-i Meryem, Hazret-i İsa'ya işaret etti, onlar: Beşikte olan bir çocukla nasıl konuşabiliriz? dediler. İsa dedi ki: Ben Allah'ın kuluyum; bana O, kitap verdi, beni Peygamber kıldı, her nerde olursam olayım beni mübarek kıldı, sağ olduğum müddetçe Bana namaz ve zekatı tavsiye etti. Anam hakkında da hayırlı olmayı tavsiye etti ve beni cebbar ve şakî kılmadı. Doğduğum gün, öleceğim gün ve tekrar ba's olunacağım gün, benim üzerime selâmet vardır." (2)

Bu ayetler onların incilden bildiklerine uygundu. Onun için Necâşî: Bunlar İsa'ya gelen kelam ile aynı menbadan coşan, aynı nurdan fışkıran ışıklar, dedi. Elçilere dönerek:

– Bunları size teslim edemem, geri iade edemem, böylece bilin, dedi.

Akşam olunca Amr b. As arkadaşına: Bunları Necâşî'nin gözünden öyle bir düşüreyim ki, dedi. Ve daha insaflı olan Abdullah ibn-i Ebî Rebîa'nın re'yi hilâfına Necâşî'ye müslümanların İsa hakkında garip şeyler söylediklerini arzetti. Bunun üzerine Necâşî müslümanlardan bir kısmını huzuruna davet ederek Hazret-i İsa hakkında ne dediklerini sordu. Müslümanlar namına söz alan Ca'fer:

– Biz müslümanlar, Hazret-i İsa: Allah'ın kulu ve Peygamberidir, Ruhullahdır, Meryem-i Azrâya ilkaa ettiği kelimesidir, diyoruz, diye cevap verdi.

Necâşî eline bir çubuk aldı ve yere bir çizgi çizerek:

– Bizim ile sizin aranızda şu çizgi kadarcık bir fark var, dedi. Bu sözleri duyduktan sonra müslümanları daha çok sevdi. Müşriklere iade etmek şöyle dursun, onları eskisinden daha ziyade himaye etmeye başladı.

İşte böylece müslümanların geri çevrilmeleri için giden Kureyş heyeti Habeşistan'dan eli boş olarak döndü. Habeşistan'da müslüman muhacirler yerli halk ile çok iyi geçinmişler, onların sevinçleriyle sevinmişler, elemlerini kendilerine dert bilmişlerdir, hatta bir aralık Habeşistan harbe girmek zo-

(2) Meryem sûresi, âyet: 29-33

runda kalmıştı. Müslümanlar Habeş Ordusuna katılarak onlara yardım etmek istemişler ve neticede Habeşliler zaferi kazanmışlardı. Onlarla birlikte müslümanlar da bu zafere sevinerek bayram yapmışlardır.

Müslümanlar Habeşistan'da böylece yaşayıp dururken etrafa: Mekkelilerle, müslümanlar uyuşmuşlar, müşrikler müslümanlığı kabul etmişler diye bir şayia yayılmış. Ve bu haberi duyunca Habeşistan'daki muhacirler ana yurtlarına dönmek istemişlerdi. Fakat Mekke yakınına geldiklerinde bu haberin aslı olmadığını anlayarak bir kısmı yine Habeşistan'a geri dönmüşler ve ta Medîne'ye hicret sonuna kadar orada kalmışlar ve bir kısmı ise tebdil-i kıyafetle gizlice Mekke'ye girmişlerdi.

Muhacir müslümanların Habieşistan'da duydukları mesele Garânik kıssası ile ilgilidir. Bu kıssanın aslı faslı nedir? Onu az sonra îzah edeceğiz.

HAZRET-İ HAMZA MÜSLÜMAN OLUYOR (3)

Bi'setin altıncı yılında idi. Hazret-i Peygamber bir gün Safâ Tepesinde otururken Ebû Cehil oradan geçti. Ortada sebebiyet verecek hiçbir şey yokken Resûl-i Ekrem'e küfür etti. Edeb ve terbiyeye aykırı bu gibi şeylere cevap bile vermeye tenezzül etmiyen o insanlık örneği Resûl-i Kibriyâ, bittâbi hiç ses çıkarmadı. Çünkü sefihe cevap sükût ile daha beliğ olur.

Abdullah İbn-i Cüd'an'ın câriyesi o civarda imiş, Ebû Cehil'in Hazret-i Muhammed'e küfür ettiğini işitmişti. Hazret-i Peygamber'in amcası Hamza o gün avda imiş. Avdan dönerken, Cahiliyyet âdeti üzere okunu yayını bırakmadan tavaf için Kâ'be'ye gidiyordu. Abdullah'ın cariyesi yolda Hamza'ya rastlayınca o gün geçen hadiseyi ona söyledi. Hamza henüz müslümanlığı kabul etmemişti. Fakat kardeşinin oğluna güpegündüz ağız dolusu küfür edildiğini işitince karabet gayretiyle harekete geldi. Hemen Kureyş'in meclisine giderek Ebû Cehil'e hitaben:

– Benim kardeşimin oğluna söğüp hatırını inciten sen misin? dedi ve yayını Ebû Cehil'in başına indirdi. Orada bulunanlar Kureyş'in ulusu sayılan Ebû Cehil'e böyle muamele eden Hamza'ya hücûm edecek oldular. Fakat böyle birşeyin nereye varacağını çok iyi bilen Ebû Cehil, bu cin gibi mahlûk:

– Dokunmayınız, Hamza'nın hakkı var. Zira ben onun kardeşinin oğlu

(3) Târihü'l-Kâmil, İbn-i Esîr; Hayât-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; Kıssas-ı Enbiyâ, Ahmet Cevdet Paşa.

hakkında fena sözler söyledim, dedi. Ve böylelikle Hamza'yı başından savdı. O gittikten sonra kendi yaranına dönerek:

– Aman, ona ilişmeyin, varıp hiddet ile müslüman olur, onunla Muhammedîler kuvvet bulur, dedi.

Hamza Kureyş içinde değerli ve saygılı bir adamdı. Üstelik hiçbir şeyden yılmaz, yiğit bir kahramandı. Vakıa henüz müslüman olmamıştı. Aşîret ve kabîle gayreti ile kardeşi oğlu uğrunda herşeyi gözüne almıştı. Ebû Cehil'in taraftarları çoktu. Fakat Araplar arasında bir kavga başlarsa Hamza tarafını tutanların Müslümanlarla bir olacakları şüphesizdi. Bu ise Ebû Cehil'in hiç istemediği bir şeydi. O bütün gücüyle müslümanların kuvvet bulmamasına çalışıyordu. İşte bu gibi düşüncelerle, Hamza başını yardığı halde, ses çıkarmamış; yatıştırma siyaseti gütmüştü.

Hazret-i Hamza, bu hadise üzerine derhal müslüman olmuştu.

HAZRET-İ ÖMER MÜSLÜMAN OLUYOR (4)

Hazret-i Hamza'nın İslâmiyeti kabulünden sonra idi. Kureyş Dârü'n-Nedve'de büyük bir toplantı yapmışlar, günden güne adetleri çoğalan müslümanlar hakkında bir tedbir almak, karara varmak için hararetli konuşmalar yapıyorlardı. Toplantı çok heyecanlı geçiyordu. Çünkü iş mühimdi. Nihayet Ebû Cehil'in teklifi üzerine müslümanların Peygamberi Hazret-i Muhammed'in vücudunu ortadan kaldırmaya karar verdiler.

Bu korkunç kararı kim tatbik edecekti? Din davası bir yana dursun, Haşim oğullarının kan davası güdecekleri şüphesizdi. Kureyş, kabile gayreti yüzünden kan davasına kalkışırlar korkusuyla ilk günden beri böyle bir hareketten kaçınmıştı. Fakat müslümanların adedinin çoğalıp günden güne kuvvetlendiklerini görünce en sonunda bu tehlikeli karara varmıştı. Bu kararın tatbikini Hattab'ın oğlu Ömer'e verdiler. "Haydi Hattab oğlu, görelim seni!" dediler.

Ömer o zaman 33 yaşlarında idi. Ailesi tevhid dini hakkında bir fikir sahibi sayılırdı. Ömer'in eniştesi olan Said'in babası Zeyd; putperestlikten kaçınanlardandı. Yukarıda kendisini böyle tanıtmıştık. **Said, Ömer'in hem amcası oğlu, hem de eniştesi idi. Kızkardeşi Fatma da müslüman olmuştu.** Bu ailenin mühim bir siması olan **Nuaym b. Abdullah** da müslümanlığı kabul etmişti. Fakat Ömer müslümanlığa düşman olanlarla

(4) Yukarıda gösterilen aynı eserler.

beraberdi. Şimdi **Darü'n-Nedve,** bu korkunç kararın tenfîzini ona yüklüyordu. Hemen kılıcını kuşandı. Kâ'be'yi tavaf ettikten sonra Safa Tepesinin yolunu tutup **Dârü'l-Erkam'a** doğru yollandı.

Ömer gidiyordu, nereye ve ne yapmaya? Hakikatta onu Allah'tan başka kimse doğru olarak bilmiyordu. Kendisine sorulunca Ömer tereddütsüz olarak: Muhammed'i öldürmeye gidiyorum, diyordu. Fakat o bu sözü söylerken mukadderat ona gülüyordu. O Muhammed'i öldürmeye değil, kendisini müslümanların arasına katmaya gidiyordu. Düşmanlarının yanına değil, dostlarının yanına gidiyordu. Ehlu'llah ve ashab-ı Resûlullah arasına giriyordu. Giderken yolda **Nuaym b. Abdullah'a** rast geldi. Nuaym baktı ki, Ömer kılıcını kuşanmış, hiddetli hiddetli gidiyor:

–Hayrola, Hattab oğlu, nereye böyle? diye sordu. O da:

–Arapların arasına tefrika düşüren Muhammed'in vücudunu ortadan kaldırmaya gidiyorum! Cevabını verdi. Nuaym:

–Vallahi müşkül bir işe kalkışmışsın, Muhammed'in ashabı Onun başı uçunda dolaşıyor, Ona yol bulmak güç. Farzet ki bir yolunu bulup Muhammed'i öldürdün, Abd-i Menaf oğulları seni yeryüzünde elini kolunu sallayarak gezmeye hiç bırakır mı? Ömer bu sözlere alındı:

– Sen de Muhammed'den yana oluyorsun öyle mi? dedi. Nuaym:

– Yâ Ömer, sen beni bırak, evvela kendi ailene bak, dedi. Senin enişten ve amcan oğlu olan **Said b. Zeyd ve eşi kız kardeşin Fatma, müslümanlığı kabul ettiler.**

Ömer bu duyduklarına inanmak istemedi. Fakat içine de bir şüphe düştü. Safâ'ya giderken köşebaşını dönerek kız kardeşinin evine uğradı. Ve sert sert kapıyı çaldı.

KUR'AN'IN TESİRİ KARŞISINDA ÖMER

Kız kardeşi, Ömer'in hiddetli hiddetli geldiğini pencereden görünce içerde bir telaş koptu. Çünkü onun islâm düşmanlığını biliyorlardı. Onlar ise içeride Kur'an öğreniyorlardı. Müslümanlar yeni nazil olan ayetleri biribirine öğretirlerdi. Bunları öğretmek için Hazret-i Peygamber mahsus adamlar tayin etmişti. İlk müslümanlardan biri olan ve din uğrunda bir çok işkencelere maruz kalan Habbab ibn-i Eret, Said'in hanesinde Kur'an öğretirken Ömer kapıya gelmişti. Durum nazik idi. Hemen mübarek Kur'an sahifelerini bir tarafa kaldırdılar, Kur'an öğreten hocayı da bir yere gizlediler ve kapıyı açtılar.

Ömer evin köşebaşından dönerken içeriden gelen Kur'an sadâsını duymuştu. Kapıdan içeri girince sordu:

– Okuduğunuz ne idi? Eniştesi Said b. Zeyd, telaşla:

– Birşey yok, diye cevap verdi. Fakat bu cevap Ömer'i tatmin etmedi. Çünkü vaziyet ona başka şeyler anlatıyordu. Ömer'in hiddeti büsbütün arttı:

– Demek duyduklarım doğru imiş; siz de Muhammed'in sihirleyici sözlerine aldanıp kapıldınız, öyle mi? dedi. Ve eniştesinin yakasına sarıldı. Hiddetle onu yere çarptı. Kızkardeşi: Yapma etme diyerek kocasını kurtarmak için araya girdi. Evin içinde bir boğuşma koptu. Ömer, yerlerde yuvarlanan kocasını kurtarmak için çırpınan kızkardeşine de bir tokat havale etmeyi ihmal etmedi. Yüzüne tokat inen zavallı kadıncağızın ağzından burnundan kan boşandı. Üstü başı kana boyandı.

Olan olmuştu. İşin bundan daha fena olacağı yoktu. Fena halde canı yanan kadın, kardeşinin yüzüne karşı şöyle haykırdı:

– Allah'tan kork, bir kadına yaptıklarına bak. Ben ve eşim müslüman olduk, Allah'a iman ettik. Sen ne yaparsan yap, başımızı kessen bundan dönmeyiz, dedi ve arkasından da kelime-i şehadet getirdi. Manzara çok hazindi. Bunun karşısında en katı kalpler erir, taştan yürekler bile yumuşardı. Allah birdir, dediği; Allah kelamını dinlediği için kızkardeşini döğüp kanlar içinde bırakmak, bu ne katı kalplilikti.

Ömer kalbinin içinde birşeyler yandığını, ruhunun derinliklerinde birşeyler çalkandığını hisseder gibi oldu. Biraz şaşaladı. Hemen yere oturdu.

– Hele şu okuduğunuz sahifeyi bana veriniz, dedi. Kızkardeşi o mübarek sahifeleri koyduğu yerden kemal-i ihtiramla alıp verdi. Allah kelamını onun gözünün önüne serdi.

Ömer mükemmel okur yazardı. Eline verilen sahifedeki ayetleri okumaya başladı:

بسم الله الرحمن الرحيم * سبح للّه ما فى السموات والارض وهو العزيز الحكيم * له ملك السموات

والارض يحيى ويميت وهو على كل شئ قدير *...

"Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ı tesbih ve takdis eder. Aziz ve Hakim olan O'dur. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'nundur. Diriltip yaşatan, öldüren O'dur. O herşeye kaadirdir. Bidâyeti olmayan ilk, O'dur. Nihayeti olmayan son, O'dur. Zâhir ve batın O'dur. Herşeyi bilen O'dur. Gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra arş-ı

celâlinden herşeyi idare eden O'dur. Yere girip sokulanı, yerden çıkanı, gökten ineni, göğe yükseleni O bilir. Nerede olsanız O sizinle beraberdir. O Allah, bütün işlediklerinizi gözetliyor, göklerin ve yerin mülk ve saltanatı O'nundur. Bütün işler O Allah'a döner. Geceyi gündüze, gündüzü geceye katar. Sinelerde gizli olanları bilir. Öyle ise Allah ve Peygamber'ine iman ediniz." (5)

Kur'an-ı Kerim'in fesahat ve belagatı, manasının yüksekliği ve mezâyâsının letâfeti Ömer'in kalbine işlemişti. Kur'an'ın o ilâhî tesiri, Onu değiştiriyordu. O, başka Ömer oluyordu. Az evvel kılıcının kabzasına yapışıp Muhammed'i öldürmek üzere yola düşen Ömer ortadan çekiliyor, ortaya bambaşka, yepyeni bir Ömer çıkıyordu. Az evvel Allah birdir, diyen kızkardeşine tokat indiren huşûnetten ortada eser kalmamıştı. O şimdi kuzu gibi mülâyim, melek gibi halim olmuştu. Allah kelamanın halâveti onun tâ rûhuna işlemişti. Vahyin sesi, onu baştan ayağa sarmıştı. O şimdi nûra dalıyor, hakkı buluyor, hidâyete eriyordu. Bir mu'cize oluyordu. Müşrik Ömer yerine ortaya mü'min Ömer çıkıyordu. Bu mu'cizeyi Kur'an yapmıştı. Kur'an'ın tesiri böyledir.

Ömer " له ملك السموات والارض " ayetini okuyunca kızkardeşine sordu:

– Bütün göklerin ve yerin hükümranlığı ve saltanatı sizin taptığınız Tanrının mı? Kızkardeşi:

– Evet, onda şüphe mi var? diye cevap verdi. Ömer utanarak mırıldandı:

– Bizim tapındığımız putlarınsa hiçbir şeyi yok!.. yazık! Bu yazık kelimesiyle bütün putlar âlemi yıkılıyordu.

O anda Allah'ın hidayeti Ömer'e erişti ve kalbine iman nûru doldu. Ömer, mü'minlerin safına geçiyordu.

O esnada Kur'an hocası Habbab da gizlendiği yerden çıktı. Hazret-i Peygamber'in tahakkuk eden duasını, büyük mu'cizeyi açıklayarak dedi ki:

– Yâ Ömer! Hazret-i Peygamber: Yâ Rab! **Bu dini iki Ömer'den biriyle aziz kıl!** diye dua etmişti. İşte bu saadet ve devlet sana nasib ve müyesser oldu.

İki Ömer'den murad, Ömer b. Hattab ile Amr b. Hişam (Ebû Cehil) idi.

Ömer bu müjdeyi de alınca biran evvel Hazret-i Muhammed'in huzurunda ilâhî nûra kavuşmak istedi.

---

(5) Hadîd sûresi, âyet: 1-7

– Haydi, beni Resûl-i Ekrem'in yanına götürün, dedi.

Hazret-i Peygamber o sırada Safâ dağının eteğinde olan Dâr-ı Erkam'da ashabtan Erkam'ın evinde bulunuyordu. Müslümanların sayısı o zaman kırk dolayında idi. Ashab, kadın erkek Dâr-ı Erkam'da Resûlullah'ın etrafında toplanmışlar; dini öğreniyorlar, sohbet ediyorlardı. Kapının önünde bekleyen gözcü, Ömer'in silahlı olarak geldiğini gördü ve içeridekilere haber verdi.

Ömer, müslümanlara düşmanlığıyla tanınmış yaman bir adamdı. Güçlü, kuvvetli, kalın adaleli, sert tabiatlı, hiddetli bir zattı. İçerdekiler onun pür silah geldiğini duyunca telaş ettiler. İçlerinden yalnız birinde telaş eseri yoktu. O da Hazret-i Hamza:

– "Korkacak ne var, eğer iyilik için gelmiş ise hoş geldi, safa geldi. Yok öyle değilse, geleceği varsa göreceği de var" diyerek elini kılıcının kabzasına attı. Bu manzarayı seyreden Rasûl-i Ekrem ise yüzünde parlayan neş'e nûruyla mütebessim mütebessim bakıyordu. Çünkü vahy-i ilâhî Ömer'in islâmiyyeti kabulünü müjdelemişti. Oturduğu yerden emir buyurdu:

– "Telaş edecek birşey yok, bırakın gelsin!"

Ömer, heybetli kılığıyla silahlı bir halde içeri girdi. Hazret-i Peygamber'in önüne gidip diz çöktü. Etrafta çıt yok. Bütün gözler ona çevrilmiş. Heyecanlı anlar geçiyor. Acaba ne olacak? Ömer niçin gelmişti? Ne yapacaktı? Niye böyle silahlı idi ve niye Peygamber'in önüne diz çökmüş sakin sakin duruyordu? Ömer'in gözleri Resûlullah'ın nûrlu gözleriyle karşılaştı. Gözgöze gelince bir an içinde Peygamber'in rûhânî kudreti; kudsiyet nûru bir elektrik seyyâlesi gibi Ömer'i ilâhî tesiri altında bırakmıştı. Ömer, o eski haşin Ömer değildi. O erimiş bitmişti. Rûhu Peygamber'in mübarek rûhiyle kucaklaşıyordu. Kalbi Peygamber'in mübarek avucu içinde imiş gibi kendini vahiy sahibinin eline bırakmıştı. Ömer'in iradesi, İslâm'ın iradesine ram olmuştu. Resûlullah mübarek eliyle Ömer'in omuzundan tuttu ve:

– "Benimle beraber tekrar et yâ Ömer" dedi.

O, bu işareti bekliyordu. İçine iman nûru dolmuştu. Kalbine islâmiyet yer etmişti. Peygamber'in ilâhî sesinin arkasından Ömer'in sesi şu mübarek kelime-i tevhidi tekrar ettiği duyuldu:

اشهد ان لا اله الا اللّه واشهد ان محمداً رسول اللّه

Ömer bütün varlığını kaplayan imanın aşk ve şevkini bütün heyecanıyla bununla ifade etmiş, hulûs-i kalple kelime-i şehadet getirmişti. Ora-

da bulunan müslümanlar bu manzara karşısında kendilerini tutamadılar, Ömer'in islâmı kabul ve ilanı onları da coşturmuştu, yüksek sesle tekbir almaya başladılar. Allahu Ekber sedâsı bütün Mekke ufuklarını çınlata çınlata göklere doğru yükseliyordu. Safâ Tepesinden yükselen tekbir sedası Mekke'nin ufuklarında dalgalana dalgalana çalkanıyordu.

Ömer:

– Yârânımız kaç kişidir? dedi.

– Kırka bâliğ olduk, dediler.

– Öyle ise ne duruyoruz, haydin Kâ'be'ye gidelim, dedi.

Hazret-i Muhammed önde, sağında Ömer, solunda Hamza, diğer ashab-ı güzin arkalarında Dâr-ı Erkâm'dan Kâ'be'ye doğru iniyorlardı.

Dârü'n-Nedve'de müşriklerse, Ömer, Hazret-i Muhammed'in kellesini getirecek diye bekliyorlardı.

Karşıdan kalabalık bir cemâatin geldiğini görünce:

– Ömer, hepsini toplamış, getiriyor, dediler. Yalnız Ebû Cehil, bu cin fikirli adam kuşkulandı:

– Ben bu gelişten pek hoşlanmadım amma, dedi. Az sonra hakîkat anlaşıldı. Ömer'e arkanda ne var, neyle geldin? diye sordular.

– Lâilâhe illâllah, Muhammed Resûlullah ile geldim, dedi. Ve ilâve etti:

– Beni bilen bilir, kimse yerinden kımıldanmasın, yoksa boynunu vururum.

Ömer, ne maksatla gitmişti, şimdi nasıl gelmişti. Hidâyet-i ilâhiyye işte buna denir.

Müslümanlar Kâ'be'de âşikare namaz kıldılar, din-i İslâm şevket buldu. Müslümanlar artık kendilerini tanıtacak bir kuvvet hâline gelmişlerdi. Bu halden müşrikler korktu ve şaşırdı.

İbn-i Esîr Ömer'in islâm olması, hadisesiz geçmediğini yazar. O gün Kâ'be'de büyük bir kaynaşma ve kargaşalık olmuş. Âs b. Vâil Ömer'den yana olmuş.

Hazret-i Ömer'in islâmı kabûlü hâdisesinde, kızkardeşi Fatma'nın evinde Kur'an dinlediği muhakkaktır. Bazı rivâyetlerde okunan âyetlerin (Tâhâ) sûresinin baş tarafı olduğu zikrolunmaktadır. Biz yukarıda Hadid Sûresinden bâzı âyetler olduğunu kaydettik. Bu rivâyetler zâhiren muhtelif gibi görünüyorsa da bunları birleştirmek mümkündür. Okunan âyetler hem

Hadid Sûresinden, hem de Tâ-hâ Sûresinden olabilir. Her iki sûrenin âyetlerini okumaya ne mâni' var? Hem Tâ-hâ sûresini, hem de Hadid sûresinden olan âyetleri okuyup öğreniyorlar olabilir. Ömer'e gösterdikleri sahifede bunlar yazılıdır. Ömer de hepsini okumuştur. Nasıl ki bu hususta başka rivâyetler de vardır. Bir rivâyette, Tâ-hâ sûresi ile Küvviret sûresi olduğu nakledilmektedir. Bu rivâyetler nakil tarzı i'tibâriyle muhtelif olmakla beraber, birleştikleri bir nokta vardır ki, o da Hazret-i Ömer'in Kur'an-ı Kerim'in i'cazkâr belâgatı, yüksek fesâhatı te'sîriyle müslüman olduğudur. Bu husus şüphe götürmez bir hakîkattır.

Zâten Rasûl-i Ekrem başlarında Ebû- Cehilleri, Ebû-Leheb'leri olan o koca müşrikler gürûhuna ancak Kur'an-ı Kerim'le mukaabele ediyordu. Silahlı ve maddî her türlü vâsıtalara sâhib olan müşriklerle mücâdele için Kur'an-ı Kerim'in i'cazından, te'sîrli fesâhat ve belâgatından başka elinde bir silah yoktu. Bu mu'cize ile onlara mukaabele ediyor, onlar müslümanlara hücûm ettikçe Kur'an'ın beliğ âyetleri şirk ordusunu şaşkınlık ve acz içinde bıkarıyordu.

Onun için burada biraz Kur'an-ı Kerim'in i'cazkâr te'sîrinden bahsedelim:

KUR'ANIN İ'CAZI VE YÜKSEK TESİRİ (6)

Hazret-i Ömer'in islâmı kabûlünden bahsederken Kur'an-ı Kerim'in yüksek tesîrine işâret etmiştik. Kur'an'ın kalpleri fetheden o i'cazkâr belâgatı karşısında şiddet ve hiddet sâhibi Ömer nasıl yumuşamış, kuzu gibi halîm olmuştu. Kur'an-ı Kerim, her dinliyen üzerinde aynı tesîri göstermekte idi. Kureyş rüesâsı bile Kur'an'ın bu i'cazkâr belâgatı, rûhları saran tesîri karşısında ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Teşkilâtlı, teçhizatlı o koca şirk dünyâsına Hazret-i Muhammed yalnız Kur'an ile mukaabele etmiş; kendisine düşman kesilenlere Kur'an okumakla onları hak yola getirmiştir. Hazret-i Peygamber dilinde ve elinde Kur'an, insanları dine davete başladı ve kalpleri yalnız onunla feth ve teshîr etti. İşte İslâm dini böyle intişâr eyledi.

Bu din kitabının belâgatkâr i'cazı sâyesinde gönüller imân ile doldu. Bunun böyle olması da lâzımdı. Çünkü Araplarda o devirde belâgat çok ilerlemişti. Her Peygamber'e asrındaki mûteber ve meşhur olan şeylerden mu'cize vermek, hikmet-i İlâhiyye îcâbıydı.

(6) Hayât-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; Kıssas-ı Enbiyâ, Ahmet Cevdet Paşa; İ'câzü'l-Kur'ân, Mustafa Sadık Er-Râfiî.

Meselâ Hazret-i Musa asrında sihirbazlık pek ziyâde şöhret bulmakla, Cenab-ı Hak Ona sâhirleri mağlûb edecek, hayran bırakacak mu'cizeler verdi. Hazret-i İsa zamanında hikmet ve tabâbet îtibarda idi. Onun için kendisine tabiplerin yapamıyacağı, onları âciz bırakan mu'cizeler verildi. Çünkü başka türlü mu'cizeden beklenilen te'sîr hâsıl olmaz; bunlar bizim bilmediğimiz şeyler, usûlünü bilsek biz de yapardık, diye kaçamak yolları bulamazlar. Bildikleri bir şeyle âciz bırakmak daha tesirli olur. Peygamberimizin en büyük mu'cizesi de Kur'an-ı Kerim'dir. Bu, başka mu'cizesi yok demek değildir. Kur'an-ı Kerim mu'cizesinin diğer mucizelerden ayrıldığı bir nokta da şudur:

Kur'an ebedî ve daimî bir mu'cizedir. Diğer mu'cizeler ise muvakkattır. Onlar bir anda olup biter, o zamanın insanları görebilir. Kur'an ise öyle değil, her asırda herkes Onu görüp duruyor, okuyup dinliyor. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim mu'cizesi bütün mu'cizelerin fevkindedir.

Asr-ı saadette şiir ve edebiyat Araplar arasında çok muteber tutulurdu. Arapların gerek medenîleri ve gerekse bedevîleri arasında fesâhat ve belâgat fazîlet ölçüsü olmuştu. Muallekaat-ı Seb'a gibi Câhiliyyet edebiyatı âbideleri Kâ'be'nin duvarlarına asılmıştı. Sûk-ı Ukaz, Zül-Mecaz, El-Mecenne gibi meşhur panayırlarda şâirler, edipler, hatipler, biribirleriyle münâzaralar yapar; Arap bulegası, ne cevherleri varsa ortaya dökerlerdi. İşte böyle bir devirde Kur'an-ı Kerim Arap bülegasına meydan okumuş, fakat onlar en kısa sûresine bile nazîre söylemekten âciz kalmışlardır.

Belâgat nümûnesi olan Kur'an-ı Kerim mu'cizesi bütün Arap ediplerini ve şâirlerini âciz bırakmıştır. Kur'an-ı Kerim'in bu yüksek belâgatı karşısında fusehâ ve bulegadan olan insaflı kısmı hemen müslüman olmuşlardır. Kur'an-ı Kerim'i dinleyince onun sihr-i beyânına hayran kalıp müslüman olanlar pek çoktur.

İslâm tarihi bize böyle nice hadiseler kaydetmektedir ki sırası düştükçe onlardan bahsolunacaktır.

Müşrikler Kur'anın bu tesirini önlemek için nice çârelere baş vurdularsa da bir netice elde edememişlerdir. Kur'an'ın sesi onların sesini boğdu. " وكلمة الله هى العليا : **Allah'ın kelamı herşeyin üstündedir."**

Tevbe sûresi, âyet: 40

* * *

Müşriklerin elebaşılarından olan Velid b. Muğîre Kureyş'e bir ziyâfet hazırladı. Toplandılar, yediler, içtiler, Hazret-i Muhammed'i kasdederek: Bu

adam hakkında ne dersiniz? dediler. Kimi sâhir, dedi. Bazısı kâhin, dedi. Bir kısmı şâir, dedi. Bunların hepsine itiraz ettiler.

Velid b. Muğîre ortaya atılarak: "Vallahi bu dediklerinizin hiçbiri değil. Onun sözü öyle bir kelâm ki, onda başka bir halavet var, üzerinde bir hüsn-ü letâfet var, pek derin manalı bir kelam. Ben şiirin her nev'ini bilirim. Bu onlara benzemez. Ne deseniz ona yakışmıyor. Amma ona sihir diyelim, kişiyi babasından, kardeşinden, karısından ayırır bir sihir diyelim." dedi.

O sihirleyici sözleri dinlememeye karar verdiler.

Hac mevsimi yaklaşıyordu. Hazret-i Muhammed Hacca gelenlere Kur'an okuyordu. İslâmiyet Kur'an sâyesinde etrafa yayılıyordu. Kureyş buna mâni olmak istiyordu. Toplandılar: Her taraftan Arap kabîleleri Mekke'ye gelmeye başladı. Muhammed yine onlara Kur'an dinletecek; hem buna mâni olalım, hem de O'nun hakında söyliyeceklerimizi söz birliği edelim de, söylediklerimiz birbirini tutsun, dediler.

İçlerinden bazıları: Kâhindir, diyelim, dediler. Birisi: Kâhin değil, sözleri asla kâhin sözüne benzemez, dedi.

Mecnun diyelim, dediler. Mecnun desek kim inanır, Onda asla cinnet eseri yok, diyen oldu.

Şâir diyelim, dediler. Şâir de değildir, zîrâ şiirin aksâmını biliyoruz, O'nun sözleri bunlardan birine benzemez, diyenler çıktı.

Sâhir diyelim, dediler. Sâhire neresi benzer? Okuyup üfürmesi yok, düğüm bağlaması yok, sâhir işlerine benzer bir işi yok. Bu cihetle sâhir de diyemeyiz, dediler. Bunların hiçbirisinin yakışık almadığını kendileri de îtirâf ettiler. Fakat Kur'an'ın tesirinden Arap kabîlelerini korumak da istiyorlardı. Nihayet her tarafa oturup yolları kesip Kur'an dinletmemeye karar verdiler, Hazret-i Muhammed nereye gittiyse Kur'an okumasına engel oluyorlardı. Bu tertibi Velid b. Muğîre almıştı. Bu usûlü o teklif etmişti. Onun için Velid b. Muğîre hakkında şu şiddetli âyetler nâzil oldu. " زرنى ومن خلقت وحيداً... : **Bırak bana o yarattığım adamı yalnız, ona bol bol mal verdim; gözü önünde duran ve meclislerde beraber bulunan oğullar verdim. Kendisine her şeyi hazır kıldım. Sonra tama'la daha da artırmayı istiyor. Hayır hayır, çünkü o bizim âyetlerimize inatla karşı geliyor. Ben onu dimdik yokuşa sardıracağım. O uzun boylu düşündü, ölçtü, biçti, kahrolası nasıl da ölçtü biçti. Yine kahrolası sonra baktı ve kaşlarını çattı, yüzünü buruşturdu. Sonra arka çevirdi ve büyüklük tasladı ve dedi: Bu ancak dilde dolaşan bir sihirdir ve ancak beşer sözüdür."** *(Müddesir sûresi, âyet:11 ...)*

Müşriklerin bu men kararı bir nevî ilan idi. Yani müslümanlığın lehine propaganda yapmış oldular. Duymıyanlara da duyurduklarının farkında değildiler. Sakın Muhammed'i dinlemeyin dedikleri adamlarda Onu dinlemek için bir alaka uyanması pek tebiî idi. Böylelikle müşriklerin bu men kararı, müslümanların lehine oldu. Kur'an dinleyenler artıyor, müslümanların sayısı günden güne çoğalıyordu. Müşrikler hangi çareye baş vururlarsa, neticesiz kalıyordu.

Bir defa müşrikler toplanmışlar, Dârü'n-Nedve'de oturuyorlar, sohbet ediyorlardı. Ebü'l-Velid diye ma'rûf olan Utbe b. Rebîa:

– Ne dersiniz, dedi. Gidip Muhammed'e biraz nasıhat etsem, Onu bu davadan vaz geçirsem. Ne isterse verelim. Böylelikle bu kargaşalık ortadan kalksın!

– Hay hay git, dediler. Ve Utbe'yi elçi olarak gönderdiler. Utbe, Kureyş namına Hazret-i Muhammed'le pazarlığa tutuşur gibi konuşmaya başladı:

– Ne istersen verelim; seni istediğinden a'la zengin yapalım, servet toplayalım, Mekke'ye hâkim olmak sevdasında isen mevki verelim, asîl ve güzel bir kadınla evlenmek istersen bulalım, ne istersen yapalım, yalnız şu söylediklerinden vaz geç! dedi.

Utbe, içinde ne varsa hepsini boşalttı. O söyliyeceğini söyledikten sonra Hazret-i Peygamber:

– Diyeceklerin bitti mi? diye sordu. Utbe:

– Evet, dedi. Resûl-i Ekrem:

– Öyleyse şimdi de beni dinle, dedi ve okumaya başladı:

بسم اللّه الرحمن الرحيم * حم * تنزيل من الرحمن الرحيم * ... (7)

"Hâ-Mîm, bu Kur'an Rahmân ve Rahîm olan Allah tarafından indirilmiştir. Bilen bir kavim için Arapça bir Kur'an, âyetleri tafsîl edilmiş bir kitap, hem müjdeci, hem de korkutucu. Çokları başını çevirmiş, işitmiyorlar ve şöyle diyorlar:

Kalplerimiz Senin bizi davet ettiğin şeye karşı kapalıdır. Kulaklarımızda bir ağırlık var, seninle aramıza bir perde çekilmiştir. Haydi yap yapacağını, çünkü biz yapacağımızı yapıyoruz. Resûlüm, de ki: Ben sizin gibi bir insanım, ancak bana şöyle vahiy olunuyor: Hepinizin Tanrısı bir Allah'tır. Hepiniz O'na doğrulun, O'nun mağfiretini isteyin. Vay o müşriklerin hâline!"

---

(7) Fussilet sûresi, âyet: 1-6

Hazret-i Peygamber Efendimiz Fussilet sûresini okumaya devam etti; " ومن آياته اليـل والنهار... **"Gece ve gündüz, güneş ve ay bunlar hep Allah'ın kâinattaki âyetlerindendir. Güneş'e ve ay'a secde etmeyin, şayet Allah'a ibadet etmek istiyorsanız onları yaratan Allah'a secde edin"** âyetine gelince; secdeye kapandı ve uzun müddet secdede kaldı; secdeden kalkarak kalan âyetleri de okuyup sûreyi tamamladıktan sonra gözlerini Utbe'ye tevcih etti. Baktı ki, Utbe ellerini yanlarına salmış, sükûnetle dinliyor. Bu âyetlerin icazkâr tesiri bütün kalbini kaplamış:

– İşittin mi yâ Ebü'l-Velid?... İşte sen ve işte onlar, dilediğin gibi yap! Utbe bir söz söylemeden kalktı. Başını önüne eğmiş olduğu halde derin derin düşüne düşüne yürümeye başladı. Bu dinlediği neydi? Bu ses nereden geliyordu? Sahibinin mal, mülk mevki... herşeyi uğrunda feda ettiği bu ses ne idi? Her fanî zevki reddederek devam ettiği bu vahyin sesindeki cûş ve hurûş neredendi?

Utbe bu düşünceler altında ağır ağır, ezilmiş gibi geliyordu. Kureyş onun bozuk düzen döndüğünü görünce şüphelendiler ve:

– Vallahi Ebü'l-Velid gittiğinden başka yüzle dönüyor, dediler. Utbe gelip yanlarına oturdu.

– Arkanda ne var, anlat bakalım, dediler.

– Hiç sormayın, dedi. Vallahi ne söyliyeyim bilmem ki, öyle bir söz işittim ki, ömrümde mislini işitmemişim. Bu söz şiir değil, sihir değil, kehânet değil, bunlardan birine benzemez. Ey Kureyş tâifesi, beni dinleyin. Bu adamı kendi hâline bırakın. Vallahi işittiğim bu kelâmın büyük bir haberi olacak. Ona siz karışmayın, Onu Araplara bırakın, eğer muvaffak olamazsa Arabistan Onu mahveder, Kureyş de kurtulur. Eğer muvaffak olursa Onun zaferi, sizin zaferiniz demektir. Kureyş için iftihar vesîlesi olur. Siz kazanırsınız!

Kureyş Utbe'nin bu sözlerini duyunca:

– Vallahi seni de büyülemiş, dediler. O ise eliyle işâret ederek:

– Benim Onun hakkındaki re'yim bu, siz ne isterseniz yapın, dedi.

Ne yazık ki Kureyş, kendi reislerinden olan Utbe'nin bu sözlerini dinlemediler. Küfür ve inatlarında devam ettiler.

Kureyş, Kur'an-ı Kerim'in her maniayı aşıp etrafa yayılan ilâhî sadâsını kısmak için başka bir çâre düşündüler. Çaresizlik, onları her çâreye baş vurmaya sürüklüyordu. Nadr b. Hâris'i yakaladılar. Bu adam. İran'da gezmiş dolaşmıştı. Farsça öğrenmişti. Birçok Acem masalları bilirdi. Şehnâmeden ve emsalinden Rüstem ve İsfendiyar hikayelerini bellemişti. Kureyş bunu

Kâ'be'ye oturttular, oraya gelip gidene bu maslları anlatıyordu. Böylelikle Hazret-i Muhammed'in etrafına toplanıp Kur'an dinlemelerine meydan vermemek istiyorlardı. Nadr, hem masallarını söyler, hem de: "Muhammed'in neresi benden daha iyi!" derdi. Kureyş hatır için Nadr b. Hâris'i dinliyor veya dinler görünüyordu. Hakikatta kulakları Hazret-i Muhammed'de idi. Kur'an okurken duydularmı, hemen kulaklarını Kur'an'a verip dinlerlerdi.

Nadr b. Hâris'in bu davranışları da bir fayda vermedi. Nadr hakkında Kalem Sûresinin ilk âyetleri nâzil oldu: [8] ولا تطع كل حـــلاف مـــهين... **"Tanıma şunların hiç birini; çok yemin edici, değersiz, alçak, gammaz, koğuculukla yaşar, lâf taşır, hayra engel mütecâviz, günâhkâr, kaba, üstelik soysuz, şirret, mal sahibi olmuş ve oğulları var diye tanıma. O, karşısında âyetlerimiz okunurken bunlar geçmişlerin masallarıdır, dedi."**

Peyderpey nâzil olan âyetler karşısında perîşan olan Kureyş rüesâsı, mağlubiyetlerinin acısını çıkarmak için Medîne'den Yahûdîler getirip eski tarihlere ait bazı şeyleri Peygamber'e sordurdular, Ruh meselesi, Hazret-i Musa ile Hızır, Zü'l-Karneyn ve Ashâb-ı Kehf hakkındaki sualler bunlar meyânında idi. Kur'an-ı Kerim Kehf sûresinde bunların hepsini güzelce cevaplandırmış, bu sûretle Yahûdîlerin sualleri vasıtasıyla işi karıştırmak isteyenler yine yüzlerinin karasıyla mağlup olmuşlardı.

* * *

Bir aralık, Kur'an'ın gönülleri fetheden sadâsını duymamak için Onu dinlememeye karar verdiler.

Hazret-i Peygamber namaz kılarken âşikâre Kur'an okurdu, bunu duydularmı dağılmaya karar verdiler. (Müslümanlar zayıf iken âşikâre Kur'an okuyamazlardı. Kuvvetlenince âşikâre okamaya başlamışlardır. Veyahut da müşriklerin görmedikleri ve duyamıyacakları tenhâ yerlerde âşikâre okuyabilirlerdi. Dâr-ı Erkam'da iken gizli okuyarak ibâdet ederlerdi. Kur'an okurken müşrikler duyup da ezâ etmesinler diye çekinirlerdi.) İşte müşrikler, her ne sûretle olursa olsun, Kur'an okunurken duydularmı, dinlememek üzere aralarında and içtiler. Fakat kendileri, başkalarını dinlemekten menettikleri halde Kureyş rüesâsı gizlice dinlerlerdi.

İbn-i İshak şu hâdiseyi nakletmektedir.

Ebû Süfyan, Ebû Cehil ve Ahnes, bir gece Hazret-i Muhammed, evinde namaz kılarken Kur'an dinlemek üzere gizlice giderler. Birbirlerinden ha-

(8) Kâlem sûresi, âyet: 10-15

berleri yok. Birer köşeye siperlenip dinlemeye başlarlar. Onlar dalıp Kur'an dinlerken tanyeri ağarır, dönüşte yolda birbirlerine rastlarlar ve bu yaptıklarından dolayı birbirlerine sitem ederler. Artık böyle yapmıyalım, çünkü ayak takımı bizi görürse onlar ne yapmaz, derler.

İkinci gece yine aynı yere dönerler ve dinlemeye koyulurlar. Sabah olunca yine yolda buluşurlar ve birbirlerine sitem ederler.

Üçüncü gece yine aynı şey tekerrür eder. Başka bir defa bu hâlin tekrâr etmemesi için orada andlaşırlar ve ondan sonra dağılırlar.

Ertesi gün Ahnes asâsı elinde evvelâ Ebû Süfyan'a gelir:

– Yâ Ebû Süfyan, Muhammed'den dinlediğin hakkında bana re'yini söyle, der. Ebû Süfyan şu cevabı verir:

– Vallahi bu işittiklerim içinde öyleleri var ki onları biliyorum ve ne murad edildiğini anlıyorum. Fakat öyle şeyler de işittim ki, ne anlayabiliyorum, ne de ne murâd edildiğini biliyorum. Ahnes:

– Vallahi ben de öyle, dedi; Oradan ayrılıp Ebû Cehil'e vardı.

– Ey Ebü'l-Hakem, Muhammed'den dinlediklerin hakkında reyin nedir? dedi.

– Dinlediklerim hakkında fikrimi mi soruyorsun? dedi. Dinle bak ne diyeceğim: Biz ve Abd–i Menaf oğulları şerefi paylaşamadık. Onlar yedirdiler, biz de yedirdik. Onlar ziyâfet verdi, biz de verdik... Ne yaptılarsa, yaptık. Artık at başı beraber olmuştuk. İşte o zaman: Bizden kendisine gökten vahiy gelen peygamber var, dediler. Bizim buna erişmemiz imkânsız. Vallahi onların Peygamberine asla inanmayız, onu tasdik etmeyiz.

İşte böylece asabiyet-i kavmiye da'vaları müslüman olmalarına mâni oluyordu. Yoksa Kur'an'ın belâgat ve fesâhatı onların hepsini hayran ediyordu.

Müşrikler kendileri Kur'an-ı dinlemekten kaçındıkları gibi müslümanların Kur'an'ı okumasına da engel olmak istiyorlardı. Hazret-i Hamza'nın islâmiyeti kabûlünden sonra idi. Abdullah İbn-i Mes'ûd Kâ'be'ye gidip Makam-ı İbrahim'de Kur'an okumak istedi. Kuşluk vakti Kureyş orada iken ibn-i Mes'ûd yüksek sesle Kur'an okumaya başladı:

بسم الله الرحمن الرحيم * الرحمن * علم القرآن * خلق الانسان * علمه البيان * الشمس والقمر بحسبان * والنجم والشجر يسجدان * ....(9)

(9) Rahman sûresi, âyet: 1-6...

Kureyş kulak kabarttılar. Baktılar ki Abdullah İbn-i Mesûd Kur'an okuyor, üzerine hücum ettiler. Yüzüne gözüne vurdular. Üstü başı yara bere içinde kaldı. Müslümanların yanına dönünce:

– Korktuğumuz başına geldi, dediler.

– Vallahi din düşmanlarının gözümde bugünkü kadar hiç göründüğü asla yoktu. İsterseniz yarın gene böyle yapayım, dedi.

– Hayır, hayır; bu kadar kâfi, dediler. Onlara hoşlanmadıkları şeyi duyurdun ya, yeter.

* * *

Hazret-i Peygamber, Hac mevsiminde Mekke haricine çıkar, etraftan gelen kabîlelere Kur'an okur, onları hak dine da'vet ederdi. İslâmiyet sırf böyle Kur'an-ı Kerim sayesinde etrafa yayılmakta idi. Benî Seleme kabîlesinden birkaç yiğit, Mekke'ye gelmişlerdi. Biraz Kur'an dinleyince hemen müslümanlığı kabul etmişlerdi. Bunlar memleketlerine dönünce Resûl-i Ekrem'in ahvâlinden bahsederler. İçlerinden birisinin babası olan Amr b. Cemuh, oğluna:

– O zattan işittiğin sözlerden bana söyle, der. Oğlu da ona Fâtiha sûresini okur. Babası bunu dinleyince:

– Bu ne güzel kelâmdır, diğer kelâmları da öyle güzel midir? diye sorar. Oğlu:

– Daha a'lâları var, cevabını verir.

* * *

Bedevi Araplardan biri (10) " فاصدع بما تؤمر "âyetini işittiği zaman secdeye kapanmış ve bu sözün fesâhatine secde ediyorum, demişti. Bir diğeri de Yûsuf sûresindeki: (11) " فلما استيئسوا منه خلصوا نجيًا "âyet-i kerimesini işittiğinde:

– Şehâdet ederim ki, hiçbir kimse buna benzer söz söyliyemez demişti.

Muallekaat-ı Seb'a, Kâ'be duvarında asılı dururken (12) " يآارض ابلعى مآئك " âyeti nâzil olunca şâir İmrü'l-Kays'ın kızkardeşi hemen onun kasîdesini duvardan indirmiş ve:

(10) Hicr sûresi, âyet: 94

(11)Yûsuf sûresi: âyet: 80

(12) Hûd sûresi, âyet: 44

– Artık kimsenin bir diyeceği kalmadı, bu belâgat karşısında kardeşimin şiiri de duramaz, demişti.

İşte Kur'an'ın i'câzı, yüksek belâgatı böyle akıllı ve insaflı olanlarca i'tirâf olunuyor, hakkı görenler müslümanlığı kabul ediyorlardı.

* * *

Ebû Zerr'in Müslüman olması da Kur'an'ın te'siriyledir. Kardeşi (Enis) şâirdi. Mekke'ye gelmiş ve Hazret-i Peygamber'i görmüştü. Dönüşte biraderine ondan bahsetti. Ebû Zerr:

– Halk onun hakkında ne söylüyor? diye sorunca:

– Şair, kâhin, sâhir diyorlar. Amma bunların hiçbiri değil. Kâhinlerin sözünü işittim, şiiri bilirim. Mukayese ettim. Ona şâir demek kimsenin ağzına yakışmaz. Muhammed davasında sadıktır, dedi ve Ebû Zerr bunun üzerine müslüman oldu.

Devs kabîlesinden şâir Tufeyl b. Amr Mekke'ye gelmişti. kendisine: Sakın Muhammed'i dinleme, dediler. Tufeyl diyor ki: Ben iyiyi fenâyı ayıramıyacak bir adam mıyım? Bir defa dinleyeyim, beğenirsem ne a'lâ, beğenmezsem bırakırım, dedi. Hazret-i Muhammed'i Kur'an okurken dinledi ve Kur'an'ın mu'ciz beyânı karşısında derhal müslümanlığı kabul etti.

İslâmiyet kılıç vasıtasıyla intişar etmiştir, diyenler düşünseler ne büyük haksızlık yaptıklarını anlarlar. Mekke devrinde İslâmiyet'in sırf Kur'an'ın belâgatı, selâsetli beyânı sayesinde intişâr ettiğini kabul etmek zorunda kalırlar. Medîne devrine gelince Medîne'ye islâmın ilk nuru yine Kur'an sayesinde girmedi mi? Hazret-i Peygamber'i dinleyenler, Kur'an'ın tesiri ile müslümanlığı kabul etmediler mi? Böylece Medîne'de İslâm nuru parlamaya başladıktan sonra onu oradan da etrafa yayan hep Kur'an'ın sadası değil mi idi?

Medîne'ye Resûl-i Ekrem kendisi gitmezden önce Evs ve Hazrec kabîlelerinin ilk istedikleri şey, Medîne'de Kur'an öğretecek bir muallimin kendilerine gönderilmesi olmuştur. Peygamber de Kur'an hocası olarak Musab'ı göndermişti. Medîne'ye İslâmiyeti yaymak için İslâm Peygamberi kılıç değil, Kur'an hocası göndermiştir... Bütün bu hakîkatlar meydanda iken, islâmiyet kılıç dinidir diyenler, bu iftiralarından sıkılmazlar mı? Bu mübarek din, Kur'an-ı Kerim sayesinde intişâr etmiştir. Bu, Mekke'de de böyle, Medîne'de de böyle olmuştur.

Medîne'de müslüman olanlara Kur'an-ı Kerim öğretmek üzere Hazret-i Peygamber tarafından gönderilen Musab b. Umeyr bu mukaddes vazifesine başlamıştı. Müslüman olanların adedi günden güne artıyordu. Fakat Evs

kabîlesinin reisi olan Sa'd b. Muaz ile yine rüesâdan bulunan Üseyd b. Hudayr henüz imana gelmemişlerdi.

Bir gün Musab ile müslümanların orada reisi olan Es'ad, (Benî Zafer) hânelerinden birinde bulunurken Üseyd onların yanına geldi ve:

– Gareziniz nedir ki, birtakım zuâfayı aldatıp azdırıyorsunuz? diye sert sert sordu. Musab ona nazikane:

– Hele biraz dur, otur, sözümüzü dinle, maksadımızı anla, diyerek onu yanlarına oturttu. Musab ona islâmiyetin ana hatlarını söyledikten sonra Kur'an okumaya başladı. Kur'an'ın belâgatı karşısında o sert tavırlı adam yumuşadı ve:

– Bu okuduğun ne güzel şey, dedi ve müslümanlığı kabul etti. Kendisi islâm ile müşerref olduktan sonra:

– Ben varayım, size birini göndereyim, eğer o da imana gelirse bu beldede Müslümanlığa girmedik kimse kalmaz, dedi ve gidip Sa'd b. Muaz'ı gönderdi.

Sa'd arkadaşından duyduklarına fena halde kızmıştı. Hiddetli hiddetli çıkageldi.

–Ey Es'ad, dedi. Eğer seninle aramızda akrabalık olmasa, böyle kabilemiz içine soktuğunuz bu işlere sabır ve tahammül edemezdim, diye başladı.

Mus'ab ona da:

– Hele biraz dur, otur da dinle ve anla, ona göre söyle. Beğenirsen kabûl edersin, beğenmezsen biz de sana zorla birşey yaptıracak değiliz, vaz geçeriz, diye nezaketle onu yatıştırdı.

Sa'd b. Muaz oturdu. Mus'ab yine Kur'an-ı Kerim okumaya başladı. Kur'an okunurken Sa'd'ın yüzünde Allah kelamının selâsetli beyânının, yüksek belâgatının tesiri görülmeye başladı. İslâmiyeti kabûle meyletti ve müslüman oldu.

Sa'd b. Muaz bu veçhile Müslümanlığı kabûl ettikten sonra kavminin yanına gitti ve onlara:

– "Ey cemaat, beni nasıl bilirsiniz? dedi. Onlar da:

– Sen bizim ulumuz ve efdalimizsin, dediler.

– "Öyle ise bilmiş olun ki, ben Allah'a ve Resûlüne imân ettim. Siz de imân etmedikçe birinizle görüşmem!"

Bu sözler üzerine kabîlesi arasında müslümanlığa girmek için bir yarış başladı ve o gün içlerinde imân etmedik bir kimse kalmadı. Koca bir kabile Kur'an-ı Kerim'in tesiri sayesinde Müslüman oluverdi.

Kur'an-ı Kerim'in bu tesiri hiçbir zaman ve mekanla mukayyet ve mahdut değildir. Aynı tesiri her yerde ve her zaman yapmaktadır. Kur'an'ın sadası ufukların üzerinden aşar, uzak muhitlerde çalkanır durur. Asırları atlayarak zamanları katlar. Onun sadası her zaman ve her mekanda aynı yüksek tesiri gösterir. Nasıl ki, daha asr-ı saadette iken böyle olmuştu ve daima böyle olagelmiştir. Daha Arabistan'ın kısm-ı azamı Kur'an sadasını boğmaya çalışırken, O, ufukların üzerinden aşarak tâ Habeş'te akisler yaratmıştı. Hristiyan Habeş'in keşişleri, Onun İlâhî ahengini duydukları zaman gözlerinden yaşlar boşanmıştı!

GARÂNIK KISSASI

Yukarıda bahsi geçtiği gibi **Müslümanlar** iki kafile halinde Habeşistan'a hicret etmişlerdi. Oraya hicret eden müslümanların bir müddet sonra Mekke'ye döndüklerini söylemiştik. Çünkü aralarında bir haber yayılmıştı: Kureyş, Hazret-i Peygamber'e ve müslümanlara yanaşmışlar, ezâ ve cefâdan vaz geçmişler! bu haberi duyunca bir rivâyete göre hepsi diğer bir rivâyete göre ekserisi hemen ana yurtlarına dönmüşler, fakat Mekke'ye yaklaştıkları zaman bu haberin asılsız olduğunu öğrenmişler, Kureyş'in müslümanlara eskisinden daha fazla düşman kesilip eziyet ettiklerini görmüşlerdir. Bunun üzerine bir kısmı tekrar Habeşistan'a dönmüş, bir kısmı gizlice Mekke'ye girmiş, bir kısmı da akrabalarından birinin himayesine sığınmıştır. Bu defa Habeş'e geri dönen muhâcirlerin sayısını bilmiyoruz. Fakat beraberlerinde Müslümanlardan yeni birtakım muhâcirler de götürdükleri muhakkaktır. Bunlar müslümanların Medîne'ye hicretlerine kadar orada kalmışlar, sonra bir kısmı derhal Medîne'ye gelmişler, bir kısmı ise daha geç vakitlere kadar Habeşistan'da sakin olmuşlardır.

Müslümanların Habeşistandan geri dönmelerine sebep, Garânık mes'elesinin ortaya çıkması gösteriliyor. Bu meseleyi İbn-i Sa'd Tabakaatü'l-kübrâ'sında; Taberî, Târihü'r-rüsül ve'l-mülûk'ünde zikrettikleri gibi müfessirlerden bazıları ve siyer muharrirleri ondan bahsetmişlerdir. Müsteşrikler de bu mesele üzerinde uzun boylu durarak onu kendi hesaplarına göre te'yîd etmeye çalışmışlardır. Hikâyeye göre, gûyâ Hazret-i Peygamber Kureyş'in kendinden çekindiğini ve müslümanlara ezâ ve cefâ yaptıklarını görünce: "Keşke şunları bana yaklaştıracak bir vahiy nazil olsa!" [13] diye temennide bulunmuş, sonra kavmine yakınlık göstermeye başlamış; onlar da Ona yaklaşmışlar. Bir gün Kâ'be'nin etrâfındaki bir

---

(13) İbn-i Esir, Târihü'l-Kâmil Cild II Sa.: 52

toplantıda otururken Hazret-i Peygamber Ve'n - Necm sûresini okumuş, sûreyi okurken: (14) أفـرأيـتم الات والعـزى* ومنـوة الثـالثـة الأخـرى : Siz de gördünüz değilmi, Lât ve Uzzâ'yı ve öteki üçüncü Menâtı?" âyetlerine gelince bunlardan sonra تلك الغـرانيق العلى وان شـفـاعـتـهن لتـرتجى : Bunlar yüksek garânıkdır ve şefâatleri de umulur." demiş ve sonra sûreyi okumaya devam ederek tamamlamıştır. Sûrenin sonunda secdeye kapanmış, oradaki müşriklerin hepsi de secde etmişler, secde etmedik tek bir kişi bile kalmamış. Kureyş, Peygamber'in okuduğundan hoşnut olmuşlar ve:

"Biz de, Allah'ın yaşattığını ve öldürdüğünü, yarattığını ve beslediğini biliyoruz. Fakat bizim bu ilâhlarımız da Onun nezdinde bize şefâat ederler. Mademki onların payını veriyorsun, biz de seninle berâberiz." demişler. Böylece aralarındaki ihtilâf bertaraf olmuş, bu haber etrâfa yayılmış ve Habeşistan'da da duyulmuş, oradaki müslümanlar da: "Kendi kavmimizi çok özledik" demişler ve yola çıkmışlar. Mekke'ye bir saatlik bir mesâfeye varınca Kinâne kabîlesine mensup bir kafileye rast gelmişler ve onlara keyfiyeti sormuşlar. Onlar da şu cevâbı vermişler: "Muhammed bir aralık Kureyş'in ilâhları hakkında iyi şeyler söyledi, herkes te Ona uydu. Sonra bu ilâhlara sövdü, müşrikler de ondan yüz çevirdi ve tekrar Ona fenâ muâmeleye başladı." Bu cevap karşısında Müslümanlar ne yapacaklarını düşünmüşler, Mekke'ye yaklaşmışken akrabalarını görmeden geri dönmeye tahammül edemiyerek Mekke'ye girmişlerdir.

Bu rivâyetin ma'bâdine şunu da katanlar var:

Hazret-i Muhammed'in Kureyş ilâhlarını hayırla andıktan sonra bundan dönmesinin sebebi, Kureyş'in: "Bizim ilâhlarımıza bir pay verdikten sonra biz de seninle beraberiz." demelerinin kendisine pek ağır gelmesi olmuştur. Kendisi dönüp evine oturmuş, akşamleyin Cebrâil gelmiş Hazret-i Peygamber (Necm) sûresini ona arz ile tilâvet etmiş, Cebrail de "Garânık"a âit sözlere işâret ederek: "Ben sana böyle söz getirdim mi?" demiş. Peygamber de: Demek ki Allah'ın buyurmadığını söylemişim, demiş. Bunun üzerine şu âyetler nâzil olmuştur:

وان كادوا ليفتنونك عن الذى اوحينا اليك لتفترى علينا غيره واذا لا تخذوك خليلا* ولولا ان ثبتناك لقد كدت تركن اليهم شيئًا قليلا * اذا لا ذقناك ضعف الحيوة وضعف الممات ثم لا تجد لك علينا نصيراً

(14) Necm sûresi, âyet: 19-20

"Onlar isterler ki, sana vahyettiğimiz şeyden gayriyle bize iftira edesin. İşte o zaman seni candan dost tanıyacaklar. Eğer biz seni hak üzere sâbit kılmaya idik de ısrarları üzerine sen onlara azıcık meyledeydin, o taktirde biz sana muhakkak ki hayatın da katmerli, memâtın da katmerli acısını tattırırdık. Sonra sen bize karşı hiçbir yardımcı bulamazdın"(15)

Bu âyetler indikten sonra Kureyş'in ilâhları aleyhinde söylemeye başlamış, Kureyş de Ona karşı tekrar düşmanlık yapmaya, arkadaşlarına ezâ ve cefâ etmeye koyulmuş.

İşte rivâyet olunan Garânık hikâyesi budur. Bu hikayeyi rivâyet edenler arasında bir birlik yoktur. Birçok noktalarda birbirlerinden ayrılırlar. Birinin anlattığı diğerininkine uymaz, bazı siyercilerin naklettiklerine bakarak müsteşrikler bu mesele üzerinde uzun boylu durmuşlar, onu dile dolayarak İslâm Peygamberine hücûm edecek nokta aramışlardır. Fakat kısa bir tetkik bu hikâyenin aslı faslı olmadığını açıkça göstermeye kafîdir. Bu kıssa tenâkuzlarla doludur. Kendi kendini çürütmektedir. Bu hikâye bilumum Peygamberlerin risâletini tebliği husûsundaki masûmiyetlerine de aykırıdır. Bazı Siyer muharrirlerinin ve hatta müfessirlerin bunu inkâr etmeksizin nakletmeleri de hayret verici bir şeydir. Vakıa bir çokları bunu reddetmişler, kabul etmemişlerdir. Fakat kabûl ederek müsteşriklere koz verenler de olmuştur. Büyük muhaddis Beyhakî Delâilü'n -Nübüvve'de; Kadı Iyâz, Şifâ'sında; Allâme Aynî, Umdetü'l-Kaarî adlı Buharî şerhinde; Allâme Nevevî, Müslim şerhinde ve daha birçokları bunun tamâmen uydurma olduğunu söylemişler ve isbat etmişlerdir. İmam-ı Nevevî bu hadiseden bahsederken: "Bunlarda ne nakil cihetinden, ne de akıl cihetinden sahih birşey yoktur." demekte ve Aynî de: Bunun aklen ve naklen iler tutar yeri olmadığını söylemektedir. İbn-i İshak bu mesele hakkında sorulan suâle şu cevabı vermekte hiç tereddüt etmemiştir: "Bu hikâye zındıkların uydurmasıdır." Fahreddin Râzî de bunun asılsızlığını isbât etmiştir.

Fakat müsteşrikler bu hikâyenin doğru olduğuna inanmak isterler. buna sebep olarak da şunları gösterirler: Müşriklerin müslümanlara işkencesi dayanılmaz bir hadde varmıştı. Müslümanlardan bazılarını öldürüyorlar, bir kısmını kızgın kumlara yatırıp yakan güneşin altında saatlerce tutuyorlar, akla hayale gelmedik ezâlar yapıyorlardı. Bu yüzden müslümanlar yerlerini yurtlarını terkederek akrabalarından ayrılmak zorunda kalmışlardı. Bir taraftan da Hazret-i Muhammed, kavminin müslüman olmasını, putlara

(15) İsrâ sûresi, âyet: 73-75

ibadetten kurtulmalarını can ü gönülden, son derece arzu ediyordu. İşte bunun için kavmine yakınlık göstererek onların gönüllerini kazanmak istedi de onlara Necm sûresini okudu ve ona Garânık hikayesini de ilave etti. Kavmi bundan hoşnut olarak O secde edince onlar da Onunla beraber secde ettiler. Peygamber'e uymak husûsunda bir meyil gösterdiler...

Sir William Moir bu rivâyete, kendisince Garânık kıssasının sıhhatine kat'î bir delil saydığı şu hâdiseyi de eklemektedir: Habeşistan'a gitmelerinden ancak üç ay kadar bir zaman geçmiş olan müslümanların orada iyi karşılanmalarına ve sükûnetli bir hayata kavuşmalarına rağmen geri dönmeleri bu hadise üzerine olmuştur. Eğer Kureyş ile Hazret-i Muhammed arasında barış olduğuna dair Habeşistan'a haber gitmemiş olsaydı oradaki müslümanlar geri dönmezlerdi.

İşte Garânık meselesine inanmak isteyenlerin ileri sürdükleri deliller bu mahiyettedir ve bunlar tetkik önünde duramıyacak çürük şeylerdir. Evvelâ W. Moir'in ileri sürdüğü Habeşistan'a hicret eden muhâcirlerin geri dönmeleri meselesini ele alalım: Habeşe gidenler niçin dönmüşlerdi? Bunları geri dönmeye sevkeden iki sebep vardı. Bunun birincisi Hazret-i Ömer'in müslümanlığı kabûl etmesi ve islâm davasını eskiden muhalefet ettiği derecede kuvvetli olarak benimsemesidir. Ömer müslüman olunca onu büyük bir hamâsetle ilan etti. Ondan önce müslümanlar dinlerini gizlemek zorunda iken Hazret-i Ömer büyük bir cesâretle bunu açığa vurdu. Kendisine karşı durmak isteyenlerle merdcesine döğüştü. Onun müslümanlığı kabulüyle İslâm dini kuvvet buldu, şevket kazandı. İlk defa olarak müslümanlar grup halinde tekbir alarak Kâ'be'yi tavaf ettiler. Tekbir ve tehlil sadâları Mekke'nin yalçın ufuklarında dalgalandı. O zamana kadar müslümanlar gizlenerek, derelerde, tepelerde, sapa yerlerde namaz kılarlardı. Hazret-i Ömer buna razı olmadı. Hazret-i Ömer'in müslümanlığı kabulü İslâm davasında bir dönüm noktası oldu. Ona yeni bir istikaamet verdi. Müşriklerin saldırışlarına o da kuvvetle mukaabele etti. Hatta bazı rivâyetlere göre, Hazret-i Ömer müslüman olduğu zaman Kâ'bede âşikâre namaz kılmak isteyince, müşrikler ona müdâhale etmişler, fakat O bundan yılmamış, Harem-i Şeriftekiler birbirine girmişler, büyük bir kargaşalık olmuş, fakat müslümanlar buna rağmen orada âşikâre namaz kılmışlardır. Ömer Kureyş ile döğüşe döğüşe bunu yapmıştır. Kureyş, o gün bir avuç müslümana nisbetle daha kuvvetli idi. Fakat birincilerin göğüslerinde yanan iman kuvveti karşısında mağlûb olmuşlardır. Göğsü imanlı, imanı da heyecanlı olan bu bir avuç müslüman, karşılarındaki imansız şirk ordusuna nasıl üstün geldi diye hayret etmiyelim. Müslümanlar herşeyi göze almışlardı. Bu yeni akidenin verdiği heyecan çok ateşli ve kuvvetli idi. Onun karşısına

kimse duramıyacaktı. Kureyş Hazret-i Muhammed'e sataşmanın ve Onun dostlarına ve arkadaşlarına ezâ etmenin, bir dahilî harbe sebep olmak üzere olduğunu gördüler. Bu harbin ne kadar süreceği, tâli-i harbin kime güleceği hiç de belli değildi. Onun için Kureyş, müslümanlar ağır basınca fazla ileri gitmekten çekinirdi. Nasıl ki Hazret-i Hamza müslüman olurken Kureyş'in en azılısı olan Ebû Cehil'e Harem-i şerifte güpe gündüz hakaretle mızrağıyla vurduğu halde Ebû Cehil bunu yutmuş; hazmetmek zorunda kalmış, Hamza'ya karşı gelmek isteyenleri bile yatıştırmıştı. Kureyş müslümanların can damarına basarak bir harp çıkarmaktan kaçınmışlardır. Kureyş'in muhtelif soylarından ve boylarından birçok kimseler müslümanlığı kabul etmiş bulunuyordu. Bunlardan herhangi birinin öldürülmesi onun kabîlesinin ayaklanıp kan davası gütmeye kalkışmasına sebeb olurdu. Öldürülenin başka bir dinden bulunması buna manî olamazdı. Bu belki de o kabîleyi toptan müslümanlığı kabul etmeye sevkedebilirdi. O halde müşrikler, Hazret-i Muhammed'le döğüşmek için bu tehlikeyi bertaraf edecek bir çâre bulmak zorunda idiler. Ve onun içindir ki, bu çâreyi buluncaya kadar müslümanlara dokunmaktan ve onlara ezâ etmekten el çektiler. Yani, arada bir mütareke devri başladı. Habeşistan'a hicret eden müslümanların aldıkları haber işte bu haberdi ve bu yüzden Mekke'ye dönmüşlerdir. Yoksa Hazret-i Muhammed putları medhederek Kureyş'le anlaşma yolunu asla ve hiç bir zaman düşünmemiştir.

Habeşistan'daki muhâcirlerin geri dönmelerinin diğer bir sebebi de vardır. O sırada Habeşistan'da Necâşî'ye karşı bir isyan baş kaldırmıştı. Bu isyanın sebeplerinden biri de Habeş Hükümdarının müslüman muhacirlere gösterdiği iyi karşılama ve hüsn-i teveccüh idi. Ayrı dinden olanlara gösterilen bu teveccüh, Necâşi aleyhinde bir takım söylentilere yol açmıştı. Müslümanlar, Necâşî'ye taraftar olduklarında şüphe yoktu. Fakat onlar ne de olsa o memlekette yabancı idiler. Onun için bu isyan ile alâkadar olmak istemediler. Ve bu iç kaynaşmalar sırasında oradan çıkıp gitmeyi daha hayırlı buldular. O sırada Hazret-i Ömer'in müslüman olduğu da duyulmuştu. Ömer'in islâmiyeti kabûl etmesiyle İslâm dininin şevket bulacağı şüphesizdi. Onun mertliğini, cesâretini, kahramanlığını hepsi biliyordu. Kureyş'in biraz yumuşak davranmaya başlayıp müslümanlara ezâdan vaz geçtikleri haberleri gelmeye başlayınca, isyan kaynayan Habeşistan'ı terkedip memleketlerine döndüler. İşte Habeşistan'a giden mühâcirlerin geri dönmelerinin sebepleri bunlardır.

Fakat onların Mekke'ye döndükleri sıralarda Kureyş, Hazret-i Muhammed'e ve müslümanlara karşı, işi kan dökmeye vardırmadan tatbik edecekleri çareyi bulmuşlardı. Bu çare boykot idi. Kureyş kabîleleri, Hâşim oğulları

ile her türlü alakayı kesmeyi karar altına almışlardı. Onlarla ne alış veriş yapacaklar, ne görüşüp konuşacaklar, ne kız alıp vereceklerdi. Böyle bir andlaşmayı ellerini kan çanağına batırarak imzalamışlardı. Kureyş'in bu insafsız hareketi karşısında Habeşistan'dan geri dönenler de yine ana baba yurtlarını, akraba ve dostlarını terkederek tekrar oraya gitmeye mecbûr olmuşlardır. Hatta bu defaki gidişte onlara daha başkaları da katılmıştır. Fakat bu defa Kureyş bu muhacerete engel olmak istemiştir. Onlar ki, bundan önce hicret edenleri geri almak için Habeş Hükümdarına kıymetli hediyelerle elçiler göndermişlerdi. Giden elçiler hediyeleri bırakarak elleri boş dönmüştü. Bu defa kendi ayaklarına gelen muhâcirleri ellerinden kaçırmak istemiyecekleri şüphesizdi. Kureyş'ten bu beklenirdi. Müslümanlardan bir kolayını bulanlar güçlükle hicret edebilmişlerdir.

Öyle olunca Sir William Moir'in Garânık Kıssasını isbat için müslümanların Habeş'ten geri dönmelerini delil olarak ortaya atmasının ona birşey kazandırmıyacağı meydana çıkmaktadır.

GARÂNIK KISSASI HAKKINDA YANLIŞ DELİLLER

Bazı Siyer muharrirlerinin ve tefsircilerin İsrâ Sûresinin (73-75) âyetlerini delil tutmalarına gelince: "Onlar seni bizim sana olan vahyimizden caydırarak seni de bize karşı daha başka birşey uydurmaya sürüklemek isterler. O zaman seni candan dost tanıyacaklardı. Eğer biz sana sebat vermeseydik, sen onlara azıcık meyledeydin, o taktirde biz sana muhakkak ki hayatın da katmerli, mematın da katmerli acısını tattırırdık, sonra sen bize karşı hiçbir yardımcı bulamazdın." Bu mealdeki âyetler Hazret-i Peygamber'in caymış veya müşriklere meyletmiş olduğunu anlatmıyor, bilâkis Allah'ın Peygamber'ine sebat verdiğini, bu sayede Onu caymaktan koruduğunu anlatıyor. Allah Ona sebat vermiş, O da caymamıştır. Çünkü Peygamber caymış olsaydı hayatın da, memâtın da katmerli acısını tadacaktı. Halbuki dâimâ Allah'ın yardımı ile karşılaştı.

Bu âyetler Garânık kıssasının aslı olmadığına delildir. Bunlarla istidlâl, istidlâl-i maklubdur. Bu âyetler onlara delil olamaz. Garânık kıssasının esası gûyâ Hazret-i Peygamber'in Kureyş'e yaranmaya teşebbüs etmesi ve bilfiil vahy-i İlâhîye, vahiyden olmayan sözler karıştırmasıdır. Halbuki bu âyetler Allah'ın Ona sebat vererek herşeye mukâvemet ettiğini, onlara yaranmak için hiçbir şey yapmadığını açık olarak bildiriyor. Risâleti tebliğde, vahyolunanı ümmetine bildirmek husûsunda peygamberler ismet ve emânet sıfatlarını taşırlar. Bu hikâye bu sıfatlara aykırıdır. Bu çok sakat ve çürük bir istidlâldir. Zaten bu âyetler aşağıda geleceği üzere Tâif heyetinin taleplerine cevaptır. Bu kıssa ile bir alakası yoktur. (Bak: boykotun yırtılması.)

Bazıları, Hac sûresinin (52–53) âyetlerini de bu kıssaya karıştırmak isterler. O âyetler şunlardır:

وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبى الا اذا تمنى القى الشيطان فى امنيته فينسخ اللّه ما يلقى الشيطان ثم يحكم اللّه اياته واللّه عليم حكيم * ليجعل ما يلقى الشيطان فتنة للذين فى قلوبهم مرض والقاسية قلوبهم وان الظالمين لفى شقاق بعيد

"Hem biz senden evvel ne bir resûl ve ne de bir nebî göndermedik ki, bir temennî kurduğu vakit şeytan onu ümniyyesine bir ilkaa yapmış olmasın. Bunun üzerine Allah şeytanın ilkaa ettiğini derhal kaldırır da sonra Allah âyetlerini muhkem kılar, Allah herşeyi bilir ve hakîmdir."

"Şunun için ki şeytanın ilkaa edeceğini, kalpleri katı olanlar ve kalplerinde bir maraz bulunanlar için bir fitne kılacaktır. Ve çünkü o zâlimler uzak bir şikak içindedirler." (Hac Sûresi: 52-53).

Buradaki (temennâ) kelimesini bazıları (karae=) okudu diye tefsîr ediyor, bazıları ise bildiğimiz ümniyye manasına alıyor. Bu âyetlerin Garânık kıssasıyle hiçbir alâkası yoktur.

İşte görülüyor ki gerek şarklı ve gerekse garplı, nereden olursa olsun Garânık kıssasına delil getirmek isteyenler hep sakat delillere saplanıyorlar. Zaten bu kıssaya dâir irâd olunan rivâyetlerin birbirini tutmaması da bunun çürüklüğüne başlıca bir delildir. Garânıktan bahsettiği söylenen o sözler: Beş ve daha ziyade şekillerde naklolunuyor. Bunların hiçbiri diğerini tutmuyor. Bu onların uydurma olduğuna başlıbaşına bir delildir. Nasıl ki İbn-i İshak bunu Zındıkların, Hazret-i Muhammed'in risâletine karşı bir şüphe uyandırmak maksadıyla uydurmuş olduklarını açıkça söylemektedir. Muhtelif şekilde rivâyet olunan o ibârelerden birine bakın: "

وانهن لهن الغرانيق العلا وان شفاعتهن لهى التى ترتجى

"Bunun, Kur'an'ın belâgat ve selâsetiyle ne alâkası var.

BU KISSANIN ASILSIZ OLDUĞUNA DELİLLER

Bu hikâyenin uydurma olduğunu isbât eden en kuvvetli ve kesin delil Necm sûresinin asıl kendisidir. Bu sûre Allah'ın birliğini anlatmakta ve putperestliğin ne kadar manasız birşey olduğunu bütün âleme ilân etmektedir. Âyetler şöyle gelmektedir:

لقد راى من ايات ربه الكبرى * أفرأيتم اللات والعزى * ومنوة الثالثة الأخرى... (16)

"Peygamber, Rabbinin âyetlerinden en büyüğünü gördü. Siz de gördünüz değil mi? Lât ve Uzzâ'yı ve öteki üçüncü Menâtı? Erkekler sizin, dişiler O'nun öyle mi? Böyle ise, pek gaddârâne bir paylaşma. Hakikatte bütün bunlar hiçbir şey değil, bunlar sırf sizin ve atalarınızın takmış olduğunuz kupkuru birtakım isimler, bunlar Allah tarafından indirilmiş hiçbir burhâna dayanmayan şeyler. Onlar, o putperestler başka bir şeye değil, sırf zanna ve nefislerinin hevâ ve hevesine uyuyorlar. Doğruyu aramıyorlar. Halbuki kendilerine Rabları tarafından hidâyet gönderilmiştir."

Bu âyetlerin arasına putları medheden âyetler sıkıştırılmasına imkân var mı? Putların aleyhinde bulunduktan sonra: "Onlar yüksek Garânıktır, onların şefâatı umulur." denir mi? Bunu hangi akıl ve mantık kabûl eder. Bunu kim söyler? Araya böyle sözler sıkıştırılırsa, putları övdükten sonra alt tarafında gelen dört âyette onların hiçliğinden bahsedilir mi? Böyle tenâkuz olur mu? Alt taraftaki âyetlerde: "Putlar, sizin ve atalarınızın uydurup taktığı kupkuru isimlerdir" deniyor. Bu âyetler putperestliğin aleyhinde gayet sarihtir. Putperestliğin hiçliği ve manasızlığı, putların değersizliği böyle açık bir sûrette anlatılıp dururken dönüp te onların şefâatinden bahsetmek olur mu? O halde bu Garânık kıssasının uydurma olduğu meydandadır. Bunu zındıklar; birtakım hâincesine maksatlarla uydurmuşlardır. Garip şeyler meraklısı bazı kimseler de bunları nakletmişlerdir.

Mısır müftüsü merhum Muhammed Abduh Garânık kıssasını tenkit edip çürüten bir yazısında, Arapların nazım ve nesrinde ilâhlarını (Garânık) kelimesiyle vasıflandırıp anlattıklarının asla görülmediğini, böyle bir vasfın Arap dilinde olduğunu kimsenin nakletmediğini söylüyor. Hakîkaten hiçbir kimse Arapların ilâhlarından bahsederken bu kelimeyi kullandığını rivâyet etmemiştir. (Gurnuk ve Gırnık) kelimesi Kuğu kuşundan, beyaz ve güzel gençten bahsedilirken kullanılmıştır. Bunların hiçbirisi burada yakışmaz. Bu hikâye lisân bakımından da asla tutunamaz. Gurnuk: Beyaz bir su kuşudur, kazdan büyük, uzun boyunludur. Bununla putlar arasında ne münâsebet var. Bir de ikinci manası güzel, dolgun vücutlu dilber tazelere ıtlak olunurmuş. Bunun da putlarla bir münâsebeti yoktur. Bu aşk ve sevda mâcerâsı değildir.

Hind ulemâsından Mevlâna Şiblî bu meseleden bahsederken böyle bir şeyin asılsız olduğunu kaydettikten sonra şöyle demektedir: "Hakîkat şudur

(16) Necm sûresi, âyet: 18-23

ki, Resûl-i Ekrem Kur'an okudukça, gayr–i müslimler gürültü ederler, Onun sözlerine söz karıştırırlardı. Kur'an-ı Kerim'in Fussilet sûresindeki şu âyeti buna işaret eder:

وقال الذين كفروا لا تسمعوا لهذا القرآن والغوا... (17)

"O kâfirler: Şu Kur'an'ı dinlemeyin, gürültü yapın, belki gaalib gelirsiniz! dediler." Bunlar Kur'an okunurken gürültü etmek için Kureyşin söylediği sözlerdir ki: "Lât, Uzzâ ve bunların üçüncüleri Menât, o yüksek putlardır ki şefâatleri ümid olunabilir." diyorlardı.

O halde Resûl-i Ekrem Necm sûresinden naklettiğimiz âyetleri okurken, bir şeytanını yani bir gayr-i müminin Kureyş tarafından söylenen kelimeleri tekrar etmiş olması, kâfirlerin de bunların Resûl-i Ekrem tarafından söylenildiğine zâhib olarak bunu işâa etmiş olmaları, bu şâyianın müslümanlar arasında deverânı netîcesi bunun ilkaa-yı şeytânî addolunması çok muhtemeldir. Âmme-i nâs, şeytanının başkaları vâsıtasıyla söz söylediğine inandıkları için bu rivâyet hüsn-i kabul görmüş, râvîler bu rivâyeti sahih addetmişlerdir. Bu bizim tahminimiz değildir. Eski ulemâ-yı muhaddisîn de bu nokta-i nazarı müdâfaa etmişlerdir. Mevâhib'de deniliyor ki: "Resûl-i Ekrem " ومناة الثالثة الأخرى " sözüne vardığı zaman müşrikler, onların ilâhlarını daha ziyade zemmedeceğini tahmin ederek mahud sözleri ileri sürmüşler ve onları Peygamber'in sözlerine karıştırmışlardır. Nitekim müşrikler dâimâ: "Kur'an'ı dinlemeyin, gürültü yapın, belki galib gelirsiniz." derlerdi. İlkaa-yı şeytânîdeki şeytandan murad insanlar arasındaki şeytanlardır. (Asr-ı Saâdet: C.: 1)

Hakîkaten insafla düşünülürse Garânık kıssasının bazılarının rivâyet ettikleri sûrette vukuuna asla ihtimal yoktur. Peygamber'in müşriklerle barışmak için putları medhetmesine nasıl ihtimal verilebilir? Veya şeytanın ilkaasına kapılarak putları övmesi nasıl kabûl edilir? Burada olsa olsa müşrikler Kur'an okunurken gürültü çıkarmak için arada böyle sözler söylemiş olabilirler. Bunun başka türlüsünü akıl ve mantık asla kabûl etmez.

Mısır'ın eski Maarif Nâzırı ve A'yan Meclisi reisi Doktor Muhammed Hüseyin Heykel (Hayat-ı Muhammed) adlı eserinde, bu bahsi şöyle kapamaktadır.

"Garânık kıssasının imkânsızlığına delâlet eden en kesin bir delil daha kaldı ki, o da bizzat Hazret-i Muhammed'in hayatıdır. Onun çocukluğundan ve gençliğinden beri bütün ömrünce asla yalan söylediği görülmemiştir.

(17) Fussilet sûresi, âyet: 26

Bundan dolayı henüz ömrünün yirmi beş yaşına ayak basınca kendisine (Emin) unvanı verilmiştir. Onun doğruluğu herkesçe müsellemdi. Nasıl ki bi'setini açıklamakla emr olunduğu zaman Kureyş'e: Şu dağın arkasında bir düşman ordusu var diye size haber versem inanır mısınız? diye sorduğu vakit hepsi birden: Evet inanırız, senin yalan söylediğini asla işitmedik, diye cevap vermişlerdi. Küçüklüğünden bu yaşa gelinceye kadar insanlarla olan münasebetlerinde asla yalan söylediği görülmeyen bir adam nasıl olur da Allah'ının vahy etmediği bir şeyi vahiy diye söyler? O Allah'tan korkan insanın, insanlardan korkarak böyle birşey söylemesi tasavvur olunur mu? Hak uğrunda her fedakarlığa katlanarak salabetle tanınan o mümtaz şahsiyetin hayatını bilenler, böyle bir şeyin imkânsızlığını anlarlar. Güneşi bir eline, ayı bir eline koysalar yine bu davadan vaz geçemiyeceğini, bu uğurda ölümden dönmiyeceğini söyleyen Hazret-i Muhammed nasıl olur döner de böyle birşey söyler? Bu mahiyette olan bir insan Allah'ın vahy etmediğine vahyolundu der mi? Buna ihtimal var mı? Bütün âlemlere rahmet ve müjde olarak getirdiği, hidayet nûru olarak saçtığı dini temelinden çürütecek şeyler söylemesine imkan var mıdır?

Hemen neden sonra, ne diye Kureyş ilâhlarını medhetmeye lüzum görsün? Kureyş ile bi'setinden beri şöyle böyle on yıl uğraştıktan, arkadaşlarıyla birlikte her türlü eziyet ve işkencelere göğüs gerdikten ve her fedakarlığı göze aldıktan ve Cenab-ı Hak islâmiyet'i Hamza ve Ömer'le aziz kıldıktan sonra mı? Müslümanlar kuvvetlenerek Mekke'de hatırı sayılır bir kuvvet olduktan, Arabistan'ın her tarafında, hatta Habeşistan'da ve dünyanın daha başka yerlerinde adı anılır; sözü edilir bir hale geldikten sonra mı? Böyle bir iddia boş bir masal, pek çirkin bir yalandır.

Nitekim onu uyduranlar da, bu yalanın kolayca meydana çıkarak rezil rüsvây olacaklarını anladıkları için yalanlarının üzerine bir perde çekmek isteyerek: "Kureyş'in, Muhammed bizim ilâhlarımıza bir pay ayırdı, tarzındaki sözlerini Muhammed işitince, bu Ona çok ağır geldi. Onun için tevbe etti, daha o gece Cebrâil geldi..." diye bir takım lâflar ortaya attılar. Fakat bu perde de ancak uydurulan yalanı açığa vurmaya yarar.

Mademki Kureyş'in o sözünü işitince bu, Hazret-i Muhamed'e ağır gelmiş, o halde derhal vahye müracaat etmeliydi, derhal lisaniyle doğru olan vahyi söylemeliydi. Görülüyor ki Garânık meselesinin aslı yoktur. Bu, sadr-ı islâm devrinden sonra islâmiyete kasdetmeyi üzerlerine almış olan bir grubun düzüp ortaya attığı, uydurup söylediği bir şeydir.

Bu iftirayı uyduranların cür'etine bakın da hayret edin ki, onlar bu iftiralarıyla İslâmiyet'in ana davasına hücûm ediyorlardı: O da tevhid akîdesi.

Hazret-i Muhammed, bu itikaadı insanlara bildirmek için gönderilmişti. Kendisi ilk andan itibaren bu itikaadın bütünlüğünden hiçbir şey feda etmeyi kabûl etmemişti. Kureyş, Onu bu yoldan caydırmak için servet vermeyi, kendilerine hükümdar yapmayı vaadetmişler, O bunların hepsini reddetmişti. İtikaadından zerre kadar fedakarlıkta bulunmamıştı. Hem bunlar Mekkelilerden ancak birkaç kişinin kendisine tabi olduğu zamanlarda idi. Kureyş Onun ashabına her türlü ezâyı revâ görmüşler, yine muradlarına nail olamamışlar, Onu Allah'ın emirlerini halka tebliğ etmekten çevirememişlerdi. Muhammed'in en çok salâbet görterdiği tevhid meselesini seçerek Ona taarruz etmeleri bu müfterilerin cüretlerindeki akılsızlığa delalet eder. Aynı zamanda bunu tasdike meyledenlerin de kimsenin aldanmaması lazım gelen bir meselede aldandıklarını gösterir.

Garânık meselesinin aslı faslı olmadığı apâşikardır. Habeşistan'dan müslümanların geri dönmeleriyle bu hikaye arasında hiçbir münasebet de yoktur. Çünkü bunlar, yukarıda geçtiği üzere, Ömer'in islâmiyeti kabûl etmesi ve islâm davasını, eskiden ona muhâlefet ettiği kadar yüksek bir hamiyetle ve gayretle benimsemesi üzerine, Kureyş'in bir müddet için müslümanlara dokunmaması üzerine geri dönmüşlerdir. Habeşistanda bir isyan çıkması da onların geri dönmelerine sebep olmuştur. Kureyş, bunların geri döndüklerini anladıktan sonra, Muhammed'in daha fazla kuvvetlenmesinden ürkerek çarçabuk anlaştı. Ve Hâşim oğullarıyla her türlü alakayı kesmek, onlarla kız alıp vermemek, onlarla alış veriş etmemek, onlarla görüşüp konuşmamak, düşüp kalkmamak için bir andlaşma yaptı. Ve imkan buldukları anda Muhammed'i öldürmeyi aralarında kararlaştırdılar." [18]

EBÛ BEKİR'İN HABEŞ'E HİCRET TEŞEBBÜSÜ

Buharî'nin Medîne'ye hicret bâbında anlattığı üzere Hazret-i Ebû Bekir de bir aralık Habeşistan'a hicret etmeyi düşünmüş ve bu maksatla yola çıkmıştı. Hazret-i Ebû Bekir gibi nüfuz ve mevki sahibi bir zatı hicrete sevkeden sebep Kureyş'in ezâ ve cefâsına maruz kalması değil, âşikâre Kur'an okuyamaması idi. Müşrikler onu da yüksek sesle Kur'an okumaktan menediyorlardı. Çünkü o Kur'an okurken işitenler dinliyorlar, Kur'an'ın tesiri onların ruhlarını sarıyor, müslüman oluyorlardı. Kureyş ise İslâm'ın intişârını önlemek için her çareye baş vuruyor, elden gelen her şeyi yapmaktan çekinmiyordu. Ebû Bekir'i âşikâre Kur'an okumaktan menetmeleri ona ağır

(18) Hayât-ı Muhammed, sh: 163-164.

geldi ve Habeşistan'a hicret yolunu tuttu. Mekke'den Yemen'e doğru beş konak mesafede olan Birkü'l-Gamad'a kadar gitti. Orada İbnü'd - Dağne'ye tesâdüf etti. O da ona nereye gittiğini sordu. Hazret-i Ebû Bekir:

– Kureyş, bana içinde doğduğum ve büyüdüğüm şehirde serbestçe ikaamete engel oluyor, onun için huzur ve sükûnet içinde Allah'ıma ibadet edebileceğim bir yere gitmek istiyorum, dedi.

Kabîlesinin reisi olan İbnü'd - Dağne, Mekke'nin Hazret-i Ebû Bekir gibi değerli bir şahıstan mahrum kalmasını istemiyerek onu bu hicretten vaz geçirmiş, kendi himâyesine alarak Mekke'ye götürmüş, Kureyş Kabîlelerine şöyle demişti:

– Misafirleri konuklayan, yoksulları doyuran, akrabasına candan bağlı olan, ihtiyaç zamanında herkese yardım eden böyle bir adamı memleketinizden çıkarmak mı istiyorsunuz?

Kureyş reisleri şöyle cevap verdiler:

– Kur'an'ı yüksek sesle okamamak şartıyla burada ikaamet edebilir. Çünkü onun sesi gençlerimizin ve kadınlarımızın ruhları üzerinde tesir ediyor:

Böylece İbnü'd - Dağne'nin ısrârı üzerine Hazret-i Ebû Bekir hicretten vaz geçmiş, Mekke'de kalmıştı. Nihayet evinin yanında bir mescid inşâ ederek orada yüksek sesle Kur'an okumaya başladı. Son derece ince duygulu ve yumuşak kalpli olan Hazret-i Ebû Bekir Kur'an okurken gözlerinden yaşlar boşanır, onun bu huşû ve hudû hâli herkesin kalbini yumuşatırdı. Bu defa Hazret-i Ebû Bekir'i himayesine almış olan İbnü'd - Dağne'ye şikâyet etmişler, o da böyle yapmakta devam ederse himayesini geri alacağını söylemiş, Ebû Bekir de:

– Senin himayene ihtiyacım yok, bana Allah'ın himayesi kâfîdir, demişti.

———oOo———

YEDİNCİ BÖLÜM

KUREYŞ'İN YAPTIĞI KÖTÜLÜKLER VE BOYKOT (1)

BOYKOT NİÇİN İLÂN OLUNDU?

Kureyş'in gösterdiği şiddet ve mukaavemete rağmen İslâmiyet günden güne ilerliyor, kalpleri fethederek saflarını takviye ediyordu. Hazret-i Hamza ve Ömer'in İslâmiyete girmeleriyle İslâm dini şevket kazanmıştı. Necâşî gibi bir hristiyan hükümdar müslümanları himaye etmiş, Kureyş'in elçilerini eli boş geri çevirmişti. Bunlar Kureyş arasında büyük endişeler doğurdu. Kureyş, müslümanlara karşı kat'î harekete geçmek zamanı geldiği fikrinde idiler. Manzara şöyle idi:

Hazret-i Ömer'in Müslüman olması Kureyş'i çok sarsmıştı. Çünkü Hazret-i Ömer, İslâmiyete girmeden önce nasıl bir islâm düşmanı idiyse müslüman olduktan sonra İslâm davasını aynı şiddetle ve hamiyetle benimsemiş, İslâm'ın sağ eli olmuştu. Müslüman olduğunu gizli tutmak lüzûmunu bile duymamış, herkese İslâmiyeti kabul ettiğini ilan etmiş, Kâ'be'de âşikare namaz kılmıştı. Ondan sonra müslümanlar başka bir vaziyet almışlardı. Müşrikler anladılar ki, böyle işkence yapmakla, şiddet göstermekle kimseyi dininden çeviremiyecekler, müslümanlığın ilerleyip yayılmasına mani olamayacaklar. Nasılki bunca zulüm ve ezaya rağmen tek bir müslüman dininden dönmemişti. Kureyş'i endişeye düşüren ikinci bir cihet de müslümanların hariçten gördükleri muzaheretti. Müslümanlar icâbında yerlerini, yurtlarını, mallarını, mülklerini bırakarak yabancı memleketlere iltica yolunu tutuyor ve kendilerini himaye edecek eller buluyorlardı. Bunları müşrikler gözden kaçırmadığından çareler düşünüyorlardı. Nihayet yeni bir çareye baş vurdular. Bugün de tatbik edilmekte olan selbî mukaavemet,

(1) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; El-Kâmil, İbn-i Esir.

boykot yolunu tuttular. Toplanarak bir karar aldılar. Hâşim oğulları ile her nevi alakayı kesecekler, kız alıp vermiyecekler, alış veriş yapmıyacaklar, görüşüp buluşmayacaklar. Bu andlaşmayı yazıp Kâ'be duvarına astılar. Ve böylelikle ona kudsî bir mahiyet vermiş oldular. Bu andlaşmayı Mansur b. İkrime yazmıştır.

Kureyş bir defa da böyle bir siyâsetle, münâsebetleri kesmek, aç bırakmak usûlünü tatbiki, bir de bunu denemeyi karar altına aldılar. Ve bu usûlün işkence ve baskı siyâsetinden daha tesirli olacağını sandılar. Fakat ezâ ve cefâdan da vaz geçmiş değillerdi.

ABLUKADA SIKINTILI GÜNLER

Kureyş, her nevi münasebetleri kesmekle pek yaman bir işe başlamışlardı ve Hâşim oğullarını aç öldürmeye niyet etmişlerdi. Haşim oğulları böyle muhasara halinde üç sene kaldılar. Pek müşkül anlar, sıkıntılı günler geçirdiler. Gün oluyordu ki, müslümanlar ağaç yaprakları yiyorlardı. Sa'd b. Vakkas, bir gece bir deri parçası bulmuş, onu suda ıslatmış, sonra ateşte kavurduktan sonra su ile karıştırarak yemişti.

Çocukların açlıktan feryatları etrafı tutuyordu. Yürekler acısı bu hal Kureyş'in merhametsiz kalbinde hoşnudluk doğuruyordu. Maamâfih müslümanların bu haline acıyanlar da yok değildi. Bir gün Hazret-i Hatice'nin kardeşi oğlu Hakîm ibn-i Hizâm, kölesiyle ona biraz buğday göndermişti. Köle yolda Ebû Cehil'e tesadüf etmiş, Ebû Cehil kölenin elinden buğdayı almak istemiş, fakat müşriklerden Ebü'l-Bahterî onu muâhaze ederek:

– Halasına bir mikdar buğday göndermek isteyen bir insana karşı gelmek doğru değildir, demişti.

Haşim oğullarından olmadıkları halde onlara acıyanlar varken, Ebû Leheb öz kardeşlerinin, hısım ve akrabasının açlıktan ölmesini istiyor, muhasara çemberini sıkıyordu. Mekke'ye yiyecek getiren kervanları şehir kenarında karşılar: Haşim oğullarına birşey satmayın, pahalı isteyin ki onlar almasın, üst tarafını ben öderim, derdi ve gıda maddelerinin Haşim oğullarına gitmesine mani olurdu. Bu boykot hareketi üç sene sürdüğüne göre bi'setin yedinci senesinden onuncu senesine kadar devam etmiştir. Bu üç sene zarfında müşrikler İslâmiyeti boğmak için ellerinden gelen herşeyi yapmışlarsa da muvaffak olamamışlar, hakka ve hakîkata karşı kalkan o başlar, netîcede yine mağlûp olmuşlardır. Kureyş böyle aç bırakmak siyasetiyle birşey elde etmek, İslâmiyeti imha eylemek şöyle dursun, bilakis bu abluka yıllarında da islâmiyetin nurları Arabistan muhitini aydınlatmaya de-

vam etti. Müslümanlığın her tarafta sözü edilir, kadri bilinir oldu. İslâmiyet'in bu gibi ağır şerâit altında olmasına rağmen intişarı müşriklerin şiddetini artırdı. Çünkü Kureyş, Arap kabileleriyle münasebetleri sayesinde yaşayabiliyordu. Ticaret hayatı buna bağlı idi.

Kureyş'in islâmiyete karşı durmak için gösterdiği bu gayret ve şiddet hakikaten çok şayan-ı hayrettir. Onları buna sevkeden sebep acaba ne idi? Peygamber'i, Peygamber'in ailesini tehdit ettiler, İslâm dini ile ve bu dine girenlerle alay ettiler. Hazret-i Peygamber'i gözden düşürmek için her çareye baş vurdular. Onu aldatmak için mal ve saltanat vaadettiler. Beşerî ihtirasları tahrik edecek her vaadde bulundular, müslümanları yerlerinden, yurtlarından ayrılmak zorunda bıraktılar. Mallarına göz koydular. Müslümanları aç bırakarak din yolundan çevirmek istediler. Fakat bütün bu gayretler boşuna gitti. Hazret-i Peygamber, bütün insanları hak yoluna da'vete devam etti. Beşeriyeti nura ve hidayete çıkarmak, fazilet ve saadete kavuşturmak için her şeye tahammül etti.

KUREYŞ'İN BAŞ VURDUĞU ÇARELER

Kureyş, hudut tanımaz bir inadla küfür ve dalaletinde devam ediyor, İslâmiyet'in intişarına mani olmak istiyordu. Hazret-i İbrahim'in Allah'a ibadet edenler için bina ettiği Kâ'be'yi bir put müzesi halinde tutmaya sanki and içmişlerdi. Putlarına hiç kıyamıyorlardı. Kureyş'in, İslâmiyet Arap kabileleri arasında intişar ederek kuvvet bulacak ve putları yıkacak diye akılları oynuyordu. İslâmiyeti önlemek için elinden propaganda silahını hiçbir zaman bırakmıyordu. Ve bu silahı büyük bir meharetle kullanıyor, ondan çok mühim neticeler bekliyordu. Fakat bu silah her zaman onların işine yaramadı. Onlar türlü türlü iddialarla, yalan ve dolanla, iftira ve bühtanla, uydurma şayialarla karşı tarafı sarsmak istiyorlar, Mekke'nin içinde ve dışında, Arabistan'da yaşayan Arap kabileleri arasında İslâmiyet'in intişarına sed çekmek için durmadan çalışıyorlar, Müslümanları Araplarla görüştürmemeye uğraşıyorlardı. Mekke ticaret merkezi olmakla beraber aynı zamanda mukaddes bir yerdi. Kâ'be-i Muazzama ve Beyt-i Şerif orada, Arapların tapındıkları en büyük putlar burada. Gelen Araplar mutlaka Kâ'be'yi tavaf ediyorlardı. Onun için müşrikler müslümanlara Harem-i Şerif'te Kur'an okutmak istemiyorlardı. Çünkü, gelen kabilelerin Kur'an okunurken dinleyip müslüman olmasından korkuyorlardı.

Bunlardan başka Arapların Ukâz, Mecenne, Zülmecaz gibi meşhur panayırları vardı. Buraya gelen halka, Hazret-i Peygamber Kur'an okur, onları hakka da'vet ederdi. Nasıl ki, Ebû Leheb onun ardı sıra gezer, taşlar atar,

bunu dinlemeyin diye, propaganda yapardı. Fakat Ebû Leheb'in ve emsalinin yaygaralarına rağmen bu yolda islâmiyeti kabul edenler oluyordu. İşte bunun içindir ki, Müslümanlara karşı boykot ilan ederek, içtimaî tecrid yaparak Hazret-i Muhammed'in bu temaslarına nihayet verdiler.

Eskiden Peygamber'imiz Mekke'ye gelen hacılarla temas ederek onlara Kur'an okur, dinleyenlerden müslümanlığı kabul edenler bulunurdu. Nasıl ki, yukarıda Kur'an-ı Kerim'in te'siri bahsinde bu nevi'den birçok misaller geçmişti. Ve bizzat Kureyş, Hazret-i Peygamber'i dinleyenler müslüman olmasın diye, Kur'an dinlemenin önüne geçmek için tertibat almışlardı. Peygamber Kâ'be'yi tavafa gelenlere putların boş ve asılsız şeyler olduğunu söyler, onları din-i İslâm'a da'vet ederek Allah'ın birliğini, eşi ve ortağı olmadığını tebliğ ederdi. Hazret-i Peygamber Mekke'ye gelen kabilelerle temasa başlayınca kureyş bunun doğuracağı neticeden ürkmüşler, Velid b. Mugîre'nin başkanlığında bir toplantı yaparak gelen kabilelere Muhammed hakkında diyeceklerini kararlaştırmışlar, bu hususta söz birliği yapmışlardı.

Kureyş, Hazret-i Muhammed'i gözden düşürmek için nelere baş vurmadılar. Meselâ Mekke'de Merve'de Hrıstiyan bir köle olan Cebr'in yanına gelip orada oturması; Hazret-i Muhammed için bir ittiham vesilesi yapıldı. Kureyş, Hazret-i Peygamber'in bildirdiği şeylerin çoğunu bu köleden öğrendiğini ortaya sürdüler. Kur'an-ı Kerim Kureyş'in bu iddiasını şöyle reddetmektedir: ولقد نعلم انهم يقولون انما يعلمه بشر لسان الذى يلحدون اليه اعجمى وهذا لسان عربى مبين (2) **"Biz biliyoruz, onlar, bu Kur'an'ı ona bir beşer öğretiyor diyorlar, halbuki batıl sözlerle hakka mugaayir olarak kendisine isnad ettikleri kimsenin lisanı a'cemidir, yabancıdır, bu Kur'an ise apacık ve parlak Arabidir."**

Kureyş'in Hazret-i Muhammed hakkındaki her sözü gibi bu iddiaları da ne gülünçtür. Bunca yüksek hakikatları; esasları bir köle öğretsin! Bu olur mu? Bunu akıl ve mantık kabul eder mi?

Buna benzer bir iddia da Bahira ile görüşmesi münasebetiyle müsteşriklerce ortaya atılıyor. Bu yeni iddia da müşriklerin eski iddiası kadar çürüktür. Bunca hakaayık-ı aliyeyi kısa bir seyahatte birkaç saat zarfında öğrenivermek, ne de kolay! O zaman yeryüzünde dini buhran ve kargaşalık vardı. Dinin özü ve cevheri kaybolmuştu. Tevhid dininin esasları unutulmuştu. Eğer onlar mevcud olsa, dükkandaki köleler, manastırlardaki keşişler onları bilse, halka öğretirler, yeryüzü zulmetten kurtulurdu.

---

(2) Nahl sûresi, ayet: 103

İslâmiyete menba' olarak hangi din mevcut idi? Böyle bir din mevcut olsa İslâmiyet'in kurulmasına ne lüzum vardı? Bütün bunlar müşriklerin eski iddiasının, müsteşriklerin yeni davasının esassızlığını göstermektedir.

Hülasa, Kureyş nice propaganda vasıtalarına baş vurduysa hiçbirinden beklenen neticeyi alamadı. Hazret-i Peygamber'in getirdiği İslâm dininin parlak ışıkları insanların dimağlarını aydınlatıyor, İman nuru gönüllere doluyordu. Bir def'a Devs kabilesinin şairi olan Tufeyl b. Amr Mekke'ye gelmişti. Kureyş ona Hazreti Muhammed hakkında, söz birliği ettikleri üzere, nice iftiralı sözler söylemişti. Tufeyl diyor ki:

"Bana Muhammed hakkında öyle korkutucu şeyler söylediler, o kadar çok şeyler anlattılar ki; onlara inandım ve Muhammed'i dinlememeye karar verdim. Bir gün Kâ'be'de bulunuyordum. Orada Hazret-i Muhammed'e tesadüf ettim. Kendi kendime dedim ki: Ben iyiyi kötüyü ayırd edemeyecek bir adam değilim. Sözün güzelini çirkininden seçmeye kaadir benim gibi aklı başında bir insan, neden Onu dinlemekten kaçınsın? Dinlerim: Sözleri güzelse kabul ederim, değilse bırakırım, dedim. Ve Hazret-i Muhammed'in arkasından evine kadar gittim. Ona içimden geçeni arzettim. Bana Kur'an okudu ve ben de derhal müslüman oldum."

Tufeyl kendisi müslüman olduğu gibi kabilesi nezdine döndüğünde keyfiyeti onlara da anlattı. Onların bir kısmı müslüman oldu. Bir kısmı: Biz daha biraz bekliyeceğiz, dedilerse de Tufeyl, kabilesi arasında İslâmiyeti yaymak için faaliyete geçti ve kabilesinin çoğu müslüman oldu. Bunun emsali hadiseler pek çoktur. Sırası düştükçe hep bahsolunmaktadır.

Hazret-i Muhammed'in davetine icabet edenler yalnız putperest Araplar değildi. Hristiyan dininde olanlardan da müslümanlığı kabul edenler vardı. Hazret-i Muhammed'in Peygamberliğini duyanlardan yirmi kadar Hristiyan Mekke'ye gelmişti. kendisiyle görüşmüşler. Ona soracakları şeyleri sormuşlardı. Aldıkları cevaplar onların çok hoşlarına gitmişti. Yirmisi birden İslâmiyeti kabul ettiler. Hazret-i Muhammed'i tasdik ederek Onun hak peygamber olduğuna inandılar. Bu hadise Kureyş'i çok kızdırdı. Onlar putperestlerin müslümanlığı kabulünü önlemeye çalışırken, şimdi de Hristiyanlar kendi ayaklarıyla gelip Müslüman oluyorlardı. Kureyş İslâmiyeti kabul eden bu Hristiyanlara fena halde içerlemişler, sövüp saymışlar ve onlara:

– Böyle taifeyi Allah kahretsin, sizin dininiz üzere olan kimseler, bu adamın ne dediğini öğrenip kendilerine haber götürmeniz için sizi buraya gönderdiler. Sizse onunla düşüp kalktınız ve dininizden dönüp Ona katıldınız. Bu ne münasebetsizlik! dediler.

Fakat Kureyş'in bu sözleri o Hristiyanları Hazret-i Muhammed'e uymaktan geri çevirmedi. Bilakis onların inançları arttı. İmanlarına iman kattılar

* * *

Kureyş Haşim oğullarını Şi'b-i Ebî Talib'de, yani Mekke kenarındaki dağlardan birinin vadisinde ablukaya alalı üç sene olmuştu. Orada son derece sıkıntılı günler geçiren müslümanlar her fedakarlığı göze almışlardı. Şunu da bilelim ki, bu abluka kararı Haşim oğulları hakkında idi. Müslüman olsun, olmasın Haşim oğullarından olanlar ablukaya tabi tutuluyordu. Yalnız en büyük islâm düşmanı olan Ebû Leheb, o bu ablukanın dışında bırakılmıştı. Müşrikler, onun islâm düşmanlığına mükafat olarak böyle bir cemilede bulunmuşlardı. Ebû Leheb ablukadakilere karşı şiddet gösterenlerin başında gelirdi.

Müslümanlar ablukada kaldıkça hariçle temastan memnu idiler. Ancak Araplarca mukaddes aylar olan ve kan dökmek haram addolunan Eşhür-i Hurumda: Muharrem, Recep, Zilka'de, Zilhicce aylarında Müslümanlara karşı muameleleri değişirdi. Çünkü bu aylarda bütün düşmanlıklar unutulur, ellerden silahlar bırakılır, tecavüz ve intikamlar durdurulurdu. Eşhür-i Hurum geçince abluka yine bütün şiddetiyle başlardı.

Haşim oğullarının böyle içtimaî bir tecrîde tabi tutularak halkla temastan menedilmeleri, yiyip içecek almaktan mahrum bırakılmaları bazı insaflı kimselerin gayret ve hamiyetine dokunuyordu. Herkesin kalbinden merhamet ve şefkat duyguları silinmiş değildir. Yeryüzünde insanlık ölmüş değildir. Bu mahrumiyetin uzun sürmesi, müslümanların Kureyş'in ezalarına, haksızlıklarına maruz kalması Kureyş içinde bir kısmını insafa getirdi. Kardeşleri, amca oğulları, dayıları haklarında reva gördükleri bu zalimane harekete nedamet edenler bulunmaya başladı. Esasen Kureyş'ten bazıları Müslümanların ablukada bulundukları vadiye yiyecek götürüp gizlice vermeseler, müslümanlar açlıktan ölürlerdi. Bu sırada müslümanlara karşı en iyi duygularla hareket edenlerden biri Amr oğlu Hişam'dı. Hişam develerine yiyecek yükler, geceleyin onları yola çıkarır, vadinin ağzına geldiği zaman develerin başlarını serbest bırakır, onları salıverirdi. Develer vadiye girerlerdi. Orada muhasarada bulunanlar develerin üstünde ne varsa alıp geri çevirirlerdi.

BOYKOT KARARININ YIRTILMASI

Hişam, Kureyş'in boykotaj ilaniyle çok zalimcesine bir hareket yaptığına kaanî idi. Bu harekete karşı beslediği isyan duyguları günden güne alev-

leniyordu. Nihayet bir gün Hişam, Abdü'l-Muttalib'in kızı Âtike'nin oğlu, Züheyr b. Ebû Ümeyye'nin yanına gitti ve onunla bu hususta konuşma yaptı.

– Ya Züheyr, dedi. Sen güzel güzel yiyorsun, giyiniyorsun; karılarının yanında yaşıyorsun da dayılarının halini hiç düşünüyor musun? Onlar neler çekiyor biliyor musun? Ne bir şey satabiliyorlar, ne de birşey satın alabiliyorlar! Bizden kız almıyorlar, biz de onlardan kız almıyoruz. Yemin ederim ki Hişam oğlu Ebü'l-Hakem'in (Yani Ebû Cehil'in) dayıları hakkında böyle bir şey yapılmaya karar verilse de sen onu bu işe davet etseydin asla razı olmazdı. Züheyr şu cevabı verdi.

– Yalnız başıma ne yapabilirim; ben bir kişiyim. Daha başka bir arkadaş olsa! Hişam şöyle mukaabelede bulundu:

– Aradığın arkadaşı buldun, işte ben o ikinci adamım!

Bu ikisi anlaştıktan sonra Mut'im b. Adiyy'in yanına gittiler. Hişam ona da:

– Abd-i Menaf oğulları aç kırılsın, bunu mu istiyorsun? dedi. O da:

– Yalnız başına ne yapabilirim? deyince, Hişam:

– Züheyr ve ben anlaştık, dedi. O da:

– Üçüncü de benim, diyerek onlara katıldı.

Dördüncü arkadaş bulmak üzere Ebü'l-Bahterî b. Hişam'a gittiler. Onunla da aynı şekilde anlaştılar. Hişam:

– Ben, Züheyr, Mut'im ve sen dört kişi olduk, dedi. Sonra yanlarına Zem'a b. Esved'i aldılar ve bu beş arkadaş toplanarak Haşim oğullarını ablukada bırakan andlaşmayı bozmaya karar verdiler ve bu maksatla Kâ'be'ye gittiler.

Züheyr evvela Kâ'be'yi tavaf ettikten sonra orada toplanmış olanlara şöyle hitab etti:

– Ey Mekkeliler, dedi. Hepimiz istediğimiz gibi yiyoruz, giyiniyoruz, refah ve saadet içinde yaşıyoruz, fakat Haşim oğullarını herşeyden mahrum ediyoruz. Alış veriş edemiyorlar, onların böyle açlıktan ölmeleri reva mıdır? Yemin ederim ki, şu zalim anlaşma, şu öldürücü sahife yırtılmadıkça ben duramayacağım!

Ebû Cehil bu sözleri işitince hemen ortaya atıldı ve:

– Yalan söylüyorsun, andlaşmamızı bozmayız, dedi. Fakat öteden Zem'a Ebü'l-Bahterî, Mut'im ve Hişam, Züheyrî teyid ve takviye ettiler, Ebû Cehile:

– Asıl sen yalan söylüyorsun, dedier. Züheyr:

– Bu andlaşmaya biz zaten razı değildik, dedi. Ebû Cehil bu işin bir anlaşma eseri olduğunu anladı. Ve bu cin fikirli adam herkesin bu hususta birleşmiş olduğunu görünce, ekseriyete karşı gelmek bir kötülüğe yol açar korkusuyla durdu ve hatta geriledi. Mut'im andlaşlamayı parçalamak üzere yürüdü. Fakat böceklerin (Allah adıyla) kelimelerinden başka her tarafını yemiş olduklarını gördü. Böylece Haşim oğulları ablukadan çıkarak Mekke'ye döndüler, halk arasına katıldılar. Bu hadise bi'setin onuncu yılında idi.

Boykot kararının kaldırılması hakkında tarihlerin nakli, akıl ve mantığın aldığı şey böyle iken, bazı tarihçiler burada da şüpheli şeyler rivayet etmekten geri kalmamışlardır. Andlaşmayı yırtanlar putperestlerden oldukları halde nasıl olmuş da bunu yapmışlarmış. Çünkü Muhammed'e gitmişler, onunla konuşmuşlar, Kureyş ilahlarına hiç olmazsa birazcık mevki vermesini istemişler, bunun üzerine sulh yapmışlar, İbn-i Cübeyr ve Katade'ye nisbet olunan bu rivayet esassızdır. "Onlar isterler ki sana vahyettiğimiz şeyden gayriyle bize iftira edesin. İşte o zaman seni candan dost tanıyacaklar. Biz seni hak üzere sabit kılmasa idik, sen de ısrarları üzerine onlara az bir şey meyl edeydin, biz işte sana o zaman hayatın da katmerli, ölümün da katmerli acısını tattırırdık. Ve sen bize karşı hiçbir yardımcı bulamazdın."(3)

Bu ayetler bunun üzerine nazıl olmuşmuş. Halbuki yukarıda, böyle esassız rivayetlerden birinde bu ayetlerin Garânık hikayesi münasebetiyle nazil olduğunu söylüyorlardı. İşte garip ve asılsız rivayetler böyle birbirini takib eder durur. Bu ayetlerin nüzul sebebi, yukarıda da söylediğimiz gibi çok başkadır. Gerek Garânık Kıssası ve gerekse boykot andlaşmasının yırtılması ile hiçbir alakası yoktur. Tekrar edelim ki, Atâ, Abdullah ibn-i Mesud Hazretlerinden naklen bu ayetlerin şu sebeple nazil olduklarını rivayet etmektedir: Sakif'ten (Tâiflilerden) bir heyet gelmiş ve kendi vadilerinin Mekke vadisi gibi harem sayılmasını, yasak bölge addedilerek ağaçlarına, kuşlarına, yabani hayvanlarına dokunulmamasını istemişler. Buna karşı Hazret-i Muhammed vahiy gelmeden derhal cevap veremiyeceğinden; bunun üzerine bu ayetler nazil olmuştur.

KUREYŞ NİÇİN MÜSLÜMANLIĞI KABUL ETMİYORDU?

Abluka kalktı, fakat müşriklerle Hazret-i Muhammed'in mücadelesi sona ermiş değildi. Bu, hayırla şerrin, faziletle rezaletin, hak ile batılın

(3) İsrâ sûresi, ayet: 73-75

mücadelesi idi. Kureyş İslâmiyeti kabul etmedikçe bu mücadele duracak değildi. Kureyş acaba İslâmiyeti niçin kabul etmiyordu? Doktor M. Hüseyin Heykel Paşa'nın (Hayat-ı Muhammed) adlı eserinde ileri sürdüğü mütalaları dinleyelim. Müsavattan korkmak, mevkî endişesi, hased, rekabet, ahirette hesaba çekilmekten korkmak bunların başlıcalarıdır.

"Fakat hakikaten yıllar, yüreklerin katılığını ve köhne şeylere karşı duyduğu muhafazakarlığı gidermeye kafi midir? Bu ancak seçkin kimselerin ve içlerinde olgunluğa ermek için sürekli bir temayül hissedenlerin kârıdır. Bunlar, bütün ömürleri boyunca inandıkları hakikatları tartarlar, ölçerler ve bu hakikatlara katışmak isteyen batıl şeyleri söküp atarlar. Bunların gönüllerinin ve akıllarının potası daima kaynamaktadır. Her yeniyi alır, eritir, temizler, tortularını atar ve onda iyilik, hayır, hak ve güzellik namına ne kalırsa onu alır. Bunlar yüce hakikatı her şeyde, her yerde ve her dilde ararlar. Lakin bunlar her devirde, her milletin seçkin bir özü olduklarından daima az bulunurlar. Ve bunlar servet sahibi, nüfuz ve saltanat sahibi kimselerle aralarında en geniş bir husumetin açıldığını görürler. Zira bu ikinci zümre daima her yeniden korkar, onu servetlerine, nüfuz ve saltanatlarına dokunacak, onları yıkacak sanırlar. Zira onlar hayatta bu gibi maddî şeylerden, mal ve saltanattan başka bir hakikat tanımazlar. Onlar için manevi kıymetler yoktur. Yalnız madde vardır. Eğer birşey servet ve saltanatlarının artmasına hizmet ediyorsa, işte onlarca hakikat odur. Yardım etmez veya bunlar üzerinde şüphenin gölgesini bile uyandırırsa batıldır. Onun için servet sahibinin nazarında fazilet, servetini artırmak şartıyla haktır. Fakat onu servetinden mahrum ederse fazileti tanımaz, batıl sayar. Yine bunların nazarında din, haktır; şayet ihtiraslarına ram olursa, nefsinin arzularına alet yaparsa, batıldır; bu ihtiraslara karşı gelip onları dizginlese ve kırsa bile! Nüfuz sahipleriyle saltanat sahipleri de bu meselede servet sahiplerinden farksızdır. Bunların hepsi de korktukları bir yenilikle karşılaştılar mı, ekmeklerini sayelerinde kazanan kitleyi, o yeniliği ileri süren, o yenilik davasını benimseyen kimselere karşı harekete geçirirler. Küflenmiş ve ruhunu kaybetmiş eski müesseselerin kutsiyeti namına kitleyi kendi menfaatleri için kalkındırarak eski müesseseleri temsil eden heykellerin mukaddes ruhu yaşattıklarını iddia ederler. Kitle onlara ekseriyetle yardım eder. Çünkü o, herşeyden önce kendi ekmeğinin çıkışına bakar, rızkını düşünür. Ve bir hakikat ki, nekadar güzel ve ne kadar heybetli olursa olsun, bir mabedin dört duvarı arasında kapanıp kalmaz, kitle ona akıl erdiremez. Hakikatın hür yaşaması gönülleri fethetmesi ve beslemesi lazım geldiğini, hiç bir kalbin ölünce yaşamayacağını, katı yürekliliği hangi raddeye varırsa varsın hiçbir nizamın ona karşı duramayacağını ve hiç bir satvetin onu yıkamayacağını ne bilsin?

Onun için birbirlerinden habersizce geceleri Kur'an dinlemek için sokaklardan sürünerek giden kimselerden ona inanmaları nasıl beklenirdi? Çünkü Kur'an onların işledikleri birçok şeyleri çirkin buluyor, onları muaheze ediyordu.

Kur'an nazarında iki gözü kör bir adamla servet sahibi, şan ve mevki sahibi bir kimse arasında hiçbir fark yoktu. Şeref ve itibar ancak kalp temizliği ile elde edilirdi; servet ile değildi." (4)

Sonra Kur'an bütün insanlara hitabederek:

ان اكرمكم عند اللّٰه اتقيكم

"Allah nezdinde en iyiniz ve en şerefliniz, en takva sahibi olanınızdır." *(Hucurat sûresi: 13. ayet)* diyordu. İnsanın şerefi, vazifesini en iyi ve temiz yapmakta, kötülüklerin her türlüsünden sakınmakta idi. Bunun dışında bir ölçü yoktu. Müslümanlık tam bir müsavat getiriyordu. Kureyş bu müsavattan çok korkuyordu. Zengin, fakir, efendi, köle hepsi de Allah'ın kulu idi. Bu müsavat prensibini Kureyş ululları bir türlü kabul edemiyordu. Onlar halk tabakasından biriyle beraber olmaktan ar ediyorlardı. Hazret-i Muhammed "Arabın, Arap olmayan üzerine hiçbir üstünlüğü yoktur!" demekte idi. Müşrikler, bu müsavat prensibinden çekindikleri için İslâmiyet'e düşman kesiliyorlardı. Bugün yeryüzünde müsavat prensibi fikrinin tahakkuk ettiği bu devirde İslâmiyeti tebcîl etmek gerektir. Ebû Süfyan ve emsali, atalarının dinlerinden ayrılamıyorlarsa, bu onun hak olduğuna inanmalarından değil, belki kendilerine servet ve mevki sağlayan bir hayatın devamını istemelerindendi. Onu elden kaçırmamak için döğüşmeyi bile göze alıyorlardı.

Kureyş'in hased ve rekabet hisleri de onları Hazret-i Muhammed'e uymaktan alıkoyan bir sebepti. Kıskançlık, bu insanların hakikatı görmelerine engel olan fena bir hastalıktır. Kureyş bu hastalığa mübtela idi. Mesela şair Ümeyye b. Ebî Salt, Hazret-i Muhammed'in zuhurundan önce Araplar arasında bir peygamberin çıkacağını söyleyenlerdendi. Hatta bu peygamberliğin kendisine nasib olmasını umuyordu. Fakat vahyin kendisine değil de Hazret-i Muhammed'e gelmesini kıskandı. Ve bu yüzden Hazret-i Muhammed'i tasdik etmedi. Halbuki kendisi hakkı ve batılı ayırd edebilecek bir adamdı. Ve şiirlerinde hikmet vardı. Bir gün onun şiirlerini Hazret-i Peygamber'e okumuşlardı. Hazret-i Peygamber onun şiirlerini beğenmiş ve Ümeyye'nin şiiri iman etti, kendisi küfür üzere kaldı buyurmuştur.

(4) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel sh. 171

Böyle kıskançlık yüzünden İslâm'ın getirdiği hidayet ve nura göz yumanlar kendilerine yazık edenler pek çoktur. Velid b. Muğire de bunlardan biridir. O: "Benim gibi Kureyş'in ulusu ve efendisi olan bir adamla, Sakif ulusu Ebû Mesud gibi bir adam dururken, Allah'ın vahyi Muhammed'e mi geliyor? Halbuki iki yerin ulusu biziz!" demişti. Kur'an-ı Kerim bundan şöyle bahseder: **"Dediler ki, ne olurdu, bu Kur'an iki şehrin (Mekke ile Tâif'in) ulularından birine indirilseydi."** *(Zuhruf Sûresi)*

Şu hadise de çok ibretlidir: Yukarıda bahsettiğimiz veçhile Ebû Süfyan, Ebû Cehil, Ahnes b. Şerik ardı ardına üç gece Hazret-i Muhammed'in evinin dibinde Kur'an dinledikten sonra Ahnes, Ebû Cehil'e sormuştu:

– Muhammed'den dinlediklerin hakkında ne dersin?

Ebû Cehil'in cevabı, bütün hakikatları açığa vuran bir şekilde şöyle olmuştu:

– Muhammed'den dinlediklerim mi? Dinle: Biz Abd-i Menaf oğullarıyla şeref ve mevkii paylaşamadık. Onlar ziyafet verirse biz de veririz, onlar cömertlik gösterirse biz de gösteririz. Onlarla atbaşı beraber olup aynı seviyeye geldiğimiz sırada: "İçimizden peygamber çıktı, gökten Ona vahiy geliyor. Biz buna ne zaman erişebiliriz, vallahi onların peygamberine inanmayız!" dediler.

İşte, Kureyş'in Hazret-i Muhammed'e iman etmemelerinin başlıca sebeplerinden biri haseddir. Kıskançlık duygusudur. "Kıskançlığın ve rekabetin bedevî Araplar üzerinde tesiri pek derindir. İnsanlar çok defa ihtiraslarına kurban olurlar. Bu gibi hastalıklardan kurtulmak için, kalbi temizliyen, ona safvet veren, aklın hakimiyetini sağlayan, hisleri yükseltip cilalayan esaslı bir terbiye lazımdır. Ancak o zaman insan, hakikatı hakikat tanır; dostundan yakınından dinlese de, düşmandan duysa da ondan ayrılmaz. Hakikati Karunların servetinden, İskender'in nüfuzundan, Kayser'lerin saltanatından üstün tutar. Fakat bu seviyeye ermek, ancak kalplerin hidayete ermesine bağlıdır. İnsanların çoğu ise dünyanın mal ve metaına kanarlar, yaşadıkları anın zevkini sürerek basîretlerini körleştirmeyi göze alırlar. Ve bu seviyeye yükselmeyi akıllarından geçirmezler. Bunlar, dünyanın mal ve metaı uğrunda dövüşüp didişirler. Ve hiçbir şey onları hakikatın, iyilik ve faziletin boynuna pençelerini geçirmekten, yahut kemal ifade eden en temiz manaları çiğnemekten alıkoyamaz. Bu vaziyette olan bedevî ruhlu Araplarsa, Hazret-i Muhammed'in etrafında toplananların arttığını görüyor, günün birinde Onun galip gelmesinden ve onlara hakim olmasından, hakimiyetinin bütün Arabistan Yarımadasına yayılmasından korkuyorlardı. Onların buna mani olmak için kan dökmek icabederse, on-

dan bile çekinmeyecekleri şüphe götürmezdi. Onun için bunlar, Hazret-i Muhammed aleyhine her türlü propagandayı yapıyor; Muhammed'le arkadaşlarını ve ailesini muhasara altına alıyor; onlarla alış verişi ve her türlü münasabetleri kesiyor; onları işkenceye uğratıyor ve böylece hasımlarını yok etmek istiyorlardı."

"Kureyş'i Hazret-i Peygamber'e uymaktan, Ona inanmaktan alıkoyan üçüncü bir sebep daha vardı. O da, Kureyş'in, ölümden sonra tekrar dirilmeden, Ahiret hesabından ve Cehennem azabından korkmaları idi. Çünkü Kureyş, ticaret ve riba, fahiş faizcilik yüzünden elde ettiği kazancı eğlence ve sefahat uğrunda sarfeden insanlardı. İçlerinde paralı olanların yapmayacakları eğlence, çekinecekleri hiçbir kepazelik yoktu. Buna mukaabil putlarına adakları ve kurbanları takdim etmekle bütün günahlarının bağışlanacağını sanırlardı. İçlerinden bir adam herhangi bir işe girişmeden önce Kâ'be'ye gider. Orada Hübel'in yanında kur'a oku atarsa, yahut herhangi bir vebali sırtladıktan sonra putlara bir kurban keserse; kendini her şeyi yapmaya hak kazanmış sayardı. İsterse kan döker, ırz ve namus çiğner, hak yer, insan soyar; yol keser, velhasıl herşeyi yapardı. Çünkü adaklar ve kurbanlarla ilahlara verilmesi lazım gelen rüşveti, kurtuluş akçasını vermiş bulunuyor! Halbuki Hazret-i Peygamber'in getirdiği yeni din, insanların yüreğini yerinden oynatan ve tüyler ürperten bir lisanla Allah'ın herşeyi gözettiğini ve bildiğini, insanların yarın Âhiret gününde hesap vereceklerini ve bu hesap verilirken ancak iyiliklerin insana şefaat edeceğini anlatıyordu." (Hayat-ı Muhammed)

Bakınız Kur'an-ı Kerim ne diyor:

فاذا جآءت الصاخة * يوم يفر المرء من اخيه * وامه وابيه * وصاحبته وبنيه *... (5)

"Vaktaki on müdhiş sayha kopar, o gün kişi kardeşinden, anasından, babasından, kendine yar olan karısından ve oğullarından kaçar, onlardan her kişinin o gün kendi başından aşkın işi var, herkes başının kaygusundadır. Gönülleri Allah'a bağlı olanların, o gün öyle yüzleri vardır ki, sabah gibi ışıldar, güler ve müjdelenir. Nice yüzleri de, o gün toz kaplamıştır. Tozları karalar sarmıştır. O tozlu kara yüzlüler kafirler ve facirlerdir."

يوم تكون السمآء كالمهل * وتكون الجبال كالعهن *... (6)

"Ogün gök, erimiş maden gibi, dağlar da, renk renk atılmış yün gibi olur. Bir hısım bir hısmın halini birbirlerine gösterirlerken

(5) Abese sûresi, ayet: 33–42

(6) Meâric sûresi, ayet: 8-18

bile soramaz. Mücrim, diler ki, o günün azabından korunmak için oğlunu, kendisine yar olan karısını, kardeşini, içlerinde yetiştiği kabilesini ve arzda bulunanların hepsini feda etsin ve kendini kurtarsın. Hayır, o azab ateşi, alevli salgın bir ateştir. İnsanın her tarafına saldıran ceza ateşidir. Arkasını dönüp tersine giden ve mal toplayıp toplayıp kasalara yığanı kendine çağırır ve çeker."

يومئذ تعرضون لا تخفى منكم خافية *... (7)

"O gün arzolunup hesaba çekilirsiniz, gizli bir haliniz kalmaz. İşte o vakit kitabını (amel defterini) her kim sağ eliyle alırsa der ki: alın, benim kitabımı okuyun! Çünkü ben bir gün hesabımla karşılaşacağımı sezmiş ve anlamıştım, ona göre hareket etmiştim. O, artık feyizli ve hoşnut edici bir hayat içindedir. Yüksek bir Cennette'dir. Meyveleri, ni'metleri pek yakındır. Kolayca devşirilir. Afiyetle yiyin, için. Bu sizin geçmiş günlerde peşinen başardıklarınızın karşılığıdır. Amma kitabı (amel defteri) solundan tersine verilen kimse der ki: Keşke kitabım elime verilmeseydi! Ve ben hesabımın ne olduğunu bilmeseydim! Keşke işim bitseydi, ölüm herşeyi kesip atsaydı da beni bu hesapla karşılaştırmasaydı! Mal ve menâlim neye yaradı benim? Saltanatım da mahvoldu. Beni berbad etti. Böyle söylenip duran kimseyi tutun, tutun da bağlayın, Cehennem'e yaslayın, boyu yetmiş arşın bir zincire vurun! Çünkü o, büyük ve ulu Allah'a iman etmiyordu. Ve fukaraya bakılması için çare araştırmıyor, kendisi bakmadığı gibi başkalarını da teşvik etmiyordu. Bugün de burada ona dostluk gösterecek bir kimse yok! Onun bütün yiyeceği en kötü şeydir ki, günahkarlardan ve canilerden başka kimse onu yemez."

İnsanları ahlâksızlık bataklarından kurtarmak için, bu yolda korkutucu ayetler çoktur. Cehennem'in bütün tasvirleri ahlaksızlığa karşı yaman bir mücadeledir.

İnsana dehşet veren bu sözler Kureyş'i, Kureyş'in sefahat ve ahlâksızlığa dalanlarını nasıl korkutuyordu. Onlar bundan önce ilahlarına adaklar yaparak onların himayesine sığınıyorlar ve istedikleri kötülüğü yapabiliyorladı. Halbuki şimdi Kur'an, onları kötülüklere verilecek yaman cezalarla korkutuyordu. Artık Kureyş'in Hazret-i Muhammed'e karşı düşmanlığını artıracağında şüphe yoktu. Tekrar dirilmekten ve bu dünyada işledikleri amellerin hesabını vermekten bu adamlar niye bu kadar korkuyorlardı? Çünkü amel defterleri kapkara idi. Allah'ın huzuruna çıkacak

---

(7) Hâkka sûresi, ayet: 18-37

yüzleri yoktu. Zina, içki, kumar, aşırı faizcilik almış yürümüştü. Ahlâksızlık yapanların, dalalete sapanların, kötü akıbetlerini bildirerek aynı yolu tutanların duçar olacakları azabı haber veriyordu. Kureyş, eskidenberi öldükten sonra tekrar dirilmeyi düşünmediklerinden, birdenbire bu haber onları ürküttü. Onlar buna inanmak istemiyorlardı. Onlar hayatı bu dünya hayatından ibaret sanıyorlardı. Bütün endişeleri bu dünya hayatındaki istikbalIeri idi. Hastalıktan, mallarına ve oğullarına bir felaket gelmesinden, onları kaybetmekten çok korkarlar, mevki ve nüfuzlarının bir sarsıntıya uğramasından pek endişe ediyorlardı. Yaşamak, onlarca hayatın gayesi bu idi. O sebeple bu dünya hayatının zevkini çıkarmak için herşeyi yapıyorlardı. Bu zevki bozacağından endişe ettikleri herşeyi uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Önlerinde istikbal bir karanlık perde ile kendilerinden ayrılmış olduğundan ve yaptıkları kötülüklerin başlarına bir bela getirmesinden korktukları için türlü türlü şeyleri uğurlu veya uğursuz addetmekte idiler. Bu sebeple bir çok hurafeler, boş inançlar onları sarmıştı. Kur'a okları atarlar, kuşların uçuşlarından kendilerine göre manalar çıkarırlardı. Putlara kurbanlar keserler, adaklar sunarlardı. Bütün bunlarla hayatın geleceğini sağlamak, bela ve musibetlerden korunarak zevk ve safa içinde bir ömür sürmekti. Fakat ölümden sonraki hayat, Ahiret gününde hesap verme, ceza görme... bunlar hiç de işlerine gelmiyordu. Kötülüklerden sakınanlara vadedilen Cennet'i ümid edecek yüzleri yoktu. Hayatları kötülüklerle yoğrulmuştu. Amel defterleri kapkara idi. Onun için Cennet, hayallerinden bile geçmiyordu. Vakıa Ahiret hakkında bir bilgileri olması lazımdı. Çünkü Yahudilerden ve Hristiyanlardan, onların dinlerinden böyle şeyler olduğunu duymuşlardı. Fakat bunlar onlara pek tesir etmezdi. Çünkü bunların biri de, Cennet ve Cehennemi Hazret-i Muhammed'in dilinden işittikleri kuvvet ve canlılıkla tasvir etmiyordu. Halbuki Kur'an sefahat ahlâksızlığın korkunç akıbetini haber veriyor, zayıflara zulmederek, kimsesizleri çiğniyerek, öksüz malı yiyerek, faizcilikte aşırı giderek mal yığanların yeri Cehennem olduğunu bildiriyordu. Ve o gün pek uzak da değildi. İnsana bugün, yarın bu fani hayata gözlerini yumunca ne varmış, ne yokmuş hepsini anlar. Ahiret mesafesi birkaç adımdan ibarettir. O zaman müşriklerin hali ne olacaktır. İşte Kur'an "Vay müşriklerin haline!" diyerek onlara bu korkunç akıbeti haber veriyordu. Müşrikler ise oraya hazırlıklı olmadıkları için buna inanmak istemiyorlardı. Onun için İslâmiyete arka çeviriyorlardı.

"Arapların Ahiret hayatına akıllarının ermemesine insanın hayret etmemesi mümkün değildir. Çünkü eskidenberi hayır ile şer arasında kopan mücadele hiç yavaşlamadan devam etmekte idi. Onlar bunu görüyorlardı. Hazret-i Muhammed'in bisetinden binlerce yıl önce eski Mısırlılar, ölülerini

Ahiret azığı ile teçhiz ederler, ölünün kefeni içine ölüler kitabını, ölüler neşidenlerini, adaklarını koyarlar, mabedlerinin üzerine mizan, hesap, tevbe, ceza resimlerini yaptırırlardı. Hindliler hoşnud olan ruhun hoşnutluğunu Nirvana ile temsil ederler, kötülerin binlerce yıl süren tenasuhlara uğradıktan yani başka bir hayvan kalıbına girdikten sonra hakikate ererek temizlendiğini, hayra döndüğünü ve o zaman Nirvana'ya ermek için uğraştığını anlatıyorlardı. İran Mecûsileri hayır ve şer mücadelesini, karanlık ve ışık ilahlarının çarpışmasını inkar etmiyorlardı. Yahudilik ve Hristiyanlık ebedi hayatı, Allah'ın rızasını ve gazabını anlatıyordu. Acaba bu Araplara, bunların biri de mi erişmemişti? Bunlardan hiç mi haberleri yoktu? Halbuki Araplar ticaretle meşgul oldukları için yaptıkları ticaret seferlerinde bu milletlerin her biriyle temas etmekte idiler. Bundan başka, Araplar uçsuz bucaksız çöl içinde sonsuzluk ile temas eden kimseler oldukları için gündüzün ortasında ortalığa saçılan alevlerde sezilen ve gecenin karanlığında süzülen ruhlar tasavvuruna daha yakın idiler. Bunların hayır veya şer ruhları olduklarını soruşturmaları icabederdi. Nitekim kendilerini Allah'a yaklaştırdığına inandıkları putların içinde de birtakım ruhların yaşadığına inanıyorlardı. Şüphe yok ki Araplar da kendilerini saran bu esrarla dolu muhit hakkında bir düşünce sahibi idiler. Fakat ticaretle meşgul oldukları için mahsus şeylere inançları daha fazla idi. Sonra, eğlence ve içkiye düşkün olduklarından Ahireti inkar etmek işlerine geliyordu. Onun içindir ki, kişinin bu dünyada karşılaştığı iyi ve kötüyü amelinin cezası olarak tanıyor, bu hayatın ötesinde birşey tanımıyorlardı. Bu yüzdendir ki, Mekke'de nazil olan vahyin ekserisi Arapları korkutmaya ve müjdelemeye dairdir. Çünkü herşeyden evvel ruhları dalaletten kurtarmak lazımdı. Bu ruhları kurtarmak için onları putlara tapmak seviyesinden alıp yükseltmek ve bir Allah'a ibadet etmek seviyesine vardırmak istiyordu. "

"Hazret-i Muhammed ve ashabı" Arapları ve bütün insanları bu ruhî kurtuluşa erdirmek için her türlü eza ve cefaya katlandılar. Bu uğurda her fedakarlık ve feragatı göze aldılar. Ruhî ve bedenî baskı altında kaldılar. Ezildiler, üzüldüler, yurtlarından ayrıldılar. Akrabanın ve oğulların husumetine göğüs gerdiler. Nasıl ki münasebet düştükçe bunlardan bahsolundu.

"Hazret-i Muhammed ve arkadaşları ezaya uğradıkça, canları yandıkça insanları kurtarmak ve kurtuluş yoluna getirmek için daha derin bir hızla hareket ediyorlar, insanlara karşı sevgileri artıyordu. Hazret-i Peygamber, bilhassa hesap günü üzerinde duruyor ve putperestlik şerrinden, günah bataklıklarında boğulmaktan kurtulmak için bilhassa bu Ahiret fikrine, mesuliyet duygusuna dikkat etmek, buna can ve yürekten inanmak lazım geldiğini anlatıyordu. İlk senelerde nazil olan vahy-i İlâhî bilhassa bu noktayı ihtar

ediyor, bu hususta gözlerini açmaya davet eyliyordu. Araplar ise buna ehemmiyet vermiyorlar, bunları inkar etmekte inad ediyor ve bu yoldan yüz çevirmemek için elden geleni yapıyorlardı. Neticede iki taraf arasında alevi sönmeyen bir harp başladı. Bu harpte zaferi İslâmiyet kazandı. Ve bu sayede Allah'ın dini diğerlerine karşı galebe çaldı, üstün geldi." [8]

İKİ BÜYÜK KEDER [9]

HAZRET-İ HATİCE VE EBÛ TALİB'İN VEFATI

(Bi'setin onuncu yılı)

Müslümanlar ablukadan kurtulduktan sonra Hazret-i Peygamber yine halkla temasa başlamıştı. İslâmiyet'in Araplar arasında yayılmasına ve müslümanların sayısının günden güne artmasına rağmen müslümanlar ezâ ve cefâdan bir türlü kurtulamıyordu. Boykot andlaşmasının yırtılmasından henüz bir iki ay geçmişti; Hazret-i Peygamber iki büyük kederle karşılaştı. Birkaç gün ara ile hamisi Ebû Talib ile kendisinin en büyük teselli kaynağı zevcesi Hazret-i Hatice vefat ettiler. Bu iki ölüm Hazret-i Peygamber'e çok hüzün ve elem verdi. Bundan dolayı bu yıla hüzün yılı denilmiştir.

Ebû Talib öldüğü zaman yaşı seksen dolayında idi. Hastalandığı zaman müslümanlarla Kureyş arasındaki gerginlik devam ediyordu. Kureyş'in ileri gelen takımı Ebû Talib'e giderek bu son deminde kardeşinin oğluyla aralarında bir uzlaşma yapmasını istediler ve şöyle dediler:

– Aramızdaki mevkiin, bildiğin gibidir. Başına bir hal gelmesinden korkuyoruz. Endişeye düştük. Bizimle kardeşin oğlu arasındaki durumu biliyorsun. Çağır da aramızı bul, O bize ilişmesin, biz de Ona ilişmiyelim.

Onlar böyle konuşurken Hazret-i Muhammed de geldi ve buraya niçin toplandıklarını öğrenince onlara dedi ki:

– Sizden bir tek söz istiyorum. O sözü verirseniz Araplar size tabi olurlar, Acemler sizin dininize bağlanırlar. Ebû Cehil atıldı:

– Bir değil, on söz veririz. Hazret-i Muhammed anlattı:

– "Allah'tan başka tanrı yoktur, deyiniz ve Allah'tan gayrı taptıklarınızı söküp atınız." İçlerinden biri atıldı.

– Yâ Muhammed, bütün ilahları birleştirmek mi istiyorsun? Sonra birbirlerine döndüler ve şöyle konuştular:

---

(8) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel sh. 177

(9) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; El-Kâmil, İbn-i Esir.

– Bu adam bize, istediğimiz şeyi vermeyecek! Bundan sonra kalkıp gittiler.

Hazret-i Muhammed müşrikleri kendi tarafına celbetmek için tevhid akidesinden asla fedakarlık yapmamıştır.

Ebû Talib'in ardından Hazret-i Hatice bu fani dünyaya gözlerini kapadı. Onun ölümü Hazret-i Peygamber'e çok üzüntü verdi. Çünkü Hatice, sevgiyle, kalbinin rikkatiyle, vefakarlığıyla, kadınlığın şefkatiyle; imanın kuvvetiyle, sadakat ve faziletiyle Hazret-i Muhammed'in en büyük desteği ve tesellisi idi. Hazret-i Peygamber'i ilk tasdik eden o olmuştu. En buhranlı zamanlarında Ona teselliler verirdi. Hakikaten Hazret-i Hatice bir siyanet meleği gibi Hazret-i Muhammed'in ümidi idi. Hazret-i Muhammed, hayatında onun kadar kimseyi sevmemişti. Fakat şimdi o da kara topraklara karışmıştı. Hamisi Ebû Talib ve sadık zevcesi Hatice, bunların ikisini de birbiri ardı sıra kaybetmek ne hazindi. Bu iki acı ruhunda derin izler bıraktı.

Hazret-i Hatice'yi, Hazret-i Peygamber candan seviyordu.

Hazret-i Aişe diyor ki: Hazret-i Hatice'yi görmediğim halde Peygamber'in diğer zevcelerinden fazla onu kıskanırdım. Hazret-i Peygamber onu daima hatırlar ve ondan bahsederdi. Hatta bir gün bu yüzden Resûl-i Ekrem'i darıltmış, o da "Cenab-ı Hak, benim kalbime onun muhabbetini vermiştir." mukaabelesinde bulunmuştu.

Bir gün Hazret-i Hatice'nin kızkardeşi olan Hâle, hemşiresinin ölümünden sonra Hazret-i Peygamber'i ziyarete gelmiş, huzuruna girmek için müsaade istemişti. Hâle'nin sesi, Hazret-i Hatice'nin sesine benzediğinden Hazret-i Peygamber onun sesini duyunca Hatice'yi hatırlayarak onu anmış, bu sırada hazır bulunan Hazret-i Aişe bu manzara karşısında müteessir olarak:

– Ölen bir ihtiyar kadını bu kadar hatırlamakta mana ne? Cenab-ı Hak sana daha iyi zevceler verdi, genç ve güzel, demişti, Hazret-i Peygamber Aişe'ye şu cevabı vermişti:

– Hayır, hakikat senin dediğin gibi değil. Herkes bana inanmadığı zaman, bana inanan o idi. Herkes müşrik iken o müslümanlığı kabul etmişti. Benim hiçbir yardımcım yokken, o bana yardım ediyordu.

Hazret-i Muhammed, kendisine en büyük destek olan bu iki yardımcıyı kaybettikten sonra Kureyş'in Ona ezâ ve cefâsı daha ziyade arttı. En sıkıntılı günler gelip çattı. Ebû Talib Hazret-i Muhammed'i öz evladı gibi sever ve korurdu. Şimdi Kureyş'in tasallutunu def' eden, onun yerini tutacak bir kimse yoktu. Kureyş meydanı boş bulunca işkence ve taarruzlarını büsbütün arttırdılar. Barbarca harekete başladılar. Bir gün Peygamber'imiz

sokaktan geçerken habisin biri Onun başına toprak atmıştı. Peygamber'imiz bu adice hareket karşısında ne yaptı bilir misiniz? O haliyle evine giderek kızı Fatma'ya üstündeki başındaki toprağı, çamuru temizletmişti. Hazret-i Fatma babasını bu halde görünce içi sızlamış, ve Onu temizlerken ağlamıştı. Hayatta çocuklarımızın ağlaması kadar içimize işleyen, yüreğimizi sızlatan ne vardır? Hele kızlarımızın ağlamasını görmek ne acıdır. Kızlarımızın gözlerinden akan ızdırap yaşı, içimize bir alev halinde akıp kalbimizi yakar, onların hıçkırıkları bizim ciğerlerimizi parçalayan bir sarsıntı halinde içimize dolar. Hazret-i Muhammed kızlarına karşı en şefkatli bir baba idi. Şimdi ise kızı ağlıyordu. Hem niçin ve nasıl bir sırada? Az zaman önce anasını kaybettiğinden masum yüreciği yaralı olan bu kızcağız, babasının üstü başı toprak içinde kalacak derecede hakaret görmesine ağlıyordu. Hazret-i Muhammed bu manzara karşısında ne yaptı sanıyorsunuz? Her zamanki gibi bütün gönlüyle Allah'ına döndü, Allah'ının yardımına güvendi ve ağlayan kızının yaşlarını mübarek eliyle silerek:

–Ağlama yavrum, dedi. Allah, babanı koruyacak. Ve bu anda hamisi Ebû Talib'i hatırladı.

–Ebû Talib ölünceye kadar, Kureyş, bana pek dokunamadı, dedi.

TÂİF YOLCULUĞU (10)

(620 M. Senesinde)

İslâm tarihinin en acıklı vakalarından yürekler yakıcı hadiselerinden biri de Tâif yolculuğudur. Hazret-i Peygamber'in bu dini neşir uğrunda nelere katlandığını; nelere maruz kaldığını biliyoruz. Fakat bu seferde maruz kaldığı şey çok acıklıdır. Hadisenin tafsili şudur:

Hazret-i Peygamber, amcası Ebû Talib'in ölümünden sonra Kureyş'in âdîce taarruzlarına uğramaya başladı. Yukarıda geçtiği üzere bir defa üstüne toprak atmışlardı. Bir defa da haremde namaz kılarken üstüne deve işkembesi koymuşlardı. O Hazret, bu halden müteessir olmuş:

Ey Mekkeliler, bu nasıl komşuluk? Böyle hareketler yakışır mı? demişti.

Kureyş'in bu halinden bîzar olmuştu. Onun için Tâif'in ahalisini irşad etmeyi düşündü. Kendisine ilk inananlardan sadık kölesi Zeyd b. Haris'i yanına alarak Tâif yolunu tuttu. Tâif'te birçok nüfuzlu reisler ve muteber aileler vardı. Bunların içinde Umeyr kabilesi o civarın reisi sayılıyordu.

---

(10) Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; Buharî Tercemesi, Ahmet Naim.

Bu kabilenin üç reisi vardı. Bunlar da: Abd-i Yâlîl, Mesud ve Habib isminde üç kardeşlerdi. Hazret-i Peygamber bunları görerek onlara İslâmiyeti îzah etti. Bunların vereceği cevap, diğer ileri gelenler, sözü dinlenenler üzerinde tesirli olacaktı. Halbuki bunlar çok ters cevap verdiler. İslâm davasının şümul ve manasını anlayamadılar. Bunların cevaplarının saçmalığına bakın: Bunlardan birincisi "Allah seni Peygamber olarak gönderdiyse niçin Kâ'be'nin örtülerini yırtıyor?" dedi. Diğeri: "Allah Peygamber olarak gönderilecek başka bir kimse bulamadı mı?" diye söylendi. Üçüncüsü de: "Benim sana söyleyecek bir sözüm yoktur, çünkü hak peygamber isen sana birşey diyemem, yalancı isen sana söz söylemeye tenezzül etmem!" cevabını verdi.

Tâifliler yalnız bu sözlerle de kalmadılar. Kendilerine gelen bir misafire, insanlık kaaidelerini çiğniyerek hakaret ettiler. Ayak takımını toplayarak bunları Peygamber'e hakaret için üzerine saldırttılar. Bunlar yolun iki tarafına sıralanarak Peygamberimizi taşa tuttular. O kadar ki, atılan taşların ayaklarında açtığı yaralardan sızan kanlarla ayakkabıları dolmuş, Peygamberimiz takatsız kalarak yere oturdukça zorla kaldırarak taşlamaya devam etmişlerdir. İnsanlık tarihinde bir mürşidin bu kadar ezâya, bu nevi hakarete maruz kaldığı görülmüş müdür? Kendilerine nur getiren, hidayet vermek isteyen Hak Peygamber'ine karşı Tâiflilerin yaptığı bu hareket, pek çirkindi.

Resûl-i Ekrem, bu hücumdan yorgun düşünce, orada yol kenarında Utbe ve Şeybe namındaki kardeşlerin bağına girip sığınmıştı. Orada bir asmanın altına oturarak biraz nefes aldı. En vahşice hücumlardan böylelikle kurtuldu. Ne yürekler yakıcı bir facia. Tarihin nice hataları vardır. Hak ve Allah uğrunda çalışanlar nelere maruz kalmamıştır. Beşerin dalaletleri ve cinayetleri çoktur. Hak diyenlere saldırmak ve onları susturmak hatasına düşmüştür. Sokrat'a niçin zehir içirmişlerdi? İbrahim'i niçin ateşe atmışlardı? İşte Hazret-i Peygamber de en şen'i taarruzlara maruz kalıyordu. Hakka ve hakikata davet ettiği kimseler Onu taşa tutuyordu. Mübarek kanları ayakkabılarını doldurmuştu. Gökler buna nasıl dayandı, yer bunu nasıl çekti?

Merhum Ahmet Naim, Buharî tercemesinde bu vakayı şöyle anlatır: "Mübarek ayaklarını kaldırıp yere bastıkça sağdan, soldan taşlar havale edilip ayakları kana bulandı. İsabet eden taşların acısı yürümeye mani olup bizzarûre oturdukça kendilerini cebren ayağa kaldırıp yaralı ayaklarına yeniden taş atarlar ve yürekler dayanmayan bu hale gülüp eğlenirlerdi. Bu esnada Hazret-i Peygambere refakat eden Zeyd İbn-i Harise kendini Ona siper ederdi. Resûl-i Ekrem'in hayatında karşılaştığı en büyük ezâ, işte bu olmuştur. Nihayet Resûl-i Ekrem pek uzak sayılmayan akrabasından Utbe b. Rebîa ile biraderi Şeybe'ye ait bir bağa iltica buyurmakla takipten yakayı

kurtardılar. İşte bu bağın içindeki bir çardağın altında şu hazin dua ile arz-ı şekva buyurmuşlardı:

"İlâhi! Kuvvetimin zafa uğradığını, çaresiz kaldığımı, halk nazarında hor görüldüğümü ancak Sana arzederim. Ancak Sana şekvâ ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi, herkesin hor görüp te dalına bindiği bîçârelerin Rabbi Sen'sin! İlâhi, huysuz, yüzsüz bir düşman eline beni düşürmeyecek, hatta hayatımın dizginlerini eline verdiğin akrabadan bir dosta bile bırakmayacak kadar beni esirgersin. İlâhî! Gazabına uğramayayım da çektiğim mihnetlere, belalara aldırmam. Fakat Sen'in afüv ve sıyanetin bana bunları da göstermeyecek kadar geniştir. İlâhî! Gazabına uğramaktan, rızasızlığa dûçâr olmaktan, Sen'in o karanlıkları parıl parıl parlatan, dünya ve ahirete ait işlerin medar-ı salahı olan yüzünün nuruna sığınırım. İlâhî! Sen razı olasıya kadar işte affını diliyorum. Her kuvvet, her kudret Sen'inle kaimdir."

Rebîa oğulları Ona dikkatle bakıyorlardı. İçlerinde bir merhamet duygusu kımıldandı. Gördüğü bu kötü muameleye üzüldüler. Hristiyan bir köleleri olan Addas ile Ona bir salkım üzüm gönderdiler. Hazret-i Muhammed üzümü eline alarak: "Bismillah = Allah'ın adıyla" diyerek yemeye başladı. Addas hayret etti ve:

– Bu sözü bu diyar halkı söylemezler, onlar Allah'ın adını bile bilip anmazlar, dedi. Hazret-i Peygamber onun nereli ve hangi dine mensup olduğunu sordu. Ninevalı bir Hristiyan olduğunu anlayınca:

– Demek sen salih bir adam olan Metta oğlu Yunus Peygamber'in diyarındansın? dedi. Addas:

– Sen Yunus'u nereden biliyorsun? dedi. Hazret-i Muhammed de:

– O Benim bir kardeşim demektir, O Peygamberdi, ben de Peygamberim, dedi. Bunun üzerine Addas hemen Hazret-i Peygamber'in eline ayağına sarıldı ve öptü. Rebîa oğulları uzaktan bu hali seyrediyorlardı. Gördükleri manzaraya hayret etmişlerdi. İman erbabının birbirine kalpten bağlı olduklarını, ruhlarının ezelden bağdaştıklarını ne bileceklerdi! Addâs, yanlarına döndüğü zaman ona şöyle bir ihtarda bulunmayı ihmal etmediler:

– Bu adam seni dininden ayırmasın, çünkü senin dinin onun dininden hayırlıdır!...

Addas bu söze cevap vermedi, hiç ses çıkarmadı.

* * *

Hazret-i Peygamber Tâif'ten dönüşünde birkaç gün Nahle'de kalmış,

sonra Hira'ya gelmiş, oradan Mut'im b. Adiyy'e haber göndererek onun himayesini istemişti. Mut'im kendisi müşrik olduğu halde Hazret-i Peygamber'i himayesine almıştı. Oğullarını silahlayarak Resûl-i Ekrem'i alıp Mekke'ye getirdiler. Peygamberimiz Kâ'be'yi tavaf edip Harem-i şerifte namaz kılarken Ebû Cehil görünce, Mutim'e sordu:

– Himayende mi? Yoksa arkandan mı geliyor?

Mut'im himayesinde olduğunu söyleyince Ebû Cehil ses çıkarmadı. Mut'im'in bu iyiliğini müslümanlar hiçbir zaman unutmamışlardır. Mut'im Bedir Harbinde müşrik olarak ölmüştür. O zaman Peygamber'in şairi Hassan b. Sabit onun hakkında güzel bir mersiye yazmış, onun bu iyiliklerini sayıp dökmüştür. Bu hal de müslümanların ahlâkını göstermek bakımından mühimdir. Müslümanlar kimsenin yaptığı iyiliği unutmazlar. Kadirşinaslık gösterirler. Bizzat Hazret-i Peygamber Mut'im'in bu iyiliğini unutmadığını zafer günlerinde bile anmıştır. Bedir esirleri hakkında konuşmak için Mut'im'in oğlu Cübeyr, Medîne'ye gelmişti. Hazret-i Peygamber onu kabul etmiş, onun ricasını dinledikten sonra şöyle demişti:

–Eğer baban Mut'im sağ olup ta o gelseydi, şu kokmuş herifleri, ona bağışlardım!

HAZRET-İ MUHAMMED KABİLELER ARASINDA

Tâiflilerin Hazret-i Peygamber'i hoş karşılamamaları üzerine Kureyş'in Ona karşı muamelesi hepten kötüleşti. Fakat bu, Hazret-i Peygamber'i vahiy tebliğinden, hakka davetten asla alıkoyamazdı. O, Allah'ın emri üzere tebliğ vazifesini ifaya memurdu. Mekke'ye gelen kabilelerle görüşür, muhtelif panayırlara gider, orada tesadüf ettiği zevatı İslâmiyete davet ederdi. Buralarda Arapların bir çok kabileleriyle görüşmek kaabildi. Hazret-i Peygamber, bu panayırlarda rastladığı kimselere Kur'an okuyup onları dine davet ettikçe amcası Ebû Leheb ardı sıra gezer, "Muhammed atalarının dininden döndü, yalanlar uyduruyor, Ona kanmayın!" derdi.

Hazret-i Peygamber, dini neşir için yalnız Hac mevsiminde Mekke'ye gelenlerle görüşmekle, panayırlara gidip oradaki halkla temas etmekle iktifa etmedi. Bizzat kabilelerin yaşadıkları yerlere gidip onlarla kendi muhitlerinde de görüştü. Kinde ve Kelb kabileleri, Hanîfe oğulları, Amir oğulları kabilelerinin ayağına gitti. Bu kabilelerin içinde Hazret-i Peygamber'i en kötü şekilde Yemame'de yaşayan Hanîfe oğulları karşılamıştır. Bu kabilenin reisi, sonraları yalancı Peygamberliğini ilan edecek olan Müseylimetü'l-Kezzab'dır.

Peygamber'imiz Zühel kabilesini ziyaret ettiği zaman Hazret-i Ebû Bekir de Onunla beraberdi. Hazret-i Ebû Bekir, Peygamber'imizi bu kabilenin reislerinden olan Mefrûk'a takdim ederken şöyle demişti:

– Siz, Peygamber hakkında elbette ma'lûmat sahibisiniz, öyle değil mi? Mefrûk, Peygamber'imize dönerek:

– Ey Kureyş'li hemşehri, risaletini anlat, dedi. Peygamber'imiz:

– Allah birdir, ben de O'nun peygamber'iyim, dedikten sonra En'am sûresinden şu mealdeki ayetleri okudu:

"Onlara de ki, gelin Rabbiniz'in size haram kıldığı şeyleri size haber vereyim. O'na hiçbir sûretle şerik koşmayın. Anaya babaya iyilik edin. Fakr'ü zarûret korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, biz sizin de, onların da rızkınızı veririz. Kötülüklerin açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Allah'ın, katlini haram kıldığı nefsi öldürmeyin; meğer ki, hak ile ola. İşte size tavsiye olunanlar bunlardır. Tâ ki, anlayasınız." (11)

Zühel kabilesi reisleri bu ayetleri dikkatle dinlemişler, fakat neticede şöyle demişlerdi: "Atalarımızın dinini birdenbire terketmek, bizi onlara i'tikaad etmiyormuşuz gibi gösterir. Bundan başka biz, İran Şahının himayesine girmiş olduğumuz için, başka bir kimsenin himayesini kabul edemeyiz." Hazret-i peygamber, böyle açık konuşan bu adamlara kızmazdı ve sadece:

– Allah elbette dinine yardım eder, mukaabelesinde bulundu.

Daha sonra Hazret-i Peygamber Amir oğulları ile görüşmüş, bu kabile Onu dinledikten sonra içlerinden biri şöyle demişti:

– Ben bu adamın muzaheretini temin edebilsem, bütün Arabistan'ı fethedebilirim.

Amir oğulları daha ziyade maddî bir menfaat sağlamak sevdasında idiler. Hazret-i Peygamber'e:

– Sana yardım eder ve düşmanlarını mağlûb edersek bizi kendinden sonra yerine bırakır, mevkiine geçirir misin? demişlerdi. Fakat Hazret-i Peygamber: Bu Allah'ın bileceği bir şeydir, her iş O'nun elindedir, kime dilerse O'na verir, deyince:

– O halde biz seninle nasıl birleşiriz, biz sana yardım edip o sayede sen muvaffak olduktan sonra işler başkasına kalır, cevabını vermişlerdi.

---

(11) En'am sûresi, ayet: 151

Bu kabileler ne diye böyle inad ediyorlar, ayaklarına gelen nimeti tepiyorlardı? Acaba onları inada sürükleyen sebep, Kureyş'i inada sürükleyen sebeplerin aynı mı idi? Kabilelerin verdikleri cevaplardan bunları anlamak mümkündür. Amir oğulları saltanat peşinde idiler. Bunu açıkça söylemişlerdi. Tâiflilere göre ise durum değişiyordu. Burası ikliminin güzelliği, havasının letâfeti sebebiyle Mekkelilerin sayfiyesi idi. Bağları, bahçeleri boldu. Bundan başka, Lât putu da burada bulunuyordu. Bu putun Tâif'teki mabedi Araplarca ziyaret mahalli idi. Eğer Tâifliler Hazret-i Muhammed'e tabi olacak olurlarsa bu put ve mabed terkedilecek, onların temin ettiği menfaat elden çıkacaktı. Sonra Kureyş ile araları açılır, sayfiye olmak dolayısıyla sağladığı istifadelerden mahrum kalırdı. İşte bu gibi iktisadî sebeplerle Tâifliler Hazret-i Muhammed'in davetine icabet etmemişlerdir. Yoksa putlarına, atalarının batıl dinlerine candan bağlanıp da sırf onlara kıyamamaktan doğan bir sebep yüzünden İslâmiyete aykırı geliyorlar değildi.

Hazret-i Peygamber, kabilelerin böyle red cevaplarından müteessir olarak dini neşirden, hakka davetten vaz geçecek değildi. O, mukaddes vazifesini yapıyor, risaletini tebliğ ediyordu. Bu uğurda her şeye katlanıyordu. Vazife uğrunda çekilen meşakkatler insana zevk verir, şeref kazandırır. Kureyş Onun irşad vazifesini güçleştirmek için ne yaptılarsa Hazret-i Peygamber bunlara göğüs gerdi, sabretti. Ebû Leheb, Ebû Cehil, Esved İbn-i Yagus, Velid b. Muğire, Ümeyye İbn-i Halef, Nadr b. Haris, As b. Vail gibi müşriklerin elebaşıları ya kendileri ezâ yaparlar, yahut da ayak takımını, serseri alayını Onun üzerine kışkırtırlardı. Peygamber'imizin yoluna diken atarlar, namaz kılarken istihza ederler; secdeye kapandığı zaman üstüne en mülevves şeyleri koyarlar, Onu boğmak için boynuna bez sararlardı. Bir defa Resûl-i Ekrem, Hakem-i Şerif'te namaz kılarken Ebû Cehil: Biriniz develerin işkembe pisliğini getirse de şu adamın üzerine atsa! demiş, Ukbe namındaki müşrik hemen koşmuş, getirdiği işkembe pisliğini Onun üzerine atmıştı. Orada bulunan Kureyş reisleri bu manzara karşısında hayasızca gülüşmüşler, eğlenmişlerdi. İşte böyle kendilerini küçük düşüren hareketlerden bile çekinmiyorlardı. O zaman beş altı yaşında bir çocuk olan Hazret-i Fatma, bunu duyunca koşmuş, Ukbe'ye beddua etmişti.

Bir defa Hazret-i Peygamber Haremde Allah'ına ibadet ederken yine Ukbe abasını boynuna dolamış, Onu boğmak istemişti. Orada bulunan Hazret-i Ebû Bekir yetişerek:

– Canım! Rabbim Allah'ımdır dediği için bir adamı öldürmek mi icabeder? diye Ukbe'ye çıkışmış, sitem etmişti.

Burada hatıra birşey geliyor. Bunca ezâ ve cefâlara niçin maruz

kalıyordu? Bu işkenceler çok acı olmakla beraber yalnız Hazret-i Muhammed'in başına gelmiş değildi. Tarihte bunun emsali çoktur. Yakın ve uzak tarih inkılap yapmak isteyen, yeni şeyler getiren kimselerin nasıl karşılandığını gösterir misallerle doludur. Yeni fikirler pek kolay hazmedilmez. Bu, peygamberler tarihinde de böyledir, fikir ve felsefe tarihinde de böyledir. İlim ve felsefe vadisinde üstad sayılan Yunanlılar, büyük filozof Sokrat'a zehir içirmişlerdi. Hazret-i Nuh, Hazret-i İbrahim ve diğer peygamberler nelere maruz kalmadılar. Hazret-i İsa çarmıha gerilmek tehlikesiyle karşılaştı. İşte Hazret-i Peygamber de şimdi o büyük vazifeyi, irşad vazifesini yaparken aynı şeylere maruz kalıyordu. O, bunlara sabr ile Allah'ın risaletini tebliğde devam ediyordu. "Yâ Rabbi, kavmim cahildir, bilmezler, kusurlarına bakma, hidayet ver!" demek büyüklüğünü gösteriyordu. Bir defa Habbab b. Eret Kureyş'in zulümlerinden bezerek Resûl-i Ekrem'e gelmiş, Onun Kureyş'e Lanet okumasını istemişti. Peygamberimiz bu sözleri işitince müteessir olmuş ve şöyle demişti:

–"Ben lanet okumak için değil, alemlere rahmet olarak gönderildim, sizden önce bazı insanlar tepeden tırnağa kadar desterelerle kesilmişler, fakat vazifelerinden dönmemişlerdi. Allah bizi de muvaffak edecektir. Bu memleketin her tarafında bir deveci istediği gibi emniyetle hareket edecek ve Allah korkusundan başka bir korku duymayacaktır."

İşte Resûl-i Ekrem, insanlara bu emniyeti sağlamak, yeryüzünde bu âsâyişi kurmak için çalışıyordu. Bu dediklerinin hepsi gerçekleşmiştir. Allah dinini üstün kılmıştır.

Bi'setin onuncu yılı birçok hadiselerle yüklüdür. Ebû Talib ve Hatice'nin ölümleri; Tâif yolculuğu, kabileler arasında dolaşarak İslâmiyeti arzetmek ve bunlardan bir netice elde edememek. Bu üzücü hadiseler zaten hüzün yılı adını taşıyan bu seneyi doldurmakta idi. Diğer taraftan bu yılda Hazret-i Peygamber, Hatice'nin ölümüyle açılan aile hayatındaki boşluğu doldurmak için Habeş'e hicret edenlerden birinin ölümü üzerine dul kalmış olan Sevde ile evlenmiştir. İslâmiyet'in iptidasından beri en samimi arkadaşı ve dayanağı olan Hazret-i Ebû Bekir'in kızı Aişe ile de nişan ve nikahı yapılmıştır. Ancak düğün hicretten sonraya bırakılmıştır.

Yine bu esnada Mi'rac vuku bulmuş, beş vakit namaz farz kılınmıştır,

———oOo———

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Mİ'RAC (1)

Mi'rac lûgaten yükseğe çıkmak, yücelmek manasındadır. Bu hadiseye İsrâ da denir. İsrâ: Geceleyin yürümeye ıtlak olunur. Bu muazzam hadise geceleyin vuku bulduğundan ona İsrâ denilmiş, Kur'an-ı Kerim'de bu isimle yâd olunmuştur.

سبحان الذى أسرى بعبده ليلاً من المسجد الحرام الى المسجد الاقصا... (2)

"Kulunu geceleyin Mescid-i Haram'dan alarak ayetlerimizi göstermek için civarını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah'ın şanı münezzehtir. İşiten ve gören O'dur."

Mi'rac bu manada peygamberimize mahsus ise de diğer büyük peygamberlerin de hususî bir devirde dünya alayıkı kaydından sıyrılarak yüksek makamlara erdikleri, melekût alemini seyrettikleri vaki'dir. Böyle muayyen bir saatte kalbin gözü önünde maddî birtakım perdelerden ibaret olan görme şartları silinir, samianın telleri değişir, zaman ve mekan kayıtları, mesafe mefhumu ortadan kalkar. Peygamber, nurdan mahlûk meleklerden ibaret bir mevkib ile huzur-ı İlâhîye çıkar. Orada İlâhî nur ve Rabbânî feyz deryasına dalar. Harîm-i akdese, Hazîra-i kudse ayak basar. Enbiyanın makamı böyledir. Bu makam derece derece değişir. Peygamberler içinde en yüksek makam olan (Makam-ı Mahmud) Hazret-i Muhammed'e nasib olmuştur. Nasıl ki semavî kitaplar içinde en mükemmel ve mukaddes olan Kur'an-ı Kerim kendisine nazil olmuştur. Hazret-i İbrahim, Hazret-i Yakub, Hazret-i Musa ve Hazret-i İsa da böyle lâhûtî seyranlara mazhar olmuş

(1) Asr-ı Saadet, Süleyman Nedvî; Hayat-ı Muhammed, M. Hüseyin Heykel; Şifâ, Kadı İyâd; El-Kâmil, İbn-i Esir.

(2) İsra sûresi, âyet: 1

büyük peygamberlerdendir. Fakat Hazret-i Muhammed'in mi'racı her bakımdan bir başkalık arzeder, ulviyyet ve kudsiyyet dolu bir hadisedir.

Mİ'RAC HAKKINDAKİ İHTİLAFLAR

Mi'rac'ın ne zaman vuku bulduğu ihtilaflıdır. Bazıları hicretten üç, bazıları bir veya bir buçuk yıl önce vuku bulduğunu söylerler. Mi'rac'ın mahallinde yani nerede iken vuku bulduğunda da ihtilaf edilmiştir. Bazıları evinde iken, bazıları Mescid-i şerifte iken veya Ümmühanî'in evinde iken vaki olduğunu anlatırlar. Ruhla veya cesedle mi vuku bulduğu, uyanıkken veya uyku halinde iken mi olduğu da ayrıca ihtilaf mevzuu olmuştur. Hatta bazıları Mi'rac'ın birkaç defa vukuunu kabul ederler, İsrâ ve Mi'racın ayrı olduğunu söylerler. Bu muazzam hadise hakkındaki ihtilafların menşei şudur: İsrâ veya Mi'rac dediğimiz bu esrarengiz hadise, müslümanların sayıca az ve dağınık oldukları bir sırada vuku bulmuştu. Diğer taraftan bu hadisenin ravîleri, onun vukuu zamanında ya henüz doğmamışlar, yahut da küçük yaşta idiler. Sonra bu hadise Mekke'de vuku bulmuştu. Medîne'li olan ravîler bunu hicretten sonra başkalarından dinlemişlerdir; bu gibi sebeplerle hadisenin tafsilatı hakkında ihtilafa düşmüşlerdir. Fakat esasda birleşmektedirler. Umûmun kabul ettiğine göre Mi'rac, hicretten önce Receb ayının yirmi yedinci Cuma günü gecesi vuku bulmuştur.

Mi'rac'ın ruhen vukuuna kaail olanlar azlıktadır. Bunların başında Hazret-i Aişe gelmektedir. Bu hususta şöyle demektedir: "Resûl-i Ekrem'in cismi yerinden kalkmadı, fakat ruhu ile semaya, yüceliklere çıktı." Hazret-i Muaviye'ye Hazret-i Peygamber'in Mi'rac'ı soruldukça: "O Allah tarafından bir sadık rüya" olduğunu söylerdi, nasıl ki İsrâ' sûresinde Mi'rac'tan bahsolunurken:

"Sana gösterdiğimiz o rüyayı insanlar için bir imtihan kıldık" buyurulmuştur. Bununla beraber rüyanın, rü'yet manasına da olabileceği uzak tutulmamalıdır. Bazıları: Mekke'den Kudüs'e kadar olan İsrâ', cisim iledir; oradan ötesi, göklere çıkması yalnız ruh iledir, derler. Bazıları: Göklere cesed-i latif ile çıktığını söylerler. Ekseriyet ise bütün Mi'rac'ın cisim ile vuku bulduğuna kaaildirler. Bu husustaki münakaşalar pek uzundur.

Muhaddislerin, mütekellimlerin, mutasavvifenin görüşleri birbirinden ayrıdır. Bu hususta cildler dolusu kitaplar yazılmıştır. Mi'rac'ın aslında ve vukuunda ittifak ettikten sonra sûret-i vukuunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Bu ihtilafların başlıca sebebi bu hadisenin esrarengizliği ve azametidir. Mi'rac, bizim beşeri idrakimizin fevkinde bir hadisedir. Bunda zaman ve

mekan kaydı ortadan silinmekte, yer gök birleşmektedir. Maddiyat kanunları, unsurlar kaideleri üstünde hakim olan Allah'ın irade-i mutlakası bu kainatta dilediği gibi tasarruf eder. Habîb-i ekremini de huzur-ı izzete davet ederek lahut aleminde seyr ile nice acaib ve garaibi müşahede ettirmişti.

Ol seyirde mâverâ göründü
Tâ Sidre-i Müntehâ göründü
Ol ne idi, ne oldu bilmem,
Lebrîz idi ol, ne doldu bilmem!

Dede Galib

Bu hadisenin tafsilatı hadis kitaplarında muhtelif ibarelerle anlatılmaktadır. Mi'rac'ın başlangıcında şerh-i sadır, göğüs açma hadisesi vuku bulmuştur.

Buharî ile Müslim'in ashab-ı kiramdan Ebu Zer'den naklettiklerine göre:

"Hazret-i Peygamber, Mekke'de, hanesinde (bazı rivayetlerde amcası Ebû Talib'in kızı Ümmühani'nin evinde) iken veya Herem-i Şerifte bulunurken Cebrâil bir kısım meleklerle birlekte gelerek Hazret-i Peygamber'in göğsünü açmışlar, içini Zemzem ile yıkayarak sonra hikmet ve iman nuru doldurmuşlardır. Bundan sonra melekler bir nûrânî mevkif halinde Hazret-i Muhammed'i alıp göklere götürmüşlerdir."

İslâm tarihinde şerh-i sadır ve göğüs açma denilen hadise budur ve bunun vukuu muhakkaktır. Ancak ne zaman ve nasıl vuku bulduğunda ihtilaf vardır. Bazıları bunun süt annesi Halime yanında iken çocukluğunda vukuunu söylerler. Bazıları ise bir defa Halime nezdinde, bir defa da Mi'rac'ta olmak üzere iki defa vukuuna kaildirler. Buna (şakk-ı sadır) demek ise yanlıştır. İnşirah sûresinde beyan olunduğu üzere şerh-i sadırdan maksad, göğsün açılarak beşeri kusurlardan, insanın sırtını ezen günahlardan temizlenmesidir. Şah Veliyyullah (Hüccetu'llahi'l-Baliğa) adlı eserinde şöyle demektedir:

"Şerh-i sadırdan, göğsün açılmasından ve imanla doldurulmasından maksat, Hazret-i Muhammed'in ruhunda meleklik ruhunun her şeye galebe çalması, tabiat alevlerinin sönmesi, tabiatın kudsiyet aleminin ilhamlarına tabi olmasıdır." Taberî, tefsirinde müteaddit ashabdan şunu nakleder:

"Bir gün Hazret-i Peygamber'e bir sual soruldu:

– Yâ Resûlallah, şerh-i sadır nasıl olur? Peygamberimiz de şu cevabı verdi:

– İnsanın kalbine öyle bir nur gelir ki, o nur kalbini açar. Ashab yine sordular:

– Bunun alameti nedir, yâ Resûlellah?

Resûl-i Ekrem şöyle cevap verdi:

– "Onun alameti, insanın şu aldatıcı dünyanın gösterişine kapılmayarak cavidanî hayatı özlemesi, ölümden evvel ölüme hazırlanmasıdır."

Şerh-i sadırdan sonra Hazret-i Peygamber'in Mi'rac'a çıktığına göre, bu, o muazzam ve lâhûtî hadiseye hazırlıktır. Şerh-i sadırdan sonra Cebrâil Hazret-i Muhammed'i Burak'a bindirerek Mescid-i Aksâ'ya gelmişlerdir. Oradan göklere çıkmışlardır. Ebû Zer rivâyetine şöyle devam etmektedir.

Cebrâil ile Peygamber göklere çıkarken birinci semaya vardıklarında Cebrâil:

– Açınız, dedi. İçeriden bir ses:

– Sen Kimsin? diye sordu.

– Yanında bir kimse var mı?

– Muhammed var.

– Muhammed gönderildi mi?

– Evet gönderildi.

Bu sûretle birinci semaya varmışlardır. Orada sağında ve solunda bir çok gölgeler duran bir adam gördü. Bu adam sağına baktıkça gülümsüyor, soluna baktıkça ağlıyor. Peygamber'i görünce:

– Merhaba salih Peygamber, hoş geldin salih evlat, dedi. Hazret-i Peygamber Cebrâil'e bunun kim olduğunu sordu. Cebrâil de onun Hazret-i Adem olduğunu haber verdi. Etrafındaki gölgeler de Hazret-i Adem'in zürriyeti idi. Sağındakiler, fazilet sahibi olanlar ve Cennet'e liyakat kazananlar idi. Soldakiler ise, Cehennem'e girecek olanlardı. Onun için Hazret-i Adem sağına bakınca gülüyor, soluna bakınca ağlıyordu.

Hazret-i Cebrail'in rehberliğinde Hazret-i Muhammed semavatta yoluna devam etti. İkinci semaya vardılar. Orada da aynı sualler soruldu ve aynı cevaplar verildi. Böylece her semada bir Peygamber'e tesadüf ederek sekizinci semaya vardılar. Orada Hazret-i İbrahim'e mülakî oldular. Burayı da geçip daha ileri doğru ilerlediler. Nice perdeleri aşarak Huzur-ı izzete vardılar. Burada Resûl-i Ekrem, Cenab-ı Hak'tan arada melek vasıta olmaksızın bizzat, doğrudan doğruya vahiy telakkî etmiş ve beş vakit namaz burada farz kılınmıştır. Akılların durduğu son had olan Sidre-i münteha'ya varmış, orada Cebrâil Onu alıp Cennet'i seyrettirmiştir."

Mûteber hadis kitaplarında diğer rivayetlerin hulasası da şöyledir:

"Resûl-i Ekrem Cebrâil'in getirdiği Burak'a binerek Kudüs'e gelmiştir. Mescid-i Aksa'da namaz kılmıştır. Mescid-i Aksa'dan çıktıktan sonra Cebrâil Ona biri süt, diğeri şarap dolu iki kadeh sunmuştur. O, sütle dolu olan kadehi almıştır. Cebrâil:

– Yâ Muhammed, fıtratı intihab etin! Öteki kadehi almış olsaydın ümmetin dalalete uğrardı, dedi.

Bunu müteâkip göklere yükseldiler. Birinci semaya vardıklarında Cebrâil kendini tanıttı ve semaya girdiler. Orada Hazret-i Adem'e mülakî oldu. İkinci semada Yahya ve İsâ'ya, üçüncü semada Yusuf'a, dördüncü semada İdris'e, beşinci semada Harun'a tesadüf etti. Bunların hepsi Onu sevinerek karşıladılar ve:

– Merhaba salih Peygamber ve salih kardeş! diyerek istikbal ettiler. Altıncı semada Hazret-i Musa'yı gördü. Yedinci semada Hazret-i İbrahim'i gördü. İbrahim sırtını Beyt-i Ma'mûr'a dayamış, duruyordu. Her gün buraya yetmiş bin melek giriyordu. Bundan sonra Resûl-i Ekrem'e Cennet gösterilmiştir. Oradan Sidretül-Münteha'ya vardı. Burası ilâhî nurlar ile aydınlanmıştı. Rengarenk nurlar her tarafı kaplamış, her taraf nur içinde ışıldıyordu. Burada Cibril'i heyet-i asliyesi ile gördü. Burada Şâhîd-i mestûr-ı ezel, esrar perdesini kaldırdı, Kulu Muhammed'e ne vahyettiyse etti.

Bu makamda kendisine üç atiyye verildi.

1– Bakara sûresinin sonu " آمن الرسول "

2– Ümmetinden şirk koşmayanların Cennet'e gireceği müjdesi.

3– Mi'rac hibesi olan beş vakit namaz.

Sidretü'l-Müntehâ: Semaları, Cennetleri kucaklayan ulu varlık ağacıdır. Peygamberlerin ve meleklerin erebildikleri ilmin müntehasıdır. Sidre, Arş-ı a'lanın altındadır. Ondan ilerisine ne bir melek, ne bir peygamber yaklaşamaz. İlerisi gayb alemidir. Allah'tan başka kimsenin ilmi oraya dahil olamaz.

Mi'rac beşerî idrakin üstünde bir hadisedir. Lisanın anlatamayacağı, aklın kavrayamayacağı nice şeyler Hazret-i Muhammed'in müşahedesine arzolunmuştur.

(Necm) sûresindeki şu ayetleri Mi'ractaki esrarengiz müşahedatı anlatmaktadır.

"O Muhammed, nefsinin arzusuna göre söz söylemez. Onun sözü ona ilkaa olunan vahiydir. Bunu ona kuvası şiddetli olan

Cebrâil öğretti, ki o kemal istikamet sahibidir. O en yüksek bir ufukta idi. Sonra o daha yaklaştı ve tevazu gösterdi. Arada yakınlık iki yay miktarı idi, belki daha azdı. Allah ne vahyettiyse Cebrâil onu kulu Muhammed'e eriştirdi. Peygamber'in gözü ile gördüğünü kalbi tekzîb etmedi. Siz onun görüp bildiği şeyde onunla mücadele mi edersiniz? Peygamber onu bir kerre daha Sidretü'l-Müntehâ'da görmüştü. Cennet-i Me'vâ da onun yanındadır. O zaman Sidre'yi neler sarmıştı neler! Fakat Peygamber'in gözü bir tarafa kaymamış, sağa sola dönmemiş ve Allah'ın en büyük kudret ve alametlerini görmüştü."

Bu mazhariyet ancak Hazret-i Muhammed'e nasib olmuştur.

Mekke'li Araplar Miraç'taki yüksek hakikatları anlayacak seviyede değildiler. Bundan dolayı Mi'rac hadisesi kendilerine anlatılınca inanmadılar. Maddiyat sahasına saplanıp kaldıklarından böyle şey olur mu? dediler. Görüşleri kısa, akılları mahdut idi ki, böyle söylüyorlardı. Herşeyi kendi dar kafalarıyla ölçüyorlardı. Kâinatta neler olduğundan, Allah'ın kudretinin vüs'atinden behreleri yoktu. Her yeni şeye karşı gelen cahil ve avam tabakasının seviyesinden yükselmiş değillerdi. Kervanların bir ayda gidip bir ayda döndükleri mesafeyi Muhammed bir gecede nasıl alabilecek? dediler. Halbuki böyle birşey ortaya atmak ma'nasızlıktı. Hazret-i Muhammed Mi'rac'ta Burak'a binmişti. Burak, berk'ten alınmadır. Berk, şimşek demektir. Mi'rac'ta şimşek sürati vardı. Mi'rac, cesedle de olsa, O nûrânî cesede hangi cisim mani olabilecek, hangi mesafe uzun gelecek? Onda mesafe kaydı ortadan kalkmıştır.

Hoşa ki binüp Burak'a hoş hal
Buldun derecât-ı izz-ü ikbâl
Bastın ayağın bu Çar-tâk'a
Çıktın derecât-ı nüh revâk'a

Fuzûlî

Burada hayretle karşılanacak cihet, Hazret-i Muhammed'in Mi'rac'ı değil, müşriklerin onu inkar etmeleridir. Varlığı, yalnız bu maddî âleme mıhlayıp çakmak istemek ne kısa görüştür! Sayısız alemleri, bu uçsuz bucaksız fezaları, hulasa akıllara hayret verecek bu kainatı dar tabiat ve zerre hududu içinde sıkıştırmak bilgisizlikten başka ne ile izah olunabilir? O zamanın müşrikleri, bulundukları geri seviye icabı bunu kavrayamazlar. Fakat bu nur ve sürat asrında Mi'rac'ı inkar ma'zur görülemez. Fikir ve izan sahibi olanlar, Mi'rac karşısında hiç tereddüd etmediler ve onu tasdik ettiler: Hazret-i Ebû Bekire Muhammed'in Mi'rac'a çıktığını anlattığını söylediler. O da:

– Eğer O bunu söylüyorsa doğrudur, dedi. Ve ilave etti: Ben Onu bundan daha mühiminde tasdik ediyorum. Akşam sabah kendisine Allah'ın vahyi geldiğini haber veriyor, ben de inanıyorum. Bunu da tasdik ederim, dedi. Ve kalkıp Mescid-i Harama gitti. Orada Peygamber'i dinledikten sonra Ondan duyduklarını, doğrudur, diyerek tasdik etti ve bundan sonra kendisine tasdik edici manasına (Sıddık) unvanı verildi.

Kur'an-ı Kerim'de (İsra) sûresinde Mi'rac'tan bahsolunmaktadır.

Ekseriyetle müfessirler İsra sûresinin başındaki ayetlerin Mi'rac'a ait olduğunu söylemekle iktifa ederler. Halbuki Mi'rac gibi muazzam bir hadisenin unvanını taşıyan bu müstakil sûre, baştan sona kadar Mi'rac ile alakalıdır, baştan sona Mi'rac etrafındaki hadiseleri anlatır. Evvela sûreye şöyle toplu bakalım:

1– Bu sûrede Peygamberimiz, iki kıblenin Peygamberi olarak vasıflandırılıyor. Hakîkaten Mescid-i Haram ile Mescid-i Aksa Mi'rac'ta Onun namazgahıdır.

2– Kudüs'ün varisi ve bekçisi mesabesinde olan Yahûdîlerin oraya olan velayetleri nihayet buluyor ve bu İsmail'in oğullarına geçiyor.

3– Kureyş'e şimdiye kadar tatlı dil ie yapılan vaaz ve nasihat devrinin sona ermek üzere olup kendilerine azap gelmenin yaklaştığı, Hazret-i Muhammed'in aralarından hicret etmek üzere olduğu haber veriliyor

4– Diğer Peygamberler nasıl ki din yolunda hicret ettilerse, Hazret-i Muhammed'in hicretine de müsaade olunuyor ve ondan sonra asîlerin başlarına gelecek azab haber veriliyor.

5– Mi'rac'taki teşri'ler ve beş vakit namaz beyan olunuyor.

6– Peygamberlik, Kur'an, mu'cizeler hakkındaki itirazlara cevap veriliyor.

7– Hazret-i Musa'nın hayatındaki olaylarla mukaayese olunuyor.

Bütün bunlar Mi'rac ile alakalıdır ve onun için bu sûre (İsra) adını taşımaktadır.

1– Hazret-i İbrahim, Cenab-ı Hakk'ın mübarek kıldığı, bereket ihsan ettiği bir peygamberdi. Allah Onun zürriyetine Arz-ı Mukaddes'i ihsan etmişti. Arz-ı Mukaddes'in hududu, Hazret-i İbrahim'e rüyasında gösterilmişti. Arz-ı Mukaddes'te iki mukaddes şehir vardı: Mekke ve Kudüs. Mekke İbrahim'in oğlu Hazret-i İsmail'e, Kudüs, oğlu Hazret-i İshak'a verildi. Böylelikle İsmail'in sülalesi Mekke'nin, İsrail oğulları da Kudüs'ün muhafızı oldular.

Hazret-i Muhammed hem Mekke'yi ve hem Kudüs'ü kıble edinip Mi'rac'ta her ikisinde namaz kılması bu her iki mukaddes makaamın bereketini kendisinde toplaması demektir. Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya götürülerek orada bütün peygamberlere imam olması, böyle yüksek bir mana taşır.

2– Yine İsra sûresindeki ayetler bize Benî İsrail'in Kudüs'teki velayetinin sona erip başkalarına geçeceğini haber veriyor. Çünkü Allah onları Kudüs'e, bu arz-ı mukaddese varis kılarken bir takım şartlar beyan etmişti. Allah'tan gayrı bir mabuda tapmayacaklar, putlara secde etmeyeceklerdi. Bunlara riayet etmezlerse bu şereften mahrum kalacaklar ve zelil olacaklardı. İsrâil oğulları buna riayet etmediklerinden Hazret-i Davud ve Hazret-i Süleyman'dan sonra düşmüşler, Buhtunassar onların memleketlerini istila ve tahrib etmiş, kendilerini esir ve nefyeylemişti.

İsrâil oğulları bu felakete düşünce akılları başına gelmiş, Allah'a yalvarmışlar, nedamet göz yaşları dökmüşlerdi. Bunun üzerine affolununarak tekrar mukaddes Kudüs'e kavuşmuşlar, Süleyman'ın mabedini ihya etmişlerdi. Fakat sonradan yine dalalete düşmüşler, bu defa da Romalıların eline esir düşerek onların boyunduruğu altına girmişlerdir.

İşte İsrâil oğulları böyle iki defa mağlubiyete mahkum olmuşlardı. Şimdi Allah'a dönmeleri ve doğru yolu tutmaları için kendilerine yine bir fırsat düşmüştü. Eğer Hazret-i Muhammed'e iman ederlerse, Onun getirdiği hak dine uyarlarsa Allah'ın rahmetine nail olacaklardı.

İşte İsrâ sûresinde, Hazret-i Peygamber'in Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya getirilerek İsrâil oğullarının atası Hazret-i İbrahim'in bu iki mukaddes şehrine işaret edildikten sonra İsrâil oğullarının ahvâli şöyle anlatılıyor:

و اتينا موسى الكتاب وجعلناه هدى لبنى اسرائيل الاّ تتخذوا من دونى وكيلا * ذرية من حملنا مع نوح

انه كان عبداً شكورا *... (3)

"Biz Musa'ya dahi kitap verdik ve onu İsrâil oğullarına hidayet rehberi kıldık. Tâ ki, benden başkasını vekil ittihaz etmeyeler. Bunlar Nuh'la gemide taşıdığımızın zürriyetindendi. Ve Nuh Allah'ın çok şükredici bir kulu idi. Biz İsrâil oğullarına Tevrat'ta hükmümüzü bildirdik: Siz yeryüzünde iki defa fesad çıkaracaksınız, müdhiş bir serkeşlik göstereceksiniz! Birinci fesadın vadesi geldiğinde şiddetli bir satvet sahibi kullarımızı üzerinize göndeririz. Onlar si-

(3) İsra sûresi, âyet: 2-3

zin yurtlarınızı boydan boya çiğnerler. Bu her halde yerine gelecek bir vaad idi. Sonra bunlara karşı gelmek kuvvetini size verdik. Size mal ve evlat ile imdat ettik ve sizi sayı ile çok üstün kıldık. Şayet iyilik ederseniz kendi nefsiniz için edersiniz, fenalık ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz. İkinci fesadın vadesi gelince, sizin yüzünüz karası olsun diye düşmanlar gönderdik, mescide ilk defa girdikleri gibi girip tahrip ettiler, ellerine ne geçirdilerse mahv ve helak kıldılar. Tevbe ederseniz, olabilir ki, Rabbiniz size acır, şayet siz tekrar isyana dönerseniz biz de cezaya döneriz, biz Cehennem'i inanmayanlar için zından yaptık."

Hakîkaten Hazret-i Muhammed'in bi'setiyle Yahudilere büyük bir tevbe ve nedamet fırsatı verilmişti. Ona iman edivereceklerdi. Fakat bu fırsatı kaçırdılar. Hatta bazı Arap reisleri, Yahûdîlerin kendilerinden önce Hazret-i Muhammed'in etrafında toplanmalarından endişe etmişlerdi. Fakat Yahûdîler bunu elden kaçırdılar ve neticede yine haybet ve husrana uğradılar, Medîne'den, Hayber'den ve diğer yerlerden İslâmiyete karşı durmak için kalkan başları ezildi ve perişan oldular.

3– Mi'rac hâdisesi müşriklere karşı son bir ihtar manası taşımaktadır. Artık müşriklerin hücumlarına karşı vaaz ve nasihatla mukaabele devri geçiyordu. Hicrete müsaade olunuyordu. Öyle ise aradaki vaziyet değişecekti. Hidayet rehberi olan Kur'an'a inanmayan müşriklerin akıbeti kötü idi. Onun için İsra' sûresi bunları da şöyle anlatır:

ان هذا القرآن يهدى للتى هى اقوم ويبشر المؤمنين الذين يعملون الصالحات...

"Muhakkak bu Kur'an, en doğruya hidayet eder, iyi işler işleyen mü'minlere büyük mükâfata nâil olacaklarını müjdeler. Ve onlar ki, âhirete inanmazlar, onlara elim bir azab hazırladık. İnsan da şerri öyle da'vet ediyor ki, hayra dua eder gibi istiyor. İnsan daima acelecidir. Biz gece ve gündüzü, iki âyet, nişan kıldık. Gece nişanını sükûnet için ışıksız, gündüz alametini de ışıklı kıldık, tâ ki, Rabbinizin fazlından verdiklerini arayasınız, senelerin sayısını ve hesâbını bilesiniz, ve biz her şeyi açıktan açığa tafsîl ettik. Her kişinin amelini boynuna doladık. Kıyamet günü ona kitabını (amel defterini) çıkaracağız. Onu önüne açılmış bulacak. Kendi kitabını oku! Bugün kendini hesaba çekmeğe nefsin sana kafidir, diyeceğiz. Kim doğru yolda giderse, kendi nefsi için hidayette gider. Kim saparsa kendi zararına sapar. Hiçbir günahkar başkasının günahını yüklenip vebalini üstüne almaz. Biz, peygamber göndermedikçe kimseyi azaba dûçar etmeyiz. Biz, bir beldeyi helâke ma'ruz bırakmak istediğimiz

zaman oranın refah ve nimet içinde yüzenlerine emrimizi göndeririz, onlar da fıska dalarlar, azabı hak ederler. Biz de onu altüst ederiz. Nuh'tan sonra nice nesilleri helâk etmişizdir. Rabbin, kullarının günahlarına âgâh olması, onları görmesi elverir. Her kim bu şimdiki hayatı isterse, dilediğimize istediğimiz kadar çabucak veririz. Sonra o Cehennem'e yaslanacaktır. Oraya hakir ve zelil olarak girer. Herkim mü'min olduğu halde ahireti ister ve ona nasıl lazımsa öylece çalışırsa onun ve emsalinin sa'yi meşkûr ve makbûl olur. Biz cümlesine, onlara da, bunlara da Rabbinin atâsından yardım ederiz. Rabbinin atâsı yasak değildir. Bak, onların içinden bazısını diğer bazısına nasıl tafdil ettik. Muhakkak Âhiret ise dereceler itibarıyla daha büyük, fazilet itibarıyla daha yüksektir." (4)

Mİ'RAC'TA TEŞRÎ KILINAN HÜKÜMLER

Mi'rac'taki ahkâm pek yücedir. O makamdaki İlâhî tebliğat İslâm dininin mihverini teşkil eder. İsrâ sûresindeki o âyetlerin meâli şöyledir:

وقضى ربك الاّ تعبدوا الا اياه وبالوالدين احسانًا...

"Rabbin ferman buyurdu ki, Ondan başkasına asla tapmayın, ana ve babanıza iyilik edin. Onlardan biri, yahut her ikisi kocayarak ihtiyarlık çağlarında senin eline baktıkları sırada, sakın onlara: Of bıktım, usandım, deme, onları azarlama, onlara tatlı söz söyle.

Onlara merhametinden tevazu kanatlarını yerlere kadar indirerek, Yâ Rabbi, de, onlar beni küçüklüğümde nasıl şefkatle büyüttülerse Sen de onlara öylece merhamet buyur, acı.

Rabbiniz, sizin içinizde olanı en iyi bilendir, eğer siz iyi ve salih kimselerseniz, Allah da günahtan dönüp tevbe edenleri yarlığayıcıdır.

Hısımlara, yoksullara, yolculara haklarını ver, amma malını isrâf ile saçıp savurma.

Zîrâ isrâf eden, şeytanların kardeşleridir. Şeytan ise Rabbine karşı nankördür. Rabbinden umduğun bir rahmeti dileyerek beklerken onlardan yüz çevirecek olursan tatlı bir söz söyleyerek gönüllerini al.

Elini boynuna bağlı imiş gibi kısıp sıkma, büsbütün de açma;

(4) İsra sûresi, âyet: 9-21

yoksa ya cimri diye levm olunursun, veya elin boşalır pişman olursun.

Rabbin dilediklerinin rızkını genişletir de, darlaştırır da. Çünkü O kullarının her halinden haberdardır. Onları görücüdür.

Evlatlarınızı fukaralık korkusuyla sakın öldürmeyin, biz onlara da, size de rızıklarınızı veririz. Onları öldürmek hakîkaten büyük bir suçtur.

Zinaya kat'iyyen yaklaşmayın, zîrâ o fuhuştur ve pek kötü bir yoldur. Allah'ın haram kıldığı canı öldürmeyin, meğer ki hak ile ola. Her kim nâhak yere öldürülürse, onun velîsine salâhiyet verdik, o da katilde haddi tecavüz etmesin. Çünkü o bir kerre yardıma ermiştir.

Öksüzün, erginlik çağına varıncaya kadar, malına el sürmeyin, meğer ki en iyi veçhile ola. Verdiğiniz sözü yerine getirin, zîrâ sözden ve ahidden mes'ulsünüz.

Ölçtüğünüz zaman tam ölçün ve doğru terazi ile tartın. Bu daha hayırlıdır. Âkibeti daha iyidir.

Bilmediğin bir şeyin peşine düşme, ardı sıra gitme, çünkü kulak, göz, kalp bunların hepsi ondan mes'uldür.

Yeryüzünde azamet taslayarak kurumla yürüme; çünkü sen yeri yaramazsın, uzanan yüksek dağlara eremezsin.

Bütün bunların fena ciheti, kötüsü, Rabbin nezdinde istenmiyen kerih şeylerdir.

İşte bunlar Rabbinin sana vahyettiği hikmetlerdendir. Allah ile beraber bir tanrı edinme, yoksa yerinerek, kovularak Cehennem'e atılırsın." (5)

Cenab-ı Hak, İsrâ sûresinde bu emirleri tebliğ ettikten sonra bu âyetlerin sonunu şöyle bitiriyor:

"İşte bunlar hep Rabbinin sana vahyettiği hikmettir."

Mi'rac'ın rûhî ahvâlini, oradaki müşahedeleri anlatırken Necm sûresinde " فاوحى الى عبده ما اوحى **Kuluna neler vahy etti neler!...**" buyurmuştu. İşte İsra sûresindeki bu âyetler, yine Mi'rac'tan bahseden Necm

(5) İsra sûresi, âyet: 23-39

sûresinde beyan olunan o vahyolunanlar cümlesindendir. Bu iki sûredeki âyetler birbirine böylece bağlanır.

Bu âyetlerdeki tebliğatı 12 düstur halinde toplayabiliriz ki, bunlar bütün ahlâk ve fazîlet kaidelerini ihtiva etmektedir. Fertlerin ve cemiyetlerin salah ve felahı bunlara bağlıdır. Bu düsturları şöyle bir sıralıyalım:

1– Allah'a hiçbir sûretle şirk koşmamak. İslâm akîdesinin esası budur. İslâmiyet tevhid dinidir. Bir Allah'a inanıp yalnız O'na ibadet ve kulluk etmek, işte kulun ilk işi budur. Bundan ötesi dalâlettir. İtikad bozukluğudur. İtikadı bozuk olan fert ve cemiyetlerden hayır yoktur.

2– Ebeveyne hürmet ve itaat, insanın vazifelerinin başında gelir.

İhtiyarlık çağlarında onlara bakmak, onları incitmemek lazımdır. Onlar bizi büyütürken neler çekmişlerdir, onları düşünerek ebeveynini el üstünde tutmak, himaye altına almak evlatlık borcudur.

3– Hısım ve akrabaya, fakir ve yoksullara, yolculara, gurbette kalmış kimsesizlere haklarını vermek, onlara maddî yardımda bulunmak lazımdır. Bu, cemiyetin borcudur. Bunu ihmâl etmek en büyük günahtır, adaletten ayrılmak demektir.

4– İsraf etmemek, malını lüzumsuz yere harcayıp savurmamak lazımdır. Çünkü mal, ihtiyacı karşılamak içindir. Lüzumu olmayan yere sarfolunan mal, boş yere gidiyor demektir. İşte israf budur. İsraf yapan kimse bir ihtiyacı karşılamak için verilen malı, lüzumsuz yere harcamakla, karşılanması lazımgelen bir ihtiyacı açıkta bırakıyor demektir ki, bu, başkasının hakkına tecavüz sayılır. O mal ile, bir muhtacın ihtiyacı giderilecekti. İsraf yapan kimse, onu lüzumsuz yere vermekle, o muhtaçların hakını yedi, en büyük haksızlığı yaptı, demektir. Onun için israf yapanlar şeytanların kardeşi oluyor. Onun için bu gibiler Rabbine nankörlük yapan şeytanla bir tutuluyor.

İsraf haram olduğu gibi fazla cimrilik yapıp kimseye birşey vermemek, o da haramdır. İnsan ikisi ortası olmalıdır. Zaten her şeyde itidal lazımdır. Doğru yolu bulup ortadan gitmelidir.

5– Çocuklarınızı öldürmeyin; Araplar bilhassa kız çocuklarına karşı çok vahşice hareket ederler, onları diri diri gömerlerdi. İslâmiyet bu kötü âdeti ortadan kaldırmış, şiddetle yasak etmiştir. Evladı yetiştirip büyütmek ana babaya borçtur. Evlada lazım olan terbiye ve tahsili vermelidir. Oğlunu tahsilsiz bırakmak, manevî ölüme mahkum bırakmak demektir ki, bu da bir suçtur.

6– Zinaya yaklaşmayınız, zina aileleri temelinden sarsar. Irz ve namus

düşmanlığı, cemiyete en büyük zararı getirir. Onun adını dile almak bile insanı tiksindirir, ne kötü yoldur.

7– Nâhak yere kimseyi öldürmeyiniz. İnsan kanı dökmek en büyük günahtır. İnsan öldürmek, canavarlığın en beteridir. İnsanların medenî seviyesi, can emniyetiyle ölçülür. Medenî insan, insan öldüremez.

8– Yetimlere iyi muâmele ediniz, yetimler cemiyete emanettir. Ana, baba şefkatinden mahrûm olan bu bîçâre masumları korumak lazımdır. Yoksa hamîleri yok diye mallarına el uzatmak, en büyük vicdansızlıktır.

9– Verilen sözü tutunuz. Ahde vefa lazımdır. Sözünü yerine getirmeyen kimse insandan bile sayılmaz. Sözü doğru olmayanın özü de doğru değil demektir.

10– Ölçü ve tartıda doğruluğa dikkat edin. Eksik ve noksan tartmayın. Ticaret namusu bununla kaaimdir. Hile yapılınca ticaret itibarı kalkar. Terazi başında soymak da bir nevi eşkıyalıktır, hem alçakcasına.

11– Bilmediğiniz birşeyin ardına düşüp körü körüne onu takip etmeyiniz. İnsan akıl ve fikir sahibidir. Görmeden, bilmeden bir şeye saplanmaz. Akıl ve muhakemenin ışığıyla hareket eder. Kör taklidcilik yasaktır. Müslüman ne yaptığını bilerek, anlayarak yapar. Çünkü her işinden mes'ul olacağını bilir.

12– Yeryüzünde kibir ve gurur taslayarak yürümeyiniz. İnsan kendini bilmelidir. Kibir ve gurur kendini bilmezlerin kârıdır. Servet ve mevki sahibi olmak, insanı şaşırtmamalıdır. İnsanlık cevheri içinde yaşamalıdır.

Bu (12) emir, Hazret-i Musa'nın 10 emrinin tekmil olunmuşudur. Zaten Hazret-i Musa 10 emri Cenab-ı Hakla mülakatta almıştı. Bu bakımdan İsra sûresindeki Mi'rac'la bir müşabehet arzeder. Ve zaten bu sûrede Hazret-i Musa'nın 10 emrine işaret de vardır. Hazret-i Musa'nın 10 emri şunlardır.

1– Benden başka Allah'ınız yoktur.

2– Yalan yere yemin etmeyiniz.

3– Cumartesi gününü hatırlayınız.

4– Anaya, babaya hürmet ediniz.

5– Kan dökmeyiniz.

6– Zina etmeyiniz.

7– Hırsızlık etmeyiniz.

8– Komşu aleyhinde yalan yere şehadet etmeyiniz.

9– Komşunuzun zevcesiyle sevişmeyiniz.

10– Komşunuzun malına göz dikmeyiniz.

Ümmetleri idare eden muayyen kanunlar vardır. Rûhânî âlem için peygamberlerin tebliğ ettikleri bu kanunlar da, tabiat kanunları gibi, bir nizam dairesinde cereyan eder. Peygamberler, gönderildikleri ümmetlere Allah'ın emirlerini tebliğ ederler, iman edenler kurtulur, iman etmeyip o peygambere karşı gelenler azaba dûçâr olurlar. İşte Mi'rac gecesi Hazret-i Muhammed de, aynı düsturların tatbik olunacağına dair nezd-i ilâhîden talimat aldı. Bu âyetlerde Mi'rac'a dair şunlar anlatılıyor.

"Sana demiştik ki, Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır. Sana gösterdiğimiz o rüyayı insanlar için bir imtihan yaptık. Kur'an'da mel'ûn olan ağaç da öyle. Onları korkutuyoruz. Bu onların taşkınlıklarını artırıyor."

Bundan sonra hicretin yaklaştığına işaretler vardır:

"Onlar seni ta'ciz ile az kaldı toprağından çıkaracaklardı. O takdirde onlar da senden sonra yerlerinde pek az bir zaman kalabilirlerdi. Senden önce gönderilen peygamberlerimiz hakkında tâkib ettiğimiz yol budur, bu yolumuzda hiç değişiklik göremezsin!"

Demek Mi'rac ile hicret arası pek az idi ve demek hicretten sonra müşrikler aradıkları azaba dûçâr olacaklardı.

Mİ'RAC HEDİYESİ

Beş vakit namaz Mi'rac esnasında farz kılınmıştır:

İsra sûresindeki o âyetler şunlardır:

"Güneşin zevalinden gece karanlığı basıncaya kadar namazı kıl, fecir vaktindeki Kur'an –fecir vaktinde okunan Kur'an- meşhûd olur. Gecenin bir kısmında namaz kıl, bu sana mahsus bir ibadettir. Tâ ki Cenab-ı Hak seni en şanlı makama yükseltsin."

Namazın farz olmasıyla hatıra kıble gelir, kıble Mekke'deki Kâ'bedir. Onun için bu münasebetle Mekke'nin fethi müjdelenmiştir.

"Yâ Muhammed, de ki: Yâ Rab, beni gireceğim yere sıdk ile sok, çıkacağım yerden sıdk ile çıkar. Bana tarafından yardım edici bir kuvvet ihsan et. Ve de ki, hak geldi, batıl yok oldu. Zaten batılın şanı, yok olmaktır."

Hazret-i Peygamber hicret ederken bu âyetin birinci kısmını okumuş, Mekke fetholununca da: **"Hak geldi, batıl yok oldu, zaten batılın şanı, yok olmaktır."** demişti.

İsra sûresinde, Hazret-i Peygamber'in Mi'rac'ından bahs olunurken Hazret-i Musanın hayatına temâs edilmesi de birtakım manalar taşır. Bu iki Peygamber'in din yolundaki mücadeleleri birçok bakımdan birbirine benzerlik arzederler. Musa, ilk günlerini düşmanları arasında geçirdiği gibi, Peygamberimiz de müşriklerin arasında yaşamıştır. Fir'avn ve adamları Mûsâ'ya inanmadıklarından O, Mısır'ı terke mecbur kaldığı gibi Hazret-i Peygamber de, müşrikler kendisine îmân etmediklerinden Mekke'den medîne'ye hicret etti. Mûsâ hicretten evvel nasıl 10 emri telâkkî ettiyse, Hazret-i Peygamber de hicretten evvel Mi'râc'ta aynı esasları fazlasıyle vahiy hâlinde telâkkî etti. Bunları yukarıda zikretmiş bulunuyoruz.

Musa'nın hicretinden sonra Fir'avn ve adamları, nasıl helak olduysa Hazret-i Peygamber'in hicretinden sonra müşrikler de Bedir'de helâk oldular. Hazret-i Musa, nasıl Arz-ı Ken'an'a, baba yurduna sahib olduysa, Hazret-i Muhammed de, Mekke'yi fethetmiştir. Hazret-i Musa risalet vazifesiyle giderken: [(6)] " رب اشرح لى صدرى = **Yâ Rabbi! Benim göğsümü aç." demişti. Hazret-i Peygamber de Mi'rac'a çıkacağı zaman, şerh-i sadır yapılmış, göğsü açılmış, nur ve hikmet doldurulmuştur. İsra sûresinde bunların çoğuna işaret olunmuştur. "İsrail oğullarına sor da bak, biz Musa'ya dokuz açık âyet vermişizdir."** (İsra sûresi)

Mİ'RAC'IN NİMETLERİ

Müslümanlara Mi'rac'ın en büyük hediyesi namazdır. Hadis-i şerifte geçtiği üzere: **"Namaz mü'minin mi'racıdır."** Din ve iman esaslarını tekmil ile afv ü mağfiret dersi veren şu ayetler de Mi'rac'ta vahyolunmuştur:

آمن الرسول بما انزل اليه من ربه والمؤمنون كل آمن باللّٰه وملئكته وكتبه ورسله

لا نفرق بين أحد من رسله وقالوا سمعنا وأطعنا غفرانك ربنا واليك المصير *...

فانصرنا على القوم الْكَافرين * (7)

"Peygamber Rabbi tarafından kendisine inzâl olunana iman etti. Mü'minler de iman ettiler. Cümlesi: Allah'a meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine iman ettiler. Peygamberleri birbirinden ayırd etmeyiz, dediler. Mü'minler: İşittik ve itaat ettik. Senin gufranını dileriz Yâ Rab, son varacağımız Sensin, dediler. Allah bir kimseye ancak takat getireceğini yükler, herkesin kazandığı iyilik kendine, yaptığı fenalık yine kendinedir. Şayet unutur veya

(6) Tâ-hâ sûresi, âyet: 25

(7) Bakara sûresi, âyet: 285-286

yanılırsak bizi muahaze etme Allah'ım, bizden evvelkilere yüklediğin gibi ağır yükü bize yükleme Allah'ım! Takat getiremeyeceğimiz yükü bize yükleme Allah'ım. Bizi affet, bizi esirge, bize merhamet buyur. Sen bizim mevlamızsın, kafirlere karşı bize yardım et."

Hayat-ı Muhammed sahibi, Mi'rac'ın yüksek manasını şöyle anlatmaktadır:

"Mi'rac, Hazret-i Peygamber'in rûhî hayatı bakımından en yüksek mana taşıyan bir hadisedir. Bu hadisenin manası anlatılagelen manaların hepsinden daha üstündür. Mi'rac, Hazret-i Muhammed'in, bütün varlığını bütünlüğünü ve birliğini bütün kemaliyle kendi ruhunda hissetmesidir. Bu anda Muhammed'in zihni ile ruhu karşısında, zaman, mekan perdeleriyle diğer bütün perdeler yırtıldı. Hayattaki her hükmümüze; duyan, düşünen ve araştıran kuvvetlerimizin hududuna tabi bir izâfiyet veren bütün perdeler, bütün çerçeveler Muhammed'in basîreti karşısında yıkıldı. Bütün kâinat Onun ruhu içinde toplandı ve birleşti. Bu sayede cihanı ezelden ebediyete kadar ihata etti. Onun basîret gözü, hayır ve fazîlet, doğruluk ve güzellik yolu ile kemale ermek; şer ve kötülüge, eğriliğe ve çirkinliğe karşı gelmek ve galebe çalmak için bütün varlık âleminin geçirdiği bütün inkişafları gördü.

Bu yüksekliğe varmak, ancak beşer tabiatının üstünde olan bir kuvvetle müyesser olabileceği için Hazret-i Peygamber'e uyan ve inanan bazı kimselerin fikir yüksekliği, cihan birliğini kemaliyle kavrayış kuvveti ve bu kemale ermek için bütün varlığıyla çalışmak kudreti bakımından Ona yetişemediklerini görüyoruz. Fakat bu yüzden hayret etmiyoruz. Ve bu adamları ayıplamıyoruz. Çünkü insanlar içinde mümtaz olanlar, Allah'ın feyzine erenler derecelere ayrılır.

Hakîkata ermek yolundaki bütün gayretlerimiz ve kuvvetlerimiz, aşılması güç birtakım manialarla karşılaşır. Bir kıyas-ı maa'l-fârik olmak üzere fil'i tarif için uğraşan körlerin hikâyesini hatırlıyalım... Körlerden her biri eline ne geçirdiyse fil'i öyle tarif etmişdi. Bu misalde her adam cüz'î bir hakîkatı ifade ediyor. Fakat gören bir adamın gözü, fil'i, körlerin tarifi gibi görmez. Hazret-i Muhammed'in Mi'rac'taki müşahedâtı ile Ona uyan, Ona inananların idrâki arasındaki fark da böyledir. Hazret-i Peygamber Mi'rac esnasında kainat vahdetinin künhüne erdi. Ondan evvelki zamandan başlayarak zamanın sonuna kadar vaki olan ve vuku bulacak olan bütün hadiselerle karşılaştı. Onun gözü önünden zaman ve mekan kayıtları kalktı. Onun basireti bu cihanı Sidretü'l-Münteha makamından, beşer ilminin en

yüksek şahikasından süzdü. Ondan başkaları ise bu hadisenin tafsilat ve teferruatıyla alâkadar oluyorlar. Bu teferruat ise kainatın birliği ve kainatın hayatı bakımından onun nizamı üzerinde tesiri olmayan birtakım zerrelerden ibarettir. Bu muazzam varlığın kalbi ve o kalbin vuruşu, o ruhun güneş gibi doğuşu, o güneş aydınlığının zihni aydınlatışı ve bütün varlığın bütün hayatıyla teması yüzünden kalb, ruh ve zihnin hudutsuz bir hayatiyetle hızlanışı bahis mevzuu iken, bu muazzam varlığın yalnız bir zerresinden bahsetmek reva mı?

Mi'rac'ın ruh ile vukuu, onun herhangi şekilde vukuu gibi ancak yüksekliğini, güzelliğini ve heybetini ifade eder. Çünkü Mi'rac varlık âleminin ezelinden ebediyete kadar ruhânî birliğin en kuvvetli tasviridir. Hazret-i Muhammed'in Mi'rac esnasında Musa'nın ilâhî vahyi alıp nura gark olunduğu Sînâ Dağına uğraması, daha sonra İsa'nın doğduğu Beyt-i Lâhim'de duraklaması, daha sonra peygamberlerin ruhlarına imam olarak namaz kıldırması ve bu namazın Muhammed, Musa, İsa, İbrahim vesair enbiyanın cümlesini bir arada toplaması, din birliğinin, daima kemale doğru ilerleyen kainat birliğinin kıvamı olduğunu göstermektedir." (8)

"Asrımızda ilim, İsrayı yani cesedin seyrini ve ruhun mi'racını kabul etmektedir. Çünkü salim kuvvetlerin toplanmasından ancak hakikat ışığı doğar. Nitekim tabii bazı kuvvetlerin bir araya gelmesi sayesinde Markoni, Venedik'te bulunan gemisinin üzerinden esir dalgaları vasıtasıyla verdiği bir elektrik ceryanıyla, tâ Avusturalya'daki Sidney şehrini aydınlatmıştır. Bugünkü ilim ve fen, esir mevcelerinin radyolarla ses ve hatta resimleri nakletmesini, televizyonu kabul ettiği gibi, insanların dimağlarındaki düşünceleri anlamaya ve okumaya dair nazariyeleri de kabul etmektedir. Mazide hayal sanılan bu gibi şeyler bugün gerçekleşmektedir. Tabiatın gizli kuvvetleri keşfolunmakta ve her gün yeni yeni nice hakikatlar meydana çıkmaktadır. Böyle olunca Hazret-i Muhammed gibi lâhûtî feyzin kemalinde bulunan, kudsiyyat âleminin yegane nuru olan bir zatın Mekke'den Kudüs'e yani Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gelmesi ve Mi'rac'a çıkarak Allah'ın bir çok ayetlerini görmesi, neden mümkün olmasın. Bunu bugünkü ilim kabul etmektedir. Bu hadisedeki manaların güzelliği ve ihtişamı bize Hazret-i Muhammed'in ruhunda, ruh ve kainat birliğini göstermektedir. Bu fani hayatın vehimlerinden sıyrılarak en yüce hakikatın künhüne varmak ve o yüce hakikata nisbetle kendi mevkiini ve bu âlemin mevkiini tanımak isteyen insan idraki nisbetinde bunları kavrayabilir." (9)

---

(8) M. Hüseyin Heykel, Hayat-ı Muhammed sh.: 190

(9) M. Hüseyin Heykel, Hayat-ı Muhammed.

Fakat Mekke müşrikleri bu yüce hakikatları idrak edecek bir seviyede değildirler. Onlar maddiyat âlemine saplanmış kalmışlardı.

Mİ'RAC'IN ESRARLA DOLU MANZARASI

"Kur'an-ı Kerim, Mi'rac'ın ruhânî menazırını iki kelime ile ifade ederek Allah'ın, Peygamberine "Âyetlerini göstermek" istediğini beyan eylemiştik. Bu âyetler ne idi? İnsanın aciz idrak ve lisanı onları anlatabilir mi? Şüphesiz anlatamaz. Kelimeler menazırı kavrayamaz. Bizim bütün ilim ve hikmetimiz mahduttur. Bunlar bizim mahsusatımızı, ma'kulatımızı ifadeye yeter. Bu mahdut dairenin haricindeki şeyleri biz nasıl anlatabiliriz. Zat-ı Kibriya bunları anlatmış olmakla beraber bizim aklımız onları idrak edemiyor. (Necm) Sûresi bu esrarı biraz izâh eder, fakat oradaki tafsilat da bizim için bir icmal, oradaki izahat da bizim için ibham gibi kalıyor. Sûrede öyle cümleler var ki, iki kelimeden ibarettir. Zamirler mahzufdur. Fail var, mef'ul yoktur. Yahut mef'ul varsa fail yoktur. Fiilin müteallekatı mevcut, fakat zamirlerin mercii belli değil. Acaba niçin?... Çünkü o makamın muktezası bu idi.

Resûl-i Ekrem, Mi'rac'taki ruhânî müşahedatını ve oradaki gördüğü melekûtî âyâtı anlattığı zaman Kureyş, bunlara gavâyet ve dalâlet demişti. Acaba niçin böyle dediler? Çünkü onların bu ruhânî tecelliyatı görecek gözleri, onların bu sermedî sesi duymaya layık kulakları, onların bu İlâhî esrârı kavrayabilecek akıl ve kalpleri yoktu. Çünkü görülen şeyler, kadir ve hakim olan Allah'ın tecelliyat-ı bahiresi idi. Bazen Resûl-i Ekrem en yüksek ufuklara çıkacak derecede uzaklarda, bazen iki yay mesafesi kadar yakınlıklarda idi. Acaba yaklaşan kimdi? İki yay mesafesinin ötesinde ne vardı? Allah mı? Hayır! Allah'ın azameti ve şanı mı idi? Belki! Söyleyen kimdi? Bilmiyoruz. Söylenen ne idi? bize haber verilmiyor. Sidret'ül-Müntehâ nedir? İlm-i beşerin son haddi olan nokta imiş. Acaba onun renkleri, şüun ve sıfat-ı ilahiyyenin renkleri miydi? Acaba o serhadde varınca kevn ü mekan, vücud ve imkan meselesi hallolundu mu? Resûl-i Ekrem gözleriyle ne gördü? Sonra kalbiyle neler müşahede etti? Resûl-i Ekrem bu seyahatte bir çok âyât-ı Rabbâniyyeyi görmüştü. Bunları gözüyle mi, kalbiyle mi gördü?...

از این پرده نهان أست ونهان خواند ماند

"**Bu sır, perde arkasında gizlidir ve gizli kalacaktır.**"(10)

(10) Asr-ı Saadet. Cilt: III, sh.: 1525.

Büyük Türk şairi Dede Galip "Hüsn-ü Aşk"ında Mi'rac'ı şöyle tasvir etmektedir:

"Bir şeb ki, serây-ı Ümmehânî
Olmuştu O mâhın âsumânı
Yüz sürmeye geldi hâk-i pâye
Da'vetli bulundular ulâya
Şevk, eyledi mihri pâre pâre
Şenlendi meşâil-i sitâre
Ger itse mihr ü meh takaddüm
Şebnem yerine yağardı encüm
Ayine-i nûr olup şeb-i târ
Yâr eyledi yâre arz-ı dîdâr
Her şey olur aslına şitâbân
Çıkdı yine âsümâna Kur'an
Ol sâcid oldu, Hak oldu mescûd
Dindi bu makaama Gayb-i Meşhûd
Ervâh-ı Rüsül cemâat oldu
Allah bilür ne hâlet oldu
Ey hâme!... O rütbe olma çâlâk
Esrâr-ı Nübüvvet olmaz idrâk
Gel âdet-i şâirâne git sen
Sofiyye sözün ferâgat it sen
Ol şahsüvâr-ı Kaab-ı kavseyn
Kıldı seferin verây-ı Kevneyn
Arşı bırakub misâl-i sâye
Zü'l Arş idi Ol Arş-pâye
Ol seyirde Mâverâ göründü
Tâ Sidre-i Müntehâ göründü
Açıldı der-i Harîm-i Vahdet
Kurbet gerû kaldı geldi vuslet
Cibrîl'de acz olup hüveydâ
Elfâzı bıraktı ande ma'nâ
Ol ne idi, ne oldu bilmem
Lebrîz idi ol, ne doldu bilmem."

DOKUZUNCU BÖLÜM

AKABE BÎATLARI [1]

SIKINTILI GÜNLERİN SONUNA DOĞRU

Hazret-i Peygamber, yıllarca Mekke halkını İslâmiyete da'vet etmişti. Fakat müşriklerin küfür ve inadı İslâmiyeti kabul etmelerine mani oluyordu. Hazret-i Peygamber, kabîleler arasına giderek onları da İslâm'a da'vet etti. Tâif halkı, Kinde ve Kelb kabîleleri, Âmir ve Hanif Oğulları İslâm Peygamberi'nin da'vetine icabet etmediler. Onların İslâmiyet'e karşı aldıkları bu menfî vaziyet, İslâm Peygamber'ini Hakkın emrini, halka tebliğ vazifesinden alıkoyacak değildi. İslâm güneşinin bütün şaşaa ve kuvvetiyle parlıyacağı yeni ufuklar vardı. Zaten bütün İlâhî esrarın kendisine arz olunduğu, göklerde ve onların maverasında seyran ederek gaybe muttali olduğu Mi'rac'ında, Hicrete işaretler vardı. Hazret-i Peygambere, yeni dini neşr için yeni bir muhit hazırlanıyordu. Medîne ufkundan zafer müjdeliyen nurlar beliriyordu. Medîne Ona kucak açıyordu. Allah, kulunu yalnız bırakmayacak, dinine nusret verecekti.

Hazret-i Muhammed Medîne'yi tanıyordu. Oraya ait bir çok hatıraları vardı. Yüzünü görmediği babasının mezarı orada idi. Dedesi Abdü'l-Muttalib'in dayıları olan Neccar Oğulları Medîne'de Onun akrabası idi. Altı yaşında iken annesi Âmine ile, babasının kabrini ziyaret için Medîne'ye gittiklerinde orada biraz kalmışlardı. Dönüşte Medîne ile Mekke arasında yarı yolda Ebvâ köyünde annesi de hastalanmış, onu da oracıkta toprağa verdikten sonra, Mekke'ye, anadan babadan öksüz kalmış bir çocuk olarak, kalbi mahzûn olduğu halde dönmüştü. İşte şimdi o taraftan ümit ışıkları beliriyor, zafer müjdeleri geliyordu. Allah öyle takdir etmişti. Allah'ın takdir ettiği muhakkak olacaktı.

---

(1) İbn-i Esir, El-Kâmil.

MEDİNE

Medîne'nin asıl ismi Yesrib'dir. Hazret-i Peygamber'in oraya hicretinden sonra Medînet'ün - Nebî adını almıştır ve o tarihten itibaren Medîne namıyla anılmaktadır. Pek eski bir şehir olan Medîne'de ve etrafında Araplar ve yahûdîler sakin idiler. Etrafındaki araziyi Yahûdîler elde etmişler, buralarda ufak kaleler vücûda getirmişlerdi. Bunların içinde yaşıyorlardı.

Medîne'de iki büyük kabile vardı. Bunlar Evs ve Hazrec kabileleri idi. Bunlar asıl Yemenlidirler. Ve Kahtan Araplarındandırlar. Yemen'de meşhur Ma'rib seddinin yıkılmasından ve arazileri su altında kalmasından sonra Evs ve Hazrec namında iki kardeş buraya hicret etmişler ve Medîne'de yerleşmişlerdi. Bu iki âile burada üreyip çoğalmış, büyük bir varlık sahibi olmuştur. Hazret-i Muhammed'in yardımcıları olmaları hasebiyle İslâm tarihinde Ensar adıyla anılmak şerefine nail olanlar işte bunlardır.

Evs ve Hazrec putperest idiler. Yahûdîlerle münasebetleri çok değişik idi. Bidâyette Yahûdîlerle anlaşmışlar, onlarla andlaşmalar yapmışlarsa da Yahûdîler bunu bozduklarından dostluk, düşmanlığa inkılâb etmişti. Aralarında ara sıra kavgalar hiç te eksik olmuyordu. Hariçtekiler onların bu durumundan faydalanmak bile istiyorlardı. Meselâ Suriye'de Şarkî Roma devletine tabi olan Hristiyanlar, Hz. İsa'yı çarmıha gerdiler diye Yahûdîlerden intikam almak için bir aralık Medîne'deki Yahûdîleri yağma etmek istemişler, buna muvaffak olamayınca Evs ve Hazrec kabilelerinden bu hususta kendilerine yardımda bulunmalarını taleb etmişler ve bu yardımı da sağlamışlardı. Romalıların kılıçlarının savleti altında ezilen Yahûdîler, Medîne'deki üstün durumlarını kaybetmişler, Evs ve Hazrec kabileleri Yahûdîlere hakim vaziyete geçmişlerdi. O zamana kadar Medîne'de amele mevkiinde bulunmaktan ileri geçemeyen Evs ve Hazrecliler, bundan sonra Medîne'nin ziraat sahalarını ellerine geçirmişler, iktisaden yükselmişlerdi. Yahûdîler Arapların kendilerinden üstün olmasını, hakim mevkiinde bulunmalarını çekememişler, bundan dolayı onları birbirine düşürmenin yollarını aramışlar, Evs ile Hazrec arasına fitne ve fesat sokarak bu iki kabileyi birbirine düşman yapmışlardı. Hile ve desise yollarını çok iyi bilen Yahûdîler bu işte muvaffak olmuşlar, Evs ve Hazrec kabileleri birbirine girerek yekdiğerinin boğazına sarılmışlar, boğuşmaya başlamışlardır. Bundan faydalanan Yahûdîler ticaret işlerine bakmışlar, servetlerini arttırmışlar eskiden elden çıkardıkları mülklerini tekrar ele geçirmişler, iktisaden hakim mevkiine geçmişlerdir.

Şu hadise de Arap ve Yahûdî münasebetlerini gösteren başka bir

örnektir. Bir aralık yahûdîlerin başına Fatyon adında gayet ahlâksız bir adam geçmişti. Halkın şeref ve namusuyla oynamak isteyen bu sefih adam, evlenecek her kızın mutlaka onun sarayında birer gece geçirmesini istemiş ve bunu kabul ettirmişti. Yahûdîler bu haysiyet kırıcı, namus lekeleyici harekete tahammül ediyordu. Aynı muamele Araplara da teşmil edilmek istenildiğinde onlar derhal isyan etmişlerdir. Bu esnada Medîne'lilerin reisi Malik b. Aclan idi. Evlenmek üzere olan bir kız kardeşi vardı. Kız, evleneceği gün kardeşinin önünden örtüsüz geçti. Malik, kız kardeşinin de aynı muameleye maruz kalmasını hoş görmemiş ve: "Yarın ben sarayda müdhiş birşey yapacağım," demişti. Ertesi gün Malik'in kız kardeşi konağa götürülmüş ve sefih adamın arzusuna teslim olunmuştu. Malik de kıyafet değiştirerek konağa girmişti. Bir sırasını getirerek bu zalim ve ahlâksız hükümdarı öldürmeye muvaffak oldu ve sonra da Suriye'ye kaçtı. Suriye'de Gassanîlerden Ebû-Cebele, Malik'in bu yaptığından çok memnun kalmış, ordusuyla Medîne üzerine yürüyerek Yahûdî elebaşılarını bir hileyle temizlemişti. Bu suretle Yahûdîlerin kuvveti za'fa uğramış, Arapların nüfuzu artmıştı. Medîne'deki Araplar ile Yahûdîler arasında birbirine üstün gelme ve görünme davaları işte böyle sürüp gidiyordu.

Arapların Medîne'de böyle bir durumda bulunmaları onların bir an evvel İslâmiyete sarılmalarında amil olmuştur. Medîne'lilerin ruhları İslâm'ı kabule hazırlanmış bir halde idi, denebilir. Yahûdîlerle aralarında ebedî bir düşmanlık vardı. Yahûdîler onları putperest olmalarından dolayı ayıplıyordu. Bu ayıplamalar onların ruhlarında bir boşluk bulunduğunu kendilerine sezdirmişti. Neden Yahûdîlerden aşağı kalsınlar, neden onlar da doğrudan bir tek Allah'a ibadet etmesinler? İşte Hazret-i Muhammed böyle bir Allah'a davet ediyordu. Aradıklarını O kendilerine getirmişti. Diğer taraftan Yahûdîler, kendilerini yer yüzünde Allah'ın mümtaz bir kavmi addediyorlardı. Âhır-zaman Peygamber'inin gelmesinden bahsolunuyordu. İşte o Peygamber şimdi Arapların içinden zuhûr etmişti. Allah'ın bu lûtfunu Medîne'liler seve seve karşıladılar. İşte bu gibi rûhî hazırlıklar sebebiyle Medîne İslâm'ın nûrunun parlayacağı en müsait bir muhitti. Medîne'lilerin ruhlarında tevhid akidesine bir hazırlık vardı. Gerçi, onlar da putperestti. Fakat bu putpesertlik Mekke müşriklerininki gibi koyu ve muannit bir putperestlik değildi. Belki onları tevhit dinini kabûle kamçılayacak mahiyette idi. Allah bir şeyi murad ettiği zaman onun esbabını hazırlar. Medîne muhitini de İslâm güneşi için hazırlamıştı. O güneş Mekke'de doğmuştu, fakat müşrikler onun parlak nuruna tahammül edemediklerinden onun parlamasına mani olmak istiyorlardı. Onun için bu güneş bütün şaşaasıyle Medîne ufuklarında parladı ve bütün cihanı aydınlattı.

MEDÎNELİLERDEN İLK MÜSLÜMAN OLANLAR

Süveyd b. Sâmit:

Süveyd b. Sâmit, Medîne eşrâfındandı. Soyu, boyu yüksek, şeref ve îtibarı yerinde, şair ve kahraman bir zattı. Bundan dolayı Medîneliler kendisine (Kâmil=) olgun adam unvanını vermişlerdi. İşte hicretten önce bu zat Mekke'ye hac maksadıyle gelmişti. Hazret-i Muhammed'le görüştü. Peygamberimiz onu İslâmiyete davet etti. Süveyd, Lokman'ın Emsâl'ini eline geçirmişti. Onu semâvî bir kitap telakki ediyordu. Hazret-i Peygambere ondan bazı kısımlar okudu ve:

– Galiba, dedi, senin söylediklerin, bu benim bildiklerim gibi olacak. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber ona:

– Bende bunun daha alası var, cevabını vermiş ve Kur'an okumuştu. Süveyd Kur'anı dinleyince:

– Bu çok daha güzel, dedi ve müslüman oldu. Süveyd, Buas harbinde maktul düşmüştür.

İyâs b. Muâz:

Medîne muhîti hakîkaten İslâm'a sarılmıya hazırdı. Evs ile Hazrec arasında Yahûdîlerin ektiği düşmanlık tohumu büyümüştü. Her iki taraf kendilerine müttefik aramak üzere diğer Arap kabilelerine baş vuruyordu. Bu kabilden olarak Ebu'l-Hayser Enes b. Râfi beraberinde bazı gençler olduğu halde Mekke'ye gelmişti. Kabilesi olan Hazrecliler için Kureyş'ten yardım sağlamak istiyordu. İçlerinde İyas b. Muaz da bulunuyordu. Hazret-i Muhammed'in adı artık her tarafa yayılmıştı. Mekke'ye gelmişken Onu da gördüler. Hazret-i Peygamber onlarla konuştu, onları İslâm'a davet etti. Âdeti üzere onlara biraz Kur'an okudu. Aralarında pek genç olan İyas, Kur'an-ı Kerimin yüksek manası, tatlı ahengi karşısında ruhunun alevlendiğini, İslâm nurunun içine aktığını hissetti ve bu dinin cazibesine kapılarak arkadaşlarına:

– Vallahi bu, asıl peşinde koştuğumuz şeyden daha hayırlı, dedi.

Onlar:

– Biz buraya bunun için gelmedik, diyerek döndüler. İçlerinden İyâs'tan başkası müslüman olmadı. Çünkü onlar kendilerini koruyacak bir müttefik arıyorlardı, pek yakında kopacak harbin gailesi ile meşgûldüler. Fakat Hazret-i Muhammed ile yaptıkları bu görüşme onların üzerinde hiç te tesir bırakmamış değildi. Nasıl ki bir müddet sonra Medîne'den gerek Evs, gerek Hazrec olsun Hazret-i Muhammed'e dört elle sarılacaklar, Ondan

yardım bekliyecekler, Onun rehberliği ve irşadı sayesinde saadete kavuşacaklar, sulh ve müsalemete ereceklerdir.

BUAS HARBİ

Ebu'l-Hayser Enes'in başkanlığında Mekke'ye giden heyet döndükten az sonra Evs ile Hazrec kabileleri arasında korkunç bir boğuşma, şiddetli bir savaş başladı. Harp ateşi her iki tarafın hânümanlarını yıkıp kül ediyordu. Kalplerindeki kin ateşi ise daha şiddetli idi. Her iki taraf merhamet nedir, bilmiyordu. Birbirlerine o derece kin bağlamışlardı ki, zaferi kazandıktan sonra düşmanlarının kökünü kazımak, topunu imhâ etmek kararında idiler.

Evs kabilesinin başında Ebû-Üseyd bin Hudayr bulunuyordu. Hazrec kabilesine karşı göğsünde yanan kin ve intikam ateşi pek şiddetli idi. Bidâyette tâlih Evs kabîlesi aleyhine döndü. Feleğin çemberi boyunlarına dar geldi. Bozguna uğradılar, kaçıp canlarını zor kurtardılar. Bozgun halinde Necid taraflarına doğru kaçarken, reisleri olan Ebû Üseyd kendi mızrağiyle bacağını yaraladı ve şöyle haykırdı:

– Öldürülmedikce yerimden kımıldanacak değilim, Evs isterse beni düşmana bıraksın!...

Bunun üzerine Evs gayrete gelerek geri döndü ve tekrar harbe tutuşup cansiperâne döğüşmeye başladı. Can havliyle saldırdılar ve Hazreclileri fena halde bozguna uğrattılar. Evs, düşmanlarının evlerini, hurmalıklarını bile yakıyordu. Nihayet Sa'd İbn-i Muaz Eşhelî yardımlarına koştu. Ebû - Üseyd, Hazreclilerin evlerini birer birer başlarına yıkmak, taş üstünde taş, gövde üstünde baş bırakmak istemiyordu. Fakat Ebû - Kays b. Eslet: "Onlar bizim dindaşlarımızdır, onların komşuluğu tilkilerin komşuluğundan yeğdir." dedi.

Evs ve Hazrec arasındaki bu ezici harpten sonra Yahûdîlerin Medîne'de onlara olan üstünlüğü daha çok arttı. Harp iki kabileyi de ezmişti. Yahûdîlerin üstünlüğü onları birleşmiye sevk etti. Artık her iki kabile anlaşmak ve birleşmek lüzûmunu iyice hissetmiş oldular. Onları bir araya getirecek ve birleştirecek kuvvetli bir el lazımdı. Bu el Mekke'den İslâm sancağını açan Hazret-i Muhammed'in elidir. Medîneliler bu mübarek ele sarıldılar ve halâs buldular.

İSLÂM GÜNEŞİNİN PARLADIĞI YENİ UFUK
MEDÎNE

Hazrec kabîlesine mensup bazı kimseler Hac münasebetiyle Mekke'ye gitmişti. Âdet üzere Hazret-i Peygamber'le de görüştüler. Hazret-i Peygamber onlarla sohbet ederken din-i İslâmdan da bahsetti. Yahûdîlerle Medîne'lilerin arası açık olduğundan Yahûdîler onlara ikide birde: Allah tarafından bir peygamber gönderilmek üzere olduğunu ve o peygamberin kendileri ile bir olup putperestlere karşı geleceğini söylerler, Arapların o zaman, Âd ve İrem gibi helâk olacağını anlatırlardı. Bir peygamber gelecek diye ihtiyarlardan da işitiyorlardı. Böylece bu adamların son peygamberin gelmesi hakkında, vahiy ve peygamberlik hususunda bir fikirleri vardı. Bu defa Hazret-i Peygamber onları İslâm'a davet edip yeni dinden söz açınca birbirlerine bakıştılar ve: "Yahûdîlerin haber verip durdukları, ihtiyarların dedikleri peygamber işte bu olacak, Ona uyup inanmakta gecikmeyelim." diyerek hemen İslâmiyeti kabul ettiler. Hazret-i Peygamber'e şunları söylediler:

– Biz kavmimizi en kötü bir hal üzere bıraktık, aralarındaki düşmanlığın hudûdu yok. Cenâb-ı Hak belki senin sayende onları anlaştırıp birleştirir. Çünkü senden daha iyisini bulamazlar.

Böylece Medînelilerden bir grup İslâm dinini kabûl etmiş oldu. Medînelilerden ilk müslüman olanların isimleri şunlardır:

1– Es'ad b. Zürâre,

2– Râfi' b. Mâlik (Uhud harbinde şehit olmuştur.)

3– Avf b. Hâris,

4– Kutbe b. Âmir (Yemâme harbinde şehit düşmüştür.)

5– Ukbe b. Âmir,

6– Hâris b. Abdullah.

Bunlar aynı zamanda Medîne'de İslâm'ın mübeşşirleri oldular. Çünkü onlar Medîne'ye dönünce her evde müslümanlığın haberi yayıldı.

BİRİNCİ AKABE BÎATI

(Bi'setin 12. yılı)

İçlerinde Evs ve Hazrec kabîlelerine mensup kimseler bulunan Medîneli ilk müslümanlar Medîne'ye döndüler. Aralarında Hazret-i Peygam-

ber'in dayıları olan Neccar oğullarından da iki kişi vardı. Bunlar müslüman olduklarını gizlemeğe hiç lüzum görmediler. İslâm olduklarını ilan ettiler.

Ertesi yıl, yani Bi'setin 12. senesi yine Hac mevsiminde Mekke'ye Evs ve Hazrec kabîlelerine mensup bazı kimseler geldi. Bunların içinde bir yıl önce gelip müslüman olanlardan da beş kişi vardı. Reisleri, Hazrec kabîlesinin ulularından Es'ad b. Zürâre idi. Bunlardan 12 kişiden mürekkep bir zümre Mekke kenarında Akabe denilen mevki'de Hazret-i Peygamber'le gizli bir görüşme yaptılar ve müslüman olarak Ona bîat ettiler.

BÎATIN ESASLARI: "Allah'a şirk koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina ile ırza geçmemek, çocukları öldürmemek, bühtan ve iftirada bulunmamak, doğru bir işte Peygamber'e karşı gelmemek."

Bu esasları tutup onlara göre hareket edenler cennetlikti. Herhangi bir husûsu ihmal edenlerin cezası Allah'a âittir.

Bîat edilirken Hazret-i Peygamber'e, İslâm esaslarına sâdık kalacaklarına ant içerlerdi. Kadınlar da bîat ederken aynı andı içerlerdi. Bîat ederken içilen and sözleri arasında "Çocukları öldürmemek" kaydının da bulunması çok dikkate değer bir şeydir. Bilindiği üzere Araplar bilhassa kız çocuklarını diri diri toprağa gömerlerdi. (Ve'd-i Benat) denilen bu çirkin ve kötü hareket tarihin en kara lekelerinden biridir. Büyük İslâm da'vası insanlığın saadeti için ne lazımsa hepsini üzerine almıştı. İslâmiyet'in pek sıkıntılı günlerinde bile büyük İslâm Peygamber'i bu esaslardan hiçbirini asla ihmal etmemiş, davasından hiçbir fedakârlıkta bulunmamıştır. Allah'tan aldığı talimatı Allah'ın kullarına aynen tebliğ etmiştir.

Mekke müşriklerinin tazyiki altında ezilirken ve Medîneliler henüz yeni müslüman olduklarından İslâmiyet'e ne derece bağlı kalacakları bilinemezken bile Hazret-i Muhamed'in çocukları öldürmek âdetini ortadan kaldırmak için bir kayıt bulundurması ne takdire şayandır. Bu insanlığa büyük bir hizmettir. Çocuk esirgemek kurumları bundan güzel örnek alabilirler. "Öksüzü koruyanla ben, Cennette şöyle yan yanayız" buyuran o büyük Peygamber, en felaketli günlerinde bile himayeye muhtaç olan çocukları düşünmüştür. (Salat Ona, şan ve tehiyyat Ona.)

Birinci Akabe bîatında bululanlar şu zatlardır:

1– Es'ad b. Zürâre,

2– Râfi' b. Mâlik,

3– Avf b. Hâris,

4– Kutbe b. Âmir,

5– Ukbe b. Âmir,
6– Muâz b. Hâris,
7– Zekvan b. Abd-i Kays,
8– Ubâde b. Sâmit,
9– Yezid b. Sa'lebe,
10– Abbas b. Ubâde,
11– Ebû'l-Heysem b. Teyyihân,
12– Uveym b. Sâide.

Bunların son ikisi Evs kabîlesinden, diğerleri Hazrec'tendir.

Medîneliler kendilerine dine âit meseleleri öğretecek, Kur'an'ı belletecek bir kimse istediler. Hazret-i Peygamber de Mus'ab b. Umeyr'i gönderdi. Mus'ab ilk Mukri adıyle anılır, ilk müslüman olanlardandır. Müslüman olmazdan önce gayet şık giyinen Kureyş gençlerinden olup en güzel elbiseler giyer, kokular sürünür, öyle gezerdi. Müslüman olduktan sonra basit ve sade bir hayat geçirmeye başladı. Gayet nazik ve kibar bir zattı. Herkese hoş muamele ederdi. Onun himmetiyle Medîne'de müslümanlık bir şimşek süratiyle yayılmış, İslâm nuru her evi aydınlatmıştır. Medîne'ye vardığı zaman Medîne'nin ulularından ve Akabede bîat edenlerin başkanlarından olan Es'ad b. Zürâre'nin hanesine indi. Evs ve Hazrec kabîlelerinden müslümanlığı kabul edenlerin evlerine giderek onlara dini ve Kur'an'ı öğretiyordu. Nazikane muameleleri, kibarca hareketleri ile herkesi memnun ve kendine meftun bırakıyordu. Bedir muharebesinde müslümanların alemdarı idi.

İslâmiyet'in süratle intişar ettiği Medîne'de Mus'ab, gördüğü vazifeden memnundu. Medîne'deki müslümanların durumunu, İslâmiyet'in girdiği safhaları Hazret-i Peygambere arz etti ve müslümanlardan büyük bir yekûn tutan sayının bu sene hac mevsiminde Mekke'yi ziyarete geleceklerini haber verdi. Artık Medîne İslâmiyet'e kucağını açmış demekti. İslâmiyet'in intişarı için orası pek müsaitti. Evvela oradaki putperestler ve Yahûdîler, Mekke'nin azgın müşrikleri gibi müslümanlara ezâ ve cefâ yapmıyorlardı. Manevî ve rûhî bakımdan burası emin bir yerdi. Sonra maddî bakımdan da burası Mekke'den daha iyi idi. Yani burada hayat daha kolaydı. Medîne hurmalık, üzümlük, bağlı bahçeli verimli bir yerdi. Mekke'de sıkıntılar içinde yaşayan müslümanlar, burada refâha kavuşabilirlerdi. İşte ileride yapılacak ikinci Akabe bîatı bunu sağlayacak hicret yolunu açacaktır.

Hazrec kabîlesi reislerinden Es'ad b. Zürare'nin ve dini ta'lim için gönderilen Kur'an muallimi Mus'ab b. Umeyr'in himmetiyle Medîne'de

İslâmiyet intişar ediyor, her yerde Hazret-i Muhammed'in sözü ediliyordu. Fakat Es'ad b. Zürâre'nin teyzesi oğlu ve Evs kabîlesinin reisi olan Sa'd b. Muaz ile yine rüesâdan bulunan Üseyd b. Hudayr henüz müslümanlığı kabûl etmediklerinden İslâmiyet bütün şa'şaasiyle parlayamıyor, ruhlara yeni ışıklar serpen, gönülleri aydınlatan nurlarını her eve saçamıyordu.

Birgün Mus'ab ile Es'ad, Benî Zafer hanelerinden birinde bulunurken Üseyd b. Hudayr, harbesi elinde olduğu halde onların yanına geldi, ve:

– Maksadınız nedir? Bir takım adamları aldatıp atalarının yolundan sapıtıyorsunuz, diye sert sert konuşmaya başladı. Mus'ab ona nazikane:

– Hele biraz otur, sözümüzü dinle, maksadımızı anla dedi. Üseyd oturdu. Mus'ab ona İslâm'ın ne olduğunu anlattı, dini ta'rif etti ve arkasından da biraz Kur'an okudu.

Üseyd, Kur'an-ı Kerim'in belağatı karşısında yumuşadı ve:

– Bu ne güzel şey, dedi. İslâmiyete girmek için ne yapmak lazım geldiğini sordu. Mus'ab ona dini telkin etti. O da İslâm ile müşerref oldu ve hemen:

– Ben varayım, size birini göndereyim, eğer o da müslüman olursa bu diyarda imân etmedik kimse kalmaz, dedi ve kalkıp gitti.

Az sonra Sa'd ibn-i Muaz yanlarına gelmiş bulunuyordu. Üseyd'in bahsettiği adam bu imiş. Sa'd ibn-i Muaz hiddet içinde idi, Es'ad b. Zürâre'ye âdeta çıkışarak:

– Yâ Es'ad, eğer seninle aramızda akrabalık bağları olmasa, kabîlemiz arasına soktuğun bu işlere tahammül edemezdim, dedi. Mus'ab ona karşı da gayet nazikane davranarak:

– Durun canım, böyle hiddet edecek ne var? Otursanız da sizinle biraz konuşsak olmaz mı? Şöyle buyurmaz mısınız? Evvela dinleyin, sonra ona göre hükmünüzü verin. Beğenirseniz kabul edersiniz, beğenmezseniz yine siz bilirsiniz, kimseyi zorlayan yok, herkesin iradesi elinde, dedi.

Sa'd ibn-i Muaz yanlarına oturdu. Mus'ab ona da İslâmiyet hakkında bilgi verdi, dinin emirlerini anlattı ve biraz Kur'an okudu. Kur'an-ı Kerim okunurken Sa'd'ın yüzünde iman emareleri belirdi. Hemen:

– Siz bu dine girerken ne yapıyorsunuz, buna yol nereden? diye sordu. Mus'ab ona İslâm dinini telkin etti. O da hulûs-ı kalb ile şehadet getirdi, kelime-i tevhidi söyleyerek müslüman oldu.

Sa'd İbn-i Muaz, hemen kendi kavmi olan Eşhel oğulları nezdine döndü. Kavminin ulusu idi, sözü tutulurdu. Onlara hitaben:

– Ey cemaat, beni nasıl bilirsiniz? diye sordu. Onlar da:

– Sen bizim ulumuzsun ve efdalimizsin, dediler.

– Öyleyse siz de Allah'a ve Resûlüne iman etmelisiniz, iman etmedikçe bundan böyle sizin hiçbirinizle görüşmem, dedi.

O gün kabilesi içinde iman etmedik, müslüman olmadık kimse kalmadı.

Bundan sonra Sa'd ibn-i Muaz İslâmiyet'in en hararetli hamisi ve naşiri oldu. Mus'abı yanına alarak Es'ad'ın hanesine gelir, orada halkı İslâmiyete da'vet ederdi. Bu sayede az müddet içinde Medîne'de İslâmiyet o kadar süratle yayıldı ki, Evs ve Hazrec kabileleri içinde, Benî Ümeyye b. Zeyd'in hanesinden başka, İslâm nuriyle aydınlanmadık tek bir hane kalmadı.

İKİNCİ AKABE BÎATI (2)

(Bi'setin 13. Yılı: 622 M.)

Mus'ab'ın haber verdiği üzere bu yıl Mekke'yi ziyarete gelenler çoktu. Medîne'den gelenlerin içinde yetmiş beş müslüman vardı. Bunların ikisi kadın, kalan 73'ü erkekti. Hazret-i Peygamber bunları karşıladı. Bunlarla görüşüp konuştu. Artık birbirlerine âşîna idiler. İslâm'ın istikbâlini alakadar eden meseleleri onlarla görüşebilirdi. Onun için bu defa gelenlerle yapılan görüşmelerde, eskiden olduğu gibi yalnız İslâmiyet'e davet ile İslâm esaslarını telkin etmekle iktifa olunmadı. Müslümanların arasında sağlam bir kardeşlik kurarak el ele verip, İslâmiyet'e yöneltilen her nevi tecavüzleri önlemek mevzû-ı bahsoldu. İşte İkinci Akabe bîatı böyle mühim bir ma'na ve maksad taşımaktadır.

Hazret-i Peygamber bu Medîne'li müslüman kaafilesinin reisleriyle devamlı temaslarda bulundu. Teşrik günlerinin ortasında Akabe'de toplanmaya karar verdiler. Toplantı gizli tutulacak ve gecenin geç bir saatinde yapılacaktı. Medîne'den gelen müslümanlar, bunun hemşehrilerinden gizli tuttular ve kimseye bir şey sızdırmadılar. Gecenin ilk üçte biri geçmişti. Toplanacak olanlar gayet ihtiyatlı hareket ederek hiç kimseye sezdirmeden usul usul Akabe'ye geldiler ve toplantı için tayin olunan tepeye tırmandılar.

Hazret-i Muhammed, amcası Abbas ile birlikte geldi. Abbas gerçi henüz müslüman olmamıştı. Fakat kardeşinin oğlunu himaye ederdi. Böyle çok mühim olan bir andlaşmada Onun yanında bulunmak, Onu takviye etmek bir aile borcu idi. Toplantıda Abbas söze şöyle başladı:

---

(2) İbn-i Esîr, El-Kâmil.

– Ey Hazrec'liler, Muhammed'in aramızdaki mevkii bildiğiniz gibidir. Biz Onu düşmanlarından koruduk. Kendisi burada ailemiz nezdinde izzet ve ikram içindedir. Fakat, sizinle bir andlaşma yapmak, size katılmak istiyor. Ona verdiğiniz sözü tutmak, kendisine muhalefet edenlere karşı gelmek hususunda azminiz kavî ise buna bir diyecek yok. Fakat, Onu ele verecek, yanınıza geldikten sonra yalnız başına bırakacaksanız, bunu daha şimdiden söyleyiniz ve Onu kendi başına bırakınız.

Buna karşılık olarak Medîne'den gelen müslümanlar şu cevabı verdi:

– Dediklerinizi dinledik. Yâ Resûla'llah, siz söyleyin. Kendiniz nâmına, Allah nâmına istediğiniz andı alın, biz hazırırz.

Hazret-i Peygamber bir miktar Kur'an okuduktan sonra şöyle dedi:

– Kadınlarınızı ve çocuklarınızı nasıl koruyorsanız beni de öylece korumak üzere size elimi veriyorum.

Berâ' b. Ma'rûr, kavminin ileri gelenlerinden olup ilk Akabe bîatında müslüman olanlardan ve İslâm'ın bütün icaplarına riayet edip sadık kalanlardandı. Yalnız namaz kılarken Kâ'be'ye doğru dönüyordu. Halbuki o zaman kıble Kudüs idi. Berâ'nın böyle Kâ'be'ye doğru namaz kılması yüzünden diğer Medîneli müslümanlar arasında ihtilâf çıkmış, meseleyi Hazret-i Peygamber'e arz etmişler, O da Berâ'yı Kâ'be'ye doğru namaz kılmaktan men etmişti. Hazret-i Peygamber şimdi Medînelilerden bîat isteyince Berâ' hemen elini uzattı ve:

– Bîat ettik, yâ Resûlallah, dedi Biz zaten harp içinde yoğrulmuş kimseleriz. Biz zırha alışkınız, bu bize atalar mirasıdır.

Berâ'dan sonra söz alan Ebu'l-Heysem şunları söyledi:

– Yâ Resûlallah bizim yahûdîlerle birtakım bağlantılarımız var ki, onları keseceğiz. Biz bunu yaptıktan sonra siz de Allah'ın inayeti ile muvaffak olunca bizi bırakıp kendi kavminizin yanına döner misiniz?

Hazret-i Peygamber gülümseyerek cevap verdi:

– "Kanım sizin kanınızdır. Siz bendensiniz ve ben sizdenim. Kiminle döğüşürseniz, ben de onunla harp ederim. Kiminle sulh yaparsanız, ben de onlarla sulh ve musaleha yaparım." Bunun üzerine herkes bîat için elini uzatmaya davrandı. Fakat Abbas ibn-i Ubâde ortaya atılarak şunları söyledi:

– Hazrec oğulları, bu zata, niçin bîat ettiğinizi biliyor musunuz? Ona bîatla insanların kırmızısına ve siyahına yani, Arabına ve Arap olmayanına harbe girmeyi kabul etmiş oluyorsunuz. Malca bir felakete uğradığınız, ulularınızın maktul düştüğünü gördüğünüz zaman Onu yalnız başına

bırakacaksanız, şimdiden bırakınız, bu daha doğru olur. Yoksa dünyada ve ahirette rüsvây olursunuz. Fakat Ona verdiğiniz sözü tutacak, malca felâkete uğramayı, büyüklerinizin ölümüyle karşılaşmayı göze alacak olursanız bunu yapınız. Çünkü dünya ve ahiret hayrı bundadır.

Bunu hepsi kabul ettiler ve bu hususta sözümüzü yerine getirmek mukaabilinde bize ne mükafat vadediyorsunuz, yâ Resûlallah? dediler.

Hazret-i Peygamber derin bir itmi'nân ile cevap verdi:

– Cennet var.

Bundan sonra herbiri ellerini uzatarak bîat ettiler. Bîat tamam olunca Hazret-i Peygamber içlerinden oniki kişiyi nakîb olmak üzere seçmelerini söyledi. Onlar da Hazrec kabîlesinden dokuz, Evs kabilesinden üç kişi olmak üzere istenilen nakibleri seçtiler. Hepsi de Hazret-i Peygamber'e: "Darlık ve geniş zamanında her hal ve kârda itaata, sözün ancak doğrusunu söylemeye ve Allah yolunda her hangi bir muahazeden korkmamağa söz verdiler."

İkinci Akabe bîatında nakîb yani mümessil olarak seçilenler şunlardır:

1– Üseyd b. Hudayr, Medîne'nin ulularındandır, babası Buas harbinde kumandan idi.

2– Ebu'l-Heysem b. Teyyihan

3– Sa'd b. Hayseme, Bedir harbinde şehid oldu.

4– Es'ad b. Zürâre, birinci Akabe bîatı reisidir. Ensâr'a imamlık ederdi.

5– Sa'd İbn-i Rebi', Uhud harbinde şehid düşmüştür.

6– Abdullah b. Revâha, ma'ruf bir şairdir. Mu'te harbinde şehid olmuştur.

7– Sa'd ibn-i Ubade, Peygamberimizin irtihalinde hilafet meselesini bahis mevzuu eden bu zattır.

8– Münzir b. Amr, Bi'r-i Maûne'de şehid olanlardandır.

9– Berâ' b. Ma'rûr, Akabe bîatı esnasında ensarın sözcüsü idi.

10– Abdullah b. Amr, Uhud harbi şehitlerindendir.

11– Ubâde b. Sâmit, Ashab-ı kiramdan meşhur bir zattır, bir çok hadis-i şerif rivayet eder.

12– Râfi' b. Mâlik, Uhud harbinde şehid olmuştur.

Bu nakiblerin her biri birer kabile reisi ve onların önderi idiler. Bunun mânâsı 12 kabilenin İslâmiyeti kabul etmesi demekti.

Bu bîat gecenin karanlığı içinde, Akabe mevkiinde, herkesin gözünden uzak tenha bir yerde cereyân etmişti. Oradakiler Allah'tan başka kendilerini gören olmadığını kaani idiler. Fakat bîat tamam olur olmaz bir sesin çınlıyarak gecenin sükûnetini yırttığı duyuldu: "Ey Kureyş, Muhammed ile atalarının dininden çıkanlar, sizinle döğüşmek için andlaşma yaptılar!"

Bu ses nereden geliyordu? Gecenin karanlığında mütecessis gözlerle orada dolaşan kimdi? Bu bir şeytan mıydı? Bu, hırsızlık kasdı ile oralarda dolaşan bir insan şeytanıydı. Burada bir kalabalık görmüş, mütecessis gözleriyle orasını kollamış, uzaktan kulağına birtakım sözler çalınmış, fakat tamamını anlayamamış, işin mahiyetini kavrayamamış, bir şeyler sezmiş ve bu işi bozmak istemişti. Fakat Evs ile Hazrec verdikleri sözü erkekcesine tuttular. O kadar ki, Abbas b. Ubade bu casusun sözlerini işittikten sonra Hazret-i Peygamber'e:

– Seni Hak ile gönderen Allah namına and içerim ki, istersen sabah olur olmaz kılıçlarımızı kınından sıyırır ve üzerlerine saldırırız, demişti. Hazret-i Peygamber:

– Hayır hayır, dedi. Bize böyle bir şey emir olunmadı. Hepiniz yerlerinize dönünüz.

Bunun üzerine hepsi yerlerine dönerek rahat rahat uykuya daldılar. Sabahleyin uyanınca anladılar ki, Kureyş işin farkına varmış, geceki olay etrafa yayılmış.

KUREYŞ'İN TELAŞI (3)

Kureyş, Medînelilerle Hazret-i Peygamber arasında yapılan bu kuvvetli andlaşmayı o geceki casuslarının sözlerinden duymuştu. Fakat, bu iş onlar için karanlık kalmıştı. Bizzat câsusları bile işin mâhiyetini anlayamamıştı. Kureyş, bir ip ucu yakalarız ümidiyle şirkte kardeşleri olan Medîneli putperestlere baş vurdular. Onlardan geceki hâdise ve müzâkereler hakkında ma'lûmat almak istediler. Bittabi onların böyle bir şeyden haberleri yoktu. Yemin ederek: Böyle bir şey olmadı, dediler. Mekke müşrikleri de putperest arkadaşlarının bu sözlerini tasdik ederek inandılar. Müslümanlara gelince, onlar bu hususta sükût etmeyi hayırlı buldular, müsbet veya menfî hiçbir şey söylememek hepsinden iyi idi. Medîneli putperestlerin cevâbı onları müşkül durumdan kısmen kurtardı.

Kureyş, işin hakîkatını öğreninceye kadar Medîneliler yüklerini top-

(3) İbn-i Esîr, El-Kâmil; M. Hüseyin Heykel Paşa, Hayat-ı Muhammed.

layıp memleketlerine doğru yollandılar. Onlar gittikten sonra Kureyş olup bitenleri öğrendi ve hemen onların peşinden koştu fakat Medîneliler çoktan o civardan uzaklaşmışlardı. Ancak içlerinden Sa'd ibn-i Ubâde'yi yakalayabildiler. Onu alıp Mekke'ye getirdiler ve ona ezâ, cefâ etmeye başladılar. Fakat Cübeyr ibn-Mut'im b. Adiy ve Hâris b. Ümeyye onu himâyelerine alıp kurtardılar. Çünkü onlar Sûriye'ye ticârete giderken Medîne'ye uğradıklarında Sa'd onları himâye ve misâfir ederdi.

Kureyş, telâş etmekte haklı idi. Çünkü onüç senedir müslümanlara neler etmemişlerdi! Bir gün gelip onların hesâbını verecekleri şüphesizdi. O günlerin yaklaşmakta olduğunu seziyorlardı. Bu dünyâda kimsenin yaptığı yanına kalmaz, eden bulur. Kureyş kimsesiz Müslümanlara saldırmış, ezâ ve cefâ etmiş, zavallı kadınların kanına girmiş, Müslümanları Şi'b-i Ebî-Tâlib'te abluka altına alarak onları aç, susuz bırakmıştı. İhtiyar anaların, memedeki çocukların feryâd ü fîganına bakmamıştı, mazlumların âhı göklere yükselmişti. Kureyş bunları biliyordu. Onunu için hesaplaşmaktan, hesap gününden korkarak telâş ediyorlardı.

Yapılan bu yeni andlaşma Müslümanların önünde yepyeni bir sâha açtı. Akîdelerini serbestçe izhâr edebilecekler, dinlerini korkmadan ve çekinmeden neşredebileceklerdi. Medîneli Evs ve Hazrec kabîleleri halkı, onlara âğûşunu açmış, yardım va'detmişti. Müslümanlık orada bütün şa'şaasıyla parlamağa namzetti. Müşrikler İslâmiyet'in bu yeni hareketini durdurmak için düşünür ve Medîne'de kuvvetlenmesinin önüne geçmiye çalışırken, Hazret-i Peygamber de bu yeni İslâm muhîtinin bir an evvel İslâm merkezi hâline gelmesini sağlamağa uğraşıyordu. Bu yeni durum İslâmiyet için çok nâzik bir hal almıştı. Ölüm, kalım mes'elesi denebilirdi. Eğer işler yolunda gider de bu yeni harekette muvaffak olunursa, İslâm muzaffer oldu demekti. Allah'ın dîni yer yüzüne mübârek ışıklarını salacak, beşeriyetin yolunu aydınlatacaktı. Aksi takdirde ise, beşeriyeti kaplayan zulüm ve zulmet bulutları parçalanmıyacak, hakîkat güneşi parlamayacak, insanlık karanlık ve cehâlet içinde bunalıp kalacaktı. Allah, sadık olanlardan yardımını esirgemez. Öyle ise, Allah'a bağlanarak onun yardımına güvenerek tutulan bu yeni yolda devam lazım geliyordu. Hazret-i Muhammed, Müslümanları Medîneye nakil işini çok tedbirli hareket ederek, en ince plânlar dairesinde hazırladı. İkinci Akabe bîatı Zilhicce ayında yapılmıştı. Ashab-ı kiram birer ikişer Medîne'nin yolunu tuttular. Kureyş'in nazar-ı dikkatini celb etmemek için kitle halinde hicret etmekten çekindiler. Fakat Kureyş, yine de işin farkına vardı ve neticeleri düşünmekten geri kalmadı. Hicret edenlere mani olmaya kalkıştı. Zilhicce'nin son günlerinde, Muharrem ve Safer aylarında Mekke'deki müslümanların büyük bir kısmı

yolunu bulup Medîne'ye hicret ettiler. Ancak yol tedarikini göremiyecek kadar yoksul olanlar, yolculuk yapmıya tâkati olmayanlar kaldı.

Mekkelilerden Medîne'ye ilk hicret eden, Ebû-Seleme b. Abdü'l-Eseddir. Sonra Âmir b. Rabîa karısıyla birlikte hicret etmiş, onların arkasından Abdullah b. Cahş bütün ailesi efradıyla, ev kapamaca Medîne'ye göç etmiştir. Kureyş, müslümanların Medîne'ye hicretlerine mani olmak için her çareye baş vuruyordu. Bir kısmını, ellerinden kaçırmak istemediklerinden salmıyorlardı. Karı ile koca arasına girerek onları birbirinden ayırıyorlardı. Kureyş'ten olan kadınların, kocaları ile birlikte hicret etmelerine müsaade etmiyorlardı. Bir çok aileleri bu yüzden perişan bırakmışlardır. Hazret-i Osman, arkasından Hazret-i Ömer de hicret etmişlerdir. Hazret-i Ömer'in hicret edişi başkalarına pek benzemez. Herkes gizlice ana baba yurdunu terk ederek Medîne'ye hicret ederken o, hicret edeceğini saklamaya hiç lüzum görmeksizin kılıcını kuşandı, Kâ'be'yi tavaf etti ve orada bulunan müşriklere, Kureyş'in elebaşılarına:

– İşte ben de, dinimi korumak için Allah uğrunda hicret ediyorum, karısını dul, çocuklarını öksüz bırakmak isteyen şu vadide önüme çıksın, dedi ve güpegündüz yola çıktı.

NİÇİN HİCRET EDİYORLARDI?

Bu adamlar niçin hicret ediyorlardı? Mal, mülk, ev, bark ne varsa, hepsini geride bırakarak ana baba yurdundan çıkıp gurbet ellerine niye gidiyorlardı? Bu soruların cevabını kavrayabilmek, insanlığın manasını anlamak demektir. Bu insanlar hürriyet arıyorlardı: Akîde, vicdan hürriyeti. Mekke'de yaşama haklarına sahip değildiler. Mekkeliler onları tazyik altında boğmak istiyorlar, en mukaddes varlıklarına, iman ve akidelerine saldırıyorlardı. Onlara hayat hakkı, vicdan hürriyeti tanımıyorlardı. İman ve akide ise her şeyden azizdir. Din uğrunda her şeyden, mal, mülk ne varsa hepsinden vazgeçtiler. Gözleri arkalarında kalmıyordu. Hür ufuklara doğru açılıp giderken, rehberleri imân nûru olduğundan yüzlerinde parlak bir ümidin tatlı ışıkları beliriyor ve güle güle gidiyorlardı. Baskı altında yaşamak canlarına tak demişti. Tedhiş ve zulüm altında yaşamak insanı ezer, canından bezdirir, derin bir kasvet içinde çürür gider. İnsan böyle bir yerde düşünme kabiliyetini bile kaybeder. Düşünmekten bile korkar ve çekinir olur. Vakıa fikirler cebir ve şiddetle öldürülemez, fakat sindirilir. Müşrikler işte müslümanlar hakkında bunu yapıyorlardı. Böyle bir yerde yaşamaktansa göçmek daha evladır. Habeş'e hicreti de böyle, bu zaruretle olmuştu. Zulümden kurtularak hür yaşamak için şimdi de daha müsait buldukları

Medîne'ye can atıyorlardı. Esâsen Medîne onlara aguşunu açmış bekliyordu. Onları tatlı tebessümlerle karşılayacaktı. Vakıa Mekke onların ana baba ocağı idi. Orada doğmuşlar, orada büyümüşlerdi. Vücutları oranın toprağından yoğrulmuştu. Yine orada ölüp vatanın toprağına karışmak hoş bir şeydi. Fakat "Rabbimiz bir tek Allah'tır" dedikleri için müşrikler onlara her türlü ezâ ve cefâyı revâ görüyorlardı. Medîne'ye hicretin sâiki bunlardır.

Mekke'de, böyle hicret vasıtasından mahrum olanlarla, bizzat Peygamber Efendimizin kendileri ve bir de Ebû Bekir Hazretleri kalmıştı. O da Hazret-i Peygamber'e müracaat ederek hicret arzusunu izhar etmişti. Peygamber'imiz ona:

– Acele etme, bakalım, belki, Allah sana bir arkadaş verir, dedi.

Kureyş, Hazret-i Muhammed'in ne fikirde olduğunu bilmiyordu. Müslümanlar Habeş'e hicret ederken O hicret etmemişti. Acaba yine öyle mi yapacaktı? Ashabı hicret ederek kendisi Mekke'de mi kalacaktı? Yoksa O da Medîne'ye müslümanların arasına gidip dini neşir için orasını kendine merkez mi ittihaz edecekti? Bu hususta kimse bir şey bilmiyordu. Hazret-i Peygamber'in en yakın ve samimi ahbabı, yar-ı canı olan Ebû Bekir'e bile bu hususta sarih bir şey söylememişti. Ufak imâlarla iktifa ediyordu.

DÂRÜ'N-NEDVE'NİN KORKUNÇ KARARI

Fakat ne de olsa müşrikler, müslümanların Medînede çoğalmasından son derece telaş içinde idiler. Medîne onların ticaret yolunun üzerinde idi. Sûriye'ye yaptıkları ticaret kervanları oradan geçiyordu. Medîne, kuvvetli bir İslâm merkezi haline geliyordu. Bunun sonu müşriklerin aleyhine çıkacağı şüphesizdi. Eskiden müslümanları Şi'b-i Ebî-Tâlib'de abluka edebiliyorlardı, fakat şimdi onları ellerinden kaçırmışlardı. Lakin İslâm hareketinin başında bulunan Peygamber henüz Mekke'de idi. Bir de Onu ellerinden kaçırırlarsa, bittikleri gündü. Fakat ne yapmalı idi? Hazret-i Muhammed'i Mekke'de muhafaza altında bulundurmak, Onun Medîne'ye gidip müslümanların başına geçmesine mani olmak, Onun hicretine müsaade etmemek, işte bu olabilirdi. Fakat Medîne'dekiler Peygamberlerini kurtarmak için Mekke'ye hücûm edebilirlerdi Mekkeliler, Medîne'lilerin misliyle mukaabelesinden korkarak kat'i karar veremediler. Nihayet en kötü ve korkunç bir şey düşündüler: İşi kökünden halletmek, İslâm cereyanının kaynağını kurutmak. Bu da Hazret-i Muhammed'i ortadan kaldırmakla olacaktı. İşte bu hain maksadla Dârü'n-Nedve'de mühim bir toplantı akdettiler ve bu meseleyi ortaya atıp tartışma yaptılar.

İçlerinden bir kısmı; Onu zincire bağlayıp zindana atalım, dedi. Arapların böyle şeyler yaptıkları vaki idi. Mesela: Züheyr ve Nâbiga gibi şairlerin başına böyle haller gelmişti. Yeni fikirleri öldürmek için Araplar bu vasıtaya baş vuruyordu. Fakat bu defa bu fikir kabul edilmedi. Bazıları: Onu aramızdan çıkarıp sürgün edelim, Arabistanın ıssız bir çölüne atarak göz hapsine alalım, dediler. Lakin bu da uygun görülmedi. Çünkü sürgünden kurtulup Medîne'ye giderek müslümanların başına geçmesi mümkündü. Onun için buna da yanaşmadılar. Nihayet Ebû Cehil ortaya bir teklif attı: Onun vücudunu ortadan kaldırmak. Fakat kim öldürecekti? Çünkü Arapların kan gütme davası vardı. Abd-i Menâf Oğulları, Hazret-i Muhammed'in kan davasını asla bırakmazlardı. Bu ise düşman karşısında birlik olmaları lazım gelen Arapları birbirine düşürür, düşman yapardı. Nihayet onun da bir kolayını buldular: Her kabîleden birer genç alacaklardı. Bunlar birden kılıç çalıp vuracaktı. Kimin darbesinden maktul düştüğü belli olmayacaktı. Abd-i Menaf Oğulları böylelikle kan davasına kalkışamayacak, çaresiz diyete razı olacaktı. Onlar da diyeti ödeyecekler; böylece mesele kapanacaktı!

Onlar böyle düşündüler ve böyle kararlaştırdılar. Adamlarını hazırlayıp Muhammed'in evini abluka altına almak üzere faaliyete geçtiler. Onlar bu işe artık olmuş bitmiş nazariyle bakıyorlardı. Tevhid dininin nuru sönecek sanıyorlardı. Halbuki, Allah'ın takdiri bambaşka zuhur edecekti. Hadisat behemehal takdir-i ilahî üzere vuku bulacaktı, fakat gafiller bunu hesaba katmıyorlardı.

———— oOo————

ONUNCU BÖLÜM

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN HİCRETİ (1)

Kureyş, Hazret-i Muhammed'in vücudunu ortadan kaldırmak için o korkunç kararı almıştı. Hazret-i Peygamber her şeyden haberdârdı. Vahy-i İlâhî nazil olarak keyfiyet bildirildi ve hicret etmesine izin verildi. Hicretten iki gün evvel bir öğle vakti Hazret-i Ebû Bekir'in evine gelerek:

– Seninle bugün mühim bir iş konuşacağım, yanımızda kimse bulunmasın, dedi. Ebû Bekir de:

– Burada kızlarımdan başka kimse yok, dedi.

– Hicret için emr-i ilahî aldım.

– Senin refâkatınla şereflenecek miyim, yâ Resûlallah?

– Evet.

Hazret-i Ebû Bekir'in bir kaç aydanberi bu gün için beslediği iki devesi vardı. Hemen birini Resûl-i Ekrem'e teklif etti. Fakat büyük Peygamber'imiz en yakın dostunun, en samimi ahbabının bile bar-ı minneti altında kalmak istemiyerek:

– Kabul ediyorum, fakat bedelini te'diye şartıyla, dedi ve Hazret-i Ebû Bekir de devenin bedelini kabule mecbur kaldı.

Hicret için Allah'ın emrini telakki ettikten sonra bunu böylece Ebû Bekir'e müjdeledi ve iki arkadaş hicret hazırlığını tamamladılar. Hazret-i Âişe'nin ablası Esmâ, yolculuk için lazım olan tedâriki gördü, yol azığını hazırladı.

Burada hak ve akide uğrunda tarihin en büyük bir macerası başlamak

---

(1) Sîret-i İbn-i Hişâm; İbn-i Esîr, El-Kâmil; A. Cevdet, Kısas-ı Enbiya.

üzere idi. Mukadderat nasıl tecelli edecekti? Onu Allah'tan başka kimse bilmiyordu.

Kureyş'in, kararını tatbik için seçtiği kaatil namzetleri, geceleri Peygamber'in hane-i saadetini muhasara edip çevirirlerdi. Araplarca bir adamı kendi evinin içinde öldürmek cebanetin, korkaklığın en adisi sayıldığından Peygamber evinden çıksın diye bekliyorlar, evinden çıkınca hep birden vurmak istiyorlardı. Hicret akşamı da sular kararırken evini çepçevre çevirdiler. Hazret-i Peygamber burada çok üstün bir buluşla onları oyaladı. Müşrikleri şaşırtmak için çok güzel bir usul tatbik etti. Hazret-i Ali Efendimiz Onun yatağında yatacak, Onun yeşil örtüsünü örtünecek, düşmanlar Onu karşıdan öyle görünce uyuyor sanacak. Onlar, uyansın da dışarı çıksın diye beklerken, O bu arada yerine yerleşecek. İşte hicretin ilk anı böyle çok parlak muvaffakiyetli bir plânla başlar.

Hazret-i Peygamber, Hazret-i Ali'yi çağırarak ona hicret etme kararını bildirdi ve düşmanları oyalamak için hazırladığı plânı anlatarak ona kendi yatağına yatmasını teklif etti. Tanrı arslanı bu tehlikeli işi hiç tereddüt etmeden seve seve, canla başla üzerine aldı. Korku nedir, telaş nedir bilmeyen o büyük insanlar, her şeyi soğuk kanlılıkla hallediyorlar, tedbirini aldıktan sonra her şeyi Allah'a ısmarlıyorlardı.

Her zaman olduğu gibi hicrette de Hazret-i Peygamber'in büyüklüğü tezahür etmektedir, bunun bir misali de şudur:

Hazret-i Peygamber'in Ebû Cehil, Ebû Leheb gibi can düşmanları bile Onun eminliğinde asla şüphe etmezlerdi. Kavminin en emin zatı O idi. Gayet mûtemet olduğundan müslim ve müşrik birçok kimselerin en kıymetli eşyası, mücevheratı Onda emanet olarak mahfuz tutulurdu. Hakkında ölüm kararı varken, canı tehlikede iken bile O, kendi başının kaygusuna düşerek bunları unutmadı, telaş eseri göstermedi. Vazifelerini büyük bir adama yakışır bir liyakatla yaptı. Yedindeki emanetleri Hazret-i Ali'ye teslim ederek onları sahiplerine iade edip vermesini tenbih etti. Böylelikle en nazik anlarda bile vazifesini ihmal etmedi. Hayatının her safhasında işte böyle iyilik nümûnesi olarak insanlara ders verdi.

Düşmanları evi sarmış bekliyordu. Hazret-i Peygamber, yatağına Hazret-i Ali'yi yatırdıktan sonra evden çıktı gitti. Onun çıkmasını bekliyen sû-i kasdcılar, kör gibi baktılar, fakat Onu çıkarken göremediler. Onlar yatakta birinin yattığını gördükçe Muhammed'i bekliyoruz sanıyorlardı. Halbuki, O çoktan aralarından çıkmış gitmişti. Gaafil düşmanlarının arasından çıktıktan sonra, kendisine kimsenin bir zarar getirmiyeceğinden emin olduğundan,

hiç telaş etmeksizin Hazret-i Ebû Bekir'in evine gitti. Ebû bekir, hicret için hazırlanmıştı. Kimseye sezdirmemek için Hazret-i Ebû Bekir'in evinin arka penceresinden çıktılar. Allah'a tevekkül ederek hicret yoluna koyuldular. İmân uğrunda en büyük mücadeleye atıldılar.

Hazret-i Peygamber, Mekke'den ayrılırken şu tarihi sözleri söyledi:

– Ey Mekke, bütün dünyada en çok sevdiğim yer, senin topraklarındır, fakat senin evlatların, beni senin duvarların arasında huzur içinde bırakmıyorlar!...

Mekke'nin cenûbunda birbuçuk saat mesafede Sevr dağı vardır. Bu iki şerefli yolcu o istikaamette gittiler. Düşmanları şaşırtmak için bu en emin bir yoldu. Müşrikler, Hazret-i Peygamber'in Medîne'ye müslümanların yanına hicret edeceğini beklediklerinden, böyle ters istikaamette, Yemen cihetine gideceğini hiç akıllarına bile getirmezlerdi. İşte Hazret-i Peygamber bu istikaamette giderek şaşkın düşmanlarını hepten şaşırttı. Bir kişinin, te'yid-i Rabbânîye mazhar olunca, koca bir şirk alayı ile nasıl oynadığını görüyoruz. Onların beyinsiz kafalarıyla istihza edercesine onları şaşırtıyordu. Hicretin başlangıcında cereyan eden hadisat, müşriklerin kara yüzlerini toprağa çalmıştır. Allah onları her işlerinde öyle rezîl ü rüsvây etmiştir ki, azıcık akılları olsa, tarih muvacehesine çıkacak yüzleri olmadığını anlarlar, bu onların yüz karasıdır.

Hazret-i Peygamber'le Ebû Bekir, Sevr dağına giderek onun tepesine tırmandılar ve orada bir mağaraya girip gizlendiler. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah, gündüzleri Kureyş arasında dolaşıyor, geceleri onlara haber götürüyordu. O dönünce de Ebû Bekir'in kölesi Âmir b. Füheyre o civara koyunlarını sürüyor, hem Abdullah'ın izlerini örtüyor, hem de mağaradaki misafirlere süt veriyordu. Bazı tarihler, Hazret-i Ebû Bekir'in kızı Esma'nın onlara yemek götürdüğünü kaydederse de buna pek ihtimal verilemez. Birbuçuk saatlik bir mesafeye bir kızın yemek götürmesi bu şartlar içinde, biraz şüphelidir. Düşmanların en ufak bir şüphesini bile uyandıracak her hareketten sakınmak lazımdı. Oğlu Abdullah ile kölesi Âmir'in yaptıkları kâfi idi.

Bu mağarada üç gün kaldılar.

Müşrikler, ellerindeki adamı kaçırmayalım diye her tarafı alt üst edercesine arıyorlardı. Aramadık yer, sormadık kişi bırakmadılar. Kim Muhammed'i bulursa ona yüz deve bahşiş va'dettiler. Fakat nereye baş vursalar boş dönüyorlardı. Kureyş'in eli sopalı, beli hançerli delikanlıları Muhammed'in izine düşmüşler, Onu arıyorlardı. Bu arayıcı gürûhu bir aralık onların giz-

lendikleri mağaranın civarına geldiler. Orada rastladıkları bir çobana sordular. Çoban:

– Mağarada olabilirler, fakat ben, oraya kimsenin girdiğini görmedim, dedi. Dışardaki bu konuşmalar, içerden işidiliyordu. Bazıları mağaranın ağzına kadar vardılar, o derece sokulmuşlardı ki, içerden onların ayak sesleri duyuluyordu. Ebû Bekir, kendisi için değil, pek sevdiği Hazret-i Peygamber için endişe ediyordu. O kadar yaklaşmışlardı ki, ayaklarının dibine baksalar kendilerini göreceklerinden endişe içinde kalan Ebû Bekir:

– Bizi görecekler, yâ Resûlallah, dedi.

– Hazret-i Peygamber iman ve itmi'nan telkin eden bir sesle:

– Mahzun olma, gam yeme, Allah bizimle beraberdir, dedi.

Kur'an-ı Kerim mağaradaki bu heyecanlı anlardan bahsederek Allah'ın onlara mağarada inayet-i Rabbaniyesinden nasıl sükûnet verdiğini, yardım ettiğini anlatır. Şüphesiz ki, mağarada onları koruyan İlahî mukadderattır. Yoksa her tarafı arayan müşriklerin, mağaraya kadar gelmişken içeri girmemeleri ne ile izâh edilebilir?

ÜÇ MU'CİZE

Müşrikler, Hazret-i Peygamber'i ararken mağaranın ağzına kadar geldikleri vakit içlerinden biri içeri girip aramak istedi. O zaman Ümeyye b. Halef içeri girmek isteyene:

– Orada ne işin var? Aklını mı yitirdin? Baksana, orada Muhammed doğmadan önce örümcekler ağ germiş, kuşlar yuva tutmuş, diye haykırmıştı.

Mağaranın ağzına örümcekler ağ germiş, orada bir ağaç bitmiş, dallarına bir çift güvercin yuva yapmış. Siyer kitaplarının rivayet ettiği Ğar mu'cizesi bunlardır. Müşteşriklerden Dermenghem, bu mu'cizeden bahsederken "Bu üç acîb şeyin benzerlerini hemen her gün yer yüzünde görmekteyiz." diyor. Fakat bir bakışa tabii ve sâde görünen bu şeyler şüphesiz ki, birer mu'cizedir. Mu'cize denince behemehal göklerden ateş yağması, yerlerin yarılması gibi fevkalade dehşet verici bir şey olması gerekmez. Asıl îtibar neticeyedir. Nasıl ki kahramanlık telakkisi de öyledir. En basit ve sade görünen bir şeyle de en büyük kahramanlık kazanılabilir. Harplerde bunun misâli çoktur. Küçük şeyler büyük neticeler doğurabilir. Tabii görünen bu acayib haller netice itibariyle büyük birer mu'cizedir, tarihin vechesini değiştiren birer mu'cize ve bunların tabii görünmesi, asıl mu'cize

bundadır. Çünkü gayeye uygun olması, tabii görünmesini icab eder. Başka türlü olsa müşrikler işin farkına varabilirlerdi. İlk bakışta sade görünen Gâr mu'cizesi, tarihin en büyük hadiselerinden biridir. Zaten Hicret, baştan başa mu'cizelerle doludur. Siyer kitaplarının küçük bir işaretle iktifa ettikleri bu hadise incelendikce insanın gözünde büyümektedir. Müşrikler, Hazret-i Peygamber'in evini çepçevre çevirmişler, elleri sopalı, belleri hançerli bir sürü delikanlı Onu beklerken O, aralarından çıkıp gidiyor da görmüyorlar. Bazı Siyer kitaplarının dediği gibi, Hazret-i Muhammed onların üzerine bir avuç toprak serpmiş ve gözleri görmemiştir. Evet, onların yüzüne serpilen hakaaret tozudur. Onlar zaten görmüyorlardı. Her tarafı aktarıyorlar, fakat, burunlarının dibindeki adamı bulamıyorlardı. Çünkü kördüler. Kur'an-ı Kerim'in haber verdiği gibi: "Kalbleri var, anlamaz; gözleri var, görmez; kulakları var, işitmez." İşte müşriklerin hali budur. Müşriklerin zavallılığına bakın ki, Ebû Cehil'leriyle Ebû Lebep'leriyle, koca bir şirk alayı ayaklanmış, gözlerinin önünde uyuyan adamı ellerinden kaçırdıktan sonra her tarafı aktarıyorlar, burunlarının dibindeki mağarada üç gün, üç gece kalıyor, yine bulamıyorlar. Allah sakladığını saklar. Bunlar hep birer mu'cize değil de nedir? Müşriklerin kendilerini ta'kib edeceklerini çok iyi bildikleri halde, Mekke'nin dibindeki mağarada tam üç gün kalmak, bu ne demektir! Müşrikleri hâib ve hâsir bırakan o ezelî kudrettir. Hicretin Mekke'de cereyan eden bu bir kaç günlük safhaları, Hazret-i Muhammed'in azametini göstermeye kafîdir. İlâhî vahiy Ona her hususta delil olmuştur.

Büyük Türk Şâiri Bâkî, Mevâbih-i Ledünniye tercümesinde Gâr mu'cizesini şöyle anlatır:

"Mağaranın içine girdikleri vakit Hak Teâlâ'nın emriyle mağara kapısının önüne bir çift güvercin gelip yumurta bıraktılar. Örümcek dahi kapının ağzına ağın kurdu. Kureyş'in bedbahtları silah ve ışıklarla dağın her tarafını dolaşıp mağara kapusuna geldiler. Yumurtalarıyla güvercinleri ve örümceği gördüler. Buraya âdem girmişe benzemez, dediler. Birisi eyitti: Hele bir kere içeri girip bakalım, belki bunda olalar. Ümeyye b. Halef dedikleri mel'un eyitti: Görmez misiniz? Bunda Muhammed doğmazdan evvel örümcekler yuva yapmış ve güvercinler yumurtlamış. Mağara kapusunda bu haletler varken içeri girip yoklamağı hamakat addedüp hiçbir kimse girmeye ikdam edemedi, dönüp gittiler" (2)

Kureyş'in -öldürmek için- Hazret-i Muhammed'i takibinden ve Ğar hadisesinden Kur'an-ı Kerim şöyle bahseder:

---

(2) Mevâhib-i Ledünniye C. I.: 58.

"Hani bir vakitler o kafirler sana karşı türlü hileler kuruyordu. Seni tutup bağlamak, seni öldürmek, yahud yurdundan çıkarmak için sû-i kast hazırlıyorlardı. Allah da onların mekir ve hilelerini kendi başlarına çaldı. Onların planlarını altüst etti. Zira Cenab-ı Hak, tuzakçıların şerlerini izale edip onlara hadlerini bildirir."(3)

"Siz ona yardım etmezseniz, Allah o peygamberine yardım eder. Bakınız ona nasıl yardım etti, kafirler onu yurdundan çıkardıkları zaman ikisi o mağarada bulundukları sırada, o lahzada arkadaşına: üzülme, mahzun olma, Allah bizimle beraberdir, diyordu. Allah da derhal ona itmi'nan verdi. Onu görmediğiniz orduyla teyid etti. Kafirlerin sözünü alçalttı, yere çaldı. Allah'ın kelimesi ise en yücedir." (4)

Hicret hadisesinde her bakımdan Hazret-i Muhammed'in büyüklüğünü görmekteyiz. O, denizde kazaya uğrayan bir geminin kaptanı gibi, evvela bütün müslümanları Mekke'nin tazyikli muhitinden kurtarıp Medîne'ye nakletti. Kendisi en sonraya kaldı. Müslümanları geriye bırakıp herkesten önce pek ala Medîne'ye gidebilirdi. Bu Onun için pek kolaydı. Fakat bunu yapmadı. Medîneliler Onu hasretle bekliyordu. Büyük Peygamber hak ve hakîkat uğrunda her fedakarlığı göze aldı. Tehlikelere göğüs gerdi... Hayatı bahasına müşriklerin arasında kaldı. Mekke'de kalmak, tehlikenin içinde durmak demekti. Fakat O, bunu da göze aldı. Biliyordu ki, Cenab-ı Hak Onu düşmanlarının elinden kurtarıp Medîne'ye iletecektir.

Mağarada üç gün, üç gece kaldıktan sonra, takibatın biraz gevşemiş olduğuna kanaat getirdiler. Çünkü, düşmanları, bu üç gün zarfında Mekke civarında kalabileceklerine ihtimal vermiyorlar, her halde buralardan uzaklaştılar zannını besliyorlardı. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah'ın getirdiği haberlerden bu anlaşılıyordu. Buraya kadar gayet ustaca, şaşırtmaçlı şekilde devam eden hareket tarzı, bundan böyle de Allah'ın inayeti ile aynı muvaffakiyetle devam edecektir. Develer getirildi. Hazret-i Peygamber ile Hazret-i Ebû Bekir, bu iki hicret arkadaşı, Yar-ı Ğar develerine bindiler. Ebû Bekir'in kızı Esmâ onlara yol azığı tedarik etmişti. Getirdiği yemeği ve suyu develere asmak için bir şey bulamadı. Derhal belinden kemerini çıkardı, onu yırttı. Bir parçası ile yiyecek çıkınını ve su kabını deveye astı, diğerini de beline doladı. Bundan dolayı Esmâ'ya Zâtü'n-Nitâkayn "=çift kemerli"

(3) Enfâl sûresi, âyet: 3.

(4) Tevbe sûresi, âyet: 40.

denir. Zira Hazret-i Peygamber, kendisine Âhirette, cennette bunun mükafatını göreceğini müjdelemiştir.

Abdullah b. Üreykıt'ın kılavuzluğu ile yolculuğa başladılar. Abdullah, müşriklerden olduğu halde, ücret mukaabili hizmet yaparak yol gösteriyordu. Çölü iyi tanırdı. Yolda da şaşırtmaçlı bir istikaamet takib ettiler. Medîne'ye doğru herkesin gittiği yoldan başka bir yol tuttular. Evvela cenup istikaametinde Kızıl Denize yakın, Tehâme'ye doğru gittiler. Sonra şimale döndüler. Kızıl Deniz sahilinden uzak, çöl içinden sahile muvazi olarak gidiyorlardı. Bütün geceyi ve gündüzün büyük bir kısmını develerin üzerinde geçirdiler ve çöllere dalarak yol aldılar. Kızgın güneşin altında yorgunluğa ehemmiyet vermeden gidiyorlardı. Bir an evvel Medîne'ye ulaşıp arkadaşlarına kavuşmak için can atıyorlardı. Yirmi dört saata yakın bir yolculuktan sonra, sıcaktan bunalıp bitab kalmışlardı. Develerinden inip biraz istirahat ettiler. Biraz süt içtiler. Fakat yürünecek yol, daha uzundu. Yollarına devam etmek gerekiyordu. Artık güneş ufka doğru iniyordu...

SÜRÂKA'NIN ATI SÜRÇÜNCE

Mekke'liler, Hazret-i Peygamber'i kim bulup ölü diri yakalarsa, ona yüz deve vadetmiştiler. Bu büyük bahşişi almak için, kendine güvenen nice kimseler Onu takibe koyulmuştu. Pehlivan yapılı bir adam olan Sürâka b. Cu'şum namındaki yiğit, bu mükafâta tama ederek Peygamber'in izini takib etmiş, onların peşine düşmüştü. İstirahat için kondukları bir sırada arkadan yetişti. Süraka'nın atı yorulmuştu. Onlara yetişmek üzere atını şiddetle mahmuzlayınca ayağı sürçtü. Suraka yere yuvarlandı. Okunu alarak arap adetince falına baktı, fal fenâ idi. Fakat bu anda yüz develik mükafât gözünün önüne gelince, var kuvvetiyle atını mahmuzlayarak ileri atılmak istedi ise de atının ayakları kuma gömüldü. At kendini alamadı, bocalamağa başladı, bocaladıkca batıyordu. Suraka, görünmez bir kuvvetin kendisini çektiğini hisseder gibi oldu. Saatlerce arkalarından koşmuştu. Tam yetişeceği sırada atı sürçmüş, yere yuvarlanmıştı. Tekrar toparlanıp ileri atılınca bu defa da atının ayakları kuma batmıştı. Her halde bu işte bir fevkaladelik olduğuna inanmıştı. Bütün bunları gözüyle gördükten sonra başka türlü düşünmeğe ihtimal kalmamıştı. Bu hal karşısında Süraka'nın aklı başına gelmiş, yaptıklarına pişman olmuş, Peygamber'imize doğru gelerek: Benden size asla zarar gelmez deyip kendisini affetmesi için yalvarmağa başlamıştı. Hazret-i Peygamber'in hayatında her adım böyle muvaffakıyetle neticeleniyor, Onun düşmanları mağlub olarak Ona yalvarıyorlardı. Burada da Onu yakalamaya gelen kimse, tam yetiştiği sırada Onu yakalayacağı yerde, aman

beni affet, diye kendisine yalvardığını görüyoruz. Bunlar hep tesadüf eseri mi? Süraka İslâmiyet'in parlak istikbalini de burada anlamıştır. Hazret-i Peygamber'den kendisine bir emannâme, bir ferman verilmesini istedi. Bu ferman kendisine verildi. Süraka sonra müslüman olmuş, İranın fethi sırasında orduda bulunmuştur.

Süraka, emannameyi alınca hemen geri dönmüş, bu defa başka bir vazife görmüştür. Arkadan gelen takibçileri geri çevirmiştir. Buralarını ben aradım, yok, demiştir. Ne garip tecellidir ki, bir kaç dakika evvel dolu dizgin Hazret-i Muhammed'i yakalamağa koşan Süraka şimdi bu işe engel oluyordu. Az evvel kendisi takipçi olduğu halde, şimdi takib edicileri geri çeviriyordu. Denildiğine göre Ebû Cehil, sonraları Suraka'nın bu hareketiyle alay ederek onu ayıplamış, o da:

– Eğer atımın nasıl kuma batıp saplandığını görseydin, derhal Muhammed'in peygamberliğini sen de tasdik ederek Ona inanırdın, diye cevap vermiş.

ÇÖLLERİN ORTASINDA

Süraka geri döndükten sonra dünyanın en büyük iki adamını Mekke'den Medîne'ye nakleden bu küçük kaafile, yine kızgın çöllerin enginliğine daldı. Gökten alev yağıyor, kızgın kumlardan kıvılcımlar fışkırıyordu. Her tarafı saran alev dalgaları çölü yakıp kavuruyordu. Hazret-i Peygamber Yâr-ı garıyle vadilere dalarak, dağlara tırmanarak gidiyordu. Sahra sefineleri olan develerin sırtında yedi gün, yedi gece bu alev deryasında yüzdüler. Fakat, su yüzü görmediler, su yerine kızgın çöllerin alevini içtiler. Akşam olunca hava biraz serinliyordu. Gece serin rüzgar esmeğe başlıyor, onlar da çöllerde ilerliyorlardı. Gökte parlayan yıldızlar, onların yoluna ışık serpiyordu.

İnsanlara nûr ve iman getiren büyük Peygamber, mukadderatın çizdiği yoldan Medîne'ye doğru gidiyordu. Gecenin karanlığı, gündüzün sıcağı demeden hak ve hakîkat yolcusu yürüyordu. Bütün bir tarih Onun yolu boyunca serilmiş, bütün gözler Ona çevrilmiş, hakka ve nûra aşık insanlar Onu gözlüyordu. O da onlara doğru gidiyordu.

Mekke'den Medîne'ye giderken bu hicret yolunda şu Âyet-i Kerime nazil oldu.

"Sana Kur'an'ın tebliğini ve Onunla ameli farz eden Allah, muhakkak ki seni Mekke'ye iade edecektir." (5)

---

(5) Kasas sûresi, âyet: 85.

Peygamber'imizin Mekke'den çıkıp Medîne'ye hareket ettiğini haber alan Medîneliler Onun yolunu dört gözle bekliyorlardı.

Medîne halkı her sabah şehrin dışına çıkıp öğleye kadar yollara bakarlardı. Öğle sıcağı basıp etraf alevler içinde kalınca, bu sıcakta artık gelmez, diye beklemekten vazgeçerlerdi. Bir gün yine şehre dönerken, bir kalenin tepesinde duran bir yahudî kızı ilk müjdeyi verdi:

– Beklediğiniz, yolunu gözlediğiniz geliyor, dedi. Bu haber bir yıldırım süratiyle halk arasına yayıldı. Şehir baştan başa sevinç ile çalkandı. Herkes şehrin kenarına koşup gözlerini ufka çevirdi. Uzaktan beyaz elbiseler içinde iki yolcu göründü. Bu elbiseleri, Suriye'den ticaretten avdet eden Zübeyr, yolda rastladığı zaman onlara hediye etmişti.

Medîne'ye bir saat mesafede Âliye'de Kubâ nâmı verilen bir yer vardır. Medîne'nin ileri gelenleri, Ensarın bir çok aileleri burada yaşarlar, Gülsüm b. Hedm'in riyasetinde bulunduğu Amr b. Avf ailesi buranın en maruf sakinlerindendi. Hazret-i Peygamber buraya geldiğinde bu aileler Onu tekbirlerle karşıladılar. Yaz ortasında, yazın sıcak günlerinde kızgın çöllerde bir hafta süren yolculuk onları yormuştu. Burada istirahat etmeği arzu buyurdular. Peygamberler kaafilesinin serdarı, iki cihan serveri burada Gülsüm b. Hedm'e misafir kaldılar, bu büyük misafiri konuklamak şerefi ona nasib imiş. Zaten Ashab-ı Kiram'dan bir çokları bu aile nezdinde misafir olarak bulunuyordu. Ebû Ubeyde, Mıkdâd, Habbâb, Süheyl, Safvân, Iyâd, Abdullah b. Mahzeme, Vehb b. Sa'd ve saire bunların arasında idi.

Hazret-i Peygamber'in Mekke'den hareketinden üç gün sonra Hazret-i Ali de yola çıkmıştı. Bu yiğit ve kahraman insan, tek başına çölleri aşarak Kubâ'da Peygamber'imize yetişti. Ölümü göze alarak Peygamber'in yatağına bir gül bahçesine girercesine giren bu mert ve fedâkâr gencin yürümekten ayakları kabarmıştı. Peygamberimiz onu görünce yaşlarını tutamadı. Gözlerinden boşanan yaşlar içinde Hazret-i Ali'yi kucaklayıp öptü. Bu görüşme çok heyecanlı olmuştu. Nasıl ve hangi şartlar altında ayrılmışlar, nerede buluşmuşlardı! Allah'ın lutfu ne büyüktür.

Peygamber'imiz, Kubâ'ya erişince onüç yıllık ıztırap arkada kalmış oldu. Buraya Rebîü'l-Evvel ayının başlarında, 622 milâdî yılının 20 Eylülünde, bir Pazartesi günü ulaştı.

İbn-i Abbas şöyle demektedir:"Doğumu Pazartesi günüdür, ilk peygamberlik Pazartesi geldi, hicret Pazartesidir, rûhu da Pazartesi kabzolunmuştur."

Hazret-i Peygamber'in, Kubâ'da ilk işi, oranın eşrafından Gülsüm b. Hedm'in hurmalarını kuruttuğu yerde bir mescid bina etmek olmuştur. Kur'an-ı Kerim İslâmda ilk kurulan bu mescidden şöyle bahseder:

"İlk gününden takva temeli üzerine kurulan bu mescidde namaza durmak daha evlâdır. Orada temizliği ve nezaheti pek seven insanlar vardır. Allah da zaten temizlenenleri sever." (Tevbe Sûresi).

Bu mescid inşa olunurken Hazret-i Peygamber bir amele gibi çalışırdı. En ağır taşları kaldırmağa çalışırken vücudu eğilirdi. Ashab-ı kiram yanına gelerek derin bir samimiyetle:

– Sana canımız feda olsun, biz taşıyalım, yâ Resûlallah derler, O da onları kırmaz, elindeki taşı verir, fakat başka bir taş alır, onlarla beraber çalışırdı. Böyle içten gelen bir iştiyakla sevgi ve saygı ile bu ilk mescidi inşa ettiler.

Şair ve sahabi olan Abdullah b. Revaha, bu mescidin inşasına iştirak etmiş zevattandır. O da bir amele gibi çalışır, şarkı ve nağmelerle yorgunluklarını gideren işçiler gibi şu manadaki mısraları terennüm ediyordu:

"Mescidin inşasına iştirak edenlere ne mutlu.

Ayakta iken veya otururken Kur'an okuyanlara ne saadet.

Gecelerini uykuya dalıp geçirmeyenlere ne büyük haz var." Peygamberimiz de bu nağmelerin ahengine iştirak ederdi.

Burada on günden fazla bir müddet ikaamet buyurduktan sonra Peygamber Efendimiz bir cuma günü Kubâ'dan hareket ederek Medîne'ye yollandılar. Rânûna vadisinde Beni Sâlim mahallesinden geçerken güneş zevale gelmiş, öğle vakti olmuştu. Hazret-i Peygamber, Cuma namazının farz kılındığını Ashabına tebliğ ederek burada ilk Cuma namazını kılmış ve güzel bir Hutbe okumuştur. Artık, müşriklerin baskısından uzaktılar, artık namaz kılmak, Allah'a ibadet etmek için tenha yerler aradıkları, Kur'an okurken seslerini duyurmaktan çekindikleri günler arkada kalmıştı. Artık bir araya toplanmalarına, büyük cemaat olmalarına engel kalmamıştı. Yepyeni bir devir başlıyordu. İnfiratcılık bitmiş, cemiyet hayatı başlamıştı. Burada söylenen Hutbe çok önemli ta'limatı ihtiva etmektedir. Hutbenin hikmet-i şer'iyyesi pek büyüktür. Halka din ve dünya ta'limatını bildirerek onları uyandırmaktır. Hazret-i Peygamber'in ilk cuma namazında irad buyurdukları o iki hutbeyi teberrüken naklediyoruz:

İSLÂM'DA İLK HUTBE

Hazret-i Peygamber, Kubâ'dan Medîne'ye giderken Benî Salîm yurdunda ilk cuma namazını kıldığı zaman şu hutbeyi irad buyurmuşlardır. İslâmda ilk cuma hutbesi budur.

Peygamber Efendimiz evvelâ Allahu Teâlâ'ya hamd ü senadan sonra şöyle buyurmuşlardır:

"Ey mü'minler, ölmezden evvel Allah'a tevbe ediniz. Bir mani sizi işgâl etmezken salih ameller işleyerek Allah'a yakınlaşınız. Biliniz ki, Allah şu günde, şu bulunduğum makamda Cuma namazını üzerinize farz kılmıştır. Onu inkar etmek ve hakkını istihfâf eylemek sûretiyle terk eyleyen kimsenin Allah iki yakasını bir araya getirmesin ve işlerini itmam etmesin. Tabii kendileri için adil veya zalim bir imam bulunupta Cuma kılmak imkanı varsa, bilmiş olunuz ki, o kimsenin başka namazı yoktur. Tevbe edenler müstesnadır. Çünkü her kim tevbe ederse, Cenâb-ı Hak onun tevbesini kabul eder.

"Ey nâs, sağlığınızda Ahiretiniz için tedarik görünüz. Muhakkak bilmiş olunuz ki, Kıyamet gününde birinin başına vurulacak ve çobansız bıraktığı koyunundan sorulacak. Sonra Cenâb-ı Hak ona diyecek, ama nasıl diyecek. Tercümânı yok, perdedarı yok, bizzat diyecek ki: Sana benim peygamberim gelip tebliğ etmedi mi? Ben sana mal verdim, sana lûtf u ihsân ettim. Sen kendin için ne tedârik ettin? Dünyada iken Ahiretin için hangi hayır ve hasenatı, hangi fazîleti yaptın? O kimse dahi sağına, soluna bakacak, bir şey göremiyecek, önüne bakacak, cehennemden başka bir şey görmeyecek. Öyle ise her kim ki kendisini velev ki yarım hurma ile olsun, ateşten kurtarabilecek ise hemen o hayrı işlesin. Onu da bulamazsa, bari kelime-i tayyibe ile, güzel sözle kendisini kurtarsın. Gerçek müslüman, dilinden ve elinden başkaları zarar görmiyen kimsedir. Zira onunla, bir hayra on mislinden yediyüz misline kadar sevap verilir. Allah'ın selam ve rahmet ve berekatı üzerinize olsun."

Birinci hutbeyi böylece tamamladıktan sonra ikinci hutbeye şöyle devam etti:

"Allahu Teâlâ'ya hamd ü senalar olsun. O'na layık bir surette hamd eder ve Ondan yardım isterim. Nefislerimizin şerrinden ve kötü amellerimizden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet ettiğini kimse dalalete düşüremez. Allah'ın dalalete düşürdüğüne de kimse hidayet veremez. Allah'tan başka Tanrı olmadığına ben şehâdet ederim. O, birdir, şeriki ve naziri yoktur. Kelamın en güzeli Allah'ın Kitabıdır. Kimin ki Allah kalbini Kur'an ile tezyin

ederse, kafir iken İslâm'a girip Kur'an'ı diğer sözlere tercih eylerse, işte o kimse felah bulur. Doğrusu Allah'ın Kitabı, sözlerin en güzeli ve en belîğidir. Allah'ın sevdiğini seviniz. Allah'ı can ü gönülden seviniz, Allah'ın kelamından ve zikrinden asla usanmayınız. Allah kelamından kalbinize asla kasvet gelmesin. Zira Allah Kelamı, her şeyin alasını ayırıp seçer. Amellerin hayırlısını ve kulların güzidesi olan Peygamber'lerin ve kıssaların iyisini zikreder. Helâl ve haramı beyan eyler. Artık Allah'a ibadet ediniz ve O'na hiçbir şeyi şerik koşmayınız. Ondan hakkıyle sakınınız. İyi işler işleyiniz. Sözünüz ve özünüz dahi Allah'a doğru olsun. Aranızda Allah Kelamı ile sevişiniz. Muhakkak bilmelisiniz ki Allah, ahdini bozanlara, sözünden dönenlere gazab eder. Allah'ın selamı sizin üzerinize olsun."

BİRİNCİ CİLDİN SONU

ON BİRİNCİ BÖLÜM

MEDÎNE'DE COŞKUN TEZÂHÜRATLA KARŞILANIŞ

Resûl-i Ekrem, Kubâ'da Cum'a namazını kıldıktan sonra yine devesine bindi ve Medîne'nin yolunu tuttu. Yolun iki tarafı istikbâl için çıkan halkla doluydu. Akrabâsı olan Neccar oğulları başta olmak üzere bütün Medîne halkı âdetâ bir bayram sevinci içinde yüzüyordu. Büyük Peygamber'lerinin yüzünü görmek için sağlı sollu yolun iki tarafını almışlardı. İçten gelen bir sevgiyle tezâhürat yapıyorlar, O büyük insanı şânına lâyık bir sûrette karşılıyorlardı. Kimse zorlamadan içten coşan bir sevgi ve saygıyla onu karşılamaya koşuyorlardı. Medîne o güne kadar böyle heyecanlı ve canlı bir gün yaşamamıştı. Peygamber Efendimiz geçerken sağdan soldan: Buyrun yâ Resûlallah, diye onu davet ediyorlar, Hoş geldin, safa geldin, diyerek iltifatta bulunuyorlardı. Peygamberimiz bu samîmi iltifatlara nâzikane mukaabele ediyor, herkesin sevgisini topluyordu.

Mini mini masum yavrular, bayramlık elbiselerini giymişler, şenlik yapıyorlar, Resûlullah geldi diye seviniyorlardı. Neccar oğullarının kızları ellerindeki defleri çalarak bir ağızdan:

"Biz Neccarzâdelerin kızlarıyız. Muhammed'in komşuluğu ne hoş komşuluktur."[1] diye terennüm ediyorlardı.

Kadınlar, Medîne evlerinin düz damlarına çıkmışlar, şarkılar söylüyorlardı. O gün şu neşîde Medîne ufuklarında çalklanıyordu:

"Dolunay Vedâ dağının sırtlarından çıkıp bize doğdu. Allah'a yalva-

---

(1) نحن جوار من بنى النجار يا حبذا محمداً من جار

ran bulundukça bize de şükretmek borçtur. Ey bize gönderilen Peygamber, Sen itâat olunan emirle geldin."[2]

Herkes büyük Peygamberi evine misafir etmek şerefine nâil olmak istiyor, devesinin yularına sarılarak: "Buyurun Yâ Resûlâllah" diyordu. O ise gülümsüyerek:

– Bırakınız onu kendi hâline, o, me'murdur" diyerek onların gönüllerini hoş ediyordu. Deve evvelâ, Benî Neccâr'dan iki yetime âit bir arsaya çöktü ve hemen kalktı. Hazret-i Peygamber sonra o arsayı satın alarak oraya Mescid-i Nebevî'yi ve Hâne-i Saâdetini bina etmiştir.

Deve ikinci defa olarak çöktü ve boynunu uzatarak tatlı tatlı bağırdı. Peygamberimiz: İnşa-Allah konağımız burasıdır, diyerek devesinden indi. Burası Neccar oğullarından Hâlid b. Zeyd'in yani Ebû Eyyûbî Ensârî Hazretlerinin evine en yakındı. Hazret-i Peygamber onun misâfiri oldu.

Ebû Eyyûbî Ensârî'nin iki kat bir evi vardı. Hazret-i Peygamber'i üst kata misâfir etmek istediyse de, Peygamber Efendimiz kendisini ziyârete gelenler çok olacağını ileri sürerek kimse rahatsız olmasın diye, hâne sâbibinin devamlı ısrârına rağmen, zemin katta ikaameti ihtiyar buyurmuşlardır. Mescid-i Şerîfin yanındaki odalar, hucurât-ı Saâdet yapılıncaya kadar birkaç ay bu evde misâfir kalmışlardır. İstanbul'da medfun bulunan Hazret-i Hâlid, peygamber Efendimiz'in dayıları olan Neccar Oğullarındandır. İkinci Akabe bîatında o da bulunmuştu. Hazret-i Peygamber'e son derece i'zâz ve ikramda bulunmuştur. Bir def'a sâkin olduğu üst katta suyla dolu bir ibrik kırılmıştı. İçindeki su tavandan aşağıya akıp zemin kattakileri rahatsız etmesin diye hemen kıymetli örtüsünü suyun üstüne atarak aşağıya sızmasına mâni olmuştur.

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN ÂİLESİNİ GETİRTMESİ

Hazret-i Peygamber'in kerîmelerinden Rukiyye daha önce zevci Hazret-i Osman'la birlikte Medîne'ye hicret etmiş bulunuyordu. Hazret-i Peygamber bu defa Medîne'ye vâsıl olunca kölesi Zeyd b. Hâris'le Ebû Râfi'i iki deve ve beşyüz dirhem mikdârı bir meblağla Mekke'ye gönderip âilesini

---

(2) طلع البدر علينا من ثنيات الوداع
وجب الشكر علينا ما دعى اللّ داع
ايها المبعوث فينا جئت بالامر المطاع

aldırdı. Hazret-i Peygamber'in büyük kerîmesi Zeyneb'in kocası Ebü'l-Âs b. Rebi' henüz müslüman olmadığından kocası onun hicret etmesine müsâade etmemişti. Bu sebeble Zeyneb Mekke'den bu def'a çıkamayıp geri kalmışsa da sonra o da Medîne'ye gelecektir. Zeyd, Hazret-i Peygamber'in zevcesi Hazret-i Sevde ile küçük kerîmesi Hazret-i Fâtıma'yı alarak Medîne'ye getirmişti.

Zeyd b. Hâris ile birlikte Hazret-i Ebû Bekr'in oğlu Abdullah da Ebû Bekir âilesini Medîne'ye getirmiş, böylece Hazret-i Peygamber'in müstakbel zevcesi olacak olan Hazret-i Âişe de Ebû Bekir âilesiyle Medîne'ye gelmiştir.

MUHÂCİRÎN VE ENSÂR

Hazret-i Peygamber ve Mekkeli Müslümanlar, vatanlarını terk ederek Medinê'ye hicret ettiklerinde burada din kardeşleri olan Medîneliler tarafından çok güzel karşılandılar. Tarihte böyle birbirine candan bağlanmış bu kadar içten karşılanmış insanları anlatan başka bir hâdise tanımıyoruz Din kardeşliği en sıcak bağdır. Medîneliler Akabe bîatında verdikileri sözün eri olduklarını isbât etmişlerdir. Sözlerine sâdık kaldılar, itimâda lâyık olduklarını gösterdiler. Evs ve Hazrec kabîleleri, gelen müslümanları bağırlarına basarak barındırdılar, evlerine misâfir aldılar, onlara yardım ettiler, ekmeklerini paylaştılar, iş buldular, mülklerinden yer verdiler, her yardımı yaptılar. Bunun için onlara Yardımcılar manâsına Ensâr denildi. Din uğrunda vatanlarını terkedip yurtlarından ayrılanlara da Muhacirler denildi. Bu iki kelime mukaddes bir ıstılah gibi hürmetle anılır. Gerek Muhâcirler, ve gerekse Ensâr, bu dîne nice hizmetlerde bulunmuşlardır. Allah cümlesinden râzı olsun.

MEDÎNELİLERİN İSLÂMİYYETE SARILMASI

İslâmiyyet, Medîne'de ümîdin fevkinde sür'atle yayılıyordu. Hazret-i Peygamber hicret edip aralarına gelir gelmez İslâmiyyet orada çok kuvvetlendi. Mekke müşrikleri putlarından bir türlü ayrılamazken Medîneliler putlarını kendi elleriyle kırıyorlardı. Hattâ Medîneli bâzı gençler, yakın akrabalarının putlariyle alay etmiye başlamışlardı. Putperestlik onlar için alay mevzu olmuştu. Amr b. Camûh'un ağaçtan bir putu vardı. Ona menât adını takmıştı. Eşrafın yaptığı gibi, o da onu evinde bulundurur, ona tapardı. Çünkü kendisi de selime oğulları eşrafındandı. Bu kabîleden bâzı gençler, Müslüman olduktan sonra onun putunu tahrike başladılar. Geceleri kimse görmeden o putu alıp Medîne kenarına götürürler, orada Medîne halkının

kazâ-ı hâcet yaptıkları çukurlardan birine başaşağı atarlardı. Amr, sabahleyin kalkınca putunu yerinde göremez, onu arar, pislik içinde bulunca bağırır, çağırır, kızar, köpürürdü. Yine putunu alır, eliyle yıkayıp temizler, yerine getirip koyardı. Gençler bu alaylı hareketi tekrarladıkça Amr büsbütün kızar, çileden çıkardı. En sonunda başa çıkamayacağını anlayınca bir akşam putunun koluna kılıcını astı ve ona şöyle hitab etti:

– "Sana kılıcımı veriyorum, gücün varsa kendini müdâfaa et."

Sabah olunca putunu yine aynı pislik çukurunda buldu, yanında bir de köpek leşi vardı. Bu iğrenç hâli görünce putların hiçliğini, putperestliğin ne kadar haysiyet kırıcı, bayağı bir şey olduğunu anladı ve Müslüman oldu.

İbn-i Esîr'in nakline göre, Hazret-i Ali hicrette Medîne'ye geldiğinde dul bir kadının evine misâfir olur. Bakar ki, bir adam her akşam ona bir şey getirip veriyor. Merâk edip sorar. Kadın:

– Bu gelen Sehl b. Hanif'tir. Benim kocam olmadığını biliyor, kabîlesinin putlarını kırıp bana getirir ve: Senin odunun yoktur, al şunları yak, deyip bana verir, der.

YENİ İSLÂM MERKEZİ MEDÎNE'DE İLK GÜNLER (*)

Hazret-i Peygamber'in hicretiyle İslâm merkezi Mekke'den Medîne'ye nakledilmiş oldu. Ve İslâm güneşi Mekke ufuklarından bütün parlaklığıyla Medîne'ye intikal etti. Ensâr ve Muhacir'in bu yeni İslâm merkezinde el ele vererek İslâm'ın kuvvetlenmesi için her fedakârlığa katlanıyorlar, Peygamber'in etrâfında toplanarak yeni dinin kudsî esas ve ta'lîmâtına uyarak yeni bir nizam ve mes'ut bir hayat kuruyorlardı. Dînin talîmatını öğrenmek için bir merkez lazımdı. Müslümanları bir araya toplayan en kudsî yer câmi'dir. Onun için Hazret-i Peygamber'in Medîne'ye hicretten sonra ilk işi Mescid-i Şerif'i binâ etmek olmuştur.

MESCİD-İ ŞERÎF'İN İNŞÂSI

Hazret-i Peygamber Medîne'ye girdiğinde devesinin ilk çöktüğü hâlî arsa, Neccar oğullarından Sehl ve Süheyl adında iki yetîme aitti Hazreti Peygamber o arsayı satın aldı, bedelini Hâlid b. Zeyd verdi. Bu arsanın üzerine Mescid-i Şerif ve Hazret-i Peygamber'e âit odalar kurulmuştur.

(*) İbn-i Esîr,Târîhül'-Kâmil, İbnü'l-Kayyim Cevzî, Zâdü'l-Meâd.

Mescid-i Şerîf binâ olunurken Peygamber'imiz işçi gibi çalışırdı. Gerek Ensâr ve gerekse Muhâcirler canla başla iş görürler, taş taşırken, kerpiç keserken şiirler terennüm ederlerdi. Hazret-i Peygamber de:

"Yâ Rab, âhiretin hayrından başka hayır yoktur. Yâ Rabbi, Ensar ve muhâcirleri yarlığayıp bağışla." derdi.

Bu Mescid islâm sâdeliğinin canlı bir misâliydi. Her nevi' süsten, ihtişamdan âzâdeydi. Dört duvarı kerpiçtendi. Hurma ağacından yapılmış direkler üzerine hurma ağacından bir tavan çatılmıştı. O zaman kıble, Kudüs olduğundan kapısı cenup tarafından bırakılmıştı. Sonra kıblenin kudüsten Kâbe'ye çevrilmesi üzerine mescidde de ta'dîlât yapılmış, şimal tarafından kapı açılmış, kıble duvarı mihrab olmuştur. Zemin kuru ve topraktı. Mescid yalnız Yatsı namazı kılınırken aydınlatılırdı. Sonradan tavan direklerine kandiller asıldı. İşte Mescid-i Nebevî'nin ilk şekli ve tarzı böyle idi. Sonraları müteaddit defalar tevsî edilerek ve yeniden pek muhteşem bir şekilde binâ olunarak bugünkü muhteşem halini almıştır.

Mescidin inşâsı bittikten sonra câmiye bitişik odalar yapıldı. Bu sırada Hazret-i Peygamber'in taht-ı nikahında Sevde ile Hazret-i Âişe bulunduğundan bunlar için birer oda yapıldı. Sonraları Hazret-i Peygamber diğer Ezvac-ı Tâhiratla evlendikçe onlar için de birer oda yapılmıştır. Bu odaların sayısı Hazret-i Peygamber'in zevceleri adedince dokuzdur. Bunlara Hucurât denir ve *Kur'an-ı Kerim*'de onlardan öyle bahsolunur. Bu odalar da kerpiçten yapılmıştır. Bunların duvarları hurma ağaçlarının bölmelerindendi. Ümmi Seleme'nin, Ümmü Habîbe'nin, Cüveyriye'nin, Meymûne'nin, Zeyneb'in, Zeyneb bint-i Cahş'ın odaları şimâle doğru idi. Hazret-i Âişe, Safiyye ve sevde'nin odaları mukabil taraftaydı. Bu odalar Mescide bitişik olduğundan peygamberi'miz itikaf zamanında başını Mescid'den içeri uzatır, zevcelerinden biri de saçlarını tarardı, yıkardı. Her odanın hacmi dört beş arşın eninde ve boyunda idi, Yüksekliği ancak bir adam boyu kadardı Kapılarına kilim, keçe battâniye gibi bir örtü gerilirdi. Çok defalar geceleri kandil bile yakılmazdı. İşte Hâne-i Saâdet budur.

Bu odalar uzun zaman durmuştur. Emevi halifelerinden pek dindar bir zât olan Ömer ibn-i Abdülâziz bunları görünce:

– Halk şu odacıklara baksa da Peygamber'lerin ne kadar sâde ve mütevâzî bir hayat sürdüğünü anlasa, demişti.

Hazret-i Peygamber'in zevceleri için lâzım olan odalar yapılınca Ebu Eyyûb-i Ensâri'nin evinden oraya taşındılar. Peygamber Efendimiz'in Ensardan olan komşuları arasında Sa'd b. Ubâde, Sa'd b. Muaz, Ebû Eyyûb-i

Ensârî zengince idiler. Bunlar, Peygamberi'mize ekseriyâ süt gönderirlerdi. Peygamber'imizin yaşayışı çok sâdeydi. Bâzan yiyeceksiz kalıp aç yattıkları olurdu.

EZAN

Medîne devri İslâm'ın umûmî teşri devresi sayılabilir. Hakîkaten birçok ahkâm Medîne'de tebliğ olunmuştur. Müslümanlar sükûn ve huzûr içinde bir hayâta kavuştuktan sonra ibadetlerin ekserisi farz kılınmış, içtimâî nizam tesis edilmiştir. Mekke'de iken müslümanlar, ibâdetlerini bile gizli yapıyor, namazlarını tenhâ yerlerde kılıyorlardı. Orada namaza davet etmek meselesi mevzû-i bahs olamazdı. Çünkü duyurmamak lâzımdı. Fakat Medîne'de iş değişmişti. Burada din hürriyeti vardı. Herkes Allahına istediği gibi ibâdet edebiliyordu. Hazret-i Peygamber Müslamanları cemâat namazlarına toplamak için bir çâre düşündü. Bu hususta Ashâb-ı Kirâm'la müşâvere etti. Ashabtan bâzıları hristiyanlarda olduğu gibi çan çalınmasını, bâzıları da yahûdiler gibi boru öttürülmesini ileri sürdüler. Hazret-i Peygamber bu tekliflerin hiçbirinden hoşnut kalmadı. Bir rivâyette Hazret-i Ömer'in teklifi, diğer bir rivâyette Lisân-ı Vahyin ta'limi üzerine ezân-ı şerîfin sıygası, şekli tesbit olunmuş ve Bilâl-i Habeşî tarafından ilk ezan okunmuştur. Bâzı rivayetlerde ezânın Abdullah b. Zeyd tarafından teklif olunduğu ve onun buna dâir bir rüya gördüğü nakl olunur. Diğer bir rivâyette Hazret-i Ömer'in de buna mümâsil bir rü'yasından bahsolunmaktadır. Ayni hâdise hakkında birbirini teyid eden rüyalar görülmüş olması mümkün olduğundan bu rivayetler arasında bir ayrılık yoktur, diyebiliriz.

Ezan, hem namaz vaktinin geldiğini ilan eder, hem de Müslümanlık esaslarının neşrini temin kılar. Dîne bir nevi davettir. Din hürriyetinin bir alâmetidir. Mekke'de tazyik altındayken ezan okunamazdı. Medîne'de hürriyete kavuşunca ezan başladı ve dîni hürriyet sembolu oldu. Düşman istilasında kalan Müslüman topraklarında ilk yapılan şey ezanı men etmek olur. Çünkü ezan bir paroladır, Müslümanların hürriyet ve birlik alâmetidir.

Hazret-i Peygamber'in müezzini olmak şerefi Bilâl-i Habeşî'ye nasib olmuştur. Sesi gayet güzeldi. Neccar oğullarından bir kadının Mescidin yanı başında yüksek bir evi vardı. Bilâl onun damına çıkar, tatlı sesiyle beş vakit ezanını okurdu. Tevhid dîninin esaslarını haykıran ezan sesi, her sabah seher vakti rüzgâriyle Medîne ufuklarına yayılır, sabahın erken saatlerinde Medîne halkı, Bilâl'in hoş nağmeleriyle, Allahu Ekber... Lâ İlâhe İllâ'llah sadâlariyle uyanırlar, huşû' içinde Tanrı'ya ibâdete koyulurlardı. Hazret-i Bilâl'in hoş ahenk ve tatlı nağmelerle günde beş vakit okuduğu ezan sesleri,

günün muayyen saatlarında dalgalana dalgalana her tarafa yayılır, akıp giden hayâtın kulağına Tanrının varlığını birliğini söyler, kâinâta Allâh'ın tevhid dînini ilân ederdi. Günde beş def'a yeni dîni esasları Medîne havasının ihtizazlariyle kulaklara ulaşır, çağlara yüce hakîkatı fısıldardı: Allahu Ekber Tanrı çok büyüktür, O ulular ulusudur, diye başlıyan bu dîni davet, Allahın varlığına ve birliğine, Hazret-i Muhammed'in hak peygamber olduğuna şehâdet ederek îmân sahiplerini namaza ve niyaza çağırdıktan sonra kulların hepsini felaha davet eder ve şu yüce hakîkatı ilan ederdi: Lâ İlâhe İllâ'llah= Allah'tan başka tapılacak yoktur.

İslâm'ın güzelliği ve yüceliği her emrinde olduğu gibi ezanda da gayet açık olarak görünmektedir. Çan çalmak, boru öttürmek, ateş yakmak gibi cansız ve heyecansız şeylere bir bak. Bir de minârelerden yükselen ezan sesine kulak ver. Bundaki yüksek manaalar, ruhları okşıyan tatlı nağmeler seni bu fâni âlemin üstüne, maverâya çekip götürdüğünü duyarsın. İşte ezânın verdiği dîni şuur budur.

Müezzinlerin pîri olan Hazret-i Bilâl-i Habeşî, Asr-ı Saadette Hazret-i Peygamber'in müezzini olarak yaşamıştır. Peygamber'imizin irtihalinden sonra eski günleri hatırlıyarak çok mahzûn olurdu. Medîne'nin her şeyi ona, candan bağlandığı büyük Peygamber'i hatırlatırdı. Bu hüzün havasından biraz uzaklaşmak için Sûriye taraflarına gitmişti. Hazret-i Ömer Şam'a geldiğinde Bilâl o müessir sesiyle bir defa ezan okumuş, bütün İslâm mücâhitleri teessürlerinden ağlamışlardır. Bilâl bir aralık Mediîne'yi de ziyârete gelmiş, Peygamber Efendimiz'in pek sevgili torunu Hazret-i Hüseyin'in ricâsı üzerine, Peygamber zamanında olduğu gibi, o yanık sesiyle bir sabah ezanı okumuştu. Bilâl'ın sesini duyan Medîne halkı, Resûlullah tekrar aralarına dönmüş gibi heyecanlı anlar yaşamışlar, eski günlerin yâdiyle gözlerinden yaşlar dökerek tatlı hâtıraları canlandırmışlardır. Dîni şuur ve heyacan, ne tatlı bir haz kaynağıdır.

ASHÂB-I SUFFA

Suffa: Binânın bitişiğinde güneşe karşı yapılan gölgelik demektir. Mescid-i Şerif'in bir tarafında, evsiz ve yurtsuz olanların, fakir misafirlerin barınması için bir gölgelik yapılmıştı. Bunun üstü kapalı ise de etrafı açıktı. Barınacak bir çatı altı bulamıyan yoksullar ve kimsesiz garipler burada yatıp kalkarlardı. Bunlar dâimâ Hazret-i Peygamber'in yanında bulunur, onun ilm ü feyzinden istifâde ederler, mişkât-ı nübüvvetten nur alırlardı. Âile gaileleri olmadığından dünyâ kaygısından uzak, tasadan âzâde bir halde kendilerini ilme verenler vardı. Bu itibarla Suffa, alelâde bir sığınak değildi. Bir ilim

müessesesiydi. En çok hadîs belleyen Ebû Hüreyre burada yetişmiştir. Burada barınanlardan biri evlenince ayrı bir eve taşınır, arkadaşlarından ayrılıp bir âile ocağı kurardı.

Ashâb-ı Suffa fakir insanlardı. İplerini alıp kırlardan odun toplarlar, onları satıp yiyeceklerini temin ederler geçimlerini sağlarlardı. Kendi ellerinin emeğiyle geçinmeğe çalışırlardı. Fakat her vakit iş bulamadıklarından, aç kaldıkları da olurdu. Hazreti Peygamber kendisine gelen hediye ve sadakaları bunlara tevzi ederdi. Ensar bunlara hurma salkımları gönderirler, onlar da bunları gölgeliğin içinde kuruturlardı. Onlarla karınlarını doyurmaya çalışırlardı. Ashaptan hâli vakti yerinde olanlar, bilhassa Ensâr'ın zenginleri, Ashâb-ı Suffa'yı yani suffada yaşayanları gözetip ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlardı. Sa'd b. Ubâde alicenab bir zâttı. Bazan sofrasında seksen kişiyi doyurduğu olurdu. Hazreti Peygamber bunlarla çok yakından alakadar olur, onlarla dâimâ ilgilenerek elinden gelen yardımı yapardı. Birgün Hazret-i Fâtıma'nın eldeğirmeniyle buğday çekip un öğütmekten elleri kabarmış ve yaralanmıştı. Muhterem babacığına ellerini göstererek bir yardımcı isteyince:

– Kızım, Aslâb-ı Suffanın ihtiyaçlarını gideremediğimiz halde, ben sana nereden ve nasıl yardımcı bulayım? demişti.

Ashâb-ı Suffa içinde, açlıktan namazda ayakta duramıyacak hâle gelenler bulunurdu. Öyle iken, yine ibâdetten geri kalmazlardı. Zâten onlar gecelerini ibâdetle ve Kur'an okumakla geçirirlerdi. Bunlara Kur'an-ı Kerim'i öğreten, ezberleten bir muallim vardı. Bunların içinde, İslâm dînini, Kitab ve Hadisi etraflı surette öğrenenler mevcuttu. Hârice bir mürşid göndermek îcâb ettikçe, Ashâb-ı Suffa arasından intihâb olunurdu. Maûne gazvesi esnâsında bunlar irşat vazîfesini îfa için gönderilmişti.

İSLÂM KARDEŞLİĞİNE DOĞRU

Büyük İslâm Peygamber'i Medîne'ye hicret ettikten sonra Müslümanlığın kolayca ve sür'atle intişârı sağlanmış oldu. Eski sıkıntılı ve korkulu günler arkada kalmış, akîdelerinden dolayı insanlara işkence yapan müşriklerin ezâ ve cefâ veren ellerinin uzanamayacağı Medîne'de, hürriyet ve emniyet havası içinde sâkin ve tatlı bir hayat başlamıştı. İnsan için en aziz şey hürriyettir. Medîne'de işte bu vardı. Herkes istediği gibi inanmakta istediği sûrette Allah'ına ibâdet etmekte serbestti. Vicdan ve akîde hürriyeti sâyesinde islamiyet nûru etrafa saçılıyordu. Müslüman olanlar, akîde ve kanaatlarından dolayı takip edilmiyordu. Kimseyi akide ve imanından zorla-

mak yoktu. İslâmiyet Medînede bu hürriyeti daha ziyade tesis ve temine çalışmıştır. İnsanlığa hürriyet sağlamıştır.

(3) " لا اكـراه فى الدين = **Dinde zorlama yoktur.** " âyet-i kerimesi bu hususta en parlak bir delildir. Yahûdiler ve hristiyanlar, müslümanlar gibi akide hürriyetine sahiptiler. Aşağıda geleceği veçhile yapılan andlaşmalarda bu hususlar açık olarak tasrih edilmiştir. Dînin hükümleri ve nasları akide hürriyetini ilân etmektedir. İslâmiyet bu esas üzerine yürür. Dîne daveti iknâ yolu ve güzel mevıza iledir. İnsanlar arasında muhabbet, saygı esastır. Dîne davet buna dayanır, nefret ve zorlama yoluna sapmaz. Sevdirmek ve kolaylaştırmak istenir. İslâmda harp, hürriyeti müdâfaa, tecâvüzü önlemek için bir zarûret olarak kabul edilmiştir. Müslümanlar ezâ ve cefâ görürken mukabele için müteaddit defalar müsâade istedikleri halde İslâm Peygamberi:

– Bununla emir olunmadık, diye müsaade etmemiştir.

İkinci Akabe biatında Medîneliler Peygamberimiz'e:

– İstersen kılıçlarımızı çekip hücûm edelim, dedikleri zaman yine cevabı şu olmuştu:

– Biz böyle bir şeyle emr olunmuş değiliz.

O büyük peygamber, risâletinin 15. yılında ve güzel nasîhatle dîne ve îmana dâvet ettikten, bu uğurda her tecâvüze göz yumup katlandıktan sonra, tecâvüzü def etmek, din ve akîde hürriyetini sağlamak için zarûrî olarak harbe başlamıştır.70 şu kadar âyette kıtalden menolunup sabır ve tahammül tavsiye edildikten sonra kıtâle izin veren şu âyetlere bakın:

اذن للذين يقاتلون بانهم ظلموا...

"Kendilerine karşı savaş açıldığı için zulme uğramaları sebebiyle Cihâda izin verildi" (4)

وقاتلوهم حتى لا تكون فتنة ويكون الدين كله لله

"Fitneden (din hürriyetini tehdîd eden her zulüm ve ezâdan) eser kalmayıncaya kadar onlarla savaşın, tâki din yalnız Allah için ola." (5)

Demek ki, harp fitneyi izâle için yapılıyor. Bu âyeti kerîmenin sonun-

---

(3) Bakara sûresi, Ayet: 256

(4) Hac sûresi, âyet: 39

(5) Enfâl sûresi, âyet: 39

daki *"Din mahzâ Allah için olsun"* kaydına dikkat buyurulsun. Bu harbin din hürriyetini sağlamak için olduğunu ne güzel açıklıyor. Dîni şunun bunun elinde âlet olmaktan kurtarıp sırf Allah için kılıyor. İslâmiyet kimsenin akîde ve reyinden dolayı rencide edilmesini hoş görmez. Vicdan ve akîde hürriyetini sağlamıştır. Âyetler bu hususta çok açıktır. Düşmanlar müslümanlara harp açtıklarından, onların zulüm ve tecâvüzlerini def için müslümanlara, savaşmak için izin verilmiştir. Müslümanlar müşriklerin elinden neler çektiler neler! *"Onlar, ki, Rabbimiz bir Allahtır demelerinden başka hiçbir sebep ve hak olmaksızın yurtlarından çıkarıldılar"* Buna rağmen hep sabır ve tahammül tavsiye olundu. En sonunda bıçak kemiğe dayanınca kendilerini müdâfaa için savaşa müsaade verildi. İleride bu meseleyi daha etraflı bahis konusu yapacağız. Burada İslâm'ın akide ve vicdan hürriyetine nasıl ve ne kadar ehemmiyet verdiğini belirtmek için biraz temâs ettik.

İşte bu hürriyet havası içinde Medîne'de yepyeni bir hayat başlıyordu. Müslümanlar arasında kardeşlik kurularak Yahûdîlerle andlaşmalar yapılarak dünyânın âşık olduğu, insanlığın arzuladığı emniyet, huzur ve sükûn içinde yeni bir hayat çığırı açılıyordu. Ne yazık ki, yahûdiler kendilerine muâhedelerle sağlanan o hakları çiğneyip müşriklerle iş birliği yapmaya kalkışarak bu sükûn havasını bozdular, İslâm'ın getirdiği mesut hayatın bir an evvel kurulmasına engel omaya çalıştılar, o temiz ve sakin hayatı bulandıran onlar olmuştur.

O ZAMÂNIN MEDİNE HALKI

O zaman Medînede yaşayan halk şunlardı:

1– Muhacirlerin ve Ensârın teşkil ettiği müslüman ahâli.

2– Evs ve Hazrec kabîlelerinden henüz müşrik olanlar.

3– Yahûdîler. Yahûdîlerden Kaynuka oğulları Medîne içinde sâkindi. Kureyzâ Fetek'te, Nadir oğulları da onların civarında idiler. Şimalde de Hayber'de yuhûdiler bulunuyordu. Bütün bu halkı anlaştırıp birleştirmek.. İşte İslâm Peygamberinin önünde böyle mühim bir vazife vardı. Allah'ın inaâyetiyle bunu da muvaffakıyetle başardı.

MUHÂCİRLERLE ENSÂR ARASINDA KURULAN KARDEŞLİK

Hazret-i Peygamber, işe evvelâ Muhâcirlerle Ensar arasında samimi bir münasebet tesisiyle başladı. Onları birbirine kaynaştırmak için kardeş yaptı.

Sonra yahûdileri andlaşmalarla kendine bağladı. Medîne halkından olan müslümanlarla yahudiler arasında bunu yapmak kolay oldu. Ancak Evs ve Hazrec Kabilelerinden olan putperestler, müslümanların günden güne kuvvetlendiğini gördükce kendilerini zor durumda seziyorlardı. Yahûdiler, Hazret-i Muhammed'in Medîneye gelmesini bidâyette çok iyi karşılamışlardı. Bunun sebebleri vardı. Çünkü onlar, hristiyanlığa düşmandılar. Hristiyanlar onları takib ediyordu. Müslümanlarla birleşince, bir kuvvet teşkil ederek kendilerine rahat nefes aldırmıyan hristiyanlara karşı dururuz sanıyorlardı. Bu sebeble müslümanlara çok yakınlık gösteriyorlardı. Bununla berâber yahûdilerin ayrı temâyülleri vardı. Bu muhtelif unsurları birleştirerek Medîne halkı arasında tam bir birlik ve ahenk meydana getirmek, işte Hazret-i Muhammed'in başardığı büyük işlerden biri de budur. Bununla da herkesi hayran bırakıyor. Her müşkili yenen azmi muvaffakiyet sağlıyor, Onun icraatını düşündükçe en büyük siyâset adamları, Onun azameti karşısında iclâl ve tâzimle baş eğmek zorunda kalmışlardır. O, Rabbinin inâyetiyle her müşkili yenmiş, her işte başarı göstermiştir. İlâhi Vahiy Onun yolunu aydınlatmıştır. Medîne'de Muhâcirlerle Ensar arasında kardeşlik tesis ederek târihin muazzam hâdiselerinden birini yapmıştır. Netice itibariyle bunun kadar şümullü ve güzel manalı bir hareket olamazdı. Bu ne büyük bir başarıdır. Tarihin hiçbir devrinde böyle candan birleşme ve kaynaşma olmamıştır. İhtiyar tarih nice muhaceretler görmüş geçirmiş, fakat hiçbirinde dışardan gelenle yerli arasında bu kadar birbirine candan sarılma müşahede edememiştir. Medîneli olan Ensar'dan herbiri, Mekkeli muhacirlerden birini evine alıyor onunla kardeş oluyordu. Böylelikle Ensar ile Muhacirler ikişer ikişer hepsi kardeş olmuştu. Bu kardeşlik nesep ve kan kardeşliğinden daha üstündü. Her şeylerini bu din kardeşleriyle paylaşıyorlar, ölünce mîrasa bile ortak oluyorlardı. Bu ne candan birleşmedir. Böyle samîmi kardeş olma sayesinde meydana gelen kuvvet ne büyük olmuştur. Tarihe yeni bir çığır açanlar bunlardır.

Bu kardeşlik sâyesinde Muhacirlerin iâşe ve iskânları işi hal yoluna girmiş oluyordu. Vakıa Muhâcirler sadakayla, atıyyeyle geçinmeyi kendilerine yakıştıramıyorlardı. Bunların hepsi çalışkan insanlardı. Çalışarak ekmeğini kazanacaklardı. Kimseye yük olmak istemezlerdi. Fakat hicret dolayısiyle elleri boş gelmişlerdi. Vâsıtasızlık içindeydiler. İşte kurulan kardeşlik sâyesinde bu sağlandı. Ensar onları barındırdı, iş buldu, müstahsil durumuna geçtiler.

Muhâcirler, din ve Allah yolunda dâr ü diyardan geçmişler, anayurtlarından göçmüşlerdi. Bunlar ferâgat ve fedakarlık örneği sayılan insanlardı. Ensâr da Muhâcir kardeşlerine karşı misafir severliğin, cömertliğin ve in-

sanlığın en son derecesini gösterdiler. Mekke'den gelen muhâcirler, gizli gizli baba ocaklarını terk ederek göçmek zorunda kaldıklarından neleri varsa arkalarında bırakmışlar, boş elle gelmişlerdi. Çoğunun akşama yiyeceği yoktu. Hazret-i Osman'dan başka içlerinde büyük zengin olan yoktu. Mekke'de malı olanlar bile onları getirememişler, ihtiyaç hepsinin kapısını çalmıştı. Hazret-i Hamza, bu Tanrı arslanı bile birgün Hazret-i Peygamber'e gelerek yiyecek bir şey istemek zorunda kalmıştı.

İşte Ensar'la Muhacirler arasında kurulan kardeşlik sâyesinde büyük içtimaî yardım sağlandı ve Muhâcirler sefil olmaktan kurtuldu. Ensar'dan herbiri Muhâcirinden olan kardeşine malının yarısını veriyordu. Ensâr, arâzilerinin Muhâcirler ile aralarında taksîmini istediler. Fakat, Muhacirler ticaretle iştigal ettiklerinden ziraat işlerinden pek anlamayacakları sebebiyle Hazret-i Peygamber Muhâcirler nâmına bunu kabul etmedi. Lâkin Ensâr, kendilerinin ziraat işlerini yürüteceklerini, ekip biçeceklerini ve çıkan mahsûlü Muhacir kardeşleriyle paylaşacaklarını söyleyince Peygamberimiz bu teklifi kabul etti.

Bu kardeşlik, öz kardeşlikten ve akrabalıktan daha kuvvetli bir bağdı. Ensâr'dan biri ölürse, Muhacir kardeşi onun malına mirasçı olurdu.

Kur'an-ı Kerim şöyle demektedir:

ان الذين آمنوا وهاجروا...

"İmân edip hicret eden, Allah yolunda mallariyle, canlariyle savaşanlarla onları sığındırarak yer verip yardım edenler yok mu, işte onlar birbirlerinin velileridir." (6)

Bu ayet-i kerîmede beyan buyurulduğu veçhile Muhâcirlerle Ensâr birbirlerinin yâr-ı canı idiler, candan ahbabtılar. İki taraf da birbirlerini kendi nefislerine tercih ederlerdi. Hicretin dördüncü senesinde Nâdir oğulları Medîne civarından sürgün edildikleri zaman bunların arazîleri müslümanlara kalmıştı. Hazret-i Peygamber Ensârı davet ederek:

"Muhâcirler fakir ve yoksul kimselerdir, şâyet kabûl ederseniz, Nadir oğullarından kalan araziyi Muhâcirlere tevzî edeyim, böylelikle onların eline çokca arâzi geçmiş olur, siz de onlara önce verdiğiniz arazîlerinizi istirdâd edersiniz" demişti. Ensâr yeni arâzinin Muhâcirler arasında taksimine razı olmuşlar, fakat eskiden verdikleri kendi arazilerini geri almak istememişlerdi. Buna benzer diğer bir hâdise de şudur: Bahreyn'in fethi esnasında Hazret-i peygamber Ensâr'ı çağırarak oradaki arâziyi onların arasında tak-

(6) Enfâl sûresi, âyet: 72

sim etmek istediğini söyledi. Fakat Ensâr hepsi birden: "Evvelâ Muhâcir kardeşlerimize verilsin, onların ihtiyacı çok sonra biz hissemizi kabul ederiz" demişlerdi.

İşte Ensâr-ı Kirâm böyle fedakârlıklar gösteriyorlar, Muhâcir kardeşlerini kendilerine tercih ediyorlardı. Fakat Muhâcirler de, boş oturup tufeylîler gibi hazır bekliyorlar, ele bakıyorlar değildi. Geceyi gündüze katarak çalışıyorlar, kimseye yük olmak istemiyorlardı. Dinleri onlara çalışmayı emrediyordu.

ÇALIŞIP KAZANANLAR

Müslümanlar birbirlerine kardeşlik bağlariyle bağlandıktan sonra Ensâr'dan herbirinin bir Muhâcir kardeşi vardı. Sa'd b. Reb'i'in kardeşliğine Abdurrahman b. Avf isabet etmişti. Sâd bütün malının yarısını ona teklif etti. Abdurrahman bu teklife şu cevabı verdi:

– Kardeşim, iyiliğine teşekkür ederim, Allah bütün malına bereket versin. Sen bana yalnız çarşının yolunu göster, gerisini bana bırak.

Sa'd, Abdurrahmân'ı Medînenin kaynuka çarşısına götürmüş, Abdurrahman, biraz yağ, peynir, süt alarak alış verişe başlamıştı. Gündüzleri alıp satar, akşam olunca evine dönerdi. Ticaret hayatında muvaffak olmuş, kazancı artmış, Medînenin sayılı servet sahipleri sırasına geçmişti. o kadar zenginleşmişti ki, 700 develik kervan çıkardığı olurdu. Onun malları Medîneye geldiği zaman bütün şehirde bir hareket, piyasada bir ferahlık görülürdü. Abdurrahman:

– Allah'a çok şükür, elimi kuma dokundursam altın oluyor, diyerek nimetin şükrünü eda ederdi.

Ashabtan gücü yetenler derhal ticaret hayatına atılıp kazanmaya başlamıştı. Hazret– i Ebû Bekir elbise dükkânı açmıştı. Hazret-i Osman Kaynuka çarşısında hurma ticaretine başlamıştı. Onun da ticaret hayatı başarılı olmuş, büyük servet toplamış, bunları yine Allah yolunda sarf etmiştir. Başlı başına ordu techiz ettiği meşhurdur. Hazret-i Ömer de ticaretle meşguldü. Ticareti İran'a kadar uzanırdı. Herkes kendi hâline göre bir iş buluyor, ticaretle meşgul oluyor, ekmeğini kazanmaya çalışıyordu. Ashabın hepsi bir iş güç sahibi olmuştu. Zaten kendi elinin emeğiyle geçinmek, kimseye bâr olmamak, en büyük saâdettir. İlk müslümanlar bu saâdetin zevkini tatmışlardır. Ashabtan her birinin bir işle meşgul olduğunu, Hazret-i Ebu Hüreyre'nin şu sözünden de anlıyoruz: Kendisine nasıl olupta diğer Ashabtan fazla Hadis-i Şerif rivayet ettiği sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

– "Ensâr çiftiyle çubuğuyla, Muhâcirler de çarşı pazarda alış verişle meşgul iken ben, Hazret-i Peygamber'in yanından ayrılmıyordum, onun söylediklerini dinleyip belliyordum. Onun duâsını almıştım."

Ensârın bir kısmı Muhacirlere evlerinin etrafındaki boş arsaları vererek oraya iskân etmişler, bir kısmı da evlerine almışlardı. Bu kardeşlikte Ashâb-ı Kiram'ın ileri gelenlerinin kiminle kardeş olduklarını göstermek üzere buraya bir kısmının isimlerini kaydedelim:

Muhâcirin	***Ensâr***
Ebu Bekir's-Sıddıyk	Harice b. Zeyd
Ömer b. Hattâb	Itbân b. Mâlik (Hazreçli)
Osman b. Affân	Evs b. Sâbit
Ebû Ubeyde b. Cerrâh	Sa'd b. Muâz
Abdurrahman b. Avf	Sa'd b. Rebi'
Zübeyr b. Avvâm	Selâme b. Vakş
Mus'ab b. Umeyr	Ebu Eyûb Hâlid-i Ensârî
Ammâr b. Yâsir	Huzeyfe b. Yemân
Ebu Zerr-i Gıfârî	Münzir b. Amr
Selmân-ı Fârisî	Ebû Derdâ'
Bilâl-i Habeşi	Ebû Redîme
Saîd b. Zeyd	Übey b. Kâ'b

Bu kardeşlik evsiz, yurtsuz kalan muhacirleri yerleştirmek gibi sırf muvakkat bir tedbir olarak mutaâlâ olunmamalıdır. Bunun üstünde daha büyük bir gaye güdülüyordu. İslâm tesânüd ve birliği bu yolda daha çabuk gerçekleşecektir. İslâmiyet yüksek ahlâk ve içtimâi fazilet kuran bir dindir. Cemiyetin muhtelif tabakalarını birbirine katıp hamur yapıyor, ferdi cemiyette eritiyor, fazîletli bir içtimâi bünye meydana getiriyordu. Bu kardeşlik ile kabile gurur ve adâveti kalkarak her sınıftan insanlar birbiriyle birleşti ve kaynaştı. Bu sûretle emelleri ve gayeleri bir, yüksek bir cemiyet, bir ümmet-i fâzıla meydana çıktı. Birbirlerinin elem ve kederlerini, neş'e ve sevinçlerini paylaşan bir içtimâî kütle meydana getiren bu kardeşlik çok geniş manâda feyizli ve şümullü terbiyevi bir hareketti. Bu sâyede kültür kaynaşması daha çabuk ve kolay olmuştur.

MEDÎNE YAHÛDÎLERİ

Medîne yahûdilerinin asli meselesi, tarihte gölgeli bir halde durmaktadır. Arap tarihçileri bunların yahûdi ırkından olduğunu söylerler. Fakat bunu şüpheyle karşılayanlar var. Çünkü yahûdiler, dünyanın neresinde bu-

lunursa bulunsunlar, kendilerine gayr-i İsrâilî isimler takmazlar. Halbuki Medîne yahûdilerinin isimleri: Nadir, Kaynuka, Hâris gibi arapça isimlerdir. Bundan başka yahudîler, korkaktırlar. Nasıl ki Hazret-i Mûsâ onları savaşa da'vet ettiği zaman:

– Yâ Mûsâ, o zorbalar orada bulundukça biz oraya giremeyiz. Sen Rabbin ile berâber git de harb et. Biz burada oturacağız, demişlerdi. Halbuki Medîne yahûdîleri cesurdu. İşte bu gibi mülâhazalar, Medîne yahûdilerinin aslı husûsunda şüpheler da'vet ediyor. Ya'hûdî gibi büyük bir tarihçi, diğer müverrihlerden ayrılarak, Kureyza ile Nadîr yahûdîlerinin ırkan Arap olup yahûdî dinini kabul ettiklerini, böylece yahûdileştiklerini söyler. Mes'ûdî de Arap yahûdîlerinin Cüzam kabilesine mensup olduklarını, Hazret-i Mûsâ zamanında yahûdîliği kabul ederek Amâlika'nın zulmüne uğradıklarından Sûriyeden Arabistana hicret ettiklerini beyân eder. Müsteşriklerden Margoliouth da bu neticeye varmaktadır.

Kaynuka, Nadîr ve Kureyza oğulları Medîne etrafında kuvvetli kaleler içinde yaşarlardı. Evs ve Hazrec kabîleleri arasında vuku bulan ve yukarıda bahsi geçen Buas harbinde son şiddetine varan iç savaşlar dolayısiyle bunlar sayıca azalmışlardı. Yahûdîler Ensârın arasını bozmaya daimâ çalışırlardı. Halbuki İslâm peygamberi, Medîne halkının tam bir anlaşma ve uyuşma havası içinde yaşamalarını, içtimâi birlik meydana getirmelerini arzu ediyordu. Yukarıda izâhına çalıştığımız veçhile Ensâr ile Muhâcirler arasında kardeşlik kurulmuştu. Bundan başka ayrıca bir de andlaşma yapılmıştır. Bu andlaşma daha şümullüdür. Ensâr ile Muhâcirler, Evs ile Hazrec münâsebetleri ayrı, ayrı düşünüldüğü gibi yahûdilerin durumu da ele alınmıştır. Medîne'de tam bir birlik cephesi kurmak, herkesin medeni haklarını bildirmek, her nevi emniyeti sağlamak bakımından çok mühim olan bu andlaşmanın tercemesini veriyoruz. Bu andlaşma evvelâ Muhâcirlerle Ensâr arasında imzâlanmıştır.

ANDLAŞMA SÛRETİ (7)

"Kureyşe ve Medîneye mensûb olan mü'minler ve müslümanlar ve onlara katışanlar, onlarla birlikte savşanlar ayrı bir ümmet teşkîl ederler. Bunların hepsi de aralarındaki her davâyı adalet ve insaf dâiresinde görürler. Mü'minlerden her biri bulundukları istikamet hâlinden ayrılmazlar. Ma'ruf olan şeyi işlerler. (Burada her kabîlenin ismi sayılmıştır) Mü'minler içlerinde borçlu ve yoksul olanlara bakarlar."

(7) Sîret-i İbn-i Hişâm

"Hiç bir mü'min bir mü'mine karşı başkasiyle andlaşma yapamaz. Mü'minler içlerinde zulüm ve tecâvüzde bulunanları, aralarında fesad çıkaranları tenkîl ederler. Bu şekilde hareket eden yani fesad çıkaran kimse, mü'minlerden her hangisinin oğlu da olsa mü'minlerin hepsi ona karşı koyarlar. Bir mü'min, diğer mü'mini bir kâfir için öldürmez ve bir mü'mine karşı, bir kâfire yardım etmez. Mü'minlerin hepsi birbirlerinin yardımcısıdırlar."

"Bize tâbi' olan yahûdilere gelince: Onlara da yardım edilir. Onlar da müsâvî muâmeleye tâbi' olup zulme uğramazlar. Onlara da karşı gelinmez. Müslümanların sulhu birdir."

"Kan bahası, diyet ve fidye hususunda mü'minler birbirinin velisidir. Diyetleri birbirine müsâvidir. Bizimle beraber harpte bulunan, bize bağlıdır. Mü'minlerin diyeti birbirinin aynıdır. Takvâ sâhibi mü'minler, en doğru hidâyet üzeredirler. Müşriklerden birisi, kimseyi himâyesine alamaz; Mü'minlerin arasına giremez. Bir kimse hiçbir sebep ve dâî yokken bir mü'mini öldüremez, şâyet öldürürse ona kısas olarak o da öldürülür. Ancak maktûlün velîsi razı olursa o başka. Bütün mü'minlerin buna riâyeti lâzımdır. Başka türlüsü onlara helâl değildir. Bu andlaşmada olanları ikrâr eden, Allah'a ve âhiret gününe inanan bir mü'min için, cinâyet işleyene yardım yapmak ve onu sığındırmak helal değildir. Kim ki öylesine yardım eder, onu sığındırırsa Allah'ın lânet ve gazabı ta kıyamete kadar onun üzerine olsun. Onun ne farzı ve ne de tövbesi kabul olunmaz. Siz her hangi bir şeyde ihtilafa düşerseniz, onun halli için merci', Allah ve Resûlüdür"

"Yahûdîler berâber muhârip oldukça mü'minlerle müttefik muâmelesi görürler. Benî yahûdîleri mü'minlerle berâber olan bir ümmettir. Yahûdîlerin dîni kendilerine, mü'minlerin dîni kendilerine âittir. Neccar oğulları, Hâris oğulları, Saîde oğulları, Cu'şem oğulları, Evs oğulları, ve Sa'lebe oğulları yahûdileriyle onlara bağlı olanlar, Benî Avf yahûdîleri gibidir. Sa'lebelerin köleleri kendileri gibidir. Yahûdîlerin köleleri de kendileri gibidir. Muhammedin müsâadesi olmaksızın kimse çıkarılamaz, intikam yasaktır. Yahûdîlerin nafakaları kendilerine, müslümanların nafakaları da kendilerine aittir."

"İşbu andlaşmaya karşı gelenlere, birlikte karşı konur. Hepsi de birbirlerine günah işlemekten gayri hususlarda nasihat ederler, yardımda bulunurlar. Kimse dostuna zarar vermez mazluma yardım edilir"

"Mü'minler muharip oldukça, yahûdiler onlarla müttefiktirler. Bu andlaşmaya bağlı olanlar için Medîne içinde döğüşmek yasaktır. Komşu zarar getirmedikçe ve günah işlemedikçe hane sahibi gibi sayılır. Herhangi bir

yasağa izin verilmedikçe tecâvüz edilmez. Bu andlaşmayı yapanlar arasında ihtilâf çıkarsa hal mercii Muhammed'dir."

"Kureyş ile ona tarafdarlık edenlere yardım olunmaz. Medîne taarruza uğrayınca andlaşmayı yapanlar hepsi de biribirine yardım ederler ve bir sulha da'vet olununca sulhu kabul ederler. Herkes deruhde ettiği şeyi yapar. Evs yahûdileri bu andlaşmada olanlardan faydalanırlar. İyilik, asla kötülük ve günah gibi olamaz. Kim ne kazanırsa kendinedir. Bu andlaşmayı tutup hükümlerini yerine getirene Allah mükâfâtını verir. Bu anlaşma hiç bir zâlim ve günahkâra bir hak kazandırmaz. Medîne dışında ve içinde yaşayan herkes emniyettedir. Ancak zâlimler ve cinâyet işleyenler müstesnâdır. Allah iyilik yapanlara yardımda bulunur. Bu andlaşmayı kabûl edenler arasında vuku bulacak herhangi bir ihtilafın mercii Allah ve Allahın elçisi olan Hazret-i Muhammed'dir."

Ondört asır evvel İslâm Peygamberinin yazdırdığı siyâsî vesîka işte budur. Bu vesîka din hürriyeti, yaşayış hürriyeti, can ve mal emniyeti gibi en tabiî insan haklarını sağlamaktadır. Cinâyeti yasak ediyor, O devrin siyâsî ve medenî hayatında yepyeni bir çığır açan bu vesîkanın ihtiva ettiği başlıca hükümler şunlardır:

1– Bir ümmet olarak birleşenler ictimâî muâvenet ile mükelleftirler.

2– Her nevi fesâdı ve bozgunculuğu önliyeceklerdir.

3– Cinâyetler yasaktır, diyet kaidesi cârîdir.

4– Yahûdîler tam bir din hürriyetine mâliktir. Dinlerine aslâ müdahele olunmaz.

5– Müslümanlarla yahûdîler müttefiktirler, dostâne münâsebetler devam edecektir.

6– Tarafeynden biri üçüncü bir tarafla harbe başlarsa birbirlerine yardıma koşacaklardır.

7– Tarefeynden hiçbiri müşrikleri himâye etmeyecektir.

8– Medîne içinde harp yasaktır, (açık şehir îlân olunmuştur.)

9– Medîne'ye karşı bir taarruz vukuunda iki taraf şehirlerini müştereken korurlar.

10– Tarafeynden biri düşmanla sulh yaparsa iki taraf da bunu kabûl edecektir.

11– Medîne içinde ve dışında olsun, herkes emniyet içinde yaşar.

Hazret-i Muhammedin beşeriyete neler getirdiğini anlamak için Medine'ye hicretinin ilk aylarında yapılan bu andlaşmaya bir göz gezdirmek kâfîdir. Bu vesîkayı eski târihler önemle kaydetmektedir. İbn-i Hişâm'ın Sîret'inde aynen mevcuttur.

Gerçi bu andlaşma ilk önce müslümanlar arasında yapılmıştı. Kureyzâ oğulları, Nadir oğulları ve Kaynuka oğulları bu vesîkaya imzâ koymamışlardı. Fakat içerde onlara âit hükümler de mevcuttu, aradan çok geçmeden onlar da Peygamber'le buna benzer andlaşmalar yaptılar, bu andlaşma hükümleri içine girdiler. Böylelikle Medîne'nin etrâfı her nevi tecavüzü önliyecek bir hâle getirildi. Halkı andlaşmalarla birbirine bağladılar ve şehir taarruza uğrayınca hepsi el birliğiyle onu müdâfaaya koşmayı taahhüd ettiler. Bu vesîka birtakım haklar verdiği gibi birtakım vazifeler de yüklemektedir. O hakları, toptan koruyacaklardı. Bu andlaşma o günkü âleme göre çok mühim ve yeni bir şeydi. O zamanki dünya böyle şeyleri pek tanımıyordu. Bilhassa Arabistan çölleri böyle şeylerden haberdar değildi. İstibdâd ve zulümden başka bir şey tanımıyan, anarşi içinde yüzen Arabistan ufuklarında bu yeni sesin akisleri çok derin olmuş ve insanlık bu sese hayran kalmıştır. İşte böyle ahitlerle, amanlarla insan hakları emniyet altına alınarak beşeriyyete yeni bir istikamet verilmiştir.

HAZRET-İ ÂİŞE İLE İZDİVAÇ

Hazret-i Peygamber mescidin etrafına kendisi için odalar yaptıktan sonra müsâfir bulunduğu Ebû Eyyûb-i Ensârî Hazretlerinin hânesinden çıkarak hâne-i Saâdetlerine taşındılar. Bu esnâda yani hicretten 7-8 ay sonra Hazret-i Âişe ile zifaf vuku buldu.

Hazret-i Âişe güzel yüzlü, tatlı sözlü bir genç kızdı. Çocuk gibi oyuncaklara düşkündü. Fakat gayet iyi yetişmişti. Çok zeki idi. Âile terbiyesi çok mükemmeldi. Hazret-i Ebû Bekir'in kızı olduğunu söylemek kâfîdir. Hazret-i Peygamber'le zifâfı vuku bulup hâne-i Saâdet'e girdiği zaman, Peygamber'in zevcesi olan Sevde'nin yanı başındaki odasında ikamet etti.

Hazret-i Âişe'nin nişanı Mekke'deyken bi'setin onuncu yılı yapılmıştı. Hazret-i Peygamber'le izdivâcı kararlaşmadan önce Cübeyr b. Mut'im'le izdivâcı mutasavverdi. Cübeyr'in babası, âilesi içine islâmiyetin girmesini arzu etmediğinden, bu sebeble oğlunun nişanını bozmuştu. Bundan sonra Ebû Bekir'in kızının Hazret-i Peygamber'le nişanları yapılmıştır. Bu, hicretten üç sene önceydi.

Hazret-i Âişe'nin yaşı meselesi, bilhassa son zamanlarda, dile dolan-

mak istenmiştir. Alelumûm Siyer sâhibleri onu 6-7 yaşındayken bi'setin onuncu yılında Mekke'de nişan ve nikâhı yapıldığını, hicretten sonra 9-10 yaşındayken Medînede zifâf vuku bulduğunu yazarlar. Bunun vâkıa ne derece uygun olduğu kestirilemez. Bu mesele ileride etraflı bir sûrette izah olunacaksa da burada kısaca şunu söyliyelim ki, bu adedler tam bir kat'iyetle yaşı tahdîd için değil de, takrîbî bir surette yaşı ifâde için söylenmiş olabilir. Çok def'alar yaş meselesinde böyle, o dolayda manasını kasdederek ifâdede bulunulduğu vakidir. Hazret-i Âişe'nin evlendiği zaman yaşının daha büyük olduğunu ablası Esmâ'nın hal tercemesinden çok kesin olarak anlıyoruz. Eski terceme-i hal kitabları Esmâ'dan bahsederken diyorlarki; Esmâ' 100 yaşında olduğu halde hicretin 73. Yılında vefât etmiştir. Hicrette 27 yaşındaydı. Hazret-i Âişe, ablasından 10 yaş küçük olduğuna göre, onun da hicrette tam 17 yaşında olması îcâb eder. O, Hazret-i Peygamber'den önce Cübeyr'le nişanlanmıştı. Demek evlenecek çağda bir kızdı.

Hazret-i Âişe'nin Peygamberimiz'le geçirdiği 9 senelik zevcelik hayatında nübüvvet feyzinden pek çok istifâde ederek dînin inceliklerine nüfûz ettiğini göz önünde tutarsak, her halde akılca çok inkişâf etmiş, olgunlaşmış bir yaşta olması îcâb eder. Hazret-i Âişe, İslâm kadınlığının bihakkın medâr-ı iftiharıdır. Çok hadis rivâyet etmekle tanınmış olan yedi zâttan biri odur. 2210 hadîs-i şerîf rivâyet etmiştir. Kendisi aynı zamanda Ashâb-ı Kirâm'ın fukahasındandır. Bir çok meselelerde onun sözü hüccet tutulmuştur. Ekâbir-i Ashâb'a çok ince itirazları vardır. Akıl ve zekâsını çok yerinde kullanır. İlmî dirâyeti birçok erkeklerden daha üstündür. Onun parlak zekâsına hayran olmamak kabil değildir. Onun husûsiyyeti de aklı ve reyin ışığı altında istidlâl yapmasıdır. Kadınlar her zaman erkeklerden daha ziyâde hurafelere meyyal iken, o, akl-i selimin rehberliğini asla bırakmazdı. İleride kendisinden Mü'minlerin anası Hazret-i Âişe sıfatiyle daha etraflı bir sûrette bahsolunacaktır. Allah ondan razı olsun.

HİCRETİN BİRİNCİ YILI VAKAAYİİ

Hicretin birinci yılında vuku bulan mühim hadiseler şunlardır:

1– İlk cum'a namazı kılınmıştır.

2– Mescid-i Şerif bina olunmuştur.

3– Hane-i Saâdet yapılmıştır.

4– Ezan meşru kılınmıştır.

5– Ashâb-ı Suffa'ya âit yer yapılmıştır.

6– Muhacirler ve Ensâr arasında kardeşlik kurulmuştur.

7– Yahûdilerle andlaşma yapılmıştır.

8– Hazret– i Âişenin düğünü olmuştur.

Yine bu yıl içinde Ashâb'tan Es'ad b. Zürâre ile Gülsüm b. Hedm vefât etmişlerdir. Es'ad, Akabe biatında bulunmuştu. İslâm'a hizmeti çoktur. Neccâr oğullarındandı ve onların nakîbi idi. Onun ölümü üzerine Peygamberimiz, vâlidesi tarafından bu kabileye mensub olduğundan onların nakîbi olarak seçilmiştir. Gülsüm b. Hedm ise Peygamberimiz hicrette Medîne'ye ulaştığında Kubâ'da onu müsâfir etmek şerefine nail olmuş bir zattır.

Bu yıl içinde Kureyş ulularından Halit b. Velîd'in babası Velîd b. Muğîre ile Mısır fâtihi Amr b. Âs'ın babası Âs b. Vâil ölmüşlerdir. Bu ikisi, İslâm'a çok düşmandı.

Hicretin birinci senesinde ilk doğan çocuk Abdullah b. Zübeyr' dir. Abdullâh'ın anası Hazret-i Ebû Bekir'in kızı Esmâdır. Medîne'de Muhâcirlerden ilk doğan çocuk olduğundan doğumu sevinçle karşılanmıştır. Abdullah İslâm tarihinde şöhret almış bir zattır.

İSLÂMIN İNTİŞÂRI
ve
HAZRET-İ PEYGAMBER'İN YÜKSEK AHLÂKI (8)

İslâmiyet, Medînede sür'atle intişâr ediyordu. Bu, yukarıda da işaret ettiğimiz gibi, İslâmiyet'in her bakımdan güzelliği ve fıtrî bir din olması sâyesindeydi. İslâmiyet kılıçla yayılmıştır, diyenler, çok büyük insafsızlık etmektedirler. İslâmiyet, İslâm Peygamberinin örnek ahlâkı sâyesinde yayılmıştır. Onun mübârek hayatı, güzel ahlâkı, görenleri kendisine celbediyordu. Ondaki yüksek insanlığa hayran kalanlar, İslâm nurunun câzibesine bir pervâne gibi kendilerini verirlerdi. İslâmiyet Hazret-i Muhammed'in yüksek ve kudsî şahsiyeti, Rabbânî nüfûz ve te'siri sâyesinde intişâr etmiştir. O yüksek şahsiyyetin meziyetlerine kısaca işaret edelim de, Onun nasıl bir insanlık örneği olduğunu görelim:

Hazret-i Muhammed, güzel ahlâkı tamamlamak için Cenâb-ı Hak tarafından gönderilmiş bir Hak Peygamber'di. " انما بعثت لأتمم مكارم الأخلاق *Ben ancak mekârim-i ahlâkı tamamlamak, güzel ahlâkı ikmâl etmek için gönderildim."* diyordu. Cenâb-ı Hak bu kudsî vazîfeyi îfâ için Onu seçmişti. Çünkü O, en mütekâmil bir beşerdi, en kamil insandı. En güzel ahlâk

---

(8) Kaadî Iyâz, eş-Şifâ', İbnü'l-Kayyim Cevzî, Zâdü'l-Meâd

üzereydi. Bu husus Kur'an-ı Kerim'in şehadetiyle sabittir. " وانك لعى خلق عظيم **Muhakkak ki sen, en yüksek bir ahlâk üzeresin."** [9] Çünkü onun mürebbîsi Allahu Azîmüş-şân idi; O, yed-i kudretin terbiye ettiği bir nümûne-i tekamüldü. " ادبنى ربى فــاحــسن تأديبى " Beni Rabbim terbiye etti ve beni ne güzel yetiştirdi." diyerek bu hakikatı açıklamaktadır. Bir şâirimizin dediği gibi:

"Bir mektebe oldu kim müdâvim,
"Allah idi zâtına muallim." [10]

Fıtratın kendisine bahşettiği hilkat güzelliği ile ahlâk güzelliği Onun mubârek şahsında toplanmıştı. O en kâmil bir insandı.

"Vasfında sözün hülâsasın al"
"insandı, fakat melekten efdal."

Beşeriyetin en yüksek mürşidi sıfatiyle onun her hareketi insanlık için bir örnek olacak mahiyettedir. Kur'an-ı Kerim şöyle demektedir:

لقد كان لكم فى رسول اللّه اسوة حسنة

"Sizin için Allah'ın Resûlünde uyulması gereken güzel örnekler vardır."[11] İşte böyle evsâfı hâiz olan Peygamber'e tâbi olmak insanlar için bir şereftir. Çünkü o peygamber: Kardeşlik, merhamet, iyilik, şefkat getirmiş, insanlara insanlığın mana ve gayesini öğretmiştir. Onun mübarek dîni en güzel teâlimi ihtiva eder, en güzel esaslar üzerine kurulmuştur. Beşeriyetin muhtâc olduğu sevgi ve saygı ondadır.

Hazret-i Muhammed'in takdirkârlarından ve hayranlarından olan Mr. Carly, Kahramanlar adlı eserinde bu noktaya temasla şöyle demektedir:

"...Şimdi hüsn-ü cemâle, kuvvet ve zekâya sâhipsiniz. Birbirinize şefkatınız da var sonra ihtiyarlayacaksınız. Hazret-i Muhammed'in Şu: birbirinize şefkatiniz de var, sözü bana çok tesir ediyor. Cenâb-ı Hak isteseydi aranıza muhabbet ilkaa etmezdi. O halde iş nasıl olurdu? Bu pek doğru bir fikirdir..."

Hakîkaten insanlık için en büyük nimet aralarındaki sevgidir. Beşeri topluluklar şefkat ve muhabbetle yaşar. Aile, evlât, hısım ve akrabâ, kavm ü kabîle, millet, insanlık muhabbeti derece derece en yüksek noktaya doğru

---

(9) Kalem sûresi, âyet:4

(10) Ziyâ Paşa, Na't-ı Nebevî

(11) Ahzâb sûresi, âyet: 21

yükselmektedir. Muhabbet olmasaydı, medeniyetler kurulmaz, cemiyetler meydana gelemezdi. Kur'an-ı Kerim bu mühim noktayı şöyle anlatmaktadır.

ومن آياته ان خلق لكم من انفسكم ازواجًا لتسكنوا اليها وجعل بينكم مودةً ورحمةً

"Yine Allah'ın ayetlerindendir ki: Allah sizlere içinizden eşler yaratmıştır, birbiriniz arasında muhabbet ve merhamet duygusu vermiştir." (12) Başka bir ayet i kerîmede de beyan buyurulduğu üzere bu muhabbet ve şefkat Allah'ın en büyük nimetlerindendir. Bu sevgi ve saygı parayla satılıp alınır bir şey de değildir, eğer yer yüzünde olan şeylerin hepsini bedel olarak versen, insanları birbirine ısındıran ve bağlayan sevgi ve şefkatı satın alamazsın. Bu sevgi ve saygı o kadar kıymetli ve muhterem bir şeydir ki, beşeriyetin dayanağıdır. İşte Hazret-i Muhammed insanlığa bunu vermiş, bu sevgiyle insanların kalplerini fethetmiş ve İslâm dîni bu sayede yayılmıştır.

Bu din hayır ve adalet dinidir. Bir iyilik işleyene on misli sevap vardır. Kötülük işleyense ancak yaptığiyle cezalanır. Hazret-i Peygamber Medînede ilk hutbesinde şöyle buyurmuştu: "Her kim ki, velev yarım hurma ile olsun, kendini Cehennem ateşinden koruyabilecekse, hemen bu hayrı işlesin. Bunu da bulamazsa güzel sözle kendini kurtarmaya baksın." Yine orada ikinci hutbesinde şunları söylemişti: "Ancak Allah'a kulluk edin ve Ona hiçbir sûretle şirk koşmayın. Allah'a karşı lâkayd davranmaktan çok sakının. Sözün en doğrusunu söyleyin. Sözünüz, özünüz Allah'a doğru olsun. Rûhullah, aranızdaki sevginin kaynağı olsun. Allah, akdini bozanlara, sözünden dönenlere gazap eder."

Hazret-i Muhammed'in sözleri ve işleri dâimâ hayır ve fazilet üzerinde durmaktadır. O, saltanat, hükümdarlık, riyaset davasında değildi. Tevazu' va sâdelik onun ahlakının özüydü. Ashabına şöyle derdi:

"Hristiyanlar Hazret-i Îsâyı aşırı derecede medh ettikleri gibi sizde beni medihte ileri gitmeyin. Ben Allah'ın bir kuluyum. Benim hakkımda Allahın kulu ve Resûlü deyin."

Bir defa asâsına dayanarak Ashabının yanına geldi. Ashâb hemen ayağa kalktılar O, bu hareketten memnun kalmadı ve şu nasihatta bulundu.:

"Yabancıların birbirlerini tazim için yaptıkları gibi yapmayın ve bana ayağa kalkmayın."

---

(12) Rûm sûresi, âyet:21

Ashabiyle oturup konuşur, tatlı tatlı sohbet ederdi. Hattâ onlarla şakalaştığı olurdu. Gördüğü çocukları sever, onları okşar küçükleri kucağına alırdı. Hür, köle, zengin, yoksul, her kim olursa olsun, bütün insanlar onun nazarında müsâvî idi Herkesin hatırını güder, gönlünü alırdı. Medînenin kenar mahallelerindeki, hastaları ziyaret ederdi. Rastladığınızda selâmı yayın ki, sevişesiniz" derdi. Ashâb'ına elini uzatıp musafaha yapar ellerini sıkar, hal ve hatırlarını sorardı. Namazda bulunduğu sırada bile birisi yanına gelecek olursa, onu bekletmemek için namazını kısa keser, selâm verip onun hacetini sorar, dileğini öğrenirdi. Herkese tatlı söz güler yüz gösterirdi. Dudaklarında daimâ tatlı bir tebessüm dolaşırdı.

Âile hayatında da pek geçimli hareket ederdi. Âilesi efradını hiç incitmez, onları pek hoş tutardı. Evinde boş oturmazdı. Elbisesini temizler, pabucunu yamar, koyununu kendi eliyle sağardı. Kendisine bir meşgale bulurdu. Hazret-i Hatice ona:

- Ya Ebe'l-Kaasım, yorulma, evde iş görecek kimsemiz var, dedikçe O, sevgili zevcesinin bu iltifatından memnun kalır ve ona:

– "Yâ Hatice, derdi, bu dünyada dört şeyden hiç mi, amma hiç hoşlanmam; onlardan Allah'ıma sığınırım: Korkaklık, cimrilik, tembellik, bir de pislik".

Sevgi ve şefkat duyguları onun bütün varlığını kaplamıştı. Muhtaç bir kimse gördü mü, içi sızlardı. Onu kendi nefsine ve ehlü ıyâline tercih ederdi. Her muhtâcı gözetip her ihtiyacı karşılamaya çalıştığından evinde yığılmış, saklanmış bir şey bulunmazdı. İsteyene verirdi. Evinde yoksa, ödünç alıp verir, muhtaçları boş çevirmezdi. İrtihal ettiği zaman zırhı bir yahûdide rehin olarak bulunuyordu.

Son derece tevâzu' sahibiydi. Hademesiyle yemek yer, onlarla oturup sohbet ederdi. Gelen müsafirlerine kendisi hizmet ederdi. Habeş kıralı tarafından bir heyet gelmişti. Onlara bizzat hizmet etmeye başladığını gören Ashâbı:

– Yeter, Yâ Rasûlallah, dediler. O şu cevabı verdi::

– "Bunlar bizim Ashâb-ı Kirâmımıza ikrâm ettiler, ilk muhâcirleri hoş karşıladılar. Ben onlara bunun karşılığını bizzat vermek isterim."

O, işte böyle vefâlı idi. Ve herkesi de dâimâ hayırla anardı.

Beşeriyetin şefkat ve merhamete daha muhtaç olan sınıfına, yoksullara, zavallılara karşı kalbi son derece yumuşaktı. Onların kırık ve mahzun gönüllerini almayı en büyük fazilet bilirdi. Hele mâsum yavrucukları, küçük

çocukları daima sever, okşardı. Kızlarının çocukları namaz kılarken üstüne tırmanırlar, O bunlara bir şey demezdi...

Onun sevgisi yalnız insanları kucaklayan bir sevgi değildi. Bu hudutsuz sevgi hayvanları bile şefkatından mahrum bırakmıyordu. O, hayvanlara, bütün canlılara karşı son derece şefkatliydi. İçeri girmek için kapısında seslenen bir kediye kapısını kendi eliyle açıp onu içeri alırdı. Hastalığa yakalanmış bir horozun tedâvisiyle canla, başla uğraşmıştı. Atını kendisi tımarlayıp okşardı. Susuz kalmış bir köpeğe ayakkabiyle kuyudan su çekip veren kimseyi cenetle müjdelemişti. Bir kediyi aç bırakan kadının bu yüzden azaba dûçâr olacağını bildirmişti. Bitki ve ağaç sevgisini de ehemmiyetle tavsiye ederdi. Susuz kalmış bir ağacı sulayan kimseye Allahu Teâlâ'nın ecir ve mükâfat vereceğini haber vermiştir. Her can taşıyana şefkat ne güzel bir şeydir. İşte Hazret-i Muhammed, bütün, âlemlere rahmet olan Efendimiz, bilûmum âlemleri kucaklıyan bir şefkat ve sevgi ile insanlığa yepyeni bir ders vermiştir. Yeni bir medeniyet rûhu getirmiştir. Ve O, âlemlere rahmet olarak gönderildiğini bi'l fiil isbât etmiştir. Onun mübarek dininin nurları beşeriyetin yolunu aydınlatan bir meş'ale halinde dünyanın her tarafına saçılmıştır.

"Âlemlere rahmetti, evet, şer-i mübîni,
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünya neye sahipse, onun vergisidir hep,
Medyun Ona cemiyetti, medyûn Ona ferdi."

Mehmet ÂKİF

Onun güzel ahlâkını, yüksek meziyyetlerini herkes hayranlıkla yâd etmektedir. Siyer sâhipleri, Şemâil müellifleri bu hususta nice emsalsiz örnekler vermektedirler. Şâirler onun yüksek evsafını zikirle, şiirlerini süslemektedirler.

Hazret-i Muhammed'in temiz evsâfını, örnek hayatını bütün sevimliliği ile tasvir eden Mustafa Fehmi Gerçeker'in hilye-i Fahr-i Âlem adlı eserinden şu mısraları beraber okuyalım:

"Pek sevgili, en güzel bir insan!
Yoktur eşi varsa işte meydan!
Yusuf denemez bununla eşdir.
Bir necm idi o, bu bir güneşdir.
Ahlâkını dinle, sorma benden,
Kur'an azametle vasfederken,
Bir vasf-ı mümeyyiziydi sıdkı,

İmanı gibi emindi tıpkı.
Yükseldi elinde şems-i tevhîd,
Mahvoldu önünde şirkü taklid
Kuvvetli silahı akl ü mantık,
Vicdan-ı beşer onunla nâtık.
Eyyaâm-ı saâdetinde ancak,
Dünyada görüldü adl-i mutlak.
Germişti kanatların zemine,
Rahmetdir o cümle âlemine.
Âlemde odur gören cemâli,
İnsanlara gösteren kemâli.
Yıllarca çalıştı cehle karşı,
Her yerde tanıttı Rabb-i Arşı
Devrinde bahara erdi ahlâk,
Süslendi zemîn, açıldı âfak.
Neşretdi fazîletin cihâna,
Can verdi zemîn ü âsümâna.
Hakkın bize bir atâsıdır o,
En sevgili Mustafasıdır o.
Diz çöktü onun önünde erler,
Hep feyz-i teveccühün dilerler.
Pek sâf idi meclisinde ülfet
Herkesle ederdi tatlı sohbet.
Ashabını hoş tutardı her dem,
Söylerdi, gülerdi fahr-i âlem.
Dinlerdi, severdi halkı candan,
Mazlûmu korurdu her ziyandan.
Düşmüşleri kaldırırdı yerden,
Saklardı yetimi her kederden.
Azmiyle bina-yı zulmü yaktı,
Âvaze-i adlı arşa çıktı.
Tarîh-i beşerde yok misâli,
Her dilde yaşar onun hayâli.
Mi'râc-ı kemâlidir felekler,
Hayrân-ı cemâlidir melekler.
Vasfında sözün hülâsasın al:
İnsandı, fakat melekden efdâl!"

Hazret-i Peygamber'in şemâil ve hilyesini en güzel tavsif eden, mübârek evsafını en canlı tasvir eden İmâm-ı Busayrî meşhur kaside-i Bürdesinde Peygamberimizin vasıflarını şöyle beyan eder:

"Muhammed iki cihan serveri, insanların ve cinlerin ulusu, arapların ve arap olmayanların, bütün milletlerin efendisidir.

Peygamberimiz, tebliğa memur oldukları şeyleri emreder, kötülüklerden de nehyeder. Evet, veya hayır demek hususunda ondan daha doğru hareket eden bulunmaz.

O, Allah'ın sevgilisidir ki, içine düşülen her belâdan kurtulmak için onun şefâatı umulur.

O, insanları Allah'a davet etmektedir, ona sarılanlar, hiçbir vakit kopmıyacak sağlam bir bağa tutunmuş olurlar.

Hilkatca ve ahlâkça bütün peygamberlere üstündür. İlim ve kerem itibariyle bunlar Ona yaklaşamazlar.

Peygamberlerin hepsi Resûlullah'ın irfan deryasından bir avuç ve onu kereminden bir yudum almak ile tefeyyüz etmişlerdir.

Onların hepsi, onun huzûrunda mevkilerine göre ilmin bir noktası veya hikmetin bir harekesi olarak yer almışlardı.

Ma'nâ ve sûret, zâhir ve bâtın itibariyle kemâlât sâhibi olan Resûl-i Ekrem, lâtif olan yaratıcı tarafından, Habib olarak seçilmiştir.

Güzellikte eşi olmıyan o mübârek zâtın kemâlat menbaından aldığı güzellik cevheri asla tecezzî kabûl etmez.

Bununla beraber sen, hristiyanların, peygamberleri hakkında söylediklerini bırak da medhinde hakîmâne hareket et, insanlığın üstüne çıkma, Allâh'ın sıfatlarını ona verme.

Onun zâtına istediğin kadar şeref izâfe et, onu yüce kadrine istediğin kadar azamet ver.

Zîra Peygamberin fazl ü kemâline bir had yoktur ki, lisan onu ifade edebilsin

Peygamber, çok fazla sevgisinden bizi akılları acîz bırakacak bir şeyle sınamamış, biz de zerre kadar şek ve şüpheye, hayret ve endişeye düşmemişizdir.

Cihan onun kemâlatını idrakten acizdir. Uzak, yakın her yerde Onun fazâiline hayran olanlar görülür.

O, güneş gibidir, uzaktan göze küçük görünür, fakat, ona bakan gözleri kamaştırır.

Onun, rüyalarında gördükleri hayaliyle teselli bulanlar, bu dünyada Onun hakîkat-ı kemâlini nasıl anlayabilirler?

Onun hakkında ilmimizin söyleyebileceği şey: Beşer olduğu ve bütün mahlukaatın en hayırlısı ve eşrefi bulunduğudur.

Bütün peygamberlerin getirdikleri ayât ve mucîzât, İslâm Peygamberi'nin onlara ulaşan nûrânî feyzidir.

O fazilet güneşidir, onlar da Onun yıldızlarıdır ki, Onun olmadığı bir zamanda ancak insanlara ışıklarını saçmışlardır.

Onda çiçeklerin letâfeti, ayın ondördünün parlaklığı vardır. Lûtf u keremi deryâlar gibi engin, himmet ve gayreti asırlar gibi muazzam ve pâyidardır.

Yalnız başına olduğu halde Onu, heybet ve celâlinden ordular ve fâtih alaylar içinde sanırsın.

Onun kemiklerini örten toprağın kokusu, en nefis kokulardan üstündür, Onu koklayıp öpenlere ne mutlu.

Bırak beni, onun dağ başında yanan, çöllerde şaşırıp dolaşanları geceleyin ışığına çağıran ateş gibi âşikâr olan mucizelerini vasfedeyim.

Onun en yüksek mucizesi âyât-ı Kur'aniyyedir ki, lafzı itibâriyle hadis, manâ cihetiyle kadîmdir. Zîrâ kadîm olan Allah kelâmıdır.

Kur'an-ı Kerim'in ayetleri, bir zamana mukaarin olmadığı halde bize kıyametten, Âd kavminden, İrem bahçelerinden haberler vermektedir.

Onun mucizesi daima devam etmiş ve bizlere kadar gelmiştir. Bu itibarla diğer peygamberlerin mucizelerine çok üstündür, çünkü, onlar daimî değildir.

Kur'an'ın ayetlerini okuyanlar, onun kırâetiyle gönül şadlığına ererler, Onları temin ederim ki, onlar Allah'a çeken bağı buldular, ona sımsıkı sarılsınlar.

Onu Cehennem ateşinden korkarak okursan, onu gül yapraklarının hoş kokusu, Cehennem ateşinin alevlerini söndürür.

Onun ayetleri, Arasat gününde kömür parçası gibi simsiyah kesilen âsilere şifa veren ve yüzlerini ağartan Havz gibidir.

O, hakkı bâtıldan temyiz hususunda Sırat, adâleti temin hususunda terâzi gibidir. O olmasa insanlar arasında adalet kaaim olmazdı.

Kur'an-ı Kerim'in Allah kelâmı olduğunu idrak ettikleri halde onu inkâr eden hasedçilerin inkârına şaşma. Bu cehaletten değil, inat ve tecâhülden ileri geliyordu.

Bazan göz, hastalığından dolayı güneşin ışığını inkâr ettiği gibi ağız da hastalık yüzünden suyun tadını duyamaz.

Ey Sen ki, bütün mültecilerin koşa koşa giden binekler üzerinde nezdine koştukları en hayırlı insansın, Sana iltica ediyorum.

Ve Sen ibret alanlar için en büyük âtîsin ve nimet peşinde koşanlara en feyyaz nimetsin."

YAHÛDÎLER İSLÂMİYETE KARŞI CEPHE ALIYOR, MÜNÂFIKLAR ÇOĞALIYOR

Yahûdîler, Hazret-i Muhammed'i kendi taraflarına celbederler ümîdiyle bidâyette onu hoş karşılamışlardı. Fakat birkaç tecrübeden sonra Hazret-i Muhammed'i takib ettiği yüksek davasından vaz geçirerek kendi taraflarına alamıyacaklarını anlayınca İslâmiyete karşı cephe almaya başladılar. O derece ki, kendi milletlerinden müslüman olanların bile aleyhinde bulunuyor ve dün medh ettiklerini bugün zemden çekinmiyorlardı.

Yahûdilerin büyük din alimlerinden olan Abdullah b. Selâm, Hazret-i Peygamber'le temas edince onun Tevrat'ta zikri geçen son Peygamber olduğunu anlamış ve müslüman olmuştu. Bunu ilân edince yahûdîlerin onun hakkında ileri geri nice sözler söyliyeceklerini biliyordu. Onun için Hazret-i Peygambere ricâda bulunarak: Onlara benim Müslüman olduğumu bildirmeden önce benim hakkımda ne diyecekler, sorup deneyelim, dedi. Hazret-i Peygamber Abdullah b. Selâm'ı nasıl tanıdıklarını yahûdîlere sorunca hepsi de şu cevabı verdiler:

– O bizim ulumuzdur, Efendi-zâdemizdir. Mürşidimiz ve âlimimizdir. Abdullah müslüman olduğunu açığa vurup karşılarına çıkınca ve onları da İslâmiyeti kabûle davate başlayınca onun aleyhinde söylemedik söz bırakmadılar, az evvel medh ve senaâsında bulundukları bu adamın hakkında birçok şeyler uydurup yahûdî mahallelerine yaydılar. Bu hâdise de, yahûdîlerin islâm aleyhtarlığını körükledi.

Mekke'de müşriklerle uğraşan Hazret-i Muhammed Medîne'de de yahûdîlerle uğraşmak zorunda kaldı. Buradaki mücadeleler Mekke'deki gibi değildi. Yahûdîler ehl-i kitab olduklarından karışlarına peygamberler tarihine ait sorularla çıkıyorlardı. Ve bu mücâdelede hîle ve sahtekârlık kullanmaktan da çekinmiyorlardı.

Münâfıkların Zuhuru: Burada ortaya yeni bir zümre çıkmıştı: Münâfıklar! Bunlar zâhiren müslüman olmuş görünüyorlar, müslümanların aralarına sokuluyorlar, onlarla düşüp kalkıyorlar, sûret-i haktan görünerek onlara şüpheye düşürecek şeyler soruyorlar, böylelikle imanları sarsmak, kaleyi içinden fethetmek istiyorlardı. Münâfıklar çok tehlikeli insanlardı ki,

her âdîliğe ve sahtekârlığa tenezzül ediyorlardı. Yahûdî oldukları halde Tevrat'taki şeyleri bile ayaklar altına alıyorlardı. Bir defa şunu sormuşlardı: Mahlukaatı eğer Allah yarattı ise ya Allah'ı kim yarattı? Bu soruya İhlâs Suresi cevap idi: **"Ya Muhammed, de ki, O Allah bir tektir, Allah sameddir, herşey ona muhtaçtır, doğurmamıştır, doğurulmamıştır, Ona hiçbir şey denk olamaz."**

Bu sûre yahudilerin sorusunu çok esaslı sûrette cevaplandırıyordu. Halik ve mahlûkun hâl ü şânı ayrıdır. Mahlûk hâlıkla nasıl mukaayese edilir. Allah'ın yarattığı bir mahlûk olan akıl hâlık olan Allah hakkında ne hüküm verebilirdi.! Allah sameddir, herşey ona muhtaçtır. Ondan bir cüz veya madde kopmuş değildir. Onun eksiği ve noksanı yoktur. Ona birşey denk olamaz. Öyle olunca hâlik ile mahluku birbirine karıştırmak en büyük haksızlıktır.Yahûdîler buna benzer sorular sordular ve cevaplarını aldılar.

Yahûdîler müslümanları birbirlerine katmak için her vesileye başvururlardı. Evs ile Hazreç kabileleri arasındaki eski düşmanlığı tazelemek için fırsat kolluyorlardı. Münafıklardan Şas b. Kays, Evs ve Hazreç kabîlelerine mensup gençlerin bir araya toplanıp birbirleriyle samîmî sohbet ettiklerini görünce, onları kıskandı ve kendi kendine:

– Bunlar böyle bir araya geldiklerine göre bizim burada yerleşmemize, burada dikiş tutturmamıza imkân kalmaz, dedi.

Orada durmakta olan bir yahûdî çocuğuna bunların aralarına fitne sokmak için bir sırasını düşürerek Buâs harbini hatırlatmasını, Evs'in Hazrec'e galebe çalmış olduğundan dem vurmasını, böylelikle kavmiyet gayretlerine dokunarak hislerini coşturmasını tenbih etti. Aldığı talimat üzerine yahûdî genci ilk fırsatta Buâs Harbinden dem vurarak eski yaraları kurcaladı. Söz sözü açınca Hazreçliler ile Evsliler o günleri hatırladılar, herkes yaptığıyle öğünmeye başladı, derken konuşma kızışarak tatsız bir hal almak istidâdını gösterdi. İçlerinden biri dayanamıyarak:

– İsterseniz geçmişi tekrarlayabiliriz, dedi.

Medîne'de müslümanların birliğini sağlayan ve bunu perçinlemek için aralarında ahiret kardeşliği kuran peygamber, bu vaziyeti duyunca hemen birkaç Ashabiyle oraya geldi ve oradakilere hitâb ederek; İslâmiyet sâyesinde kalplerinin nasıl birleştiğini, aralarında samimi bir kardeşlik mevcut olduğunu anlattı. Eskiden ateşten bir uçurum kenarında dolaşanların din sâyesinde ondan kurtulup kardeş olduklarını eski tefrika günlerinin acı felâketlerini hatırlattı. Hazret-i Peygamber bu sözlerini o kadar canlı ve tesirli bir sûrette söylemişti ki, dinleyenlerden bir çoğu kendini tutamayarak

ağladı, birbirlerine sarmaştılar. Yaptıklarının hata olduğunu anladılar ve tevbe ettiler.

* * *

Kur'anda Mekke'de nazil olan ayetlerin bir kısmı oradaki müşriklerle olan cidal ve kavgayı tasvir ettiği gibi, Medînede nâzil olan ayetlerin bir kısmı yahûdîlerle Müslümanlar arasındaki mücadeleyi anlatmaktadır. Bu mücadelenin şiddetini anlamak için Bakara ve Nisâ sureleri gibi en uzun sûrelerin ve diğerlerinin birçok âyetlerin de bundan bahsolunduğunu zikretmek kafîdir. İşin garip olan ciheti şudur: Yahûdîlerin islâmiyet'e karşı besledikleri düşmanlık onları kendi kitapları Tevrat'ta olanları bile inkara sürüklüyordu.

Onlar hakkında Kur'an-ı Kerim derki: **"Biz muhakkak ki, Musa'ya kitap verdik ve arkasından onun izinde nice peygamberler daha gönderdik, hem Meryem Oğlu İsâ'ya beyyineleri, açık delilleri verdik, onu Rûhü'l-Kuds ile te'yid ettik. Buna karşı siz nefsinizin heva ve hevesine uymayan bir emirle bir peygamber geldikçe her defasında kafa tutup duracak, ona uymayı kibirinize yediremiyerek kimini yalanlar, kimini de öldürür müsünüz? Üstelik bir de bizim kalplerimiz kılıftır. Kabuk tutmuştur, dediler. Hayır öyle değil, onları küfürleri dolayısiyle Allah lânetledi, rahmetinden kovdu. Onun için bunlar pek az îmân ederler. Vaktâki, onlara nezdlerindeki kitabı tasdîk eden bir kitap Allah tarafından geldi, önceden küfredenlere ve müşriklere karşı zafer kazanmak için bunu bekleyip durdukları halde, tanıdıkları kitap gelince bu defa tuttular ona karşı kâfir oldular. Allah'ın laneti de bütün kafirleredir."** (13)

Yahûdîlerle müslümanlar arasındaki mücadele günden güne şiddetleniyordu. Yahudîler bu mücadelede en adiliklere tenezzül ediyorlar, saçma sapan şeyler ortaya sürüyorlardı. Ebû Bekir gibi halîm, selîm uysal olmakla nam vermiş ağır başlı, olgun bir zat bile yahûdîlerin bu saçma sapan sözlerine tahammül edemeyip hiddetleniyodu. Bir defa Finhâs namında bir yahûdî ile konuşurken Ebû Bekr onu İslâm'a davet etmiş yahûdî de ona şöyle demişti:

– "Ey Ebû Bekr, Allah'a hiçbir minnetimiz ve ihtiyacımız yok! Fakat O bize muhtaçtır. O bize yalvardığı hade biz O'na yalvarmıyoruz Biz Ondan müstağnîyiz, O ise bizden müstağnî değil, Eğer müstağnî olsaydı, arka-

---

(13) Bakara sûresi, âyet: 87-89

daşınız Muhammed'in dediği gibi, bizim mallarımızdan ödünç almak istemezdi! Sizi ribâdan, fâhiş fâizden men ediyor, fakat onu bize veriyor. Eğer bizden müstağnî olsaydı, bunu bize vermezdi!"

Yahûdî burada şu ayete işâret etmek istiyordu: **"Kim ki, Allah için güzel surette iyilikle ödünç verirse Allah ona kat kat mükâfat verir."** (14) Muhtaçlara fâizsiz Allah rızası için para vererek yardımda bulunmayı tavsiye eden bu güzel ayeti kötü yolda kullanmak isteyen yahudînin sözlerine Hazret-i Ebû Bekr fenâ halde kızdı, kendini tutamıyarak bu yüzden yahûdî ile döğüştü. Ve:

– "Yemin olsun, eğer sizinle aramızdaki o andlaşma olmasaydı senin kelleni uçururdum, ey Allah düşmanı!" dedi.

Finhâs, Hazret-i Peygamber'e gidip Hazret-i Ebû Bekr'i şikayet etti. Kendisini döğdüğünü söyledi, fakat Allah'a karış savurduğu o sözleri sakladı. Bu hâdise üzerine şu ayetler nazil oldu:

لقد سمع اللّه قول الذين قالوا ان اللّه فقير ونحن اغنياء

"Hak Teâlâ, Allah fakirdir, muhtaçtır, biz zenginiz! diyenlerin sözlerini işitti. Onların bu dediklerini ve peygamberleri nâhak yere öldürdüklerini hep yazacağız ve onlara yanmak azabını haydin tadın diyeceğiz"(15)

Yahûdîler Ensar'la Muhaâcirlerin arasını bozmaya çalışmakla, Evs ile Hazrec'i birbirine katıp tutuşturmaya uğraşmakla müslümanları dinlerinden ayırıp şirke sürüklemek için fesatçılık yapmakla kalmadılar, bizzat Peygamber'i bile aldatmak için hileye başvurdular. Her fırsattan istifade ederek müslümanlığın aleyhinde bulunuyorlar, herşeyi dile doluyorlardı. Kıble'nin, Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Haram'a çevrilmesinde de aynı yolu tuttular. Ve müslümanların Kıblesine de karıştılar.

KIBLE'NİN TAHVİLİ
(Hicretin İkinci Yılı)

Müslümanlar, Medînede namazlarını peygamberler makamı, evliya durağı olan Kudüs'e yani Beyti Makdis'e doğru kılarlardı. Fakat yahûdîlerin bunu dedikodu vesilesi yapmaları yüzünden Hazret-i Peygamber, yine Kâbenin Kıble olmasını temenni ediyordu. Kâ'be de muvahhitler atası Hazret-i İbrâhim'in kurduğu bir Allah evi idi. Araplarca çok mukaddes tanınırdı.

---

(14) Bakara sûresi, âyet:245

(15) Âl-i İmran sûresi, âyet: 181

Vatanları olan Mekke'ye beş vakit namazlarında dönmek, orasını yâdetmeye vesîle olacağından müslümanların hepsi bunu arzu ediyorlardı. Hicretin ikinci senesinde Medînede ikaametinin 17 inci ayında Kıble'nin Mescid-i Aksâ'dan Mescid-i Harâm'a çevrildiğini beyan eden ayet nazil oldu.

قد نرى تقلب وجهك فى السماء...

"Biz senin yüzünün, vahiy gözetliyerek semâya sık sık döndüğünü görüyoruz. Seni hoşnûd olacağın bir kıble'ye muhakkak çevireceğiz. Haydi yüzünü Mescid-i Harâm'a doğru çevir ve siz de ey müminler nerede olursanız olun, yüzlerinizi o tarafa doğru çevirin!"(16)

Müslümanlar derhâl namazlarını Kâ'be'ye doğru kılmaya başladılar. Kâbe-i Muazzama Hazret-i İbrâhim'in en kadîm kıblesi bulunması hasebiyle Arap kavimlerinin îmâna gelmelerine yardım edeceği mülahazasiyle vâki olan Resûl-i Ekrem'in hikmet-i rabbâniyyeye tevafuk eden işbu temennisi tahakkuk etti. Yahûdîlerin ve Hristiyanların kıblesi Kuds-ü Şerif idi. En büyük bir muvahhit olan Hazret-i İbrahim'in kurduğu Kâbe-i Muazzama da yeryüzünde tevhid akidesinin canlı bir abidesi hâlinde idi. Müslümanların Kıblesi de orası oldu. Bunda hayret edecek birşey yokken yahûdîler bunu dile doladılar ve kızdılar. Onlar Hazret-i Muhammed'i kendi taraflarına celbetmek veya bir bahane ile: Peygamberler durağı Kudüs'tür, diyerek oraya aşırmak istiyorlardı. Şimdi bu emelleri suya düşmüştü Onun için Kıble'nin Kudüs'ten Mekke'ye çevrilmesine hiddetlendiler ve yine fitneciliğe başladılar. Şu ayetler bu hadiseyi anlatmaktadır.

سيقول السفهاء من الناس ما وليهم عن قبلتهم التى كانوا عليها. قل للّه المشرق والمغرب...

"İnsanlar arasında birtakım beyinsizler diyecekler ki: Onları eskiden bulundukları Kıble'den çeviren nedir? Yâ Muhamed, de ki: Gün doğusu da, gün batısı da (şark ta, garp ta) her cihet Allah'ındır. O, dilediğini doğru yola hidayet eder. Biz işte sizi (Muhammed Ümmetini) dosdoğru yola ileterek ortada yürüyen, hak ve adâleti gözetir bir millet kıldık, tâ ki, bütün insanlar üzerinde adalet nümûnesi ve hak şâhitleri olasınız. Ve peygamber de sizin üzerinize şâhit olsun. Biz ancak Peygambere tabi olacakları, tuttuğu izden geri dönecek olanları ayırdetmek için, senin vaktiyle yöneldiğini kıble yapmışızdır. Bu bir imtihandır. Allah'ın doğru yola hidayet et-

---

(16) Bakara sûresi âylet: 144

tiklerinden başkaları için ağır birşeydir. Cenâb-ı Hak, sizin îmânınızı (Kudüs'e karşı kılınan namazları) asla zâyi etmez. Allah insanlar hakkında re'fet ve merhamet sahibidir." (17)

Bu ayetler yahûdîlerin iddialarını esasından reddetmektedir. Kıble bizzat maksud olan birşey değildi. Şark ve garp, her cihet Allah'ındır. İnsan nereye dönse Allah'ın rızası oradadır. Bakara Sûresinin diğer bir ayeti dinin talim ettiği bu yüce hakikatı çok açık olarak bidirmektedir.

ليس البر ان تولوا وجوهكم قبل المشرق والمغرب ولكن البر من آمن باللّه واليوم الآخر...

"Taat ve iyilik, yüzlerinizi meşrık ve mağrib taraflarına döndürmekte değildir. Asıl hayır ve iyilik o kimsenin tâat ve hayrıdır ki, Allah'a, Âhiret gününe, meleklere, Kitab'a, peygamberlere inanır. Malını hısımlara, öksüzlere, yoksullara, yolda kalmışlara, birşey isteyenlere, esirlerin âzadına seve seve verir." (18)

HAZRET-İ MUHAMMED'İN DİĞER DİN ERBABİYLE MÜNÂSEBETLERİ

Yahûdiler islâmiyet'e karşı cephe aldıkları sırada hristiyanların vaziyeti daha başka idi. Gerçi Medîne'de Hristiyanlar yoktu. Fakat civarda vardı. Hristiyanlığa ait Hazret-i Muhammed'e sorular soruluyordu. İslâmiyet diğer din erbabının, yahûdilerin ve hristiyanların dîni hürriyetini tanımıştı. Onlara vicdan hürriyeti vermişti. Herkes akidesinde serbestti. Dinde ikrah yoktur. Bu cihet, yahudilerle yapılan andlaşmada tasrih olunmuştu. Yalnız onların yanıldıkları noktaları tenbih eder ve tevhid dininin esaslarını bildirir.

Bir aralık Necran hristiyanlarından 60 kişilik bir heyet Medîne'ye gelerek Hazret-i Peygamber'le görüştü. Necran, Mekke ile Yemen arasındadır. Ve Mekke'den 7 konak mesâfede bulunmaktadır. Arabistanda buradan başka bir yerde dertop olarak hiristiyanlık tutunamamıştı. Büyük bir kiliseleri vardı. Kâbe'ye rakip sayılırdı.

Necran'dan gelen heyet için, din kitaplarını okumuş peygamberlere âit geniş bilgisi olan kimseler vardı. Bunlar hristiyan dünyasıyle temas halinde idiler. Bu heyet Hazret-i Peygamber'le görüştü. Müzâkereler yapıldı: Yâhudîlerle eskiden beri temas hâlinde idiler. Şimdi hristiyan mümessilleriyle de temaslar yapılınca târihte ilk defa olarak üç din mensupları arasında

(17) Bakara sûresi, âyet: 142-143

(18) Bakara sûresi, âyet: 177

görüşmeler vaki olduğuna şahit oluyoruz. Bu âdeta dinler kongresini andıran bir görüşme idi.[19] Yahûdîler hem Hazret-i Îsâ'nın ve hem Hazret-i Muhammed'in peygamberliğini tasdik etmiyorlar ve Uzeyri İbnu'llah tanıyorlardı. Hristiyanlar teslis'e kaaildiler ve Îsâ İbnu'llah diyorlar, onun uluhiyetine itikad ediyorlardı. Hazret-i Muhamed ise geçen peygamberlerin hepsini tasdik ediyor, tevhid dinine çağırıyordu. Beşerin dîni, tevhid dîni idi. Bütün peygamber kardeşleri aynı esâsı getirmişlerdi. Fakat insanlar, peygamberlerin getirdiklerini bozarak çığrından çıkarmışlardı. Hazret-i Muhammed şimdi işleri yine tabiî mecrâsına sokmaya çalışıyordu. Yahûdîler ve hristiyanlar Ona hangi peygamberleri tasdik ettiğini soruyorlardı. Şu ayetler o soruların cevabıdır:

"Biz Allâh'a iman ettik, bize gönderilene, İbrahim'e İsmâil'e İshak ve Ya'kub'a ve Esbâta gönderilenlere, Musâ ve Îsa'ya verilenlere, bilumum peygamberlere Allah tarafından verilene inanır, Allah'ın peygamberlerinden hiçbirini diğerinden ayırdetmeyiz. Ve biz Allah'a teslim olmuş insanlarız" [20]

Beşerin son mürşidi olan Hazret-i Muhammed'in insanlığa neler tebliğ ettiğini anlamak için bu ayeti okumak kafidir. Bu ne yüce hakikattır, ne ulvi gayedir: O insanlığa aşık olduğu sesi duyurmuştur. Bu ses insanlığı kucaklayan bir dinin sesidir. Hristiyanlık ve yahudilikten herbiri bir ve iki peygamberi tanımazken İslâmiyet bilâistisnâ her peygamberi tanımakta ve Allah'ın peygamberleri arasında hiçbir ayrılık gözetmemektedir. Tevhid dîni böyledir. Bundan başka türlü söyleyenler, Allah'ın gönderdiği kitapları tahrif ediyorlar demektir. Kur'an birçok yerde bunu tekrarlar. Peygamberlerin getirdikleri dinlerin esasları birdir. Bu kâinatın, bir ulu yaratıcısı vardır. O da Allah'tır. Kâinat onun mülküdür ve tasarrufundadır. Ezelî hakikat budur. Bunun dışına çıkmak dalalettir. Varlıkta herşey onun emir ve iradesine tabidir. Hilkat gününden beri yerler ve gökler ona münkaddır. Onun kurduğu nizam üzeredir. Bundan ayrılamazlar Mahlukatı arasında yalnız insan onun çizdiği nizamın dışına çıkarak yanılır. Onun için kullarını irşad için peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerin vazifesi aynıdır. Bunlar bir hakikat silsilesinin halkaları gibidirler. İnsanları aynı yere götürürler. İşte islâmiyet bu peygamberlerin hiçbiri arasında fark yapmamaktadır. Hepsini imana davet etmektedir. Onun için, umum insanlığın dinidir, cihan-şümûldür.

Medîne'de toplanan bu üç din erbabı neler konuştu, tafsilatiyle bilmi-

---

(19) M. Hüseyin Heykel, Hayât-ı Muhammed.

(20) Bakara sûresi, âyet:136

yoruz. Kur'an-ı Kerim Hazret-i Muhammed'in onlara hitaplarını nakletmektedir. Onları tevhid dinine nasıl davet ettiğini anlatıyor. Yahûdîlere ve hristiyanlara son Peygamber, beşerin son mürşidi, bundan 14 asır evvel Allah namına şöyle diyordu.

قل يا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة سواء بيننا وبينكم الا نعبد الا اللّه...

"De ki, ey ehl-i Kitâb, sizinle aramızda o müsâvî kelimeye gelin ki, Allah'tan başkasına kulluk etmiyelim, ona hiçbir eş ve ortak tutmayalım, ve Allah'ı bırakarak içimizden bazılarını tanrı edinmiyelim. Şayet bundan yüz çevirirlerse, bu ulvî davete icabet etmezlerse, onlara deyin ki, şahit olun, biz müslümanız, Allah'a teslim olmuş kimseleriz."[21]

Az yukarıda geçen ayetle bu ayeti yanyana getirip bir bakalım ve düşünelim: İnsanlığın kulağına böyle yüce bir ses çalınmış mıdır? Gerek yahûdîler, gerek hristiyanlar ve gerekse başkaları bu ayetlere ne diyebilirler? Bütün ehl-i Kitâb'ı müsâvî kelimeye davet, ne yüce iştir bu. Ancak Allah'a tapmak, ona şirk koşmamak, Allah'ı bırakıp başka bir kimseyi tanrılaştırmamak, işte Hazret-i Muhamed buna davet ediyordu. Bütün insanlığın aradığı yüce hâkikat da bu değil midir? Fıtrî din, islâmiyet budur, nimetleriyle yükselmiş kimseler, bu sese uyarlar. Fakat insanların zayıf tarafları da vardır. O da mal ve mevki düşkünlüğü. Bu hırs ve tama' insanların şerefini öldürür, aklın nurunu söndürür. Nasıl ki Necran hiristiyan heyetinin bilgin ulularından olan Ebû Harise bir arkadaşına, Hazret-i Muhammed'in söylediklerinin doğruluğuna kanaat getirdiğini söylemiş, arkadaşı öyle ise ne diye çekiniyorsun? demesi üzerine şöyle cevap vermişti:

– "Benim çekinmemin sebebi, bizimkilerin bize yaptıklarıdır. Bize şeref verdiler, servet sahibi yaptılar, mevkiimizi yükselttiler. Ona muhalefet etmemizi istediler. Eğer ona uyarsam bütün bu gördüklerini çekip geri alırlar!"

İşte böylece süflî emeller yüzünden hakikattan yüz çevirdiler. Ve başkalarına da kötü örnek oldular.

Necranlılar teslis akîdesinden bir türlü vaz geçmek istemediler. Hazret-i Muhamed onları Allah'tan başka Tanrı tanımamak, şirk koşmamak, birtakım insanları tanrılaştırmamak esaslarına çağırarak onlarla birleşmek istedi. Fakat onlar eski akidelerinden ayrılmak istemediler. Hazret-i Peygamber de onlara: Siz haça taptıkça ve İsâ'yı Allah'ın oğlu tanıdıkça müslüman sayılamazsınız, cevabını verdi. Necranlılar bunları kabûl etmediler. Bu yüzden bir neticeye varılmadı.

---

(21) Âl-i İmran sûresi, âyet: 64

MEKKE VE KUREYŞ MES'ELESİ

Hazret-i Muhammed insanlığa yeni ve doğru bir din getirmişti. Târihin seyrini değiştirerek insanlığı yükseltmek, yepyeni bir medeniyet kurmak istiyordu. Mekke müşrikleri buna engel oluyordu. Mekkeliler onu kendi öz diyarından çıkardıkları gibi şimdi Medîne'de de rahat bırakmak istemiyorlardı. Diğer taraftan müslümanlar da ana baba yurdu olan Mekke'yi hatırlarından çıkaramıyorlardı. Çünkü:

1– Hazret-i İbrâhim'in binâ ettiği Kâbe orada idi. Kâbe mukaddes bir makamdı. Hac ibâdeti orada ifâ olunurdu. Kâbe'ye dîni bağlarla bağlı idiler.

2– Sevdikleri akraba ve ahbablarından orada hâlâ şirk üzere bulunanlar vardı. Onların da islâm nuruna kavuşmalarını arzu ediyorlardı.

3– Ev, bark, mal, mülk neleri varsa Mekke'de kalmıştı.

4– Medîne'nin havasına alışıncaya kadar rahatsız olmuşlardı. Oranın havası muhâcirlere yaramamıştı. İçlerinden sıtmaya yakalananlar olmuştu. Sıtma çoğunu o kadar takatsız bir hale düşürmüştü ki, namazda ayakta duramazlar, oturarak kılarlardı. Ebu Bekr ile Bilâl-i Habeşî şiddetli bir halde sıtmaya yakalananlardan idiler. Sıtma tutunca Mekke'nin havasını ve suyunu hasretle anarlardı. Bilâl Mekke'den çıkmalarına sebep olanlara bedduâ ederdi. Hazret-i Peygamber muhâcirlerin bu hâlini gördükçe: "Yâ Rab! Sen bize Mekke gibi Medîneyi de sevdir ve burada bize bereket ve maişet bolluğu ver diye Hakk'a niyaz ederdi.

5– Bunların yanında tabiî bir sâik daha vardı: Vatan sevgisi. Ana baba ocağına olan bağlılık insanda fıtrîdir. Doğup büyüdüğü yerin dağı taşı insanın gözünde tüter, havası suyu burnunda kokar. Gözümüz orada açılıp dünyayı görür, sözümüz ve sevgimiz orada başlar Çocukluk hâtıralarımız orada teşekkül eder. Ömrümüzün baharı orada geçer. Bu fânî hayattan sonra vatanın toprağı olmak o da bir emeldir. İşte bu gibi sebeplerle Muhâcirler Mekke'yi unutamıyorlardı. Fakat müşrikler eski yollarında idiler. Müslümanları takipten vazgeçmiyorlardı.

Müslümanlar Mekke'de olduğu gibi Medîne'de de herşeye katlanıyorlardı. Çünkü islâmiyet tecâvüzü men' ediyordu. Yetmiş kadar âyette harp ve harpten men' vardır. Fakat nefsini müdâfaa etmek, akîde hürriyetini sağlamak tabiî bir hak idi. Müslümanların Kâbe'yi tavaf ve ziyaret için Mekke'ye girmelerine müsaade etmeyen müşriklerin Medîne'de de müslümanları rahatsız etmeleri çekilir şey değildi. Onun için müşriklerle kozlarını paylaşmak gününün geleceği şüphesizdi. Müşrikler kendi yaptıklariyle bu günü hazırlıyorlardı.

MÜŞRİKLERİN MEDİNEYE KADAR UZANMALARI

Müslümanlar hicret etmekle beraber müşriklerin takibinden kurtulmuş değillerdi. Medîneli Araplar tarafından hükümdarlığı îlân edilmek üzere iken Hazret-i Muhammed'in hicretiyle nüfuzu sarsılıp bu mevkiye geçemiyen Abdullah İbn-i Übeyy'e Mekkeli müşrikler hicretin akabinde müracaat ederek şöyle bir mektup yazmışlardı:

"Siz bizimkileri barındırdınız. Andolsun ki, ya siz onu (Muhammed'i) öldürür veya yurdunuzdan çıkarırsınız, yâhud biz topumuz size karşı yürür, sizin bütün cenk erlerinizi öldürür ve karılarınızın namusuna geçeriz"[22]

Bu da gösteriyor ki, müşriklerin müslümanları takibi durmuş değildi. Müslümanların buna karşı tedbir alması lâzım geliyordu. Bu hale göre Kureyş'in Medîne'ye ansızın bir baskın yapması ihtimâli her an beklenebilirdi. Müslümanlar bunu gözden uzak tutmuyorlardı. İmâm-ı Neseî Hazret-i Peygamber'in Medîne'ye geldiğinde geceyi uyanık geçirdiğini söyler. İmâm-ı Buhârî de Hazret-i Peygamber'in bu sırada bir gece uyumak isteyerek birkaç kuvvetli adama nöbet beklettiğini anlatır. Hakim de gece silâhlı kimselerin beklediklerini nakleder. Bu vaziyet karşısında müslümanlar, Mekkelilere karşı tetik davranmak, onları dâimâ kollamak, kendilerini korumak zorunda bulunuyorlardı.

MÜŞRİKLERİN HAREKETLERİ, YAHÛDÎLERİ ŞIMARTIYOR

Yahûdîlerin islâmiyete karşı cephe aldıklarını biliyoruz. Müşriklerin müslümanları takipten vazgeçmiyerek tâ Medîne'ye kadar uzanarak onları rahatsız etmekte devam etmeleri yahûdîlere cesaret veriyor, onları büsbütün şımartıyordu. Müşriklerin, münâfıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übeyy'e gönderdikleri mektup Medîne'deki islâm düşmanlarının cesâretini artırmış, onları küstahça hareketlere sevketmişti. Bedir Muharebesinden biraz evveldi. Hazret-i Peygamber Benî Hâris'in, bulunduğu semtten geçiyordu. Burada müşrikler, yahûdîler, müslümanlarla ikaamet ederdi. Peygamberimiz'in bindiği hayvan yürürken yerden biraz toz kaldırıyordu. Orada bulunan Abdulah İbn-i Übey yüzünü örterek Peygamberimiz'e küstah bir edâ ile: "Yerden toz kaldırma! dedi. Peygamberimiz orada oturanlara selâm verdikten sonra onlara bazı ayetler okudu. Abdullah İbn-i Übey yine söze karışarak, aynı küstahlıkla:

---

(22) Sünen-i Ebû Dâvud, Gazvetü'n-Nadîr babı.

– Bana bak, dedi, ben bunlardan hoşlanmıyorum, senin dediklerin doğru bile olsa bizi tâciz etme. Seni ziyâret edenlere bunları oku!" İşte Medînede bir grup Mekke müşrikleri ile iş birliği yaparak Hazret-i Muhammed'e karşı cephe almışlar, fırsat kolluyorlardı.

Buhârî'nin (Bedir Gazâsı) sırasında naklettiğine göre: "Evs kabîlesi büyüklerinden sa'd b. Muâz müslüman olduktan sonra Umre'yi îfa için Mekke'ye gitmişti. Müşriklerden Ümeyye b. Halef ile eskidenberi dost idi. Ümeyye Sûriye'ye giderken Sa'd'da müsafir kalırdı. Sa'd da Mekke'ye geldikçe Ümeyye'ye müsafir inerdi. Sa'd müslüman olduktan sonra da bu dostluk hep devam etti. Sa'd eski dostu Ümeyye'nin müsâfiri idi. Bir gün Sa'd tenha bir sırada Ümeyye ile Kâ'be'yi tavaf ederken Ebû Cehl'e rastlamış, Ebû Cehl Ümeyye'ye arkadaşının kim olduğunu sormuş, o da söylemiş, Ebû Cehl Sâ'd'ın hüviyetini öğrenince hiddetlenerek siz o sâbiîleri (yâni Müslümanları) himaye ediyorsunuz. Biz sizin buraya gelerek tavâf ve ziyâret etmenize müsâade edemeyiz. And içerim ki, eğer Ümeyye ile birlikte olmasaydın buradan ehlinin yanına sağ dönemezdin!

Sa'd Ebû Cehl'e şu karşılığı vermişti:

– Bizi burayı ziyaretten men ederseniz, biz de sizin için daha şiddetli olanını yaparız. Sûriye'ye giden kervanlarınızın hareketine mani oluruz."

Böylece Medînedekilerin, müşriklere karşı düşündükleri şey onların ticâret yolunu keserek Müslümanlarla iyi geçinmeye mecbur bırakmak, iktisâdî tedbirler almaktı. İlk zamanlarda müslümanlar bundan başka birşey düşünmemişlerdir.

Kureyş, Arapların mukaddes tanıdığı Ka'benin muhafızlığını elinde bulundurduğundan bütün Araplara hâkim vaziyette idi. Etraftaki kabîleler Kureyş'e tâbi idi. Mekkeliler civardaki kabileler vâsıtasiyle de islâm'ın serbest hareketine mani oluyorlardı. Yemenlilerin Peygamber'le Medîne'de birleşmelerine Hicretin altıncı yılına kadar mani olmuşlardı. Mudar kabîlesi Yemenlilerin yolunu kesmiş onları Medîne'ye salmamıştı. İşte Hazret-i Peygamber Arap kabîlelerini kendi tarafına celbederek onların İslâm'a karşı bu nevi hareketlerini önlemek maksadiyle onlarla andlaşmalar yapmayı düşünmüştür. Aşağıda geleceği vechile Damra ve Müdlic kabîleleriyle yapılan andlaşmalar bu kabildendir. Yoksa bir tevâvüz maksadı güdülmüş değildir.

İLK MÜFREZELER VE SERİYYELER (AKINCILAR)

Mekkelilerin müslümanları Medîne'de dahi rahat bırakmadıklarını, bu sebeple müslümanların onlara karşı çâreler ve tedbirler düşünmeye

başladıklarını söylemiştik. Müşriklerin Medînedeki Yahûdîler ve münâfıklarla el altından gizli gizli iş birliği yaparak İslâmiyeti boğmaya, İslâm Peygamberini öldürmeye çalıştıkları belli idi. Müslümanların buna karşı tedbir almaları îcâb ediyordu. Bu tedbirler tedâfüî mâhiyette olup silahlı mücadeleyi hedef tutan birşey yoktu. Müdâfaa maksadiyle:

1– Kureyş'in Sûriye'ye giden ticâret yolunu kapamak. Nasılki Sa'd b. Muâz Mekke'de Ebû Cehl'i bununla tehdit etmişti İktisâdî harp usûlünü tatbik etmek.

2– Mekke civarında yaşayan kabîlelerle sulh andlaşmaları yaparak onları Kureyş'e âlet olmaktan kurtarmak ve böylece Kureyş'i tecrîd etmek.

İşte başlıca bu maksatla etrâfa müfrezeler gönderilmeye başlandı. Hamza, Ubeyde b. Hâris ve Sa'd b. Ebû Vakkas sancaktar yapılarak ayrı ayrı zamanlarda birer müfreze çıkarılmıştı. Bunlar Kureyş'in Sûriye'ye giden ticâret yolunu mürâkabe altında bulundurmak gayesini güdüyordu. Bu müfrezeler bir damla kan dökmemişler, hiçbir kabîleyi yağma etmemişlerdir. Onun için bâzı tarihlerin ve İslâm düşmanlarının "bunlar yağma içindi" demeleri en büyük haksızlıktır. Çünkü böyle bir maksatla çıkarılsalar kan dökerler, yağma yaparlar, öyle dönerlerdi. Halbuki bunlardan hiçbirinin vuku bulmadığını onlar da söylüyorlar. Bunların yapılmaması beceriksizliğe mi atfolunmak isteniyor, acabâ. Bu da üç müfreze için vârid olamaz. Müslümanlık yağmacılığı şiddetle yasak etmiştir. Bu müfrezeler silâhlı çatışma gütmüyordu. Bunların sayısını gözönüne getirmek, böyle bir maksat takibetmediklerini göstermeye kâfidir. Hamza 30 neferle, Ubeyde b. Hâris 60 neferle, Sa'd b. Ebî Vakkas ise 8 ve 12 neferle çıkmıştı. Kureyş'in kervan bekçileri ise bunlardan kat kat fazla idi. Bunlardan yalnız Sa'd b. Ebû Vakkas'ın müfrezesiye çıktığında İslâm'da ilk oku attığı söyleniyorsa da bu birşey ifade etmez.

İLK SERİYYELERDEN MAKSAT

Yukarıda kaydettiğimiz gibi bu ilk müfrezelerden, seriyyelerden maksat kureyş'in ticâret yolunu kesmek idi. Bu noktayı biraz îzâh edelim: Kureyş Medîne'de de müslümanları rahat bırakmıyarak eski siyasetinde devâm ediyordu. Müslümanları âdetâ sindirdiklerini hesap ediyorlardı. Bu müfrezeler Kureyş'e bir nevi ihtar mâhiyetinde idi: Eğer siz şiddet siyâsetinizde devâm ederseniz biz de yapacağımızı biliriz. Can damarınız demek olan ticaret yolunuz elimizdedir. Aklınızı başınıza alın, bizimle uğraşmaktan, şiddet siyasetinden vazgeçin! İşte bu müfrezeler bu maksatla çıkarılmıştır.

Nasılki Sa'd b. Muâz Ebû Cehl'e bunu açıkça söylemişti. Mekke, ticâretsiz yaşayamazdı. Kureyş öyle büyük kervanlar çıkarırdı ki, bâzan iki bin deveden müteşekkil olanları vardı. Ve taşıdıkları mallar 50.000 dînâr değerine bâliğ olurdu. Müsteşriklerden Spranger'in hesâbına göre, Mekke'nin o zamanki senelik ihrâcâtı 250.000 dînar tutarında bir yekûna varırdı. Kureyş işte bu ticâretin tehlikeye düştüğünü görünce elbette düşünecek, Medînedekilerle iyi geçinmeye çalışacaktı. Dinlerine karışmayacak, Kâ'be'yi ziyâretlerine mâni olmak istemiyecekti. İşte böyle gözdağı vermek, hem müşrikleri, hem de Medîne'deki yahûdîleri korkutmak maksadiyle müfrezeler çıkarılıyordu. Bunlar çapulcu alayları, yağmacı değildiler. Ancak kendimizi dâimâ size çiğnetecek değiliz; îcabında bizim de elimiz silah tutar, der gibi sert bir ihtar manası da taşırdı. Çünkü İslâmiyet kendini müdafaayı emreder; tecâvüzü men' ve nehyettiği gibi.

"Tecâvüz etmeyin, zîrâ Allah tecâvüz edenleri hiç sevmez." (23)

KABİLELERLE YAPILAN BARIŞ ANTLAŞMALARI

İslâmiyet'in tecâvüzkâr bir ruh taşımadığını gösteren en açık delillerden biri de yaptığı andlaşmalardır. Bu andlaşmalarda taarruza uğranıldığı vakit birbirlerinin yardımına koşmak kaydolunurdu. Ensar Hazret-i Peygamber'i ve müslümanları müdâfaa için böyle biât etmişlerdi. Yahudîlerle yapılan andlaşmalar bu meâlde idi. Tecâvüz değil, müdaâfaa taahhüt olunurdu. Hazret-i Peygamber Kureyş'in eski saldırganlığında devâm etmesi karşısında Arap kabîleleriyle yeni andlaşmalar yapmak lüzûmunu duymuştu. Ve bunlar da tecavüzî bir mahiyette değildi, tedafüî bir gaye taşıyordu.

Hicretin ikinci yılı Safer ayında Hazret-i Peygamber altmış kadar Muhâcirle Medîne'den çıkmış, Medîneye sekiz konak mesâfede bulunan Ebvâ' Köyüne kadar gelmişti. Bu köy Medîne hudûdunun sonu idi. O, burayı çok iyi tanıyordu. Çocukluğunun en acı hatıraları onu buraya bağlıyordu. Altı yaşında bir çocukken Medîneden babasının kabrini ziyâretten dönerken annesini de burada toprağa vermişti. Anadan babadan öksüz kalarak Mekke'ye dönmüştü. Bu 49 yıl önce idi. Aradan yıllar geçmiş, şimdi bir Peygamber sıfatiyle buraya gelmişti. Benî Damra ile bir andlaşma yaparak onlara aman verdi. Andlaşma şudur:

"Allah'ın Peygamber'i Muhammed'in Damra Oğullarına mektûbudur:

Onların canları ve malları emindir. Onlar bir taarruza uğradıkları

(23) Bakara sûresi, âyet:190

takdirde yardım göreceklerdir. Meğerki, Allah'ın dinine karşı harp ederler, o zaman yardım görmezler. Peygamber onları yardıma çağırdığı zaman da'vete icabet edeceklerdir"[24]

Bundan bir ay sonra Kureş'in adamlarından Kürz b. Cabir Fihrî arkadaşlariyle Medîne meralarına kadar sarkarak akın etmiş ve medînelilere, müslümanlara ait hayvanlar alıp götürmüştü. Kürz'ün peşine adamlar takarak takib olunmuşsa da sapa yollardan kaçtığından ele geçirilememiştir. Kureyş'in böylece Medîne civârına kadar sarkıntılık yaptığını görüyoruz.

Bundan üç ay sonra yâni hicretin ikinci senesi Cümâde'l-uhrâ ayında Peygamberimiz Muhâcirlerden müteşekkil bir müfreze ile Medîne'den dokuz konak mesafede bulunan Uşeyrâya gitti. Burada Benî Damrâ'nın müttefiki olan Benî Müdlic yaşıyordu. Onlarla da Benî Damra ile yaptığı gibi bir andlaşma yaptı. Bunlar tedâfüî mâhiyette sırf barış için yapılan andlaşmalardı.

ABDULLAH B. CAHŞ SERİYYESİ

Bu andlaşmalardan sonucusundan beş on gün sonra Recep ayında Abdullah b. Cahş on nefer kimse ile Mekke ile Taif arasında bulunan ve Mekke'ye 24 saatlik mesafede bulunan Nahle vâdisine gönderildi. Hazret-i Peygamber Abdullah'a bir mektup verdi. Ve bunu iki günlük yolculuktan sonra açıp okumasını ve ona göre hareket etmesini söyledi. İki günlük yoldan sonra Abdullah mektûbu açtı ve içindekini okudu. Nahle'ye giderek Kureyş'in harekatını gözetmekle ve peygamber'e mâlumat vermekle me'mûr idi. Bunlar Nahle'ye vardıklarında Kureyş'in Sûriye'den dönmekte olan bir ticâret kervanına rastladılar. Bâzıları kervana hücum edelim, onlar Mekke'de bizim mallarımızı aldı, dediler. Bir kısmı tereddüt ettiler. İçlerinden biri kervanın başı olan Amr b. Hadremî'ye bir ok attı, ok isâbet ederek öldü. İki kişi de esir aldılar Müfrezenin başı olan Abdullah Medîne'ye dönünce vakayı anlattı. İslâmda ilk kan dökülmüştü. Peygamberimiz Abdullah'a: "Ben sana böyle birşey yapmaya müsâde etmedim." dedi. Ashab da Abdullah'ın bu hereketini beğenmemişti. "Sizden istenilmeyen birşey yaptınız. Haram ayda döğüşmek için emir almadığınız halde döğüştünüz." demişlerdi.

Öldürülen Hadramî ve alınan iki esir Kureyşin itibarlı âilelerindendi. Bu yüzden Kureş'in intikam davasına kalkışması ve düşmanlığını

(24) Zurkaanî, Ravdü'l-Ünûf.

şiddetlendirmesi beklenebilirdi. Urve b. Zübeyr, Bedir Harbiyle onu takibeden bütün muharebelerin Hadramî'nin katlinden ileri geldiğini söyler ve Taberî de aynı şeyi nakleder.

Eski tarihçiler, mademki, bütün harpler bu hadisenin bir neticesi olduğunu söylüyorlar. Biz de onun üzerinde biraz duralım.

Bu hâdise Receb'in sonunda vuku bulmuştu. Receb hürmetli aylardandı, Abdullah b. Cahş, (ay sonu olduğundan) o ay'ı çıktı hesap etmiştir, denebilirse de müşrikler bunu dile doladılar ve müslümanlar hürmetli ayda döğüştüler, dediler. Yahûdîler ise, bu fırsatı kaçırırlar mı, hemen işe karışarak fitne ve fesâdı körüklediler. Bu sebeple şu ayet indi

يسألونك عن الشهر الحرام

"Sana, hürmetli aydan ve onda kıtalden soruyorlar. De ki, onda kıtal, büyük bir günahtır. Fakat Allah yolundan alıkoymak, Allah'a küfretmek, Mescid-i Haram'dan men etmek, Mescid-i Haram ehlini evinden çıkarmak Allah nezdinde daha büyük bir günahtır. Fitne ise katilden daha büyüktür. O müşrikler, güçleri yetse sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle muharebe etmekten hiçbir zaman geri durmazlar." (25)

Bu ayetlerin nazil olması Müslümanları ferahlandırdı. Hakîkaten bu ayetler İslâm ruhunu ulviyetini, saflığını gösterir. Müşrikler, hürmetli ayda kan dökmeyi soruyorlar. O Ayda kan dökmenin iyi olmadığını gizlemiyor; bu, büyük bir günahtır. Fakat bunu soran müşrikler bundan daha kötüsünü yapıyorlar, bu büyük günahtan daha büyüğü var ki, onlar da bunu dile dolayan müşrikler kendileri irtikâb ediyorla.r Onlar, Allah yolundan men ediyorlar, Kâbe'yi ziyarete, dînî farizalarını edaya müslümanlara müsaade etmiyorlar. Dinlerinden dolayı müslümanları evlerinden, ocaklarından çıkmaya mecbur bırakmak, bunlar hürmetli ayda kan dökmekten daha büyük günahtır. Hele fitne katilden çok daha fenadır. Müşrikler, ellerinden gelse sizi dininizden çevirmek için herşeyi yaparlar. Bunlar fena şeyler değil mi? Kendileri bunları nasıl yapıyolar.

Müşrikler din hürriyeti tanımadıklarından akidelerinden dolayı Müslümanlara saldırıyorlardı. Bu ayet müşriklerin o yaptıkları şeyin en büyük günah olduğunu açıklamaktadır; İslâmiyet ise din ve akide hürriyetine riayet etmektedir; Kimseyi din hususunda zorlamaz.

---

(25) Bakara sûresi, âyet: 217

“لا اكـراه فى الدين” **"Dinde zorlama yoktur. Doğrulukla eğrilik birbirinden ayırd edilmiştir."** (26)

"Sizinle döğüşenlerle Allah yolunda siz de döğüşün. Fakat tecâvüz etmeyin, Allah tecâvüz edenleri hiç sevmez."(27)

İSLÂMIN MUSÂMAHAKÂRLIĞI

Bunlar ve emsâli ayetler İslâm'ın zor kullanmadığını, tecavüz edici bir gaye gütmediğini göstermektedir. İslâm kılıç dinidir, demek onu tanımamaktan başka birşey değildir. İslâmiyet başka dinlere karşı vaziyet almış değildir. Fıkıh kitaplarına bak: Müşrik Araplardan mâada, hangi bir kavim, hangi dinde olursa olsun ona taarruz etmek câiz değildir. Araplardan da hristiyan ve yahûdî dîninde olanlara, ehl-i Kitâb'a taarruz etmek câiz değildir. Yalnız Arap müşriklerinin şirk hâlinde kalmalarına müsaade edilmedi. Mesele İslâm fıkıhında böylece serahaten beyan olunmuştur. İslâm'ın musâmahakâr rûhunu göstermek için fıkıh kitaplarının hükümlerine dayanarak bir misâl verelim:

Bir müslüman, hristiyan veya yahûdî dininde olan bir kadınla evlenebilir. Karısı olduğu halde o kadının dînine asla karışamaz. Kadın dîninde serbesttir. Bu kadar geniş musamaha nerede var. İşte İslâm hukuku bunu tanımaktadır. Böyle bir dîne taassub ve şiddet isnâd olunabilir mi?

İslâmiyet'in akide ve vicdan hürriyetini tanıdığından kimse şüphe edemez. Cihad bu hürriyeti sağlamak için meşrû kılınmıştır. Akide ve hürriyet insan için en aziz bir şeydir, hayattan bile azizdir. Hayatın onlarsız manası kalmaz. Bunlara tecavüz vaki oldu mu, müdafaaya başvurmak insan için en tabii bir haktır.

Evet, fikre fikirle mukaabele edilir, fakat karşı taraf bunu tecâvüz ederse, ona aynı şekilde mukaabele zarureti hasıl olmaz mı? Bu, bugün de, medeniyet ve nur asrı dediğimiz yirminci asırda da böyle değil mi? ve asırlar ne kadar ilerlerse ilerlesin, hep böyle olmayacak mı?

İnsanın bütün şeref ve haysiyetini bir kelime ifâde eder: Kanâatı. İnsan, kanâat, akîde ve içtihâdı sâyesinde insandır. Bunlar, maldan, mevki'den saltanattan hattâ hayattan bile çok daha değerlidir. Akîde ve îman, insan ile Allah arasındaki manevî bir rabıtadır. İnsanları insanlığa bağlayan

---

(26) Bakara sûresi, âyet:256

(27) Bakara sûresi, âyet:190

da budur. İnsanın diğer hayvanlardan ayrılarak hayatta duyduğu zevk bununladır, hayâtın manası da bununla kaaimdir. İmân ve itikadı sâyesinde insan bu muazzam kâinat içinde kendini, mevkiini anlar ve bütün varlığıyle, bütünün koştuğu kemâle doğru o da koşar. İnsanın eşrefi mahlukât olması da bundandır. Temiz itikad sahibi olan bir insan, kimsenin kanaatına karışmaz. Akîdesi uğrunda hür yaşayayım diye yerini yurdunu, malını, mülkünü, evini, barkını, nesi varsa hepsini terkederek başka diyara göçer. Orada da eski takibatdan kurtulamazsa, artık bıçak kemiğe dayanmış olur, o da düşmana aynı silahla mukaabeleye mecbur kalır. Bunu yaptığı zaman o kimse ayıplanacak birşey yapıyor demek, insafsızlık olur. Eğer bunu yapmazsa, imkân bulduğu halde kendini müdâfaa etmezse, onu o zaman ayıplamaya hakkımız olur. Çünkü bu hal, îmân zayıflığına, itikad sarsıklığına delalet eder. Müslümanların Medîneye yerleştikten sonra yaptıkları işte budur.

Tarihte beyhude yere nice kanlar dökülmüştür, Onlar dururken yalnız İslâmiyete hücum neden? Hem bu din kılıç ile değil, hoş görülüğü ve müsamaha ruhu sayesinde süratle yayılmıştır. İslâm'ın taşıdığı müsâmaha ruhu çok büyüktür. Hulefâ saraylarına en yüksek mevki'lere nice hristiyan ve yahûdî memurlar geçmiştir. Müslümanlar diğer din erbabına karşı böyle hareket etmiştir. Kılıç dîni böyle mi olur? İslâmiyet hoş görülüğü ile kalpleri cezb ve fethetmiştir. Herkes müslümanlığın bu ulvî rûhunun önünde eğilmiştir. Hazret-i Peygamber'in vefâtından 9 sene sonra bütün Nastûrî, Talmut ve Avesta mezhebleri mensupları İslâm olmuştu. Mîlâdî 628 de Peygamber'in Ashâbından biri Çin İmparatoru Taî- Dsung'a hediyeler götürdü ve ondan Çinde İslâmiyeti neşretmek için müsâade aldı. Mîlâdî 700 senesinden beri Şantung'ta câmi' vardır. Endonezya ve Cava'da milyonlarca müslüman var. Buralara hangi kılıç gitti.

İslâmiyet kılıç dîni olsa fetholunan yerlerde hristiyan kalmazdı. Halbuki Müslüman ülkelerinde asırlar boyunca milyonlarca hristiyan yaşadı. Arapların içinde hâlâ hristiyan olanlar var. Hristiyanlar ve yahûdîler hükûmetin himâyesinde yaşamaktadır. Hükûmet bunları himâyeye mecburdur. Abbâsiler devrinde diğer din erbâbı o derece himâye görürdü ki, gerek hristiyan, gerek yahûdî ve gerekse mecûsî olsun, on âilenin toplu bulunduğu bir mahalde bir ma'bed kurmak kabûl edilirdi. Mr. Carlyle İslâmiyet'e kılıç dînidir, diyenlere karşı şöyle demektedir:

"Kılıç dîni mi? Kostantin ve sonra Şarlman Devletleri hristiyanlığı neşr için ne kadar kan döktüler!"

"Her yeni fikir başlangıçta yalnız bir ferde münhasır olur bir şahsın

dimağında doğar. Bütün âlemde o fikre yalnız bir kimse i'tikad edip umûma karşı yalnız bir kişi bulunur. Haydi o ferd, eline bir kılıç alsın da onunla fikrini neşre çalışsın. Nihâyetinde pek az birşey kazanabilir. Bir şey en sonunda iktidârı derecesinde intişâr edebilir!...

"Şarlman'ın Saksonyalılara hristiyanlığı kabûl ettirmesi va'z ve nasîhat yoliyle değildi" (28)

İnsafla düşünelim. Papaların teşvîk ettiği haçlı seferlerinde ne kadar kan döküldü. Katoliklerle Protestanlar arasındaki din ve mezheb kavgalarında hesapsız kanlar aktı. Bunda İslâm'ın bir dahli var mıydı? Engisizyon mahkemeleri nice ma'sûm canlara kıydı! İşkence altında ölenlerin deftere kaydolunabilenleri 390 bin kişidir. Bunların 200.000' i ateşte yakılmşıtır. İslâm'da böyle bir vahşet görülmüş müdür?

İnsâf etmek lâzım gelirse, hiristiyanlarda da kan dökmenin aleyhinde bulunan azizler vardı. İnsanlar arasında yüksek bir kardeşlik hükümrân olduğunu görmek, çok tatlı birşey. Fakat ne yapalım ki, her arzu edilen şey tahakkuk etmiyor. Hazret-i Îsâ bile İncil'in kaydettiğine göre, şöyle demiş:

"Yeryüzüne barış değil, bir kılıç atmak için geldim!"

Bu sözün münakaşası bize düşmez. İşte tarih meydanda. Beşeriyet ilim ve fen sahasında ilerledikçe öldürücü aletler de artıyor. Her harp sonunda tatlı barış sesleri etrafı dolduruyor. Fakat neticede yine dünya kana bulanıyor. Nahak yere insan kanları dökülüyor. Hakkiki barış, candan kardeşlik, insalığın bu tatlı emeli ne zaman tahakkuk edecek?

İslâmiyet, vehim ve hayale değil, hakikat ve şe'niyete bakar. Kendini aldatmaz. Karşısına kılıçla dikilenleri görmeseydi kılıca sarılmazdı. Fakat hiç olmazsa harbin sahasını biraz daraltarak insanlığa bu yüzden hizmet etmiştir, yâni tecâvüz harbini kaldırmıştır. Böylece harp zihniyetini tahdit ederek onu nefsi müdafaaya hasretmiştir.

CİHÂDA MÜSÂADE

Hicretin ikinci senesi kıtâle izin veren ayetler nazil olmuştur. Bu ayetler İslâm harplerinin mahiyet ve gayesini bildirme bakımından da en kati birer delil olduğundan onları da dinleyelim:

Zührî; cihad hakkında ilk inen ayet olarak şunu gösterir

(28) Muhammed Es'ad, Şerîat-ı İslâmiye ve Mr.Carlyle.

اذن للذين يقاتلون بانهم ظلموا وان اللّه على نصرهم لقدير

"Kendileriyle savaşılanlara zulme uğradıkları için harbe müsâade edilmiştir. Allah onlara nusret vermeye kaadirdir."(29)

İbn-i Cerîr-i Taberî ise cihad hakkında ilk inen ayet'in şu olduğunu zikreder.

وقاتلوا فى سبيل اللّه الذين يقاتلونكم...

"Sizinle harp edenlerle siz de Allah yolunda harp edin." (30) Bu âyetlerden hangisi önce nâzil olmuş olursa olsun, her ikisine de bakacak olursak, müsâade edilen harbin tecâvüzî bir mahiyet taşımadığını görüyoruz. Müslümanlara taarruz edenlere karşı durmak, kendilerini müdafaa etmek, maruz kaldıkları haksızlığı ve zulmü gidermek için harbe müsaade ediliyor. Müslümanlar silaha sarılmaya icbar edildiklerinden kılıç çekmişlerdir. Yoksa tecâvüz etmemişlerdir. Saldırganın hücumuna karşı kendilerini müdafaa etmişlerdir. Misliyle mukaabele ederek nefislerini de mi müdafaa etmesinler?

Bütün bunlardan sonra, şimdi artık Bedir Harbine geçebiliriz.

(29) Hac sûresi, âyet: 39

(30) Bakara sûresi, âyet: 190

ON İKİNCİ BÖLÜM

İSLÂMDA İLK HARP

BEDİR ZAFERİ

(Hicretin İkinci yılı, Ramazan Ayı)

Bedir, Medîne'ye 80 mil mesâfede bir köydür. Suriye'ye giden kervan yolundadır. Senede bir defa kurulur panayırı vardır. Müşrikler ile müslümanlar arasında ilk harp işte burada olmuştur.

Kureyş İslâm düşmanlığında devam ediyordu. Hicretten sonra Medîne'nin mu'teber şahıslarından Abdullah İbn-i Übeyy'e mürâcaat ederek Muhammed'i öldürmesini veyahud Medîne'den çıkarmasını istemişlerdi. Eğer bunu yapmazsa, Medîne'nin bir taarruza uğrayacağını bildirmişlerdi. Ebu Cehl de Ka'be'de rastladığı Medîne'nin eşrafından Sa'd'a buna benzer sözler söylemişti. Kureyşten bâzı müfrezeler Medîne etrafında dolaşmaya, Medîne meralarına sarkıp yağmaya başlamıştı. Kürz Fihrî müfrezesi Medînelilerin hayvanlarını alıp gitmişti. Daha sonra harp hazırlığını tamamlamak için Kureyş, Sûriye'ye büyük bir kervan çıkarmıştı. Müslümanlar bu kervanın yolunu kesmek istiyordu. Abdullah b. Cahş seriyyesinde ilk okun atılması ve ilk ölünün düşmesiyle Kureyş ile müslümanlar arasındaki vaziyet büsbütün değişti. Kureyş ticaret yolunun ciddi surette tehlikeye düştüğünü görmüş; müslümanlara karşı kat'î harekete geçmek için hazırlığa başlamıştı. İşte Ebu Süfyan'ın Sûriye'ye çıkardığı kervan bu maksatla yapılacak bir harp hazırlığı içindi. Müslümanlar bunu bildiği için bu kervanı önlemek istiyordu. İktisâdî sâhada harp başlıyordu. Müslümanlar, Mekke'deki mallarını almak için müşriklerle anlaşıp bir neticeye varmanın imkânsızlığını anlamışlardı. Yumuşak hareket ettikçe Kureyş onlara karşı şiddetini artırıyordu. Müslümanlar da etrafa müfrezeler seriyyeler çıkararak

seslerini duyurmaya başlamıştı. Bununla beraber Bedir Harbi eskiden tasarlanmış, düşünülmüş bir harp değildi. Tesâdüfler onu ortaya çıkarmıştı. Hele müslümanlar böyle bir harp için hiç hazırlıklı değildiler. Rastgele harbe girmek zorunda kaldılar.

Ebû Süfyân'ın Sûriye'ye çıkardığı kervanı bütün Mekkeliler hazırlamıştı. Hattâ kadınlar bile buna katılmıştı. kervanın reisi Ebû Süfyandı. Amr b. Âs da yardımcı idi. 30-40 nefer kadar kervan muhâfızı vardı.

Hazret-i Peygamber; Talha, Ubeyde ve Saîd b. Zeyd'i kervanın harekâtını gözetmeye yollamıştı. Havrâ'ya vardılar ve kervanın Sûriye'den döndüğünü öğrendiler. Medîne'ye haber uçurdular. Fakat onlardan haber gelmeden önce Hazret-i Peygamber Ashâbı toplayıp onlarla istişâre etti. Bu kervandaki malları Kureyş, yarın müslümanlara karşı kullanacaktı. Onun için tedbir almak lâzımdı. Ashab ve hele Ensâr tereddüt içinde idiler. Ne yapmak lazımdı, kimse kestirip atamıyordu.

Ebû Süfyan'a gelince: Müslümanlar kervanın hareketine mani olacakları haberini almıştı. Kervanda ancak 30-40 kadar muhafız vardı. Bu hal karşısında korktu. Damdam b. Amr-ı Gıfâri'yi ücretle tutarak feryatcı sıfatiyle Mekke'ye gönderdi. Kureyş'e karvanın tehlikede olduğunu, imdâda koşmalarını söyleyecekti. Muhammed yolu kesti, malllarınız elden gidiyor, yetişin diyecekti.

Damdam devesiyle çölleri yararak Mekke'ye geldi Mekke vâdisine gelince işe feci bir manzara vermek hevesiye devesinin kulaklarını kesti, burnunu yardı, eğerini ters çevirdi, kendi gömleğini de önden arkadan yırttı ve devesinin üzerinden şöyle haykırdı:

– Ey Kureyş, çabuk yetişin, kervanın imdadına koşun, Ebû Süfyan kervanındaki bunca malınız elden gidiyor Muhammed kervanı alıyor; imdâd, imdâd!

Ebu Cehl bunu duyunca derhâl Ka'be'nin yanında halkı imdâda koşmaya teşvike başladı. Buna pek te lüzum yoktu. Çünkü Kureyş'in hemen hepsinin bu kervanda malları vardı.

Bununla beraber Kureyş arasında müslümanlara karşı takibolunan hatt-ı hareketi doğru bulmayanlar da yok değildi. Habeşe hicrete mecbur bırakmak, abluka etmek, mallarını terk ile Medîne'ye hicret zorunda bırakmak, bunlar müslümanlara yapılmış haksızlıklardı. Onun için bu adamlara karşı giderek silahlı çarpışmaya müncer olabilecek bir tehlikeye girmekten çekinenler vardı.

Fakat Ebû Cehl boyuna halkı harbe kızıştırıyordu. Abdullah İbn-i Cahş hadisesinde 4810 maktul Amr b. Hadramî'nin kardeşi Amr b. Hadramî de Ebû Cehl eli beraber olmuş, halkın kanını kabartacak sözler söylüyorlardı. Kureyşten hemen herkes gidiyordu. Kendi gitmeye kaadir olmayan yerine adam gönderiyordu. Ebû Leheb hastalığı dolayısiyle gidememiş, yerine bedel göndermişti. Gidenlerin içinde Ebû Cehl ve avanesinin dilinden kurtulmak için yola çakanlar da vardı.

Kureyş'in ulularından ümeyye b. Halef böyle bir macerâya atılmanın lüzumsuz olduğunu sezdiğinden gitmemeye karar verdi. Cüsseli, iri bir adamdı. Onun gitmeyeceğini duyunca Ebû Cehl ile Ukbe b. Ebû Muayt, Ümeyye'yi Kâbe'de yakaladılar. Ukbe eline buhurdanlık almıştı, Ebû Cehl'de ise bir sürmelik vardı. Ukbe Buhurdânı Ümeyye'nin önüne koyarak:

– Al, kadınlar gibi tütsülen, dedi. Ebû Cehl de sürmeliği uzatarak:

– Al, sürme çek, çünkü bir kadından farkın yok dedi. Erkek gibi harbe gitmeyip kadınlar gibi oturanlara bu yakışır demek istiyorlardı. Ümeyye bu ağır hakaret karşısında gayrete gelerek silkindi ve hemen ayağa kalkarak: Mekke vâdisindeki en iyi deveyi hazırlayın dedi. Böylece Mekke'de harbe gitmeyen kimse kalmamış gibi idi.

MEDİNE'DEN YÜRÜYÜŞ

Hazret-i Peygamber Ramazanın sekizinde Medîne'den çıktı Amr b. Ümmi Mektûm'u Medîne'de halkı namaz kıdırmak için yerine vekil bıraktı. Yahûdîler bir kargaşalık çıkarmasınlar diye, Ebû Lübâbe'yi yoldan çevirerek Medîne'ye vâli bıraktı.

Muhacirlerin beyaz sancağı Mus'ab b. Umeyr'de idi Evs ve Hazreçlilerin de birer bayrakları vardı. Hepsi 305 nefer idi. Bunların 83 ü Muhacirlerden 61'i Evs'den kalanı da Hazreçlilerdendi. Muhâcirlerin hepsi gidiyordu. Hazret-i Osman kendisini biraz rahatsız ve zevcesi Rukiyye çok hasta olduğundan Medîne'de kalmıştı.

Müslümanların yanında üç at ile yetmiş deve vardı. Develere nöbetle biniyorlardı. Hazret-i Peygamber de diğer Ashâb gibi nöbetinde biniyor, sonra inip yürüyordu. O, Hazret-i Ali ve Mersed-i Ganevî bir deveye nöbetle biniyorlardı. Diğer Ashab da bunlar gibi yapıyorlardı. Safra yakınındaki Zefirân denilen mahalle geldiklerinde Kureyş'in Mekke'den büyük bir ordu ile gelmekte olduğunu öğrendiler. O zamana kadar Kureyşin bu hareketin-

den haberleri yoktu. Onlar kervanın hareketine mâni olmak için çıkmışlardı, harp maksadiyle çıkmış değillerdi. Bu haber üzerine meselenin rengi değişti. Koca Mekke ordusuna nasıl karşı duracaklardı? Fakat Medîne'ye dönmek olmazdı. Çünkü böyle bir karşılaşmadan kaçarak dönünce gerek Kureyş ve gerekse Medîne'deki yahûdîler müslümanlar hakkında neler demezler ve neler yapmazlardı.

Hazret-i Peygamber bu yeni durum karışısında Ashâbiyle istişare yaptı. Ebû Bekr ve Ömer fikirlerini söyliyerek Peygamber'i te'yîd ettiler. Sonra Mikdâd kalkarak:

– Yâ Rasûlallah! dedi. Allahın emrettiği yolda devam et, biz sana tâbîyiz ve itâat ederiz. Biz İsrâil oğullarının Mûsâ'ya dediği gibi sana: "Sen git de Rabbinle birlikte harp et, biz burada duracağız, demeyiz. Biz senin sağında, solunda, önünde, arkanda harbederiz."

Ensar, akabe bîatinde Peygamber kendi ülkelerine gelirse onu canları gibi koruyacaklarını teahhüt etmişlerse de Medîne dışında muharebe ederiz diye bir taahhütleri yoktu. Bundan dolayı onların re'yine müracaat etmek, bu hususta onların fikrini sormak lazım geliyordu. Hazret-i Peygamber: Sizler re'yinizi söyleyiniz! dedi. Ensar'dan Sad b. Muâz:

– Yâ Resûlallah bizleri mi kasdediyorsun? dedi.

– Evet deyince, şu sözleri söyledi:

– Yâ Resûlallah, biz sana inandık, Allah tarafından getirdiğin şeylerin hak olduğuna itimad ve itikad ettik. Sana tabi olduk. Artık siz ne dilerseniz emrediniz. Seni gönderen Allah hakkı için eğer denize girersen seninle beraber biz de gireriz. Hiçbirimiz geri kalmayız. Biz düşmana karşı varmaktan çekinmeyiz. Muharebe vaktinde geri dönmeyiz. Sabrederiz ve sadâkattan ayrılmayız. Allahtan dilerim ki bize memnun olacağın işler nasib etsin. Hemen Allahın bereketinden dileyerek istediğiniz tarafa azimet edelim.

Peygamber bu sözlerden çok mahzûz kaldı. Ve böylece müşriklerle karşılaşmak üzere Bedir mevkiine yollandılar.

Müslümanlar, Kureyş'in veya kervanın nerede olduğunu bilmiyorlardı. Onların hareketlerini öğrenmek için etrafa keşifler gönderiyorlardı. Müşriklerin yanından gelen iki genç yakaladılar, bunlar saka imişler. Onlara müşriklerin sayısını sordular, bilmiyoruz, dediler. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber, hergün ne kadar deve kestiklerini sordu. Onlar da: Birgün 9, bir gün 10 deve kesiyorlar, dediler. Bundan, Hazret-i Peygamber ordunun bin kişi dolayında olduğunu tahmin etti ki, doğru idi. Kezâ onlardan Mekke

ileri gelenlerinin hepsinin orada bulunduğunu öğrenince, Ashabına: Mekke, ciğerpârelerini karşımıza çıkardı, dedi.

Bedir'e varmazdan önce etrafı tarassud için iki kişi göndermişti. Bunlar Bedir'de su doldururken, su başında bir kız, diğer bir kıza seslenerek ondaki alacağını istiyordu. O da: Sabret, kervan bugün, yarın dönecek, onlara iş yaparım, sana da borcumu öderim, diye cevap verdi.

Bundan kervanın bugün yarın Bedr'e geleceği anlaşılmış oldu. Fakat bu istihbâr bir işe yaramadı, çünkü bu iki müslüman istihbaratçısı su doldurup oradan gittikten sonra Ebû Süfyan oraya yetişti. Zîrâ Ebû Süfyan, Müslümanların kervanın yolunu keseceklerini duyduğundan kervanın önünden gelip haber topluyordu. Bedir Suyunun yanına gelince, orada birine rastladı, ona kimseyi görüp görmediğini sordu. O da: İki kişi vardı, su doldurup şu tepenin ardına gittiler, dedi. Ebû süfyan onların atlarının fışkılarına baktı. Medîne aleflerinin tohumları vardı. Bundan anladı ki, bunlar Medînelidir, hemen geri dönüp kervanın yolunu değiştirdi. Ve sahil boyunca savuşup kurtuldu.

Ebû Süfyân'ın kervanı geçtikten sonra Bedire yetişen müslümanlar kumluk bir sahaya indiler. Yürürken insanların ve hayvanların ayakları kayıyordu. Kureyş ordusu su başını tutmuştu. Onun için müslümanlar susuz kalmaktan korktular. Fakat sabaha karşı yağan bol yağmurlar müslümanların yüzünü güldürdü. Allah tarafından bir teyîd-i Rabbânî olan bu yağmurdan akan sellerden bol bol istifade ettiler. Kumluk arazi yağmur yağınca biraz pekleşip seyir ve hareket de kolaylaştı.

Ashâbtan Hubâb b. Münzir'in tedbiriyle islâm ordusunun yeri de değiştirilip daha münasip ve emin bir yere çekildi. İlk inilen yeri-bu mevkii çok iyi tanıyan -Hubâb beğenmemiş:

– Ya Resûlâ'llah, buraya vahyile mi indin, yoksa bu harp durumu işi midir? diye sordu. Peygamberimiz "Mesele harp durumu işidir," deyince Hubâb, Bedir köyünün en sonundaki kuyunun önüne ordugâh kurulmasını teklif etti. Bunu müsâsip buldular. Oraya gidip büyük bir havuz yaptılar. İçini su ile doldurduktan sonra diğer kuyuların üzerine çörçöp atarak düşman ordusunun onlardan faydalanmamasını sağladılar. Çünkü harp hud'adır.

Hazret-i Peygamber ellerini kana bulaştırmak istemediğinden harp sahnesinin gerisinde ona bir gölgelik, bir çadır kurulmuştu. Yâr-ıgârı Ebû Bekr ile birlikte bu çadırda idi. Sa'd b. Muâz da çadırın kapısında nöbet beklerdi.

Kureyş ordusu artık karşılarında idi. Baştan ayağa zırhlar içinde idiler.

Sayısı bin kişi dolayında idi. Bunun yüzü süvârî, yedi yüzü develi, kalanı da, yaya idi. Hem adetçe üstün, hem de hazırlıklı idiler. Saf saf olup harp sahnesine durdular. Manzara çok garip idi. İki ordu birbirine yaklaşıp karşı karşıya geldiği zaman birbirleriyle döğüşecek olanların baba ile oğul, kardeş ile kardeş dayı ile amca oldukları görüldü. Meselâ Ebû Bekr kaşısında henüz müslümanlığı kabûl etmeyen oğlu Abdurrahman'ı görüyor, Kureyş kumandanı Utbe b. Rebîa karşısında müslüman olan oğlu Huzeyfe'yi buluyordu. Peygamber'in amucası Abbâs ve damâdı (Kızı Zeyneb'in Kocası) Ebü'l-Âs müşriklerin arasında idi. Hazret-i Ali'nin büyük birâderi Akîl karşı tarafta bulunuyordu.

Araplar kavmiyet ve asabiyyet gayreti çok olan bir millettir. Akrabalarına çok bağlıdırlar. Onun için içlerinde tereddüt edenler oldu. Zâten Abdülmuttalib oğullarının harbe çıkmaları, mücerred Kureyş'in elebaşılarının zoruyle olmuştu. Karşılarında kardeşleri, amucaları, kardeş ve amuca oğulları, her nevi akraba bulunduğunu görünce tereddütleri arttı

Kureyş arasında nâhak yere kan dökülmemesini isteyen asîl kalpli insanlar da vardı. Bunlardan biri olan Hakîm b. Hizlâm, Mekkelilerin başkumandanı olan Utbe b. Rebîa'ya giderek:

– Bugün sen, kendi namına ebediyyen anılacak bir abide vücuda getirebilirsin, dedi. Utbe bunun nasıl olacağını sorunca, o da şöyle izah etti: Biliyorsun ki, Kureyş'in bütün emeli Hadramî'nin kaatilinden intikam almaktır. Hadramî senin halifin (müttefikin) olduğundan sen onun diyetini verir ve bu suretle hadiseyi bertaraf edebilirsin.!

Utbe bu düşünceyi yerinde buldu. O da zâten döğüşmeye pek taraftar değildi. Diğerleri Ebû Cehlin kendilerini korkaklıkla itham etmesinden korktuklarından kendi fikirlerini söylemekten çekiniyorlardı. Fakat Utbe ortaya çıkarak fikrini açıklamadan geri duramadı:

– "Ey Kureyş, kim kiminle cenk edecek? Siz Muhammed ve arkadaşlarıyle karşılaşmakla birşey yapmış olmazsınız. Onu ele geçirinceye kadar içinizden herbiri bu uğurda kardeşini, amucasını, dayısının oğlunu ve soyundan sopundan birini öldürmüş olacak. Sonra bunlar nasıl yüz yüze bakacak? Siz bu işten vaz geçin ve Muhammed'le diğer Arapları başbaşa bırakın. Eğer Araplar onu alaşağı ederlerse sizin dileğiniz yerini bulmuş olur. Başka türlü olursa Onun yüzünden hoşlanmayacağınız bir şeye uğramış olursunuz".

Ebû Cehl Utbe'nin sözlerini duyunca onu korkaklıkla itham etti, oğlunu esirgediğinden döğüşmek istemiyor, dedi. Ve atını mahmuzlayarak

safların önüne çıktı: Bizler yekvücud bir kitleyiz, yenilmez bir cemaatız, bugün Muhammed'den intikam alacağız, diyerek halkı harbe teşvik etmeye başladı. Halkın tereddüdünü gidermek, Utbe'nin sözlerinin tesirini azaltmak için maktul Hadramî'nin kardeşi Âmir'i çağırarak ona: İşte görüyorsun, kaatiller elimize düştükten sonra elimizden kaçmalarına müsaade olunuyor, ha göreyim seni, dedi. Âmir de Arapların âdetince üstünü başını parçaladı, başını çamurla sıvadı ve intikam için feryad etmeye, bağırıp çırpınmaya başladı. Bu feryatlar Mekkelileri tekrar galeyana getirdi.

Halbuki bunlar kervanı kurtarmak için çıkmışlardı. Kervan ise saâlimen Mekke'ye ulaşmıştı. Öyle olunca bu adamların geri dönmesi lazımdı. Nasılki bizzat kervanın başı Ebû Süfyan kendilerine şu haberi göndermişti: "Siz mallarınızı kaptırmamak, kervanı korumak için harekete geldiniz. Ben sapa yollardan kervanı kurtardım, derhâl Mekke'ye dönünüz!" Müşriklerin içinden Ahnes b. Şerîk de Benî Zühre ve Benî Adiyy'i alarak aynı düşünce ile ordudan dönmüştü. Utbe'nin sözleri onun da aynı fikirde olduğunu göstermektedir. Fakat bidâyette harbe teşvik eden Ebû Cehl, burda da boyuna halkı harbe kızıştırıyordu. Ahnes: Kervan kurtuldu, maksat hâsıl oldu. Artık geri dönmek lazım, diyerek müttefiki olan Benî Zühre ile birleşerek ordudan ayrılmıştı. Adiy ile Zühre, harbe iştirak etmemişlerdir. Eğer Ebû Süfyân'ın, Ahnes ve Utbe'nin sözleri tutulsa idi bu kanlı harp olmayacaktı. Ve bunun doğurduğu diğer harplere de meydan verilmeyecekti. Bu harp ise görüldüğü veçhile hep Ebû Cehl'in başı altından kopmuştur. Bu harbin yegâne kundakçısı odur. Kureyş'i zorla harbe sürükleyen odur. Ümeye b. Halef'e, Utbe b. Rebîa'ya harbe taraftar olmadıklarından neler yaptıklarını gördük. Müslümanlarsa hücuma maruz kaldıklarından döğüşmeye mecbur oldular. Yoksa Medîne'den harp etmek düşüncesiyle çıkmamışlardı.

Ebu Cehl, müslümanları öldürmeye bile lüzum yok, onları diri diri yakalayacağız ve ellerini arkalarına bağlayıp yederek Mekke'ye götüreceğiz, derdi. Ma'nevi kuvveti hesaba katmıyordu.

İLK ÇARPIŞMALAR BAŞLIYOR

Peygamberimiz askerlerini saf saf dizerek sancaktarlar tayin etti. Muhâcirlerin bayrağını Mus'ab b. Umeyr, Hazrec'in bayrağını Hubâb b. Münzir, Evs'in bayrağını sa'd b. Muaz taşıyordu.

Düşmanların adetçe çok üstün oldukları bu sırada Müslümanların bir kişi bile artmaları onların namına büyük bir kazanç sayılırdı. Fakat buna rağmen Hazret-i Peygamber verdiği söze candan bağlı olmayı tercih ederek

ahde riâyet ediyordu. Bunun en güzel misâline bu tehlikeli anda da rastlıyoruz: Ashabtan Ebû Huzeyfetü'l-Yemân ile Ebû Huseyl Mekke'den gelirken müşrikler tarafından yakalanmışlar, bunlara, Hazret-i Muhammed'in yanına mı gittiklerini sormuşlardı. Bunlar, menfî cevap vermişler ve harbe katılmayacaklarını söylemişlerdi. Şimdi Peygamber'in nezdine gelmişlerdi. Ona vak'ayı anlattılar, o da onlara: Biz verdiğimiz söze mutlaka riayet etmeliyiz, Allah'ın nusreti bize kafidir, dedi.

İki ordu karşı karşıya gelmişti. Hak ile batıl, tevhid ile şirk çarpışacaktı. Kur'an-ı Kerim bundan bahsederken şöyle der:

...قد كان لكم آية **"Karşı karşıya gelen ve biri Allah yolunda döğüşen, diğeri kâfir olan iki tarafın halinde herkese ibret vardır."**[1]

Manzara pek hazindi. Yeryüzünde tevhid dîninin mümessili olan bir avuç kahraman, tepeden tırnağa hazırlıklı koca bir şirk ordusunun karşısına çıkıyordu. Tevhid akîdesinin pâyidâr olması, şu birkaç fânînin hayatına bağlı idi. Tevhid dininin rehberi, hakkın sevgili Peygamberi bu manzaranın karşısında hudû ve huşû içinde durmuş, ellerini semâya kaldırmış, Allah'a şöyle niyâz ediyordu:

"Ya Rabbî! Bana vaadettiğin yardımı bugün lûtfet!..."

Peygamberimiz bütün kalbiyle Allah'a yönelmiş, dünyâ ayaklarının altından silinmiş, niyaz deryasına dalmıştı. O kadar vecd ve istiğraka gelmişti ki, ridâsı omuzundan düştüğü halde farkına varmıyor, Ebû Bekr ridâsını alıp omuzuna koymaya çalışıyordu. Bir aralık secdeye kapanmış, şöyle niyaz etmişdi.

"Ya Rab, bu bir avuç muvahhid bugün telef olursa yeryüzünde sana ibadet edecek kimse kalmayacak!"

Ebû Bekr:

– Yâ Resûlallah, duan arşı titretti, Allah va'dini elbette yerine getirecek dedi. Bu hal bütün Ashab'ı heyecana getirdi. Hepsinin gözlerinden yaşlar boşandı. Peygamber rûhânî bir haletten sonra huzûr ve sükûn içinde şu Vahy-i İlâhî'yi okudu:

سيهزم الجمع ويولون الدبر **"Bütün bu toplananlar hezîmete uğrayıp dağılacaklar ve kaçacaklar!"** [2] Cenâb-ı Hak böylece vadini müjdeliyordu. Zafer ve Nusret Müslümanlarındı.

---

(1) Âl-i İmran sûresi, âyet:13

(2) Kamer sûresi, âyet:45

Harp, usûlen mübâreze ile başladı. Evvelâ meydana, kardeşinin öcünü almak isteyen Âmir-i Hadramî çıktı. Ona karşı Hazret-i Ömerin azadlı kölesi Mihca ilerledi. Âmirin attığı ok ona isabet etti ve böylelikle ilk şehit düştü. Bu sırada Beni Mahzum'dan Esved b. Abdül-Esed safların arasından fırlayarak ileri atıldı ve: Yâ ben müslümanların su havuzunu yıkarım yâhud orada ölürüm!" diyerek kılıç çekti. Allah'ın arslanı Hamza ona doğru koştu. Ve havuz yanında yetişerek onu yere serdi. İki tarftan da kan dökülmüştü. Kan damlası görmek insanların hissiyatı üzerinde tesir eder. Artık harp kızışmıştı. Ebû Cehl'in merâmı yerini bulmuştu. Ebû Cehl'in hakaaretinden çok müteessir olan Utbe nâmus gayretiyle yanına bir oğlunu ve kardeşini alarak er meydanına çıktı. Müslümanların içinden bunlara karşı benî Neccâr'dan Afrâ namındaki kadının oğulları Muavvez ile Muâz ve bir de Abdullah İbn-i Revâha çıktı. Utbe bunların isimlerini ve neseblerini sordu. Onlar da söylediler Onların Ensâr'dan olduklarını anlayınca:

– Bizim sizinle bir işimiz yok; biz, bizimkilerini isteriz, dedi. Ve Peygamber'e hitaben bizim karşımıza dengimizi çıkar, dedi. Bu def'a onların yerine Hazret-i Hamza, Hazret-i Ali ve Ubeyde b. Hâris çıktılar. Âdet üzere isim ve şöhretlerini söylediler. Utbe tam dengini bulmuştu. Hamza Şeybe'yi çabucak haklayıverdi. Ali de Utbenin oğlu Velidi yere serdi. Utbe Ebû Ubeyde'yi yaraladı ise de, Ali onun üzerine atılarak onu da yere serdi. ve yaralı Ubeyde'yi alarak safların arasına döndü. Ubeyde yaralı hâlinde iken şöyle dedi: *"Bu gün Ebû Tâlib hayata olsa, Onun "Muhammed'i muhafaza için etrafında oğullarımızı ve karılarımızı bile unutarak cansiperâne savaşırken öldürülmedikçe, onu asla teslim etmeyiz., tarzındaki şiirinin bugünkü hâle ne kadar uygun düştüğünü görürdü."*(3)

Artık iki taraftan da umûmî bir hamle başlamşıtı. Ramazanın 17 inci Cum'a günü idi. Bedir meydanında toz duman kalkıyor, kılıç şakırtıları, cenk nâraları etrafı dolduruyordu.

---

(3) ونسلمه حتى نصرع حوله ونذهل عن ابناءنا والحلائل

Bu beyt Ebû Tâlib'in meşhur Kasîde-i Lâmiye'sinden alınmadır. Ebû Tâlib Kasîde-i Bâiye'sinde de Hazret-i Peygamber hakkında şöyle diyerek onun hak peygamber olduğunu i'tirâf etmiştir.

ألا أبلغا عنى على ذات بيننا لؤيا وخصا من لؤى بنى كعب

الم تعلموا انا وجدنا محمداً نبيًا كموسى خط فى اول الكتب

Ebû Tâlib'in boykot hakkında da bir Kasîde-i Dâliyye'si vardır. İbn-i Hişâm tamâmını nakleder. Ebû Tâlib'in Kasîde-i Lâmiye'si bir araya toplanarak Hersek Vilâyeti Müftüsü Ali Fehmi tarafından şerh olunmuştur.

Kureyş, adetçe üstün ve hazırlıkları mükemmel olduğundan zaferden emin idiler. Fakat harpte maddî hazırlık kadar manevi kuvvetin işe yaradığını kim inkâr edebilir. Müslümanlar îmân ve akidelerinden aldıkları kuvvetle arslanlar gibi döğüşüyorlar (Yektir Allah yek) diyerek safların arasına dalıyorlar, müşrikleri yere seriyorlardı. Allâh'ın yardımı imdâda yetişmişti. Burada zaman ve mekân kayıtları ortadan silinmiş, melekler müslüman mücâhitleriyle beraber olmuşlar, Allah'ın kuvveti onların pazularına kuvvet vermişti. Hazret-i Peygamber harbin en kızgın ânında mücahitlerin arasında dolaşıyor, onların maneviyyatını takviye ediyor, onlara destek oluyordu. Bir kişinin on'a bedel olduğu hakkında ayetler okuyor, meleklerin imdâda geldiğini müjdeliyordu. Böyle bir îman kuvvetiyle çarpışan bir avuç kahramanın kendinden kat kat üstün olan düşmana galebe çalacağı şüphesizdir. İşte burada da böyle olmuştur.

Kureyş ordusunun en ileri gelenlerinden, üçünün birden, daha ilk mübârezede maktul düşmesi Kureyş'in ma'neviyyâtını bozmaya başlamıştı. Ebû Cehl ise siz onlara bakmayın, onlar mağrûrâne hareket ettiler, diyerek askerlerini kızıştırırdı.

Müslümanlar bu harpte daha ziyâde Kureyş'in elebaşılarını gözetip temizlemek istiyorlardı. Çünkü müslümanlar, ne çektilerse onların elinden çekmişlerdir. Onun için Kureyş'in ulularından çoğunun ölü düştüğünü görüyoruz.

O zaman islâm düşmanlığının bayraktârı Ebû Cehl idi. Ensâr'dan Afrâ' kadının iki oğlu Muâz ile Muavvez onu öldürmeye and içmişlerdi, bu iki genç harp ateşinin en korkunç bir sırasında Abdurrahman b.Avf'a rastlamışlar ve hemen kendilerine Ebû Cehl'i göstermelerini ricâ etmişlerdi. Çünkü Cehl'i tanımıyorlardı. Abdurrahmân diyor ki: böyle korkunç bir anda henüz feleğin cenberinden geçmemiş iki çocuk arasında kaldım diye düşünürken gözüme Ebû Cehl ilişti. Ebû Cehl "Anam beni bugün için doğurdu!" diyerek cesâretle harb ediyordu. Kendi kabîlesi olan Benî Mahzum cenk erleri onun etrâfını alıp mıh çıkını olduklarından yanlarına varılamazdı. Fakat Afrâ' kadının iki genç oğlu onu arıyorlardı. Kendilerine gösterdim. İki dal kılıç olup çifte şâhin gibi süzülerek Ebû Cehle saldırdılar ve kellesini uçurdular.

Peygamberimiz'in en insafsız düşmanlarından biri olan Ümeyye b. Halef de harbe iştirâk edenler arasında idi. Fakat Abdurrahman b. Avf ona Medîne'ye geldiği takdîrde emân vermişti. Ümeyye ele geçtiği ve intikam için fırsat düştüğü halde Abdurrahmân ona verdiği ahdi bozmayarak Ümeyye'yi sağ bırakmak, Medîne'ye aşırmak fikrinde idi. Fakat Bilâl-i Habeşî Ümeyye'yi görünce Mekke'de iken kendisine yaptığı işkenceler gözünün

önüne geldi. Ümeye onu kızgın kumlara yatırır, göğsünün üstüne taşlar yığarak güneşte yakardı. Bilâl, okunu havâle ederek Ümeyye'yi yere serdi.

Harp başlamadan önce Hazret-i peygamber Mekkelilerden bâzılarının kendi arzulariyle harbe gelmediklerini, müşriklerin onları zorla sürüklediklerini söyledi. Bu gibilerin, Benî Hâşimin ve müslümanlara iyiliği dokunanların isimlerini sayarak öldürülmemelerini tavsiye etti. Böyle harp esnâsında iyilik yapanları öldürmemek büyüklüğünü göstermek ancak rahmeten li'l-âlemîn olan Efendimiz'e mahsus bir haslettir. İyiliği gördüğü kimse düşmanı da olsa, onu harp içinde bile afvetmek. Bu hak Peygambere nasîb olan bir meziyyeti. Bu öldürülmiyecekler arasında boykot sahîfesini yırtanlardan biri olna Abü'l-Bahterî de vardı. Ensâr'dan biri Ebü'l-Bahterîye rast gelince: Peygamberimiz bizi, sizi öldürmekten men' etti. Onun için sana dokunmayacağız, demiş. Ebü'l-Bahterî yanındaki arkadaşının ne olacağını sormuş, onunla harp edileceği cevabını alınca

– "Ebü'l-Bahterî arkadaşını bırakarak kaçtı, derler. Asîl bir insan, arkadaşını teslim edemez. Meğer ki, can vere veya başka bir yol bula," demiş. Kendisine verilen affı reddetmiş ve döğüşerek maktul düşmüştür. O, kadınların kendi hakkında dedikodu yapmalarından korkarak bu affı reddebilir. Biz İslâmiyet'in iyiliğini gördüğü kimseler hakkındaki yüksek muamelesine bakarız.

Bu harpte Müslümanlardan 14 şehit düşmüştü. Kureş'ten 70 kişi ölü vardı. Bir o kadar da esir alınmşıtı.

Ebû Cehl b. Hişâm, Utbe b. Rebîa, Şeybe b. Rebîa, Ümeye b. Halef, Ebü'l-Bahterî, Zem'a b. Esved, Âs b. Hişâm gibi Kureyş'in ileri gelenleri ölüler arasında idi.

Hazret-i Peygamber'in Amcası Abbâs, Ali'nin kardeşleri Akil ve Nevfel, Esved b. Âmir, Abd. b. Zem'a gibi Kureyş'in muhterem eşhası esirler içinde idi. Hazret-i Peygamber'in damâdı Ebü'l-Âs da esir düşmüştü.

İNSÂNÎ VAZÎFE

Kureyş bozgun hâlinde kaçmıştı. Ölülerine bile bakmamış, onları meydanda bırakmıştı. Akşam oluyordu. Bedr'in kum tepelerini yaldızlayan akşam güneşi ufkun arkasında kaybolurken harp meydanında islâm mücahitlerinden başka kimse kalmamıştı. Koca şirk ordusu bir avuç kahramana bir gün bile dayanamamış, ölülerini toplamaya vakit bulamadan kaçmıştı. Müslümanlar Kureyş'in ölülerini meydanda bırakmadılar. Peygamberimiz onların defnini emretti. Bunların sayısı çok olduğundan hepsini ayrı

ayrı gömmeye imkân ve vakit bulamıyarak hepsini büyük bir çukura gömdüler. Böylece düşmanlarına karşı son insanlık vazifesini de Peygamberimiz yapmış oldu.

Müslümanlar o geceyi Bedir'de geçirdiler, düşmanın bıraktığı ganimeti topladılar. Esirlerle meşgul oldular.

DÜŞMANA BİLE RAHMET OKUMAK

Peygamberimiz, Utbe b. Rebîanın müslümân olan oğlu Ebû Huzeyfe'nin yüzüne baktı. Onun yüzünde bir hüzün dalgası dolaşıyordu. Ona:

– Babanın âkibeti içine mi işledi, diye sordu. Ebû Huzeyfe:

– Hayır, ondan değil, dedi. Fakat ben babamı dirâyetli, uslu, faziletli bir adam tanırdım. Bunlar sâyesinde onun müslüman olmasını ümit ederdim; Müslüman olmasını umduğum halde küfr üzerine ölmesine üzüldüm!" Peygamberimiz ona tesellî verdi ve hayır dûada bulundu. O, düşmanlarına karşı bile merhametli idi.

ZAFER ÂMİLLERİ

Kureyş ordusu, teçhîzhatı mükemmel ve hazırlıklı idi. Buna rağmen 300 islâm mücâhidi 1000 kişilik bir orduyu bir gün içinde perişân ediverdi. Bunun sebepleri acabâ ne idi?

1– Kureyş'in kuvve-i maneviyesi bozuktu. Herhangi bir mukaddes mefkûre uğrunda harbe girmiş değildi. Birbirleriyle ihtilâf içinde idiler.

2– Allah'ın bir lutfu olarak yağan rahmet, müslümanlara bir çok faydalar sağlamış, Kureyş'in karargâhını bataklığa çevirmişti.

3– Kureyş'in maneviyyâtı sarsıktı, Allah onların yüreklerine bir korku vermişti, müslümanların sayısını çok görüyorlardı. Kur'ân-ı Kerim buna işaret ederek (Müslümanları kendilerinin iki misli görüyorlardı) demektedir.

4– Müslümanlar harbe girmeden önce istirahat etmişler, müşriklerse o gece uyumamışlardı. Bütün bunlar Allah tarafından müslümanlara yardım idi, teyîd-i İlahî idi. Bu sayede tepeden tırnağa kadar mücehhez olan Kureyş ordusunu yendiler. Çünkü manevî kuvvet, vatan sevgisi ve hak müdâfaası zaferi sağlayan en büyük kuvvet kaynağıdır. Gönlü vatan sevgisiyle dolu bir asker vatanı ve millî varlığı tehlikeye maruz kaldığı zaman hemen müdâfaaya koşar. Onun için milletler, gençlerine daha küçükten vatan sevgisini ve bu uğurda canlarını fedâ etmek aşkını aşılarlar. Zafer, mukaddes mefkûre uğrunda çarpışanlara mev'uddur.

MEDÎNE'YE GELEN ZAFER MÜJDESİ

Geceyi Bedir mevkiinde geçiren müslümanlar ertesi gün Medîne'ye muzafferen hareket ettiler. Peygamberimiz Medîne'ye zaferi müjdelemek üzere Abdullah b. Revâha ile Zeyd b. Hârise'yi gönderdi. Bedir zaferinin müjdesi vardığı zaman Medîneliler mâtem içinde idiler. Çünkü Peygamber'in kerîmesi ve Hazret-i Osman'ın Zevcesi Rukiyye vefat etmişti. Onun hastalığı yüzünden Hazret-i Osman Bedirde bulunamamıştı. Hazret-i Peygamber Ashâbiyle Medîne'ye dönerken Safra boğazını geçtikten sonra alınan ganimeti müsâvî sûrette taksîm eti. Yolda esirlerden ikisi öldürüldü. Bunlar Nadr b. Hâris ile Utbe b.Ebû Muayt idi. Henüz esirler hakkında ne gibi muâmele yapılacağına dâir bir nizam yoktu. Bu ikisi Mekke'de müslümanlara yapmadık kötülük bırakmamışlardı.

Medîne'den çıktıklarından 19 gün sonra müslümanlar Medîne'ye döndüler. Bu zafere bütün müslümanlar sevindiler. Muzaffer gazîleri tekbirlerle karşıladılar. Müşrikler ile yahûdîler ise büyük bir teessüre daldılar. Müslümanların zaferi onların yüreğine indi. Hattâ ilk defa müjdeyi getiren iki elçi Medîne'ye geldiğinde inanmak bile istemediler. Bu haberin aslı yoktur, belki Muhammed öldürülmüştür, işte onun devesiyle Zeyd b. Hârise geldi, diye ortaya asılsız şâyialar çıkardılar. Fakat Hazret-i Peygamber muzaffer ordusunun başında gelince yalanlarından utandılar. Bu zafer, müşriklerle işbirliği yapan yahûdîlere de pek ağır geldi. İçlerinden biri: Mekke eşrafının başına gelen bu halden sonra yerin altı üstünden daha hayırlıdır, demişti!

ESİRLER HAKKINDAKİ MUAMELE

Müslümanlar Medîne'ye geldikten birgün sonra esir kafilesi de Medîne'ye girdi. Hazret-i Peygamberin Zevcesi Sevde, esirlerin arasında akrabasından Amr ve Oğlu Süheyli eli kolu bağlı görünce kendini tutamıyarak:

– Kadınlar gibi teslim olarak esaret zincirlerini kendi ellerinizle mi taktınız. Harp meydanında erkekçe ölemediniz mi. dedi. Hazret-i Peygamber Sevde'ye:

– "Bunları Allah'a ve Peygamberine karşı mı ayaklandırıyorsun?" dedi. Sevde de:

– Hâşâ yâ Resûlallah! dedi.

– Fakat onları bu halde görünce kendimi tutamadım da, o söylediklerimi söyleyiverdim!

Esirler ikişer üçer Ashab arasında taksim olundu. Hazret-i Peygamber esirlerin hoş tutulmasını, haklarında iyi muâmele yapılmasını emir buyurdu. Ashab bu emre imtisâl ederek esirleri hoş tutarlardı. Kendileri hurma yedikleri halde ekmeklerini ve yemeklerini esirlere verirlerdi. Esirlerin arasında bulunan Mus'ab b. Umeyr'in kardeşi Ebû Azîz der ki: "Nezdlerinde esir bulunduğum Ensâr, yemek vakti gelince kendileri saâde hurma yerler, bana da ekmek ve katık verirlerdi. Ben bu vaziyyeten utanır, yemeği onlara teklif ederdim. Fakat onlar kabûl etmezlerdi. Çünkü Peygamber onlara bize iyi bakılmasını emretmişti."

Esirlerden temiz elbisesi olmayanlara temiz elbise verilmesini Peygamber Ashâbına söylemişti. Esirler arasında bulunan Süheyl b. Amr beliğ bir hatipti. Hazret-i Peygamber'in aleyhinde nutuklar söylerdi. Hazret-i Ömer bu adamın ileride yine nutuk söylemesini men için hiç olmazsa bir iki dişinin sökülmesini teklif etmiş, Peygamberimiz şu yüksek cevabı vermişti:

– "Ben bir adamı sû-i teşekküle uğratacak olursam, Allah da beni, peygamber olduğum halde, aynı şeye uğratır!"

Süheyl b. Amr kurtuluş akçası olan fidyeyi vererek ilk kurtulan esirdir.

Esirler hakkında ne yapılacağına dâir bir vahiy yoktu. Hazret-i peygamber'in bu gibi husûsâtı Ashâbiyle istişâre etmek âdeti idi, Bedir esirleri hakkında da istişâre yaptı. Hazret-i Ebû Bekir, bunların fidye mukaabilinde serbest bırakılmalarını söyledi: "Bunlar senin kavminden, yâ Resûlallah dedi, içlerinde baba, oğul, amca, amca oğulları, kardeşler var. En uzağı yine akrabâdan. Onları kurtuluş akçası mukaabilinde serbest bırak"

Hazret-i Peygamber Ebû Bekr'in bu sözlerini sükûnetle dinledi. Ondan sonra Hazret-i Ömer söze başladı:

– Yâ Resûlallah, dedi. Bunlar senin düşmanların; seni memleketinden çıkardılar, seninle harp ettiler, boyunlarını vur!

Hazret-i Peygamber baktı ki, Ashabtan bir kısmı Hazret-i Ebû Bekr'in, bir kısmı Hazret-i Ömer'in tarafını tutuyorlar. Onlara: "Bunlar neye benzer bilir misiniz, dedi. Ebû Bekr rahmet ve mağfiret meleği olan Mîkâil gibidir. Peygamberler arasındaki benzeri İbrahîm ve İsâ Peygamberler idi. Kavmi, Hazret-i İbrâhîm'i ateşe attıkları halde o, Allah'a şöyle diyordu:

فمن تبعنى فانه منى ومن عصانى فانك غفور رحيم

"Ya Rab! kavmim içinden bana katılanlar bendendir, bana karşı âsî olanlara gelince; Sen yarlığayıcısın, bağışlayıcısın" (4)

(4) İbrâhim sûresi, âyet: 36

Hazret-i Îsâ da Cenâb-ı Hakk'a şöyle hitab etmişti:

ان تعذبهم فانهم عبادك...

"Yâ Rab onlara azâb edersen, onlar Senin kulların; bağışlarsan, gerçek azîz Sensin, hakim Sensin" (5)

Hazret-i Ömer'e gelince: o, meleklerden Cebrâil gibidir. Peygamberlerden ise Nûh'a benzer. Hazret-i Nûh Cenâb-ı Hakk'a şöyle yalvarmıştı:

رب لا تذر على الأرض من الكافرين دياراً

"Yâ Rab, yeryüzünde kâfirlerden tek bir kimse bırakma."(6)

Kezâ Hazret-i Mûsâ'ya benzerdi. Mûsâ da şöyle demişti:

ربنا اطمس على اموالهم...

"Yâ Rab, onların mallarını batır, yüreklerini katılaştır da, ancak en acı azâbı gördükten sonra inansınlar!" (7)

Esirler hakkında ya ölüm veyahut kurtuluş akçesi verip kurtulmak vardı. İkinci re'y kabul olundu. Esirler arasında bir şair vardı ki, ismi Ebû Azze b. Abdullah idi. Bir an evvel kurtulmak için hemen ileri atıldı. Ve:

– Beş kızım var ki, benden başka kimseleri yok, beni onlara bağışla yâ Muhammed, ben de bir daha seninle döğüşmemek, bir daha sana karşı gelmemek için and içiyorum!" dedi.

Hazret-i Peygamber de onu fidye almaksızın serbest bıraktı. Esirler içinde kurtuluş akçası vermeden hürriyete kavuşan bu adam sonra verdiği sözü tutmadı. Bir yıl sonra Uhud Harbine iştirak etti. Ve orada maktul düştü. Yine esirlerden Muttalib b. Hantab ile Safiyye bint-i Rufâa da böyle meccânen âzâd edilmişlerdir.

Mekke'de haberin tesiri: Mekke'ye ilk haberi götüren Haysuman b. Abdullah Huzâî olmuştur. Kureyş'in hezimete uğradığını, Kureyş ulularının ve eşrafının helâk olduğunu söyleyince Mekkeliler bu kara habere inanmak istemediler. Çünkü Mekke böyle birşey beklemiyordu. Koca Kureyş ordusu nasıl mağlub olurdu. Onun için şaşırdılar, acı hakîkatı öğrenince yıldırımla vurulmuşa döndüler. Bu haber onlara o kadar ağır geldi ki. Ebû Leheb teessüründen hastalanmış ve yedi gün sonra ölmüştür. Kureyş, bu felaket karşısında ne yapacağını bir türlü kararlaştıramıyordu. Her musibetten ziyade feryad ve figana değen bu felâket karşısında ağlayıp sızlamak, matem

(5) Mâide sûresi, âyet: 118

(6) Nuh sûresi, âyet: 26

(7) Yûnus sûresi, âyet: 88

tutmak istiyorlardı. Fakat başka bir düşünce ile bunu yapmadılar. Çünkü matem tutarlarsa bu haber Medîne'ye ulaşınca Medîneliler buna da ayrıca sevinirler diye korktular, gözyaşlarını içlerine döktüler. Esirler hakkında ne yapmak lazımdı? bunu da düşündüler ve esirleri kurtarmak için eğer acele ederler, tehâlük gösterirlerse, müslümanların kurtuluş akçası olarak yüksek fidye istemelerinden korktular. Onun için savsakladılar. Biraz zaman geçmesini beklediler. Bu beklenmedik mağlûbiyet onları o kadar sersemleştirmişti ki, bir türlü ne yapacaklarına karar veremiyorlardı.

Aradan epey müddet geçtikten sonra esirleriyle alakadar olup onları aramaya başladılar. İlk önce Mikrez b. Hafs, hatip olan Süheyl b. Amr'ı kurtarmaya geldi. Ve fidyeyi verip serbest bıraktırdı.

Fidye vermeye vakti hâli olanlardan fidye alınarak serbest bırakılıyordu. Bunu vermekten âciz olanlar, müslümanlardan onar çocuğa okuyup yazma öğretme mukaabilinde serbest bırakılıyordu. Mekkeliler ticâretle meşguldü, yazı biliyorlardı. Medîneliler zirâatla meşguldü, yazı bilmiyorlardı. Yok, esirleri öldürecekti, yok şöyle yaptı, diye Hazret-i Muhammed'e hücûm etmek için fırsat ve sebep arayanlar onun gösterdiği büyüklüğe acaba ne diyecekler? Bu gibi hareketleri karşısında neden sükûtu ihtiyar ediyorlar? Harp esirlerini bile ilim ve irfan uğrunda kullanan esir kafilelerinden irfan ordusu yaratan bu büyük Peygamber'in huzûrunda iclâl ve tazim ile baş eğmelidirler. Harp içinde ve harp dışında düşmanlara maâmelesinde son derece merhamet gösteren büyük Peygamber'in her hareketi ve icraatı insanlığa büyük bir derstir.

BİR ANA YÂDİGÂRINA HÜRMETEN

Peygamberimiz'in kerîmesi Zeyneb'in kocası Ebü'l-Âs da esirler arasında idi. Âs Mekke'de bulunan zevcesi Zeyneb'e Fidye göndermesi için haber yollamış, o da kurtuluş akçasını tam tedârik edemediğinden boynundan gerdanlığını çıkarıp göndermişti. Bu gerdanlığı vâlidesi Hazret-i Hatîce düğünü yapılırken düğün hediyesi olarak kızının boynuna takmıştı. Hazret-i Peygamber kızının rahmetli anasından yegâne hâtırası olan bu gerdanlığının, dellâl elinde gezer satılık bir mal gibi esâret bedeli olarak ortaya çıkmasından pek müteessir oldu. Eski hatıralar canlandı. Hazret-i Haticenin aziz rûhunu incitmemek için Ashâbına:

– "Bir vâlidenin hâtırasını kızına bırakmak muvâfık olmaz mı?.."dedi. Ve hepsi bunu kabul ettiler. Gerdanlık Zeyneb'e iâde olundu. Ve Ebül-Âs bedelsiz olarak serbest bırakıldı. Ebül-Âs Mekke'ye vardıktan sonra Zey-

neb'i boşamış ve Medîne'ye göndermişti. Kendisi Şam'a gitti ve Mekke ile ticarete başladı. Bir def'a dönüşte müslümanların eline düştü, malları zaptedildi. Ebül-Âs Medîne'ye koşarak eski karısı Zeyneb'e iltica etti ve kendisini himaye etmesini istedi. O da onu himeyesine aldı ve müslümanlar onun mallarını iâde ettiler. Bu ikinci lutfu gören Ebül-Âs'ın müslümanlığa beslediği düşmanlık hisleri silinmişti. Mekke'ye giderek onlarla olan borçlarını, hesaplarını tasfiye etti. Onlara sordu:

– Birinizin bende bir alacağı kaldı mı?

– Hayır, dediler, sen vefâlı ve temiz özlü bir adamsın!

– Öyle ise ben Allah'tan başka Tanrı bulunmadığına, Muhammed'in Allah kulu ve Allah peygamberi olduğuna imân ettim dedi. Şimdiye kadar bunu kabulde gecikmemin sebebi, mallarınızı yemek istediğim zannına kapılmanıza imkân vermemektir. Mallarınızı verdikten ve hesaplarınızı kestikten sonra müslüman olduğumu ilân ediyorum.

Ebü'l-Âs yine Medîne'ye döndü. Yinez Zeyneb'i alarak onunla yaşadı.

KUREYŞ'İN BİTMEYEN ÜZÜNTÜSÜ

Müşriklerle Hazret-i Peygamber arasında sürüp giden cidalde her iki tarafın tarz-ı hareketini göz önüne getirmek, hangi tarafın insanlık kaidelerine riâyet ettiğini göstermeye kafidir. En ince taferruâtına varıncaya kadar anlatmaya çalıştığımız Bedir Harbinde müşriklerin yaptıklarına bak Hazret-i Peygamber'in yaptıklarını düşün. Bunları burada tekrarlamaya lüzum yok. Zekî okuyucular hadiseleri takibederken, herkese layık oldukları notu vermiştir. Bu bahsi kaparken, hâdisenin son safhasını da zikredelim: Kureyş ile müslümanlar arasında bir harp olmuştur. Bu dünyada, ne ilk harp ne de son harptir. Harp olur, galip, mağlup belli olur. İş biter, herkes işine bakar. Kureyş ise bu harbi bitirmek istemiyordu. Yukarıda söylediğimiz gibi derhal esirlerini aramak bile istemediler, matem bile tutmadılar. Bunlar ne demekti?

Şimdi esirler salındı. Artık mütareke yapılmalı, matem unutulmalı idi. Onlar ise bidayette yas tutmaktan çekindikleri halde şimdi Kureyş kadınları tam bir ay matem ilan ediyorlar, eski yaraları tazelemeye çalışıyorlardı. Kureyş kadınları saçlarını keserek siyahlara bürünerek ağladılar. Halbuki baştan bu ağlamayı menetmişlerdi. Sevdikleri kimseler için göz yaşı dökmek isteyenlerin ağlamalarına dahi müsaade etmemişlerdi. Şu hâdise ne ibret vericidir:

Bedir hezimeti duyulduğu zaman Mekke'de her aileye mâtem havası girmişti. Fakat, Mekke elebaşları, bu mahcûbiyeti saklamak için mâtemi men etmişti. Harpte üç oğlu ölen Esved, hissiyatını boğarak ağlamaktan çekinmişti. Birgün bir feryad duyarak hizmetkârını çağırmış, ona: git bak, mâteme müsâade verildiyse sel gibi yaşlar dökerek içimi boşaltmak isterim, demiş, Hizmetkâr gidip öğrenmiş meğer devesini kaybeden bir kocakarı ağlıyormuş. Bu haberi efendisine söyleyince Esved şu beyitleri söylemiş:

"Demek o kadın, bir devesini kaybettiğinden dolayı ağlıyor, uykusunu fedâ ediyor, ne bahtiyarlık! Hayır, ey kadın, sen deven için ağlama! Bedir'deki talihsizliğimize ağla. Asıl ağlanacak odur! Ağlayacak isen Akil için ağla, arslanlar arslanı Haris için göz yaşı dök."[8]

Kureyş kadınları içinde Ebû Süfyanın karısı Utbe kızı Hind hiç matem tutmadı. Kadınlar ona: baban, kardeşin, amucan ve diğer akraban için neden ağlamıyorsun? Dedikçe o şöyle cevap verdi:

– Ağlarsam, Muhammed ve arkadaşları duyarlar da sevinirler diye ağlamıyorum; Hazreç kadınları bizimle alay mı etsinler! Muhammed ile arkadaşlarından öç almadıkça içim rahatlamayacak. Muhammed'le harp etmedikçe koku sürünmek bana haram olsun! Eğer yas tutmakla içimin ferahlayacağını bilsem, bunu yaparım. Fakat ne gezer! Sevdiklerimizin öcünün alındığını gözümle görmedikçe bana ferah yok!

Hind, Uhud Harbine kadar koku sürünmedi, kocası Ebû Süfyâ'nın yatağına girmedi, halkı harp açmak için teşvik etmekten bir an durmadı. Kocası Ebû Süfyan da Bedir Harbinden sonra Muhammed'e karşı harp açmadıkça yıkanmamak, başına su değirmemek için and içmişti!

Demek Kureyş, yediği acı mağlubiyete rağmen uslanmamıştı. Harbin peşini bırakmak istemiyor, harp tahrikçiliğine devam ediyordu.

HİCRETİN İKİNCİ SENESİ VEKAAYİİ

1– Kıble Kudüs'ten Kâ'be'ye çevrilmiştir.

2– Cihâda izin verilmiştir. İlk Bedir Harbi yapılmıştır.

---

(8) اتبكى ان يضل لها بعير ويمنعها من النوم السهود
ولا تبكى على بكر ولكن على بدر تفاخرت الجدود
فبكى ان بكيت على عقيل وبكى حارثًا أسد الأسود

3– Oruç farz kılınmıştır.

4– Zekâtla ve sadaka-i Fıtırla emredilmiştir.

5– Bayram namazı kılınmıştır.

6– Hz. Fatıma ile Hz. Ali'nin izdivacı da bu senededir.

Hazret-i Fâtıma Peygamberimiz'in en küçük kerîmesidir. Kendisi bu sırada 18 yaşlarında idi. Hazret-i Alî ise 21 yaşında idi. Hazret-i Fâtımaya tâlip olduğu zaman Peygamberimiz bunu kızına söylemiş, o da sükût etmişti. Hazret-i Alî, Peygamber'in yanında yaşadığından birbirlerini tanıyorlardı. Bu hayırlı düğün yapılınca, Hazret-i Alî eşi Hazret-i Fâtıma ile Peygamber'in yanından çıkmak icâb ediyordu. Harise b. Numan Hazret-i Fatımaya bir ev hediye etti ve oraya taşınıp yerleştiler.

Hazret-i Peygamber'in kızına verdiği çeyiz: Bir yatak, bir şilte, bir su tulumu, bir el değirmeni, iki su ibriği ve bir su kabından ibâretti.

7– Hazret-i Peygamber'in Kerimesi Rukiye Bedir Harbi esnasında vefat etmiştir.

————oOo————

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BEDİR'DEN UHUD'A KADAR [1]
(3 H. - 624 M.)

YAHÛDÎLERİN TAKINDIKLARI GARİP TAVIRLAR

Bedir zaferinden sonra Kureyş, müslümanlardan intikam almağa ahdetmiş ve fırsat kollamağa başlamıştı. Müslümanların galip gelmelerinden Medîne'deki yahûdîlerin endişeleri büsbütün artmıştı. Müslümanların kuvvetini isbat eden bu harpten sonra müslümanların aleyhinde fırıldak çevirmeğe, onların kuvvetlerini sarsmak için çareler düşünmeğe başladılar. İki sene evvel Mekke'den gelen bu yabancılar, Medîne'de hatırı sayılır bir kuvvet halinde varlık göstermişlerdi. Andlaşmalarla bağlı oldukları yahûdîlere müslümanlar bir şey demiyorlardı. Fakat onların şüpheli hareketleri de gözlerinden kaçmıyordu. Yahûdîler aradaki andlaşmalara rağmen, her vesile ile Kureyş'le işbirliği yapıyor, müslümanların aleyhinde hareketten çekinmiyordu. Hatta denebilir ki, yahûdîler, Kureyş'ten daha çok tehlike arzetmeğe başlamışlardı. Hazret-i Peygamber'e karşı suikastlar bile düşünüyorlardı.

Yahûdîlerin kendilerine içten içe düşman olduklarını bildikleri için müslümanlar, Bedire çıkarken Medîne'de muhafız bırakmak lüzûmunu hissetmişlerdi. Bedir Harbinden sonra Hazret-i Muhammed aleyhinde şiirler söylemek yahûdîler arasında artmıştı, soğuk harp başlamıştı.

BİR ŞAİR MESELESİ

Benî Nadir Yahûdîlerinden olan Kâ'b b. Eşref, Bedir'de Mekke ulularının ölü düştüklerini duyduğu zaman: bunlar Arapların ululari ve efendi-

(1) İbn-i Esîr, Târihü'l-Kâmil; M. Hüseyin Heykel, Hayat-ı Muhammed.

leridir, Muhammed bunları öldürdüyse yerin altı üstünden daha hayırlıdır, demiş.

Bu haberin doğru olduğunu anlayınca bu adam Mekke'ye gitmiş, Kureyş'i müslümanlara karşı tahrîk ederek Bedir'de ölenler için mersiyeler okumuş, onlara ağlamış ve ağlatmış; Medîne'ye döndükten sonra da Müslümanların kızlarına ve karılarına gazeller yazmıştı. Onların ırz ve namuslariyle oynamağa başlamıştı. Arapların en çok kıskandıkları şey ırz meselesi olduğundan, müslümanlardan bazıları, kendi şeref ve namuslariyle oynayan Kâ'bı öldürmek için sözleştiler.

Kâ'b'ın şiirlerine müslümanlar acaba neden bu kadar ehemmiyet vermişlerdi? Çünkü o zaman şiir ve hitabet, bugünün matbuatı mesabesinde siyasi bir rol oynuyordu. Bir şair şiiriyle bir kabileyi ayaklandırır ve harbe sürükleyebilirdi. Diline doladığı şey her tarafa yayılırdı. İşte Kâ'b'ın İslâm düşmanlığı böylece yalnız kendine münhasır kalmıyor, başkalarına da sirayet ediyordu.

Kâ'b Bedir'deki Kureyş ulular için yazdığı bir mersiyede şöyle demektedir:

"Bedir değirmeni nice cengâverleri öğüttü. Bedir vak'ası gibi bir vak'a içindir ki, mâtem tutulur ve göz yaşları dökülür. Orada nice ak yüzlü asîl insanlar, ihtiyaç içinde bulunanları himaye eden yüksek kalpli kişiler ölmüşlerdir."

Bazı rivayetlerde Kâ'b'ın Mekke'ye kırk adamiyle gittiği ve orada Ebû Süfyan'la ittifak yaparak müslümanlardan intikam almak husûsunda Kureyş'i tahrik ettiği kayıtlıdır. Ya'kubî'nin tarihinde nakline göre Kâ'b, Peygamberi öldürmek için bir suikasd bile tertîb etmişti.

İşte bu gibi hareketlerinden dolayı Muhammed b. Mesleme, Kâ'b'dan şüphelenerek onu denemek istedi. Kâ'b'a giderek onunla bir konuşma yaptı ve dedi ki:

– Bu adamın aramıza gelmesi bizim için büyük bir belâ oldu. Onun himayesini üzerimize alarak bütün Arabistanla düşman olduk. Fakat şimdi ondan birşey istediğimiz zaman o bize vermiyor. İhtiyaç içindeyiz. Onun için sana birşey rehin vererek bir istikraz istiyorum.

Kâ'b, fırsat kolluyormuş gibi:

– Evet, dedi. Sizler de Muhammed'den bıkacaksınız. Benden para almak istiyorsan karını rehin olarak ver!

– Buna imkan yok! Çünkü karılarımızın, sizin güzelliğinize mukaavemet ederek bize sadık kalacaklarından emin değiliz.

– O halde, çocuklarınızı rehin bırakınız.

– Bu vaziyet bizi bütün Arapların nazarında küçük düşürür!

– İsterseniz silahlarınızı rehin ediniz!

İşte Kâ'b'ın silahları istemesi, yahûdîlerin suikasdını, müslümanlara hücûm için hazırlandıklarını gösteriyordu. Kâ'b fesatçıların başı idi.

Muhammed b. Mesleme dört arkadaşiyle birlikte Kâ'b'ı bu istikraz bahanesiyle evinden dışarı çıkarıp öldürmüşlerdir. Peygamber'in buna müsaade vermediği muhakkaktır. Fakat o zaman Arabistan'da bu gibi hadiseler oluyordu. Kâ'b da bu cezayı hak etmişti.

Yukarıda işaret edildiği veçhile Yahûdîlerin İslâm aleyhtarlığı günden güne artıyordu. İslâm düşmanlığında Kureyş'i de geçiyorlardı.

Yahûdîler Medîne'nin en zengini idiler. Fâizcilik ve ticaret yaparlardı. Bu hususta Yahûdîler o derece ifrata varmışlardı ki, bir çoklarından karılarını ve çocuklarını rehin alıyorlardı. Ahlâk bakımından yahûdîler pek aşağı bir derecede idiler. Gerçi yahûdîlerle yapılan muahedelerle onların dînî hürriyeti, mal ve can emniyeti temin olunmuştu. Fakat Peygamber ifâ etmekte bulunduğu peygamberlik vazifesi hasebiyle ahlâksızlığı önlemekle mükellef idi. Onun için yahûdîlerin ahlâksızlıklarını açığa vuran âyetler nazil olmakta idi.

Yahûdîlerin de müflrikler gibi ezâ edecekleri müslümanlara bildirilmişti:

ولتسمعن من الذين اوتوا الكتاب...

"Sizden önce kitap verilenlerle müşrik olanlardan çok ezâ duyacaksınız. Eğer katlanır ve sakınırsanız pek iyi olur. Eğer sabreder ve takva gösterirseniz muhakkak ki bu işlerin en değerlisidir."(2)

Yahûdîler müslümanları gördükçe: (size selâm) manasına olan (Selâmü'n-aleyküm) yerine (ölüm size) demek olan (sam aleyküm) derlerdi. Bir defa Hazret-i Âişe yahûdîlerin bu tarzdaki selâmını duyduğu zaman hiddetlenmiş: "Habisler, ölüm size musallat olsun!" cevabını vermişti. Hazret-i Peygamber, onu teskin etmiş, böyle mukabeleden meneylemişti.

Hazret-i Âişe:

– Fakat siz onun ne dediğini duydunuz mu? deyince Hazret-i Peygamber:

---

(2) Âl-i İmran sûresi, âyet: 186

– "Evet, fakat onlara yalnız (aleyküm) demekle iktifa etmiştim cevabını vermişti."

Hazret-i Peygamber, yahûdîlere karşı iyi muamele yapar, bazı Tevrat hükümlerine riayet ederdi. Ehl-i kitabın cenazeleri geçerken ayağa kalkar ve taziyelerde bulunurdu.

Müslümanların iyi niyetlerine rağmen yahûdîler, müslümanların nüfuz ve itibarlarını eksiltmek için çalışıyorlar, müşriklerin müslümanlardan daha fazla hidayet üzere bulunduklarını ileri sürmek küçüklüğünde bulunuyorlardı. Tevhid dinlerinden birinin salikleri olan yahûdîlerin, tevhid sahibi olan müslümanları bırakıp müşriklere tarafdar olmaları ne acı ve hazindir. Bu ayet ona işaret eder:

ويقولون للذين كفروا هئولاء اهدى من الذين آمنوا سبيلا

"Onlar kafirlere: bunlar (müşrikler) iman edenlerden daha fazla hidayet üzeredir, derlerdi." (3)

Yahûdîler müslümanlığın haysiyetini düşürmek için en süflî şeylere baş vururlar, içlerinden bir kısmı birgün müslüman olur, ertesi günü dininden döner, bu sûretle dini oyuncak yapıp herkesi şaşırtmak, müslümanlığı herkesin gözünden düşürmek, şüphe uyandırmak istiyorlardı. Kur'an-ı Kerim buna şöyle işaret etmektedir:

"Ehl-i Kitap'tan bir tâife diğerlerine demişlerdi: İman edenlere inzâl olunan Kur'an'a sabahleyin iman edin, akşam üzeri de Onu inkar edin. Olurki onlar dinlerinden dönerler." (4)

Yine aynı düşüncelerle Yahûdîler Evs ile Hazrec'i birbirine tutuşturmak istiyorlardı. İşte kısaca işaret ettiğimiz bunlar, yahûdîlerin müslümanlara karşı vaziyetini göstermeğe kâfidir. Bilhassa Bedir zaferinden sonra yahûdîlerin vaziyeti büsbütün değişmişti. Yahûdîlerin içinde en cesur olan Benî Kaynuka' müslümanlarla harbe girmek kararında idiler. Onun için müslümanlarla yaptıkları andlaşmayı bozdular. İbn-i Hişam ve Taberî şunu rivayet etmektedirler:

"Benî Kaynuka Resûl-i Ekrem ile yahûdîler arasındaki andlaşmayı bozan ve Bedir ile Uhud arasında müslümanlarla harb edenlerdir." İbn-i Sa'd da:

"Kaynuka, Bedir Muharebesi vuku bulunca tecavüzkârâne hislerini açığa vurdular ve ahidlerini bozdular." demektedir.

---

(3) Nisâ sûresi, âyet: 51

(4) Âl-i İmran sûresi, âyet: 72

İşte bu sırada vukua gelen bir hâdise havayı büsbütün bozdu:

Araplardan bir kadın, Kaynuka çarşısında bir yahûdî kuyumcusuna gelerek birtakım ziynet eşyası almak istemişti. Yahûdîler kadının yüzünü açmasını istiyorlar, onunla eğleniyorlar, kadın yüzü kapalı oturmakta israr ediyordu. Derken yahûdîlerden biri kadının arkasından elbisesinin eteğinin ucunu bir diken ile beline iliştirmiş, kadın ayağa kalktığı zaman mahrem yerleri açılmış ve yahûdîler de bu manzara karşısında gülüşmüşlerdi. Kadın bu hal karşısında feryâd etmiş, oradan geçen müslümanlardan biri kadının imdadına koşarak yahûdî olan kuyumcu ile döğüşmüş ve onu öldürmüştü. Oradaki yahûdîler de müslümanın üzerine üşüşerek onu öldürmüşlerdi. Böylece müslümanlarla Kaynuka yahûdîleri arasında kan dökülmüş oldu. Bu hadiseye sebep olan yahûdîlerdi. Hazret-i Peygamber yahûdîlere müslümanlara eziyet etmekten vaz geçmelerini, bu kadar şımarmamalarını, şayet aradaki andlaşmaya göre hareket etmezlerse, Bedir'de Kureyş'in başına gelenin onların da başına gelebileceğini söylemişti. Yahûdîler Peygamber'in bu ihtariyle de alaya kalkarak:

– Yâ Muhammed, dediler, muharebenin ne olduğunu bilmeyen kimselerle karşılaşmana aldanma. Eğer seninle bir harp yaparsak, o zaman harbin tadını anlarsın!

Yahûdîlerle çarpışmaktan başka çare kalmadığı anlaşılıyordu.

Esâsen yahûdîler aradaki andlaşmayı bozmuşlardı. Bu harp ilanı demekti. Onun için müslümanlar da Kaynuka üzerine yürüdüler. Yahûdîler kalelerine çekildiler, müslümanlar da onları muhasara ettiler. Bu muhasara onbeş gün sürdü. Nihayet yahûdîler teslim oldular. Yahûdîlerin müttefiki olan Abdullah İbn-i Übeyy'in dileği üzerine afvolunmuş ve 300 zırhlı, 400 piyade olmak üzere 700 yahûdî Medîne'den çıkarılarak nefiy edilmişler, evvelâ (Vâdi'l-kurâ) ya gitmişler, bir müddet orada kaldıktan sonra Şam hudûdunda Ezriat tarafına gitmişlerdir. Böylelikle Medîne'den, tehlikelerden biri uzaklaştırılmış oldu.

Bu hadise ikinci hicret yılının şevval ayında idi. Hazret-i Peygamber Kaynuka yahûdîlerini kimsenin burnu kanamadan Medîne'den uzaklaştırmak ile çok büyük siyasi bir uzak görüşlülük göstermiştir. Eğer Kaynuka Medîne'de kalsaydı ileride kim bilir ne kargaşalıklar çıkaracaklar, nâhak yere kan dökülmesine sebep olacaklardı. Sonra bir şehrin âsâyiş ve müdâfaası için ondaki unsurların birbiriyle kaynaşması şarttı. Halbuki yahûdîler fesad unsuru idiler. Yaptıkları her hareket ile müslümanlara ezâ ve zararı hedef tutuyorlardı.

SEVİK GAZVESİ

Benî Kaynuka'nın Medîne'den uzaklaştırılması üzerine Medîne'de hava çok sakinleşmiş, herkes huzur ve rahat içinde yaşamağa başlamıştı. Fakat Bedir harbinin acısiyle kıvranan Ebû Süfyan Mekke'den topladığı 200 kişilik bir süvârî alayı ile Medîne civarına gelerek bu havayı bozdu.

Ebû Süfyan, Muhammed'le harp etmedikçe koku sürünmeyeceğine ve yıkanmayacağına and içmişti. Tertiplediği bu sefer ile Arabistan Yarımadasındakilere, Kureyş'ın döğüşmek kudretini kaybetmediğini, eskisi gibi döğüşebileceğini göstermek istiyordu. Ebû Süfyan, Huyey b. Ahtab'a uğrayarak ondan yardım istemişse de pek kabul yüzü görmemişti. Oradan Nadir yahûdîlerinin reisi olan Sellam'a uğramış, ondan izaz ve ikram görmüştü. Medîne'ye ait birçok sırlar da öğrenmişdi. Ebû Süfyan Medîne'ye üç mil mesafede olan Ureyz denilen mahalle kadar gelmiş, orada tarlasında çalışmakta olan Ensar'dan Sa'd b. Amr'ı ve diğer bir adamı öldürmüş, köye saldırarak birkaç ev yakmış hurmalığı ve saman yığınlarını ateşe vererek dönüp kaçmıştır. Böyle yapmakla, Muhammed'le harp edeceğim diye yapmış olduğu andı yerine getirdiğini zannediyordu.

Hazret-i Peygamber Ebû Süfyan'ın Medîne yakınlarına geldiğini duyunca 80 süvârî, 120 yaya ile onu karşılamağa çıkmış, fakat Ebû Süfyan hiçbir sûretle karşılaşmağa cesâret edemiyerek geri kaçmıştı. Ebû Süfyan askerlerini doyurmak için yanına kavrulmuş un demek olan sevîk almıştı. Kaçarken ağırlık olmasın diye bu un çuvallarını yerlere atıp gitmişlerdi. Müslümanlar Ebû Süfyan'ı karşılamak üzere çıktıklarında bunları yerlere atılmış buldular. Onun için bu gazaya Sevik (Kavut) Gazâsı denilmiştir.

KUREYŞ İNTİKAM SEVDASINDA

Müslümanların kazandıkları zafer haberleri Arabistan Yarımadasının her tarafına yayılıyordu. Uzaktaki kabîleler Medînelilerle Mekkeliler arasında vukua gelen bu hadiselerle o kadar ilgilenmiyorlardı. Kureyş'e karşı duran, Benî Kaynuka'yı şimâle süren, Ebû Süfyan'ı takib eden müslümanların ahvâli, daha ziyade yakındakileri ilgilendiriyordu. Mekke ticaretsiz yaşayamazdı. Sâhil yoluyle Şam'a yaptığı ticaret yolu tehlikede idi. Bu ticaret yolunun geçtiği yerlerdeki kabîleler de bu netîceden müteessir olacaktı. Onun için onlar da kendi durumlarını düşünmek zorunda idiler. Hazret-i Peygamber Gatafan kabîlesinden bir taifenin müslümanlara saldıracaklarını duyunca hemen onlara karşı çıktı. Fakat kimseye rastlaya-

madı. Çünkü müslümanların heybeti etrafa yayılmıştı. Etraftaki çöl Arapları müslümanların karşısına çıkmak cesaretini gösteremiyorlardı.

Kureyş ticaret yolunu değiştirmek zorunda kalmıştı. Sahil yoluyla Şam ticareti tehlikeye düştüğüden bu defa Irak yoluyla Şam ticareti başladı. Safvân b. Ümeyye o yol ile Şam'a bir ticaret kervanı çıkardı. O sırada tesadüfen Mekke'de bulunan bir Medîne'li, Medîne'ye dönünce bu haberi ondan öğrenen müslümanlar, Zeyd b. Hârise'nin kumandasında yüz kişilik bir süvarî kuvveti çıkararak yolu kesmeğe gönderdiler ve Necid'de bir su başında Karde denilen yerde kervana yetişerek baskın yaptılar. Kureyş'i yine rahatsız ettiler.

Kureyş hem Bedr'in intikamını almak, hem de ticaret yolunu açmak için hazırlanıyordu. Uhud harbi bunun neticesidir.

———— oOo————

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

UHUD HARBİ
(Hicret'in 3. Yılı)

KUREYŞ'İN, BEDİR'İN İNTİKAMINI ALMAK İÇİN HAZIRLANMASI

Bedir harbinde yediği ağır darbeden izzeti nefsi yaralanmış olan Kureyş, Ebû Süfyan'ın kumandasında çıkardığı küçük bir sefer koluyla yani Sevîk Gazasiyle intikam alıp yanan kin ateşini bir türlü söndürememişti. Irak yoliyle Safvân İbn-i Ümeyye başkanlığında Şam'a gönderdiği ticaret kervanının Zeyd b. Hârise tarafından Necid'de baskına uğraması, Kureyş'in zaten yanmakta olan kin ve intikam ateşini büsbütün şiddetlendirmişti. Ebû Süfyan'ın Şam'dan getirdiği kervan malları Dârü'n-nedve'de duruyordu. Bedir felaketi sebebiyle onun hesabı hala görülmemişti.

Cübeyr b. Mut'im, Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebû Cehl, Hâris b. Hişam, Huveytıb b. Abdü'l-Uzzâ ve diğerleri, Kureyş'in başkanlığı makamına geçmiş olan Ebû Süfyan'a dediler ki: "Muhammed bizim ulularımızı öldürerek bizi mahvetti. Artık intikam almak zamanı geldi. Kervanın sermayesini sahiplerine verelim, kalan kâr ile müslümanlara karşı bir harp açalım."

Kureyş'in bu teklifi derhal kabul edildi. Kervanın kârı 50.000 dinar idi. Bunun yirmi beş bini derhal civar kabîlelerden asker toplamak için tahsis olundu. Müşrikler, Bedir harbinde pek mühimsemedikleri müslümanlardan boylarının ölçüsünü tam olarak aldıklarından bu defaki seferde daha büyük bir kuvvet hazırlamağa karar verdiler. Bu maksadın tahakkuku için herkesi tahrik edip gayrete getirerek asker toplama yolunu tuttular. Şairlerini, hatiplerini propaganda için kabileler arasına saldılar. Kureyş'in meşhur şairi Ebû Azze de kabileler arasında dolaşarak Arapları müslümanların aleyhine tah-

rik ediyordu. Bu şair, hatırlarsınız ki, Bedir'de esir düşmüştü. Kurtuluş akçası verecek parası olmadığından, müslümanların aleyhinde bulunmamağa söz verdiğinden, bedelsiz serbest bırakılmıştı. Verdiği sözü ayaklar altına alarak, şimdi bütün Arapları müslümanların aleyhine kışkırtmak için kabîle kabîle dolaşıyordu. İşte müslümanların ona muamelesi ve işte onun yaptıkları!

Arap kabîlelerini bu defa müslümanlara karşı tahrik etmek pek güç olmadı. Çünkü kabilelerin çoğu Kureyş'in ticaret kervanlariyle ilgilenirdi. Kervan gelip geçerken onlar da faydalanırdı. Bu sebeple onlar da Kureyş'e katıldılar. Benî Mustalık ve diğer kabilelerden 2.000 asker toplandı. Buna Mekkeliler de katılınca üç bin kişilik bir ordu kuruldu. Orduda 700 zırhlı süvarî, 200 at, 3000 deve vardı.

KADINLARIN ORDUYLA BİRLİKTE ÇIKMASI

Başta Ebû Süfyan'ın karısı Hind olmak üzere kadınlar orduyla gitmek istiyorlardı. Kureyş bu meseleyi münakaşa etti. Bazıları gitmelerine taraftardı. Onlar:

"Kadınlar, düşmana karşı bizim kinimizi tutuştururlar, bize Bedir ölülerini hatırlatırlar, biz de ölesiye döğüşürüz. Ya öcümüzü alırız veya bu uğurda ölür gideriz." derlerdi. Bazıları da kadınların askerle gitmelerine razı değildiler. Bunlar:

"Kadınlarımızı yola çıkarmak doğru değildir. Bunda tehlike vardır. Ric'at edersek kadınlarımız rezil ve rüsvay olurlar, şerefsizliğe maruz kalırlar." diyorlardı.

Onlar böyle konuşurken Ebû Süfyan'ın karısı Utbe kızı Hind haykırdı:

– Siz Bedir'de teslim olup karılarınızın yanına döndünüz! Evet, biz çıkacağız! Ve harpte bulunacağız! Bizi kimse çeviremez!

Hind'in dediği gibi kadınlar orduyla birlikte çıktılar. Bunlar onbeş kadındı. Çoğu, evlatlarını öldürenlerin kanını içmeğe and içmişlerdi. Bunların arasında başta Hind olmak üzere, Ebû Cehl'in oğlu İkrime'nin karısı Ümmü Hakim, Haris b. Hişam'ın karısı ve Halid b. Velid'in kızkardeşi Fatıma, Safvan b. Ümeyye'nin karısı ve Mes'ûd-ı Sakafî'nin kızı Berze, Amr b. Âs'ın karısı Rita kocalariyle birlikte idiler. Mus'ab b. Umeyr'in anası Hannas da oğlu Ebû Azîz ile beraber idi. Kadınlar def çalarak, şarkı söyliyerek gidiyorlardı.

Mezar Eşmek İsteyenler: Kureyş ordusu Mekke'den hareket edip Medîne istikametinde ilerliyordu. Ebvâ köyünden geçerken bazı çılgınlar,

kin ve ihtirasın en adîliğine kendilerini kaptırarak Hazret-i Peygamber'in Validesi Âmine'nin mezarını eşmeği, kemiklerini çıkarmağı akıllarına koydular. Eğer Kureyş ululları, Araplar arasında kötü bir âdetin ihdasından korkarak men etmeselerdi, çılgınlar bu çirkin harekette bulunacaklar, sırtlanlar gibi mezardan ölüleri çıkaracaklardı. Kureyş büyükleri:

"Böyle birşeye meydan vermeyelim kötü bir âdet türemiş olur, sonra Bekr oğulları da, Huzaa oğulları da bize karşı aynı şeyi yapmağa kalkışırlar; mezarları kazarak ölülerimizin kemiklerini berbad ederler!" dediler. Sırf bu endişe ile Peygamber'in validesinin mezarına dokunmadılar. Yoksa bu ordunun saldırışı mezardakileri bile rahat bırakmıyacaktı.

Abbâs'ın Mektubu: Hazret-i Peygamber'in Amcası Abbâs henüz müslüman olmamakla beraber Peygamber'e büyük bir sevgi ile bağlı idi. Bu sevgisini Akabe biatında göstermişti. O zaman Evs ve Hazreçlilere:

"Eğer Muhammed'i evladınız gibi korumayacaksanız daha şimdiden söyleyin ve onu bırakın. Biz şimdiye kadar olduğu gibi şimdiden sonra da onu koruruz." demişti.

Bedir harbinde Abbas esir düşünce iyi muamele görmüştü. Hazret-i Muhammed'i seviyordu. Ona kıyamıyordu. Kureyş'in Medîne üzerine yürüdüğünden onu haberdar etmek için, Medîne'ye üç günde varmasını temin ettiği bir adamla Hazret-i Peygamber'e bir mektup gönderdi. Mektubunda Kureyş ordusu ve hazırlığı hakkında bilgi veriyordu. Gıfarlı adam Abbas'ın mektubunu hamil olarak Mekke ile Medîne arasındaki mesafeyi üç günde aldı, tepelerden aştı, vadilerden uçtu, mektubu yerine iletti.

Hazret-i Peygamber mektubu alınca yanında bulunan Ubey b. Kâ'b'a okuttu ve bu haberi gizli tutmasını tenbih etti. Derhal Sa'd b. Rebî'nin evine koşarak Abbas'ın mektubunu ona gösterdi ve ona da bu haberi gizli tutmasını söyledi. Çünkü tedbir almadan ahalîyi telaşa vermek kuvve-i maneviyyeyi kırar, zarar getirir. Fakat Sa'd'ın karısı evde olduğundan bu konuşmaları duydu böylece bu haber sır olmaktan çıktı, derhal yayıldı.

Hazret-i Peygamber düşman hakkında malumat edinmek için Enes ve Mûnis namında iki keşşaf yolladı. Bunlar Kureyş ordusunun Medîne civarına yaklaştıkları, düşman atlarının ve develerinin Medîne çayırlarında ve tarlalarında yayılmakta oldukları haberini getirdiler. Bunun üzerine Peygamber düşmanın sayısını öğrenmek, onun hakkında daha esaslı bilgi edinmek üzere Hubab b. Münzir'i gönderdi. Hubab'ın getirdiği haber, Abbas'ın yazdıklarının hepsinin doğru olduğunu gösteriyordu. Ansızın böyle muazzam bir ordu karşısında kalınca herkesi hayret aldı. Ânî bir baskına

uğramamak için mühim noktalara nöbetçiler dikildi. O gece bütün Medîne korkulu bir gece geçirdi. Medîne'nin ileri gelenleri ellerinde silah mescidin önünde beklediler.

Ashabla Müşâvere: Sabah olunca Hazret-i Peygamber bir harp meclisi toplayarak buna Muhacir'lerin, Ensar'ın ileri gelenleri iştirak etmiş hatta münafıkların başları bile davet olunmuştur.

İleri sürülen ilk fikir, şehrin içerden müdafaası idi. Şöyle ki: Kadınlar ve çocuklar müstahkem yerlere yerleştirilir. Medîne'nin kapıları kapanır, böylece şehir dahilinde beklenir. Düşman şehre hücum edecek olursa içerden müdafaa olunur. Ashab'ın büyüklerinin fikri bu idi. Münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey de bu fikirde idi ve bunda samimi idi. Şöyle diyordu:

"Yâ Resûlallah, şehri içerden müdafaa edelim, düşman şehre yaklaşırsa kadınlarımız taş atar, biz de kılıçlarımızla vuruşuruz, bizim şehrimiz bir kale gibidir. Hiç bir düşman ona girmiş değildir. Bize taarruz eden düşmanı her vakit biz vurmuşuzdur. Bilakis dışarı çıktığımızda da mağlup olmuşuzdur. Yâ Resûlallah bu defa da aynı şekilde hareket edelim. Çünkü ben bu müdafaa tarzını atalarımdan öğrendim, milletimin görgülülerinden duydum."

Filvâki bu tarzda tedafüî hareket muvafık idi. Medîne'nin her tarafı binalar ve duvarlarla çevrilmiş, geçit yerleri istihkamlar ile seddedilmiş olduğundan bir kale halinde idi. Eğer bir müddet Medîne içinde sebat olunsa, Kureyş dışarda karargah kurup müslümanların çıkmasını bekler, böyle beklerken kabilelerden toplanan çöl Araplarına bezginlik gelir, bir haylisi savuşup giderlerdi. Böylelikle düşman kuvvetleri biraz azalabilirdi. Nasıl ki, Ahzab harbinde böyle olacaktır.

Fakat Bedir harbinde bulunmayan gençler, delikanlı yiğitler:

Biz Allah'tan bugünü beklerdik! çıkar, düşmanla göğüs göğüse döğüşürüz. Eğer dışarı çıkmazsak, düşman bizim korkaklığımıza hükmeder, hepten şımararak: Müslümanlar Medîne içine sinip karşımıza çıkamadılar, dedirtmeyiz, dediler.

Hissiyatı okşayan bu kahramanca sözler, halkı heyecana getirdi ve Medîne dışına çıkmağa karar verildi. Hazret-i Peygamber'in şahsî fikri, Ashab'ın ululari gibi Medîne içinde müdafaa yapmaktı. Çünkü düşman kalabalıktı. Kendileri böyle bir harp için hazırlıklı değildiler. Hazret-i Muhammed'i harpçi gösterip kılıç kuvvetiyle iş gördü diyenler, bu harbin de nasıl koptuğuna bir baksınlar. Kureyş koca bir ordu topluyor, Medîne'nin dibine geliyor da onlar bunu Abbas'ın mektubiyle haber alıyorlar. Kendileri böyle

bir harbi akıllarından bile geçirmiyorlardı. Fakat düşman işte gelip dayanmıştı. İster istemez müdafaa edeceklerdi. Hakikat böyle iken Brockelman nasıl oluyor da (Mukaddes harp tahrikçisi [1] demek insafsızlığında bulunuyor?

Hazret-i Peygamber kendisi şehir dışına çıkmak taraftarı olmadığı halde ekseriyetin kararını kabul ederek dışarı çıktı. Çünkü vahiy olmayan hususlarda Ashabiyle istişare yapar, ekseriyetin fikrine uyardı. Günlerden Cuma idi. Cuma namazını mescidde kıldıktan sonra hareket emrini verdi. Cihad'ın faziletlerinden bahsetti. Sabır ve sebat ederseniz bu defa da zafer sizindir, dedi. Hazret-i Ebû Bekr ve Ömer'le evine girdi, Ona zırhını getirdiler... Kılıcını kuşandı.

O böyle hazırlanırken Sa'd b. Muaz, Medîne dışına çıkmak taraftarı olanlara: Resûlullahı arzusu hilafına çıkmağa mecbur bıraktınız. Gidin ondan af dileyin, biz senin emrine razıyız, deyin! dedi. Hazret-i Peygamber zırhını giymiş olduğu halde görününce yanına koştular:

– Yâ Resûlallah, biz sana muhalefet ettik, sen nasıl murad edersen öyle yap, dediler. Hazret-i Peygamber de onlara:

– "Bir Peygamber zırhını giydikten sonra çıkaramaz!" cevabını verdi. Sonra da: "Ben ne emredersem ona tabi olun, zafer bizimdir!" dedi.

Bu sözlerde iki mühim hakikat vardır: Meşveret esası, nizam ve disiplin prensibi. Bir hususta meşveret yapılıp ekseriyetle karar verildikten sonra ondan dönmek olmaz. Ekseriyetin kararına itaat lazımdır. Bu kararın tenfizine memur olan kimse onu harfi harfine tatbik etmeli ve onun sözünün dışına çıkmamalı. Emre ve nizama uymalı. İşte iki mühim ders birden veriliyor. Bilhassa askerlikte kumandanın emrine itaat birinci şarttır.

Medîne'den Yürüyüş: Kureyş daha çarşamba günü Medîne'ye yaklaşmış ve Uhud Dağında karargahını kurmuştu. Müslümanlar Cuma günü Cuma namazından sonra çıkıp Uhud istikametinde hareket ettiler. Müslümanların sayısı bin kişi idi. Uhud ile Medîne arasındaki mesafe bir saat kadardır. O gün oraya varmayıp yarı yolda Şeyheyn denilen mevki'de gecelediler. Münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey, Medîne dışına çıkmamak hususundaki reyi kabul edilmediğinden 300 kadar olan adamiyle geri döndü. Böylece müslüman ordusu 700 neferden ibaret kaldı. Bunların da ancak yüzü zırhlı idi. Aralarında yaşları küçük olanlar da vardı. Medîne dışında ordusunu gözden geçirirken Hazret-i Peygamber onları da geri çevirdi.

---

(1) Bak: İslâm Milletleri ve Devletleri Tarihi, N. Çağatay tercemesi, S. 23. 1954, Ankara.

Orduların Tertibi: Cumartesi sabahı islâm ordusu Uhud dağına vardı. Arkalarını Uhud dağına vererek Medîne'ye karşı saf olup durdu. Müşrikler de karşıdaki çorak yere saf olmuşlardı. Peygamberimiz sancağı Mus'ab b. Umeyr'e verdi. Zübeyr b. Avvâm'ı zırhlı kuvvetlerin başına geçirdi, zırhsız askerlere de Hazret-i Hamza'yı kumandan yaptı. Düşmanın cephe gerisinden tecavüzde bulunmasını önlemek için ordunun sol tarafındaki dağın vadisini beklemek üzere Abdullah b. Cübeyr elli neferle vadinin ağzında bırakıldı. Hazret-i Peygamber bunlara:

– "Düşman gerek galip gelsin, gerekse mağlûp olsun, benden emir gelmedikçe buradan katiyyen ayrılmayacaksınız. Biz, ister düşman içine dalalım, ister kırılalım, siz burada duracaksınız. Yalnız düşman süvarisi gelirse atlarına ok atın. Çünkü at, ok yedi mi, ilerlemez!" diye sıkı sıkı tenbihatta bulundu.

Kureyş, Bedir vak'asında başına gelenlerden gözünü açmış olduğundan, bu defa askerlerini gayet muntazam bir şekilde tertib etti: Ordunun sağ kanadında, Halid b. Velid; sol kolunda Ebû Cehl'in oğul Ikrime; süvarilerin başında Safvan İbn-i Ümeyye; okçuların başında Abdullah İbn-i Ebî Rebîa bulunuyordu. Bayrağı Abdü'l-Uzzâ Talha taşıyordu.

Kureyş kadınları: Kureyş ordusiyle beraber gelmiş olan Kureyş kadınları ellerindeki defleri çalarak saflar arasında dolaşıyorlar, harp neşideleri söylüyorlar, Bedir'de maktul düşenler hakkındaki şiirleri tekrarlayarak askerlere cesaret ve kuvvet vermeğe çalışıyorlardı.

Başlarında Ebû Süfyan'ın karısı Hind'in bulunduğu bu kadın grubu bir ağızdan şarkılar okuyorlardı:

"Biz sabah yıldızlarının kızlarıyız. Yumuşak kadifeler döşer, güzel halılar üzerinde yürürüz. İleri atılırsanız sizi derâguş ederiz; yok, geri dönerseniz sizin yüzünüze bakmaz, sizden ayrılırız." (2)

"Haydin Abdü'd-dâr oğulları, haydin arka hâmileri, Vurun, keskin kılıçlarla vurun!..." (3)

Böyle şarkılarla askeri teşvik ederlerdi.

---

(2) نحن بنات طارق   نمشى على النمارق
ان تقلبوا نعانق   ونفرش النمارق
او تدبروا نفارق   فراق غير وامق

(3) ويهًا بنى عبد الدار   ويهًا حماة الأدبا
ضربًا بكل بتار

DÖĞÜŞ BAŞLARKEN

İki taraf döğüşmeye hazırlanmışlardı. Harp şu suretle başladı: Evvela müslümanların Medîne'ye hicreti üzerine Mekke'ye gitmiş olan ve Peygamber tarafından kendisine fâsık nâmı verilen Ebû Âmir on beş adamıyla ortaya çıkmıştı. Kendisi, kabilesi olan Evslilere hitab edince, onların hepsinin Muhammed'in yanından ayrılıp Kureyş ordusuna geçeceklerini söyler. Medîne'liler arasındaki i'tibarından bahseder ve Kureyş'i buna kandırırdı. Meydana çıkar çıkmaz:

– Ey Evsliler, Ey Ensar! Beni tanıyor musunuz? Ben Ebû Âmirim! diye haykırdı. Evsliler onun bu sözüne:

– Kahrolasın, ey fâsık! diye cevap verdiler.

Bunun arkasından Kureyş'in sancaktarı olan Talha ileri çıkarak:

– Ey müslümanlar, içinizde beni öldürecek Cehennem'e gönderecek, yahut benim elimle ölüm şerbetini içerek Cennet'e girecek bir kimse yok mu? demiş ve Hazret-i Ali hemen bir şahin gibi ileri atılarak:

– Evet ben hazırım! Cevabını vermiş ve bir hamlede Talha'yı yere sermişti. Bunun üzerine Talha'nın kardeşi Osman Kureyş'in bayrağını almıştı. Ona karşı da Hazret-i Hamza çıkmış, o da kardeşinin akıbetine uğramıştı. Bundan sonra harp umûmîleşmiş, saflar birbirine girmiş, şiddetli bir çarpışma başlamıştı. Hazret-i Ali, Hamza ve Ebû Dücâne gibi islâm yiğitleri bu harpte akıllara durgunluk verecek kahramanlıklar göstermişler, ebediyyen söylenecek destanlar yaratmışlardır.

Hazret-i Peygamber'in bir kılıcı vardı. Üzerinde şu beyt yazılı idi:

"Korkaklıkta ar ve zillet, ileri atılmakta şeref ve izzet vardır."

"Kişi korkaklık ile kaderden kurtulamaz." (4)

Kılıcı eline alarak:

– "Bu kılıcın kim hakkını verirse, ona vereceğim" dedi Ebû Dücâne:

– Onun hakkı nedir, yâ Resûlallah? dedi. O da:

– "Eğrilip bükülünceye kadar düşmana sallamaktır!" dedi. Ebû Dücâne, bu şartla kılıcı aldı ve bir ölüm fırtınası gibi düşman üzerine saldırdı. Karşısında düşman safları âdeta eriyordu. Bir aralık safların arasında birinin

---

(4) سفى الجبن عار وفى الاقدام مكرمة
والمرأ بالجبن لا ينجو من القدر

herkesi ileri, harbe doğru itip kaktığını gördü. Kılıcını savurarak onun üzerine saldırınca bir kadın feryadı koptu. Baktı ki, bu Ebû Süfyan'ın karısı Hind'dir. Peygamber'in kılıcını böyle bir kadın kaniyle bulaştırmak benim için şerefsizliktir, dedi. Ve vurmadan geri döndü.

Kureyş öc alma hırsiyle yanıp tutuştuğundan şiddetle muharebe ediyordu. Müslümanlar ise kendilerini müdafaa için harbe girmişlerdi. Düşman gelip yurdlarına saldırmıştı Kureyş onların hem dinine ve hem de yurduna düşmandı. Müslümanlar bu iki mukaddes şeyi müdafaa için canlarını feda ederek döğüşüyorlardı.

Müslümanların içinde Hazret-i Hamza pek kahraman bir cengâverdi. Bedirde Hind'in babası ve Cübeyr b. Mut'im'in dayısı olan Utbe'yi öldürmüştü. Bundan dolayı Hind Cübeyr'in kölesi olan (Vahşî) namındaki köleye Hamza'yı öldürdüğü takdirde birçok mükâfat va'detmişti. Efendisi olan Cübeyr de onu azad edeceğini söylemişti. Vahşi, Habeş usulü, mızrak atmakta çok mahir idi. Hedefe isabet ettirirdi. Kendisine va'dedilen müfakatı almak ve azadlığa kavuşmak için bir yere siperlenerek Hazret-i Hamza'yı gözetmeğe başladı. Hamza saflar arasında kahramanca döğüşüyor, iki eliyle tuttuğu kocaman kılıcı sallıyordu. Köle Vahşi, tam sırasına getirerek gizlendiği yerden mızrağını attı, mızrak Hamza'nın karnına isabet etti ve bunun te'siriyle Hamza şehit düştü.

Kureyş'in alemdarları birer birer düşüyor, fakat bayrak yere düşmüyordu. Biri vurulunca diğeri bayrağı kapıyordu. O gün Kureyş'in bayrağı Abdüddâr oğullarında idi. Bayrak dokuz kişiden elden ele geçti. Hepsi maktul düştü. En sonunda bayrağı taşımak sırası Abdüddâr kölelerinden (Savâb) ismindeki adama gelmişti. Savâb bayrağı almış, elinde tutuyordu. Medîne kadınlarının ta'rizinden korktuğu için müslümanlarla birlikte harbe gelen ve o gün hakîkaten büyük yararlıklar gösteren Kuzman, bayraktarın kolunu kesen bir darbe indirmiş bu suretle bayrak yere düşmüş, fakat Savâb millî bayrağın toprağa düşmesine tahammül edemiyerek o da onun üzerine atılmış, bayrağı toplayıp bağrına basmış ve ölünceye kadar bu vazifeyi ifâ etmişti.

Müşriklerin tarafında harp eden Ebû Âmir'in oğlu Hanzale müslümanların tarafında idi. Abdullah İbn-i Übeyy'in kızkardeşi Cemile ile yeni evlenmişti. Henüz bir gecelik güveyi idi. Babası müşrik, kayınbiraderi münafıkların reisi olduğu halde o din uğrunda canını feda eden bir yiğit, çok samimi bir müslüman idi. Babasının, müşriklerin arasında bulunmasına çok canı sıkılıyordu. Peygamber'e müracaat ederek: İslâmiyet davası uğrunda babasının da kanını dökmeğe hazır olduğunu söylemiş, âlemlere

rahmet olan Peygamberimiz, onu bu hareketten menetmişti. Bedir'de de oğlu Abdurrahman'a karşı çıkmak isteyen Ebû Bekr'i bundan vaz geçirmişti. Harp içinde bile insanlık kaaidelerine riâyet edebilmek ne büyüklüktür. Hanzale Kureyş'in kumandanı Ebû Süfyan'a bir hamle yapmışsa da, muvaffak olamamış kendisi şehit düşmüştür.

Harp müslümanların lehinde gelişiyordu. Müteaddit sancaktarların birbiri ardınca maktul düşmeleri, Hazret-i Ali ve Ebû Dücâne gibi kahramanlık hârikalarının kırıp ezen saldırışları düşman saflarını yerinden oynatmıştı. Düşman askerlerini şarkılariyle tahrik ve teşvîk eden kadınlar bile şaşırmışlar, bir tarafa çekilmişlerdi. Az kaldı, esir düşeceklerdi. Dağ yolunu tutmuşlardı.

Çarpışmanın daha ilk saatlerinde Müslümanların böyle bir zafer kazanmaları hakîkaten bir mu'cizedir. Bazıları bunu Hazret-i Muhammed'in, askerleri tertibindeki meharete atfediyorlar. Hakikaten islâm ordusunda düşman süvarisine mukaabil süvarî yokken Peygamberimiz askerlerini öyle tertip etti ki, süvarî hücûm edebilecek, yalnız sol kolda bir mevki kaldı. Onu da okçularla kapattı. Ve onlara: "Ne olursa olsun buradan ayrılmayın." diye sıkı sıkı tenbih etti. Ve bu sayede zafer kazanıldı. Bu doğru. Fakat bu okçuları da vadî ağzında bıraktıktan sonra hücûm için 600 asker kalmıştı. Kureyş odusu 3000 kişi olduğuna göre, beş misli fazla idi. Ve hazırlıklı da idi. Bu şartlar içinde bu neticeyi almak, düşmanı bozmak, kumandanlık meharetinden daha büyük bir kuvvet ister. O da imân kuvvetidir. Hak üzere olduğuna iman etikten sonra hiç bir maddi kuvvet onu sarsamaz. Asıl yenilmez kuvvet kaynağı, akide ve imân kuvvetidir. Allah'ın nusratıdır.

FAKAT DÜNYÂLIK SEVDÂSINA DÜŞÜNCE...

Düşman artık hezimete uğramıştı. Fakat iş bitmiş değildi. Burada bir gaflete düşen müslamanlardan bazıları düşmanı takip edecekleri yerde ganimet toplamağa kalkıştılar. Dünyâlık sevdâsına düştüler. Asıl felaketin büyüğü şu oldu. Hazret-i Peygamber'in (Asla yerinizden ayrılmayın.) diye tenbih ettiği okçular, müslümanların ganimet toplamakla meşgûl olduklarını görünce, onlar da: Düşman nasıl olsa bozguna uğradı, bizim burada beklememize lüzum kalmadı, diyerek onlar da ganîmet toplamak peşine düştüler, başları olan Abdullah İbn-i Cübeyr onlara Resûllah'ın emrini hatırlattı ise de dinlemediler, yerlerini terkedip gittiler. Abbudlah İbn-i Cübeyr'in yanında on nefer bile kalmadı.

Öte taraftan okçuların yerlerini terkettiklerini gören Kureyş ordusunun

süvarî kolu kumandanı Halid b. Velid, harp tekniğinde zekasını kullanmakta mâhir olduğundan bu fırsattan faydalanarak oraya hücum etti. Abdullah b. Cübeyr'in ve yanında kalan birkaç sadık arkadaşının müthiş mukavemetiyle karşılaştıysa da koca bir süvarî ordusuna beş altı kişinin dayanması imkansızdı. Hepsi birer birer şehit düştüler. Müslamanlar ganîmet toplamağa daldıklarından ric'at hattında cereyan eden bu çarpışmadan, bu hücumdan habersizdiler. Kimsenin başını çevirip o tarafa bakmak aklına gelmemişti.

EN BUHRANLI ANLAR

Halid oradaki işini bitirdikten sonra ganîmetle meşgul olan müslümanların üzerine anî bir hücum yaptı. Bunu gören Kureyş ordusu geri dönüp müslümanlara tekrar saldırdılar. Böylelikle önden ve arkadan yapılan iki hücum arasında kalan müslümanlar neye uğradıklarını anlayamadılar. Ganimet toplamakla meşgul olduklarından bir kısmı, elinden silahını da bırakmıştı. Tekrar silaha sarılıp döğüşmeye başladılar. Fakat harp çenberi onların aleyhine dönmüştü. Saflar bozulmuş ve dağılmıştı. Az evvel iman ve akîde uğrunda döğüşen müslümanlar, şimdi canlarını kurtarmak kaygusuna düşmüşlerdi. Az evvel bir kumandaya tabi olarak muntazam saflar halinde düşmana saldırıp onu mağlup edenler, şimdi başı bozuk bir halde döğüşüyorlardı. İşler o kadar karışmıştı ki, bir müslüman, farkına varmadan müslüman kardeşini öldürüyordu. Bu sırada Kureyş'ten Abdullah İbn-i Kamiye, müslümanlardan Mus'ab İbn-i Umeyr'i şehid etmişti. Zırh içinde olduğundan onu Peygambere benzetmişti. Ve Muhammed'i öldürdüm, demişti. Bunun üzerine bu şâyia müslümanlar arasında yayıldı ve müslümanların şaşkınlığı büsbütün arttı. Ye'se düştüler, ümitsiz bir surette çarpışıyorlar, ne yaptıklarını bilmiyorlardı. Vaziyet öyle karışmıştı ki, birbirlerini öldürenler olmuştu. Huzeyfe'nin babası bir müslüman eliyle yere yuvarlanmıştı. Halbuki öte taraftan Huzeyfe, babası Yemân'ı bağıra bağıra gösteriyordu.

Bu kargaşalık esnasında Hazret-i Peygamber'in etrafında on kişi kalmıştı. Müslümanların çoğu, Onun nerede olduğunu bilmiyor, ye's içinde şaşırmış duruyordu. En samimi müslümanlar bile kendilerini ümitsizliğe kaptırmıştı. Onlar Peygamber'in ne olduğunu düşünüyorlar, Onu arıyorlardı. Hazret-i Ali'nin kılıcı bir şimşek gibi havaya kalkarak parlıyor, düşmanları yere seriyor ve kendine yol açarak Peygamber'i arıyordu. Enes'in amcası İbn-i Nadr düşman safını delerek bir taraftan öte tarafa geçmiş, Hazret-i Ömer'in, bu en celâdetli müslümanın, silahı yerde durduğu halde ye's içinde olduğunu görmüş, ona:

"Ne yapıyorsun Ömer?" demiş. O da:

"Ne yapayım, artık döğüşüpte ne olacak, Resûlullah şehid olmuş!" demişti. Buna karşı o da:

"Peygamber öldüyse biz neye yaşayalım, niçin canımızı esirgeyelim?" cevabını vermiş ve döğüşmeye başlamıştı.

Müslümanlar düşmanla hem döğüşüyorlar, hem de Peygamber'i arıyorlardı. Onu ilk bulan Kâ'b İbn-i Mâlik olmuştur. Peygamber'in miğferi başında bulunduğundan ancak gözleri görülüyordu. Kâ'b Peygamber'i görünce:

– Ey müslümanlar, Resûlullah burada, diye bağırmış ve bunu duyan müslümanlar o tarafa koşarak Peygamber'in etrafını almışlardı. Fakat bu münasebetle müşrikler de Peygamber'in nerede bulunduğunu öğrenmişler, bütün hamlelerini o tarafa tevcih etmişlerdi. Müşriklerden her biri Peygamber'in kaniyle elini bulamağı öğünülecek birşey sayıyorlar, bütün kuvvetleriyle Ona saldırıyorlardı. Hazret-i Ali ile arkadaşları, göğüslerini siper yaparak bu hücumları püskürtüyorlardı. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın kardeşi olan ve müşrikler arasında bulunan Utbe İbn-i Ebî Vakkas attığı bir taşla Peygamber'in dudağını yarmıştı. Yine Kureyş'in cengaverlerinden olan Abdullah b. Kamiye de etrafındakileri dağıta dağıta Peygamber'in yanına sokulmuş ve bir kılıç darbesiyle onun mübarek yüzünü yaralamıştı.

Darbe o kadar şiddetli idi ki miğferini ikiye bölmüş, halkaları yanağına batmıştı. Peygamber'in bulunduğu yerde kılıçlar şakırdıyor, oklar sağnak sağnak yağıyordu. Bunun üzerine Ashab Peygamber'in etrafında bir daire teşkil etmişlerdi. Ebû Dücâne vücudunu kalkan ederek Peygamber'i koruyordu. Etrafa yağan oklar Peygamber'e isabet etmiyordu. Düşman, onun canına kasdedip her taraftan, âlemlere rahmet olan büyük Peygamberimize oklar atarken onun mübarek lisanından şu dua ve niyaz göklere yükseliyordu:

"Yâ Rab! Kavmimi affet. Çünkü onlar ne yaptıklarını bilmiyorlar." İnsanlık tarihinde acaba başka böyle bir hadise var mıdır?

O gün Ebû Talha, bu sıkıntılı anlarda Peygamber'in yanından hiç ayrılmamış, kendi kalkaniyle onun yüzünü muhafaza etmiştir. Peygamberimiz harp sahasına bakmak istedikçe:

– Aman, başınızı kaldırmayınız olmaya bir ok isabet eder, derdi. Sa'd b. Ebî Vakkas, Peygamber'in yanına durmuş, boyuna ok atıyordu.

Peygamberimiz ona kendi oklarını kendi eliyle vererek:

– "Bunları da at!" diyordu.

KADINLAR VAZİFE BAŞINDA

Ümmü Umâre diye anılan Nesîbe kadın, bazı İslâm kadınlariyle birlikte orduda bulunuyordu. Harp sabahı eline su tulumunu almış, askerlere su dağıtıyordu. Müslüman mücahitleri iki taraftan gelen hücum arasında kalıp şaşırınca ve arkasından hezimet de başlayınca elindeki su tulumunu bırakmış, onun yerine bir kılıç almış, ve Peygamberimize yapılan hücumları karşılamağa başlamıştı. Düşman ilerledikçe bu cesur kadın oklariyle ve kılıcıyle mukavemet ediyordu. Hücum edenlerden birini atından düşürmüştü.

Hazret-i Peygamber yanında bulunanlarla birlikte düşmanın hücumundan kurtulmak için bir tepeye çıkmışlardı. Ebû Süfyan müslümanların oraya çıktıklarını görünce o da askerleriyle onları takibetmişse de Hazret-i Ömer ve diğer Ashab'ın ok yağmuru altında geri çekilmek zorunda kalmıştır.

Hazret-i Peygamber'in öldüğü şayiası duyulduğu zaman onun sadık muhibleri büyük bir endişe duymuşlar ve harp sahnesine koşmuşlardı. Hazret-i Fatıma da harp sahnesine geldiği zaman, Peygamber'in yüzü hala kanıyordu. Hazret-i Ali, kalkaniyle biraz su getirmiş, Fatıma da sevgili babasının yarasını yıkamış, fakat kan akmakta devam ettiğinden bir bez parçasını yakarak küllerini yaraya koymuş ve bu sûretle kan durmuştu.

* * *

Kureyş kadınları bu harpte insanlığa yakışmıyacak vahşîce hareketlerde bulunmuşlar; ölülere tecavüzle şehit düşen müslümanların burunlarını ve kulaklarını kesmişlerdir. Ebû Süfyan'ın karısı Hind, ölülerin bu azalarından bir dizi yaparak boynuna takmıştı. Hind, bundan daha kötüsünü yapmış, şehitlerin ulusu "Seyyidü'ş-şühedâ Hamza'nın karnını deşerek ciğerini koparmış ve onu yemek istemiş, ağzında çiğnemişsede yutamamıştı. Müverrihler ona "İnsan ciğeri yiyen kadın!" derler. Uhud Harbine islâm kadınları da iştirak etmişti, fakat onlar gazilere su dağıtıyorlardı.

BİR SESLENME

Ebû Süfyan, Uhud eteğinde Peygamberimizin çıktığı tepenin karşısında bir tepeye çıkmıştı. "Muhammed içinizde midir?" diye bağırdı. Cevap veren olmadı. "Ebû Bekr orada mı?" diye sordu, cevap alamadı, "Ömer aranızda mı?" diye haykırdı. Yine cevap alamayınca: "Demek bunların hepsi ölmüş!" dedi. Bunun üzerine Hazret-i Ömer:

– Bunların hepsi de buradadır, ey Allah'ın düşmanı! dedi. Buna karşı Ebû Süfyan:

– Yüksel Hübel! dedi. Peygamberimiz de buna karşı:

– "Allah daha yücedir ve uludur" denilmesini emretmiş, müslümanlar da öyle haykırarak mukaabele etmişlerdir. Ebû Süfyan:

"Muharebe nöbetledir. Bugün Bedir gününün karşılığıdır, dedi. Ve şunu ilave etti: Sizin ölülerinizin burunları ve kulakları kesilmiş, gerçi ben bunu emretmedim, fakat yaptıklarından haberdar olduğum vakit birşey söylemedim." Böylece kadınların yaptıkları o çirkin hareketi baş kumandanın bile ayıplamadığını görüyoruz. Zaten Ebû Süfyan'ın yukarıki konuşmaları bu zaferle ne kadar gururlandıklarını göstermektedir.

Uhud Harbine iştirak eden İslâm kadınları, gazilere su, dağıtmak gibi insanî bir vazîfe görüyorlardı. Hazret-i Âişe ile Enes'in validesi Ümmü Selim, Ümmü Eymen, Ebû Saîd-i Hudrî'nin annesi Ümmü Sülayt, Ümmü Umâre diye anılan Nesîbe kadın; taşıdıkları kırbalarla mücahitlere su dağıtırlardı. Kureyş bunlara bile taarruz etmiştir. Ümmü Eymen su dağıtırken Hibban onu oka tutmuş, bir ok eteğine takılıp yırtılınca gülmüşlerdir.

KARŞILAŞILAN HAZİN MANZARA VE İNSANLIK

Kureyş ordusu ölülerini toplayıp defnettikten sonra harp sahasını terkederek çekildi. Müslümanlar ölülerini defnetmek üzere harp sahasına geldikleri zaman gördükleri manzara yürekler parçalayıcı idi. Kureyş, ölülerin kulaklarını ve burunlarını keserek onları bu halde bırakmıştı. Peygamberimiz amcası Hamza'yı aramağa başladı. Onu görünce yüreği parçalandı. Burnu, kulakları kesilmiş, karnı deşilmiş, ciğeri çıkarılmış bir halde idi. Arslanlar arslanı Hamza'yı bu halde bulunca Peygamber çok üzüldü. Ve "Benim için bundan daha büyük bir musîbet olamaz" dedi. Sonra bu teessürün sâikasiyle:

– "Andolsun ki, günün birinde onlara galip gelirsek, onların ölülerini öyle bir hale koyacağım ki, Araplarda onun misli görülmüş olmasın!" Bunun üzerine şu âyetler nâzil olarak Allah peygamberine insanlığa nümûne olacak ders verdi:

وان عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به

"Karşılık bir cezâ verirseniz size verilenin tıpkısiyle cezâlandırın. Eğer sabrederseniz, sabretmek daha hayırlı olur. Yâ Muhammed! Sen sabret. Senin sabrın Allah'ın lûtfüyledir. Onlar için mahzun olma, onların çevirdikleri dolaplar yüzünden üzülüp sıkılma!" (5)

---

(5) Nahl sûresi, âyet: 126-127

Bunun üzerine Peygamberimiz sabretmiş ve ölülere tecâvüzden müslümanları meneylemiştir. Hazret-i Hamza'nın üzerine kendi hırkasını örttü. Onun namazını kılıp duâ etti. Hazret-i Hamza'nın kızkardeşi Safiye, müslümanların mağlûp oldukları haberini duyunca Medîne'den harp meydanına koşmuş, oğlu annesine kardeşinin cesedini o halde göstermek istemediğinden onu ölüler arasında dolaşmaktan vaz geçirmeye çalışırken Safiye:

"Kardeşimin şehid olduğunu biliyorum, zarar yok. Bu Allah uğrunda pek büyük bir fedakârlık değildir." demiş, Hazret-i Peygamber de Hamza'nın cesedini görmesine müsaade etmiş, kardeşinin parça parça edilen cesedini görünce:

– Hepimiz Allah'ınız ve O'na döneceğiz, demişti.

Müslümanlar şehid düşenleri toplayıp defnettiler. Şehitlerin sayısı yetmişi bulmuştu. Kalpleri mahzûn olarak Medîne'ye döndüler. Zaferden sonra mağlûp olmak, ne acı şeydi. Burada talihe yüklenecek hiçbir şey yoktu. Bu mağlubiyeti kendi elleriyle hazırlamışlardı. Hazret-i Peygamber'in kat'î emirlerini tutmamışlar, ganîmet taksimi işinde acele ederek yağma peşine düşerek düşmana fırsat vermişlerdi. Bu vakadan sekiz sene sonra birgün Peygamberimiz buradan geçerken o acı günü hatırlamış teessüründen gözleri dolu dolu olmuş, yanındakilere şöyle demişti:

"Müslümanlar! Bundan sonra tekrar putperest olmanıza imkan yoktur. Bundan zerre kadar endişe etmem. Korktuğum şey, sizin dünyaperest olmanızdır."

Uhud mağlûbiyeti dünyaperestlik yüzünden olmuştu.

MEDÎNE'YE DÖNÜŞ VE MAĞLÛPKEN GALİP OLMAK

Peygamberimiz Medîne'ye dönerken yüzü yaralı, kalbi mahzun idi. Onu en çok üzen cihet ise, Medîne'deki münafıkların, yahûdîlerin ve müşriklerin bu mağlûbiyete son derece sevinmeleri olmuştu. Her müslüman evinden feryad ve figan yükselirken onlar âdeta bayram yapıyorlardı. Kendisine dost görünen bu kimselerin hareketleri Peygamber'e mağlûbiyet acısından daha ağır geliyordu. Müslümanların zayıf düştüklerini ve perîşan olduklarını görünce, yahûdî ve münâfıkların, müslümanlara karşı harekete geçmeleri ihtimali de vardı. Medîne'de müslümanların yerleşmiş olan nüfûzu kırılabilirdi. Bu da bir tehlike idi. Eğer Uhud hezimeti bu hal üzere kalırsa Kureyş'in ve diğer Arapların Medîne'ye hücûmundan yerinde olarak, endişe edilebilirdi. O zaman islâm güneşi söner, müslümanlar perişan olur-

du. Asıl büyük felâket de bu olmuş olurdu. İşte bu düşüncelerle Hazret-i Peygamber, yaralı ve yorgun olmasına rağmen düşmana karşı bitkin görünmemek ve müslümanların nüfuzunu sarsmamak için düşmanı takibetmek kararını verdi. Bu karar her bakımdan alkışa şayandır! Müslümanların zayıf düşmediğini göstermek ve düşmana bir nevi gözdağı vermek!

16 Şevval, Uhud harbinin ertesi, pazar günü idi. Hazret-i Peygamber'in Münâdîsi, nidâ edip müslümanları düşmanı takibe çıkmağa çağırıyordu. Bunu işiten, Hazret-i Peygamber'in yanına koşuyordu.

Kureyş ordusu Uhud'dan çekildikten sonra Revhâ'ya gelmişti. Ebû Süfyan başladığı işi niçin yarına bıraktığını düşünmeğe başlamıştı. Ebû Cehl'in oğlu İkrime, behemehal geri dönüp Medîne'ye yürümek tarafdarı idi. Hazert-i Muhammed, düşmanın bu hareketini daha bidayette takibetmeği asla ihmal etmemişti. Uhud hezimeti günü düşman çekilirken Ashab'dan birini düşmanın harekâtını takibe me'mûr etmiş:

– "Git bak, eğer develere biniyorlarsa Mekke'ye gidiyorlar, yok atlara biniyorlarsa Medîne'ye hücûm edecekler demektir. Eğer Medîne'ye yürürlerse andolsun ki, orada onları yakalayacağız!" Giden haberci develere bindikleri haberini getirince rahat olmuşlardı. İkrime şu fikri ortaya sürüyordu.

– Ne iş gördük sanki! Bu kadar galebe çalmışken müslümanların işini bitirmeden geri dönüyoruz. Çok geçmez, onlar yine toplanırlar, dönüp Medîne'yi vuralım, müslümanları kökünden mahvedelim." Buna karşı Süyfan İbn-i Ümeyye şu mülahazada bulunmuştu:

"Şayet Evs ve Hazreç kabileleri, bu kadar adamlarının ölmesinden dolayı varını yoğunu çıkararak döğüşürse iş tersine döner. Ayağımızla ölüme gitmiş oluruz. Hazır bu kadar muzaffer olmuşken ağzımızın tadiyle Mekke'ye varalım."

Kureyş'in ileri gelenleri böyle münakaşa yapıyorlardı. Ebû Süfyan da mütereddit vaziyette idi. Nihayet yapmak istediği işi tamamlamak için Medîne'ye dönmek kararını verdi.

Fakat onların düşündükleri bu şeyleri, Hazret-i Peygamber çoktan düşünmüş ve ona göre tedbir alıp hareket etmiş, düşmanı takip için yola çıkmış bulunuyordu. Bedir harbinde yaralı olanlar bile bu orduya katılmıştı. Peygamberimiz yaralı olduğu halde atına bindi ve sancağı Hazret-i Ali'ye verdi. Böylece azimli bir yürüyüşle Medîne'ye sekiz mil mesafede bulunan Hamrâu'l-Esed denilen mevkie vardılar.

Ma'bed-i Huzâî bir işle Mekke'ye giderken oraya uğradı ve Peygamber'in yanına gelerek Uhud'da Ashab'ın uğradığı musîbetten dolayı taziyede bulundu. Huzaa kabilesi, henüz müslüman olmamakla beraber kalben müslümanlara mütemayil idiler. Ma'bed Peygamberimizin yanından kalkıp yoluna devam etti. Kureyş ordusu o sırada Revhâ'da bulunuyordu. Ma'bed Revhâ'dan geçerken Ebû Süfyan ile görüştükte Ebû Süfyan ona:

– Geride ne var, ne yok? diye sordu. O da:

– Muhammed büyük bir orduyla çıkmış üzerinize geliyor; dünkü gün muharebeye katılmayanlar da çıkmadıklarına pişman olarak, bugün cümlesi toplanmış, sizin için diş bileyip geliyorlar!" diye cevap verdi. Ebû Süfyan:

– Sen neler söylüyorsun? Onlarda harekete mecal mi kaldı ki? deyince o:

– Onlar Hamraü'l-Esed'e geldiler, belki siz buradan henüz kalkmadan onların atlarının alınlarını göreceksiniz! dedi. Bu sözler Ebû Süfyan'ı müşkül duruma düşürmüştü. Ne yapmalı idi? Eğer dünkü zaferinden sonra bugün müslümanların karşısına çıkıp döğüşmeden kaçarsa zaferin manası kalmazdı. Bu, yenilmeyi kabul etmiş olmak sayılır, Araplar nazarında küçük düşerdi. Fakat haydi karşı dursun, Ma'bed'in anlattığına göre, müslümanlar diş bileyerek geliyorlardı. Eğer döğüşüp mağlûp olursa, bu daha kötü olacaktı. Artık Kureyş bir daha belini doğrultamamak üzere yere serilirdi. Bedir harbinin yaraları henüz kapanmamıştı. Onun için Ebû Süfyan düşündü ve hileye baş vurarak işi anlamak istedi. Bu maksatla Medîne'ye gitmekte olan bir kervanla şu haberi saldı: Kureyş Medîne'yi vurmak için geri dönecektir.

Bu haberin Hamraü'l-Esed'e geldiği zaman müslümanlar üzerinde ne tesir bırakacağını bekledi. Eğer müslümanlar geri dönüp Medîne'yi müdafaaya kalkışırlarsa, zayıftırlar, Kureyş'ten korkuyorlar demektir. O zaman Ebû Süfyan dönüp Medîne'ye hücûm edecek, başladığı işi tamamlayacaktı.

Fakat müslümanlarda hiçbir telaş eseri görülmedi. Onların azimleri sarsılmadı. Za'f eseri belirmedi. Ebû Süfyan hile yollarını bilir de, müslümanlar aldanır mı? Hazret-i Peygamber Ebû Süfyan'ın maksadını çok iyi sezdiğinden, müslümanların, Kureyş ordusunun dönmesini beklediklerini, kahramanca karşılamağa her an hazır bulunduklarını göstermek için üç gece mütemadiyen Hamrü'l-Esed'de ateşler yaktırdı. Bütün gece islâm karargahında ateşler yandığını gören Kureyş onların azim ve kuvvetlerini anladı. Ebû Süfyan'ın ümidi sarsıldı. Yeni bir çarpışmaya tutuşup da Uhud'un şerefini kaybetmeden geri dönmeği tercih etti. Ve Mekke'ye döndü.

Böylece müslümanlar Uhud'da kaybettikleri nüfûzu tekrar kazanmış oldular.

"Galip sayılır bu yolda mağlûb."

HİCRETİN ÜÇÜNCÜ YILI VAKAAYİİ

1– Hazret-i Ali'nin oğlu ve Peygamberimizin sevgili torunu Hazret-i Hasan doğmuştur.

2, 3– Peygamberimizin Hazret-i Hafsa ile izdivacı ve Hazret-i Osman'ın Ümmü Gülsüm'le evlenmesi:

Hafsa Bedir harbinde dul kalmıştı. Bedir harbi esnasında Hazret-i Osman'ın zevcesi ve Peygamber'in kızı Rukiyye de vefat etmişti. Bunun için Hazret-i Ömer, kızı Hafsa'yı Hazret-i Osman'a vermeği düşünüyordu. Fakat Hazret-i Peygamber kızı Ümmü Gülsüm'ü Hazret-i Osman'a verdi. Ve kendisi Hazret-i Ömer'in kızı Hafsa ile evlendi. Bunlar Uhud harbinden önce vuku bulmuştu. Böylelikle Hazret-i Peygamber Hazret-i Ebû Bekr ve Ali ile olduğu gibi Hazret-i Ömer ve Osman ile de sıhriyyet bağlariyle bağlanmış, İslâm büyüklerini kendi etrafında toplamıştı.

4– Abdullah İbn-i Cahş'ın zevcesi Zeynep bint-i Hüzeyme -ki, dâima fakirleri doyurduğundan Ümmü'l-mesakîn (Yoksullar Anası) denilirdi- dul kaldığından Peyggamberimiz onu zevceliğe almıştır. Fakat iki ay sonra o da vefat etmiştir.

5– Ümeyye b. Salt: Arap şairlerinden olan Ümeyye mukaddes kitapları okumuştu. Zamanının peygamberi olmak emelinde iken Hazret-i Muhammed'in zuhuriyle emeli suya düşmüş, bu yüzden hasedinden Peygamber'e düşman kesilmişti. Şam'da bulunduğundan Bedir harbine katılamadı. Bu sene zarfında öldü.

6– Mirasa ait ahkâm, bu sene nâzil olmuştur. Bu âna kadar zevi'l-erham mirastan hisse almıyordu. Artık bunların hisseleri tayin edilmiş oldu.

7– Bu âna kadar müslümanların müşrik kadınlarla evlenmelerine müsaade olunuyordu. Fakat bundan böyle müşrikle evlenmek yasak edilmiştir.

————oOo————

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

UHUD HARBİNİN AKİSLERİ

(4 H. - 625 M.)

Bütün Arabistan kabileleri, bir kaçının istisnasiyle, islâmiyet'e düşman kesilmişler, ona karşı cephe almışlardı. Bunun sebebi pek açıktır. Evvela İslâmiyet putperestliği yıkıp kaldırıyordu. Halbuki Araplar putperestlik içine dalmışlardı. Putperestliği atalarından kalma öz dinleri sayıyorlardı. Onun içindir ki, Kâ'benin içini putlarla doldurmuşlardı.

İkinci olarak: Bütün Arap kabileleri Kureyş'e bağlı idiler. Kureyş Mekke'de emir ve nehiy sahibi idi. Bu kabileler hac mevsiminde Mekke'ye geldiklerinde Kureyş'in islâmiyet aleyhindeki propagandalarına kendilerini kaptırmamak imkânsızdı.

Üçüncü ve mühim bir sebep te: İslâmiyet'in cemiyet için getirdiği yeni nizamdı. Araplar serâzâd bir hayata alışıktı. Başıboş, hudutsuz bir hürriyet içinde yaşarlardı. Devlet disiplini, cemiyet nizamı diye bir şey tanımazlardı. Hudutsuz çöllerin içinde böyle bir nizam tesisi ve tatbiki güçtü. Onlar her nevi nizam ve uyulması gereken kaide dışında bir hayâta âşıktılar. İstedikleri gibi yaşamağı severlerdi. Yağma, baskın, katil, sirkat çöl hayatında ayıp sayılmak şöyle dursun, adeta kahramanlık ve yiğitlik sayılırdı. Şimdi islâmiyet ise bunları esaslı surette menediyor. Bir nizam kuruyor, bir cemiyet disiplini vazediyordu. Herkesin müsavat ve kardeşlik duygulariyle huzur ve asayiş içinde yaşaması için riayet edilmesi gereken birçok kaideler tesis ediyordu. Çöl Arapları bunlara tabi olmağa yanaşmıyorlardı. Çünkü maişetleri yağma ve talan ile kaaim sanıyorlardı. Kureyş'in ticaret yolunu müslümanlar tehdid etmeğe başlayınca bu kabileler cidden endişe etmişler ve müslümanları ortadan kaldırmak için bir kısmı Kureyş ile birlikte Uhud Harbine iştirak etmişti. Uhud harbinden sonra müslümanların zayıf

düştüklerini hesab ederek onlara karşı düşmanlıklarını artırmışlar ve Medîne'ye hücûmu düşünmeğe başlamışlardı. Çöllerin içinden yer yer başlarını kaldırıp Medîne'ye doğru manalı manalı bakanlar vardı.

Hazret-i Peygamber kabilelerin bu niyyetlerini çok iyi bildiği için gayet uyanık davranıyordu. Uhud harbinden alınan ders, onu uyanık bulunmağa mecbur etmişti. Bir tarafda bir kabilenin hücûm edeceğini duyunca hemen onu yıldırmak icab ediyordu. Çünkü kabileler birer birer yıldırılmazsa topuna birden nasıl karşı durulabilecekti. İşte bu sebeplerdir ki, Uhud'dan sonra seriyyeler çıkarmak lazım gelmişti. Bunlar tedâfüi mahiyettedirler. Sürüp giden bu seferlerin başka türlü izahı yoktur.

Ebû Seleme Müfrezesi: Uhud'dan sonra Hazret-i Peygamber'in gönderdiği ilk sefer kolu, Ebû Seleme b. Abdü'l-Esed müfrezesidir. Hicretin dördüncü yılı Muharrem ayında Hazret-i Peygamber, Benî Esed'den Huveylid oğullarının Medîne'ye hücûm için kabilelerini teşvik ve tahrik etmekte oldukları haberini almıştı. Bunlar Medîne'ye anî bir baskın yapmak, Medîne civarında meralardaki hayvanları yağma edip almak istiyorlardı. Onlara bu cüreti veren, müslümanların Uhud'da hezimete uğramaları idi. Bu haberi duyunca Hazret-i Peygamber Ashabını davet ederek Ebû Seleme. B. Abdü'l-Esed'in kumandasında 150 kişilik bir sefer hazırladı. Bunlara gece yürüyüp gündüz saklanarak gitmelerini, kimseye sezdirmeden düşman üzerine anî sürette varmalarını bildirdi. Böylece başkaldırmak isteyen düşman, yuvasında bastırılmış ve dağıtılmıştı. Bunda diğer kabilelere iyi bir ders vermek manası da vardı.

İbn-i Üneys Müfrezesi: Daha sonra Lihyan kabilesine mensub olup Nahle'de sakin Halid b. Süfyan'ın Medîne'yi istila etmek fikrinde olduğu haber alındı. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber Abdullah ibn-i Üneys'-i çağırarak onu bu haberin aslı olup olmadığını tahkika gönderdi. Abdullah Nahle'ye vardığında bizzat Halid'in ağzından bu haberin doğruluğunu anladı ve bir sırasını getirerek kılıciyle onun işini bitirdi. Böylece bu tehlike de etrafa yayılmadan bastırılmış oldu.

RACÎ' VAK'ASI

Racî' Fâciası: Hicretin dördüncü yılının Safer ayında idi. Lihyan kabilelerine komşu yaşayan Adl ve Karre kabilelerinden birkaç adam gelerek Peygamberimize bir ricada bulundular. Bizim kabilelerimiz islâmiyeti kabul etti, islâm mürşidlerine ihtiyacımız var, Kur'an öğretmek ve dini irşadatta bulunmak üzere bize birkaç adam gönder, dediler. Etrafa böyle dini mürşidler

göndermek adetti. Nasıl ki Akabe biatından sonra Mus'ab İbn-i Umeyr bu mukaddes vazife ile Medîne'ye ilk gönderilen zattı. Peygamberimiz bunların ricası üzerine onlara Âsım b. Sabit ile beraber altı zat göndermişti. Bunlar Mekke ile Askan arasında Hüzeyl kabilesine ait bir suyun yanına vardıklarında Racî' denilen mevki'de gadir ve hiyanetin en adisine uğradıklarını anladılar. "Biz müslüman olduk, bize mürşid lazım" diyen bu adamlar, yanlarına aldıkları mürşitleri Lihyanlılara teslim ettiler. Altı kişiyi iki yüz kişi birden sardı. Müslümanlar bir dağa iltica ettilerse de pek mukaavemet imkânı yoktu. Üzerlerine saldırdılar. Üçünü orada şehid ettiler. Kalan üçünü teslim olduğunuz takdirde sizi öldürmeyiz vadiyle aldattılar. Onlar da dağdan indiler. Üçünü de yakalayıp kollarını bağladılar. Yolda birisi kollarını çözüp kaçmağa teşebbüs etmişse de muvaffak olamamış. Müşriklerin attıkları taşlarla şehit düşmüştür.

Müşrikler, Hubeyb ile Zeyd'i Mekke'ye götürmüşler ve orada müşriklere satmışlardır. Zeyd'i Safvan İbn-i Ümeyye aldı. Bedir'de öldürülen babası Ümeyye b. Halef'in kanı davası uğrunda öldürecekti. Zeyd öldürüleceği zaman Kureyş ulularını davet etmişti. Satın aldıkları adamı törenle öldüreceklerdi. Ebû Süfyan Zeyd'e sordu:

– Allah aşkına doğrusunu söyle, şimdi senin yerinde Muhammed olsa ve sana bedel o öldürülse, daha memnun olmaz mıydın?

Zeyd şu cevabı verdi:

– Ben öleyim de, Peygamberimin vücuduna, Ona eza veren bir diken bile batmasın!

Bu cevab üzerine Ebû Süfyan: Ashabın Muhammed'i sevdiği kadar başka bir kimsenin sevildiğini görmedim, itirafında bulunmuştu.

Hubeyb'i ise bir müddet hapiste tuttuktan sonra Hars b. Âmir'in yerine öldürmek üzere çıkardılar. Hubeyb iki rekat namaz kılmak için müsaade istemiş ve namazdan sonra idam yerinde şu beyitleri okumuştu.

"Müslüman olarak ve Müslümanlık uğrunda öldürüldükten sonra ne suretle ölürsem öleyim, ehemmiyet vermem. Bunlar Allah uğrundadır. O dilerse bu parçalanan vücudumu feyze kavuşturur." (1)

---

(1) ولست ابالى حين اقتل مسلمًا

على أى شق كان فى اللّه مصرعى

وذلك فى ذات الأله وان يشأ

يبارك على اوصال شلو ممزع

O zamandan beri idam edilecek adamın iki rekat namaz kılması âdettir. Bu iki zat, din ve akide yolunda şehid düşmüşlerdi. Dinlerinden dönüp canlarını kurtarmağı düşünmemişlerdi.

Hazret-i Muhammed'in hususî hayatına varıncaya kadar her şeyini ele alıp hücûm için vesîle arayan müsteşrikler ve bazı garazkar tarihçiler, gadir ve hiyanetin en adisine kurban giden Hubeyb ve arkadaşları hakkında sükut edip geçiyorlar. Bedir esirlerini ise boyuna dillerine dolamakta, onlara acımaktadırlar. Halbuki orada erkekcesine bir harp var, burada ise adicesine bir hiyanet! Bu adamlar harpte esir edilmiş kimseler değildi. Onları, hakkı göstersinler diye mürşid olarak davet etmişler, sonra gadir ve hiyanet ederek düşmana satmışlardı. Burada kalemin takıldığı bir nokta da Kureyş ulularının hiyanet yoliyle ele düşen bu biçarelere reva gördüğü muameledir. Kureyş ulularının parayla satın aldıkları biçareleri, harpte döğüşürken maktul düşenlere bedel olarak öldürüp de öc almağa kalkışmaları insanlık ile ne kadar kaabil-i teliftir. Bunu da yine onlar söylesin! Kureyş'in bu yaptığında, korkaklık ve alçakcasına bir düşmanlık sırıtmıyor mu?

Müslümanlar, irşad vazifesiyle gönderdikleri bu altı zatın böyle alçakça bir hiyanete kurban giderek şehid edilmelerine çok üzüldüler. Peygamber'in şairi Hassan b. Sabit acıklı ve hazin mersiyelerle bu elemi terennüm etti. Hazret-i Peygamber bu gibi hadiseler tekerrür ederse Arapların müslümanları küçümsemelerinden endişe ediyordu. Ve bunda haklı idi. Çünkü düşmanın insanı küçümsemesi feci neticeler doğurur, başkalarının insanı küçümsemesi kadar insanın heybet ve nüfuzunu kırıcı birşey yoktur. Fakat korkulan şey başa geldi. Bundan daha feci oldu.

Bİ'R-İ MAÛNE FÂCİASI

Bi'r-i Maûne fâciası, yine hicretin dördüncü yılı Safer ayında idi. Kilâb kabilesinden Ebû Berâ Hazret-i Peygamber'e gelerek mensub olduğu Kilâb kabilesi arasında dini irşadatta bulunmak üzere birkaç zatın gönderilmesini rica etmiş, Peygamberimiz de:

"Ben Necd havalisinden endişe ederim, dostlarımın hayatından da mes'ûlüm." demiş, fakat Ebû Berâ bu hususta çok kat'i teminat vermiş olduğundan onun kabilesi arasındaki nüfuzuna güvenerek Ashab'dan bir irşadcı gurubunu Necde göndermişti. Tarihler bunların sayısının 40 ile 70 arasında olduğunu söylerler. Bunların hepsi Ashab-ı Suffe'dendi. Zühd ü takva sahibi olan bu güzîde insanlar, gündüzleri çalışırlar, odun toplayıp satarlar, maişetlerini bu suretle alın teriyle temin ederler, kimseye yük olmaz-

lar, ihtiyaç içinde oldukları halde dilenmeğe tenezzül edip avuç açmazlardı. Temiz ve sade bir hayat geçirirlerdi. Hayatlarını dine vakfetmişlerdi.

Bunlar, Benî Âmir arazisi hududunda Bi'r-i Maûne (=Maûne kuyusu) denilen yere vardıkta orada durdular. Ve içlerinden (Haram b. Milhan) ı (Âmir b. Tufeyl) e göndererek Peygamberimizin mektubunu ona iletmişlerdi. Âmir mektuba bakmadan Haramı öldürtmüş, kendisine komşu olan diğer kabilelere de haber göndererek toplanmalarını istemiş, onlar da toplanarak Âmir'i beklemişlerdi. İçlerinden bazıları Ebû Berâ'nın verdiği söze sadık kalmışlar, Âmire icabet etmemişlerdir. Fakat Âmir başına yetecek kadar adam toplamıştı. Mektup götüren arkadaşları Haramın avdetini bekleyen Ashab, beklemekten bıkmışlar ve onlar da Âmir'in nezdine yollanmışlardı. Yolda Âmir'in topladığı adamlar tarafından çevrilerek hepsi öldürülmüştür. İçlerinden yalnız (Amr b. Ümeyye) sağ kalmış, Âmir ona:

"Anam bir köleyi azad etmeği adamıştı, ben de ona bedel seni azad ediyorum!" demişti. Peygamberimiz bu hadiseden haberdar olunca çok müteessir olmuştur. Tam bir ay her sabah namazı sonunda bu zulmü işleyenlere beddua etmiştir.

Kurtulan Amr b. Ümeyye Medîne'ye gelirken yolda iki adama rastladı. Bunlar arkadaşlarını öldüren kabileden zanniyle onları öldürdü. Medîne'ye geldiğinde Peygamber'e bu yaptığını anlattı. O iki adamın Benî Âmir kabilelerinden oldukları anlaşıldı. Halbuki bu kabile ile müslümanlar arasında iyi komşuluk andlaşması vardı. Hazret-i Peygamber bu iki maktulün diyetini ödemiştir. İşte Müslümanlar andlaşmalarına böyle sadıktırlar. Gadir ve hiyanet onların şanından değildir.

Ebû Berâ da bu hadiseye çok üzüldü. Âmir b. Tufeyl'in onun verdiği ahd ü emanı ayaklar altına alması kendisine pek ağır geldi.

BENİ NADİR GAZASI (2)

Raci' ve Bi'r-i Maûne fâciaları Yahûdîlere Uhud gününü tekrar hatırlattı. Müslümanların nüfuzu sarsılmış sandılar. Küçümsemeğe başladılar. Medîne'nin iç emniyetinin ve bütünlüğünün en lazım olduğu bir sırada yahûdîlerin böyle şımarmaları büyük bir tehlike arzederdi. Etraftaki dış düşmanlar çoktu. İç düşmanları temizlemek, dahili emniyet bakımından zarûrî idi.

---

(2) İbn-i Esir - El-Kâmil.

Yahûdîlerle müslümanlar arasında bazı andlaşmalar vardı. Fakat yahûdîler bunlara riayet etmiyordu. Medîne'ye iki mil mesafede Kuba yakınında Benî Nadir yahûdîleri yaşıyordu. Bunlar müslümanlara andlaşmayla bağlı idi. Onların bu andlaşmaya ne kadar sadık kaldıklarını anlamak maksadiyle Hazret-i Peyamber Benî Nadîre gitti. Yanında Hazret-i Ebû Bekr, Ömer, Ali gibi ekâbir-i Ashab'dan on zat vardı.

Yukarıda söylediğimiz gibi (Amr b. Ümeyye) Âmir kabilesine mensûb iki adamı hataen öldürmüştü. Bunların diyetleri verilmek lazımdı. Aradaki andlaşmalar mucibince bu diyetlerin bir kısmı Benî Nadir tarafından te'diye olunması gerekiyordu. Peygamberimiz hisselerine düşeni vermelerini istedi. Yahûdîler baştan bu talebi iyi karşıladılarsa da sonradan aralarında bir dedikodu başladı. Birkaç kişi bir araya toplanıp aralarında bir şeyler konuşmağa başladılar. Hazret-i Peygamber vaziyetten şüphelenmeğe başladı. Yahûdîler Peygamber'i öldürmek için bir suikasd hazırlıyorlardı. Resûl-i Ekrem'in gölgesinde oturduğu evin damından Peygamber'in başına büyük bir taş atmak için bir adam göndermişler, bu işi üzerine alan Amr b. Cihâş dama çıkmış, Peygamberimiz bu suikasddan agâh olarak derhal oradan kalkmış ve Medîne'ye dönmüştür.

Kureyş, Benî Nadire müracaat ederek, İslâmiyet'i imha hususunda kendileriyle işbirliği yapmalarını teklif etmişlerdi. Kureyş'in bu yoldaki müracaatı yahûdîleri büsbütün şımartmıştı. Bir aralık Benî Nadir, Peygamber'e müracaat ederek kendisinin otuz adamla gelerek hahamlariyle dini meseleler üzerinde müzakere etmesini istemişlerdi. Müzakere ve münakaşalardan sonra yahûdî alimleri müslümanlığın doğruluğuna kani olurlarsa bütün kabile müslüman olacaktı. Fakat yahûdîler harp hazırlığı yaptıkları için Peygamber onların bu teklifini reddetmiş, onların evvela müslümanlarla yeni bir muahede akdetmelerini istemişti. Benî Nadir bu teklifi reddettiği için Peygamberimiz Benî Kurayza'ya müracaat ederek onların, muahedeyi yenilemelerini teklif etmiş, onlar ise bunu kabul etmişti. Benî Nadir eski yolunda ısrarla devam ediyordu. Benî Nadir, Peygamber'in üç arkadaşiyle gelerek üç yahûdî alimiyle münakaşa etmesini teklif etmiş, şayet yahûdî alimlerine kanaat gelip müslümanlığı kabul ederlerse hepsinin müslüman olacaklarını söylemişlerdi. Hazret-i Peygamber bunu kabul ederek arkadaşlariyle yola çıkmıştı. Bunun Racî' ve Bi'r-i Maûne fâcialarından örnek alınarak daha büyük çapta bir suikasd olması ihtimali pek uzak sayılamazdı. Nasıl ki, yolda yahûdîlerin hazırlıklarını tamamlayarak onu öldürmek kasdında olduklarını haber almış ve dönmüştü. Benî Nadir kendi muhkem kalelerine ve harp hazırlıklarına güveniyorlar, onun için Peygamber'e karşı böyle cüretkarane hareket ediyorlardı. Bu hadise iyi bir şeye delalet etmiyordu.

Peygamberimiz Medîne'ye dönünce Muhammed b. Mesleme'yi Benî Nadire elçi gönderdi. Andlaşmayı bozduklarından ve Peygamber'e karşı suikasd hazırladıklarından dolayı on gün zarfında memleketlerinden çıkıp başka bir yere gitmeleri emrolunuyordu.

İbn-i Mesleme bu emri kendilerine tebliğ edince söyliyecek birşey bulamadılar. Yalnız İbn-i Mesleme'ye: "Bu iş için Evs'den bir adamın gelmesini beklemezdik!" diyebildiler. Çünkü Hazreç ile yapılan harpte yahûdîler Evs'e yardım etmişlerdi. Şimdi o iyiliği unuttunuz demek istediler. Muhammed b. Mesleme: "Artık gönüller değişti..." dedi.

Benî Nadîr bu emri kabul etmiş, yola çıkmak için hazırlık yapmağa başlamıştı. Fakat münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey kendilerine elçi göndererek, onlara 2.000 kişiyle yardım edeceğini, yurtlarından çıkmamalarını söyledi. Onların Abdullah İbn-i Übeyy'e pek itimadları yoktu. Çünkü kendilerinden önce Kaynuka'ya da böyle bir oyun oynamıştı. Benî Nadîr belki yakın bir yere gidip yerleşir, ne eşyaları varsa götürebilir, vakti gelince bahçelerine gelip hurmalarını da toplayabilirlerdi. Onun için çıkmakta fazla korkulacak birşey görmemekte idiler. Fakat reislerinden olan Huyey b. Ahtab Abdullah İbn-i Übeyy'in va'dine kapılarak:

"Çıkmayacağız ne isterse yapsın!" haberini gönderdi.

Kur'an-ı Kerim bu hadiseyi şöyle anlatmaktadır.

"Şu munafıklık yapanları görmüyor musun? Ehl-i kitaptan küfreden arkadaşlarına şöyle diyorlar: Yemin ederiz ki, Medîne'den çıkarılırsanız, biz de sizinle beraber çıkarız. Sizi çıkarmamak için her türlü itaatsızlığı göze alıyoruz, şayet size karşı harp açılırsa biz size yardım ederiz. Allah şahittir ki, onlar bu sözlerinde yalancıdırlar. Kasem olsun ki, onlar Medîne'den çıkarılırsa, onlarla beraber çıkmazlar, onlara karşı harp olursa yardım etmezler, yardıma koşsalar bile, dara gelince arka çevirip kaçarlar, sonra kurtarılmazlar. Her halde onların yüreklerinde Allah'tan ziyade sizin korkunuz var. Onların idraksiz bir kavim oldukları meydanda." (3)

Benî Nadîr'in karşı vaziyet almaları üzerine Hazret-i Peygamber onları kalelerinde muhasara etmiş, 20 gün süren bir muhasaradan sonra harp meydanına çıkmayacakları anlaşılınca hurmalıkları kesilip tahrib edilmeğe başlanmıştı. Yahûdîler bu tahrîbi ayıplamışlarsa da harp durmu icabı olduğundan devam edilmiş, yahûdîler bekledikleri yardımın gelmediğini

---

(3) Haşr sûresi, âyet: 11-13

görünce teslim olup eman dilemişlerdir. Kendilerine bu eman verilmiş, hiçbirinin canına dokunulmamıştır. Silahtan mâadâ olan mallarından develerine yükleyebildikleri kadarını alarak çıkıp gitmişler, ve 600 deve yükü mal alıp götürmüşlerdir. Silahları bırakmak şart koşulduğundan 50 zırh, 50 miğfer, 340 kılıç müslümanlara kalmıştır.

Benî Nadîr mal ve can emniyeti şartiyle Medîne'den çıkıp gitmeğe razı olarak yerlerini terkediyorlardı. Fakat bu cezayı yaptıkları işlere göre, onlar bile hafif bulmuşlar, cana minnet bilmişlerdi. Medîne'den çıkarken bayram yapıyormuş gibi ihtişam içinde idiler. Kabîle âzâsı, develerine binmişler, kızlar defler çalmışlar, raksetmişlerdi. Benî Nadîr'in bir kısmı Hayber'e gitmiş, bir kısmı da Şam hudûdunda Ezriat'a Kaynuka yahûdîlerinin yanına gidip yerleşmişlerdir.

Benî Nadîr'den kalan araziyi Hazret-i Peygamber Muhâcirlerin arasında taksim etti. Ensar buna candan razı oldular. Bu sûretle muhâcirler de servet sahibi olarak Ensâr'ın yardımından mustağnî kalarak müstahsil duruma geçtiler. Ensâr'dan iki kişinin fakr'u ihtiyacı görüldüğünden onlara da bu arazîden verilmiştir. Yahûdîlerden ikisi müslüman olmuşlar ve yerlerinde yurtlarından kalmışlardır.

HİCRET'İN DÖRDÜNCÜ YILI VAKAAYİİ

1– Hazret-i Ali'nin oğlu ve Peygamberimizin sevgili torunu Hazret-i Hüseyin doğmuştur.

2– Hazret-i Peygamber'in aldığı Zeynep bint-i Huzeyme vefat etmiştir.

3– Peygamberimiz (Ümmü Seleme) ile izdivaç etmiştir. Benî Mahzum'dan Ümeyye b. Mugîre'nin kızı olup 44 yaşında bir dul kadın idi.

4– Bu sene zarfında Hazret-i Peygamber Zeyd b. Sâbit'e İbrânî dilini öğrenmeyi emretmiştir. Bu vakte kadar Peygamberimiz bu işlerde yahûdîleri kullanırdı. Fakat yahûdîlerin aldıkları aykırı vaziyet üzerine onlara itimad edilemezdi. Onun için bu işlerde kullanılmak üzere Zeyd yetiştirildi.

5– Bazı tarihçilere göre, içki içmek bu sene yasak edilmiştir.

GAZVELERİN, KÜÇÜK SEFERLERİN DEVAMI

(5 H. - 626 M.)

Yahûdîlerle Kureyş'in tahrikleri bütün Arap kabîlelerini islâmiyet aleyhinde harekete getirmişti. Muhtelif kabîleler Medîne'ye taarruz fikrini besli-

yordu. Onun için Hazret-i Peygamber daima ihtiyatlı bulunuyordu. Hicretin beşinci yılı Muharrem ayında, Necid'de Gatafan'dan bazı kabîlelerin Medîne'ye hücûm için hazırlandıkları haberi alındı. Hazret-i Peygamber'in bu gibi küçük hadiselere karşı takibettiği siyaset onu derhal yerinde bastırmak idi. Onun için 400 kişilik bir kuvvetle bunların üzerine yürüdü. Zâtürrikaa'ya geldiler. Düşman kabîleden Sa'lebe ve Muharib islâm ordusuna karşı çıkmadılar. Dağlara kaçtılar, müslümanlar onları dağıttıktan sonra Medîne'ye döndüler.

Dûmetü'l-Cendel Gazvesi: Aynı sene Rebîü'l-evvel'de Hazret-i Peygamber Dûmetü'l-Cendel'e bir yürüyüş yaptı. Dûmetü'l-Cendel, Hicaz ile Şam arasında bir mevki'dir. Orada gayr-i mü'minlerden bazı kuvvetler toplanırlar. Eşkiyalık yaparlar, müslümanların Suriye'ye giden ticaret kervanlarına saldırırlardı. Bu kuvvetleri dağıtmaki çin 1000 kişilik bir kuvvetle gittiyse de müslümanların geldiğini duyunca hepsi dağılmışlardı. Karşılarına kimse çıkmadı. Müslümanlar da döndüler.

BENÎ MUSTALIK GAZVESİ (4)

Benî Mustalık, huzaadandır. Oldukça itibarlı bir kabîledir. Bunlar Medîne'den dokuz konaklık mesafede yaşarlar. Bu kabîlenin reisi olan Hâris b. Ebî Hirar Medîne'ye hücûma karar vermişti. Hazret-i Peygamber bu haberin doğruluğunu anlamak için Zeyd'i göndermişti. Zeyd, bunların tecavüz hazırlığı yaptıklarını öğrendi. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber bu hareketi yerinde bastırmak üzere Medîne'den çıktı. Hazret-i Ebû Bekr Muhâcirlerin, Sa'd b. Ubade de Ensâr'ın sancaktarı idi. Şabanın ikisinde hareket ettiler. Benî Mustalık müslümanların hareketinden haberdar oldukları zaman dağılmışlar, ancak bir kısmı savaşa girmişler, neticede düşmandan 10 kişi maktul düşmüş, 600 esir alınmış, 2000 deve, 5000 koyun ele geçmiştir.

Bu gazve alelâde bir hadise olmakla beraber tarihte mühim bir yer almaktadır. Çünkü buna üç hadise karışmaktadır.

1– Münâfıkların araya sokmak istedikleri fitne,

2– Cüveyriye meselesi,

3– İfk hadisesi.

Bazı münâfıklar ganimete iştirak için müslümanlarla beraber bu sefere

(4) İbn-i Esir - El-Kâmil.

katılmışlardı. Münâfıklar daima müslümanları birbirine tutuşturmak için fırsat kollamayı kendilerine bir prensip edinmişlerdi. Bir Muhâcir ile Ensâr'dan biri, kuyudan daha evvel su doldurmak yüzünden birbiriyle çekişiyordu. Ensâr'dan olan: "Ey ensâr!" diye bağırdı. Muhâcir de (Ey Muhâcirler!) diye imdat istedi. Her iki taraftan da bu davetlere icabet edenler olmuştu. Münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey bu fırsattan istifade etmek istedi. Ve Ensâr'a şöyle dedi: "Besle kargayı çıkarsın gözünü!.. Bu maceranın mesûliyeti size aittir. Muhâcirleri himaye etmekle bu belalar başınıza geldi. Muhâcirler artık sizi çekemez oldular. Sizi kendi emirlerine tabi görmek istemeğe başladılar. Fakat isteseniz şimdi bile onları terkedersiniz. Onlar da ister istemez Medîne'den çıkıp gitmeğe mecbur olurlar." Bu sözleri Hazret-i Peygamber'e naklettiler. Hazret-i Ömer de hazır bulunuyordu. O kadar hiddetlenmişti ki, bu münafıkın kellesini uçurmağa izin istemişti. Hazret-i Peygamber Ömer'e şu cevabı vermişti:

"Hayır, Ömer, hayır! Öyle bir hareket doğru olmaz! İster misin ki her tarafta, Muhammed arkadaşlarını öldürmeğe başladı, denilsin?"

Münafıkların reisi olan (Abdullah İbn-i Übeyy'in oğlu Abdullah ise çok samimi bir müslümandı. Babasının bu hareketinden çok müteessir oldu. Hazret-i Peygamber'i gücendirmesine çok üzülüyordu. Hatta Hazret-i Peygamber'e müraacatla:

– Yâ Resûlallah, duydum ki, babamın bu yaptığından dolayı katli isteniyormuş, eğer böyle birşey varsa onu ben kendi elimle yapayım. Çünkü başkası öldürürse, içim babamın kaatili olanı öldürmeğe beni sevkeder de bir mü'mini öldürürüm diye korkuyorum, bir mü'mini öldürmektense bir münafıkı öldüreyim, demişti. Hazret-i Peygamber Abdullah'a böyle birşey olmadığını söylemiş, bilakis ona iyilik etmek istediğini bildirmişti. Bu iyilik onun ölümünde yapılmıştır. Peygamber onun tekfini için gömleğini vermiş, cenaze namazını bizzat kılmıştı. Böylece Hazret-i Muhammed emsalsiz bir affetme büyüklüğü göstermiştir. Bu gibi aflar insanlar üzerinde derin tesirler bırakır, bundan sonra Abdullah İbn-i Übeyy'e kendi adamları, münafıklar bile:

Hayatın o afva bağlıdır, derler, Hazret-i Muhammed'in büyüklüğünü anlardı. Düşmanın kalbini kazanmak, iyilik ve af yoliyle kendine bağlamak, asıl hüner budur.

CÜVEYRİYE HADİSESİ

Haris İbn-i Dırar'ın kızı Cuveyriye, esirler arasında idi. Sabit b. Kays'ın

hissesine düşmüştü. Bir reisin kızı idi ve esir düşmüştü. Serbest bırakılması için fidye, kurtuluş akçesi vermek lazımdı. Cüveyriye fidye mukabilinde serbest bırakılmasını istedi. Sabit bunu kabul etti. Fakat Cüveyriye'nin parası yoktu. Bazı rivayetler, onun iane toplayarak bu parayı ödemek üzere Hazret-i Âişe ile birlikte otururken Peygamber'e müracaat ettiğini, Peygamber'in de fidyeyi vererek Cüveyriye serbest kalınca onun rızasiyle kendisiyle evlendiğini söylerler. Bazı rivayetler ise Arap reislerinden olan Haris, kızının esir düşmesi üzerine Peygamber'e müracaat ederek:

"Benim kızım cariye olamaz, benim mevkiim buna müsait değildir." demiş. Bunun üzerine Hazret-i Peygamber Cüveyriye'nin reyine müracaat olunmasını teklif etmiş, Haris kızının nezdine giderek ona:

"Muhammed istediğin kararı vermeyi sana bıraktı, öyle bir karar ver ki, beni mahcûb etmesin!" demiş. Cüveyriye de Peygamberin yanında kalmayı tercih ettiğini söylemiş. Bunun üzerine Haris kızına ait fidyeyi, vermiş, kızı serbest kaldıktan sonra Hazret-i Peygamber'le evlenmiştir. Fidye kimin tarafından verilirse verilsin muhakkak olan cihet Cüveyriye serbest kaldıktan sonra kendi rızasiyle Hazret-i Peygamber'le evlenmiş olmasıdır.

Bu izdivaç Cüveyriye'nin kabilesi için mahz-ı hayr olmuştu. Cüveyriye Hazret-i Peygamber'in zevcesi olduktan sonra bütün müslümanlar:

– Resûl-i Ekrem'e sıhriyet bağlariyle bağlı bir kabilenin efradı, nasıl esirimiz olur, Peygamberin akrabasını köle olarak tutmak doğru olamaz." demişler ve bütün esirleri serbest bırakmışlardır. Cüveyriye ne bahtiyar kızmış ki, bir günde, esirken Peygamber'in zevcesi oldu ve hem de kavminin esâretten kurtulmasına sebep oldu.

Cüveyriye hakkında Hazret-i Âişe şöyle derdi:

– Kavmi için onun kadar hayırlı olmuş bir kadın yoktur.

Cüveyriye meselesinde tenkit edecek yer arayanlar, onun yüzünden 600 esirin serbest bırakıldığını düşünerek bu hareketi alkışlamalıdırlar.

İFK HÂDİSESİ

Benî Mustalık harbinden dönüşte ortaya çıkan bir iftira hadisesi vardır ki, bu doğrudan doğruya Hazret-i Âişe'nin şerefli şahsına tevcîh edilmiş çirkin bir yalandır. Bu harpten dönerken Hazret-i Âişe emaneten takındığı bir gerdanlığı yolda düşürdüğünden onu ararken kervandan geri kalmış, münafıklar bunu büyük bir fırsat bilerek ona açık iftirada bulunmuşlardı. Bidâyette pek ehemmiyetsiz bir mesele gibi ortaya çıkan bu hadise, sonra-

dan münafıkların dile dolamasiyle dal budak salmış, Hazret-i Âişe'yi dile düşürmüştür. Hadis ve Siyer kitapları bu bühtan ve iftirayı red için uzun uzadıya deliller getirirler. Kur'an-ı Kerim, bunu açık bir bühtan olarak vasıflandırmaktadır. Hadisenin rivayet tarzı, onun iftira olduğunu açıkca göstermektedir. Meselenin kötü bir yoruma asla tahammülü yoktur. Biz burada bu kadarcık bir işaretle yetineceğiz. Asıl meseleyi Hazret-i Peygamber'in zevcelerinden bahsederken etrafiyle ele alacağız.

———oOo———

ON ALTINCI BÖLÜM

HENDEK VEYA AHZAB MUHÂREBESİ

(Hicret'in Beşinci yılı. Zilka'de, 626 M.)

Benî Nadir Medîne'den uzaklaştırılarak şehrin iç emniyeti sağlanmıştı. Hariçte baş kaldırmak isteyenlere yapılan anî hücumlarla Arap kabîleleri de kısmen sindirilmişti. Kureyş ise iki denemeden sonra bir netice elde edemiyeceğini anlamış, Ebû Süfyan Uhud harbinin sonunda:

"Sizinle gelecek sene Bedir'de tekrar görüşürüz." dediği halde bu görüşmeye cesaret edememişti. Ebû Süfyan ordusuyle Hicret'in dördüncü yılında Bedir'e yollandığı halde Mekke'den iki konak ayrıldıktan sonra geri dönmüştü. Müslümanlar Bedir'de onları sekiz gün beklemişlerse de gelen giden olmamıştı. Tarihçiler buna Son Bedir Gazvesi derler. Böylece müslümanlar düşmanlarını sindirmişler demek oluyordu. Geniş geniş nefes alarak yapıcı bir devrin açılmasına sıra gelmişti. Medenî ve içtimai hayatı tanzim etmek, iktisadî kalkınmaya bir düzen vermek, başta geliyordu. Sükûn ve huzûr içinde tatlı ve güzel bir hayat geçirmeyi kim istemez. Harpsiz darpsiz rahat rahat yaşamayı kim sevmez. Bu aziz ömrü iyi ve faydalı şeyler uğrunda harcayarak medeniyet binasının biran evvel kurulup tamamlanmasını kim arzu etmez. Fakat düşman insanı hiç rahat bırakır mı? Su uyur, düşman uyumaz, demişler!

Araplar, intikam cibilliyeti üzere yaradılmışlardır. Kan davası gütmek, düşmanından öc almak için pusu kurmak, gadir ve hiyanet etmek onların yaradılışları, yaşayışları icabıdır. Yukarıda geçen Raci ve Bi'r-i Maûne faciaları bunun açık delilidir. Hazret-i Peygamber arapların bu huyunu çok iyi bildiğinden daima uyanık davranır, her ihtimale karşı müdafaa harbine hazırlıklı bulunurdu.

Benî Nadir yahûdilerinin Medîne'den uzaklaştırılmaları ve onların bir kısmının Hayber'de yerleşmelerine müsaade verilmesi, onların tahrikçi hareketlerde bulunmasına yol açtı. Hazret-i Muhammed'in Mekke'den Medîne'ye muhacir olarak geldikten sonra beş sene zarfında kazandığı nüfûz ve kuvvet, elde ettiği zafer ve satvet, yahûdîleri cidden ürkütüyor, arap kabilelerini de hakikaten kıskandırıyordu. Onun için yahûdîlerle müşriklerin islâmiyet aleyhinde birleşmeleri pek de uzak değildi.

YAHÛDÎLER PUTPERESTLİĞİ TEVHÎDE TERCİH EDİYORLAR

Benî Nadir yahûdîlerinin reislerinden olan Huyey b. Ahtab, Sellâm b. Ebi'l-Hukayk ve Kinâne, diğer bazı kimselerle Mekke'ye giderek Kureyş ulularıyle temaslarda bulunmuşlar, onlara:

– Bizimle birleşirseniz müslümanları birlikte mahvederiz demişlerdi. Kureyş bu teklifi kabule hazırdı. Ancak Kureyş, Hazret-i Muhammed'in günden güne yükseldiğini, her tuttuğu işte muvaffak olduğunu, Allah'ın yardımının daima onunla beraber bulunduğunu gördüklerinden onun hakkında tereddüt etmeğe başlamışlardı. Müslüman olanlar günden güne çoğalıyordu. Yahûdîler Ehl-i kitaptılar. Eskidenberi Tevhid dini üzere idiler. Hristiyanlık aklın almadığı teslis akidesine davet ettiği için Araplar arasında muvaffak olamamıştı. Şimdi Hazret-i Muhammed tevhide davet ediyordu. Tevhid hakkında yahûdîlerin bilgileri vardı. Eskidenberi Ehl-i kitap olarak gelmişlerdi. Peygamber hakkında ma'lûmat sahibi idiler. Onun için Kureyş, Hazret-i Muhammed'in dîni ve davası hakkında yahûdîlere sorup tetkikatta bulunmak istediler ve sordular:

"Siz ehl-i kitapsınız. Bu hususta bilginiz var, bizim dinimiz mi hayırlı, yoksa Muhammed'in dini mi?"

Kureyş bu suali oyalamak için sormuş değildi. Eğer yahûdîler insaf edip de doğruyu söyleselerdi, Tevhîd dininin putperestlikten her vakit hayırlı olduğunu bildirselerdi, Kureyş'in islâmiyet'e karşı hatt-ı hareketi değişirdi. Kureyş ile müslümanlar arasında başka ihtilaflı birşey yoktu. Fakat yahûdîler, Tevhîd tarihlerine en büyük lekeyi sürdüler, yalan söylediler, büyük bir cinayet işleyerek putperestliği, pek samimi ve en kamil bir tevhîd dini olan islâmiyete tercih ederek Kureyş'e:

"Sizin dininiz onların dininden daha hayırlıdır, siz hak üzeresiniz." dediler. Ve bile bile hakîkatı sakladılar. Kur'an-ı Kerim bu hadiseye işaret ederek şöyle demektedir.

ألم تر الى الذين أوتوا نصيباً من الكتاب يؤمنون بالجبت والطاغوت...

"Görmüyor musun, kendilerine Kitapdan bir nasip verilenler sıkılmadan cibt ve tâğûte (putlara ve şeytanlara) inanıyorlar da kafir olanlara: Sizler Allah'a iman edenlerden daha fazla doğru yoldasınız, diyorlar. Bunlar Allah'ın lanetlediği kimselerdir. Allah'ın lanetlediği kimseler, hiç bir yardımcı bulamazlar." (1)

Yahûdîlerin Kureyş putperestliğini islâmiyet'e, asıl öz Tevhîd dinine tercih etmeleri hakkında çağımızın yahûdî muharrirlerinden Doktor İsrail Velfenson "yahûdîlerin Arabistandaki tarihi" adlı eserinde şöyle demektedir:

"Bu yahûdîler, bu kadar çirkin bir hataya düşmekten korunmalı ve Kureyş ulularıkarşısında putlara tapmanın Allah'ın birliğine imandan daha iyi olduğunu söylememeli idiler. İstekleri reddolunsa bile bunu yapmamalı idiler. Çünkü İsrail oğulları, peygamberleri namına asırlardan beri tevhid bayrağını taşımakta idiler. Ve Allah'ın birliğine inanmaları yüzünden tarihin muhtelif devirlerinde türlü türlü tazyiklere ve katliamlara uğramışlardı. Onun için yahûdîlere düşen vazife, putperestliğin mağlub edilmesi uğrunda hayatlarını da feda etmekten çekinmemekti. Halbuki yahûdîler, putperestlere iltica etmekle kendilerine karşı harp ilan ediyorlar, Tevrat'ın hükümlerine karşı geliyorlardı. Çünkü Tevrat onlara, putperestlere karşı gelmeyi ve düşman olmayı tavsiye etmekte idi."

DÜŞMAN ORDUSU

Yahûdîler, Kureyş'i kışkırtarak onlarla ittifak yaptıktan sonra kabileler arasına çıktılar. Hayber'in yarı varidatını va'd ederek Gatafan araplariyle de birleştiler. Kabile kabile dolaşarak onlara hep aynı teraneyi tekrarladılar. Putperestliğin, Tevhid dini olan İslâmiyetten hayırlı olduğunu her tarafa yayarak arapları müslümanların aleyhine ayaklandırdılar. Fezâre, Süleym, Sa'd ve Esed oğulları kabileleri ve diğer kabilelerden müteşekkil koca bir ordu meydana geldi. Kureyş, Ebû Süfyan'ın kumandasına 4000 asker, 300 süvârî, 1500 develi verdi. Sancağı Osman b. Talha taşıyacaktı. Fezâre oğulları birçok piyade ve bin develi ile gelmişti. Eşca' ile Mürre, dört yüzer muharib toplamıştı. Bi'r-i Maûne hâdisesine sebep olan Süleym 700 muharib ile çıkmıştı. Sa'd ve Esed oğulları da bunlara katılmıştı. Böylece toplanan kuvvet, ekseri tarihlere göre, onbini aşmıştı. Hatta Fethü'l-Bârî biraz mübalağalı bulduğumuz bir beyanla bunun yirmi iki bin olduğunu söyler. Şimdiye ka-

(1) Nisâ Sûresi, âyet: 51-52

dar müslümanlara karşı bu kadar muazzam bir ordu hazırlanmış değildi. Bu ordu Ebû Süfyan'ın baş kumandanlığı altında, Medîne'de islâmiyeti boğmak, yeryüzünden Tevhîd dinini kaldırmak üzere Medîne'ye doğru yürüyüşe geçti.

MEDÎNE'LİLER VAZİYETİ GÖZDEN GEÇİRİYORLAR

Hicret'in beşinci yılı Zilka'de ayında idi. Hazret-i Peygamber bu muazzam ordunun Medîne'ye doğru hareketini haber aldı. İş çok mühimdi. Bu defa yahûdîler müşriklerle elele vermişler, neleri varsa meydana dökmüşler, islâmiyeti yuvasında boğmağa geliyorlardı. Bedir ve Uhud harbindeki düşman sayısına çok üstün olan bu muazzam ordu, Medîne için büyük bir tehlike idi. Müslümanlar bu vaziyet karşısında cidden endişe ettiler ki haklı idiler.

Hazret-i Peygamber, meşveret esasına riayet ettiğinden, derhal Ashab'ın ileri gelenlerini, fikir sahiplerini, re'yinden faydalanılabilecek kimseleri topladı. Bir kısmı, Uhud harbinde düşündükleri gibi Medîne içinden müdafaa etmeği ileri sürdüler, vakıa o zaman Medîne dışına çıkalım diyenler galebe çalmıştı. Fakat netice müslümanların aleyhine olmuştu. Hem şimdi düşman kuvvetleri kat kat üstündü. Bu vaziyet karşısında Medîne dışına çıkıp düşmanı karşılamağa imkân yoktu. Medîne içerden müdafaa edilecekti. Fakat yalnız bu kafî gelecek mi idi? Başka ne gibi bir tedbir alınabilirdi?

Selman-ı Fârisî'nin teklifi: Bu toplantıda re'yinden istifade edilebilecek herkes söz sahibi idi. Aralarında kölelikten azad edilmiş birisi vardı. Bu adam asıl İranlı idi. Mecûsî idi. Onun boş birşey olduğunu anlayarak hristiyan olmuştu. O, yüce hakîkatı arıyordu. Memleketini bırakarak Şam'a gelmişti. Orada okudu, ilim tahsil etti. Fakat aradığını hâlâ bulamamış, iç âlemini kandıracak hakîkata kavuşamamıştı. Orada iken Arabistan'da son Peygamberin zuhurunu işitmiş, bazı arkadaşlariyle oraya yollanmıştı. Yol arkadaşları ona gadir ve hiyanet ettiler. Onu köle diye bir yahûdîye sattılar. Bu köle bir sırasını bulup Peygamber'in huzuruna geldi ve İslâm olduğunu söyledi. Artık aradığını bulmuştu. Bu zat Selman-ı Farisî'dir. Yahûdîden satın alınarak azad edilmişti. Hem hürriyetine kavuştu, hem aradığı hakîkati buldu. İşte bu azadlı, şimdi İslâm'ın mukadderatını tayin edecek mahiyette çok mühim olan bir mesele hakkında ortaya bir fikir sürdü, bir teklifte bulundu, herkes onu dikkatle dinliyordu. Teklif şu idi:

"Müdafaa harplerinde en emin vasıta, şehrin etrafına çepçevre hendek

kazıp düşmanın geçmesine engel olmaktır. Bu suretle kuvvetler harp meydanına dağıtılmadan bir yere toplanır, içeriden müdafaa kolaylaşır."

Arabistan'da bu tarz bir müdafaa görülmüş şey değildi. Fakat Selman İran'da bunun tatbik edildiğini, çok iyi neticeler verdiğini izah edince bu teklif çok makul görüldü ve ittifakla kabul edildi. Hendek kazmak için lazım olan çapa, külünk, kazma, kürek gibi âlât ve edevât toplandı. Bunların bir kısmı o zaman müslümanlarla müttefik olan Benî Kurayza yahûdîlerinden tedarik olundu.

Medîne'nin üç tarafı evler ve vâhalarla çevrili idi. Birbirine bitişik olan evler bir kale gibi üç tarafı çeviriyordu. Asıl Suriye'ye bakan şimal cephesi tehlikeye ma'ruz bulunuyordu. Peygamberimiz hendeğin hududunu tayin ederek kazılacak yeri adam başına birer arşın olmak üzere onar kişiye tevzi etti. Başta Hazret-i Peygamber olmak üzere, herkes canla başla çalıştılar. Mevsim kıştı. Muhacirler ve Ensar durmadan toprağı kazıp çalışıyorlardı. İşe neşe ile sarılmışlardı. Şarkılar söyliyerek işliyorlardı.

"Bizler, ömrümüz oldukça Muhammed'le birlikte mücahedeye devam etmek üzere ona biat etmişizdir." (2) diyorlardı.

Hazret-i Peyamber de neşe ile çalışan, iman aşkıyle coşan bu candan arkadaşlariyle birlikte toprağı kazıyor ve onlarla bir ağızdan şu beyitleri söylüyordu.

"Allah'ın lûtfu ve hidayeti olmasaydı biz ne hidayete erer, ne sadakalar verir, ne de ibadet ederdik. Yâ Rab! Bizi huzur ve sükûna kavuştur, düşmanla karşılaşır isek bize sebat ve metanet ver. Bize tecavüz edenler fitne çıkararak fesad peşinde koşuyorlar. Biz ise onlara mukaavemet ediyoruz."(3)

Sürekli bir çalışma neticesi altı gün zarfında hendek kazılıp tamamlandı. Bu sahadaki evlerin hendekten tarafa olan duvarları tamir ve tahkim edildi. Hendeğin dışında kalan evlerin cümlesi tahliye olundu. Onlardaki kadınlar ve çocuklar tahkim edilen evlere getirildi. Hendek boyundaki evlerin şehre bakan cihetlerine taşlar yığıldı. İcabında bunlarla düşmana hücum ve mukaabele olunacaktı.

---

(2) نحن الذين بايعوا محمداً — على الجهاد ما بقينا ابداً

والله لو لا الله ما اهتدينا — ولا تصدقنا ولا صلينا

(3) فانزلن سكينة علينا — وثبت الاقدام ان لا قينا

ان الاولى بغوا علينا — اذا ارادوا فتنة ابينا

Hendek kazılırken büyük bir kaya çıkmıştı. Çok uğraşıldığı halde kayayı kimse parçalayamıyordu. Hazret-i Peygamber taşa bir vurdu, büyük bir parça koptu: Allahü Ekber, Şam'ın kırmızı köşklerini görüyorum, dedi. Bir kere daha aynı şiddetle vurdu. Kisranın beyaz köşklerini San'a'nın kapılarını görüyorum dedi. Hakikaten taş paramparça olmuştu. Sonra muhasara uzayınca münafıklar:

"Muhammed bize Kayser ve Kisra'nın hazinelerini va'd ediyor, biz ise bugün hendek içinde mahbus olup bir adım yere gidemiyoruz!" diye söylenmeğe başlamışlardı. Bu adamlar ne kısa görüşlü idi. Hemen sızlanmağa başlamışlardı. Bu sözler kuru bir edebiyat değildi. Hazret-i Peygamber en sıkıntılı bir zamanda iman aşkiyle taşa vurunca, çeliğin taştan çıkardığı kıvılcımların ışığında Safa'nın kuyularını, Kayser ve Kisranın saraylarını görmüştü. Ve bu görüş ayniyle vaki oldu. Bazılarının bu gibi sözleri maddi zaviyeden izaha kalkışmalarına hayret ederiz.

Kureyş ordusu muazzam bir sel halinde geliyordu. Medîne önüne geldiğinde hiç aklına bile gelmiyen hendek ile, bu yepyeni müdafaa tarziyle karşılaşınca şaşırıp kaldı. Onlar şimdiye kadar böyle birşey görmüş değillerdi. Bu müdafaa tarzı onların meçhulü idi. Bunu geçmeğe cesaret edemediler. Ve hendeğin dış tarafında karargahlarını kurdular, Hazret-i Muhammed on binden fazla olan bu ordunun karşısında üç bin mücahitle şehri müdafaaya başladı. Düşman hendeği geçemediği için karşıdan taş ve ok atmakla iktifa ediyordu. Tabiidir ki, bu yolda hiçbir netice alınamazdı.

MUHÂSARA UZAYINCA

Muhâsara uzayıp gidiyordu. Hendeğin iç tarafında olanlar şüphesiz ki çok sıkıntılı günler yaşıyordu. Fakat iman ve akide kuvveti sayesinde onlar herşeye güle güle katlanıyorlardı. Lakin hendeğin dışında olanlar için böyle bir kuvvet menbaı yoktu. Onun için Kureyş uzayıp giden bu muhasaradan bıkmağa başlamıştı. Çünkü Araplar böyle uzun boylu harplere alışık değildi. Onlar ani hücum ve baskın yaparlar, ne çapul edebilirlerse alıp kaçarlardı. Diğer taraftan havalar da kış gidiyordu. Yakıcı bir soğuk etrafı kasıp kavuruyordu. Mevsim yağmurları başlamak üzere idi. Kureyş ve Gatafan Arapları Medîne kenarına kurdukları çadırlarda soğuktan, yağmurdan zor barınırlardı. Hem onlar böyle uzun boylu bir sefer için çıkmış değildiler. Onlar Medîne'yi bir vurup döneceklerdi. Onlar böyle çetin bir müdafaa ile karşılaşacaklarını hiç hesaba katmamışlardı. Halbuki muhasara uzadıkça uzadı. Onlar düğüne, bayrama gider gibi yola çıkmışlardı. Uhud'da olduğu gibi kolayca bir zafer kazanacaklarını ümid etmişlerdi. Fakat evdeki hesap

çarşıdaki pazara uymadı. Bilhassa Gatafan arapları sızlanmağa başladılar. Çünkü onlar bu harbe herhangi bir mefkûre ile katılmış değildiler. Yahûdîler onlara Hayber bahçelerinin meyvelerini va'd etmişlerdi. Fakat bu va'd edilen şey, bu soğukta beklemeğe pek değmezdi. Zafer ümidi, uzak görünüyordu. Onun için Gatafan'lı askerler arasında bir gevşeklik başladı. Bundan en ziyade telaşa düşen bu koca orduyu toplayan Huyey b. Ahtab olmuştu. Bu defalık, türlü fırıldaklarla, yalanla, dolanla Kureyş'i ve bütün kabileleri ayaklandırıp Medîne'ye dökmüştü. Bu fırsatı elden kaçırır, hazır toplanmış kuvvetleri dağıtırsa ikinci bir defa onu kim dinlerdi. Onun için bütün hile ve meharetini kullanarak askerlerini dağıtmamak yollarını aradı. Artık son kozunu kullanıyordu. Kureyş içine şu haberi saldı:

– Ben, Benî Kurayza yahûdîlerini bizim tarafa çeviriyorum, onlar bize iltihak edecekler. Bu haber, bıkmağa başlayan Kureyş'in maneviyyatını takviye etti. Eğer Benî Kurayza'yı kendi taraflarına celbedebilirlerse, artık zafere kat'î nazarla bakılabilirdi. Onlar için artık Medîne'ye girme yolu açılmış demekti.

BENÎ KURAYZA HİYÂNET EDİYOR

Huyey, bu düşüncesini gerçekleştirmek için hemen Benî Kurayza'ya koştu. Benî Kurayza müslümanlarla müahedelerle bağlı idi. Reisleri olan (Kâ'b İbn-i Esed) Huyey b. Ahtab'ın geldiğini görünce, onun hayır için gelmediğini bildiğinden kale kapılarını kapattı. Onu içeri almadı. Çünkü Kurayza andlaşmalara hiyanet ederek müslümanlardan ayrılırsa, müslümanlar galip geldikleri takdirde başlarına gelecekleri pekala biliyordu. Kureyş ordusu hezimete uğrayarak çekilip gittikten sonra onların hali nice olurdu. Kâ'b, bu düşüncelerle Huyey İbn-i Ahtab'la görüşmek istemedi. Fakat Huyey ısrar etti. Kâ'b onu ters yüz etmek fikrinde iken ısrarına dayanamadı, içeri alıp konuşmağa başladı. Huyey:

– Deniz gibi bir ordu ile geldim. Kureyş ve Gatafan birleşti. İslâmları yeryüzünden mahvetmeğe karar vermiş bulunuyorlar. Bu fırsatı kaçırma! dedi.

Kâ'b bidayette tereddüt etti:

– Muhammed daima sözüne sadıktı, aramızdaki ahdi bozmak reva değildir, dedi. Fakat Huyey Kureyş'in kuvvetli bulunduğunu söyleyerek zaferin kat'i olduğunu söyledi. Nihayet Kâ'b ahdini bozarak Kureyş'in tarafına geçti, yahûdîlik gayreti galebe çaldı.

Hazret-i Peygamber yahûdîlerin bu tertîbatını ve entrikalarını an-

ladıktan sonra başta Evs'den Sa'd b. Muaz, Hazreç'ten Sa'd b. Ubâde olduğu halde birkaç kişiyi tahkîkat için gönderdi, duydukları sahih imiş. Kurayza Kureyş tarafına geçmişti. Müslümanlar onlara aralarındaki ahidleri hatırlattılar, sözlerinden dönmenin fena olduğunu söyledilerse de kâr etmedi. Bu yanlış yolda giderlerse sonra Benî Nadir'in akibetine uğrayacaklarını ihtar ettiler, yine fayda vermedi. Hatta İslâm Peygamberine dil uzattılar. "Resûlullah da kim oluyormuş, biz ne Muhammed'i tanırız, ne de ahidnamesine ehemmiyet veririz," dediler. İki taraf birbirine gire yazdı.

Giden heyet Kurayza'nın ahdini bozarak Kureyş tarafına geçtiğinin doğru olduğunu anladı. Zaten Huyey İbn-i Ahtab, Kureyza ile görüştükten sonra karşı taraf bu haberi her tarafa yaymıştı. Kurayza harp hazırlığını tamamlamak için biraz müddet istemişti. Hazırlık bitince Ahtaba katılarak Medîne'yi her taraftan, aşağıdan, yukarıdan sardılar.

Kur'an-ı Kerim bu hadiseyi şöyle anlatır:

اذ جآؤكم من فوقكم ومن اسفل منكم واذ زاغت الابصار وبلغت القلوب الحناجر

"O vakit düşmanlar üst tarafınızdan ve alt tarafınızdan gelerek hücûm etmişlerdi. O hengamede gözler dönüp kalmış, yürekler gırtlaklara dayanmıştı. Türlü türlü zanlara kapılmıştınız. İşte o zaman mü'minler denenmiş ve şiddetli bir sarsıntıya uğramıştı." (4)

Bu mütecaviz ordu, ortalığı gürültüye boğuyor, toza dumana katıyordu. Benî Kurayza'nın düşman tarafına geçmesi Medîne'ye hücûm için büyük bir gedik açmıştı. Medîne'liler, derin bir endişe içindeydiler ve bunda hakları da vardı. Açlık, soğuk, daha nice şedaid, mü'minler bunlara ancak iman kuvvetiyle mukaavemet edebiliyorlardı. Fakat İslâm ordusunda münafıklar da vardı. Bunlar mukaddes bir mefkûrenin ateşiyle yanıp iman meşalesinden nur ve kuvvet alamadıkları için türlü türlü söylentilere yol açıyorlardı. Bunlar zevceleriyle çocuklarının da tecavüze hedef olduklarını ileri sürerek harp sahnesinden çekilmek istiyorlardı. Kur'an-ı Kerim bunlardan şöyle bahseder:

اذ يقول المنافقون....

"Münafıklardan bir gurup ve kalpleri hastalıklı olanlar: Allah ve Resûlü bize aldatmaktan başka birşey va'detmemişler, diyorlar. Onlardan bir takımı da:

Ey Medîne ahalisi, artık sizin için duracak yer yok, hemen

---

(4) Ahzâb sûresi, âyet: 10-11

dönün! diyorlardı. Yine onlardan bir taife Peygamber'den izin istiyor ve:

"Evlerimiz açıktır, diyorlardı. Halbuki evleri açık değildi, yalnız harpten kaçmak istiyorlardı." (5)

Fakat mücahitlerin mefkûreye sadakatı, emelindeki ihlas bu müthiş imtihanda muvaffakkiyet amili oldu. Kur'an-ı Kerim bu mü'minleri şöyle tasvir ediyor:

ولما رأ المؤمنون الاحزاب قالوا هذا ما وعدنا اللّه ورسوله وصدق اللّه ورسوله وما زادهم الا ايمانا وتسليمًا

"Mü'minler müttefik askerlerini görünce: İşte Allah'ın ve Resûlünün va'dettiği bu idi, Allah da, Peygamberi de va'dlerinde sadıktırlar, dediler. Bu hal onların imanlariyle teslimiyetlerini artırmaktan başka birşey yapmadı." (6)

Muhasara sürüp gidiyordu. Benî Kurayza'nın düşman tarafına iltihakından sonra Medîne içinde hayat şartları çok güçleşmişti. Hazret-i Peygamber Gatafan'ın bu uzun muhasarayı beklemekten bıkmış olduklarını tahmin ediyordu. Şehir dahilindeki sıkıntıları da görüyordu. Onun için Gatafan'a tek taraflı bir sulh teklifini düşünüyordu. Yahûdî reisleri onları Hayber mahsülünden bir kısmını va'd ederek buralara kadar harbe sürüklemişlerdi. Şimdi onlara Medîne"nin mahsûlünden üçte biri va'd olunursa, pekala onlar harp sahnesinden çıkarılabilirdi. Onlar ayrılıp gidince diğerlerinin de dağılması kuvvetle muhtemeldi. Hazret-i Peygamber bu düşüncesini Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubade'ye açtı. Onlar da şu cevabı verdiler:

"Eğer bu bir vahy-i İlahî ise ona karşı hiçbir sözümüz yoktur. Yok, eğer şahsî bir mütalaa ise, şunu arzetmek isteriz ki, cahiliyet zamanında bile biz böyle cizyeler, vergiler vermedik. Müslümanlık bizi yeni bir hayata kavuşturmuş iken biz böyle vergi vermeği kabul etmeyiz."

Hazret-i Peygamber bu yiğitçe sözlerden mahzûz olmuş:

"O halde düşmanlar ellerinden ne gelirse yapsınlar." demişti.

Araplar böyle muhasara işlerine alışık değildi. Onların muharebeleri hemen çarpışıp vuruşmak, galip mağlûb, her ne olursa olsun cenge bir neti-

---

(5) Ahzâb sûresi, âyet: 12-13

(6) Ahzâb sûresi, âyet: 22

ce verip savuşmak olduğunu söylemiştik. Halbuki müttefikler yirmi gündür hendeğin etrafında dönüp dolaşıyorlar, bir türlü cesaret edip içeri giremiyorlardı. Benî Kurayza kendi taraflarına geçmekle ümitleri kuvvetlenmişti. Fakat halâ umduklarına nail olamamışlardı. Mevsim soğuk olduğundan kendileri üşüyüp titremekte, hayvanları da yiyecek alef bulamayıp telef olmakta idi. Müttefikler artık bıkmıştı. Ebû Süfyan, Halid b. Velid, Amr b. Âs, Dırar b. Hattab (Ömer'in kardeşi) gibi Kureyş reisleri nöbetle bütün orduya birer gün kumanda ediyordu. Fakat hendeği geçen olmamıştı. Karşıdan ok ve taş atıyorlardı. Müşrikler, kumandanın muhtelif ellere geçmesi iyi bir netice vermediği için bütün reislerin kumandası altında umumî bir taarruza karar verdiler.

HENDEĞİ GEÇMEK İÇİN TAARRUZ

Emsalsiz bir cengâver olan Amr b. Ebû Cehl'in oğlu İkrime, Hazret-i Ömer'in kardeşi Dırâr ve diğer birkaç cesur yiğit, atlarını mahmuzlayarak hendeğin bir dar mahallınden içeri tarafa geçtiler. Ebû Süfyan ile Halid b. Velid de onların arkasından hendek kenarına kadar geldilerse de bir türlü geçemeyip öte tarafta seyirci gibi durdular.

Bunların içinde en yiğiti Amr b. Abdived idi. Araplar onu bir orduya bedel sayarlardı. Onunla döğüşmek, arslanla pençeleşmek demekti. Bedirde yaralanmış olduğundan intikam almadıkça saçlarına koku sürmemeğe and içmişti. Amr kendisiyle mübareze edecek bir adam istedi. Hazret-i Ali ona karşı çıkmak için hazırlanmış ise de Hazret-i Peygamber alıkoymak istemiş:

"Sen otur yâ Ali, gelen Amr'dır." demişti. Amr tekrar: İçinizde er meydanına çıkacak kimse yok mu? deyince, Hazret-i Ali bir şahin gibi ortaya atılmıştı.

Amr karşısında genç birini görünce ona sordu:

– Sen kimsin? Ali de ismini söyledi. Amr:

– Senin amcaların içinde meydana çıkacak yaşlı biri yok mu? Senin ağzın henüz süt kokuyor, ben senin canına kıymak istemem. Ali:

– Benim tarafımdan böyle birşey varid değil, yeter ki, sen de ben gibi piyade ol. Amr atından yere indi ve:

– Kılıcımı senin kılıcınla deneyeceğim, dedi ve mübareze başladı. Amr o kadar şiddetle hücûm etmişti ki, bir darbede Ali'nin kalkanını parçalamış, alnından yaralamış, Ali de hemen mukaabil bir hamle ile Amr'ı yere ser-

mişti. Diğerleri de mağlub olarak geldikleri yere, hendeğin öte tarafına çekilmek zorunda kalmışlardı. Ebû Cehl'in oğlu İkrime can korkusuyla kaçıp giderken mızrağını düşürmüş olduğundan Peygamber'in Şairi Hassan b. Sabit onu ayıplayarak bir şiir söylemiştir. Düşman karşıdan taş ve ok yağdırmakta devam etmiş, müslümanlara göz açtırmamıştır. Ertesi gün de hücûm aynı şiddetle devam etmişse de bir netice alınamamıştı.

Müslümanlar Hendeğin zayıf yerlerini muhafaza ediyorlar, yapılan hücûmları püskürtüyorlardı. Fakat dışarı çıkıp ta hücûm etmek imkânı yoktu. Harp biraz da hud'adır. Bu düşman çenberini biran evvel kırmak için Kurayza ile müttefikleri birbirinden ayırmak kafi idi. Zaten iki taraf da harbten bıkmış zaferden ümidi kesmişti. Gatafan rüesasından Nuaym b. Mes'ûd-ı Sakafî, gerek Kureyş ve gerekse yahûdîler arasında sayılır ve sevilir bir zattı. Nuaym henüz müslüman olmuştu. Ve müslümanlığını ilan etmemişti. Hazret-i Peygamber'in huzuruna gelerek:

– Şu anda size büyük bir hizmet edebilirim, dedi ve işe başladı.

MÜTTEFİKLERİN BİRBİRİNDEN İTİMADI KALKINCA

Evvela Benî Kurayza'ya gitti:

– Kureyş ve Gatafan harpten bıktılar. Burada daha uzun kalamazlar. Yarın çekilip giderlerse siz burada müslümanlarla tek başınıza kalacaksınız. Ahdinizi bozup düşmanla beraber olduğunuz için acaba haliniz nice olur? Bana kalırsa siz Kureyş ve Gatafa'nın eşrafından birtakım adamları rehin olarak almalısınız ki, onlar da bu harbi bitirmeden savuşup gidemesinler. Nuaym'ın bu söyledikleri doğru idi.

Nuaym oradan kalkıp Ebû Süfyan'ın yanına gitti ve onlara da şunları söyledi:

– Haberiniz var mı? Yahûdîler Muhammed'e olan ahdini bozduklarına pişman olmuşlar, onunla yine anlaşmışlar, suçlarını affettirmek üzere Kureyş ve Gatafan eşrafından bir takım zevatı rehin süretiyle alıp da ona teslim etmeği va'd etmişler. Şayet sizden rehin isterlerse sakın vermeyin.

Bu sözler yahûdîlere zaten pek güvenmeyen Arapları şüpheye düşürmeğe kâfî gelmişti. Çünkü yâhûdîler hakikaten ağır davranıyorlardı, Kureyş derhal netice almak istediği halde yahûdîlerin hiç acelesi yoktu. Çünkü onlar kendi evlerinde idiler. Bu hal Arapları şüphelendirmekte idi.

Ebû Süfyan, Benî Kurayza'nın efkarını yoklamak üzere onlara şu haberi saldı:

– Biz buraya sizin rüesanızın teşvikiyle geldik. Siz şimdi ağır davranıyorsunuz. Burası bize göre uzun uzadıya oturulacak yer değil. Açlıktan askerimiz şikayet ediyor. Hayvanlarımız telef oluyor. Bari yarın hep birlikte şiddetli bir hücum edelim de, bu iş bitsin!... Benî Kurayza elçilere şu cevabı verdi:

– Yarın Cumartesidir. Biz hiçbir işe yapışamayız. Öbür gün cenk edebiliriz, o da şu şartla ki, bize eşrafınızdan birkaç kişiyi rehin vermelisiniz, ta'ki sizden emin olalım.

Bunun üzerine Kureyş'in şüphesi kalmadı. Yahûdîlere şu cevabı verdiler: "Biz size ne rehin veririz, ne de imdat isteriz. Canınız isterse! Biz memleketimize çekilip gideriz, siz müslümanların pençesine düşersiniz ve belanızı bulursunuz."

Karşılıklı alıp verilen bu notalardan sonra, her iki tarafın birbiri hakkında beslediği şüphe doğru çıkmış oluyordu. Ebû Süfyan yahûdîlerin durumunu anladıktan sonra Gatafan reisleriyle görüşme yaptı. Bu yeni vaziyet karşısında Gatafan'lıların da eski tereddütleri büsbütün artmıştı. Zaten onlara, müslümanlar tarafından bir teklif de vardı. Medîne mahsûlünün üçte biri va'd olunuyordu, harp dışı çıkmaları şartiyle buna Ensar razı olmadığından yarıda kalmış bir teşebbüstü. Fakat birgün tamamlanabilirdi. Bu vaziyet içinde Ebû Süfyan ve diğer Kureyş elebaşıları derin derin düşünmeğe başladılar. Ne yapacaklardı, ne yapabilirlerdi.

MADDÎ VE MANEVÎ KUVVETLER BİRLEŞİNCE

Kureyş rüesasının kafasında müdhiş bir fırtına kopmuştu. Yeni vaziyet onları cidden düşündürmekte idi. İşte kafalarının içinde böyle bir buhran fırtınasının koptuğu gece, dışarıda kopan daha müdhiş bir fırtına onların korkusunu büsbütün artırmış oldu. Fırtına şiddetli bir kasırga halini almış, ağaçları koparıyor, eşyayı kaldırıp yerden yere çalıyor, çadırları söküyordu. Yemek kazanları bile ocaklarında alt üst olmuştu. Gök gürültüsü bu korkunç hale daha dehşet veriyor, gecenin zifir karanlığını şimşekler ara sıra yarıp parçalıyor, her şey dehşet saçıyordu. Bardaktan dökülürcesine bir yağmur boşanmıştı. İçlerine öyle bir korku sindi ki, her taraftan üzerlerine hücum var sanıyorlardı. Her şey onlara saldırıyor gibi idi. Tabiat kuvvetleri bile düşmanı mağlub etmek için işe koşulmuştu. Müşrikler, etrafında kılıç şakırtıları işitilir gibi oluyordu. Müslümanların şiddetli mukaavemeti, muhasaranın uzaması, fırtınanın şiddeti, levazımın azlığı, yahûdîlerin ayrılması, bütün bunlar düşmanın maneviyyatını altüst etmişti. Allah ordusu onları mağlub ediyordu. Kur'an-ı Kerim bunu şöyle anlatmaktadır:

يآ ايها الذين آمنوا اذكروا نعمة اللّٰه عليكم اذ جآءتكم جنود فارسلنا عليهم ريحًا وجنوداً لم تروها...

"Ey iman edenler, Allah'ın o nimetini yad ediniz ki, hani size karşı askerler geldiği zaman biz onların üzerine rüzgâr ve sizin görmediğiniz askerler göndermiştik." (7)

Bu hal karşısında zaten kuvve-i maneviyyesi bozulmuş olan düşman, artık tutunamazdı. Baş kumandan Ebû Süfyan yeis içinde şöyle dedi:

– Burası oturup duracak yer değil, hayvanlarımız telef oluyor, Benî Kurayza ile de aramız bozuldu. Görüyorsunuz fırtına ne halde. Muhasaranın devamında bir fayda yok, çekilip gidelim...

O gece düşman karargahı bozulmuş, Kureyş, Gatafan ard arda çekilip gitmişlerdi. Düşman ric'at etmekte o kadar isti'câl göstermişti ki, Baş Kumandan Ebû Süfyan, telaşla devesinin dizi bağlı olduğunu farketmeden ona binmişti.

BÜYÜK MÜJDE

Sabahleyin Medîne'nin havası yine eskisi gibi sakin ve tatlı idi. Fırtına dinmiş, düşman gitmişti. Müslümanlar bu felaketten kendilerini kurtaran Allah'a hamd ü sena ettiler. Hem bu hezimet ebedi bir gidişti. Düşman, artık müslümanlara karşı dönemezdi; Bedir, Uhud ve Hendek, üç denemeden sonra İslâm nurunu söndüremiyeceğini anlamıştı. Hazret-i Peygamber Ashab'ına şunu müjdeliyordu:

– "Artık nöbet bize geldi. Bundan sonra Kureyş, sizin üzerinize gelecek değildir."

Hakîkaten öyle oldu. Bir daha Kureyş böyle acı bir tecrübeye kalkışmadı. Bu harpte Kureyş'ten 4 kişi öldü. Müslümanlardan beş kişi şehit düştü.

BENÎ KURAYZA'NIN ÂKIBETİ, HİYÂNET-İ VATANİYYE CEZASI

Düşmanın çekilip gitmesiyle Medîne ufkundan kara bulutlar silinmişti. Fakat bütün Arabistanı müslümanlar aleyhine ayaklandırıp Medîne'ye kadar sürükleyen yahûdî reislerinden olan Huyey b. Ahtap düşman saflarına

(7) Ahzâb sûresi, âyet: 9

katılmış olan Beni Kurayza yanında idi. Bu adam yine eski caniyane hareketlerine devam edebilirdi. Bu sene havaların müsaidsizliği ve fırtına, düşmanı mağlub etmişti. Fakat kış olmayan bir mevsimde yahûdîler Medîne üzerine aynı hücumu hazırlayabilirdi. Müttefikler çekilip gitmişti. Fakat onların bir kısmı olan yahûdîler Medîne'nin burnunun dibinde idi. Onları takib etmek yerinde olurdu. Bu harbin en büyük sorumlu adamı olan Huyey onların arasında barınıyordu. Onu kendi başına bırakmak tehlikeye meydan vermek demekti. Sonra bizzat Benî Kurayza düşman tarafına geçmiş, dar zamanda ahdini bozmuş, Medîne'ye hücum ederek müslümanları kılıçtan geçirmeğe hazırlanmıştı. Bütün bunlar cezasız bırakılamazdı. Onun için yılanı yuvasında bastırıp başını ezmek lazımdı.

Hazret-i Peygamber: "Allah'a ve Resûlüne mutî olanlar, ikindi namazını Benî Kurayza nahiyesinde kılsınlar," diye ilan etti. Hazret-i Ali'ye sancağı verip gönderdi. Müslümanlar da silahlarını çıkarmadan düşmanı takibe yollandılar.

Hazret-i Peygamber Medîne'ye geldiğinde yahûdîlerle andlaşmalar yapılmıştı. Onların canları, malları, hürriyetleri emniyet altına alınmıştı. Fakat yahûdîler bu andlaşmalara riayet etmemişlerdi. Benî Nadir bu ahdi bozmuştu. Hazret-i Peygamber onlara andlaşmanın yenilenmesini teklif ettiği halde Benî Kurayza andlaşmayı yenileyerek eski şartlar dairesinde yaşamakta idi. Fakat Hendek harbi esnasında onlar da, bu harbi körükleyen Huyey b. Ahtab'ın entrikalarına katılarak ahidlerini bozmuşlar, düşman tarafına geçmişler, en sıkıntılı bir zamanda müslümanları arkadan vurmak üzere silah çekmişlerdi. Müttefikleri bozulup çekilince onlar da hezimete uğrayarak kalelerine çekilmişlerdi. Ahidlerini bozup düşman tarafına geçmek yetmiyormuş gibi şimdi bir de bu harbin en büyük sorumlusu olan bir adam onlarla beraber bulunuyordu. Müslümanların bu davayı halletmelerinden başka çare kalmamıştı. İşte onun için Hazret-i Peygamber derhal Benî Kurayza üzerine yürüyüş emrini vermiştir.

Benî Kurayza burada ikinci bir hata daha işledi. Eğer müslümanları iyi karşılasalar ve teslim olsalar bu kusurları affolunabilirdi. Onlar ise düşmanca harekete karar verdiler, mukaavemete başladılar. Müslümanları ve Peygamberlerini tahkir ettiler, karılarına bile dil uzatılar. Hazret-i Ali ordudan ilerleyip onların kalelerine yaklaştığı zaman, Kurayza'lıların Peygambere sövdüklerini kulaklariyle duymuştu. Taberi'nin dediği gibi: "Müstahkem yerlere yaklaşıldığı zaman Benî Kurayza'dan, Peygamber hakkında pek çirkin sözler duyulmuştu."

Bu vaziyet karşısında müslümanlar muhasaraya karar verdiler. Muhasa-

ra yirmi beş gün sürdü, yahûdîler bir türlü meydana çıkmıyordu. Nihayet muhasaradan bıkınca muharebeye başladılar. Benî Nadir gibi sürgüne gitmeğe razı idiler. Benî Nadir'i, muahedeyle bağlı oldukları Hazreç müdafaa etmişti. Kurayza da Evs kabilesiyle muahede halinde idiler. Arabistanda bu gibi muahede bağları, kan rabıtası kadar kuvvetli sayılırdı. Onun için Evs'den ricada bulundular. Hazret-i Peygamber de:

– "Hakkınızda hüküm vermek üzere bir hakem gösterin hükmü o versin" dedi. Benî Kurayza da müttefikleri olan Sa'd b. Muaz'ı hakem gösterdiler. İlk ahidlerini bozdukları zaman, onlara nasihatçı olarak giden heyet arasında Sa'd da vardı. Sa'd'ın hükmü şöyle idi. "Yahûdîler içinde muhasamada bulunanlar idam edilecek, kadınlar ve çocuklar esir olacak, malları ganimet sayılacak."

Bu hükmü ağır bulanlar var. Fakat hiyanet-i vataniye'nin cezası başka ne olabilir? Yahûdîler iki yüzlülük yapmıştı. Şayet yahûdîler galip gelseydi, Hendek harbini müttefikler kazansaydı müslümanlara neler yapmıyacaklardı. Kadınlar ve çocuklar bile kılıçtan kurtulamıyacaktı. Burada misliyle cezadan ileri gidilmemiştir. Sonra bu hüküm Tevrat'ın hükmüne de uygundu. Ahd-i kadimde şöyle denilmektedir:

"Bir şehre cenk için yaklaştığında onu sulha davet edesin. Eğer sana sulh cevabını verip sana kapılarını açarlarsa içinde bulunan kavmin kâffesi sana haracgüzar olup sana hizmet ve kulluk edecekler, eğer seninle musalaha etmeyip cenk ederlerse o zaman onu muhasara edeceksin ve Allah'ın Rab onu senin eline teslim ettikte, erkeklerin cümlesini kılıçtan geçireceksin. Ancak kadınları ve çocukları, hayvanları ve şehirde olan herşeyi, bütün malını kendin için çapul edeceksin. Ve Allah'ın Rabbin sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin. Bu milletlerin şehirlerinden olmayıp senden çok uzakta bulunan bütün şehirlere böyle yapacaksın." (8)

Kurayza'nın hükmü bunun aynıdır. Hazret-i Peygamber, vahy-i İlâhî telakki etmediği meselelerde Tevrat'a göre hüküm vermeyi kabul ederdi. Kıble meselesi, recim ve kısas hakkında vahiy gelmezden önce bunlarda Tevrat hükümlerine tebaiyyet etmişti. Sa'd, Benî Kurayza hakkında bu hükmünü verince Peygamber:

"Bu bir hükmü İlâhî'dir." demişti. Bu sözler Tevrat'ın hükmüne ait idi. Benî Kurayza da bu hükmün Tevrata uygun olduğunu teslim etmiş, ölümü metanetle karşılamıştı.

---

(8) Tesniye Kitabı, 20. bab. 10-15.

Huyey b. Ahtab, siyaset meydanına getirildiği zaman Hazret-i Peygambere şöyle demişi::

"Herkes ölümü tadacak, benim de ecelim dolmuş. Sana karşı yaptığım düşmanlığa pişman olmuş değilim." Sonra halka dönerek şunları söylemiştir:

– "Allah'ın emrinde hiçbir mahzur yoktur. Bu bir hükm-i Îlâhî'dir. Kader böyle imiş. Bu Benî İsraile yazılan bir azaptır."

Bu hükmü yahûdîler böyle karşılamıştı. Çünkü cezalarını hak etmişlerdi. Kurayza'dan Zübeyr b. Bata, Buas harbi esnasında Sabit b. Kays'a iyilikte bulunmuş, ele geçmişken onu serbest bırakmıştı. Sabit bu iyiliğe karşılıkta bulunmak istedi. Hazret-i Peygamber'e fikrini açtı. Zübeyr'in kendisine bağışlanmasını diledi. Hazret-i Peygamber de, onu bağışladı. Zübeyr bunu duyunca Sabit'e:

– Karım ve evlatlarım yanımda olmadıktan sonra hayat benim neme gerek, dedi. Sabit Hazret-i Peygamber'e müracaat ederek onun karısının ve çocuklarının, malının da bağışlanmasını diledi. Hazret-i Peygamber bu dileği de kabul etti. Sabit Zübeyr'e bunları böylece söyleyince, Zübeyr:

– Benî Kurayza uluları öldükten sonra benim için hayatın tadı yoktur, ben de onlara katılmak isterim, dedi ve affolunmuşken kendi isteğiyle ölüme gitti.

Kadınlar harpte öldürülmezdi. Fakat bu defa bir kadın öldürülmüştür. Çünkü, bir müslümanın üzerine taş atarak onu öldürmüştü. Kısas olarak o da öldürüldü. Hüküm infaz olunacağı zaman kadın soğuk kanlılığını muhafaza ederek Hazret-i Aişe ile konuşmakta ve gülmekte devam ediyordu. Ölüme, adiyle çağrılınca koştu. Hazret-i Aişe, ona nereye gittiğini sorunca:

– Ben bir suç işledim, onun cezasını görmeğe gidiyorum, dedi.

Hazret-i Aişe bu kadının cesaretinden takdirle bahseder, öleceğini bildiği halde bu kadının gülüp söylemesine hayretteyim, derdi.

Benî Kurayza'dan bu harpte öldürülenlerin sayısı dörtyüz kadardır. Dört yahûdî de müslüman olarak ölümden kurtulmuşlardır.

HİYANET-İ VATANİYYE CEZASI

Benî Kurayza hakkındaki Sa'd'ın hükmünü ağır bulanlar, şunları göz önünde tutarlarsa Sa'd'a hak verirler. Benî Nadîr sürgün edilirken kimsenin burnu kanamadığı halde burada niçin böyle hüküm verildi? Elbette bunun

sebepleri vardır. Buna sebep olan Huyey b. Ahtab'dır, Kurayza'nın kendisidir. Huyey sürgün edilirken Peygamber'in aleyhinde bulunmamak, müslümanlara karşı gelmemek üzere söz vermişti. Halbuki bu sözünü unutarak bütün arap kabilelerini müslümanların aleyhine ayaklandırdı. Benî Kurayza da ekseriyet galebe çalar hülyasına kapılarak ahdini bozup düşman tarafına geçti. Halbuki müslümanlara andlaşma ile bağlıydılar. Her nevi hürriyete sahiptiler. Hatta İslâmiyet onlara yeni haklar bahşetmişti. Mesela: Benî Kurayza, Benî Nadir'den daha aşağı derecede sayılırdı. Nadir'den biri, Kurayza'dan birini öldürürse yarı diyet verirdi. Halbuki Hazret-i Peygamber onlara müsâvî muâmele yapmış, içtimâî seviyyelerini yükseltmişti. Buna rağmen hiyanet ederek ahidlerini bozmuşlardı. O da yetmiyormuş gibi şimdi müttefiklerinin bozulmasından sonra kal'alarına çekilmişler, teslim olmuyorlar, mukaavemet gösteriyorlardı. Eğer teslim olsalar affolunurlardı. En büyük harp sorumlusu olan siyasi mücrim Huyey b. Ahtab'ı aralarında barındırıyorlardı. Hâlâ müslümanlara karşı mukavemette devam ediyorlardı. Bu ne demekti? Bu gibi ahvalde başka ne hüküm verilirdi? Hiyanet-i vataniyyenin bugün dahi cezası bundan hafif midir?

BÂZI OLAYLAR

Esirler arasında Reyhane, Hazret-i Peygamberin hissesine isabet etmişti. Hazret-i Peygamber ona İslâmiyeti teklif ettiyse de o, asabiyet gayretiyle olacak ki, yahûdîlikte ısrar etti. Bazı tarihler, Hazret-i Peygamberin onunla evlendiğini, bazılarıysa onun cariye sıfatiyle kaldığını yazarlar. Reyhâne'nin azad edilerek ailesine döndüğü de söylenir.

Benî Kurayza arazisi muhacirler arasında taksim olunmuştur.

Benî Kurayza meselesinin halliyle Medîne etrafı temizlenmiş, iç emniyet sağlanmış oldu. Artık Medîne'nin bütünlüğünü bozacak, en kötü zamanda ahdinden dönerek müslümanları dar durumda bırakacak fesadçı ve muzır unsurlar yoktu. Onun içindir ki bundan böyle Medîne'ye hücum yapılamıyacaktır. Hendek harbinden sonra İslâm'ın üstünlüğünü bütün araplar kabul etmişti. İslâm'ın tâlihi değişmişti. Bu esnada Bilal-i Müzenî kendi kabilesinden 400 kişiyle Medîne'ye gelip müslüman olmuştur.

İki sene önce Racî fâciasında Benî Lihyan bir kaç müslümana pek alçakça kıymışlardı. Şimdi yine, onlarda bir kıpırdanma sezildiğinden üzerlerine varılmış ise de dağlara kaçmışlar, karşı koyanlar dağıtılmışlardır.

Uyeyne b. Hısn, Medîne merasında deve otlatan bir kadınla bir erkeğe hücum ederek adamı öldürmüşler, develerle kadını alıp gitmişlerdi. Bu ani

baskını duyan müslümanlar onların peşine düştüler, develeri ve kadını kurtardılar. Buna tarihte Ru-karad gazvesi denir. Kadıncağız devesinin sırtında kurtulmuştu. Ve o zaman: Eğer devemle kurtulursam, onu kurban ederim, diye adamıştı. Medîne'ye gelince bunu Hazret-i Peygambere arzetti. O da:

– "Hayvancağıza ne fena mukaabelede bulunuyorsun, dedi. Seni sırtında taşıdı, onun sayesinde kurtuldun. Şimdi de onu kesmek istiyorsun. Masiyette adak yoktur."

İÇTİMÂÎ HAYÂTI TANZİM

Hendek harbinden sonra müslümanlar altı ay kadar sulh u sükun içinde bir hayat geçirdiler. Bu esnada içtimâî hayat düzenlenmiştir. Aile hayatı, aile nizâmı, evlenme, boşanma, kadın ve erkek hukukî münasebetleri, bunlar hakkında araplar arasında bir hüküm ve karar yoktu. İslâm câmiası kurulurken bunlar tanzim olunmak icâb ediyordu. Cahiliyyet arap hayâtında erkeğin kadınla olan alâkası "erkeklik -dişilik" hududunu geçemiyor, şehvet çerçevesini kırarak daha yüksek bir seviyyeye çıkamıyordu. Kadının içtimâî mevkii çok düşüktü. Kadın kendisine malik değildi. Zina bir günah ve hata sayılmazdı. Teaddüdü zevce hududsuz idi; odalık, câriye, esâret, türlü namlarla câri idi. Cahiliyyet edebiyatında kadın tasvirlerinde pek açık saçık bir üslub kullanır. Kadının her şeyinden, en mahrem yerlerinden pervasızca bahsolunur. Gazel tarzı pek bayağıdır. Kadında dişilikten başka meziyyet görülmez. Yalnız onun eti ve teni medh olunur. Kadın zarafeti, ince kadın zekası, kadının meziyyetleri, bunlar o edebiyatta mevzuubahis olmamıştır. Zaten o zaman bütün dünyanın kadın hakkındaki telakkisi bundan yüksek değildi. Roma hukuku, kadını erkeğin malı sayıyordu. Avrupa'da kadının ruhu var mı, yok mu? diye soruşturanlar olmuştur. Hazret-i Muhammed kadının içtimâî mevkiini tayin etmiş, onlara bir takım haklar bahşetmiştir.

HİCRETİN BEŞİNCİ YILI VAKAYİİ

1– Zeyneb bint-i Cahş ile izdivaç vuku bulmuştur.

2– Sa'd b. Muaz vefat etmiştir. Bu zat Ensar'ın ulularından olup tavır ve ahlâkça Hazret-i Ömer'e benzerdi.

3– Fıkıh tarihi bakımından mühim ahkâm teşri' kılınmıştır. Kadınların tesüttürü emrolunmuştur.

4– Zeyneb hadisesiyle, evladlıkların boşadıkları kadınlarla evlenmeğe cevaz verilmiş oldu.

5– Namuslu bir kadına taarruz ve iftiraya ceza tayin edildi.

6– Arabistanda talakın bir şekli olan Zıhâr çok şâyi' idi, o da ıslah ve tâdil olunarak yeni bir şekle konuldu.

7– Teyemmüm bu sene zarfında meşru kılındı.

8– Havf - Korku namazı bu sene emrolundu.

———oOo———

ON YEDİNCİ BÖLÜM

HUDEYBİYE MUSÂLEHASI

Hicrî 6. yıl, Zilka'de
(Mîlâdî 628, Mart)

Müslümanlar Mekke'den Medîne'ye hicret edeli altı yıl olmuştu. İlk zamanlar, hicretin doğurduğu yoksulluk ve ihtiyaç içinde geçti. Sonraları da müşriklerin ve yahûdîlerin açtıkları mütemâdî harpler gelip çatmıştı. Müslümanlar kendilerini müdafaa etmek zorunda kaldılar. Bu meşgaleler ve gaileler içinde müslümanlar Mekke'yi hatırlarından çıkarmış değildiler. Oraya içten duygularla bağlıydılar. Beş vakit namazlarında oraya dönüyorlardı. Hazret-i İbrahim'in binâ ettiği Kâ'be, Beyt-i Şerîf, Mescid-i Harâm oradaydı. Hazret-i İbrahim'in dîni de İslâmdı. Tevhid dînine girenlere müslüman adını o vermişti. هو سميكم المسلمين من قبل **"Size müslüman nâmını veren odur."** (1) Hazret-i Muhammed'in getirdiği din, Hazret-i İbrâhim'in dîni Hanîfi idi, hepsi islâmdı. Tevhid dîninin en büyük âbidesi Kâ'be-i Muazzama idi. Sonradan Onu, hak yolunu şaşıranlar putlarla doldurmuştu. Onu bu putlardan temizlemek lazımdı. Kâbe'ye bütün araplar her asırda hürmet edegelmişlerdi.

Araplar seneleri harple, darple geçirirlerdi. Çünkü yağma ve ganîmet geçim vâsıtasıydı. Fakat Haram Aylarda kavgadan, muhârebeden vazgeçerler ellerinden silâhlarını bırakırlar, asla kan dökmezlerdi. Bu, Hazret-i İbrâhim'in şeriatıydı. Eşhür-ü hurûm (= Hürmetli Aylar) denilen Muharrem, Receb, Zilka'de ve Zilhicce aylarında her taraftan akın akın Mekke'ye gelip Kâbe'yi tavaf ve ziyaret ederlerdi. Kâbe'nin etrafında en amansız düşmanına rastlasa yine el kaldırmaz, ona asla dokunmazdı. Birbirinin kanını içmekle meşgul olan kabîleler Kâbe etrafında kardeş gibi toplanırlardı. Orada kan

(1) Hac sûresi, âyet:78

dökmek yasaktı. İnsanların birbirine diş bilemeden, kan dökmeden karşılaştıkları mukaddes belde burasıydı. Müslümanlar da zorla çıkarıldıkları bu ana baba ocağını hiç unutamıyorlardı. Mahâcirler dâima orayı anıyorlardı. İnsan doğduğu yeri kolay kolay unutulabilir mi? Vücûdunun yoğrulduğu toprak onun gözünde tüter. Bilâl-i Habeşî, Mekke'de bir çok işkencelere maruz kaldığı halde orasını hatırladıkça vatan şiirleri terennüm ederdi. Müslümanlar dîni farîzayı ödemek için Kâbe'yi ziyaret arzusunu duyuyorlardı. Fakat Kureyş, müslümanların Kâbe'yi ziyâretine, dîni farîzalarını îfâ eylemelerine bile müsaade etmiyorlardı. Kur'an-ı Kerim Kureyş'in bu hareketini ayıplıyarak: **"Allah yolundan alıkoymak, Allah'ı inkâr etmek, Mescid-i Haram'dan menetmek, Onun sâhiplerini, halkı oradan çıkarmak, bunlar Allah nezdinde daha büyük günahtır."** [2] demektedir. **"Allah onlara nasıl azâb etmiyecek, onlar Mescid-i Haramda menedip duruyorlar."**[3]

Kureyş bu hareketiyle de müslümanlara çok büyük bir haksızlık etmiş oluyordu. Kâ'be'i Muazzama yalnız Kureyş'in mülkü değildi. Orası Beytu'llah (=Allah evi) idi. Allah'ın her kulu orasını ziyaret etmeli değil mi? Halbuki Kureyş, din ve vicdan hürriyetini ayaklar altına alarak müslümanları dînî farizalarını edadan menediyorlar, Kâbe'ye bırakmıyorlardı. İnsanları putperestilk gibi aşağı duygulardan kurtarıp bir Allah ve bir din gibi en yüksek bir tevhid akîdesine yükselten Hazret-i Mahammed'in Kâbe ile alakasını keserek Onu araplardan uzak bulundurmak isityorlardı. Fakat müslümanların Kâ'be'yi ziyarete olan iştiyakları günden güne artıyordu.

Hazret-i Peygamber, hicretin altıncı yılı, Ashâb-ı Kiram'ına Kâbe'yi ziyaret edeceklerini bildirdi. Müslümanlar buna çok sevindiler. Ancak bir endişeleri vardı: Acaba nasıl girecekler, harpsiz mi? Kureyş müsaade etmezse ne olacak? Hazret-i Mahammed bütün bu endişeleri ortadan kaldırdı. Harp darp yok, Mekke'ye silahsız gideceklerdir. Burada da onun sulh ve müsâlemet tarafdârı olduğunu, kana susamışlardan olmadığını görüyoruz. Halka, döğüşmeksizin Kâbe'yi ziyarete gidecekleri ilan edildi. Muhacirler bu ziyârete pek istekliydiler. Ensâr da Kâbe'yi ziyâreti istiyordu. Onun için müslümanlardan 1400 adam toplandı. Hazret-i Muhammed'in müsamahakârlığı ve geniş görüşü işi bu kadarla da bırakmadı. Müslüman olmıyan kabîlelere de haber salarak onlar da Kâbe'yi ziyarete çağrıldı. Kendi dîninden olmayan araplarla berâber hacca giderek hem harp için gitmediğini isbat ediyor, hem de orada herkesle görüşülebilecek bir toplantı yap-

---

(2) Bakara sûresi, âyet: 217

(3) Enfâl sûresi, âyet: 34

mak istiyordu. Haram aylarda olduğu halde Kureyş şayet ona müsaade etmiyecek olursa kendileriyle berâber gelen gayri müslim araplar da görecekler ve anlıyacaklar ki, müslümanlar hak tarafdârıdırlar, karşı duran Kureyş'tir. Eğer Kureyş işi zora döküp silaha sarılırsa arap kabilelerinden kimse onlara yardıma koşacak değildi. Sonra dinleri ne olursa olsun, arapları yine bir ittifak bayrağı altında toplayan Hazret-i Muhammed olmuş bulunuyordu. Fakat arapların çoğu bu geniş manâyı kavramaktan çok uzaktı. Onun için bu büyük Peygamberin bu geniş davetine icabet eden az oldu.

Kureyş'in en küçük bir endişeye düşmesine meydan vermemek için İhrâma girdiler, kurban edilmek üzere develeri aldılar. Yanlarına silah almak yasak edildi. Ancak arabistanda yolculuk için zarurî olan kılıçlarını takabileceklerdi. Fakat onlar da kınlarında sokulu olacaktı. Bu niyet üzere gelen Kâbe ziyaretçilerine Kureyş ne diyebilirdi? Ne demeye hakları vardı?

Zilkâ'de ayının başında Muhacirler, Ensâr ve onlara katılanlar yola çıktılar. Hazret-i Peygamber Kasvâ adındaki devesine binmişti ve önde gidiyordu. Yetmiş deve de kurbanlık olarak götürülüyordu. Hattâ bu kurbanlıkların içinde Ebû Cehl'in Bedir'de alınan devesi de vardı.

Kureyş, Hazret-i Mahammed'in hac ve ziyaret maksadiyle gelmekte olduğunu duyunca telaşlanmıştı. Acaba niçin geliyor diye soruşturmuştu. Kureyş bütün kabîlelerini toplıyarak münâkaşalardan sonra, müslümanları Mekke'ye sokmamak karârını aldı. Îcâbında silâhla da mukaavemet edecekti. Kureyş askerleri toplandı. Mekke hâricinde bâzı mühim noktaları işgal ettiler. Ayrıca Hâlid b. Velid ile Ebu Cehl'in oğlu İkrime ikiyüz süvârî ile ilerlere gittiler. Bunlar Gamim'e (4) kadar geldiler. Kureyş her ne bahasına olursa olsun, müslümanları Mekke'ye sokmamaya çalışıyordu.

Halbuki müslümanlar Kâbe'yi ziyâret için geliyorlardı. Yollarına devam ederek Usfan'a kadar geldiler. Orada Benî Kâ'bdan bir adama tesâdüf ettiler. Hazret-i Peygamber ona Kureyş'in ne yaptığını sordu. O da:

– Sizin geldiğiniz haberini aldılar, kaplan derileri giyerek size karşı çıktılar ve sizi Mekke'ye sokmamaya and içtiler Halid b. Velid süvârileriyle Gamim'e kadar gelmiş bulunuyor, dedi.

Hazret-i Peygamber:

– "Bu Kureyş'e ne oluyor ki, kendini mahvediyor? Harplerden bıkıp usanmadı mı?" dedi. Sonra düşündü. Ne yapmalıydı? O harp ve darp için gelmiyordu. Allah'ın beyti olan Kâbe'yi ziyârete geliyordu. Kureyş ise buna

(4) Gamim: Mekke'den iki konaklık mesâfede bulunan Usfan önünde bir vâdidir.

da müsaade etmek istemiyordu. Bu nasıl olabilirdi. Döğüşmek için gelmediğini anladığı halde Kureyş Halid ve İkrime gibi adamlarını süvarileriyle onun yolunun üstüne çıkarmıştı. Bu niçindi? Kureyş ne demek istiyordu?

İşte o böyle düşünceler içindeyken uzaktan Kureyş'in süvârîleri göründü. Kureyş'in kötü niyyetinde hiç şüphe kalmamıştı. Hazret-i Muhammed ise kan dökmek istemiyordu. Onun için yolunu değiştirdi. Kureyş ile karşılaşmayayım diye çok sapa olan başka bir yola saptı. Kan dökülmesin diye her fedâkârlığı yapıyordu. Müslümanlar meşakkatle bu dağ yolundan geçtiler. Ve Hudeybiyye'ye geldiler. Burada Hazret-i Peygamber'in devesi Kasva çöktü. Hazret-i Peygamber buraya inmelerini söyledi. Ashâb: Burada su yok, yâ Resûlallah dediler. Orada birkaç kuyu vardı. Fakat suları çekilmişti. Hazret-i Paygamber Ashâbdan birine bir ok verdi, o okla kuyunun kumlarını eşince Allahın lutfu olarak kuyudan su kaynamaya başladı. Müslümanlar sevindiler ve kana kana su içtiler.

Her iki taraf da durmuştu. Ne olacaktı. Kureyş kan bahâsına da olsa Mekke'ye sokmamak inadında devam ediyordu. Hazret-i Peygamber ise Medîne'de iken karar verdiği gibi sulhten zerre kadar ayrılmak niyetinde değildi.

Huzâa kabîlesi müslümanlığı henüz kabûl etmemekle beraber müslümanlarla müttefik bulunuyordu. Müslümanların da onlara itimadı vardı. Mekke'nin fethinden sonra müslüman olan Büdeyl b. Verka Huzâadan bâzı adamlarla birliket Hazret-i Muhammed'le görüştüler. Bunlar Kureyş tarafından elçi gelmişlerdi. Mekke'ye girmek fikrinden vazgeçmesini istiyor, aksi takdirde işin renginin değişeceğini söylüyorlardı. Hazret-i Peygamber onlara da ziyaret maksadiyle geldiğini söyleyip Kureyş'i iknâ etmelerini anlattı. Fakat Kureyş buna inanmak istemediler. Hazret-i Peygamber onlara şunları söyledi:

– "Yazık Kureyş'e. Harple helâk oluyor. Biz harp için gelmiş değiliz. Biz Beyti tavaf için geldik. Kureyş, beni serbest bıraksa sanki ne olur? Ya bunu kabûl ederler, yoksa yemin olsun ki, emr-i İlâhî yerine gelinceye; yâhud ölünceye kadar bu yolda uğraşırım."

Müslümanların ziyaret maksadiyle geldiğinde heyetin şüphesi kalmamıştı. Dönüp Kureyş'e bunu anlattılarsa da Kureyş bu fikre nedense yanaşmadı. Elçiler gelip gittiyse de bir netice alınamadı. Kureyş müslümanların Mekke'ye girip Kâbe'yi tavaf fikrinde ısrar etmelerine kızıyordu. "Onun bize sözünü dinletmiş olduğuna dâir arapların söz söylemesine tahammül edemeyiz, diyerek inadlarını açığa vuruyorlardı. Bir aralık arap okçularının reisi olan Huleys'i gönderdiler. Hazret-i Peygamber onun geldiğini duyunca kur-

banlık hayvanların öne sürülmesini ve bu adamın kurbanlıkları görmesini istedi. Çünkü kurbanlıkları gözüyle görünce müslümanların harp için değil, ziyaret için geldiklerini aşikâre anlamış olacaktı. Huleys, vâdînin iki tarfından sökün eden yetmiş kadar kurbanlığı görünce içinde dînî duygular coştu ve müslümanların ziyaret için geldiklerine kanaat getirerek Hazret-i Muhammed'le uzun boylu konuşmaya bile lüzum görmeksizin geri döndü. Kureyş'in, Kâbe'yi ziyarete gelen ve harp istemiyen bu insanları Mekke'ye salmamakla onlara zulm ettiğini anladı. Kureyş'e gördüklerini anlattı. Kureyş büsbütün kızdı: "Sen ne anlarsın, bedevînin birisin" dediler. Bu sözler Huleys'i kızdırdı ve onlara şöyle dedi:

– Ben, Kâbe'ye hürmet ederek gelenlerle döğüşmek için sizinle andlaşma yapmadım. Onun için Muhammed'le arkadaşlarının Kâbe'yi ziyaretlerine müsaade etmezseniz adamlarımı alır, çeker giderim."

Kureyş onun dediğini yapmasından korkarak onun gönlünü almak istedi ve meseleyi düşünüp bir karâra varıncaya kadar beklemesini ricâ etti.

Kureyş, akıl ve fikrine güvendikleri bir zâtı, Urve b. Mes'ûd-ı Sakafî'yi elçi gönderdi. Çünkü Kureyş, onu baba yerinde bilirdi ve ona itimadları tamdı. Urve: Mademki, benim hakkımda şüpheniz yok, ben Muhamed'in yanına giderek aradaki davayı halledeyim, çünkü onun tekliflerini mâkul görüyorum, dedi ve gitti.

Urve, Hazret-i Peygamberin nezdine gelerek müzakereye girişti. Konuşma arasında şunları da söyledi:

"Mekke senin öz diyârın, Kureyş senin ehlin. Farzet ki, Kureyş'i mahvetmeye muvaffak oldun. Kendi kavmini mahvetmiş olmaz mısın? Fakat iş aksine olur da Kureyş seni mahvederse bu senin başına toplananlar tuz gibi erir."

Hazret-i Ebû Bekr, bu söze alınarak sert mukabelede bulundu ve Urveye:

Sen Lât'ın dılağını yala. Biz mi onun etrafından savulacağız, dedi. Urve bu sözleri kimin söylediğini sormuş, Hazret-i Ebû Bekr olduğunu anlayınca:

– Sana mukabele ederdim, fakat senin iyiliğini gördüm. Onun için cevap veremem" demişti. Urve sözüne devam etmiş, söz arasında, Arapların âdetince Peygamber'in sakalını eline almıştı. Peygamberimizin yanıbaşında duran Muğîre b. Şu'be, Urve'nin bu hareketine kızarak:

– Bir daha böyle bir şey yaparsan kolun vücudundan ayrılır, ihtiyarında bulundu.

Urve, Kureyş yanına dönerken düşünceliydi, Müslümanların Peygamberlerine candan bağlılıklarını görmüş, ona gösterdikleri yüksek ve emsalsiz hürmete hayran kalmıştı. Kureyş'e şu sözleri söyledi:

– Ben Kisrâların, Kayserlerin, Necâşîlerin saraylarını gördüm. Fakat müslümanların Muhammed'e gösterdikleri sıdk u ihlâsı bir yerde görmedim. Muhammed'in Ashâbı Ona o kadar bağlı ki, söz söyledi mi ortalık sükûn içinde kalıyor, Hiç kimse gözlerini yerden kaldırmıyor.

Müzâkerelerden bir netice alınamıyordu. Hazret-i Peygamber de kendi tarafından bir elçi gönderdi. Ziyâret maksadiyle geldiğini, teminat vererek anlatmak istedi. Fakat Kureyş, elçiyi kötü karşıladı, devesini öldürdüler, ona da hücûm ettilerse de Kureyş'in müttefiki olan Huleys'in adamları tarafından kurtarıldı. Ve böylelike müslümanların yanına sağ sağlam dönmek imkânını buldu. Müslümanlar Kureyş'in elçilerini gayet hoş karşılarken, Kureyş'in müslümanların elçisine böyle muamele etmesi onların kötü niyetlerini, kara ruhlarını, hâin içlerini göstermeye kâfidir. Bu esnâda vukua gelen bir hadise, iki taraftan hangisinin insanca hareket ettiğine güzel bir misaldir. Hâdise şudur:

Kureyş'ten bâzı ayak takımı geceleri müslümanların karargahına yaklaşıp taş atarlardı. Bir gece kırk elli kişi yine böyle bir maksatla çıkmışlardı. Müslümanlar bunları yakaladılar. Hazret-i Muhammed'e getirdiler. Bunlara nasıl muâmele yaptı bilir misiniz? Onları affederek hepsini serbest bıraktı. İşte sulh ü müsâlemete hürmet ve ihtiram böyle olur. Kureyş bu muameleye hayret ettiler. Hazret-i Muhammed'in harp etmek niyyetinde olmadığı bundan da anlaşılmaktaydı. Fakat Kureyş nedense bunu anlamak istemiyordu.

Hazret-i Peygamber, son bir defa Kureyş'le müzâkerede bulunmak için elçi göndermek istedi. Hazret-i Ömer'e vazîfeyi verdiyse de o: "Kureyş'in bana karşı düşmanlığı büyüktür!" dedi ve haklı olarak bu vazîfeyi deruhde etmekten özür diledi. Bunun üzerine Mekke'de bir çok akrabâsı olan Hazret-i Osman'ı elçi olarak gönderdiler. Hazret-i Osman, akrabasından olan Eban b.Sa'd'ın himâyesinde Mekke'ye girdi ve Kureyş'e, Hazret-i Peygamber'in maksadını tekrar izah etti. Kureyş ona:

– Eğer istersen gelmişken sen Beyt'i tavaf edebilirsin, dedi. O da:

– Peygamber tavaf etmedikçe ben tavaf edemem. Biz Onu toptan tavaf etmeye geldik. Kurbanlarımız da yanımızda. Tavaf edip kurbanlarımızı kestikten sonra dönüp gideceğiz, dedi.

Kureyş bunu kabul etmedi. Görüşme uzayıp gitti. Hazret-i Osman Kureyş yanından dönmeyince onun hapsedilerek öldürüldüğüne dâir ortaya

bir şâyia çıktı. Bu şayiayı duyunca Hazret-i Peygamber, Kureyş'in bu yaptığını yanına bırakmak istemeyerek bütün Ashâbdan İslâm davası uğrunda canlarını fedâ için biat istedi. Çünkü bu şayiaya göre, Kureyş'in hiyaneti pek alçakça bir cinayetti. Haram aylarda, Harem-i Şerif'te bir elçiye kıymak, hem de hiyanet ederek öldürmek, bundan daha kötü bir şey olamazdı. Onun için sulh ü müsâlemet tarafdarlığına rağmen, Hazret-i Peygamber böyle bir biat almıştı. Müslümanlar hepsi elleriyle kılıçlarını kabzalarından tutarak yemin ettiler. Bu bîat bir ağacın altında vuku buldu Erkek kadın bütün Ashâb, sonuna kadar Peygamber'le birlikte sebât edeceklerine, Ondan ayrılmayacaklarına and içtiler. Îman ve fedakârlığın yüksek duygularını ifâde eden bu bîata, Rıdvan bîatı denir. Ve bu hâdise İslâm Tarihinde en büyük bir fedakârlık nümûnesi olarak anılır. Kur'an-ı Kerim, bundan şöyle bahseder:

لقد رضى الله عن المؤمنين اذ يبايعونك تحت الشجرة...

"Müminler sana o ağacın altında bîat ettikleri zaman, Allah onlardan râzı olmuştu. Cenâb-ı Hak onların kalbindeki ihlâsı biliyordu da onlara huzur ve sekinet vermiş, onları pek yakın bir feth u zaferle mükafatlandırmıştı." (5)

Sonra Hazret-i Osman'ın sağ olduğu anlaşılmış ve o da dönüp gelmişti. Kureyş, müslümanların harp maksadiyle gelmediklerine artık kanaat getirmiş bulunuyordu. Fakat müslümanları Mekke'ye sokmamakta ısrâr ediyordu. Çünkü Kureyş, bir def'a harp için çıkmıştı, inadlarından dönemiyorlardı. Eğer bundan sonra müslümanlara ziyaret için müsaade ederlerse, araplar onların müslümanlardan korkarak müsaade ettiklerine hükmedeceklermiş, bu yüzden kureyş'in heybeti kaybolacakmış. İşte böyle sudan sebeblerle Kureyş, eski inadında devâm etti.

MUÂHEDE YAZILIYOR

Kureyş en sonunda murahhas olarak Süheyl b. Amr'ı gönderdi. Kureyş nâmına ileri sürdüğü ilk teklif: Müslümanların bu sene Mekke'yi ziyaret etmeden Medîne'ye avdet etmeleri idi. Bu mes'ele uzun uzadıya münâkaşa edilmiş, bazan müzakereler kesilmiş, sonra yeniden tazelenmiş, nihayet müslümanların fedakârlık göstermesi sâyesinde bir tesviye sûreti bulunarak mesele hal yoluna girmiş, kan dökülmesinin önü alınmıştır. Sulh şartları tesbit olunduktan sonra Hazret-i Ali muâhedeyi yazmaya hazırlanmıştı.

(5) Fetih sûresi âyet:18

Hazret-i Peygamber, Ali'ye "yaz" dedi: بسم اللّه الرحمن الرحيم

Süheyl:

"Dur, öyle yazma, dedi. Er-Rahmân, Er-Rahîm'i biz bilmeyiz." ve Arap âdetince: Allah'ın adıyle manasına (بأسـمك اللهم) yazılmasını istedi. Hazret-i Peygamber tarafından bu şekil kabûl olunup öyle başlandı. Bunu müteakip Peygamberimiz:

"Bu, Allah'ın Resûlü Muhammed'in sulh yaptığı.." kelimeleriyle muâhedeyi yazdırmaya başladı. Süheyl, buna da itiraz ederek:

Biz, senin Allah'ın Peygamber'i olduğunu tanımış olsak, aramızda ihtilaf kalmazdı, dedi. Peygamberimiz de Hazret-i Ali'ye yalnız Muhammed b. Abdullah yazmasını söyledi. Hazret-i Ali'ye Allah'ın Resûlü kelimelerini silmek gayet ağır geldi. Bunu kendi eliyle silmek istemeyince, Resûl-i Ekrem kendisi alıp çizmiştir. Musâlehanın şartları şunları ihtiva ediyordu:

MUSÂLEHA ŞARTLARI

1– Müslümanlar bu sene Mekke'yi ziyaret etmeksizin Medîne'ye döneceklerdir.

2– Gelecek sene Mekke'yi ziyâret edeceklerdir, fakat orada üç günden fazla kalmayacaklardır.

3– Müslümanlar silâhsız gelecekler, yanlarında yalnız kınlarında sokulu kılıçlar bulunacaktır.

4– Müslümanlar, Mekke'de bulunan müslümanlardan hiç birini yanlarına alıp Medîne'ye götüremeyecekler, Medîne'deki müslümanlardan Mekke'de kalmak isteyen olursa onu bırakacaklardır.

5– Mekkeli müslümanlardan veya müşriklerden biri Medîne'ye giderek müslümanlara iltica ederse, iade olunup Kureyş'e teslim edilecek, fakat müslümanlardan biri Mekke'ye gelirse, Kureyş onu teslim etmiyecektir.

6– Arap kabileleri istedikleri tarafla birleşmekte serbesttirler.

Bütün bu maddelerin müslümanların alayhinde olduğu ilk bakışta göze çarpmaktadır. Buna rağmen Hazret-i Peygamber onları böylece yazdırmıştır. Ve buna Feth-i Mübîn demiştir. Bunun nasıl olup ta bir nevi parlak zafer olduğunu ilerdeki hâdiseler gösterecektir. Bu muâhede Hazret-i Muhammed'in ne kadar sulh u müsalemet tarafdarı olduğunu, barış uğrunda ne kadar fedakarlıklarda bulunduğunu göstermek bakımından çok mühimdir ve aynı zamanda onun ne derece ileri görüşlü olduğunu gösterir.

Daha muâhedenin mürekkebi kurumadan Kureyş murahhası Süheyl'in oğlu Ebû Cendel, Mekke'de Müslümanlığı kabul edenlerden olduğundan bir yolunu bulup müslümanlara iltica etti. Babası oğlunu görür görmez ona bir tokat attı ve Kureyş'e teslim için hemen yakaladı ve Peygamber'e dönerek:

– Muhammed, işte musâlehaya riayet edip etmiyeceğini gösterecek bir hâdise! Ebû Cendel'i iade ediniz, dedi.

Ebû Cendel müşriklerden işkence görmüştü. Yaralarını göstererek feryâd ü figan ediyor, müslümanların merhametine sığınarak: Benim tekrar aynı işkencelere maruz kalmamı mı istiyorsunuz? Müslüman olduğum halde, beni müşriklere ne diye teslim edeceksiniz? diye yalvarıyordu. Müslümanlar zaten hep kendi taraflarından fedakarlık yapıldığından bu işe biraz canları sıkılmıştı. Bu sözler onları hepten galeyana getirdi. Hazret-i Ömer, kendini zaptedemiyerek Hazret-i Peygamber'in nezdine geldi ve orada şu muhâvere cereyan etti. Ömer:

– Sen Allah'ın Hak Peygamber'i değil misin?

– "Evet."

– Biz hak yolda değil miyiz?

– " Evet."

– O halde niçin dînimiz namına zilleti kabul ediyoruz?

– " Ben Allah'ın Peygamberiyim ve Allah'a itaat ederim."

– Sen, Cenab-ı Hak bize yardım edeceğini, Kâbeyi tavaf edeceğimizi söylemiştin.

– "Evet, söyledim. Ben Allah'ın Peygamberiyim, ona itaat ederim, O beni bırakmaz."

Aynı tarzda bir muhâvere Hazret-i Ömer'le Hazret-i Ebu Bekr arasında da cereyan etti. Hazret-i Ebû Bekr daha temkinliydi. Ömer'i teskin ederek:

– Hazret-i Muhammed Allah'ın Resûlüdür, ne yaparsa Allah'ın emrine tebean yapar, dedi.

Bu muâhedenin inceliğini anlıyabilmek için nüfûz-ı nazar sahibi olmak lazımdı. Bu muâhede o zamana kadar kazanılan zaferlerden çok daha mühimdi. Bunu istikbal isbat edecektir. Fakat Müslümanların bu musaleha karşısında tereddütleri, onun şartlarının zahire göre aleyhlerinde görünmesinden doğuyordu. Kendilerinin küçük düşdüklerini sanıyorlar ve buna üzülüyorlardı. Ebu Cendel'in acıklı hâli onları büsbütün teessür ve elem

içinde bırakmıştı. Hazret-i Peygamber, hem müslümanların bu teessürünü yatıştırmak, hem de muâhedeye sadakat göstermek istiyordu.

Ebu Cendel'e bakarak şöyle dedi:

– "Ey Ebû Cendel! Sabret, tahammül et. Cenâb-ı Hak sana ve seninle bulunan mazlumlara halâs yolunu gösterecektir. Biz onlarla bir andlaşma imzaladık. Ona riâyate söz verdik. Ahdimizi bozmak bize yakışmaz Biz gadr edemeyiz."

Böylece Hazret-i Peygamber en güç bir durumda, en hazin bir hâdise karşısında bile ahdine sadık olduğunu göstermiş, Ebû Cendel Mekke'ye çevrilmiştir.

Muâhede şartları gereğince Kâbe'yi bu sene tavaf edemiyeceklerdi. Onun için Hazret-i Peygamber arkadaşlarına kurbanlarını kesmeyi emretti. Müslümanlar ağır davrandılar, içlerinden hiçbiri yerinden kalkıp kurbanını kesmeye teşebbüs etmedi. Buhârî'nin kaydettiği veçhile Hazret-i Peygamber, bunu üç def'a tekrar etti. Ashab-ı Kirâm tavaf etmeden dönmek istemiyordu. Hazret-i Peygamber çadırına girdi. Zevcesi Ümmü Seleme onun teessürünü görünce:

– Artık bir şey söyleme, kendi kurbanını kes, ihramdan çıktığını göstermek için saçlarını kestir. Bunu görünce onlar da sana uyarak senin yaptığını yaparlar, dedi.

Hazret-i Peygamber'i böyle yaparken gören Ashab, müsâlehanın değişmeyeceğini anlayarak hepsi de ona tabi olarak kurbanlarını kestiler ve ihramdan çıktılar.

Musâlehanın imzalanmasından sonra müslümanlar Hudeybiyye'de daha üç gün kaldılar, sonra Medîne'ye hareket ettiler. Yolda Fetih Sûresi nazil oldu.

انا فتحنالك فتحًا مبينًا

– **"Biz sana büyük bir fethü zafer verdik."** (6) Bu sûre müslümanların andlaşma hakkındaki tereddütlerini kaldırdı. Mağlubiyet zannettikleri o musâleha, Hakkın nazarında büyük bir zaferdi. Hakikaten günler bunun böyle olduğunu isbat etti. Bir defa siyaset bakımından büyük bir muvaffakiyyet sağlanmış oldu. Kureyş ilk defadır ki, Hazret-i Mahammad'le bir andlaşma yapıp ona imzâ koyuyordu. Bu, İslâm devletini tanımak demek değil midir? Onunla müzakereye girişip andlaşma yapması,

(6) Fetih sûresi âyet: 1

onun kendisine denk olduğunu kabul etmektir. İki veya on sene sürecek bir musâleha ile İslâm'ın en büyük düşmanı olan Kureyş'in düşmanca hareketlerine son verilmiş oluyordu. Bu sayede müslümanlar geniş nefes alacaklar, İslâmiyet sulh u sükûn içinde intişar edecekti. Nasıl ki, öyle de oldu. Bu arada İslâmların sayısı kat kat artmıştır. Hudeybiyye'ye 1400 müslümanla gelmişlerdi. İki sene sonra Mekke'nin fethine gelirken Hazret-i Muhammed'in maiyyetinde 10.000 asker bulunacaktır. Bu, İslâm'ın sulh u sükûn sayesinde intişar eylediğinin diğer bir delilidir. Yine bu sayede Hazret-i Peygamber etraftaki hükümdarlara mektuplar yazarak İslâm'a davet için vakit ve imkân bulmuştur.

Diğer taraftan bu musâleha sayesinde müslümanların müşriklerle olan münasebetleri yeni bir safhaya girmiş oldu. Müşrikler ticâret işleri dolayısiyle veya akrabalarını görmek maksadiyle Medîne'ye gelmeye başladılar. Bu görüşmelerde dînî ve ahlâkî meseleler duyulup yayılıyor, müslümanların yüksek ahlâkı, dürüst hareketleri, fazilet dersi veren halleri gözden kaçmıyordu. Mekke'ye giden müslümanlar da yüksek meziyet ve faziletleriyle canlı bir propaganda vasıtasıydılar. Böylelikle bu müsâlehadan sonra İslâmiyet geniş ölçüde intişar etmiştir. Bu sayede müslümanlık, en büyük düşmanlarının kalbini fethediyor, onları kendi saflarına alıyordu. Halid b. Velid'in, Amr. b. Âs'ın müslüman olmaları işte bu sayededir.

Muâhede şartları müslümanlara ağır görünmüştü. Fakat günler geçtikçe bunların kendi lehine çıktığını görüyorlardı. Ebû Basîr namında bir müslüman Mekke'den kaçarak Medîne'ye gelmişti. Kureyş bunun arkasından iki adam göndererek onun iadesini istedi. Hazret-i Peygamber, muâhede şartlarına uyarak onu iade etti. Ebu Basîr yolda kendisini götüren iki adamla döğüşerek onların elinden kurtuldu, adamlardan biri öldü, sağ kalan Hazret-i Peygamber'e gelip Ebû Basîr Medîne'ye gelerek kendini şöyle mudafaa etti. Siz muâhede Mucibince beni teslim ettiniz, geri çevirdiniz. Siz vazifenizi yaptınız. Bundan ötesinden sorumlu değilsiniz. Ben kendimi kurtarmak hakkına malikim, onun için böyle hareket ettim, dedi. Bundan sonra Ebû Basîr Medîne'den çıkarak deniz boyunda Kureyş'in Sûriye ticaret yolu üzerinde bulunan Iys'a yerleşti. Mekke'deki müslümanlardan bir kısmı da birer ikişer kaçarak onun yanına geldiler. Böylece yetmiş kadar arkadaş toplanmış oldu. Bunlar Kureyş'in ticâret yolunu kesmeye başladılar. Bunların hareketinden Hazret-i Muhammed'i mes'ul tutamıyorlardı. Çünkü onları o da görmüyordu. Buna daha ziyade muâhedenin ağır şartları sebep olmuştu. Müşrikler bu şartları değiştirmezlerse ticaret yollarının tehdit ve tehlikeden kurtulamıyacağını an-

ladılar. Çünkü mefkure ve akideleri kendilerine uymıyan kimseleri zorla yolundan çevirmeye çalışmak, onları cebrü şiddetle kendi taraflarına çekmiye uğraşmak, bunlar faydasız ve neticesiz şeylerdir. Hazret-i Muhammed'e müracaat ederek Mekke'deki müslümanları serbest bırakacaklarını ve bunları himayesine almasını istediler. Böylece Ebû Basir ve arkadaşları Medîne'ye gelip müslümanların arasına katıldılar ve yine böylece muâhedenin Hazret-i Ömer'in şiddetli itirazına hedef olan o uğursuz maddesi yine müşrikler tarafından değiştirilmiş oldu. Artık Mekke'deki müslümanlardan, isteyen Medîne'ye ilticâ edebiliyordu. Ve Ebû Cendel'e yaptıkları gibi ağlıyarak geri çevirilmiyorlardı. Kureyş, kendi yaptıklarını kendi elleriyle bozmuşlardı. Hazret-i Peygamber muâhedenin hükümlerini büyük bir sadakatle tatbik etmiştir.

Ortada bir mes'ele vardı: Mekke'den Medîne'ye hicret eden kadınlar ne olacaktı? Muâhedenin maddesi yalnız erkekleri mevzuubahs etmişti. Maddede kadınlar zikrolunmadığından Hazret-i Muhammed onlar hakkında bu maddeyi tatbik etmemiş ve kadınları geri çevirmemiştir. Müslümanlığı kabul ederek Medîne'ye gelen kadınlar içinde Ukbe b. Ebû Muayt'ın kızı Ümmü Gülsüm de vardı. Kardeşleri Hazret-i Peygamber'e müracaat ederek onun teslimini istemişlerse de bu dilekleri reddolunmuştur. Çünkü muâhedenin maddesinde kadınlar zikredilmemişti. Sonra bir kadın müslüman olunca müşrik olan kocasından ayrılmış oluyordu. Müşrik olan kocası o kadına helâl değildi. Ashab arasında zevceleri müşrik olanlar da vardı. Bu münasebetle onların da onları boşamaları bildirildi. Bu hussuta şu ayetler nazil oldu:

يا ايها الذين آمنوا اذا جاءكم المؤمنات مهاجرات...

"Ey îman edenler, mümin kadınlar size muhacir olarak geldikleri zaman siz onları deneyin. Allah onların imanını herkesten iyi bilir. Onların mümin olduklarını anlarsanız, artık onları kafirlere geri çevirmeyiniz. Çünkü ne bu kadınlar onlara, ne de onlar bu kadınlara helal değildir. Onlara verdikleri mihri iâde edin. Bu mümin kadınların, mihirlerini verdiğiniz takdirde nikah etmenizde sizin için bir günah yoktur. Kâfir olan kadınların ellerine yapışmayın, nikahınız altında tutmayın." (7)

————oOo————

(7) Mümtehine sûresi, âyet: 10

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

İSLÂMİYET'İN NEŞİR VE TEBLİĞİ

(6 H. yıl, 628. M.)

ETRÂFA GÖNDERİLEN NÂMELER

Hudeybiyye musâlehasının 628. yılı Mart ayında imzâsından üç hafta sonra müslümanlar Medîne'ye geldiler. Hazret-i Peygamber bu sulh u sükûn devresinde İslâm'ı tebliğ ve etrafa neşir ile meşgul oldu. Peygamberliğini bütün dünyaya duyurmak zamanı artık gelmişti. O bütün âlemlere rahmet olarak gönderilmişti. Bu esnada Bizans Kayseri'ne, İran Kisrası'na, Mısır Mukavkısı'na, Habeş Necâşîsi'ne ve Arap reislerine nameler göndermiştir. Çünkü, İslâmiyet davası oldukça ilerlemiş, bu Tevhid dininin etrafa yayılması sırası gelmişti.

O çağın en kuvvetli devletleri: Bizans ve İran'dı. Bu iki devlet arasında harp eksik olmuyordu, Yemen ve Irak İran'a tabi idi. Mısır ve Sûriye Bizansın nüfuzu altındaydı. Hicaz ve Arabistan, bu iki büyük imparatorluğa komşuydu. Fakat Arabistan'ın bunlarla olan münasebetleri daha ziyade ticaretle münhasırdı. Arabistanın büyük siyasi bir nüfuzu olmadığından bu devletlerle önemli bir münasebeti yoktu. Onun için Hazret-i Muhammed'in bu büyük imparatorluklara nameler göndererek onları İslâmiyeti kabule davet etmesine hayret edenler bulunabilir. Çünkü bu namelerde büyük bir cesaretle hitab ediliyordu. Peygamberler tarihinde bu kadar şumullü bir davaya başlıyan başka bir peygambere tesadüf etmiyoruz. Hem bu tarzda bir davet o zamana kadar görülmemişti. Bütün âlemlere rahmet olarak gönderilen Hazret-i Muhammed (Aleyhis-selâm) bu hükümdarları bütün tebalariyle hak dine davet ediyordu. Gümüşten bir mühür kazıttı, üzerinde (Muhammed Resûlullah) yazılıydı.

Hazret-i Peygamber Ashab-ı Kiram'la görüşüp müşavereden sonra şunlara mektuplar gönderdi:

Bizans İmparatoru Hirakl'e Dihyetü'l-Kelbî; İran Kisrası Hüsrev Perviz'e Abdullah b. Huzâfe, Habeş Necâşîsi'ne Amr b. Ümeyye; Mısır Mukavkısı'na Hâtıb b. Ebî Beltea; Umman rüesâsı'na Amr b. Âs; Yemâme rüesâsı'na Süleyt b. Amr; Sûriye hududunda yaşıyan Gassan'a Şücâ b. Vehb; Bahreyn hükümdarlarına Ala' b. Hadrami; Yemen rüesâsı'na Muhacir b. Ümeyye vasıtasiyle mektuplar gönderildi.

Hazret-i Peygamber mektubunu gönderdiği zaman, Bizans İmparatoru Hirakl Sûriye'de bulunuyordu. İranla dâimi bir kavga hâlinde bulunan Bizans, bundan birkaç yıl önce İranlılara mağlub olmuştu. Kur'an-ı Kerim bundan bahseder. Çünkü Mecûsî İran'ın, Ehl-i Kitab olan Bizans'ı mağlub etmesine müslümanlar müteessir olmuştu. Onun için Kur'an-ı Kerim bu mağlubiyetten sonra Bizans'ın tekrar galip geleceğini haber vermişti. İşte şimdi Hirakl İranlıları mağlub etmişti. Zaferden dolayı büyük bir ihtişam içinde Kudüs'ü ziyaret ediyordu. Bu ziyaret o kadar muhteşem ve mutantan olmuştu ki, Kayser'in ayağını bastığı her yere halılar döşenmiş, geçtiği yollara çiçekler serilmişti. İşte böyle bir zaferden dönüşünde Hirak'le Hazret-i Muhammed'in elçisi Dihyetü'l-Kelbî o mektubu iletti. Dihye, mektubu, ya bugün Havran denilen Busrâ valisine vermiş o göndermiş veyahud bizzat götürmüş olabilir. Mektubu Hirakl Hums'ta almıştır. Muktup şudur:

"Bismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm. Allah'ın kulu ve Peygamber'i Muhammed'den rumların büyüğü Hirakl'e:

Hidayete uyup doğru yolda gidene selâm olsun.

Sizi İslâm'a davet ediyorum. Müslüman olunuz, selamet bulursunuz. Allah ecrinizi iki kat verir. Bundan yüz çevirirseniz dalalette kalan bütün halkın vebali size yüklenir. "Ey Ehl-i Kitab geliniz sizinle aramızda öyle bir kelime üzerinde birleşelim ki, hepimiz onu siyanen kabul edelim. Allah'tan gayrısına kulluk etmiyelim, Ona hiç bir şerik koşmıyalım, birbirimizi Allah'tan gayri Rab tanımıyalım. Şâyet bundan yüz çevirecek olurlarsa, de ki: Hepiniz şahit olun, biz işte müslümanız, Allah'a teslim olmuş insanlarız." [1]

---

(1) بسم اللّه الرحمن الرحيم. من محمد عبد اللّه ورسوله الى هرقل عظيم الروم. سلام على من اتبع الهدى. أما بعد فانى ادعوك بدعاية الأسلام. اسلم تسلم. يؤتك اللّه اجرك مرتين فان توليت فانما عليك اثم الأريسين. يا اهل الكتاب تعالوا الى كلمة سواء بيننا وبينكم الا نعبد الا اللّه ولا نشرك به شيئًا ولا يتخذ بعضنا بعضًا اربابا من دون اللّه فان تولوا فقولوا اشهدوا بأنا مسلمون.

EBÛ SÜFYÂN'IN ANLATTIKLARI

Kayser, Hazret-i Muhammed hakkında bilgi edinmek için o havâlide araplardan bir kimse varsa huzuruna çağırılmasını istemişdi. O zaman, bir ticaret kaafilesiyle, Ebû Süfyan Gazze'de bulunuyordu. Onu Kayser'in nezdine davet ettiler. Kayser, otağının göz alıcı bir ihtişamla donatılmasını emretti. Debdebe ve ihtişam içinde tahtına oturdu, piskoposlar, rahipler sıra sıra etrafına dizilmişlerdi. Arap tacirleri Kayser'in huzuruna girdiler ve tercüman vasıtasiyle aralarında şu muhavere cereyan eti. Kayser:

– İçinizde bu Peygambere en yakın olan kimdir? diye sordu. Ebû Süfyân ilerledi ve:

– Benim, dedi. Kayser:

– Bu peygamberin mensub olduğu ailenin mevkii nasıldı? Ebû Süfyan:

– Muhammed asil bir ailedendir.

– Ondan evvel ailesi içinde peygamberlik iddiasında bulunan oldu mu?

– Hayır.

– Âilesinden bir hükümdar çıkmış mıdır?

– Hayır.

– Yeni dîne girenler hangi sınıfa mensuptur?

– Ekseriyetle zayıf ve yoksul adamlardır?

– Peygamber'in arkadaşları çoğalıyor mu, yoksa eksiliyor mu?

– Çoğalıyor.

– Bu adamın bundan önce yalan söylediğini görmüş müydünüz?

– Asla.

– Ahidlerine muhalefet ettiği olur mu?

– Hayır. Fakat son zamanlarda kendisiyle bir muâhede akdettik, ona riayet edip etmiyeceğini göreceğiz bakalım.

– Kendisiyle hiç harp ettiniz mi?

– Ettik.

– Netice nasıldı?

– Bazan biz galip geliyorduk, bazan O.

– Peygamber'in size tavsiye ettiği nedir?

– Yalnız Allah'a kulluk etmek, O'na asla şirk koşmamak, namaz kılmak, namuslu ve nezih olmak, doğruyu söylemek akrabalık rabıtasına hürmet etmek...

Bunu müteakıp Kayser tercümanı vasıtasiyle şunları söyledi:

– Size Peygamber'in ailesini sordum, asil bir aileye mensub olduğunu söylediniz. Peygamberler daima asîl âilelerden gelir. Âilesinden hiç bir kimsenin evvelce peygamberlik iddiasında bulunmadığını söylediniz. O halde onun ailevi saikle hareket ettiği zannına imkân yok. Sonra ailesinin içinde hükümdarlık eden bir kimse bulunmadığını söylüyorsunuz. O halde Onun servet ve saltanat peşinde koştuğunu zannedemeyiz. Onun yalan söylemediğine şehadet ediyorsunuz. İnsanlara yalan söylemeyen, Allah hakkında da söylemez Zayıf ve yoksul insanların kendisine tabi olduğunu beyan ediyorsunuz. Peygamberlerin ilk etbaı daima bunlar olur. Etbaı günden güne çoğalıyor, diyorsunuz. Hak din böyledir. İman halaveti bir defa kalbe girdi mi, oradan çıkmaz. Kimseyi aldatmadığını itiraf ediyorsunuz. Hakikaten peygamberler öyledir. Peygamberin, sizi Allah'a kulluk etmeye davet ettiğini söylemektesiniz. Bu da doğrudur. Eğer bu söylediklerin böyleyse ben size haber vereyim. ki, o benim oturduğum bu yerlere girecektir. Ben bu peygamberin zuhur edeceğini biliyordum, fakat onun Arabistandan çıkacağını zannetmiyordum. Eğer onun yanında bulunsaydım onun ayaklarına su dökerdim.

Ebû Süfyan'la Kayser arasında cereyan eden bu muhavere, papazları pek hiddetlendirdi. Hirakl'in İslâmiyete meylettiğini görüyoruz. Fakat sırf papazların itirazı ve mevkiinin sarsılması endişesiyle İslâm'ı kabul etmekten çekindiğini söylüyorlar. Şu noktaya da işaret edelim ki, Hirakl, Hazret-i Muhammed'in peygamberliğini inceler ve muhakeme ederken akıl ve mantık dairesinde hareket etmiştir. Müşrikler ve Yahudiler gibi dolambaçlı ve entrikalı sualler sormamıştır. İlim ve felsefe erbabı olan milletlere yakışırca suallerle hakikatı anlamak istemiştir ve yine papazlar araya engel olarak sokulmuşlardır. O, Kisrâ gibi kızmadı, köpürmedi, bağırmadı, dinledi ve güzel cevap verdi.

Hüsrevpervize gönderilen mektubu Abdullah b. Huzâfe götürüp takdim etmiştir. Mektubda şöyle deniyordu:

"Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla:

Allah'ın Resûlü Muhammed'den, İran'ın büyüğü Kisra'ya:

Hidayete tabi olup doğru yolda gidenlere, Allah'a ve Resûlüne inananlara, Allah'tan başka Tanrı olmadığına ve Muhammed O'nun peygamberi olduğuna şehadet edenlere selam olsun. Ben seni İslâm'a davet ediyorum. Ben bütün insanlara gönderilmiş bir Hak peygamberim. Yaşayan insanları inzâr ederim. Müslüman ol ki selamet bulasın Eğer reddedersen, bütün mecûsîlerin vebali senin boynundadır."

Hüsrevperviz bu mektubu okuyunca kızdı, köpürdü, İran âdetine göre, Şahlara gönderilen mektuplar onların ismiyle başlardı Peygamberin mekûtubu ise Allah'ın ismiyle başladıktan mâadâ Peygamberin adı Şahın adından evvel geliyordu. Hüsrev buna fena halde içerlemiş: "Benim kölem bana böyle mi hitab ediyor?" demiş ve Pegamber'in mektubunu hiddetle yırtıp atmıştır. Zavallı düşünmüyordu ki, böyle yapmakla kendi adını da bir paçavra gibi parçalamış oluyordu. Âcizlerin şânı, böyle kızıp bağırmaktır. Kisrâ da hem adını parçalamış, hem de tarihte onu kirletmiş olduğunun farkında değlidi.

Büyük Türk şâiri Genceli Nizamî, Hüsrev ve Şîrîn adlı eserinde bu vakayı şu canlı mısralarla şöyle tasvir etmektedir:

"Vakta ki o (Hüsrevperviz) dünyaya hâkimdi, namı şarkta, garpta tanınmıştı. Peygamberimiz üstün hüccetlerle nübüvvetinin doğruluğunu dünyaya isbat ediyor, bazan yalçın kayalara sırlar tevdi ediyor, bazan kumlar onun menkıbelerini söylüyordu. O bütün dünya milletlerini hakka çağırıyor, her tarafa davetler gönderiyordu. Peygamber'in emriyle her hükümdara mektuplar yazıldı. Necâşiye mektup yazıldıktan sonra Hüsrev'e de bir mektup yazıldı. Peygamberin elçisi bu mektubu takdim ettiği zaman Hüsrev hiddetle, gazapla surat astı. Öfkesinden saçının her teli bir ok gibi diken diken dikildi. Hiddet ateşinden her damarı bir volkan gibi oldu. Hüsrev Muhammed'in kendisine gönderdiği o heybetli yazıya bakınca, bütün dünyayı aydınlatan o mübarek ünvanı görünce, diyebilirsiniz ki, su görmüş kuduz insan gibi oldu. Saltanat gurûru onu doğru yoldan sapıttı. Hüsrev:

"Bana karşı bu küstahlığa cür'et eden kimdir? Kimdir o adam ki ismini benim adımdan evvel yazmak cesaretini gösteriyor?" dedi. O hiddetinden kıpkırmızı kesillmiş, ateş gibi yanıyor, fena şeyler düşünüyor ve yanılıyordu. Hüsrev bu mektubu yırtarken kendi ismini de parçalıyordu. Peygamber'in elçisi onu bu kadar hiddetli görünce hemen geri döndü ve kainatın çerağı olan o büyük peygambere bu dumansız ateşi, Hüsrev'i anlattı. O parlıyan nurun sıcaklığında dualar, pervaneler gibi pervaz ediyordu. İran'ın Kisraları bundan dolayı düştü ve Kisraların taçları yerlere yuvarlandı. Peygamber ne yüksek bir şahika, şahlar şahıdır ki, korku saçarak ve ümid vererek Feridun ve Çemşidlere hakim oldu."

Bu mektuba fena halde hiddetlenen Hüsrev, derhal idaresi altında olan Yemen vâlisi Bâzân'a bir mektup yazarak Hicazdaki bu peygamberin ölü, diri kendisine gönderilmesini istedi. Bâzân, bu emre itâatla Hicaz'a iki adam göndermiş, bu adamlar Medîne'ye gelmişlerdi. Bu esnâda Hüsrev'in oğlu Şîreveyh babasının yerine tahta çıktı. Peygamber'in mektubunu yırtıp

parçalayan marur Şah öz oğlu eliyle cezasını buldu. Hazreti Peygamber bu ahvalin cümlesini Bâzân'ın adamlarına haber verdi ve onları geri çevirerek Bâzân'ı İslâm'a davet etti. Bâzân bu daveti kabul etti, saltanatı parçlanmakta olan İran'dan ayrılarak Yemen Valisi sıfatiyle Hazret-i Muhammed'e tabi oldu. Böylelikle Arabistan yarımadasının cenubunda İslâm kuvvetinin merkezi oldu. Sonraki hadiseler bunu gösterecektir.

MUKAVKIS'IN CEVÂBI

Mısır hâkimi Mukavkıs, bu mektuplara en iyi cevap veren olmuştu. O da Hazret-i Muhammed'e şu mektubu göndermiştir:

"Abdullah'ın oğlu Muhammed'e: Kıbtilerin büyüğü Mukavkıstan:

Selâm sana, Mektubunu okudum. Münderecâtı ile davetini aldım. Zuhuru beklenen bir peygamber olduğunu biliyordum. Ancak bunun Şam'dan çıkacağını zannederdim. Elçini izazla karşıladım. Mısırlılar arasında yüksek mevkii haiz iki kızla bir elbise ve bir de binek hayvanı gönderiyorum. Selam olsun sana."

Gönderilen bu iki kızdan biri olan Mâriye ismindekini Hazret-i Peygamber kendi almıştır ve oğlu İbrahim bundan doğmuştur. Cariyenin diğerinin ismi Sîrîn olup onu Hazret-i Peygamber, şâiri olan Hassan b. Sabit'e vermiştir. Bunların ikisi de Medîne'ye varmadan önce yolda müslümanlığı kabul etmişlerdir.

Necâşî'ye gönderilen muktup onun eline vardığı zaman: "Hazret-i Muhammed'in Peygamberliğine inanıyorum", dedi. Necâşî'nin müslümanlarla olan munasebeti iyi idi. İlk hicret edenler oraya sığınmışlar, ondan iyi muamele görmüşlerdi. Hâlâ orada kalan Muhacirler vardı. Cafer-i Tayyar onlardan biriydi. Hazret-i Muhammed, Necâşî'ye ikinci bir mektup yazarak hâlâ orada kalmış olan Muhâcirleri Medîne'ye göndermesini ricâ etti. Necâşi de bunları gemiyle gönderdi. Bunların içinde Ebû Süfyan'ın kızı Ümmü Habîbe Remle de vardı. Ümmü Habibe, Habeş'e kocasıyle hicret etmişti. Kocasının ölümü üzerine orada dul kalmıştı. Bu def'a Hazret-i Peygamber onunla evlenmiş, o da Ümmü'l-müminler arasına dahil olmuştur. Hazret-i Peygamber Ümmü Habîbe'den daima Necâşi'ye dair sorular sorar, mülûmat alırdı. Bazı tarihler, Ümmü Habibe ile izdivac Hudeybiyye musâlehasından sonra Ebû Süfyan'la iyi bağlar te'sis içindi, demektedirler. Necâşi Hicretin dokuzuncu yılında öldüğü zaman Hazret-i Peygamber bunu Medîne'de duyunca, onun cenâze namazını kıldığını siyer kitapları kaydederler. Buna salât-ı gaib denir.

Arap Emirlerine gönderilen mektuplara gelince, bunlara muhtelif cevaplar alınmıştı. Bahreyn emiri güzel bir cevap verdi ve müslüman oldu. Kabilesi de arkasından İslâm'ı kabûl etti.

Yemen ve Umman emiri kaba bir surette red cevabı verdi. Yemâme hükümdarı şu cevabı verdi: "Bütün dedikleriniz iyidir. Beni burada Vali bırakırsan müslüman olmaya hazırım."

Hazret-i Peygamber böyle hasis emeller peşinde koşan, sefil dünya tamına kıpılmış olan bu adama lanet etti. Müslümanlık şahıslara nüfuz ve iktidar, arazi ve mevki bahşetmek için gönderilmiş değildi. Peygamberimiz bu adama şu cevabı verdi:

"Elimde bir karış yer olsa sana ondan bile bir şey vermem."

Sûriye Arapları'nın reisi olan Hâris-i Gassani'nin idare merkezi bugün adı Havran olan Busra şehriydi. Haris, Hazret-i Peygamber'in mektubunu alınca hiddetlendi. Bunu bir küstahlık saydı. Müslümanlara taarruz için askerlerini hazırlamaya başladı. Kendisi Bizans imparatorluğuna tabi idi. Onun için bu meseleden derhal Hirakl'e malumat vermiş ve bu peygambere karşı gidecek bir ordunun başında bulunmak istediğini arzetti. Hirakl ondan daha ileri görüşlüydü. Onun bu fikrini beğenmedi ve Kudüs'ü ziyaretinde kendisinin yanında bulunmasını emretti. O esnada Hirakl de kendisine gelen mektubu almıştı. Hâris'in bu tarz-ı hareketi müslümanların gözünden kaçmadı. O cihetten daima uyanık bulunuyorlardı. Mute ve Tebük seferleri bunun neticesidir.

Burada hatıra şöyle bir soru geliyor: Acaba neden o zamanki hükümdarların çoğu bu mektupları hoş karşıladılar? Çünkü dünya böyle bir nura müştakdı. Çokları onu bekliyordu. Bu din insanlara beklediklerini ve aradıklarını getirmişti. İnsanları Tevhid dînine davet ediyordu. Fikirleri bağlıyan hurafeleri yıkıyor, akıllara parlaklık, kalblere cilâ veriyordu. Bu din bir hamle, bir tekamül idi. Yaşıyan ve yaşatan bir kuvvetti. İlâhi menba'dan coşan bir kudretti. Onda eski çürük akidelere bağlanıp esir olmak, putlara kul, köle olmak yoktu. Çünkü koyu bir taklide bağlanıp kalınca din, ruhların hissedip yaşadığı, gönüllerin benimsediği bir kıymet olmaktan çıkar, iç âlemimizi tatmin etmez olur. Resmen ifa edilen ve inanıp duymadan yapılan birtakım âyinler iman hazzını veremez, kalbi tatmin etmez. İran mecusiliğinin mânâsızlığı, beşeriyete aradığını sunmuyordu. Bizans koyu bir teslis içindeydi. Eskiler hayata kuvvet vermiyordu. Halbuki beşeriyet daimi terakki ve tekamül ister. Durmak mahvolmak demekti.

"Tevakkufun yeri yoktur hayat-ı millette."

M. Âkif

Bu din işte yeni bir hamleydi. Beşeriyeti kötülükten kurtarıp ileri iten bir kuvvetti. Onun karşısında İran'ın hurafeleri duramazdı. Hayata bir şey vermiyenin hayatta yeri yoktur. İslâmiyet ise hayattakilerin diniydi. İran'a yazılan mektupta (Yâsîn) sûresindeki bir ayet-i kerime yazılıydı. (2) Şâyan-ı hayret olan bir cihet de bu mektupların yazılmasından sonra çok zaman geçmeden o yerlerin hepsinde İslâm nurunun parlamasıdır. O nurun kuvvetine bakın

————oOo————

(2) لينذر من كان حيًا Yâ-sîn sûresi, âyet: 70

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

HAYBER FETHİ
(Hicretin 6. Y ılı)

Hayber: Medîne- Suriye yolu üzerinde Medîne'den takriben 150 kilometre şimâlde bulunan bir havalinin ismidir. Bu havâlide yedi hisar vardı. Arazisi münbittir. Ekilmiş tarlalar, gür hurmalıklar çok verimlidir. Burası kâmilen yahûdilerle meskundu. Arabistanda yahûdiliğin merkezi sayılırdı. Benî Nadir ve Kaynuka Medîne'den uzaklaştırılmış, Beni Kureyza'ya diğer hainlere ibret teşkil edecek surette şedid bir cezâ tatbik olunarak Medîne'den, bu genç İslâm merkezinden yahûdi tehlikesi kaldırılmıştı. Fakat şimalde yahûdi tehlikesi daima mevcuttu. Benî Nadir rüesasından bir kısmı Medîne'den ayrıldıktan sonra buraya yerleşmişler ve bütün gayretlerini arapları İslâm'a karşı tahrike sarfetmişlerdi. Bunun neticesi olarak Hendek harbi kopmuş, Medîne büyük bir tehlike atlatmıştı. Gatafan arapları da müslümanlara düşmandı. Suriye hududunda Bizans'a tabi olan Hâris, Hazret-i Muhammed'in hükümdarı İslâm'a davet eden mektubunu alınca kızmış, Medîne'ye hücum için hazırlanmıştı. Şimaldeki bütün bu düşmanların birleşmesi ihtimali daima mevcud olduğundan her an bir tehlike arzederdi. Halbuki Hazret-i Peygamber Kureyş ile Hudeybiyye musâlehasını yaparak cenup tarafından emin bir durum hasıl olmuştu. İslâm'ı neşir için müsaid zemin hazırlıyordu. Onun için şimal hududunu da emniyet altına almak, yahûdî meselesini halletmek sırası gelmişti.

Yahûdilerin baş tahrikâtçısı Huyey b. Ahtab'ın ölümünden sonra onun yerine Sellâm b. Ebi'l-Hukayk geçmişti. Sellâm zengin ve nüfuzlu bir tacirdi. Gatafan kabilesi Hayber yahudilerinin komşusu ve müttefiki bulunuyordu. Onlarla harekete hazırdılar. Hicretin altıncı yılında Sellâm, Gatafan'a giderek onları ve diğer kabileleri tahrik etmiş, neticede Medîne'ye taarruz edecek büyük bir ordu hazırlamıştı.Vâdil-Kura ve Teymâ yahûdilerini de bunla-

ra katmak için yahûdi reisleri durmadan çalışıyordu. Kulağı daima şimalde olan Hazret-i Peygamber bunu duyunca Abdullah b. Atik'i Hayber'e gönderdi. Bu tahrikâtı yapan Sellâm öldürüldü. Yerine Yesîr İbn-i Rezzam geçti. O da müslümanlarla dost geçinmek isteyenleri bırakıp Sellâm gibi düşmanca bir tavır aldı. Yahûdi kabîlelerini toplayıp onlara şöyle dedi:

– Seleflerimin Muhammed'e karşı plânları fenâ düşünülmüştü. Halbuki, yapılacak ilk iş, doğrudan doğruya Muhammed'in şehrine hücum etmektir. Ben de bu plânı tatbik edeceğim."

Yesîr bu maksatla kabileleri arasında dolaşmaya başladı. Hazret-i Peygamber bunu haber alınca Abdullah İbn-i Revâha'yı tahkîkat için gönderdi. Abdullah bir kaç arkadaşiyle Hayber'e giderek orada olanı biteni öğrendi ve gelerek vaziyeti haber verdi. Hazret-i Peygamber yahûdilerle bir anlaşma yapmayı düşünerek tekrar Abdullah İbn-i Revâha'yı Hayber'e gönderdi. Abdullah, Yesir İbn-i Rezzam'la görüştü. Ona Medîne'ye gelip peygamberle görüştüğü takdirde kendisinin Hayberde hükümdarlığının tanınacağını bildirdi. Yesir bu teklifi kabul ederek otuz kadar adamiyle yola çıkmış, fakat sonradan şüpheye düşerek geri dönmek istemiş, Abdullah onun sözünden dönmesine kızmış, arada kavga çıkmış, Yesir öldürülmüştür. Görülüyor ki, Hayberdekiler daima İslâmiyet aleyhine hareket hazırlamakla meşguldüler. Benî Nadir yahûdileri orada mühim rol oynamaktaydı. İbn-i Ebû Hukayktan sonra onun biraderi Kinane İbn-i Rabi İslâm aleyhinde çalışanların başıydı. Medîne'deki münafıklar da yahûdileri İslâm aleyhinde tahrikten bir an hali kalmıyordu. Onlara her hususta malumat veriyorlar, heber uçuruyorlardı.

Hazret-i Peygamber'in hedefi, Hayber halkıyle bir muâhede akdetmekti. Abdullah İbn-i Revâha'yı bu maksadla göndermişti. Fakat yahudiler bu işe pek yanaşmak istemiyordu. Benî Kaynuka, Nadîr ve Kureyza gibi milletdaşlarının intikâm ateşi içlerinde yanıyordu. Benî Nadîr rüesası bundan faydalandıkları gibi münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey de boyuna bu ateşi körüklüyordu. Hayber yahûdîleri kendilerine güveniyordu. Çünkü cengaverdiler, zengindiler, silahları boldu. Abdullah İbn-i Übey, onlara müslümanların askeri teçhizatı olmadığını, silahları bulunmadığını söylüyordu. Bu hal karşısında yahûdîler, müslümanlara karşı hazırlanmaya başladılar. Yahudilerin reisi olan Kinane Gatafan ile diğer arap Kabilelerini ziyarete ve onlara Hayber'in yarı varidatını va'detmiye başladı. Gatafan kabilesi bu va'di kabul ederek müslümanlara karşı harekete geçerek yahûdilerle iş birliği yaptılar. Gatafan kabilesinden Uyeyne Medîne meralarına hücum ederek, oradan peygamber'e ait develeri aşırıp götürdü. Yukarıda bahsettiğimiz bu Zûkared hadisesi, siyercilere göre Hayber va-

kasından bir sene evvel vuku bulmuştur. Taberi bunun Hayber hareketinden bir kaç gün evvel olduğunu söyler.

Düşman, hazırlığını tamamlamadan önce harekete geçmek lazımdı. Hudeybiye musâlehasından bir ay sonra Hazret-i Peygamber şimaldeki tehlikeyi bertaraf etmeye karar verdi. Hazırlık yapıldı. Düşmana bir haber sızmamasına son derece dikkat olundu Hazret-i Peygamber: Bizimle beraber cihada gitmeyi arzu edenler gelsin, dedi. Bu harbin bir hususiyeti de budur. Çünkü şimdiye kadar olan bütün harpler tedafüî olduklarından herkes müdafaaya koşardı. Vakıa bu da tedafüî mahiyettedir. Ancak diğer harplerde düşman ordusu önce harekete geçer, İslâm ordusu onları karşılamaya çıkardı. Burada ise ilk hareket eden İslâm ordusu olmuştur. (1) Diğer taraftan bu harp, Kelimetullah'ı i'lâ, hak ve hakikatı yükseltmek mahiyetini taşır. Gayr-ı müslimlerin İslâm idaresine girdikleri ilk harp bu olmuştur. Onun için bu tarz bir hükûmetin esasları bu harpte vazolunmuştur. Bu bakımdan da bir önemi vardır. Bilahare Arabistan havalisinde fethedilen yerlerde tatbik olunan mali ve siyasi idarenin bazı esaslı mefhumları Hayber fethinde konulan hükümlerden çıkmıştır. Hakikatı ilan ve hakkı i'la vazifesini ifa ederken bir mümaneat görmezse İslâmiyet harp ilanına lüzüm görmez. O hak ve hakikat tehlikeye düştüğü zaman onları müdafaa eder. Cihad bir maişet vasıtası, istismar mevzuu değildir. Öyle bir telâkki yanlış olur. Hayber'e giderken Hazret-i Peygamber: "Cihada rağbet edenler gelsin," buyurdu. 1600 mücahidle Medîne'den hareket etti.

Bu karar o kadar ani olmuştu ki, kimse duymadı ve duymasın diye 150 Kilometrelik mesafeyi seri yürüyüşle üç gün zarfında aldılar. Sabahleyin tarlalarında çalışmak üzere yahûdiler kenara çıktıklarında İslâm ordusunu karşılarında gördüler ve telaşla dönüp kalelerine kapandılar.

Bu seferde Hazret-i Peygamber üç sancak hazırlattı. Bunların birini Hubâb b. Münzir'e, birini Sad b. Ubâde'ye, Hazret-i Âişe'nin baş örtüsünden yapılan Alem-i Nebevî'yi de Hazret-i Ali'ye vermişti.

Ümmü Seleme bu seferde Hazret-i Peygamber'in beraberindeydi. Askerler şu mealde mısralar terennüm ederek yürüyordu:

"Yâ Rab, Sen bizi doğru yola irşad etmesen, biz o yolu bulamayız.

---

(1) İbn– i Teymiyye, (El-Cevâbü's-Sahîh li-men beddele Dîne'l-Mesîh) adlı eserinde, Hazret-i Peygamber'in yaptığı bütün savaşların tedâfüî mâhiyette olduğunu söyler. Yalnız Bedir ile Hayber'i istisnâ eder. Halbuki, Bedir ile Hayber de tedâfüî mâhiyettedir. Burada düşman harekete geçmezden önce davranıp onun kuvvetlerini dağıtmak vardır. Hayber seferi, yahûdîlerle Gatafan'lıların Medîne'ye taarruzunu önlemek içindir

Ne sadaka verir, ne de namaz kılardık. Nemiz varsa Senin uğrunda fedâ olsun, Sen bizi mağfiret et ve bize huzur ver. Biz ne zaman çağrılırsak hemen geliriz. Sen de düşmanla karşılaştığımız vakit bize sebat ve metanet ihsan et. Çünkü herkes bizim icabetimize güveniyor, bize dayanıyor."

Yolda giderken Ashabı-ı Kirâm, yüksek sesle tekbir getiriyorlardı. Hazret-i Peygamber onlara:

"Yavaş söyleyiniz, siz uzak veya sağır bir varlığa hitâb etmiyorsunuz. Zât-ı Kibriyâ size çok yakındır" buyurdu.

Bu seferde bâzı kadınlar da orduya iştirâk etti. Hazret-i Peygamber onlara niçin geldiklerini sordu, onlar da şu cevabı verdi:

"Örgü örerek kazandığımızla askerlere yardım etmek, hastalara ilaç vermek, harp sahnelerinde askerlere su vermek için geliyoruz." Demek kadınlar bu harpte seyyar hastahâneler vazîfesini görüyordu. Bu sıfatla orduda kalmışlar, ganâimden onlara da hisse verilmiştir. Hadîs ve Siyer kitapları İslâm kadınlarının her gazâya iştirâk ettiklerini, yaralılara baktıklarını, susuzlara su dağıttıklarını yazarlar. Uhud harbinde böyle kadınlardan bahsetmiştik. O harpte Hazret-i Âişe bile su taşıyor ve yaralılara bakıyordu. Ebû Dâvûd, İslâm kadınlarının ok toplıyarak mücâhidlere verdiklerini de bunlara ilave etmektedir. Müslüman kadınları, bu gibi işleri görmekten âciz değildi.

Hazret-i Peygamber, Gatafan ile yahûdîler müttefik olduklarından onların, yahûdîlerin yardımına koşacaklarını bildiği için, Hayber ile Gatafan arâzîsi arasındaki Racî'a indi. Nakil vâsıtaları, ağır çadırlar ve kadınlar burada bırakıldı. Ordu Hayber kalelerine doğru ilerledi, Yahûdîler derhâl Gatafandan yardım istedi. Gatafanlılar da silahlanıp yardıma koştular. Hazret-i Peygamber onları bu hareketten vazgeçirmek için ganîmetten bir kısmını va'detti.

İslâm ordusu Hayber'e akşam varmıştı. Fakat Resûl-i Ekrem'in âdeti hiçbir yere geceleyin hücûm etmemekti. Onun için o gece şehir dışında konakladılar. Hayber'e geldikleri zaman Hazret-i Peygamber askerlerini durdurarak şöyle duâ ettiler:

"Ya Rab, biz Sen'den bu ülkenin, bu ülke ahâlîsinin, bu ülkedeki her şeyin iyiliğini isteriz. Onun, onun halkının ve içindeki herşeyin şerrinden Sana sğınırız."

Hayber'in yedi kalesi vardı. Bunlar gayet müstahkemdi.

Yahûdîler derhâl harbe karar vermişlerdi. Hazret-i Peygamber'in

anlaşma teklîfini reddettiler. Reisleri olan Sellâm b. Mişkem harp emrini verdi. Vatîh ve Sülâlim kalelerine kadınları yerleştirdiler, Nâım kalesine zahîreleri depo ettiler. Evvelâ harp Natah kalesinde başladı. En kuvvetli kale Kamus idi. Bu kalenin kumandanlığında, arapların bin cengâvere bedel saydıkları meşhur yahudî pehlivanı Merhab bulunuyordu. Askerler Natah ve Kamus kalelerinde müdâfaaya başladılar. Bu harp hakikaten şimdiye kadar yapılan harplerin en şiddetlisiydi. Yahûdiler hazırlıklıydılar. Silahları boldu. Kureyş bu harbi büyük bir alakayla takip ediyor, müslümanların galip geleceğine pek ihtimal vermiyordu.

Sellam b. Mişkem, fena halde hasta olmasına rağmen Natah kalesinde müdafaacıların başına geçti. Yahudiler cansiperane döğüşüyorlardı. İlk günü çarpışmalar pek şiddetli oldu. Yahûdiler diğer milletdaşlarının akibetlerini düşünerek ölümü arıyormuş gibi döğüşüyorlar, harp meydanında ölmeyi tercih ediyorlardı. Sellâm b. Mişkem ölünce onun yerine Haris İbn-i Ebû Zeyd geçti.Ve müdafaayı eline aldı.

Nâım kalesi ilk hedefi teşkil ediyordu. Buraya yapılan hücumu Mahmud b. Mesleme idare ediyordu. Hava gayet sıcaktı. Mahmud, serinlemek için kale duvarı dibinde dururken yahûdi kumandanı Kinâne b. Rebi (Safiyyenin kocası) bundan istifade ederek Mahmudun başına bir taş yuvarladı, taş mahmud'un üstüne düşerek onu ezdi. Hazret-i Peygamber Nâım kalesini almak için Hazret-i Ebû Bekr'i gönderdi. Fakat kaleyi alamadı. Hazret-i Ömer'i gönderdi, ona da talii yar olmadı. Yahûdiler hurûc hareketiyle onları püskürtüyorlardı. Hazret-i Peygamber:

– "Yarın sancağımı Allah'ın ve Resûlünün sevgilisi olan bir adama vereceğim," dedi ve ertesi gün Sancağı Hazret-i Ali'ye verdi Hazret-i Ali sancağı alınca sordu:

– Yahudilerle döğüşe döğüşe onlara İslâm'ı kabul ettirecek miyiz?

Hazret-i Peygamber:

– "Hayır, dedi Müslümanlığı, onlara sulh ve sükûnet yoluyla teklif edeceğiz."

Yahûdiler müslümanlığı veya sulhu kabule amade değildiler. Onun için Hazret-i Ali hucûma başladı. Döğüşme çok şiddetli oldu. Bir aralık Hazret-i Ali'nin kalkanı elinden fırlayıp düştü. O da orada bulunan bir kapıyı kalkan gibi kullanarak çarpışmaya devam eti. Nihayet kale düştü. Hazret-i Ali onu teslim aldı. (Hazret-i Ali'nin burada gösterdiği kahramanlık hakikaten şeyan-ı hayrettir. Ancak bazı hikâyeler onu fevkalbeşer bir sûrette tasvir ederler ki, bu doğru değildir.)

Nâım kalesi düştükten sonra Kamus kalesine hücum edildi. Buranın kumandanı yahûdi pehlivanı Merhab pek ünlü bir cengaverdi, Silahlarını takınıp ortaya çıktı ve şu mısraları söyliyerek meydan okudu:

"Bütün Hayber bilir ki, ben Merhab'ım. Silahımı çektim, tecrübeden geçmiş bir kahramanım. Bazan yaralar bazan bir darbeyle yere sererim. Arslanlar ateş püskürerek üstüme gelse de vururum. Benim koruduğum yer, yaklaşılmaz bir korudur." (2)

Buna karşı Hazret-i Ali mübâreze meydanına şahin gibi atıldı. Elinde kalkan, dilinde şu mısralar vardı:

"Bana Hayber ünvanını anam vermiştir. Ben korkunç ormanların arslanıyım. Kılıca kılıçla mukabele etmesini bilirim." (3)

Yapılan şiddetli mübarezede Hazret-i Ali bu korkunç pehlivanı yere serdi. Ve bihakkın Hayber fâtihi ünvanını aldı.

Bazı tarihçiler Merhab'ın Muhammed b. Mesleme tarfından öldürüldüğünü kaydederler.

Yahûdilerin kaleleri birer ikişer düşüyordu. Vatîh ve Sülâlim kalelerine gelince yahûdiler çaresiz kaldılar ve sulh istediler. Hayberde yalnız çiftçi gibi oturmak ve suret-i daimede mahsullerinin yarısını müslümanlara vermek teklifinde bulundular. Fetih hakkı olarak arâzi müslümanlara intikal etmişken Hazret-i Peygamber arazi hususunda yahûdilerin müracaatını kabul etti.

Hayber yahûdilerine çok hoş muamele yapıldığını görüyoruz. Çünkü yahudiler burada mağlup edilince artık Arabistanda yahûdi nüfuzu kırılmış oluyordu, yahûdi tehlikesi yoktu. Onun için yahûdilere hem arazileri verildi ve hem de kendileri orada bırakıldı. Arazinin geliri Beytü'l-Mâle kaydolundu, hazine malı oldu.

Buranın ziraat ve mahsul işlerini idare etmek için Abdullah İbn-i Revâha vali tayin edildi. Abdullah yahûdilere çok iyi muamele etmiştir. Ya-

---

(2) قد علمت خيبرانى مرحب　　شاكى السلاح بطل مجرب
اطعن احيانا وحينًا اضرب　　اذا الليوث اقبلت تلتهب
كان حماى كالحمى لا يقرب

(3) انا الذى سمتنى أمى حيدره　　كليث غابات كريه المنظره
اكيلهم بالسيف كيل السندرة

hudiler de bunu itiraf etmektedirler. Abdullah çıkan mahsulü iki kısma ayırır, bir kısmını yahudilere bırakır, diğer kısmını Medîne'ye gönderirdi. Yahudiler onun adalet üzere iş görmesinden fevkalade memnun kalırlar ve: "Yerleri, gökleri tutan bu adalettir" derlerdi. Buna rağmen yahudiler verimli hayber arazisini canla başla işlemediler, eski mamurluğu kalmadı, harâbe yüz tuttu. Kendilerine gerek Peygamber, gerekse Abdullah tarafından gösterilen hoş muameleye layık olduklarını isbat etmediler, ziraat işleri geriledi.

Halbuki Hayber yahûdilerine Hazret-i Paygamber her cihetçe hoş muamele etmiş, ümidin fevkinde hoş görürlük, yapmıştır. Meselâ: Ganimet malları arasında müteaddid Tevratlar vardı. Yahûdiler onların kendilerine iadesini istediler. Peygamber de onların kendilerine teslim edilmesini buyurdu. Halbuki Romalılar, Kudüs'ü aldıkları zaman ellerine geçen kitab-ı Mukaddesi yakmışlar ayaklar altına alıp çiğnemişlerdi. Hatta daha sonraları hristiyanlar da Endülüste yahûdilere tedhiş yaparken Tevrât'ı yakmışlardır. Her harpte Hazret-i Muhammed'in insanlığa şeref veren bir muamelesini görmekteyiz, her münasebetle Onun büyüklüğüne şahit oluyoruz.

Hayber feth olununca, Hazret-i Peygamber Fedek yahûdilerine haber gönderdi. Onları İslâm ile cizye arasında muhayyer bıraktı. Onlar da cizyeyi kabul ettiler. Fedek için asker gönderilmediğinden ora arazisinin geliri Hazret-i Peygamber'e âid oldu.

Hayber dönüşünde Hazret-i Peygamber Vâdil-Kurâ yoluyla Medîne'ye dönüyordu. Burası Teymâ ile Hayber arasındadır. Ziraata elverişli yerleri vardır, Âd ve Semûd kavimleri buralarda ikaamet etmişlerdi. Harâbeleri vardır, yahûdiler cahiliyet devrinde burayı işgal etmişler ve sâkin olmuşlardı. Hazret-i Peygamber oradan geçerken yahûdiler müslümanlarla döğüşmeye hazırlandılar. Müslümanlara ok attılar, Halbuki Hazret-i Peygamber asla harp etmek niyetinde değildi. Fakat yahûdilere mukaabele etmek zorunda kaldılar. Müslümanlar ağırbasınca yahûdiler sulh istediler ve Hayber şartlarına göre sulh yapıldı. Teyma yahudileri de harpsiz Cizye vermeyi kabul ettiler. Böylelikle Arabistanın bütün yahûdileri müslümanlara tabi oldu. Yahûdilerle müşrikler İslâmiyete karşı müşterek cephe almışlardı. Yahûdi meselesi böylece hallolunmakla, hem şimalden gelecek tehlike bertaraf edilmiş oldu. Hem de müşriklerin bir kolu kırılmış oldu. Müşrikler bundan böyle müslümanlara hücum için el uzatacak veya arkalarından sürükliyecek kimse bulamıyıcaklardı.

PEYGAMBERİMİZİ ZEHİRLEME TEŞEBBÜSÜ

Hazret-i Peygamber, Yahûdilere ne kadar hoş muamele yapsa da yahudilerin müslümanlara karşı besledikleri kin ateşi yine sönmüyordu. Hayber sulhundan sonra Peygamber bir kaç gün orada kaldı, Sellâm b. Mişkem'in karısı, Hârisin kızı Zeyneb birgün Hazret-i Peygamber'e bir ziyafet tertipledi. Sofraya bir koyun kızartması kondu. Hazret-i Peygamber şüphelendi. Ve eti biraz çiğnedikten sonra ağzından çıkardı. Arkadaşlarından biri eti yutunca zehirlendi ve öldü. Zeyneb'i çağırarak ne yaptığını sordular. O da şu itirafta bulundu: "Eğer hükümdarsa ondan kurtuluruz, eğer Hak Peygamberse ona haber verilir, o da yemez, dedim ve tecrübe için bu işi yaptım." Cevabını verdi.

Hazret-i Peygamber şahsına karşı yapılan bu fenalıktan dolayı Zeyneb'i affettti. O düşmanlarına bile afv ile muamele ederdi.

SAFİYYE İLE İZDİVAÇ

Esirler arasında yahûdi reislerinden Huyey b. Ahtab'ın kızı Safiyye de bulunuyordu, Safiyyenin kocası, yine yahûdi reislerinden ve İslâm'ın düşmanlarından Kinâne b. Rabi idi. Benî Nadîr'in hazinesi Kinâne'nin elindeydi. Hazret-i Peygamber onun nerede olduğunu sordu, Kinâne hazineyi gizlemişti. Bilmem, dedi. Eğer bulursak seni öldürülelim mi? dediler. O da evet, diye karşılık verdi. Bir harâbelikte dolaşırken onu görmüşlerdi. Orayı kazdılar. Hazinenin bir kısmını buldular. Kinânenin yalan söylediği meydana çıktı. Kinâne yalnız hazineyi saklamakla suçlu değildi. Mahmud b. Mesleme'yi o öldürmüştü. Beni Nadîr teb'id (sürülürken) olunurken İslâmiyet aleyhinde entrikalar çevirmemeye söz vermişti. Halbuki boyuna tahrikatta bulunuyordu. Diğer rüesâ gibi o da sözünden dönmüştü. İşte bu gibi sebebler bir araya gelince onun aleyhindeki deliller kuvvetlendi ve bu yüzden öldürüldü. Bu harp sebebiyle öldürülen tek adam odur, başka kimsenin burnu bile kanamamıştır.

Hayber Harbinde Hazret-i Peygamber aleyhinde söyliyecek bir şey bulamayınca, onun galip gelmişken yaptığı insanca hareketleri örttürmek için, İslâm düşmanı yazarlar, ortaya Safiyye meselesini çakarmış olsalar gerek. Halbuki bunda söz edecek bir yer yoktur. Safiyye harpte alınan esirler arasındadır. Hazret-i Peygamber onu Dihyetü'l-Kelbi'ye vermiştir. İmam-ı Buhârî'nin rivayetine göre, Safiyye'nin Dihye'ye verilmesine herkes itiraz etmiş: Safiyye Beni Nadir'in ve Beni Kurayza'nın hanımıdır, ileri gelenlerindendir, sana layıktır, demişler. Hazret-i Peygamber de Safiyye'yi esirlikten azad ederek, sonra onunla evlenmiştir.

Fatihlerin fethettikleri yerlerin hükümdar kızlariyle evlendikleri tarihte pek çoktur. Bu, onların şerefini korumak, onları himaye etmek içindir. Burada da aynı mülâhaza vardır. Safiyye bu izdivaçtan memnun olmuştur. Bunun siyasi faydaları da vardır. Müslümanların eline geçen kimselere iyi muâmele yaptıklarını göstererek arapların düşmanlığını azaltmak bakımından da mühimdir. Nasıl ki Cüveyriye meselesi de öyle olmuştu.

Safiyye'nin İslâmiyeti ve sadâkatı çok samimi idi. Eyyûb-i Ensârî, yeni müslüman olan bu kadının gadrinden korktuğu için, yolda Hazret-i Peygamber onunla zifafa girince, bütün gece kılıç elde çadırın etrafında dolaşıp beklemişti. Sabahleyin, Peygamber onu bu hal üzere görünce:"Bu ne?" diye sordu. O da: "Babası, kocası ve kavmi öldürülen bu yahûdi kadınından Sana bir fenalık dokunmasından korktum." dedi. Fakat Safiyye ölünceye kadar Peygamber'e sadakattan ve vefadan ayrılmadı. Hatta başkalarının yapamadığını yaptı. Hazret-i Peygamber'in ölüm döşeği etrafında bütün zevceleri toplanmıştı: Safiyye:

– Keşke Senin uğradığın hastalığa ben uğrasaydım, Senin yerinde yatan ben olsaydım dedi. Diğer zevceleri birbirlerine bakışıp göz kırptılar, Hazret-i Peygamber onların bu yaptıklarının farkına vardı ve:

– "Safiyye bu sözünde sadıktır," diyerek onun sadakatını ve samimi olduğunu bildirdi. Bu, Safiyye için büyük bir şereftir.

BU ARADA TEŞRİ EDİLEN AHKÂM

İslâmiyet, cenuptan müşrikler, şimâlden yahûdiler olmak üzere iki müttefik düşman arasında kaldığından idârî bir makine kurulamıyordu. Bu zamana kadar müslümanlara itikad ve ibadete dair dini farizalar öğretiliyordu. Hazret-i Âişe'nin buyurduğu gibi, şeriat ahkâmı vukuat ve hadisâta göre ihtiyaca binaen tedricen vahy olunuyordu. Hayber'in fethiyle yahûdilerin İslâm düşmanlığı bertaraf edilmiş, Hudeybiyye musâlehasiyle de, müşrikler sulha bağlanmıştı. Bu suretle yeni ahkâm vaz' ve tatbiki için fırsat vardı.

Hayber fethi sıralarında şu hükümler beyân olunmuştur:

1– Pençeli (yırıtıcı) hayvanların etini yemek haram olmuştur.

2– Avlarını yakalayıp parçalayan vahşi hayvanların eti haramdır.

3– Merkep ve katır etlerini yemek yasak edilmiştir.

4– Harpte esir düşen kadınlarla hemen münâsebette bulunmak yasak edilmiştir. Bu gibi kadınlara üç ay mühlet verilmesi, hamileliklerinin

anlaşılması içindir, bu kadınlar hamileyseler hamillerini vaz'edinceye kadar onlara yakınlaşılmaması bildirilmiştir. Fıkıh kitaplarında buna (İstibrâ) denir.

5– Altın ve gümüşü kıymetinden fazlasiyle alıp satmak menolunmuştur.

6– Müt'a nikahı da, sahih rivayete göre, Hayber 'den sonra yasak edilmiştir.

Hayber fethi Hicret'in altıncı ve yedinci yılları arasında vuku' bulmuştur. Bu yıllar, İslâmiyet için büyük bir fetih ve zafer yılı olmuştur. Fakat bu feth ü zafer daha ziyade mânevidir. Hudeybiyye musâlehasının sağladığı sükun devrinde İslâmiyet daha muvaffakiyetle intişara başlamıştır. Etraftaki hükümdarlara mektuplar da bu sırada yazılmıştı. Habeşten müslümanların avdeti de Hayber fethinin sonuna tesadüf eder. Ordu Hayber 'den zaferle dönünce onları Medîne'ye gelmiş buldu. Uzun bir hicrandan sonra görüşmek pek zevkli oldu. Hazret-i Ali'nin kardeşi Cafer-i Tayyar da dönmüştü Hazret-i Peygamber onu görünce:

– "Hangisine daha çok sevineyim bilmem? Hayber zaferine mi? Yoksa Cafer'e kavuştuğuma mı?" demişti

İşte bu sıralarda yahûdilerin Hazret-i Peygambere sihir yaptıklarına dair bir takım rivayetler ortaya çıkmıştır ki, asılsız şeylerdir.

Bu esnada harp darp yapılmamıştır. Ancak mallarına saldıran çapulcuları takip için bazı müfreze takımları çıkarılmıştır. Bu seriyyeler te'dip seferleri mahiyyetindedir.

Müslümanlar sulh ü sükûn içinde yıllık Haccı beklerken tatlı günler anlaşılmadan geçiyordu. Hudeybiyye musâlehası hükümlerine göre, Hicretin yedinci senesinin Zilkade ayında, Kâbe-i Muazzama'yı ziyarete gidecekler.

————oOo————

YİRMİNCİ BÖLÜM

KÂ'BEYİ ZİYÂRET VE UMRENİN ÎFÂSI

(7. Hicret yılı)

Hayber fethedilmiş, şimal cihetinden müslümanlar emin olmuşlardı. Aylar geçiyordu. Bir sene önce yapılan Hudeybiyye musâlehası şartlarına göre müslümanlar bu sene Mekke'ye gidecekler, Kâ'be-i Muazzama'yı ziyaret edeceklerdi. Zilka'de ayı girince, Hazret-i Peygamber halka Kâbe'yi ziyarete gitmeye hazırlanmalarını ilan etti. Bütün müslümanlar bu günü iştiyakla bekliyordu. Bilhassa Muhacirler, yedi sene evvel bıraktıkları ana baba ocağına kavuşacaklar, elemli ve acı günlerde terkettikleri Mekke'ye gideceklerdi Anlaşma gereğince Mekke'ye silahla giremiyeceklerinden yanlarına silah almıyorlardı. Yalnız yol için kınlarında sokulu kılıçlar takınıyorlardı. 70 adet kurbanlık deve baraberlerinde olduğu halde, yüz atlı iki bin müslüman Mekke yolunu tuttu. Önlerinde Hazret-i Peygamber yine Kasvâ adlı devesi üzerinde gidiyordu. Hepsinin gönlü heyecanlıydı. Bir an evvel Kâ'be-i Muazzama'yı ziyaret iştiyakı, içlerinde mukaddes bir arzu halinde yanıyordu. Yedi sene evvel ayrıldıkları Mekke-i Mükerreme'yi ne kadar özlemişlerdi. Beş vakit namazda oraya dönüyorlardı. Müslümanların Kıblesi ve mukaddes beldesi orasıydı. Onu gönüllerinden çıkaramazlardı.

Kureyş, müslümanların geldiğini haber alınca şehri tahliye ettiler. Etraftaki tepelere çadırlar kurdular, ağaçlar altına yangeldiler. Uzaktan müslümanların gelişini seyrediyorlardı. Müslümanlar Mekke'nin şimalinden gelerek şehre iniyorlardı. Manzara pek tesirliydi. Yedi sene evvel Kureyş ulularının Dâru'n Nedve'de öldürmeye toptan and içtikleri Peygamber, ölüm çenberini yararak aralarından çıkmış, uzak diyarlara gitmişti. Tebliğine memur olduğu mukaddes davasına Allah'ın te'yid ve inâyetine mazhar olarak devam etmiş, Tevhid dinini nice gönüllere duyurmuş, iman hazziyle nice ruhları doyurmuş da Onun hak davetine icabet eden halis

müminlerin, bu samimi tevhid kütlesinin önüne düşmüş, mukaddes Kâbe'yi, Beyt-i Şerif'i ziyarete geliyordu. Kaç kişi çıkmışlardı, şimdi kaç kişi olarak geliyorlar, Yedi sene zarfında İslâm'ın intişarındaki sür'at, akıllara durgunluk verecek gibiydi.

Hazret-i Peygamber, Kasva ismindeki devesi üzerinde idi. Abdullah İbn-i Revaha devenin önünde yürüyordu. Diğer Kibâr-ı Ashab vakur adımlarla onu takib ediyorlardı. Kâbe'yi görünce hepsi birden tekbir aldılar, (Lebbeyk Allahümme lebbeyk) demeye başladılar. Binlerce ağızdan çıkan bu seda Mekke'nin ufuklarında çalkanıyordu. Hepsinin kalbi Allah'a hamd ü sena ile doluydu. Hak dinin hak peygamberi önlerinde olduğu halde yürüyorlardı. Târih, müstesna anlarından birini yaşıyordu. Lebbeyk sadâları göklere doğru yükseldikçe etraftan müslümanları seyreden Kureyş, kimbilir neler hissediyor, içlerinde ne gibi duygular canlanıyordu? Aralarında bu Tevhid kafilesi içinde bulunmayı arzu edenler kimbilir ne kadar çoktu. Hepsi içlerinde türlü manalar okunan gözlerle müslümanlara bakıyorlar, hep onları takip ve onlardan bahsediyorlardı.

Mekkeliler, müslümanlara Medîne havası yaramadığından onların zayıf düştüklerini zannediyorlarmış. Hazret-i Peygamber bu zannı kaldırmak için Kâbe'yi üç kere başı dimdik bir halde koşa koşa tavaf etti. Müslümanlar da aynı hareketi tekrarladılar. Buna fıkıh kitaplarında (Remel) denir ve bu âdet bu güne kadar aynen cârîdir.

Kâbe-i Muazzama'yı usûlü dâiresinde tavaf ettikten sonra Safâ ve Merve teplerine çıktılar. Sonra kurbanlarını kesip ihramdan çıktılar.

Ertesi gün Hazret-i Peygamber Kâbe'ye girdi. İçindeki putlar hiç bir şeyden habersiz duruyordu. Öğle vakti gelmişti. Müslümanlar Öğle namazını kılmaya hazırlandılar. Bilâl-i Habeşî o tatlı ve gür sesiyle Öğle ezanını okudu. Mekke ufukları tevhid sadalariyle çınladı. İlk defa olarak mekke ezan sesi duyuyordu. İslâm dininin temellerinin atıldığı bu şehir, bu sese henüz aşina değildi. İki bin müslüman cemaat olarak namazlarını kıldılar.

Müslümanlar şehir dahilinde üç gün kaldılar. Kimisi yedi sene önce bıraktıkları hısım akrabasını eşini, dostunu ziyaret ediyor, kimisi evini ocağını dolaşıyor, bıraktığı malını mülkünü soruyor, Ensar'dan olan kardeşine bundan bahsediyor, izâhat veriyordu. Hepsi sükûn ve asayiş dairesinde hareket ediyordu. Hiçbir müessif hadise olmadı. Müslümanların kemal-i edeb ve nezaketini görünce Kureyş buna hayran kalmıştı. Hepsi tertemiz, abdestini alıyor, namazını kılıyor, duasını yapıyor, birbirlerini seviyor ve sayıyorlar. Hazret-i Peygamber aralarında be'şuş (güleryüzlü) bir

çehreyle daima dolaşıyor, herkesle konuşuyor, sohbet ediyor. Candan bir sevgi havası içinde kardeşçe geçinen olgun insanlar... Ne içki içip sarhoş olan var, ne suç işleyip günaha giren var. Müslümanların bu tarz hareketi, bu emsalsiz ahlâki üstünlük ve yüksek meziyetleri, onları dikkatle süzen Kureyş'in gözünden kaçmadı. Müslümanlığın bu güzel ahvalini görünce içlerinde Müslümanlığa karşı, sevgi müslüman olma arzusu uyandı. Dörtbeş ay sonra fethedeceği, Mekke, şehri idi. Fakat şimdiden Mekkelilerin kalbini fethetmiş oldu. Onun için Hâlid b. Velid ve Amr b. Âs gibi değerli adamların derhal müslüman olduklarına şahit oluyoruz.

HAZRET-İ MEYMUNE İLE İZDİVAÇ

Hazret-i Peygamber'in amucası Abbâs Mekke'deydi. Henüz müslüman olmamıştı. Karısı Ümmü'l-Fadl'ın 26 yaşlarında bir kız kardeşi vardı; Meymûne. Ümmü'l-Fadl, kocası Abbas'a, baldızını nikahlamak hususunda selahiyet vermişti. Müslümanların yüksek ahlâkını görünce Meymûne'nin kalbinde İslâm'a karşı bir sevgi uyandı. Aralarında geçen konuşmalardan Abbas bunu anlamıştı. Hazret-i Peygamber'e Meymûne'yi almasını teklif etti. Meymûne müslüman oldu. Nikahı kıyıldı. Hazret-i Peygamber Mekke'de bir düğün yaparak bu vesileyle Kureyş'le daha samîmî ve daha yakından bir temas yapmak arzusunu izhar etti. Fakat Üç gün mühlet dolmuştu. Mühletin dolduğunu söylemek için gelen Süheyl b. Amr'a ve arkadaşına bu fikrini açtı:

Ne olurdu, hep beraber bir düğün yapsaydık, Kureyş'e bir ziyâfet verseydim, onlar da gelip benim yemeğimi yeselerdi, dedi. Fakat Süheyl bunu kubul etmedi:

– Sizin ziyafetinize ihtiyacımız yok, bir an evvel çıkın, dedi. Belki de Süheyl, Kureyş arasında konuşulanlardan bir şeyler sezmeye başlamıştı. Böyle bir düğün yapıp bir de ziyafet verirse Mekkelilerin islâmlara katılması, müslüman oluvermeleri ihtimalinden korktu. Onun için bir an evvel gitmelerini söyledi. Ahdine sadık kalan Hazret-i Peygamber ve müslümanlar Hudeybiyye anlaşması şartlarına zerre kadar karşı gelmeyi zaten akıllarından bile geçirmiyorlardı. Onun için derhal Mekke'yi terkederek Medîne yolunu tuttular. Gözleri arkalarında kalmadan gidiyorlardı. Çünkü Hazret-i Peygamber'in bir sene evvel haber verdiği Feth-i Mübîn tahakkuk etmişti. Hem Ka'be'i Muazzama'yı ziyaret etmişler hem de Mekkelilerin kalbini feth eylemişlerdi. Mekke'nin fethi hazırlanmıştı.

Dönerken Şehidler Efendisi Hazret-i Hamzâ'nın küçük kerîmesi Ümâme:

– Amca, amca, diyerek Hazret-i Peygamber'e doğru atıldı. Hazret-i Ali küçük yavruyu kucağına aldı. Cafer-i Tayyar ileri atılarak: Onu ben himayeme alıp yetiştireyim, dedi. Fakat Hazret-i Peygamber onu teyzesi Esma'ya verdi ve: "Teyze, anne gibidir." buyurdu.

HALİD B. VELİD VE AMR B. ÂS MÜSLÜMAN OLUYORLAR

Müslümanlar, Mekke ziyaretinin Kureyş üzerinde iyi tesir bıraktığından emin olarak dönüyorlardı. Günler, bunun doğruluğunu isbât etti.

Hudeybiyye musâlehası iyi semerelerini vermekte idi. Yakından temas neticesi müslümanların yüksek meziyyetlerini görenler, onlara hayran kalıyorlar, takdirkârlıklarını gizliyemiyorlardı. Hâlid b. Velîd, bu değerli ve ünlü kumandan, İslâm'ın nuru kendisini cezbetmiş olduğundan İslâmiyeti kabule karar vermişti. Bu kararını Kureyş'ten gizlemeye hiçte lüzum görmedi. Kureyş içinde şöyle dedi:

– Aklı başında olan herkes artık anlamıştır ki, Muhammed öyle sâhir veya şâir değildir. Onun kelâmı Allah kelâmı olduğu anlaşıldı. Aklı olan ona tâbi olmalıdır.

Ebû Cehl'in oğlu İkrime, Hâlidin bu sözlerine şöyle mükaabele etti:

– Sen de mi atalarının dîninden dönüyorsun? Sâibî oluyorsun?

– Ben Sâibî olmuyorum, müslüman oluyorum.

– Kureyş içinde bu sözü söylememesi icab eden bir kimse varsa, o da sensin?

– Neden?

– Neden olacak, müslümanlar babanın şerefini çiğnediler, amucanı, amucanın oğlunu öldürdüler. Yemin ederim ki ben, senin durumunda olan bir kimsenin böyle şeyler söylemesini katiyyen beklemezdim.

– Bunlar hep cahiliyet eseri şeylerdir. Ben ancak, hakîkatı gördükten sonra müslüman oluyorum.

Hâlid b. Velid'in müslüman olacağı haberini Ebu Süfyan duyunca hemen Hâlid'i gördü ve ona bu haberin aslı olup almadığını sordu. Hâlid:

– Evet, doğrudur, deyince Ebû Süfyan kızdı:

– Eğer bu dediklerinin doğruluğuna inansam, Muhammed'den önce seni haklardım, dedi. Hâlid bunların doğru olduğunu te'kid etti:

– Doğru söylüyorum ve senin sözüne rağmen müslüman dînine giriyorum.

Ebu Süfyan hiddetinden Hâlid'in üzerine yürümek istediyse de İkrime mani oldu:

– Dur, yavaş ol, dedi. Çünkü ben de onun dediğini demekten kendimden bile korkar oldum. Bütün Kureyş'in bu Peygamber'e uymakta olduğu bir sırada Hâlid'i haklamaktan ne çıkar sanki. Vallahi ben, sene geçmeden bütün Mekke halkının Muhammed'e tabi olmasından endişe etmiye başladım.

Bunlar, Hâlid'i kararından ve yolundan çevirecek değildi. Hâlid, bir pervane gibi herkesin koştuğu o ebedi nûra koştu ve Medîne yolunu tuttu. Yolda arap dahilerinden olan Amr b. Âs.'a rastladı. Amr ona nereye gittiğini sordu. Hâlid:

– Müslümanlığı kabule gidiyorum, artık ona mukaavemete imkân görmüyorum. Vallahi O Hak Peygamberdir, daha ne diye duralım? dedi. Amr:

– Ben de aynı fikirdeyim ve ben de buna karar vermiş bulunuyorum, dedi.

İkisi de beraber yola koyularak Medîne-i Münevvere'ye vardılar. Dün şirk ordusunun başında bulunup müslümanlığa karşı duran bu iki adam, şimdi Medîne'ye gelmiş, Hazret-i Muhammed'i görmek istiyorlardı.

Hâlid, Kureyş'in süvari kumandanıydı. Uhud harbinde Kureyş, mağlub olmuşken galip mevkiine getiren odur. O böyle bir başbuğdu. Ashab-ı Kiram, baktılar ki Hâlid geliyor, dün karşılarında onlarla döğüşen, Uhud harbinde onları hezimete uğratan, Kâbe'yi ziyarete gittiklerinde Kureyş süvarisinin başına geçerek müslümanları Mekke'ye sokmıyan adam geliyor! Peygamberin huzuruna çıkıyor. Acaba niçin gelmiş olabilirdi? Fenâ bir maksadı olmasın? Fakat yüzünde öyle şeyler okunmuyor. Kuzu gibi sakin, melek gibi halim olmuştu. Yavaş adımlarla Hazret-i Peygamber'in huzuruna girdi. Herkes merakla ne olacak diye nazarlarını oraya çevirmişti. Kulaklar dikkat kesilmişti. Hâlid âdeta yalvaran bir sesle:

– Bana İslâm'ı ta'lîm et, Yâ Resûlallah. Ben müslüman olmaya geldim, dedi. Etraftakiler kulaklarına inanamıyorlardı. Demek Hâlid, İslâm'ı kabul etmiye gelmişti. Hâlid kemâl-i ihlasla: Lâ ilâhe illallah dedi. Bu mübarek kelime-i şehadeti kalbinin içinden, ruhunun derinliklerinden gelen bir sesle söyledi. Gerçekten Hâlid müslüman olmuştu. Bu değerli kumandan, artık şirk ordusunu sevk ü idare etmiyecek. Kılıcını, hakkı müdafaa uğrunda kullanacaktı. Allah'ın kumandan olarak yaratttığı bu harikulâde adam, bütün askeri meharet ve dehasını İslâm'ın müdafaası ve hakkın i'lası uğrunda sarf edecek, saldırganların ordularını bozup perişan edecek, mürtedleri tepeli-

yecek, ülkeler fethedecektir. Az sonra Mu'te harbinde müslümanları onun nasıl kurtardığını göreceğiz. Hazret-i Peygamber ona: Seyfu'llah=Allah Kılıcı ünvânını verecektir. Bir kaç ay sonra Mekke'yi feth ederken ordulardan birinin başında o bulunacaktır. Bütün bunlar, İslâmiyet için bir kazançtı. Hâlid'in müslüman olmasiyle müslümanlar çok şeyler kazanmış oldular.

Hâlid'in arkasından Amr b. Âs müslüman oldu. O da Kureyş'in değerli adamlarından ve kumandanlarındandı. Arapların dört dâhisi denilen cin fikirli adamlarından biri de budur. Müşkül durumlarda zekasını işleterek mühim ve güç meseleleri halletmesini bilirdi. Hâlid, Sûriye fatihi olduğu gibi, Amr da, Mısır fâtihidir. Bu ikisinden sonra Osman b. Talha Medîne'ye gelerek o da İslâm'ı kabul etmek şerefine nâil oldu.

Hudeybiyye musâlehası işte böyle iyi semereler veriyordu. Müslümanlar o zaman bazı şartları ağır görerek me'yûs olur gibi olmuşlardı. Halbuki nüfuz-ı nazar sahibi olanlar istikbali görür. Muâhedede mühim olan, gelecek için iyi neticeler sağlamaktır. İşte Hazret-i Muhammed o muâhedeyle bunları yapmıştı. O zaman itiraz edenler bu iyi neticeleri gördükçe seviniyorlar ve o vakit yaptıklarına nadim oluyorlardı.

HİCRETİN YEDİNCİ SENESİ VEKAYİİ

1– Ezvac-ı tahirattan Safiyye ve Meymûne ile izdivaç vuku bulmuştur.

2– Kızı Zeyneb'i müslümanlığı kabul eden kocası Ebû'l Âs'a iade etmiştir.

3– Yemen'den Eş'arî kabilesi Ebû Mûse'l Eş'ari ile Medi'ne'ye gelerek müslüman olmuştur.

4– Îran'ın Yemen'de valisi olan Bâzan müslüman olmuştur ve Hazret-i Peygamber onu San'a'ya vali tayin etmiştir. İslâmda tayin olunan ilk vâli budur.

————oOo————

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

MU'TE HARBİ

(8.H. Cumade'l-ûlâ, 629 M.)

Mu'te, Sûriye'de vâki' olup Belka'ya tâbîdir. Rumlarla yapılan ilk harp budur. Bu harbin sebebine gelince: tarihçiler iki sebep zikretmektedirler. Evvelâ: Hazret-i Peygamber, Hudeybiyye andlaşmasının verdiği sükûn ve sulhten faydalanarak İslâm'ı neşir için etrafa mektuplar göndermiş, İslâmiyet'e davette bulunmuştu. Bu meyanda Busrâ yani bugünkü Havran Emiri'ne de bir mektup göndermişti. Bunlar Arapdı, fakat Hristiyandılar. Bizans'a tabi idiler. Hazret-i Peygamber'in bu mektubuna kızmışlar, hatta elçiyi öldürmüşlerdi. Başka hiç kimse elçilere dokunmadığı halde onların elçiyi öldürmeleri çirkin bir tecavüzdü. Devlet hukukuna aykırı bir hareketti. Hattâ o zaman, Hâris-i Gassânî müslümanlara hücum için hazırlanmış, tabi olduğu Kayser'e bunu arzetmişti. İkinci olarak: Hazret-i Peygamber, Sûriye hududunda bulunan Zâtü't-talh'a, İslâm'a davet için onbeş kişi göndermişti. Onlar, bunlara gadretmişler, heyetin hepsini öldürmüşlerdi. İçlerinden yalnız reisleri kurtulabilmişti. Gerek Busra emîrinin elçiyi öldürmesi ve gerekse İslâm'a davet için gönderilen adamların kılıçtan geçirilmesi, işte bu seferin yapılmasına sebep olmuştur.

Diğer taraftan Hazret-i Peygamber, şimâle doğru İsâm'ı neşretmek için vaktin artık gelmiş olduğunu biliyordu. Hem İslâm'ı neşretmek, hem de tecavüzlere mukabelede bulunmak üzere Mu'te seferi hazırlanmıştır.

Hicretin sekizinci yılı Cümade'l-ûlâ ayında Hazret-i Peygamber 3.000 kişilik bir orduyu Zeyd İbn-i Hâris'in kumandasında şimal hududuna doğru gönderdi. Bilindiği gibi Zeyd bir azadlı köleydi. Kibar Ashabın bulunduğu bir orduyu onun kumandasına vermek, bazılarının itirazını mucib oldu. Fakat İslâmiyet insanlara müsavat getirmişti. Bu müsavat davası birçoklarında

görüldüğü gibi, kuru bir laftan ibaret değildi. Bu bir gerçekti. İslâm'ın her davası böyle bilfiil tahakkuk etmiş bir hakikattır. Hazret-i Peygamber orduyu teşyi ederken sancağı Zeyd'e teslim ettikten sonra şöyle buyurdu: Şayet Zeyd şehid düşerse, Cafer b. Ebû Talib kumandayı alsın, ona da bir hal olursa, Abdullah b. Revaha kumandan olsun.

Hâlid ibn-i Velid, İslâm olmaktaki samimiyetini ispat etmek için bu sefere gönüllü olarak iştirak etmiştir.

Ordu Medîne dışına çıkınca Hazret-i Peygamber mücahidlere şu nasihatlarda bulundu: "Kadınları, çocukları, körleri asla öldürmeyin. Evleri yıkıp harap etmeyin, ağaçları kesip tahribatta bulunmayın" dedikten sonra hayır dualar ve iyi temennilerle orduyu uğurladı.

İslâm ordusu bu def'a da, âdet üzere hedefini gizli tutuyordu. Sûriye'lileri âni olarak bastırmak istiyordu. Fakat câsuslar islâm ordusunun şimale doğru Sûriye istikametinde hareketini haber vermişlerdi. Bunun üzerine Kayser'in Sûriye'deki vâlisi olan Şurahbil, etrafındaki kabileleri topladı. Kayser de Rum askerlerini göndererek onu takviye etti. Böylelikle düşman tarafında 100.000 den fazla bir ordu toplanmış oldu. Bu ordunun başında bazılarına göre Kayser'in kardeşi Teodor bulunmaktaymış.

İslâm ordusu karşılarına ne çıkacağını bilmeksizin ilerliyordu. Sûriye'de Ma'an'a geldikleri zaman, böyle muazzam bir orduyla karşılaşacaklarını duydular. Bu vaziyet karşısında tereddüde düşenler oldu. Düşünmek lazımdı. 100.000 kişilik bir orduya 3.000 erle karşı durmak nasıl olurdu. Zeyd: Hazret-i Peygamber'e yazıp vaziyeti haber verelim, ne cevap gelirse ona göre hareket ederiz, dedi. Fatkat kuvvetli bir şair olan Abdullah İbn-i Revaha:

– Biz niçin çıktık? Yâ kahramanca döğüşerek şan kazanırız, yahut Hak uğrunda şehid oluruz. Her ikisi de bizim için hayırlıdır, dedi ve askerin hissiyatını okşadı. Bunun üzerine ileri yürüdüler ve Mu'te'ye vardıkları zaman koca düşman ordusu karşıdan göründü. Düşman, sayıca pek üstün olduğu gibi âlât-ı harbiye ve teçhizatça da çok mükemmeldi. Teşkilatı muntazam bir orduydu. Müslümanlar şimdiye kadar böyle mükemmel ve muntazam bir orduyla karşılaşmış değildiler. Arapların ordu teşkilatı çöl harplerine elverişliydi. Bizans ordusu bambaşka tarzda hazırlıklı bir orduydu. Düşman sayıca çok üstündü. Bu şartlar altında harbe tutuşmak olamazdı. Burada yegâne yapılacak iş geri çekilip kurtulmaktı. Fakat buna da düşman imkân bırakmamıştı. İster istemez harbe tutuştular. Müslüman mücahidler, ölümden kurtuluşa çare olmadığını bilerek döğüşüyorlardı. Ölümü istihkâr

edercesine ileri düşman saflarına atılıyorlardı. Sancakdar olan Zeyd İbni Haris şehid düşdü. Sancağı, Hazret-i Peygamber Medîne'den ayrılırken işaret buyurdukları veçhile Cafer aldı. Cafer o zaman otuz üç yaşlarında bir yiğit idi. Bu harpte çok büyük kahramanlıklar göstermiştir. İman dolu göğsünü düşmanın oklarına germiş, görülmedik bir kahramanıkla döğüşmüştür. Düşman dört taraftan sarıp atı ile hereket etmesine imkân kalmayınca atından yere indi ve bir ok gibi ileri atıldı. Kılıcını düşmanlarının başı üzerinde bir şimşek süratiyle savuruyordu. Sağ eli kesildi. Sancağı sol eline aldı. O da kesilince onu iki kolunun arasına alarak sımsıkı sarıldı, şehid düşünceye kadar sancağı yere düşürmedi. Ondan sonra sancağı Abdullah İbn-i Revaha aldı. O da şehid düştü. İslâm ordusu bozulmaya başladı. Halid İbn-i Velid bozulan askerlerin önüne geçip onları döndürmek istiyordu. Fakat dinleyen olmuyordu. Kendisi askeri mahereti sayesinde münasip bir yer seçti ve orada durdu. Onun sebat ettiğini gören Kutbe, arkadaşlarına: Düşmandan kaçmak âr-ü zilletini kabul etmektense merdçe döğüşerek ölmek daha hayırlı değil mi? Diyerek onların gayretlerine dokundu. Bozulanlar birer ikişer Halid'in yanına geldiler.

Abdullah ibn-i Revaha'nın şehid düşmesinden sonra sancağı Sâbit ibn-i Erkam almıştı. Sâbit sancağı Hâlide vermek istedi, Hâlid:

– Sen ona benden daha müstehaksın. Benden yaşlısın, Bedir gazasında bulundun, dedi. Sâbit isrâr etti:

– Sen fenn-i harbi daha âlâ bilirsin. Ben bu sancağı sana teslim etmek üzere aldım, dedi. Sonra arkadaşlarına dönerek:

– Halid'in kumandanlığına razı mısınız? diye sordu. Hepsi:

– Evet, dediler.

Böylece birkaç ay evvel müslüman olan Hâlid'i kendilerine kumandan seçtiler. İslâm kardeşliğinin verdiği yüksek ruh ve itimad budur. Hâlid gayet fena bir durumda olan askerlerini tertipledi. Merdcesine müdafaya başladı. Kahramanlıkta destanlar yaratırcasına döğüştüler. Askerin kuvve-i maneviyesi yükseldi. İşte Hâlid böyle bir vaziyette büyük bir maharetle İslâm ordusunu kurtardı. Kendisi arkadaşlarına fedakârlık ve kahramanlıkta örnek oldu. O gün elinde dokuz kılıç parçalandığını söylerler. Bütün gün akşama kadar düşmana dayandılar. Düşman bu bir avuç kahramanın ölümü küçümseyerek misli görülmemiş bir sûrette döğüşmesine hayret etti. Düşmanın gözü yılmıştı. Ertesi gün Halid, askerî dehasının ne kadar yüksek olduğunu isbat eden bir tabiye mehareti gösterdi. Ordusunun vaziyetini değiştirdi. Ön kuvvetleri arkaya, aldı, arka kuvveti öne geçirdi. Sağ cenahı

sola, sol cenahı sağa yerleştirdi. Düşmanın her fırkası kendi karşısında dün görmüş olduğu askerden başka asker görünce İslâm ordusuna taze kuvvetlerin imdada gelmiş olduğunu zannetti. Dünkü kahramanca döğüş, zaten düşmanın gözünü yıldırmıştı. Bu gün harbe girerlerse, sayılarını ve ne kadar imdad kuvvetleri aldıklarını bilmedikleri müslümanlara mağlub olmak ihtimali vardı. Bu düşünceyle düşman daha gerilere çekilip ne yapacağını kararlaştırmayı düşünürken İslâm kumandanı Halid'in hücum emrini vermesi düşmanı büsbütün korkuttu. Düşman geri çekilmeye başladı. Bu bir fırsat idi. Halid bu hezimeti bir fırsat ve fırsatı da ganimet bilerek hemen askerini geri çekti. Ve İslâm ordusunu kurtardı. Böylece gâlip, mağlub belli olmadan bu harp sona erdi. Düşman İslâm ordusu hakkında kati bilgi sahibi olmadığından onları arkadan takib edemedi.

Hazret-i Halid'in fevkalade dehası, fenn-i harpteki mehareti sayesinde 3.000 kişilik İslâm ordusu 100.000 kişilik düşman içinde eriyip mahvolmaktan kurtulmuş oldu. Ordu Medîne'ye dönünce, bazıları onlara: Allah yolundan kaçanlar, demek istedilerse de Hazret-i Peygamber buna mani oldu. Hâlid İbn-i Velid'e Seyfullah ünvanını verdi.

Hazret-i Peygamber Hazret-i Cafer'in ölümüne çok üzüldü. Onun âilesine taziyette bulundu ve bu musibet anlarında Cafer ailesinin yemeğini yapıp hanelerine bakmalarını kendi ailesine tenbih buyurdu. Kara günlerinde müslümanların komşularını bakıp gözetmeleri buradan kalmıştır.

Harpte Cafer'in iki kolu da kopmuştu. Hazret-i Peygamber onun kesilen kollarına bedel iki kanat verildiğini, bunlarla meleklerle birlikte uçtuğunu müjdeledi. Onun için Cafer'-i Tayyar denir.

Bu harpte ilk şehid düşen azadlı kölesi Zeyd olmuştu. Ona da pek acıdı. Zeyd'in kızını görünce gözyaşlarını tutamadı, mübarek gözleri yaşla doldu. Zeyd'in kızı:

– O ne, Yâ Rasûlallah, sen de mi ağlıyorsun? deyince:

– "Bu, dostun dost için göz yaşı dökmesidir" dedi. Zeyd'in fedakârlığını hiç unutmadı.

ZÂTÜ'S-SELÂSİL GAZVESİ

Bu arada diğer bazı ufak tefek seriyyeler çıkarılmıştır. Bunların birkısmı Medîne-î Münevvere meralarına baskın yaparak kırlarda otlamakta olan hayvanları aşırmak isteyenleri takib ve te'dib içindi.

Yukarıda Zâtü't-Talh hadisesinden bahsetmiştik. Buna benzer diğer bir

facia daha vardır. Hazret-i Peygamber Benî Süleym kabilesini İslâm'a davet için 50 adam gönderdi. O kabile bunlara gadrederek hepsini öldürdüler. Yalnız tesadüfen reisleri olan zat kurtuldu.

Mu'te harbinden sonra en mühim hadise Zâtü's-selasil gazvesi olmuştur. Mu'te harbinde müslümanların bildiğimiz şekilde geri dönmeleri o civarda bazı Arap kabilelerine cesaret vermiş, bunların Medîne meralarına baskın için toplandıkları haberi duyulmuştu. Onun için Hazret-i Peygamber hem bunları dağıtmak, hem de Mu'te harbinin zihinlerde bıraktığı izleri silmek için Amr İbni'l-Âs kumandasında Sûriye hududlarına bir seriyye gönderdi. Bunlar 300 kişiden ibaretti. Arkasından Ebû Übeyde İbn-i Cerrah'ı da 200 neferle Amr'ı takviye için gönderdi.

Ebû Ubeyde, Amr'a tabi oldu. Ebû Bekir, Ömer gibi kibâr-ı Ashabın ilk müslüman olanların bulunduğu bir kütleye daha dün müslüman olmuş olan Amr kumandan tayin olunmuştu. Buna kimse itiraz etmedi. Müslümanların birbirlerine nasıl candan itaat ettiklerini burada da görmekteyiz. Amr İbni'l-Âs da herkesin kendine itaat ettiğini görünce memnun oldu. Ve canla başla işe başladı. Amr, gece vakti orduda ateş yakılmasını sıkı sıkı yasak etti: Her kim ateş yakarsa onu o ateşin içine atarım, dedi. Hava soğuktu, Askerler Hazret-i Ebû Bekir ve Ömer'e şikayet ettiler. Hazret-i Ömer:

– Ne demek, bu adam askeri soğuktan mı Kıracak? dedi. Ebû Bekir Ömer'e:

– Dokunma, dedi, Hazret-i Peygamber onu harbe vukufundan dolayı kumandan yaptı. Mademki bu saat başbuğumuzdur, onun işine karışmak doğru değildir.

Hakikaten Amr'ın tedbiri çok güzeldi. Ateş yanınca askerin mikdarı uzaktan tahmin olunabilirdi. Düşman askerin sayısını bilmeyince kalabalık zannedecek ve korkacaktı. Nasıl ki öyle de oldu. Amr, sabahleyin ansızın hücûm etti ve kendisinden sayıca üstün olan düşmanı bozdu.

Amr, henüz müslüman olmuşken böyle kibar-ı Ashab üzerine kumandan olmasına, muzaffer olarak Medîne'ye dönmesine çok sevindi ve herhalde Peygamber nezdinde benim itibarım çok fazla diye yanlış bir zehaba kapıldı. Halbuki o askeri meharetine binaen başbuğ yapılmıştı. Bir kimsenin bir husustaki üstünlüğünden dolayı o hususta reis olması her cihette üstünlük ifade etmez. Amr Medîne'ye dönünce Hazret-i Peygamber'e erkekler içinde en ziyade kimi sevdiğini sordu. Hazret-i Peygamber de

– "Ebû Bekir'i," dedi.

– Sonra kimi? diye sordu.

– "Ömer'i," dedi.

Amr sordukça Hazret-i Peygamber Ashab-ı kiramı sırayla sayıyordu, Amr diyorki: En sona kalırım korkusuyla sormaktan vazgeçtim. Amr henüz müslüman olmuştu, diğer Ashab ona nisbetle çok ileriydi.

————oOo————

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

MEKKE'NİN FETHİ

(8. H. Ramazan Ayı, 630 M. Ocak Ayı)

Mu'te harbi galip, mağlûb belli olmadan, daha doğrusu esaslı bir çarpışma yapılmadan kapanmıştı. Böyle bir neticeden Bizanslılar memnundu. Harbin uzamadığına sevinmişlerdi. Çünkü harp uzarsa neticenin ne olacağı hiçte belli olmayabilirdi. Şimalde Arap kabileleri arasında Halid'in bu çekilişi bir nevi zafer havası yaratmıştı. İslâm'ın her tarafta gösterdiği muvaffakiyet, şimaldeki Arap kabileleri arasında İslâm'ın intişarına sebeb olmaya başladı. Irak ve Sûriye'ye komşu olan Necid kabileleri arasında artık İslâmiyet yayılıyordu. Bizans devletindeki sarsıntılar onlarla birleşik olan Arapların ayırılmasına sebeb oluyordu. Mute harbinden sonra Süleym, Eşca', Gatafan, Zübyan, Fezâre ve sâir kabilelerden müslüman olanlar çoğaldı.

Fakat Mute harbinin Medîne'de ve Mekke'de bıraktığı tesir pek müsbet değildi. Müslümanlar çarpışmadan dönülen bir harbi iyi karşılamamışlardı. Herkes, düşman ordusunun pek nispetsiz çokluğunu düşünüp bu işleri muhakeme edemez. İşe sathî bakar. İslâm ordusunu harp yapmadan dönmesini, şereflerine yediremiyenler olmuştu. Hakikatta tam bir zafer kazanmamış olan orduyu Medîne'de iyi karşılamamışlardı. Bu ordu hakkında söylenenleri bazı mücahidler duymamak için evlerinden bile çıkmıyorlardı. Çünkü sokakta çocukların ağzında dolaşan lafları duyunca cidden müteessir oluyorlardı. Harp nedir bilmiyen çocuklar, asker denince behemahal döğüşmüş adam gözünün önüne gelen annelerinden duyduklarını, rastgele söylüyorlardı. Bu sözler umumi efkarın kısmen ifadesi demekti.

Müslümanların hezimetini isteyen ve onların mağlubiyetiyle sevinen Mekkelilere gelince: Onlar da İslâm ordusunun harbe girişmeden çekilmesini bir nevi hezimet manasına almışlardı. Onlar da ya çocuklar gibi dü-

şünmeden veyahut canları öyle istediğinden böyle söylüyorlardı. Artık müslümanları küçümsemeye başlamışlardı. Kendilerinin onlara galip gelemiyeceklerini biliyorlardı. Fakat şimalde İslâm'a karşı 100.000 kişilik bir ordu çıkarabilen birisi vardı. Nasıl ki Mute harbinde düşman bu kadar muazzam bir kuvvet toplamıştı. Bazı rivayetlerde bu ordunun 200.000 kişi olduğu söylenir. Bu, Kureyş'e cesaret verdi, ümid verdi. Bu kuvvetler bugün her nedense çarpışmadan dağıldı ise de, yarın bir fırsat bulursa yine toplanabilir ve Medîne'ye yürüyebilir. İşte buna güvenerek Kureyş, İslâmları küçümsemeye, onlarla yapılan andlaşmaya pek ehemmiyet vermemeye başladı. Ortaya çıkan küçük bir hadise, Kureyş'in bu niyetini göstermeye kâfi geldi.

Hudeybiye musâlehası şartlarına göre Arap kabileleri iki taraftan biriyle anlaşıp birleşmekte serbestti. Bunun üzerine, derhal Huzâa kabilesi müslümanlarla, Benî Bekir de Kureyş'le ittifak yapmıştır.

Bu iki kabile arasında eskiden beri düşmanlık vardı. Fakat Hudeybiye müsâlehası bunların arasındaki mücadele fasıla vermişti. Çünkü onlar da müttefik taraflardan birinin ittifakına girmişti. Fakat yukarıda işaret ettiğimiz sebeblerden dolayı Kureyş, Hudeybiye müsalehası şartlarına riayet hususunda gevşeklik göstermeye başlamıştı. Hatta bundan önce şartlardan birini bozmayı müslümanlara teklif etmişti. Bu şartın kaldırılması müslümanların da lehinde olduğundan onlar da bu şartın ilgasını kabûl etmişlerdi. Şimdi ise âdeta andlaşmayı hiçe saymak için fırsat gözetliyorlarmış gibi Benî Bekir ile Huzâa arasında çıkan bir kavgayı vesile ittihaz ederek ahidlerinden döndüler ve Benî Bekir tarafını açıkça tutarak andlaşmayı bozdular. Mu't'e harbine sathi bakanlar gibi Benî Bekir de müslümanları küçümsemeye başlamıştı. Müslümanların müttefiki olan Huzaa'dan intikam almak sırası geldiğini sanarak, İkrime ve Safvan gibi Kureyş ulularının da teşvikiyle Huzâa'ya hucûmu kafalarına koymuşlardı. Huzâa bir gece Vetir suyu başındayken Benî Bekir kabilesi ansızın hücum ederek onlardan bazılarını öldürdüler, huzâalılar bu ani hucüma karşı koymadılar, Mekke'ye sığınarak Büdeyl b. Verka'nın evine ve Harem-i şerife iltica ettiler. Kureyş'in ve Benî Bekrin andlaşma hükümlerine aykırı olan bu hareketi karşısında ne yapacaklardı?

Medîne'de müslümanlar, Hudeybiye andlaşmasının verdiği sulh ve sükûn içnde yaşıyorlardı, cenub hududundan emindiler. Mekke'de olan bitenden haberleri yoktu. Bir adam çölleri yararak şimşek sür'atiyle Mekke'den Medîne'ye doğru koşuyordu. Bir akşam sular kararırken Medîne içine bir ok gibi daldı. Onu tanıyanlar: Bu Huzâa'dan Amr İbn-i Sâlim, dediler ve acaba ne haber var diye telaşla onu karşıladılar. O doğru Hazret-i Peygamber'in huzurana giderek olup bitenleri bir bir anlatmıya başladı:

– Yâ Resûlallah, harp felaketi gelip çattı, Benî Bekir bize sataştı. Bizden rasgeldiklerini öldürüyorlar. Harem-i şerife sığındık, orada da kan döküyorlar, Kureyş de onlarla birlikte harekete geçti, tarafsızlığını bozdu. Bizi kırıyorlar. İmdad istemeye geldim, dedi ve şu mısralarla sözünü bitirdi:

"Kureyş, sana verdiği sözden döndü, o sağlam misakı bozdu. Bizi rükû ve secde halindeyken bile öldürüyorlar. Allah aşkına Sen bize yardıma koş İmdadımıza yetiş." (1)

Amr ibn-i Sâlim'in arkasından yine Huzâa reislerinden olan Büdeyl b. Vera, kırk kişilik bir heyet ile Medîne'ye gelerek müttefikleri olan müslümanlardan yardım istediler, durumu arzettiler. Anlattıkları şeyler fecî' idi. Onların anlattıklarına göre: Huzâalılar Harem-i Şerifte iltica etmişlerken, Benî Bekir, reisleri olan Nevfel'in: İntikam fırsatını kaçırmayın, demesi üzerine Harem'e hürmet etmiyerek üzerlerine atılmışlar, hücum etmişler. Ebu Cehl'in oğlu İkrime, Ümeyye oğlu Safvan, Amr oğlu Süheyl gibi Kureyş elebaşıları geceleri Beni Bekir'e iltihak ederek onlarla birlikte döğüşüyorlar, Benî Bekir'e silahla ve adamla yardım ediyorlardı.

Hazret-i Peygamber hâdisatı tafsilatıyla öğrenince müteessir oldu. Bununla beraber Kureyş'e derhal bir elçi göndererek şu tekliflerde bulundu:

1– "Kureyş ya maktullerin diyetini verecek,

2– Benî Bekirle ittifaktan vazgeçecek.

3– Bunlar yapılmazsa Hudeyybiye müsâlehası sona ermiş sayılacak." Zaten Kureyş fiilen üçüncü şıkkı kabul etmiş demekti. Bu defa elçiye sözle de üçüncü noktayı seçtiklerini bildirdiler.

Neden sonra Kureyş'in ulularının aklı başına geldi. İkrime, Safvan gibi müfrit gençlerin Kureyş'i sürüklediği bu yolun akibeti fena olacağını anladılar. Derhal Ebu Süfyan'ı Medîne'ye göndererek Hudeybiyye müsalehasının ibkasını ve hatta müddetin uzatılmasını temine çalıştılar. Fakat geç kalmışlardı, iş işten geçmiş bulunuyordu.

Hudeybiyye müsalehası müddeti, bazı tarihlere göre on sene, bazılarına göre ise iki senedir. İki sene diyenlere göre iki ay sonra bu müddet tamam olacaktı. Kureyş müddetin uzatılmasını istemek tasavvurundaydı.

Ebû Süfyan, yolda Büdeyl bin Verka ile arkadaşlarına karşı geldi. Bunlar Medîne'den geldiklerini sakladılarsa da oradan geldikleri belli idi. Ebû

(1) ان قريششًا اخلفوك الموعدا ونقضوا ميثاقك المؤكدا
وقتلونا ركعا وسجدا فانصر هداك الله نصرا أيدا

Süfyan bunu anlayınca ümidsizlik içinde düşünmeye başladı: Huzâa, müttefikleri olan müslümanlara işi arzetmişlerdi demek. Fakat mademki. Kureyş hatasını tashih için onu elçi olarak göndermişti, yoluna devam etmeliydi.

Kureyş'in reisi olan Ebû Süfyan, bir sözle bütün kabileleri İslâm aleyhinde ayaklandıran bu adam, Medîne'ye gelince şaşırdı kaldı. Çünkü Medîne bu haberle çalkanıyordu. Herkes bu hadiseden bahsediyordu. Eli boş Mekke'ye dönmek, Kureyş reisinin şanına pek yakışmazdı, işine de hiç gelmezdi. Doğrudan Hazret-i Peygamber'i görmeye ise cesaret edemiyordu. Onun için Ebu Süfyan önce kızına gitti. Kızı Ümmü Habibe, Hazret-i Peygamber'in zevcesiydi. Onun şefaatını dileyecekti. Kızı babasını karşıladı. İçeri aldı, fakat babasını Hazret-i Peygamber'in oturduğu yere oturtmak istemediğinden minderi toplayıp kaldırdı. Ebû Süfyan bunun farkına vardı ve sordu:

– Kızım, minderi mi benden esirgedin, yoksa beni mi minderden? Kızı cevap verdi:

– Bu, Peygambere aittir, sen ise müşriksin, bü yüzden üzerine oturmanı istemedim.

Ebû Süfyan içerledi:

– Kızım, dedi, bizden ayrılalı sana bir hal olmuş, Sen çok değişmişsin.

Ebu Süfyan, Hazret-i Peygamber'le görüşdü ise de bir cevap alamadı. Sıra ile Ebû Bekir, Ömer, Ali gibi kibâr-ı Ashaba müracâat ederek şefaatta bulunmalarını, müsâlehanın uzatılmasını rica etmelerini dilediyse de kabul yüzü görmedi. Hatta Ebû Süfyan'ın Hazret-i Peygamber'in sevgili kerimesi Hazret-i Fatıma'ya giderek onun aracılığını istediğini, onun: Ben böyle işlere karışmam, demesi üzerine o zaman beş yaşında bulunan Hazret-i Hasan'ın şefaatci yapılmasını dilediğini naklederler. Bu gibi sözler sonraları Hazret-i Ali ve Muaviye mücadeleleri münasebetiyle söylenmiş olabileceği gibi, Ebû Süfyan'ın o günkü dar durumda her çareye baş vuracağı da uzak tutulamaz. O zaman Ebû Süfyan Hazret-i Hasanı göstererek:

– Bu çocuk bugün iki tarafı yatıştıracak olursa bugünden Arabistanın riyasetini ihraz etmiş olur" demiş. Hazret-i Fatıma:

– Çocuklar bu gibi işlere nasıl karışır diyerek bunu reddetmiştir.

Ebû Süfyan kime baş vurduysa bir netice alamadı. Me'yus olarak dönmek zorunda kaldı Medîne'de gördüklerine çok içerlemişti. Mekke'yi bir sözle oturtup kaldıran adam, Medîne'de kimseye söz geçirememişti. Kendi kızına bile meram anlatamamıştı. Mekke'nin ulusu, ölü gibi bitkin

dönüyordu. Yaptıklarının günahı altında eziliyor gibiydi. Hatta başını kaldırıp Peygamberin yüzüne bile bakamamıştı, utanıyordu.

Ebû Süfyan Mekke'ye dönünce olanı biteni anlattı. Onun sözlerini dinleyenler:

– Sen hiçbir şey yapmamışsın. Sen bize sulh haberi getirmedin ki, emin ve mutmain olalım. Harp haberi de getirmedin ki ona göre sakınalım ve hazırlanalım, dediler.

FETİH HAZIRLIĞI

Hazret-i Peygamber Huzâa'ya yardımı vadetmişti. Ebû Süfyan'la müsâleha yenilenmeyince Hazret-i Peygamber'in niyeti anlaşıldı. Bütün orduya sefer hazırlığı emri verildi. Atlar eğerleniyor, develere yükler yükleniyordu. Etraftan kabileler Hazret-i Peygamber'in davetine icebetle akın akın Medîne'ye koşuyorlardı.

Hazret-i Peygamber, Kureyş müslümanların geldiklerini duyup karşı çıkarlar ve bu yüzden kan dökülür endişesiyle bütün istihbaratın gizli tutulmasını emretti. Çünkü Mekke'ye, bu mukaddes beldeye kan dökmeden girmek istiyordu.

Ordu hareket etmek üzereydi. Hatib ibn-i Ebî Beltea, bir mektup yazarak onu Mekke'li bir kadına verdi. Bu mektupla Kureyş'e Müslümanların Mekke'ye yürüdüklerini heber veriyordu. Hzaret-i Peygamber bu keyfiyetten haberdar edildi. Derhal kadının arkasından adamlar gönderdi. Mektubu aradılar, bulamadılar. Niyahet kadın mektubu saçlarının örgüsü arasından çıkardı. Mektubu alıp Hazret-i Peygamber'e getirdiler. Peygamberimiz Hatıba: Bunu niçin yaptığını sordu. O da:

– Vallahi, ya Resûlallah, dedi. Ben iman ve İsâmdan ayrılmış değilim. Bütün evladü ıyalim Mekke'de, onları himaye edecek kimsem yok. Kureyş'e yaranırım da onlara dokunmazlar diye bu işi yaptım.

Hatıb, Ashab-ı Bedir'dendi. Onların Ashab arasında kadr ü itibarları yüksekti. Mümtaz bir mevkileri vardı. Fakat insanın bazı zayıf tarafları olur. Onu kendisinin bile razı olmıyacğı işler yapmaya sürükler. Hatıb da böyle bir yanlışlığa düşmüştü. Ashab onun bu yaptığına hiddet ettiler. Hazreti Ömer onun cezasının verilmesini isdedi. Hazret-i Peygamber

– "Yâ Ömer, dedi, Bedir'de bulunan bir adamı muahaze etme. Ne bilirsin, belki Cenab-ı Hak, Ashab-ı Bedir'in yaptıklarını affetmiştir."

MEKKE'YE YÜRÜYÜŞ

Hicretin sekizinci yılı Ramazan'ı şerif ayındaydı. Medîne'den 10.000 kişilik İslâm ordusu Mekke'yi feth etmek üzere hareket etti. Civardan katılan kabilelerle bu yekûn her an biraz daha kabarıyordu. Medîne şimdiye kadar bu kadar muazzam bir ordu hazırlamamıştı. Demir zırhlar içinde sahrayı yara yara giden bu askerler, karşılarına çıkan her şeyi ezip çiğneyecek gibiydi. Konup göçtükçe çöller yerinden oynuyor, yer gök, toza dumana katılıyordu. Bu ordunun başında Hazret-i Muhammed, her zamanki gibi, mütefekkir ve vakur tavriyle dimdik duruyordu. Bu şanlı ordu, Allah'ın yardımından başka bir şey beklemeksizin Beytullah'ı putlardan temizlemeye, şirkin kökünü kazımaya gidiyordu. Hazret-i Muhammed, atalarının, Hazret-i İbrahim'in kurduğu tevhid dinini ihya için gönderilmişti. Halis tevhid dininin mümessili olan Kâ'be-i Muazzama'yı müşrikler putlarla doldurmuştu. Hazret-i Muhammed'in bisetinin gayesi putperestliği kaldırmaktı. Beytullah'ı putlardan temizlemek için Allah'tan vahiy telakki etmiye başlıyalı 21 yıl olmuştu. Bu mukaddes vazifeyi ifa etmesine müşrikler engel olmuştu. Fakat artık vakit gelmişti. İşte bu fetih ordusu, bu mukaddes maksatla Mekke'ye gidiyordu. Hazret-i Muhammed'in bütün emel ve arzusu, Mescid-i Haram'a Beyt-i Şerife bir damla kan dökülmeksizin girmekti. Onun için bu fethi bu kadar geciktirmiş, meselenin olgunlaşmasını beklemişti. Şimdi de bütün ihtiyatı elden bırakmıyor, her tedbiri alıyordu.

Zaten O, Mekke'yi bundan önce fethetmiş demekti. Hudeybiye müsalehası bu işi sağlamak imkânını vermişti. O her şeyi sulh ü sükûn ile barış ve müsalemet ile, hikmet ve dirayet ile halletmesini biliyordu. Zorla, zorbalıkla işi yoktu. Çaresiz kaldığı zaman Allah'ın izniyle hakkı müdafaa için kuvvete başvuruyordu. Vahy-i İlahi böyle idi. Bir sene evvel yıllık hac eda olunurken fazilet ve kemaliyle Mekke'lilerin kalbini feth etmişti. Kureyş uluları aralarında birbirlerinden çekinmeseler hemen müslümanlıklarını ilan edivereceklerdi. Halid ibn-i Velid, Amr ibni'l-Âs, Osman ibn-i Talha gibi bu cesareti gösterenler olmuştu. Fakat diğerleri nedense hala çekiniyordu. Ebû Süfyan, Hâlid'e çıkışırken Ebû Cehl'in oğlu İkrime bile ağzından bu hakikatı kaçırmıştı.

Hazret-i Peygamber'in bütün arzusu, en samimi emeli, Kureyş ulularının bu hakikatı anlamaları idi: Ne olur, diyordu, Kureyş böyle yapmasa, kendini bu manasız harplerle mahvetmese. Bu temennileri tahakkuk edecekmiydi? Mekke'ye yaklaşılıyordu. Râbiğ veya Cuhfe'de amcası Abbas çıkageldi. Peygamber'in huzuruna gelerek müslümanlığını ilan etti. Âilesi de beraberinde idi. Kureyş'in karışık vaziyetini görmüştü, müslüman olarak Medîne'ye hicret ediyordu. Hazret-i Peygamber ona:

– "Ben peygamberlerin sonuncusu olduğum gibi sen de muhacirlerin sonuncususun", dedi. Abbas, ailesini Medîne'ye gönderekek kendisi orduya katıldı. Dün terkettiği Mekke'yi bugün feth için yollandı. Yine yolda Hazret-i Peygamber'e amcası oğlu Ebû Süfyan ibn-i Haris ibn-i Abd ü'l Muttalib ve oğlu Ca'fer ibn-i Ebû Süfyan, halası Âtike bint-i Abdü'l Muttalib'in oğlu Abdullah ibn-i Ebû Ümeyye gelip şimdiye kadar geciktiklerinden özür dileyerek müslüman olacaklarını bildirdiler. Benî Haşim âilesi artık vaziyeti ve hakikatı anlamıştı.

Abbas, İslâm ordusunu görünce Mekke'yi bir düşündü. Kureyş müfritlere uyarak mukaabeleye kalkışırsa bu ordu onları çiğneyip geçerdi. Hazret-i Peygamber'in arzusu da kan dökmeden Mekke'ye girmekti. Abbas ile fikirleri mutabıktı. Abbas, Mekkelilere vaziyeti bildirip onların eman dilemek üzere Hazret-i Peygamber'e gelmeleri için haber salacaktı.Vakit geceydi. Kenarda şöyle bir dolaşayım, belki bir oduncu veya sütçüye rastlarım da onunla Kureyş'e haber gönderirim dedi. İslâm ordusu o esnada Mekke'ye dört fersah mesafede olan Merri-Zahran'da bulunuyordu. Hazret-i Peygamber ordunun adedini çok gösterip Kureyş'i sulha mecbur ederek Mekke'ye kan dökmeden girmek emelini sağlamak için mümkün olduğu kadar çok yerlere ateş yakılmasını emretti.

EBÛ SÜFYAN HAZRET-İ PEYGAMBER'İN HUZURUNDA

Abbas, İslâm ordugahının etrafında dolaşarak Mekke'ye haber salmak için bir adam gözetliyordu. Çünkü Kureyş, müfritlere uyarak karşı durmaya kalkışırsa, Mekke'nin başına gelecek âkıbet onu cidden endîşeye düşürüyordu. Gecenin karanlığını yarıp gelen sesler duyuldu. Biri şöyle diyordu:

– Ömrümde bu kadar çok ateş, bu kadar çok asker görmüş değilim. Diğeri:

– Bunlar harbe çıkan Huzâlılar olsa gerek

– Huzâalılar bu kadar çok asker nereden çıkaracak canım?

Abbas sesinden tanıdı. Bu Kuryş'in reisi Ebû Süfyan'dı, yanındaki de Hakim ibn-i Hizam olacak.

Kureyş kendilerini saran tehlikeyi duymuştu. Etrafta olup bitenler hakkında malumat toplamak üzere, Ebû Süfyan birkaç arkadaşıyle gece vakti çıkıp dolaşırken islâm ordugahı civarına kadar gelmişlerdi. Abbas, onları yanına çağırdı. Ebu Süfyân'a:

– Bu ordu yarın Mekke'ye zorla girecek olursa Kureyş'in çekeceği var, dedi. Ebû Süfyan durumun nezaketini kavrayarak:

– Öyleyse bunun çâresi ne? dedi.

Abbas, Ebû Süffyân'ın elinden tutarak:

– Gel, dedi ve ikisi beraber Hazret-i Peygamber'in çadırına yollandılar. Ordunun içinden geçerken herkes, gece vakti böyle dolaşan kim acaba diye bakıyor, fakat Peygamber'in amcası Abbas'ı görünce bir ses çıkarmıyordu. Hazret-i Ömer, Ebû Süfyan'ı tanıyınca Resûl-i Ekrem'e koşarak Ebû Süfyan'ın cezasının verilmesi zamanının geldiğini söylemişse de, Abbas onu himayesine aldığını ilan etmiş, Ömer fikrinde israr ettikçe Abbas Ömer'e:

– Ebu Süfyan senin kabilene mensup olsaydı sen de onun lehinde tavassut ederdin, deyince Ömer:

– Hayır, böyle düşünme dedi, sen müslümanlığı kabul ettiğin zaman o kadar memnun olmuştum ki, babam hattâb müslüman olsaydı bu kadar memnun olmazdım.

Ebû Süfyan'ın yaptıklarını bütün müslümanlar biliyordu. O, İslâm'ın en büyük düşmanıydı. Fakat Hazret-i Muhammed 'in afv ü safhı daha büyüktü. Bu sayede nice düşmanlar dost oluyor. Müslümanlığı kabul ediyordu. Ebu Süfyan da onlardan biri olabilirdi. O gece Ebû Süfyan Abbas'ın misafiri olarak orada kaldı. Sabahleyin Hazret-i Peygamber'in huzuruna geldiler. Peygamberimiz Ebu Süfyan'a sordu:

– "Ey Ebû Süfyan, henüz, Allah'tan başka bir ma'bud yoktur, diyerek birtek Allah'ı tanıyacağın zaman gelmedi mi?"

Ebû Süfyan'ın dudaklarından şu kelimeler dökülüyor:

– Sen ne kerim ve ne civanmerdsin. Eğer Allah'tan başka bir mabud olsaydı bugün bizi bu halde bırakmaz bize yardım ederdi.

– "Benim hak Peygamber olduğumu tanıyacağın vakit artık gelmedi mi?"

– Sen ne sabırlı ne kerim ve ne civanmerdsin. Amma bu hususta içimde hâlâ biraz şüphe var, zihnime bir şey takılıyor.

Abbas, Ebû Süfyan'a nasihat ederek durumu izah etti ve Ebû Süfyan da orada kelime-i şehadet getirerek müslüman oldu.

Artık Mekkelilerin mukavemet etmeleri ortadan kaldırılmıştı. Mekke feth edilmiş demekti. Abbas, Hazret-i Peygamber'den şöyle bir ricada bulundu:

– Yâ Resûlallah, dedi. Ebû Süfyan iftiharı seven bir adamdır, ona bir lutufta bulun. Peygamberimiz bunu kabul etti ve şöyle buyurdu:

– Her kim Ebû Süfyan'ın evine girerse, o emniyettedir, kezâ kim ki kendi evine kapanıp oturursa, o emniyettedir, kim ki Mescid-i Şerif'e girerse emindir. Bunlara kimse dokunmaz.

Bundan sora Abbâs, Ebû Süfyan'ı alarak İslâm ordusunun geçeceği boğazın ağzına götürdü. İslâm eskerleri bölük bölük geçtikçe Ebû süfyan'ın hayreti artıyor, Abbas ona izahat veriyordu:

– İşte önde Halid b. Velid, islâm süvarisinin başında tozu dumana katarak geliyor, arkasında Zübeyr b. Avvam Muhacirlerin sancağını çekmiş zırhlar içinde sert adımlarla yürüyen yiğitlerle geçiyor. Muhtelif kabilelere mensup çeşit çeşit bölükler coşkun bir sel halinde akıp geçtikçe Ebû Süfyan hayretten hayrete düşüyordu. Geçenlerin çoğu Ebû Süfyan kumandasında muhtelif cephelerde Hazret-i Muhammed'e karşı döğüşmüş kimselerdi. Dün İslâm'a düşman olanlar, bugün İslâm saflarında yer almışlar, İslâm ordusuna katılmışlar, fethi mübine gidiyorlardı. Ebu Süfyan bu manzara karşısında:

– Az vakit içinde bu kadar kabileleri toplayıp birleştirmek ve onları tek bir vücud halinde harekete geçirmek en büyük iktidardır, diyerek kendi kendine düşünürken öteden asıl mevkib-i Nebevi göründü. Atlı, zırhlı en güzîde beş bin asker sert adımlarla yerleri titrete titrete geliyordu. Allah'u Ekber sedaları göklere yükseliyordu. Bu mevkibin ortasında Hazret-i Peygamber Kusva adındaki devesinin üzerinde nûrani siması, kudsi çehresiyle parlıyordu. Ensâr ve Muhacirler bir çelik kale halinde Onun etrafını sarmışlardı. Ebu Süfyan bu heybetli orduyu görünce, baştan ayağa bir titredi. Kafasının içinden kimbilir neler geçti? Mekke'de 13 sene mücadeleden sonra, tekbaşına evinde uyuryen öldürmek üzere hanesini sardıkları Muhammed aleyhi's-selâm, aralarından mu'cizelerle kurtulmuş, Medîne'ye hicret etmiş, birler yüz; yüzler bin, binler onbin olmuşta geliyor. Yarın bu onbinler, yüz binleri, hatta milyonları aşacak...

Ebû Süfyan kendini tutamıyarak yanındaki duran Abbas'a:

– Kardeşin oğlunun mülk ve hükümranlığı ne kadar da çok büyümüş dedi.

Abbas da:

– O, mülk ü saltanat değil, İlahi risalet ve peygamberliktir, diyerek Ebû Süfyan'ı ikaz etti.

Ebu Süfyan bu geçit resmini seyrettikten sonra Mekke'nin tesliminden başka çare kalmadığını anlıyarak derhal Kureyş'e koştu ve onları Harem'e toplayarak:

– Muhammed, karşı durulması kabil olmayan bir kuvvet toplamış, misli

görülmedik bir orduyla geliyor. Kim ki, Ebû Süfyan'ın evine girerse emindir, kim ki kendi evine kapanıp durursa emindir, kim ki Mescid-i Şerife girerse emindir, diyerek kendisinin de Müslüman olduğunu ilan etti. Dün İslâm düşmanı olan Ebû Süfyan şimdi: Ey ahâlî, müslüman olun ki, selamet bulasınız, diyordu.

Ebu Süfyan'ın müslümanlığı kabul etmesi üzerine birçokları müslümanlığa meyletti. Mekkeliler arasında bir telaş koptu. Kimisi silahını atıyor, kimisi Mescid 'e koşuyor, kimisi de mukaavemet için hazırlanıyordu.

İslâm ordusu yürüyerek Zituva'ya gelip dayandı. Karşılarına hiç kimse çıkmıyordu. Demek bütün arzular tahakkuk ediyor, tedbirler boşuna gitmiyordu. Kureyş hakikatı anlamıştı. Bu kuvvete karşı çıkmak, nahak yere kan dökülmesine sebebiyet vermek demekti. Hazret-i Peygamber ordusunu dört kola ayırarak yürüdü. Zübeyr b. Avvam şimalden, Halid b. Velid cenuptan, Sad b. Ubayde Medînelilerle garptan, Ebû Übeyde b. Cerrah Muhacirlerle Mekke'nin üst tarafından aynı zamanda şehre gireceklerdi. Hazret-i Peygamber orduya sıkı sıkı emirler verdi: Kat'iyyen harbe girişmeyiniz taarruza uğrayıp mecbur olmadıkça kan dökmeyiniz!

Mukaddes şehre kan dökmeden girmek en büyük arzusuydu. Mekke'ye girecek olanlardan birinin başında bulunan Sad b. Ubade: Bu gün kavga günüdür, dediği için derhal değiştirilerek onun yerine oğlu Kays getirilmiş ve Medînelilerin sancağı ona verilmiştir.

İslâm ordusu aldığı talimat üzere silah kullanmaksızın Mekke'ye girmeye başladı. Mekkeliler kimisi evlerine kapanmış, kimisi Mescid'e iltica etmiş, kimisi Ebû Süfyan'ın evine sığınmış... Sokaklarda kimse yok. Bir kısmı etraftaki dağlara çıkmış, uzaktan fetih ordusunu seyrediyor. Ordu aldığı talimata riayet ediyordu. Hazret-i Peygamber: "Kureyş tarafından taarruz vuku bulmadıkça harbe girişmeyiniz, diye sıkı sıkı tenbih buyurmuştu.

Mekke'nin alt tarafından Halid b.Velid giriyordu. Bu semtte oturanlar İslâm düşmanlığında çok ileri giderlerdi. Hudeybiye musâlehasını bozarak Benî Bekirle birlikte Huzâaya ilk saldıranlar da bunlardı. Ebû Süfyan'ın teslim olma davetine kulak asmamışlar, mukaavemete karar vermişlerdi. Bunların başında Ebû Cehil'in oğlu İkrime, Ümeyye oğlu Savfvân, Amr oğlu Süheyl gibi müfritler bulunuyordu. Bu mahellede gizlenerek İslâm ordusuna hücum için pusu kurmuşlardı. Halid'in ordusu geçerken ok yağmuruna tuttular. Müslümanlardan iki kişi öldürüldüler. Halid, bu taarruza ister istemez mukaabele etmek zorunda kaldı. Halid'in şiddetli hucumu karşısında bu başıbozuk alayı on üç ölü vererek dağıldılar. Onları mukaavemete teşvik eden elebaşıları İkrime, Safvân ve Süheyl de kaçıp kurtuldular.

Bu esnada Hazret-i Peygamber Muhacirlerin başında yüksek bir tepeden Mekke'ye iniyordu. Sulh ü sükûn ile Mekke'ye girdiğine son derece memnundu. Birden bire Mekke'nin alt tarafında kılıç parıltıları gözüne ilişti. Müteessir oldu:

– "Ben muharebe yapılmasın diye tenbih etmemiş miydim?" dedi. Çünkü mukaddes şehirde bir damla kan dökülmesine gönlü asla razı olmuyordu. Fakat taarruzun Kureyş tarafından vaki olduğunu, düşmanların hücumuna mukaabele etmek zorunda kalınca Halid'in silah kullandığını anlayınca:

– Bu bir kazâ-yı İlahi imiş, dedi. Başka hiçbir yerde hiçbir çatışma olmadı. İslâm ordusu silah kullanmaksızın şehre girdi.

Hazret-i Peygamber şehre girince Ebû Talib'in ve Hazret-i Hatice'nin mezarlarına yakın bir yere büyük deri çadırını kurdu. Eski evine gidip orada oturmak istemiyor musun? diye soranlara:

– Müşrikler bize ev bıraktı mı ki? diye cevap verdi. Fıkıh ahkamına göre bir müslüman ile bir müşrik arasında mîras cereyan etmez. Ebû Talib'e de bir müşrik olan oğlu Akil varis olmuş, o da evlerini Ebû Süfyan'a satmıştı. Böylece Akil atalarının evlerinden birini de bırakmamış, hepsini elden çıkarmıştı. Hazret-i Peygamber'e atadan bir ev bile kalmamıştı. Gidip istirahat edecek evi yoktu. Fakat ne gam!

Gözleriyle Mekke'yi baştan başa bir süzdü. Kendisine karşı son derece şiddetli davranan Mekke, işte şimdi ona teslim olmuştu. Şehir sekiz sene evvel yad illere sürmüş olduğu büyük evladının ayakları dibine serilmiş duruyordu. "Oku, yaradan Rabbinin adiyle oku!" diye ilk vahiy burada başlamıştı. "Tanrını ulu tanı, O'nu tekbirle an!" diye Cebrâil, Allah kelamını burada getirmişti. Fakat müşrikler bu ulvî hitabı, maveradan gelen İlahi nidayı anlayamamışlar, Tevhid dîninin kurulmasını geciktirmişlerdi. Ka'be-i Muazzama'yı putlardan temizlemek, Tevhid dîninin merkezi olan Beytullah'ı abidler, sacidler, akifler, kendilerini Allah'a ibadete verenler için, açmak zamanı gelmşiti. Hazret-i Peygamber evvelâ Kâbe'yi tavaf etti. Halk oraya toplanmıştı. Her taraf hıncahınç doluydu. Orada meşhur fetih hutbesini irad buyurdu. Zemin ü zamana uygun, çok mühim olan bu hutbenin tercemesi şudur:

FETİH HUTBESİ

"Allah'tan başka hiçbir Tanrı yoktur. Yalnız O vardır, Ortağı yoktur. Al-

lah vadini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Aleyhimizde toplanan kütleleri, yalnız başına hezimete uğratıp dağıttı.

Bütün kibir ve gururlar kırıldı. Bilûmum cahiliyet kan ve mal davaları ayaklarımın altındadır, onları çiğneyip atıyorum. Ancak Kâbe'nin mütevelliliği, hacılara su dağıtmak işi bırakılıyor.

Ey Kureyş halkı, Cenâb-ı Hak sizden cahiliyet gururunu ve atalarınızla öğünmeyi içinizden gidermiştir. Bütün insanlar Âdemdendir. Âdem de topraktandır." Burada şu mealdeki ayet-i kerimeyi okudu:

"Ey nâs, biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler, ve kabilelere ayırdık, tâ ki tanışasınız Muhakkak Allah nezdinde en şerefliniz, en mütteki olanınızdır. Allah her şeyi hakkıyle bilir." (2)

Hazret-i Peygamber Tevhid dinini ilan ederek şirki ortadan kaldırdıktan sonra bütün cahiliyet davalarını yasak etti. Burada çok önemli bir nokta: Mukaddes Kabe'den beşerin müsâvâtını ilan etmesidir. Hakikaten beşerin hastalıklarından biri de müsâvâtsızlıktır. İnsanları içtimai sınıflara, zümrelere ayırmalar, hasep, neseple öğünmeler müsâvâtı ihlal eder. Bir sınıfın kendisini başka bir sınıfın üstünde tutması içtimai bir dalalettir. Herkes Allah'ın kuludur ve herkes Allah nazarında müsâvidir. Müslümanlık bu müsâvâta çok ehemmiyet vermiştir. Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler muhtelif vesilelerle bu noktayı esaslı şekilde beyan eder. Müslümanlığın beşeriyete bahşettiği en güzel nimetlerden biri de müsavat prensibidir. Müslümanlık bunu kuru bir dava halinde bırakmamış, tatbik etmiştir. Niceleri bu mübarek esası yaldızlı sözlerle kendi hasîs ve hain maksadlarına alet ederler. İslâmiyet müsâvâtı hem tesis, hem de tatbik etmiştir. Arabın arap olmıyana, hiç bir milletin başka bir millete üstünlüğü yoktur. Irk renk, soy, boy farklarına göre üstünlük ölçülür. Herkes çalışır, yükselir, kıymet ve itibar amelidir. En hayırlı insan, insanlara en faydalı olandır. İnsanlığa yararlı işler görendir. Bu ne yüksek bir düsturdur. İşte Hazret-i Peygamber bu gibi yüksek insanlık kaaidelerini beyan ve ilan ederek fetih ve zafer günü de insanlığa doğru yolu gösterir.

Hazret-i Peygamber bir ilahi mürşid sıfatiyle bunları anlattıktan sonra etrafında kendisini dinleyenlere bir göz gezdirdi. Aralarında Kureyş ululları, o mağrur başlarını önlerine eğmişler, sessiz duruyorlardı. Bu adamlar Peygambere neler yapmamışlardı. Ona el kaldırmışlar, dil uzatmışlardı. Dün bu adamların Mekke'de astığı astık, kestiği kestik idi. Müslümanları en korkunç

(2) Hucurât Sûresi, âyet: 13

işkencelere tabi tutmuşlar, onları kızgın kumların üstüne yatırarak saatlerce yakıcı güneşin altında bırakmışlar, akla hayale gelmedik işkenceler yapmışlardı. Şimdi acaba ne olacaktı. Eğer bu adamlar müslümanlara yaptıkları hücumlarda, şimdiye kadar olan harplerde muvaffak olsalar da Medîne'ye bir girselerdi, müslümanların hali ne olacakdı? Onları diri diri yakacaklardı. Acaba onlardan şimdi hesap sorulacak mıydı? Hazret-i Peygamber bunlara baktı. Hepsi karşısında duruyordu. Başkası olsa neler yapmazdı. Tarihte galiplerin mağluplara neler yaptıklarına şahid oluyoruz. Fakat Hazret-i Peygamber burada da yine tarihin üstündedir. Onun afv ü şefkatle muamelesi düşmanları da içine alacak kadar şumullüdür. Kureyş'e sordu:

– "Ey Kureyş! Benden ne umarsınız? Hakkınızda ne muamele yapacağımı zannedersiniz?

Cevap verdiler:

– Sen kerim ve civanmerd bir kardeşsin. Kerim ve alicenab bir kardeş oğlusun.

Hazret-i Peygamber burada beşerin en büyük mürşidi, tarihin en büyük adamı sıfatiyle, dün canına kasdeden düşmanlarına şöyle dedi:

– "Bugün siz muaheze edilecek değilsiniz! Gidiniz, hepiniz serbestsiniz" (3). Bu sözü tarih büyük bir hayranlıkla kaydetmeli, insanlık davası güdenler bunun üzerinde uzun uzun düşünmelidir. Burada mühim ve üzerinde durulacak nokta şudur: Bu vaziyette başkaları olsa ne yapardı? Hazret-i Muhammed ne yapmıştır? Aradaki mukaayese büyük Peygamberimizin emsalsiz büyüklüğünü meydana çıkarmıya kafidir. Hazret-i Muhammed bir kumandan, bir fatih gibi, değil, bir peygamber sıfatiyle mukaddes şehre girmiştir. Ne gönlünde kin ve ihtirastan eser var, ne de gözlerinde intikam ateşi yanıyor, Afv ü safh ile dolu bir gönül taşıyor, müsamahakârlığı hudud bilmeyen bir şümulle bütün insanlığı kucaklıyordu. Bu dünyanın süflî ihtirasları, Onu, bulunduğu yüksek mevkiinden indirip küçüklüğe sevk edemezdi. Târihte nice şehirler feth olunmuş, nice fatihler şehirlere girmiştir. Fakat Hazret-i Peygamber'in yaptığı muameleyi yapan var mı? Dünkü mağrur Mekke, şimdi Hazret-i Peygamber'in dudaklarından çıkacak bir kelimeye bağlıydı. 12 bin kişilik bir ordu tepeden tırnağa silahlı bir halde onun emrine amadeydi. Bir silindir gibi Mekke'yi çiğneyip ezebilirdi. Fakat şefkatı bütün âlemlere şamil olan ve âlemlere rahmet olarak gönderilen Hazret-i Muhammed bunu yapmadı. O, bir damla kan döklümesine bile

(3) فاذهبوا فانتم الطلقا

razı değildi. Gaddar ve zalim hükümdarların, müstebit zorbaların yaptıklarından çok uzaktı Af ile muamele etmek, düşmanı da kendine hayran bırakmak, işte büyüklük budur.

Müşrikler, Muhacirlerin evlerini musadere etmişlerdi. Şimdi haklı olarak onları geri alabilirlerdi. Fakat Resûl-i Ekrem de meseleden vazgeçmelerini istedi, Muhacirler de bunu ortaya atmadılar.

KÂBE PUTLARDAN TEMİZLENİYOR

Hazret-i Peygamber, Osman İbn-i Talha'yı çağırdı, Kâbe'nin anahtarları ondaydı. Kâbe'yi açtı İçeri girdi. Duvarlarda melek ve peygamberlerin resmi vardı. Hazret-i İsmail, Hazret-i İbrahim ve Haret-i İsâ'nın resimleri bu meyandaydı. Hazret-i İbrahim elinde fal okları tutar bir halde tasvir olunmuştu. Bu, hakikata uymayan, uydurma bir şeydi: "Hazret-i İbrahim böyle şey yapmadı, O müslümandı, tevhid dini'nin hadimi idi" buyurdu. Melekler güzel kadınlar halinde tasvir olunmuştu. "Meleklerde erkeklik, dişilik yoktur". dedi. Bu resimlerin üstü kapatıldı. "Kabe'nin duvarları üzerindeki renkli resimlerin izi bir müddet kalmış, Kâbe'nin Abdullah İbn-i Zübeyr tarafından yeniden inşası esnasında bunlar zail olmuştur." [(4)]

Kâbe'ye birçok kıymetli hediyeler gelirdi. Bu nefis eserler muhafaza olunmuştur. Putlar ve onlara ait şeyler imha edildi. Kabe'nin içinde Hübel putu bulunuyordu. Bu, insan şeklinde olup kırmızı yakuttan yapılmıştı. Bu putun önünde, üzerlerinde: (evet-hayır) yazılı yedi ok bulunurdu. Araplar arasında cari âdete göre, bir iş yapacakları vakit bu oklarla fal bakarlar, tefeül ederler, çıkan fala göre iş tutarlardı. Bu gibi şeylerin temizlenme zamanı gelmişti. Kâbe'nin etrafında dizilmiş olan 360 kadar putun hepsi birer birer parçalandı. İçerde bulunan büyük put Hübel de yerlere serildi. Bütün Kureyş ulular, gözlerinin önünde cereyan eden bu manzaraları şaşkın şaşkın seyrettiler. Dünkü mabudları şimdi param parça olmuş, çöplüklere atılacaktı. Ebû Süfyan Uhud harbinde "Yüksel şanlı Hübel." diye bağırmıştı. Fakat o da şimdi çöplüklere karışıyordu. Zübeyr İbn-i Avvâm Ebû Süfyan'a sordu:

– Uhud'da öğündüğün Hübeli görüyor musun?

– Artık tevbîhi bırak. Görüyorum ki, Muhammed'in Allah'ından başka tanrı olsaydı, işler başka türlü giderdi, dedi.

Böylece tevhid dîninin kaynağı olan Kabe-i Muazzama putlardan te-

---

(4) Asr-ı Saâdet C.I.S: 478.

mizlenmiş oldu. Bu fetih zaten put yuvası haline sokulan Beytullah'ı, secdeye varan, ibadet için yerlere kapanan kimseler sırf Allah'a ibadet etsinler diye putlardan temizlemek içindi. Kelimetu'llah'ı ilâ; Tevhid dînini ihya içindi.

Hazret-i Peygamber, bu mukaddes vazifesini ifa ettikten sonra şu ayet-i kerimeyi okudu:

جاء الحق وزهق الباطل ان الباطل كان زهوقا

"Hak geldi, batıl perişan oldu. Batıl zaten perişan olmaya mahkûmdur." (5)

Ne ânî bir inkılaptır ki, sabahleyin Mekke ufuklarından güneş doğarken ilk ışıkları bu putların üstüne düşmüştü. Şimdi ise bunlar hak ile yeksan olmuş, parçaları yerlerde sürünüyordu. Artık "Yüksel Hübel" sesi duyulmuyor. Lat ve Uzzâ'ya tapmak yok. Bir Allah'a ibadet var, O'na davet olunuyor. İşte Kâbe'nin üstünden ezan sesi yükseliyor.

KÂBE'DEN EZAN SESİ YÜKSELİYOR.

Hazret-i Peygamberin müezzini Bilâl-i Habeşi, Kâbe'nin üzerine çıkarak o tatlı ve yanık sesiyle ezan okumaya başladı. Bilâl evtar-ı îmanı coşturarak kemal-i aşk u şevkle nida ediyor, gönlünde coşan iman dalgalarını ses halinde fezaya yayıyordu, Allahu Ekber sadalarıyla Mekke ufukları çalkanıyor, Lâ ilâhe illâ'llâh nidası göklere doğru yükseliyordu. Bütün Mekke kulak kesilmiş, bu sesi dinliyordu. Yalnız müşriklerden bir kaçı içlerinde kopan isyan hamlelerini yenemediler. Ebû Cehl'in kızı Cüveyriye kendini tutamıyarak şöyle haykırdı.

– Babam ne bahtiyar adammış ki, vaktiyle ölmüş de Bilâl'in Kâ'be'de nida ettiğini görmedi.

Hasir İbn- Hişam da:

– Keşki evvelce ölseydim de bu günü görmeseydim, demekden kendini alamamış ve daha buna benzer sesler duyulmuştur.

Bu adamlar acaba neye acıyorlardı? Putpereslik gibi insanlık ulviyet ve haysiyetini kırıcı süfli bir duygunun hezimetine mi? Bunlar pek bayağı bir halde tapınırlar, çırılçıplak soyunurlar, ıslık çalarak, el çırparak Kâbe'nin etrafında dolaşıp sıçrarlardı. Kadın, erkek bu vaziyette tavaf ederler; ruhları

---

(5) İsrâ sûresi, ayet: 8.

tiksindirecek bir rezalet tarzını ibadet sayarlardı. Kadınlar göğüslerini, vücutlarının en mahrem yerlerini açarak tavaf etmeyi hayasızlık saymazlardı. Bir kadın, önü açık saçık bir entari içinde hem dolaşır, hem de şu beyti okurdu: "Bugün bunun bir kısmı veya hepsi meydanda, fakat o görüneni de helal etmem." [6]

İşte ruhları bu kadar süflileşenler, en bayağı ve hatta iğrenç tarzda tapınmayı âdet edinenler, birdenbire İslâm'ın nuru karışısında kalınca gözleri kamaştı. Elden giden putlarına ve böyle zevk ü safalı şeylere acıyorlardı. Asıl acınacak halde olan kendileriydi.

Biz ihtiyarın ayağına giderdik:

Hazret-i Peygamber, Safâ tepesine çıkarak yüksecik bir yerde durdu. Yeni müslüman olanlar oraya gelip biat ettiler. Ebu Bekr'in babası Ebu Kuhâfe pîr-i fâni olduğu halde henüz müslüman olmamıştı. Gözlerinin feri kalmamış, yolunu göremiyordu. Oğlu Ebû Bekr ihtiyar babasının elinden tutarak Peygamber'in huzuruna getirdi. Herkese karşı saygı gösteren büyük Peygamber:

– "İhtiyarı niçin buralara kadar zahmete koştun? Onu kendi halinde bıraksaydın, biz onun ayağına giderdik," dedi. Onu önüne oturttu. Elini göğsü üzerine koyarak ona İslâm'ı telkin etti. O halka böyle muamele ederdi. Bu din böyle yapıldı.

KADINLARIN BİATI

Erkeklerden sonra kadınlar biat ettiler. Kureyş kadınlarının önünde Hazret-i Ali'nin kızkardeşi Ümü Hânî, Âs'ın kızı Ümmü Habibe, Âtike, İkrime'nin karısı Ümmü Hakim, Halid b. Velid'in kız kardeşi Fahine gibi, Kureyş içinde itibarı olan kadınlar olduğu halde gelip Peygamber'e biat ederek itaate söz verdiler. Biat ederken şunları taahhüd ediyorlardı.

"Allah'a asla şirk koşmıyacağız, hırsızlık ve zina etmiyeceğiz. Çocuklarımızı öldürmeyeceğiz. İftira ve bühtandan sakınacağız. Hak olan her şeyde Peygamber'e itaat edeceğiz, Saâdet ve felaket zamanlarında Peygamber 'e sadık kalacağız."

"Ebu Süfyan'ın karısı Hind de biat için gelenlerle beraberdi. Zina etmemek şartına gelince Hind: Hurre olan kadın hiç zina ederim? demiştir. Kezâ çocukları öldürmemek meselesinde de: "Biz onları küçük iken büyütüp

---

(6) اليوم يبدو بعضه او كله   فما بدا منه فلا احله

yetiştirdik, büyüdükten sonra onları Bedir'de siz öldürdünüz." dediğini Siyer muharrirleri nakl ederler. Hind'in sözüne Hazret-i Ömer'in ciddiyet ve titizliğine rağmen, güldüğünü söylerler.

Hind müslüman olduktan sonra evindeki putları kendi eliyle kırmış ve: "Yazık, bu kadar zamandır size aldanmışız. demiştir.

ENSAR'IN BİR ENDİŞESİ

Mekke halkı fevc fevc gelip müslüman oluyordu. Ensâr'dan bazıları:

"Resûlüllah artık vatanına kavuştu, kavm ü kabilesiyle görüştü. Bundan sonra Medîne'ye dönüp bizimle gider mi?" dediler. Mekke, Hazret-i Peygamber'in doğup büyüdüğü yer olduğu gibi Kâbe, Mescid-i Haram oradaydı. Onun için Ensar bunlardan ayrılıp Medîne'ye dönmez hesap etmişlerdi. Hazret-i Peygamber onların bu endişesini anlayınca onlara:

– "Üzülmeyin, dedi. Ben sizin diyarınıza hicret ettim. Hayatım da, mematım da sizin aranızda olacaktır."

Dar günlerinde kendisine yardım elini uzatan Ensar-ı Kiram'a karşı böyle emsalsiz bir iltifatta bulundu, vefakarlık gösterdi. Dostluk uğrunda her şey feda olsun.

UMUMİ AFDAN İSTİSNA EDİLENLER OLDU MU?

Siyer muharrirleri, bazı kimselerin umumi afdan istisna edilerek ölüme mahkum edildiklerini yazarlar. Bu umumî afdan ayrılanlar kin ve intikam hislerine kurban ediliyor değildi. Çünkü böyle bir şey olsa, Hazret-i Muhammed'e karşı gelmekte bütün Mekke müşrikleri müşterekti, bilûmum Mekkeliler aynı suçu işlemişti. Bu ölüme mahkûm edildikleri söylenen kimseler cezayı müstelzim başka suç işlemiş mücrim kimselerdi. İrtikab ettikleri suçlarından dolayı kısasan mahkûm olmuşlardı. Meselâ: Bunlardan biri olan Abdullah İbn-i Hatal, bir kaatildi. Müslüman olmuş müslüman olan kendi hizmetçisini öldürmüş, irtidad ederek tekrar müşrik olmuş ve kaçmıştı. Şimdi yakalanmış, kısasan ceza görmüştür. Bunlardan Mikyes İbn-i Subabe de kaatildi. Ensar'dan birini öldürmüş ve kaçmıştı. Şimdi ele geçince ceza-yı sezasını bulmuştur. Ölüme mahkûm edilenlerden sonuncusu da İbn-i Hatal'ın câriyesi Fartane isminde bir rakkaase ve muganniye idi. Hazret-i Muhammed hakkında çirkin hicviyeler söyler, çalıp oynar, müşrikleri eğlendirirdi.

Siyer muharrirleri bunlar hakkında böyle şeyler kaydediyorlar. Umumi aftan istisna edilenler işte bu gibi kimselerdi. Bunların sayısına gelince İmâm-ı Buhâri yalnız İbn-i Hatal'ın idam edildiğini söyler. Diğer şahıslar hakkındaki söz ibn-i İshak'tan naklediliyor. Bunların 8- 10 kişi olduğu da rivayet olunuyor. Ebû Dâvud ile Dârekutnî 6 kişiden ibaret olduklarını kaydederler. On kişi diyenler, yedisinin tekrar af ve nail olup yalnız üçünün idam edildiğini söylerler. Bunların hepsinin işledikleri cürüm mukaabilinde mahkum olduklarında müttefiktirler. Ve şu da muhakkaktır ki, öldürülen üç kişiden ibarettir.

Siyer muharrirleri, ölüme mahkûm olanların adedini çoğaltırken, muhaddisler bunlardan ancak birkaçını kabul etmektedirler. Buradaki ihtilaf şundan ileri geliyor: İkrime, Safvan gibi mukaavemet gösterip orduyla çarpışanlar, korkularından kaçmışlardı. Kaçtıkları için Siyerciler, kanları helâl kılınmıştır, diyorlar. Halbuki kaçmaları, ölüme mahkum edilmiş olmak demek değildir. Kendileri suçlarını çok iyi bildiklerinden kaçmışlardı. Bu gibi hengamelerde böyle şeyler olağandır. Sonra hal sükûnet bulunca gizlenip kaçanlar birer birer meydana çıkmışlar ve Peygamber'in huzuruna gelip affa nail olmuşlardır. Hazret-i Muhammed'e hücum için fırsat bekleyen kalemler, boşuna telaş ediyorlar. Burada dil uzatacak bir şey bulamazlar. Tarihi deliller böyle birşeye mahal bırakmamışdır. Düşmanlarına bile afv ü safh ile muamele eden Hazret-i Muhammed, kin ve garazın, intikam ve ihtiras duygularının çok üstündedir. Bütün Kureyş elebaşılarını bir sözle affedip: *"Gidiniz, hepiniz serbestsiniz."* diyen Hazret-i Peygamber Efendimiz, şahsi adavet göstermekten çok uzaktır.

Bakın nasıl suçluları affetti:

Abdullah İbn-i Serh: Mürted ve hain bir propagandacıydı. Baştan müslüman olmuş, vahiy katipliği yapmıştı. Sonra irtidad ederek Mekke'ye müşriklerin yanına kaçtı Kureyş arasında haince propaganda yapardı: "Ben vahiy katibi iken Kur'an-ı istediğim gibi yazardım. O, azîzün hakim derse, ben alimün hakim yazardım, sizin dininiz Onun dininden daha hayırlıdır." derdi. [(7)] İşte bu adam, Hazret-i Osman'ın süt kardeşi olduğundan korkusundan ona iltica etmişti. Ortalık biraz yatışınca Hazret-i Osman, Abdullah için eman diledi, Hazret-i Peygamber de ona eman verdi, onu bile affetti. Bu zât, sonra Hazret-i Osman zamanında Mısıra vali tayin edilmiştir.

Ebu Cehil'in oğlu İkrime: Yaptıklarını çok iyi bildiğinden Yemen'e

---

(7) İbn-i Esîr, El-Kâmil, c.II.

kaçmaktan başka çare bulamamıştı.Yemene gitmek üzere bir gemiye binecekti. Karısı ümmü Hakîm müslüman olmuştu. Kocası İkrime için Peygamber'den eman diledi ve aldı. Gidip kocasını buldu: "İnsanların en halim ve kerimi olan zattan senin için eman aldım." dedi ve İkrime de Hazret-i Peygamber'in huzuruna gelip müslüman oldu. O da affedildi. Biz bugün, Ebu Cehil'in oğlu İkrime'yi; Hazret-i İkrime diyerek hürmetle anıyoruz.

Safvan ibn-i Ümeyye de Cidde'ye kaçmıştı. O da afvolundu, dönüp geri geldi ve Hazret-i Peygamber'in huzuruna çıktı. Safvan:

– Müslüman olmak için bana iki ay mühlet ver, deyince Peygamberimiz:

– "Sana dört ay mühlet veriyorum." dedi. Safvan müşrik olduğu halde emniyet ve eman eçinde yaşadı. Mekke içinde kollarını sallaya sallaya gezdi, ona kimse dokunmadı

Hind: Ebu Süfyan'ın karısı Hind'i, biat eden kadınlar arasında görüyoruz ve hatta orada da kafa tutarcasına sözler söylemeye bile cesaret ediyor. Halbuki Hind, müslümanlara düşmanlığından mâadâ Uhud harbinde şehid düşen Hazret-i Hamza'nın karnını deşmiş, ciğerini dişleyerek çiğnemiş bir kadındı. Hamza'yı zaten o öldürtmüştü. Hazret-i Peygamber, amcası Hamza için pek müteessir olmuştu. Fakat bugün işte Hind 'i de affetti.

Hamza'nın kaatili Vahşi de afv dilemek üzere Hazret-i Peygamber'in huzuruna geldi. Onu da affetti. Yalnız: "Seni görünce amcam Hamzayı hatırlıyorum, içim sızlıyor. Bâri gözüme görünme de, ne yaparsan yap." dedi.

Yukarıda ismi geçen İbn-i Hatal'ın cariyelerden biri saklanmıştı. O da diğeri gibi Peygamber aleyhinde hicviyeler söyler; çalar, oynardı. Saklandığı yerden çıkıp Hazret-i Peygamber'in huzuruna geldi, af diledi. O da affolundu.

Abdullah İbn-i Zeb'arî, Necrân'a gitmişti. O da dönüp geldi, af diledi ve affa nail oldu. Ondan af dileyip te affa mazhar olmayan var mıdır? İşin dahası var: Evlâd sevgisi ve evlad acısı, kalbimizin en derin köşelerinde yer alır. Hazret-i Peygamber de en müşfik bir insan ve en merhametli bir babaydı. Müslümanların Mekke'den Medîne'ye kaçtıkları o kara günlerde kerimeleri Zeyneb de Medîne'ye gitmek üzere yola çıkmıştı. Zeyneb hamileydi. Müşriklerden Esved oğlu Habbâr ona mızrağıyle hücum etmiş onu devesinden yere düşürmüş, bu yüzden Zeyneb sakatlanmış, yıllarca hasta yattıktan

sonra babasının kalbini dağdâr ederek vefat etmişti. İşte Hazret-i Muhammed bu kaatil adamı da affetmiştir.

Bütün bunlardan sonra soralım: Hazret-i Mahammad'e hücum edenler acaba şimdi ne diyecekler? İşte yaptıkları bunlar. Hâla hücum için vesile arayacaklar mı? Nahak yere binlerce masumun kanına giren, kadın erkek, çocuk, ihtiyar, seçmeden masum kanlariyle ellerini bulayan nice zalimler var. O gibileri bir yana bırakıp da düşmanlarına bile af ile muamele eden bir Peygamber'e hücumun sebebi nedir acaba?

Müşriklerden Huveytıb b. Abdüluzza bir yere gizlenmişti. Ebû Zer onu gizlendiği yerde gördü. Gelip Hazret-i Peygamber'e haber verdi. Hazret-i Peygamber buna kızdı ve:

– "Biz eman vermedik mi?" dedi.

Huzâa, fethin ertesi günü Hüzeyl kabilesinden bir müşriki öldürmüştü. Hazret-i Peygamber'in buna da çok canı sıkıldı:

– Ben size kimseyi öldürmeyin, demedim mi? Burası Beled-i Haram'dır, burada kan dökmek yasaktır, buyurdu ve o maktulün diyetini kendisi ödedi ve ilave etti: "Bundan böyle kim ki birini öldürürse ya mak tulün kanına bedel öldürülür veya diyetini verir."

Bu gibi sözleriye ve bu kabil icraatiyle Kureyş'in gönlünü aldı. Fevc fevc müslüman olmaya başladılar. Dün İslâm'a düşman olanlar, bugün Hazret-i Muhammed'in yüksek ahlakını, ondaki insanlık duygusunu görünce müslümanlığa ısınmaya başladılar ve hiç zor görmeden içten gelen bir his ve teslimiyetle İslâm'ı kabul ettiler. Müslüman olanlar, evlerindeki putlarını kendi elleriyle parçalayıp attılar. Bu fetih hakikaten bir Feth-i Mübîn oldu.

Hazret-i Peygamber Mekke'de 15 gün kaldı. Yeni bir nizam kurdu. Halka dîni anlattı. Müslümanlığın getirdiği talimatı öğretti. Etraftaki putları kırmak için adamlar gönderdi. Hiç kan dökmeden putları ortadan kaldırdı. Arabistan'da putperestliğin kökünü kazıdı.

Mekke civarında Lât, Uzzâ, Menât putları vardı, Araplar bunları ziyaret ederdi. Lât Taif'teydi. Uzzâ Mekke'den bir konak mesafede bulunan Nahle'de bulunuyordu. Halid b. Velid'i göndererek onu kırdırdı. Araplarca lât kış, Uzzâ yaz tanrısı sayılırdı. Menât putu ise Mekke'den yedi mil mesafede Kudeyd civarındaydı. Yontulmamış bir taştan ibaret olan put, Evs ve Hazrec kabilelerinin putuydu. Mekke'ye gelirken buraya uğrarlar, onu zyaret ederler, ihrâm'a girerlerdi.

HÂLİD B. VELİD CEZÎME'DE (8)

Halid b. Velid, Nahle'de Uzzâ putunu kırdıktan sonra İslâm'a davet için Cezîme kabilesine gitti. Bu kabile Halid'i görünce silaha sarıldı Hâlid: "Etrafta herkes müslüman oluyor, siz de silahlarınızı bırakıp teslim olun." dedi. İçlerinden biri: "Silahlarınızı bırakmayın, sizi esir ederler" diyerek mukaavemete teşvik etti. Bir kısmı silahları bırakmak istiyor, diğer bir kısmı bırakmak istemiyor, derken münakaşaya başladılar. Halid onları teslim aldı. Bazı esirler öldürüldü. Bu haberi Hazret-i Peygamber duyunca: "Ya Rab, ben Hâlid'in işlediği işten beriyim." dedi. Sonra Hazret-i Ali'yi göndererek maktullerin diyetlerini verdi. Hazreti Ali: "Belki bilmediğimiz bir zâyiât varsa ona karşılık olmak üzere olsun" diyerek yanında fazla kalan parayı da onlara verdi. Böylelikle Cezime kabilesinin gönlü hoş edilmiş oldu.

————oOo————

(8) Asr-ı saâdet ve kısası enbiya gibi Türkçe eserler, Cezime جذيمه kelimesini Huzeyme حذيمه şeklinde yazarlar. Kamus ve El-Kâmil fi't-Tarih, bunun Sefine vezninde جذيمه olduğunu tasrih ederler. Heykel Paşa bu kelimeyi Cezime şeklinde harekeli olarak yazdığı halde, Ömer Rıza Doğrul tercemesinde, eskiden Huzeyme yazdığı gibi bu defa da Cüzeyme tarzında yazmıştır.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HUNEYN-EVTAS HARBİ

(Şevval, 8. H, 630 M.)

Mekke'nin fethinden sonra müslümanlar büyük bir sevinç ve neşe içindeydiler. Çünkü en büyük emellerine kavuşmuşlardı. Allah'ın nusratiyle emellerinin ka'besi, gönüllerinin kıblesi olan Mekke-i Mükerreme'yi fethetmişlerdi. Hem bu büyük işi kan dökmeden başarmışlardı. Bu da ayrıca bir lütf-u İlahi idi. Artık Mekke'de beş vakit namaza davet için Bilal'ın gür ve tatlı sesi çalkanıyordu. Müslümanlar memnundular. Mekke'de hoş ve tatlı bir hayat geçirip dururken fetihten onbeş gün sonra acı bir haber duyuldu: Mekke'ye yakın bir yerde sakin olan Hevazin kabilesi harbe hazırlanıyormuş, müslümanlara saldıracakmış.

Hevâzin, Arapların en kuvvetli kabilelerinden biriydi. Mekke'nin fethiyle putlarının tehlikeye düştüğünü, Mekke'deki putların kırılmasından sonra sıra kendi putlarına geldiğini sanarak harbe karar vermişlerdi. Hazret-i Muhammed bütün Arabistan'ı Tevhid bayrağı altında toplamaya çalışırken onlar yan çizmek istiyordu. Hevazin kabilesi reislerinden Malik b. Avf, Hevâzin ve Sekîf kabilelerini ayaklandırarak muazzam bir ordu toplamıştı. Bunlara diğer bazı kabileler de katılmıştı.Yirmi bin kişilik bir ordu İslâm'ın üzerine yürüyecekti. Bu şirkin son savleti, son deprenmesiydi.

Cuşem kabîlesinde Düreyd b. Samme isminde bir ihtiyar vardı. Harpte bu kart kişinin tecrübelerinden faydalanmak için onu da harp meydanına sürüklemişlerdi. Malik b. Avf, askerlere cesaret vermek, onların gayretini tahrik etmek maksadiyle kadınları, malları, ne varsa hepsini harp sahasına dökmüştü. İslâm'a en ağır darbeyi indirmeyi kafalarına koymuşlardı.

Düşman ordusu Huneyn vadisinde toplanmıştı. Burası Mekke ile Taif

arasındadır. Zülmecaz panayırı bunun eteklerinde kurulurdu. Evtas ta buradadır. İhtiyar Dureyd buraya gelince: Deve böğürmeleri, eşek anırmaları, koyun meleyişleri, çocuk ağlayışları kulağına çalınmaya başladı.

– Bunlar ne? diye sordu. Mâlik b. Avf anlattı ve askerin dönüp geri kaçmasını önlemek için böyle yaptığını söyledi. İhtiyar kurt:

– Hezimete uğrayıp geri döneni böyle şeyler mi çevirecek? Bozguna uğrayan askeri hiçbirşey durduramaz, dedi. Eğer mağlub olurlarsa kadınlarını kendi elleriyle esir vermiş olacaklarından şerefsizliğe uğrayacaklarını söyleyerek onları harp sahasından uzaklaştırmalarını tenbih etti. Fakat gençler, Dureyd'e bunamış nazariyle baktıklarından onun sözünü dinlemediler. Mâlik b. Avf o zaman 30 yaşlarında genç ve dinç bir adamdı. Onun sözü tutuldu. Hâdisat, ihtiyarın haklı olduğunu gösterdi. Düreyd, askerî harekat için elverişli bir yer seçti. Ve vadinin en dar yerinde bir boğazı tuttu ve askerler oradaki tepelerde siper alarak oraya yerleştiler. Gelenleri pusuya düşürmek kolaylaşmıştı.

ÇÖLÜ YARAN ORDU

Müslümanlar bu harp için hazırlıklı olmamakla beraber 10 bin kişilik fetih ordusuna Mekkelilerden de iki bin kişi katılmıştı. Hazret-i Peygamber istikraz yaptı. Mekke'de olan değişikliğe bakın ki, Ebu Cehlin üvey kardeşi olan Abdullah bu harp için para yardımı yapıyordu. Safvan b. Ümeyye henüz müslüman olmamıştı. Bununla beraber yüz zırh ile silah vererek bu harbe iştirak etti. Müslümanlar bu vakte dek bu kadar muazzam bir ordu toplamış değillerdi. Mekke'nin fethinden sonra müslüman olan müşrikler, başlarında Ebû Süfyan olmak üzere bu harbe katılmışlardı. Hatta aralarında 70-80 kişi kadar müşrik bile vardı. Hepsi tepeden tırnağa kadar zırhlara bürünmüştü. Her kabilenin önünde sancağı vardı Karşıdaki düşman da yirmi bin vardı. Çöl bu zamana kadar böyle bir ordu görmemişti.

İslâm ordusu düşmanın toplanmakta olduğunu haber aldığı Huneyn vâdisine doğru yürüdü. Baştan ayağa silahlanmış askerlerin yürüyüşünden çöl âdetâ titriyordu. Bu çoğunluk, orduya gurur verdi. Bazıları: Bu ordu hiç mağlub olur mu? demişlerdi. Fakat harpte düşmanı hiçe sayıp küçümseyerek gurura kapılmak, aldanmak demektir. Tedbiri elden bırakmamalı, düşmana karşı daima uyanık davranmalıdır. Hasmın karınca dahi olsa hiçe saymak olmaz. Harpte çoğunluk ve maddi üstünlük zaferi sağlayan tek sebeb değildir.

PUSUYA DÜŞÜNCE

İslâm ordusu Huneyn vadisine indi. Gece biraz istirahattan sonra sabahın alaca karanlığında ordu yine hareket etti. Halid b.Velid, Beni Süleym askerlerinin başında, düşmanın harekat ve tertibatında gafil olarak dar boğazdan geçerken pusuya düştü. İki tarafta siperlenmiş olan düşman, İslâm ordusu üzerine ok yağdırmaya başladı. Tan yeri henüz söküyordu, etraf alaca karanlıktı. Boğaz gayet dar olduğundan serbest askeri harekata elverişli değildi. Müslümanlar neye uğradıklarını anlayamadılar, şaşırdılar, birbirlerine girdiler, yanlış hedef alanlar oldu. Bozulup geri döndüler kaçmaya başladılar.

Bu hezimetin bir sebebi de şudur: Ordu müttehid ve mütecanis degildi. Aralarında Mekke'nin fethinden sonra şirki bırakıp müslüman olanlar vardı. Bunlar İslâm'ın yüksek mefkuresini henüz benimsememişlerdi. Hatta içlerinde müşrik olanlar bulunuyordu. Bunlar âdeta beşinci kol gibiydilir. Ordu hezimete uğradığı sırada içlerinden bazısının söylediği sözlere bakın: Ebû Süfyan, dün Mekkelilere galip gelen müslümanların bugünkü hezîmetini dudaklarında manalı bir tebessümle seyrederken:

– Bu bozgunun denize kadar önü alınmaz, demişti.

Osman İbn-i Ebû Talha 'nın oğlu Şeybe de:

– Bu gün Muhammed'den intimak alıyorum, demişti. (Bunun babası Uhud harbinde ölmüştü. Kureyş'in sancakdârı idi.)

Safvan İbn-i Ümeyye'nin kardeşi olan Kelede:

– İşte bugün sihir bozuldu, diye haykırmıştı. (1)

Safvan o zaman henüz müşrik olduğu halde kardeşine şu mukaabelede bulundu:

– Sus, ağzın tutulsun. Bana, Hevazin'den bir adam hakim olmaktansa Kureyş'ten bir adamın hakim olması yeğdir.

Bozgun sırasında ağızlardan, içindekiler böyle dökülüyordu...

Bu hengamede Hazret-i Peygamber iki yanından kaçanları görüyordu. Vaziyet pek nazikti. Yirmi senedir çetin mücadelelerle elde edilen o parlak netice şimdi bu sabahın alaca karanlığında bir lahzada sönüp gidecek miy-

---

(1) Ömer Rıza Doğrul. M. H. Heykel Paşa'dan yaptığı (Muhammmed Mustafa) tercemesinde bu cümleyi: "Keşki seher vakti bugün uzasa!" (s.:313) diye terceme ediyor. Halbuki ibarenin aslı şöyledir: (ألا بطل السحر اليوم)

di? Hem de neden sonra. Mekke'nin fethi gibi en büyük zafer, Allah'ın inayetiyle müyesser olduktan, şirkin asırlık yuvası bozulduktan sonra mı? Hayır hayır, bu olamazdı. Allah Resulünü bırakmaz, dünya yine şirk zulmetine dönemezdi, Tevhid dini sönemezdi. Ufuktan güneş doğmadan, sabahın alaca karanlığında, islâm'ın güneşi batamazdı. Allah'ın emir buyurduğu gibi sabır ve sebat gerekir. Ölüme göğüs gererek sebat, zafer bundadır. Ölümü istihkar etmekte hayat vardır. İşte herkes bozulup kaçarken Hazret-i Peygamber bir heykel-i hak gibi bu kan ve ateş deryasının ortasında yerinden kımıldamadan durdu. Ölüm, bu, onun nazarında korkulacak bir şey değildi, o mukadder bir akibettir. Bir an evvel, biraz sonra olmuş hep müsavidir. Bidayetten beri koca şirk dünyasına tek başına karşı duran o mübarek zat, burada da tek başına sebat gösterdi. Etrafından kaçıp gidenlere:

"Ben Peygamber'im, bunda yalan yok. Ben Abdülmuttalib oğullarındanım." (2) diyordu. Etrafında Ehl-i beytinden olanlarla Muhacirler ve Ensardan bir avuç kahraman kalmıştı. Diğerleri kendilerine söylenen sözleri duymadan ürkmüş koyun sürüsü gibi nereye gittiklerini bilmeden kaçıyordu. Tehlikeli dakikalar gelip çatmıştı. Hevazin ve Sakif askerleri siperlerden çıkarak bozgun halinde kaçanları arkalarından takibe başlamışlardı. Bu manzara karşısında Hazret-i Peygamber'in bütün hâmiyyeti coştu. Bindiği hayvanın üzerinde olduğu halde, sel gibi akan düşmanın önüne tek başına çıkıp onları durdurmak için hayvanını mahmuzladı. Fakat bunun sonu tehlikeliydi. Onun için amcası oğlu Ebû Süfyân (Kureyş reisi olan değil) hayvanının yularını tuttu ve onu bırakmadı.

BOZGUNDAN SONRA ZAFER

Amcası Hazret-i Abbas peygamber'in yanındaydı. Gür sesiyle haykırmaya başladı:

– Ey Akabe'de biat eden Ensâr, gelin. Ey Şecere-i Rıdvan altında biat edip söz veren Muhacirler, dönün. Muhammed buradadır. Nereye gidiyorsunuz?

Abbas'ın gür sesi vadiyi çınlattı. Kaçanlar ve dağılanlar Muhammed ismini duyunca durdular. Bu kelimeyi duymak onlarda bir mucize yarattı. Akabe ve Rıdvan biatlarını yapanlar, ahidlerini hatırladılar. Hazret-i Peygamber'e nasıl söz vermişlerdi? Bu, onlara cesaret verdi. Derin bir gafletten silkinir gibi ayıldılar. Ürken yüreklere cesaret doldu, kaçan ayaklar geri

(2) أنا النبى لا كذب   أنا ابن عبد المطلب

döndü. Hepsi kan ve ölüm deryası içinde bir kahramanlık timsâl-i mücessemi gibi duran peygamber'in etrafında toplandılar. Uhud da da böyle olmuştu. Hazret-i Muhammed'in sebatı, o zaman da orduyu böyle kurtarmıştı. Burada da aynı mucize tekerür ediyor, Nu'rat-ı İlâhiyye imdada yetişiyor. Ensar ve Muhacirler kılıçlarını çekerek düşmana öyle bir saldırışla hücum ettiler ki, bunun karşısında kimse duramadı. Bozulan İslâm ordusunu kovalamak üzere siperlerinden çıkmış olan düşman, neye uğradığını anlıyamadı. Karşılarında yalın kılıçlar havada sesler bırakarak parlıyordu. Güneş doğmuş, etraf aydınlanmıştı. Müslümanlar muhiti tanımışlar, etrafta heryeri görebiliyorlardı. Sabahın alacakaranlığında neye uğradıklarını bilmeden bozulan Müslüman ordusu şimdi mertce döğüşüyordu.

– Haydin Ensâr, haydin Hazreçliler, haydin Muhacirler.. Sadâları arasında arslanlar gibi düşmana saldırıyorlardı. Harp kızışmıştı. Hazret-i Peygamber:

– "İşte şimdi fırın kızdı, harp kızıştı", dedi ve yerden bir avuç çakıl taşı alarak düşmanın üzerine fırlattı. Müslümanlar yıldırım gibi saldırdılar. Hevazinlilerin mukaavemeti kırıldı. İmhâ edileceklerini anladılar. Arkalarına bakmadan kaçmaya başladılar. Mallarını, karılarını arkada bırakarak kaçtılar, yalnız tatlı canlarını kurtarmaya baktılar. Müslümanlar artık zaferi kazanmışlardı. Bidâyette mağlubiyet acısını biraz tattıktan sonra, zafer ne tatlıydı ve bu zafer, Hazret-i Peygamber'in sebatı sayesinde kazanılmıştı. Kur'an-ı Kerim tevbe sûresinin (25-28) ayetlerinde bu hakikatı beyan etmektedir.

Burada Müslümanlar dört şehid vermişti düşmandan da 70 kadar ölü vardı. Bu harpte şimdiye kadar hiçbir harpte ele geçmeyen ganimet alındı. Harp meydanında 22 bin deve, 40 bin koyun, 4 bin okka gümüş, 6 bin esir kalmıştı. Düşman bunların hepsini bırakarak kaçmıştı. Sözde bunlar kaçmayı önlemek üzere harp sâhasına sevk olunmuştu. İhtiyar Düreyd'in dediği gibi neye yaradı? Bunların cümlesi Ci'râne vâdisinde toplanıp orada muhafaza edildi. Müslümanlar Hevazin askerlerini ta'kibe devam ettiler. Evtas'a kadar kovaladılar. Orada düşmanı yakalayıp mağlub ettiler. Bir daha kalkınamamak üzere yere serdiler. Ele geçirdikleri malları ve esirleri Ci'râne'ye gönderdiler.

Müşriklerin başı olan Mâlik b.Avf ele geçmedi. O kaçarak Taif'e gizlendi. Düşmanı takib etmeye devam olundu.

Müslümanlar bu zaferi, birçok kurbanlar vererek kazandılar. Zaten kurban vermeden zafer elde edilemez.

Hazret-i Peygamber'in harplerde takib ettiği bir siyaset vardı. Kat'i neti-

ceyi almak, tehlikeleri bertaraf etmek. Nasıl ki, Uhud harbinin sonunda, Benî Nadir işini halletmişti. Hendek harbinden sonra da, benî Kureyza meselesini halletmeden bırakmamıştı. Şimdi de ortada pürüzlü bir iş vardı: Hevâzin ve Sakif'i ayaklandırıp birtakım kabileleri kışkırtarak müslümanlara karşı harbe sürükleyen Mâlik b.Avf, ele geçmemiş, Tâif'e gidip sokulmuştu. Onun için düşman ta'kibine devam edildi.

TÂİF MUHÂSARASI

Mâlik b.Avf, Taif kalesine çekilmişti. Onun harp ortağı Sakif te buradadır. Burası şirkin, putperestliğin son yuvası halindeydi. Şirk bir daha başını kaldırmasın diye kafası ezilmek lazımdı. Hazret-i Peygamber Taif'i çok iyi tanıyordu. Bundan dokuz yıl önce Taif'te hayatının en hazin günlerini geçirmişti. Taif'e, İslâm'ı tebliğ için geldiğinde, Taifliler O'nu ne fena karşılamışlardı. Ayak takımını O'nun üzerine saldırtmışlardı. Arkasından taşlar atmışlar, ayakları kan içinde kalmıştı. Süfehâ alayının bu çılgınca hücumundan bitab düşünce, orada uzak akrabalarının bağına sığınmıştı. O zaman yalnızdı. Kalbindeki imandan başka yoldaşı yoktu. Bugün ise çölleri dolduran bir ordu ile Taif önüne gelip çadır kurdu.

Taif son derece müstahkem bir yerdi. Kaleleri sağlamdı. Kale kapıları kapanınca içeri girmek imkânsız kalırdı. Sakîf kabilesi cesurdu. İçerden şehrin müdafaası kolaydı. Bunlar hep düşmana yarayan şeylerdi.

Müslümanlar kaleyi muhasara ettiler. İçerden oklar yağıyordu. Muhasara yoluyla burayı almanın pek kolay olmayacağı belliydi. Muhasarayı uzatarak içerdekileri aç bırakmak suretiyle teslim olmaya zorlamak kaabil değildi. Çünkü içerdekiler hazırlıklıydı; zahire ve levazım boldu. Kaleye hücumlardan da bir netice alınamıyordu. Müslümanlar 18 şehid verdiler. Yaralananlar da oldu. Müslümanlar ok menzili gerisine çekilerek çadır kurdular. Peygamber'in zevcelerinden Ümmü Seleme ve Zeyneb bu seferde yanında bulunuyorlardı.

Çöl araplarından o havaliyi çok iyi tanıyan biri, Hazret-i Peygambere şöyle dedi:

– "Sakîf ahâlisi bu kalenin içinde, inindeki tilki gibidir. Çıkması için çok beklemek gerektir."

Muhasarayı kaldırmadan önce bir netice almak için, o zamana kadar araplarca görülmedik bir usule başvuruldu. Kaleyi yıkıp gedikler açmak için

mancınık kullandılar. Denildiğine göre, bunu Selman-ı Farisi teklif etti. Kaleye hücum için ağaçtan yapılmış tanklar kullandılar. Fakat içerdekiler buna da mukabele ettiler. Demirleri kızdırarak ağaç tankların üzerine attılar. Kızgın demirler ağaçları yakıyor, içindeki askerler kaçıyordu. Taifliler bu usulü Yemen taraflarında görmüşlerdi. Bu mancınık ve tank hücumlarıyla da bir netice elde edilemedi. Taiflilerin kıymetli ve meşhur bağları ve bahçeleri vardı. Burası çölün ortasında cennet gibi bir yerdi. Bu bağlar tahrib olunursa Taiflilerin can damarına basılmış olacaktı. Mal canın yongası derler. Bağları tahrib etmeğe başladılar. Bunu görünce, Taifliler haber salarak bağlarını bağışladıklarını bildirdiler.

Taiflilerden Müslümanların yanına gelip iltica edenlerin azad edilecekleri haberini Taifliler duydular. Bunun üzerine yirmi kişi kadar Taifli kaçıp geldiler. Sonra Taifliler Müslüman olunca, bunlardan köle olanların kendilerine iadesini istedilerse de Hazret-i Peygamber:

– "Onlar Allah'ın azadlılarıdır, tekrar köleliğe giremezler" cevabını verdi. İşte bu gelenlerden öğrenildi ki, kalenin içinde uzun müddet yetecek kadar zahire ve levazım vardır. Demek muhasaraya uzun müddet dayanabileceklerdir. Hangi vasıtaya başvurulsa netice almak hususunda bir faydası görülmüyordu. Diğer taraftan İslâm askerleri bir an evvel dönmek istiyordu. Zaten Haram aylar da girmek üzereydi. O aylar girince harbe devam olunamazdı. Bu sebeplerle bir ay kadar süren muhasaradan sonra muharasayı kaldırdılar. Zaten Hazret-i Peygamber tecavüz emeli gütmüyordu. Muhasaradan vazgeçti. Ona:

Sakif'i tel'in et, dediler. O ise aksine: Ya Rab, Sakif'e hidayet ver, diye dua etti.

Taif'ten dönen Müslümanlar, Cir'âne'ye geldiler. Harp ganimetleri orada toplanmıştı. Orada ganâimin taksimi yapıldı ve bu da bazılarınca hoşnutsuzluğu mucib oldu. Beşte biri Beytü'l-Mal için ayrıldıktan sonra kalanı askerler arasında taksim edildi ve Müellefe-i kulûb'a çokça hisse verildi.

BİR VEFAKÂRLIK NÜMUNESİ

Bu sırada Hevazinden bir hey'et geldi. Bunlar mallarının ve esirlerin iadesini istiyorlardı. "Bunlar senin halaların, teyzelerin ve süt kardeş ve akrabaların." dediler. Böylece akrabalık gayretini coşturmak istediler. Hakikaten Hazret-i Peygamber'in süt annesi Halimenin mensub bulunduğu Beni Sad kabilesi esirler arasındaydı. Esirlerin içinden bir kadın:

– Ben Peygamber'in süt kardeşiyim. Beni huzuruna götürün, O beni

tanır, dedi. Onu Hazret-i Peygamber'in huzuruna çıkardılar. Peygamberimiz onu görünce tanıdı. Bu süt kardeşi Şeymâ idi. Onunla kırlarda oynadıkları çocukluk anılarını hatırladı. Hemen hırkasını yere serdi, Şeymâyı üzerine oturttu, izâz ve ikramda bulundu. Hal hatır sordu, çocukluk çağlarını andılar. Hazret-i Peygamber Şeyma'yı derhal serbest bıraktı. Ona bir köle, bir cariye, iki deve, bir miktar koyun vererek ailesi nezdine gönderdi.

İyilik, hoş muamele, düşmanı bile affetmek, Hazret-i Muhammed'in dâimâ gösterdiği büyük cümlesindendir. Hevâzinden gelen hey'ete sordu:

– Mallarınızı mı istersiniz, yoksa karılarınızı ve çocuklarınızı mı?

Onlar da cevap verdiler:

– Tabiî karılarımızı ve çocuklarımızı...

Bunun üzerine Hazret-i Peygamber kudret zamanında affetmenin ne kadar büyüklük olduğunu göstererek:

– Bana ve Abdülmuttalib oğullarına ait olan esirlerin hepsi azaddır, onları size bağışlıyorum, dedi.

Bu hadise bir Öğle namazından sonra oluyordu, Muhacirler ile Ensar da, Hazret-i Peygamber'in yaptığını görünce Ona tabi oldular ve kendilerine ait olan esirleri derhal serbest bıraktılar. Böylelikle bir an içinde 6.000 insan hürriyetine kavuşmuş oldu. Az evvel esir olanlar şimdi serbest bırakılmışlardı. Sevinçlerine pâyan yoktu. Üstelik kendilerine birer kat elbise de verilmişti. Hazret-i Muhammed'in harp esirlerine yaptığı muamele işte böyleydi. Kaç harpte hep böyle büyüklük göstermişti. Dahası var:

Hazret-i Peygamber Hevâzin kabilesinden gelen Hey'et ile Malik b. Avf'a şu haberi saldı:

"Eğer gelip Müslüman olursa, onun da ehlü ıyâli, mal ve menali kendisine iade oluanacaktır." Malik bunu duyunca, Sakiflilerden gizlice atına binerek yola düştü ve Peygamber'in huzuruna gelerek teslim oldu, Müslüman olduğunu ilan etti. Ehl ü ıyali, malı kendisine iade olunduğu gibi üstelik 100 deve de verildi. Hazret-i Peygamber insanları zorla değil, tatlılıkla bu dine davet ediyor, onları kendisine böyle iyilikle bağlıyordu.

MÜELLEFE-İ KULÛB

Ganimetin beşte biri Peygamber'in tasarrufundaydı. Beşte dördü gaziler arasında taksim edilirdi. Beytü'l-mal hesabına alınan beşte birden Hazret-i Peygamber yeni Müslüman olmuş ve Müslümanlığa henüz pek

ısınamamış Mekke ulularını hoşnud etmek için ganimetten onlara fazlaca verdi. Kureyş'in reisi olan Ebû Süfyan'a ve oğlu Muaviye'ye yüzer deve verdi. Kezâ Ebu Cehlin oğlu İkrime, Haris b. Kelede, Haris b. Hişam, Süheyl İbn-i Amr, Huveytıb b. Abdüluzza gibi eşraftan sayılanlara yüzer deve, ikinci derecede gelen diğer bir gruba kırkar deve verdi. Böyle on kişi ayrıca taltif olundu. O gün de, Hazret-i Muhammed her zamanki gibi cömertti. Dünkü düşmanlarını bugün İslâm safları arasında gördüğüne şükren onlara ihsanda bulunuyordu. Vâdinin bir tarafında âlâ cinsten 100 kadar deve vardı. O zaman henüz müşrik olan Safvan İbn-i Ümeyye iyi deveyi severdi. Bu develer hoşuna gitmiş, onlara dikkatle bakıyordu. Hazret-i Peygamber:

– "Pek beğendinse al, onlar da senin olsun" dedi. Safvân kulaklarına inanamıyordu.

Beni Süleym'den Abbâs İbn-i Mirdas kendisine verilen develeri az bulmuştu: "Temim kabilesinden olan Akra' İbn-i Hâbis'in neresi benden daha itibarlı ki, ona benden fazla veriliyor? diye söylenmişti. Hazret-i Peygamber orada bulunan bir kısım deveyi göstererek:

– "Alın şunları da ona verin, yeter ki söylenip durmasın," dedi ve o da memnûn edildi.

MÜELLEFE-İ KULÛB VE ENSÂR

Abbâs İbn-i Mirdas'ın, Akra' İbn-i Habis hakkındaki sözleri o kadar ehemmiyetli bir şey değildi. Fakat burda Hazret-i Peygamber'e üzüntü veren başka sözler de duyulmuştu. Müellefe-i kulûb denilen bir zümre vardı. Kur'an-ı Kerim bunlara da ganimetten hisse ayırmaktadır. Bunlar yeni Müslüman olmuş kimselerdi. Düne kadar İslâm'ın en şiddetli düşmanı olup da bugün henüz Müslüman olmuşken ve din uğrunda hizmet ve fedakarlıkları görülmemişken ganimetten onlara fazla hisse verilmesi Ensâr'dan bazıları arasında söylentilere yol açmıştı. Gerçekten Kureyş'in Müslümanlara yapmadığı eziyyet yokdu. Onlara bunca mal neye veriliyordu. Bundaki yüksek siyaseti bazıları kavrayamamıştı. "Peygamber artık kavm ü kabilesine kavuştu. Bizimle Medîne'ye dönermi hiç?" diyenler olmuştu. Bu sözlerde, bazılarının dediği gibi, yalnız bir kuru kıskançlık yoktu. Bunda Hazret-i Peygamber'e fazla bağlılıktan ileri gelen bir ma'na da vardı. İstiyorlardı ki, Peygamber kendilerinden ayrılmasın, Medîne hemşehriliğinde devam ederek onlara şeref versin.

Ensâr'ın bu sözlerini duyunca onları toplayarak bu endişelerini izale etti. Onlara dedi ki:

– "Ey Ensâr, sizden sâdır olduğunu duyduğum ve içinizden bir iz bıraktığını anladığım bir söylenti var. Ben sizi dalalet üzere bulup Allah benim vasıtamla sizi hidayete ulaştırmadı mı? Sizi yoksul buldum, Allah size zenginlik verdi. Sizi birbirinize düşman buldum, benim vasıtamla Allah kalblerinizi birleştirmedi mi?"

Ensar hep birden cevap verdiler:

– Evet Yâ Resûlallah, dediğin gibidir.

– "Ey Ensâr, niçin açık cevap vermiyorsunuz?"

– Sana ne diye cevap verelim, Yâ Resulallah, lütf ü atıfet sizdendir.

– "Hayır ey Ensâr, isterseniz şöyle diyebilirsiniz ve bu sözünüzün doğruluğu da herkesce tasdik olunurdu:"

"Herkes seni yalancı addettiği bir sırada bize geldin, biz seni tasdik edip sana iman ettik. Bize kimsesiz kalmış olarak geldin, sana yardım ettik Muhacir olarak geldin, seni barındırdık. Yoksul, garip geldin; sana baktık. Bunları diyebilirdiniz. Fakat ey Ensâr, birtakım kimseleri kazanmak, onları Müslümanlığa ısındırmak için verdiğim dünyalıktan ötürü bana içerlediniz mi? Ey Ensar, başkaları davar ve deve sürülerini alıp diyarlarına giderken siz Allah'ın Resûlünü alıp memleketinize dönmeye razı değil misiniz? Hayatım elinde olan Allah'a yemin olsun ki, eğer hicret olmasaydı ben Ensar'dan bir ferd olmayı tercih ederdim. Eğer bütün halk bir yola dökülse, Ensâr da diğer bir yola dökülse, ben Ensar'ın gittiği yolu tutardım. Yâ Rab, Sen Ensâr'a rahmet et. Onların oğullarını ve oğulları oğullarını bağışla."

Hazret-i Peygamber bu sözleri öyle içten söylemişti ki, kendisine candan bağlı olan Ensar'a karşı muhabbet ve sevgiyle dolu oldukları belliydi. Derin bir samîmiyet eseriydi. İçten gelen bu sözler Ensar'ın ruhlarına işledi. Onlar da müteessir oldular, göz yaşlarını tutamadılar ve hepsi bir ağızdan:

– Biz buna razıyız yâ Rasûlallah, dediler.

Böylece Ensar-ı Kiram da hoşnud oldular.

Zaten Peygamber'in gözünde dünya malının kıymeti yoktu. Onun yegane emeli İslâm'ı neşir ve takviye idi. Ganimeti de bu uğurda harcıyordu. Düne kadar İslâm'ın en büyük düşmanı olan kimseler, kendilerine yapılan bu ihsan karşısında ister istemez gönülleri İslâm'a meyletti.

***

Yukarıda beyan olunduğu vechile ganimetlerin taksiminden sonra Hazret-i Peygamber, Ashâb-ı Kiramla birlikte Mekke'ye döndü. Orada yeni

Müslüman olan Mekke'lilere dînini öğretmek, Kur'an-ı Kerim talim etmek üzere Muaz ibn-i Cebel'i bırakarak Medîne'ye avdet buyurdular. Şimdiye kadar yapılan harplerin hiçbirinde bu kadar şümullü bir zafer kazanılmamıştı. Bu seferde feth-i Mekke müyesser olmuş, en parlak zafer kazanılmıştı. Medîne görününce mücahidlerin hepsi birden şöyle tekbir alarak Cenâb-ı Hakka'a hamd ü senalar ettiler:

"Ulu Allah ne büyüktür. O'na nice hamd ü senalar olsun. Allah'ı akşam sabah tesbih ederiz. Allah'tan başka Tanrı yoktur. O'nun vadi doğru çıktı, kuluna yardım etti. Düşmanları, yalnız o perişan kıldı." (3)

Medîne'de sulh ü sükûn içinde mes'ud günler doğmaya başlamıştı. Artık İslâmiyet bütün şaşaasiyle parlıyordu.

ŞÂİR KÂB'IN İSLAM'I KABÛLÜ

Din kuvvet bulmuş, bütün Arabistan'a yayılmaya başlamıştı. Ka'b ibn-i Züheyr ismindeki şair, Hazret-i Muhammed'i şiirleriye hicvederdi. Bu yüzden korkusundan kaçmıştı. Yalnız Peygamber'i hicvetmekle kalmamış, Ebû Talib'in kızı Ümmü Hânî hakkında da gazeller söyleyerek Peygamber'in ailesine dil uzatmış oluyordu. Bu sebeblerle kanı heder edilmişti. İslâm'ın kabileler arasında sür'atla intişarı neticesi kab sığınacak yer bulmakta güçlük çekiyor, onu kimse kabul etmek istemiyordu. Kardeşi müslüman olmuştu. Kab hakkında telaşa düştü. Ona mektup yazarak gelip Hazret-i Peygamber'e teslim olmasını, ondan af dilemesini söyledi. Ka'b düşündü, kardeşini haklı buldu ve hemen kendini tanıtmadan Medîne'ye geldi. Hazret-i Peygamber'in huzuruna çıkarak:

– Kâ'b'ı huzurunuza müslüman olarak getirsem onu affeder misiniz? diye sordu. Hazret-i Peygamber:

– "Evet", dedi. Bunun üzerine:

– İşte huzurunuzda bulunan ben, Kâb'ım, dedi. Orada bulunan Ashâb, Kâ'b'a hücûm etmek istedilerse de Peygamberimiz:

– "Bırakın, Kâ'b affolunmuştur," buyurdu.

Kâ'b, Hazret-i Peygamber'in önünde meşhur kasidesini okumaya başladı. Bu kaside, âdet üzere şâirin sevgilisi Suâdın ayrılığından duyduğu

---

(3) الله اكبر كبيرا والحمد لله كثيرا وسبحان الله بكرة واصيلا. لا اله الا الله وحده صدق وعده ونصر عبده واعز جنده وهزم الأحزاب وحده.

teessürünü, kalbini elemlerini ifade ile başlar, Sevgilisinin güzelliğini, tatlı ve ince sesini, parlak çehresini, semâvî tebessümünü, medheder. Bu girişten sonra asıl maksada gelir. Sözü Peygamber'e getirir. Onu medh ederken belâgatın şâhikasına çıkar.

Resûlullah'ın bana vaadde bulunduğunu duydum. Ondan zaten af umulur" diyerek af diler.(4)

Nasihat ve ibret dolu olan Kur'an-ı Kerim'i Peygamber'e veren Allahu Zü'l-Celâl'in hidayet bahşettiğini söyler. (5) Şâir:

"Peygamber dünyayı tenvir eden bir meş'aledir, ışık saçarak etrafı nurlandıran bir nurdur, şerri kesip atmak için çekilmiş Allah'ın bir kılcıdır." (6) beytini söyleyince, bu, Hazret-i Peygamber'in hoşuna gitmiş ve yanında şaire verecek başka bir atıyye bulunmadığından hemen sırtından hırkasını çıkararak ona hediye etmiştir. Ondan dolayı bu kasideye (Kaside-i Bürde) denir. Bu hırkayı Muâviye, hilafeti zamanında şairin veresesenden 40 bin dirheme satın almıştır. Emevilerden, Abbasilere, sonra da Mısır'dan Yavuz Sultan Selim'e geçen bu Hırka-i şerife Emanat-ı Mübareke arasında Topkapı Sarayında Hırka-i Saâdet dairesinde mahfuzdadır.

TAYY KABİLESİ VE HATEM'İN KIZI

Bu esnada Tayy kabilesi İslâm'a karşı vaziyet almıştı. Meşhur Hatem'in oğlu Adiy bunların reisiydi. Adiy Hristiyanlığı kabul etmişti. Müslümanlara düşmandı. Hazret-i Ali bunların üzerine gönderildi. Hazret-i Ali yaklaşınca Adiyy Hristiyan arapların bulunduğu Sûriye hududuna kaçtı. Hazret-i Ali Tayy kabilesinin putunu kırdı ve ele geçirdiği esirleri alıp Medîne'ye döndü. Cömerdliği dillerde destan olan Hâtem'in kızı Sofane de esirler arasındaydı. Medîne'ye gelince, Hazret-i Peygambere:

– "Ya Resûlallah dedi. Babam ölmüş, biricik yakın akrabam olan kardeşim de kaçmış bulunuyor. Hürriyetimi satın almak için fidye verecek bir şeyim yok. Necâtım için senin ulüvv-ü cenabına sığınıyorum. Babam cömerd bir adamdı. Kabilesinin ulusuydu. Esirleri kurtarır, kadınların ırzını korur, fukarayı doyurur, felakete uğrayanlara yardım eder, hiç bir talebi reddetmezdi. Ben onun kızıyım."

---

(4) أنبئت ان رسول اللّه او عدنى   والعفو عند رسول اللّه مأمول

(5) مهلا هداك الذى اعطاك نافلة ال   قرآن فيها واعيظ وتفصيل

(6) ان الرسول لنور بستضاء به   مهند من سيوف اللّه مسلول

Hazret-i Peygamber:

– "Senin baban İslâm'ın telkin ettiği faziletle süslü bir adamdı." dedikten sonra etrafındakilere:

– "Hatem'in kızı serbesttir, babası insanlık sever bir adamdı, Allah merhametli onlanları sever ve mükaafatlandırır," buyurdu. Sofâne'ye elbise ve yol harçlığı vererek onu Sûriye'ye kardeşinin nezdine gönderdi. (7)

Sofâne kardeşine, Hazret-i Muhammed'in faziletkarlığını, onda gördüğü insanlığı anlatınca, Adiy müslüman olmaya karar verdi. Ve Medîne'ye gelerek Mescid-i şerifte Hazret-i Peygamber'le görüştü. Hazret-i Peygamber onu alıp evine götürdü. İhtiyar bir kadına rastladılar. Kadın müteaddid sualler sorarak Peygamberimizi alıkoyduğu halde O, onu dikkatle dinledi. Adiy, Arap reislerindendi. Bundan başka Bizanslıların Sûriye'de sürdükleri hayatı da görmüştü. Hazret-i Muhammed 'in ihtiyar bir kadına gösterdiği bu saygı ve hoş muamele onun üzerinde derin bir tesir icrâ etti. Bunu ancak Peygamber olan mübarek bir zat yapabilir, dedi ve onun hak peygamber olduğunda şüphesi kalmadı.

---

(7) Sa'di merhum Bûstân'ında bu vak'ayı şöyle canlandırır:

"Tayy kabilesini Cenâb-ı Resûl
İmâna çağırdı, ettiler nükûl.
Gönderdi biraz İslâm askeri,
Bir mikdar esirle döndüler geri.
Ne cizye ettiler kabûl, ne iman,
Verildi hepsinin katline ferman.
"Hatem'in kızıyım" dedi bir kadın,
Duydun elbette Hâtem'in adın.
O nâma hürmeten ey âlicenab
Beni affeylemek etmez mi îcab?"
Mes'ûlü vechile dilşad edildi.
Bağları çözüldü, âzâd edildi.
Gerçi affedildi Hâtem'in kızı
Fakat yüreğinden geçmedi sızı.
Yalvardı Cellâda: "Kayırma dedi,
Beni yoldaşlardan ayırma, dedi.
Onlar inleşirken senin elinde
Benim kalmaklığım layık mı zinde?"
Bunu derken yaşlar dökerdi, gözü,
Sem'-i Nebeviye erince sözü
Cümlesini birden âzâd eyledi:
"Pak asıldan fenâ fer olmaz." dedi."

Hakkı Eroğlu, Bûstân tercemesi: Çiçek Bahçesi

Hazret-i Peygamber'in hane-i saadetine girince, peygamberimiz müsafirini deriden bir şilte üzerine oturttu. Bu ev pek sade döşenmişti. Saltanat süren hükümdarların debdebeli saraylarına hiç te benzemiyordu.

Peygamberimiz Adiyy'e sordu:

– "Ey Adiy, senin sâlik olduğun din, ahâliden kazançlarının onbirde birinin toplanmasını men ettiği halde sen halktan bunu topluyormuşsun."

– Evet, topluyorum.

– "Senin nazarında Allah'tan başka bir ma'bud var mıdır?"

– Hayır, yoktur.

– "Allah'tan daha büyük bir şey varmı?"

– Yok.

– "O halde bil ki Allah'ın gazabı, dalalete sapan Yahûdîlerle Hristiyanlara isabet etmiştir."

Adiy, Müslümanlığı kabul etti ve sadık bir müslüman olarak yaşadı.

Hazret-i Peygamber o zaman Adiy ile yaptığı konuşmalarda ona şöyle demişti:

"Sen müslümanların bugün ihtiyac içinde oluşlarına bakarak belki müslüman olmaktan çekinirsin. Fakat gün gelecek onlar bol servete kavuşacaklar Öyle ki, mala talib bulamayacaklar, Bir kadın ta Kadsiyeden kalkıp devesiyle Hacca gidecek, Allah korkusundan başka bir korku duymayacak. Emniyet ve asayiş kemal bulacak." Çok geçmeden bu haber-i Nebevî tahakkuk etmiş, İslâm ülkelerinde emsalsiz bir asayiş ve emniyet kurulmuş, halk huzur ve rahata kavuşmuştur.

İSLÂM'IN SÜR'ATLE İNTİŞÂRI

Mekke'nin fethinden ve Huneyn'de toplanan büyük şirk ordusuna müdhiş darbe indikten sonra, arapların İslâmiyet'e karşı durumu büsbütün değişti. Çöl arapları bağlandıkları Mekke'deki putların kırıldığını ve hiç bir şey olmadığını görünce putların boş ve mevhum şeyler olduğunu anlamışlardı. Bidayetten beri Müslümanlığa karşı duran Mekkeliler Müslüman olunca, çöldekiler onlara bağlı olduklarından, hemen İslâm'ı kabul etmeye, Hazret-i Peygamber'e heyetler gönderip arz-ı itaat eylemeye başladılar.

Mekke'nin fethine kadar tek tük gelen bu heyetler ondan sonra çok artmış, sık sık gelmeye başlamıştır. Karanlıkları dağıtıp ruhları aydınlatan İslâm güneşi bütün şaşaasıyla Arabistan yarımadası üzerine ışıklarını serpiyordu. Bir taraftan heyetler gelirken Hazret-i Peygamber de etraftaki emirlere, Arap reislerine mektuplar yazarak onları islâm'a davet ediyor, mürşidler gönderiyordu. Hicaz'daki kabileler gibi yemen, Umman, Bahreyn halkı da Müslümanlığı kabûl etmişlerdi. Buralarda Hristiyanlar, yahûdîler, mecûsîler, Zerdüşt dîninde olanlar vardı. Onlar hakkında ne yapılacağı sorulunca Hazret-i Peygamber: "Onları cizyeye yani vergiye bağlayın. Eski dinlerini bıraktırıp İslâm'a girmeye zorlamayın" buyurdu. Müslümanlarla iyi geçinmek için din değiştirmek icab etmiyordu. Müslüman olmak istemeyenlerin eski dinlerine dokunulmuyor, yalnız cizyeye bağlanıyordu. Ancak şirke asla müsaade yoktu. Bu ruhsat ehl-i Kitaba mahsustu. Sûriye hududundaki Hristiyanlar da cizyeye bağlanmıştı. Necran Hristiyanlarına riba da yasak edilmişti. Müslümanlardan zekatı toplayıp fakirlere tevzi etmek vazifesiyle etrafa zekat memurları da gönderiliyordu. İslâmiyet sür'atla intişar ediyor, din kemal buluyordu.

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN KERÎMESİ ZEYNEB'İN VEFATI

Bu sırada Hazret-i Peygamber'e çok hüzün veren bir ölüm vuku bulmuştur. Hazret-i Peygamber, hayatta olan iki kerimesinden birini daha kaybetti: Zeyneb'i de toprağa verdi. Ümmü Gülsüm ve Rukıyye bundan önce Hakk'ın rahmetine kavuşmuşlardı. Zeyneb'in hayatı facialarla doluydu. Mekke'den herkes hicret ederken o da kocasının izniyle Medîne'ye babasının yanına gitmek üzere Mekke'den çıktı. Müşrikler hicrete mani olduklarından Huveyris ve Hebbâr ismindeki iki müşrik, zavallı kadına hücûm etmişler mızrakla vurunca onu devesinden düşürmüşlerdi. Zeyneb o zaman hamileydi. Korkudan hem çocuk düşürmüş, hem de sakatlanmış ve hastalanmıştı. Yaşadığı müddetce bu facianın izlerinden kurtulamamış, ömrü rahatsızlıklarla geçmişti. Kocası müşrikti. Harpte müslümanlara esir düştü. Zeyneb kocasını kurtarmak için elinde avucunda başka bir şey bulunmadığından, boynundan gerdanlığını çıkararak kurtuluş akçası olarak Medîne'ye gönderdi. Hazret-i Peygamber bu gerdanlığı görünce tanıdı; bu, Hatice tarafından düğünde kızına hediye olarak takılmıştı. Bir ana yadigarının tellal malı gibi elden ele dolaşması, Hadice'nin hatırasına çok hürmetkâr olan babaya hüzün verdi ve onu kızına iade etti.

Zeyneb sonraları Medîne'ye geldi, kocası da müslüman olunca onunla

beraber yaşamaya başladı. Fakat hastalığı bir türlü geçmedi. Onun elem ve derdi, her hassas baba gibi Peygamber'e de acı veriyor, kalbini sızlatıyordu. O zaten her dert ve elem sahibinin elemine katılır, acılarını paylaşırdı. Bütün insanlığı kucaklayan bir şefkate sahibti. Medîne'nin en kenar mahallelerinde bile olsa hastaları dolaşır, onların hal ve hatırını sorar, yoksullara elini uzatır, dertlerini dinler, elemli kalblere teselli verirdi.

—————oOo—————

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HAZRET-İ İBRAHİM'İN DOĞMASI

Mısır hükümdârı Mukavkıs, Hazret-i Peygamber'e iki câriye hediye etmişti: Mâriye [1] ve Sîrîn. Hazret-i Peygamber Sîrîn'i şâir Hassan İbn-i Sâbit'e hediye etmiş, Mâriye'yi kendisi alıkoymuştu. Mariye Hazret-i Peygamber'in zevceleri arasında değildi. Zevcât-ı tahiratın sakin oldukları hucurat sırasında onun hususî evi yoktu. Medîne kenarında bağlık içinde Aliye mevkiinde bir evde otururdu. Bu mahalle bugün Meşrabeti Ümmi İbrahim denir. Mâriye, Hazret-i Peygamber'i sevindirecek hâdiseyi müjdeledi: Bir erkek evlâd dünyaya getirdi. Hazret-i Peygamber oğluna İbrahim ismini verdi. Çünkü muvahhidlerin atası Hazret-i İbrahim'di. [2]

Hazret-i İbrâhim doğunca, Peygamber'imiz çok sevindi. Küçükken ölen erkek evladlarının tesellisini bunda buldu. Yoksullara sadaka verdi, çocuğun bakılmasına çok itina gösteriliyordu Süt nineler tuttu. Çocuk için ayrıca yedi keçi aldı. Her gün evine uğrayıp yavrucuğu okşuyordu. Çocuk da pek gürbüz olarak gelişiyordu. Masum bakışları, tatlı tebessümleri saadet saçıyordu. Evlâd sevgisi, bütün sevgilerin üstünde gelir, ana baba, evladının pürsıhhat geliştiğini gördükçe dünyalar onların olur.

Fakat evladı olmayan kadınlar bu sevgiden mahrumdurlar. Kadının en büyük saadeti ana olmakladır. Kadının tabîi vazifesi, gaye-i hilkati o. İşte bu

---

(1) Bazı yeni yazarlar bu ismi (Meryem) diye yazarlarsa da çok yanlıştır.

(2) Müşteşrıklardan bazıları Hazret-i Peygamber'in Medîne'de yahudilerle dostlaşıp iyi geçinmek için Arapların Hazret-i İbrahim sülalesinden olduğunu ortaya sürdüğünü söylerler. Eğer Hazret-i İbrahim'le olan karabet böyle bir emel mahsûlü olsaydı, yahûdilik mes'elesi tamamiyle hal olunduktan sonra biricik oğluna İbrahim adını vermeye hiç lüzum kalır mıydı ? Müşteşrıkların bu iddiasının ne kadar gülünç olduğunu söylemeye bilmem lüzum var mı?

sebebledir ki, ana olmak saadetine eremediklerinden başkalarını kıskanırlar ve bunda mazur görülmelidirler. Bu kıskançlık, samimi bir duygunun eseridir, evlad tehassüründen ileri gelir. Hazret-i Peygamber'in zevceleri arasında da ayni şeyin vukuunu görüyoruz. Kadın daima kadındır. İşte bu anlayışın ışığı altında, bizim kadim Siyercilerden tutun da bugünkü müsteşrıklara gelinceye kadar pek gürültülü olan Îlâ vakasından bahsedebiliriz.

ÎLÂ' VAK'ASI

Hazret-i Peygamber'in hayâtı çok sâdeydi. İslâm'ın intişârıyla umûmî refah arttığı, servet bollaştığı halde, o, sâde yaşamaktan asla ayrılmadı. Sâde hayat, en tatlı ve mes'ut bir hayattır. Fakat Ezvâc-ı tâhirât umûmî refahdan istifâde etmek, diğer komşu kadınları gibi bolluk içinde yaşamak isterlerdi. Hazret-i Peygamber'in zevceleri en yüksek âilelerdendi. Hazret-i Âişe Ebû Bekir'in, Hafsa Ömer'in kızlarıydı. Ümmü Habîbe Kureyş ulularından Ebû Süfyân'ın, Cüveyriye Benî Mustalık reisinin, Safiyye Hayber reisinin kızlarıydı. Fazla olarak hepsi Hazret-i Peygamber'i çok severlerdi, onun için de kıskanırlardı.

Bir rivâyete göre Hafsa'nın, diğer rivâyete göre de Zeyneb'in nezdinde fazlaca kalmıştı. Zeyneb hediyye gelen baldan ona şerbet sunmuştu. Balı çok severdi Âişe bunu kıskanmış, Hafsa ile sözleşerek Megâfir yani arıların bal topladığı bir çiçeğin kokusuyla koktuğunu söylemeye karar vermişler, Hazret-i Peygamber bu sözler üzerine bir daha bal yememeye yemîn etmiş.

"Ey Peygamber, zevcelerini hoşnud etmek için Allah'ın sana helâl ettiği şeyleri niçin kendine haram kılarsın." âyeti bunun üzerine nâzil olmuştur.

Bu hâdise etrâfından sözler çoktur ve uzundur. Kısaca söyleyelim ki, müslümanların nazarında Zevcât-ı tâhirât lâyuhtî addolunmaz. Kadınların ortaklarına karşı böyle hareketleri olabilir.

Bu sırada başka bir hâdise de oldu. Hazret-i Peygamber, Hafsa'ya bir sır tevdi' etmişti. O da onu Âişe'ye söylemiş, Hazret-i Peygamber de bunu haber almış ve gücenmişti.

Siyer muharirleri hadiseyi şöyle anlatırlar: Hafsa, babasının ziyâretine gitmişti. O evde yokken Hazret-i peygamber onun evinde bulunduğu bir sırada Mâriye gelmişti. Onunla orada kaldı. Hafsa dönünce Mâriyeyi evinde buldu. Evinden çıkmasını bekledi. Bu esnâda kıskançlık gayreti arttı. Mâriye çıktıktan sonra Hafsa evine girdi ve:

"Beni hor gördüğünden böyle yapıyorsun." dedi. Hazret-i Peygamber:

"Eğer bu sırrı tutarsan, Mâriye bana harâm olsun." dedi. Hafsa da va'detti. Fakat sonra bu sırrı Âişe'ye söyledi Bunların hepsinin başı bir erkek çocuk doğuran Mâriyeyi kıskanmakla başlar. Buna bir defa nafaka mes'elesi ilâve olunursa, asıl sebep ortaya çıkar. Bal mes'elesi, sır mes'elesi, onlar, bunların teferruatıdır. Âile içinde bu gibi münakaşalar olabilir. Sırf bir aile meselesi olan İlâ vakasiyle neden o kadar uğrayışıyorlar? Aşağıda Hazret-i Ömer'in ağzından dinleyeceğimiz sözler, bunun daha ziyade nafaka meselesiyle ilgili bir maişet gürültüsü olduğunu göstermektedir.

Burada hatıra şöyle bir şey gelebilir: Hazret-i Peygamber neden zevcelerini boşamaya kararla onlara mühlet verdi? Çünkü Onun kadın gürültüleriyle uğraşmaya ayıracak vakti yoktu. Onu daha mühim işler bekliyordu. Başı gürültüden âzâde çalışmak istiyordu. Eğer akıllarını başlarına alırlar, Peygamber'in dediklerini kabul ederlerse ne alâ. Yoksa onları en güzel bir sûrette boşar, aradaki zevciyet bağlarını kaldırırdı, onlar da arzuladıkları dünya hayatına nail olurlardı. İşte bu maksadla O, zevcelerinin hiçbirine bir ay yakınlaşmadı, biriyle konuşmadı. Fıkıh lisanında buna Îlâ denir.

***

Birgün Hazret-i Peygamber İbrahim'i kolları arasına almış, onu okşuyordu ve çok memnundu. Hazret-i Âişe'ye:

– "Bana ne kadar da benziyor, değil mi?" dedi. Ondan tatlı bir cevab bekliyordu. O ise kıskançlık gayretiyle:

– Ben ise o kadar bir benzeyiş göremiyorum, dedi. Bunda analık şerefine nail olmayanların evlad tehassürünün tahrik ettiği gayretten başka bir kasıd ve mana aramaya hacet yoktur, sevgiden doğma samimi bir kıskanma, o kadar.

İbrahim pek gürbüz olarak büyüyordu. Hazret-i Peygamber bundan bahsedince:

– "İbrahim kadar bol süt bulan her çocuk onun gibi gürbüz olur," dediler. Bunlar hep kadınların kıskançlık eseriydi. İşte Îlâ hadisesi bu gibi sebeplerin neticesiydi. Sonra işaret etmeden geçemiyeceğimiz bir nokta daha var: Hazret-i Peygamber, zevcelerine mademki kızmıştı, dargındı, onlarla aradaki bağları keser, işin içinden çıkardı. Burada öyle olmuyor. Bir ay mühlet veriyor, onları muhayyer bırakıyor, düşünmeye zaman veriyor. Bunlar bir bakımdan Hazret-i Muhammed'in kadınlara vermiş olduğu bir nevi hürriyettir, haktır; boşanmada onların da reyine müracaattır. Yoksa o zaman araplarda kadınların baş kaldırması, böyle işlerde söze karışması ihtimali yoktu. Bu hadise İslâm kadınlarının araplarca tanınmayan bir hürriyete

kavuştuklarını gösterir. Hazret-i Ömer'in konuşmalarından bunu daha açık bir sûrette anlayacağız. Şimdi artık onu dinleyebiliriz. Ömer diyor ki:

"Cahiliyyet zamanında biz, kadınlara hiçbir kıymet vermezdik. Nihayet Kur'an-ı Kerim onlar hakkında birçok şeyler beyan etti. Onlar hakkında ayetler nazil olarak onlara haklar bahşetti. Mekke'de, Kureyş kadınlara hakimdi. Fakat Medîne'de Ensâr-ı Kiram arasında vaziyyet böyle değildi. Kadınların haiz olduğu mevkileri daha yüksekti. Kadınlarımız, Ensâr kadınları gibi hareket etmeye başladılar. Günün birinde bir mesele ile meşgul olduğum sırada karım işe karışarak: "Şöyle yapsan, böyle etsen" demeye başladı, onu azarladım:

– Sana ne, benim işime ne diye karışıyorsun, dedim.

– Acaip şey, dedi, hiçbir işte sana bir şey söylenmesini istemiyorsun. Peygamber'e nisbetle sen, kim oluyorsun; halbuki kızın Peygamber'e öyle şeyler söylüyor ki, bütün gün dargın geçiyor. Ömer diyor ki: Canım sıkıldı, hemen abamı sırtıma aldım, evden çıktım. Kızım Hafsa'nın yanına gittim, ona:

– Kızım, dedim, Peygamber'e karşı geliyor, bütün gün dargın kalmasına sebep mi oluyorsun?

– Evet, dedi, Allah'ın bildiğini neye saklayayım. Karşı geldiğimiz oluyor.

– "Kızım, dedim, seni Allah'ın cezasına ve Peygamber'in gazabına uğramaktan sakınmaya davet ederim. Sakın kızım, o güzelliğine ve Peygamber'in kendisini sevmesine aldanan, seni de aldatmasın. Peygamber sırf benim hatırım için seni boşamıyor, yoksa bu halinden memnun kalmaz."

Sonra oradan çıktım. Ümmü Seleme'nin yanına girdim. Ona bu meseleyi açarak onunla da konuştum. o:

– "Ne tuhaf adamsın, Ömer, dedi, her şeye müdahale ettiğin gibi Peygamber'le zevceleri arasında da sokulmak istiyorsun."

Bu söz beni susturdu. Ses çıkarmadım ve kalkıp gittim.

Bu mesele hakkında Müslim'in rivayetinde şunlar vardır: Ebû Bekr bu hadise üzerine Peygamber'in yanına girdi. Sonra Ömer de geldi. Hazret-i Peygamber oturuyordu. Etrafında zevceleri sakin sakin duruyorlardı. Ömer, baktım herkes sessiz, kendi kendime: Bâri bir şey söyleyeyim de Peygamber'i güldüreyim dedim, diyor ve sonra: "Harice'nin kızı kalkıp benden nafaka istemeli de, ben de onun boynunu sıkmalıyım: diye söyledi, Peygamber de, gülümsedi ve: İşte bunlar da benim etrafımda nafaka istiyorlar, dedi.

Ebû Bekr kalkıp Âişe'nin üstüne yürüdü. Ömer kalktı, Hafsa'nın üstüne yürüdü. Her ikisi de:

– Peygamber'den elinde olmayan birşey ister misiniz? diye çıkışıyordu. Onlar da:

Bundan böyle Peygamber'in nezdinde olmıyan bir şey istemiyeceğiz, diye yemin ettiler.

Hazret-i Ömer hadisenin diğer safhasını şöyle anlatıyor:

Ensar'dan bir komşum vardı. İkimiz birer gün ara ile Peygamber'i ziyaret ederdik. Sıra Ensârî komşumda idi. Gecenin bir kısmı geçmişti. Ensârî komşum gelerek kapıyı çaldı. Telaşla kalktım kapıyı açtım:

– Ne var? diye sordum.

– Büyük bir felaket, dedi.

– Ne oldu dedim. Gassaniler Medîne'ye karşı hücuma mı geçtiler?

– Hayır, dedi, daha fenâ bir şey vuku buldu. Peygamber zevcelerini boşadı.

Sabahleyin Medîne'ye gittim, Sabah Namazını Peygamber'le kıldım. Namaz bittikten sonra peygamber odasına çekildi ve yalnız kaldı. Ben Hafsa'nın yanına gittim ağlıyordu. Ona:

– Sana ben peşinen söylemedim mi? dedim.

Sonra onun yanından çıktım. Mescide geldim. Ashâb Minberin yanında keder içinde idiler. Onların yanına oturdum. İçim içime sığmıyordu. Kalktım, Peygamber'in odasına yaklaştım. Peygamber'i görmek istediğimi söyledim. Bir cevap alamadım. Mescide döndüm. Canımın sıkıntısı bir türlü geçmiyordu. Peygamber'in hücresine tekrar yaklaştım ve Rebah'dan tekrar bana izin istemesini diledim. Yine cevap alamadım, bunun üzerine sesimi yükselterek konuştum:

– Rebah, dedim, ben peygamber'i görmek istiyorum, Müsâade iste, şayet Resûlüllah benim Hafsa lehinde tavassutta bulunacağımı zannediyorsa yemin olsun ki, eğer Peygamber emrederse onun boynunu uçururum.

Bunun üzerine Peygamber beni huzuruna kabul etti. Odasına girince Hazret-i Peygamber'i hasırdan örtülü bir yatak üzerinde buldum. Hasırın izleri derisinin üzerinde izler bırakmış, çizgiler belli oluyordu. Etrafıma bakındım. Bir yanda bir avuç arpa, diğer yanda asılı bir post gördüm, gözlerim yaşardı. Hazret-i Peygamber niçin ağladığımı sordu. Şu cevabı verdim:

– Nasıl ağlamayayım? Kisralar, Kayser'ler dünyanın zevkini sürerken siz bu basit şerait içinde yaşıyorsunuz.

– "Onlar dünyanın zevkini sürsünler, bize ahiretin nimetleri kafi!"

Hazret-i Peygamber'e: Zevcelerinizi boşadınız mı? diye sordum.

– Hayır, dedi. Bu cevap karşısında birdenbire Allahu Ekber, dedim.

Sonra:

– Bütün Ashâb keder içindedir, gidip kendilerine hakikati söyleyeyim mi, dedim; Ve çıkıp olanı anlattım.

Böylece İlâ müddeti bir ay olduğundan, müddet bitince Hazret-i Peygamber zevcelerine rucû etti.

Hazret-i Peygamber'in zevcelerinin bazı aşırı talepleri karşısında onları boşamaya niyet edip muhayyer bıraktığı, şerâit altında yaşamaya razı değilseniz ayrılırız, dediği vakidir. Buna zevceleri neden sebebiyet verdiler?

Münafıklar müslümanları birbirine düşürmek için çalışıyorlardı. (Ümmü Celed) Namında bir kadın Zevcât-ı Tâhiratı birbirine düşürmek için uğraşırdı. Münafıklar Hazret-i Peygamber'in âile seadetini de bozmak, müslümanları rahatsız etmek isterlerdi. Buna bir kaç defâ teşebbüs etmişlerdir. Nasıl ki Hazret-i Âişe'ye iftira etmişler, bu yüzden Hazret-i Peygamber'le Âişe 15 gün dargın kalmışlardı. Zeyneb'in hemşiresi yâni Peygamber'in baldızı Hamne bu şâyiayı açıktan açığa yapıyordu. Hatta şâir Hassân bile bu iftirayı yayanlara kapılmıştı.

Bu def'a Ebû Bekr'in ve Ömer'in kızlarını başta göstererek bu iki kuvvetli dostu Peygamber'den ayırymayı hedef tutuyorlardı. Halbuki bu iki zat babalık gayretiyle Peygamber'den ayrılacak değillerdi. Nasıl ki, Hazret-i Ömer bunu açıkça söylemişti. Bu hadise etrafında nice şayialar uydurulmuştur. Siyer muharirleri bile bunların sağlamını çürüğünden ayırmadan nakletmişlerdir.

Râviler, Îlâ'; tahyir, Hafsa ile Âişenin sözleşmesi meselelerini karmakarışık bir halde rivayet etmeleri yüzünden birçok şeyler olduğu zannına kapılanlar olmuştur. Halbuki bunlar birbirine bağlıdır ve meselenin aslı maişet ve yüksek hayat meselesidir. Bütün kadınlar refah içinde saltanatlı bir hayat sürerken zevcat-ı tahirat birer kat elbise ile yaşıyorlardı. Onlar da umûmi refahtan istifâde etmek istemişlerdi.

Kur'an-ı Kerim der ki: **"Ey Peygamber, zevcelerine de ki: Siz dünya hayatını ve dünya zinet ve debdebesini isterseniz geliniz, size**

talak hakkınızı vereyim ve size güzel bir tarzda yol vereyim. Yok eğer Allah'ı Peygamber'i ve ahiret yurdunu istiyorsanız, Allah içinizden iyilik eden kadınlara büyük mükafat hazırlamıştır.' (3)

Demek dünya zevkini sürmek isteyenler ayrılabilecektir. Fakat ezvâc-ı tahirat ahiret nimetlerini tercih etmişler ve Hazret-i Peygamber'den ayrılmamışlardır.

————oOo————

(3) Ahzâb Sûresi, âyet: 28-29.

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

İSLÂM'DA SON HARP

TEBÜK HARBİ

Tebük Şam ile Medîne arasında, yarı yoldadır.

İslâmiyet bütün Arabistan çölüne yayılırken şimalde Bizans İslâmiyet'e bir darbe indirmeye hazırlanıyordu. Bizans, İran'a karşı zafer kazanınca daha geniş fütuhat hevesine düşmüştü. Kendisine tabi derebeylerine, Hristiyan araplara emirler vererek Müslümanlara karşı harbe hazırlanmalarını bildirdi. Bu hazırlıklar Medîne'de duyulunca Müslümanlar arasında derin bir hiddet ve teessür uyanmıştı. Nasıl ki Îla vakasını haber verirken Ensârî, Hazret-i Ömer'e: Büyük bir felaket; deyince o, Gassaânîler mi hücum etti, demişti. Demek böyle bir şey bekleniyordu. Müslümanların, düşmanın bu hücumunu yerinde önlemesi lazımdı.

Şimdiye kadar yapılan seferlerde, maksat gizli tutulurdu. Fakat bu defa yol uzak, düşman çok olduğundan herkesin ona göre tedarikte bulunup hazırlanması için gidilecek yer açıkça söylendi.

Her tarafta gönüllüler toplanmaya başlandı. Fakat o sene Hicaz ve Necid'de müthiş bir kıtlık olmuştu. Hurmalar harab olmuş, develer ölmüş hayvanlar kırılmıştı. Sefere gitmek isteyenlerin çoğu binecek hayvan bulamıyordu. Bu güçlük karşısında sefer hazırlığı ağır gidiyordu. Sıcaklar henüz gaçmemişti Bu sıcakta uzak yerlere gitmek istemeyenler vardı. Bunlar ağır davranıyor, mazeretler ileri sürüyor, aile durumlarını sebep olarak gösteriyorlardı. Bilhassa münafıklar kendileri gitmedikleri gibi başkalarını da harpten soğutuyorlardı. Münafıklar: Îran'a galebe çalmış bir düşmana nasıl karşı çıkılır, diyorlar, Muhammed Bizans'ı ne sanıyor? diyerek halkı korkutmak istiyorlardı.

Sıcaklar sona ermediğinden çölde sefer hakikaten güç olacaktı. Havalar kurak, gidilecek yer uzaktı. Bu sıcakta susuz çölde ordunun hareketi pek kolay değildi. Fakat iman, ihlas ve mefkure aşkı ile gönülleri yananlar nazarında böyle şeylerin ehemmiyeti olamazdı. Onun için Hazret-i Peygamber bütün güçlüklere rağmen büyük bir ordu hazırlamaya muvaffak oldu. Ashab'ın ileri gelenleri büyük fedakarlıklar gösterdiler. Hazret-i Ebu Bekr elinde avucunda nesi varsa hepsini ordunun techizatına verdi. Pek zengin olan Hazret-i Osman gönüllülerden müteşekkil koca bir alay teçhiz etti. Osman'ın bu orduya yaptığı yardım dillere destan olmuştur. Kadınlar bile zinet eşyalarını orduya bağışlayarak İslâm kadınına yakışır bir fedakarlık göstermişlerdir. Kıtlık dolayısiyle güçlükle hazırlanan bu orduya İslâm tarihinde (Ceyşü'l-usre) denir.

Bu harp her bakımdan münafıkların seçilmesi itibariyle faydalı olmuştur. Münafıkların ortaya sürdüğü sebepler gayet sudandı: Sıcağı ortaya sürüyorlardı. Kur'an-ı Kerim bundan bahsederek şöyle der:

"Onlar bu sıcakta seferber olmayın diyorlar; de ki: Cehennem ateşi daha şiddetlidir." (1)

Beni Selimeden Cedd b. Kays'a Hazret-i Peygamber şöyle sormuştu:

– "Nasıl, bu sene Rumlarla harbe hazır mısın?" o, şu garip cevabı verdi:

– Yâ Resulâllah, bana müsaade etsen de başımı derde sokmasan; vallah, kavmim bilir ki, ben kadınlara düşkün bir adamım. Korkarım ki, Rum kadınlarını görünce sabrım tükenir, dayanamam.

Hazret-i Peygamber ondan yüz çevirdi. Onun hakkında şu ayet inmiştir.

"Onların içinden: Bana müsaade et, başımı derde sokma, diyenler var, onlar kendilerini asıl derde sokuyorlar, fitneye düşüyorlar, cehennem kafirleri her taraftan sarar." (2)

Münafıkların bütün gayretlerine rağmen otuzbin kişilik muazzam bir ordu toplandı.

Hazret-i Peygamber, aile işlerine bakmak üzere dâmadı Hazret-i Ali'yi Vâli sıfatıyle yerine vekil olarak da Muhammed b. Mesleme'yi Medîne'de bıraktı.

---

(1) Tevbe sûresi, âyet: 81

(2) Tevbe sûresi. âyet: 49

Ordunun hareketi pek şanlı oldu. Kadınlar evlerin damlarına çıkmışlar, orduyu teşyi' ediyorlardı. Heyecan pek canlı idi. Bu gibi hallerin maşeri ruhu herekete getirmekte tesiri pek büyükdür. Böyle manzaralar kitlenin ruhunu coşturur, ferdin yapmadığını, kitle yapar, milletçe hareket hep heyecanlı olur. Cemiyetlerin ruhu böyledir. Burada da aynı şeyi görüyoruz. Eybû Hayseme isminde bir zat, bu manzarayı gördükten sonra evine döndü. İki karısı vardı. Baktı ki, onlar çardağını süpürmüşler, su serperek orasını serinletmişler, soğuk su doldurmuşlar, nefis yemekler hazırlamışlar. Çardağın altına oturup rahat edecek yerde aklı başına geldi.

- Resûlu'llâh, sıcakta, rüzgârda yansın, toz toprak içinde kalsın, Ebû Hayseme de burada serin gölgede dursun, hazır yemekler, soğuk sularla vakit geçirsin, bu olamaz, diye söylendi ve hemen:

- Bana yolluk hazırlayın, ben İslâm ordusuna yetişeceğim, dedi ve arkadan orduya katılarak sefere gitti. Onun gibi yapan daha başkaları da vardı.

Çölde sıcak ve susuzluktan çekilen zahmetlere, gönüllerdeki îman aşkının verdiği heyecanla güle güle katlanarak Tebük mevkiine vardılar. Karşılarına çıkan olmadı. Bizanslılar kuvvetli bir İslâm ordusunun gelmekte olduğunu haber alınca dâhile çekilip bâzı kal'alara kapanmışlardı. Bizans o zaman dâhilî işlerle meşgul olmak zorunda idi. Müslümanlara, karşılarına kimsenin çıkmadığını görünce dönmekten başka iş kalmamıştı. Hiçbir tarafa tecâvüz etmediler, çünkü maksat müdâfaa idi, tecavüz etmek niyyetinde olanları dağıtmaktı. Müslümanların böyle müthiş bir ordu toplayarak koca Bizans'a meydan okurcasına hareket etmesi etraftaki hudut beylerini telâşa düşürdü. Bâzı hudut beyleriyle muâhedeler yapıldı. Eyle hâkimi Rü'be oğlu Yohanna göğsünde altından bir haç asılı olduğu halde hediyelerle Hazret-i Peygamber'e geldi onunla muâhede yaptı ve cizye vermeyi kabûl etti. Senede 300 dînar verecekti. Kezâ Sûriye hudûdundaki Cerbâ ve Erzuh halkı da muâhede yaptılar, onlar da cizyeye bağlandılar.

Hazret-i Peygamber buna mukabil onlara ahitnâmeler verdi. Bu ahitnâmelerde onlara karada ve denizde serbest ticâret yapmaları hakkı tanıyor, kervanlarına hiçbir sûrette dokunulmayıp onlar emniyet altına alınıyordu.

Bâzıları buraya gelmişken daha ileri gidelim, Sûriyeye hücûm edelim, dedilerse de Hazret-i Peygamber bunu kabûl etmedi. O zaman Şam'da Tâûn hastalığı vardı. Hazret-i Peygamber: "Tâûn olan yere girmeyin" dedi ve Tebük'te yirmi gün kaldıktan sonra geri döndüler.

Yine bu sefer esnâsında Hâlid b. Velîd (Dûmetül-Cendel) üzerine yürüdü. Onlar teslîm oldular. Reisleri olan Ükeydir müslümân oldu.

MESCİD-İ DİRÂRIN YAKILMASI

Münâfıklar her fırsattan istifâde ederek müslümanları birbirine düşürmeye uğraşıyorlardı. Tebük harbinde de münâfıklar mühim rol oynamıştı, gidenlere engel olmak istedikleri gibi dönüşte de istihzâ etmeye kalkışmışlardır. Münâfıklar İslâm safları arasında ayrılık yaratmak, araya fitne sokmak maksadiyle Kubâ Mescidine karşı olmak üzre kendilerine Medîne civârında bir Mescit yapmışlardı. İhtiyarlık veya başka bir sebeple Mescid-i Nebevî'ye devam edemediklerini ileri sürerek orarada toplanmak istiyorlardı. Hristiyan bir Medîneli olan Ebû Âmir de münafıkları bu işe teşvik ederdi. Hazret-i Peygamber tam Tebük seferine çıkarken münafıklar kendisine müracaatla ihtiyarlık ve hastalık gibi mazeretle mescide gelemiyenler için bir Mescit hazırladıklarını söylemişler ve bir kere buraya gelip namaz kılarak bu Mescidi açmasını rica etmişlerdi. Hazret-i Peygamber şimdi vakti olmadığını söyliyerek bu ricayı kabul etmemişti.

Bu Mescit hakikatte müslümanlar arasında nifak tohumu saçmak için bir yuva idi. Hattâ suikasd için depo yapmak istemişlerdi. Kur'an-ı Kerim bundan şöyle bahseder:

"Kubâ Mescidine ve müminlere zarar vermek, küfrü kuvvetlendirmek, müminleri tefrikaya düşürmek, evvelce Allah ve peygamber ile harp edenleri beklemek maksadıyle bir mescid inşa edenler: Biz iyilikten başka bir şey istemedik diye yemin ederler. Münafıkların yalancı olduklarına Allah şâhittir. Orada asla kaaim olma. İlk gününden, takva üzerine kurulan Mescitte kaaim olman daha layıktır. Orada temizliği ve nezaheti seven adamlar vardır. Allah da temizlenenleri sever."

Bu Mescid, bir Câmi değil, suikasd için bir yuva, bir münafık yatağı idi. Onun için Tebük dönüşünde Peygamber bunu yaktırdı ve böylece münafıkların hepsi korkudan sindi.

SEVGİLİ OĞLU İBRÂHİMİN ÖLÜMÜ

Son harbi olan Tebük harbi dönüşünde Hazret-i Peygamber İslâm'ı neşr ile, etraftan gelen heyetleri kabul etmek ve onlara talimat vermekle meşguldü. Dînin kemale erdiğini görmekle memnundu. Oğlu Hazret-i İbrahim de pek gürbüz olarak büyüyordu. Bu da Hazret-i Peygamber 'in saade-

tini tamamlıyordu. İbrahim, 16 veya 18 aylık olmuştu. Heyetlerle görüşme ve irşat vazifesinden sonra hemen evine koşar, yavrusunu kolları arasına alıp öpüp okşardı. Kalbindeki babalık sevgisinin hepsini bu son oğluna veriyordu. Çünkü evlatlarının bir kısmını küçükken kaybetmişti. Bir kısmı ise anne olduktan sonra ölmüşlerdi. Hayatta yalnız sevgili kızı Fatıma kalmıştı. Bir de İbrahim vardı. Fakat işte o da hastalanmıştı. Birgün Abdurrahman İbn-i Avf'e dayanarak İbrahim'in hasta yattığı Mâriye'nin bağdaki evine gitti. Oğlunu kucağına aldı. Onun masum yüzü solmuştu. Bakışları Melûl melûl idi. Hastalığın elinde bitkin bir hale gelen yavrusuna bakarak:

"Allah'a karşı elden ne gelir ya İbrahim?" dedi. Gözlerinden iri iri yaşlar yüzüne yuvarlandı.

Nihayet Emr-i Hak vaki oldu. İbrahim'in masum ruhu göklere uçtu, cesedi hareketsiz kaldı. Hazret-i Peygamber gözyaşları arasında şu hazin cümleleri söyledi:

– "Bu iş bir Emr-i Hak olmasaydı, vade tamam olmuş bulunmasaydı, sonra gelenler evvel gelenlere katışmaya mahkum olmasaydı, senin ölümüne daha çok mahzun olurduk yavrum."

Bir Müddet derin bir sükût hüküm sürdü. Sonra şunları dedi:

– "Göz yaşarır, kalp mahzun olur, Allah'ın rızasına uygun olandan başka bir söz söyleyemeyiz. Ey İbrahim, seni kaybetme yüzünden derin bir hüzün içindeyiz."

Yanındakiler Hazret-i Peygamber'in ağladığını görünce, bundan nehyettiğini söylediler. Onlara şu cevabı verdi:

– "Ben hüznü nehyetmedim. Bağıra çağıra ağlamayı yasak ettim. Bende şu gördüğünüz yaşlar, kalpteki sevgi ve merhamet eseridir. Kalp yanar, gözyaşarır. Kim ki, merhamet göstermezse başkaları da ona merhamet etmez."

İbrahim'in naşı omuzlarda taşınarak toprağa verildi. Peygamber Namazını kıldı. Mezarını düzeltti, üzerine biraz su serpti, mezara bir nişan koydu ve:

– "Faydası da yoktur, zararı da. Fakat diriyi tatmin eder.."

BÜYÜK MÜRŞİDİN İNSANLIĞA BÜYÜK DERSİ

Hazret-i İbrahim'in vefatı sırasında güneş tutulmuştu. Bazıları bunu bir mucize sanmışlar, İbrahim'in ölümü için güneş tutuldu, demişlerdi. Güneş

mateme iştirak mı ediyordu. Peygamber bunları duydu. Hazret-i Muhammed halkın cehaletinden istifade etmek, onları bu yoldan kendisine bağlamak istemekten çok uzaktı.

O hakiki bir mürşit idi. Onun için bu felaket zamanında bile irşat vazifesini unutmadı. Şu hutbesiyle müminleri ikaz etti.

"Ey nâs, Güneş ve Ay bunlar Allah'ın ayetlerinden iki nişandır. İnsanlardan birinin ölümü için tutulmazlar," buyurdu.

Garplı muharirler Hazret-i Muhammed'in oğlu İbrahim'in ölümünde gösterdiği bu büyüklüğü takdir ederek onu tebcil ve tazim ile anarlar.

NECÂŞÎNİN ÖLÜMÜ

Hicretin 9 uncu senesi Habeş hükümdarı Necaşi ölmüştü. Hazret-i Peygamber salih bir kardeşin öldüğünü söyleyerek bunu bildirmiş, onun gufranı için niyaz etmiş, cenaze namazını kılarak hatırasını tebcil eylemiştir.

MÜNAFIKLARIN REİSİNİN ÖLÜMÜ

Tebük harbinden iki ay sonra münafıkların reisi olan Abdullah İbn-i Übey ölmüştür. Bu harp esnasında münafıklar işi çok azıttıklarından Hazret-i Peygamber harp dönüşünde Mescid-i Dırâr'ı yaktırmak suretiyle münafıklara hadlerini bildirmiş onları sindirmişti. Reisleri olan Abdullah'ın bir kaç ay sonra ölümüyle münafıkların kökü kurumuş addolunabilir.

Hazret-i Peygamber Abdullah İbn-i Übeyye karşı daima mülayim davranmıştı. Siyaseten onu idare etmişti. Ölümünde oğlunun hatırını kıramayarak onun cenaze Namazını da kılmıştır. Hazret-i Ömer buna itiraz etmiş, sonra vahiy Hazret-i Ömer'in haklı olduğunu göstermiştir.

————oOo————

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

ETRAFA MÜRŞİTLER GÖNDERMEK VE ZEKAT MEMURLARI TAYİN ETMEK

Hicret'in 9 uncu senesi İslâm'ın sulh ve sükûn dairesinde intişara başlaması üzerine herkes refaha kavuşmuştu. Tebük harbinden sonra hiçbir harp yapılmamıştır. Bu sulh ve sükun devrelerinde herkes kazanç yollarını bulmuş umumi refah artmıştı. Bazı yerlerde Hristiyanlar ve diğer din erbabı cizyeye bağlanmıştı. Müslümanlar da zekat vermeye mecburdular.

Zekât; hayvanlardan, altın ve gümüş gibi nakitten ve ticaret mallarından alındığı gibi araziden de vergi alınırdı:

1– Yağmurla sulanan araziden öşür yani onda bir alınırdı.

2– Sun'î vesaitle sulanan araziden yirmide bir alınırdı. Hububat zekata tabi değildi.

Hazret-i Peygamber yeni bir içtimai hayat kuruyordu. İslâmiyet'e kadar hiçbir dinde zekat farz kılınmamıştır.

Namaz, oruç, hac ve ibadetler her dinde bazı mühim farklarla vardı. Fakat zekât, sırf İslâmiyet'e mahsus mali bir ibadettir. Zekatın kimlere verileceği ayetle tasrih olunmuştur. Zekât muayyen mahallere sarfedilir.

Zekatı bazı kabileler güle güle kabul etmişlerse de bazı kabileler bu mali tekalifi ağır bulmuşlardı. Fakat sonra onlar da yatışmışlardır.

Etrafa gönderilen valiler idare işleriyle meşgul olduktan başka, halk arasında çıkan davalara bakıyorlar, niza'ları hallediyorlar, varidatı, zekâtı topluyorlar, halka dîni öğretiyorlar, Kur'an talim ediyorlardı.

Bu valiler, vazifeleri başına giderken Hazret-i Peygamber onlara talimat veriyordu. Muaz İbn-i Cebel Yemen'e giderken ona şunları söylemişti:

"Sen Ehl-i kitabtan bir cemaatla karşılaşacaksın. Onları Allah'tan başka bir tanrı olmadığına, Benim de Allah'ın peygamberi olduğuma davet et. Eğer bunu kabûl ederlerse o zaman Allah'ın her gün beş vakit namazı emrettiğini anlat. Bunu da kabul ederlerse Cenâb-ı Hakk'ın onların zenginlerinden alınarak fakirlerine verilmek üzere zekât ve sadakalar vermelerini emrettiğini bildir. Bunu da kabûl ederlerse artık onların mallarına dokunmaktan sakın. Bir de mazlumların bedduasından son derece sakın. Çünkü mazlumun ahı ile Allah arasında hiçbir perde yoktur."

Bu vazifelere tayin olunan kimselerin geniş malumatlı olmaları lazımdı. Muâz İbn-i Cebel'i Yemen'e gönderirken ona sormuştu:

– Nasıl hüküm vereceksin?" Muâz:

– Allah'ın Kitabı mûcibince, cevabını verdi.

– Kitapta bulamadığın hususlarda ne yapacaksın?"

– Allah'ın Peygamberinin sünnetine göre hüküm vereceğim.

– "Ya sünnette de bulamadığın hususlarda ne yapacaksın?"

– İctihat ederim, akıl ve muhakememe göre hallederim. Bunun üzerine Peygamberimiz:

– "Allah'a çok şükür ki, Peygamberinin elçisini, peygamberinin râzı olduğu şeye muvaffak kıldı, dedi."

Fakat halkı idare etmek için iyi siyaset, geniş malumattan ziyade hoşgörürlük, sevimlilik, yumuşaklık ve tatlılık lazımdır. Halk bunlara teşnedir. Güleryüz, tatlı söz; bunların kudreti toptan, tüfekten daha müessirdir. Onun için beşeriyyetin en büyük mürşidi, etrafa irşad vazifesiyle gönderdiği adamlara bunları tavsiye ederdi. Muaz İbn-i Cebel ile Ebû Mûsâ el-Eş'arî'ye şöyle demişti:

"Kolaylaştırın, sakın güçleştirmeyin. Müjdeleyin, nefret uyandırmayın. Uyuşunuz, ayrılmayınız."

Hazret-i Peygamber bununla da iktifa etmemiş, Muâz İbn-i Cebel ayağını atının üzengisine koyup hareket ederken ona son tavsiyesi şu oldu:

"Herkese karşı güzel huyla hareket et, iyi davran."

En adil ve en hürriyetperver devletler bile, âsî halkı yatıştırmak için kuvvet ve şiddet istimalinden geri kalmazlar. Halbuki İslâmiyet bunun şiddetle aleyhindedir. Hazret-i Muhammed zamanında onun memurlarından hiçbiri bir adamın burnunu kanatmamıştır. Bunun sebebi, Onun, memurlarına yaptığı telkin ve tavsiyelerdir. Sonraları işler çığırından çıkınca Haz-

ret-i Peygamber'in bu tavsiyelerini hazırlatanlar olmuştur. Meselâ: Bir def'a Hişâm b. Hakim Sûriye Nabatilerinden bir kaçının güneş altında durduklarını görmüş, sebebini sormuş cizye vermediklerini söylemişler. Hişam, Hazret-i Peygamber'in: "Dünyada insanları azaba uğratanları Allah azaba uğratır." dediğini söylemişti.

Etrafa irşad vazifesiyle gönderdiği mürşidlere talimat verirken dinin esasları beyan olunurdu. Ebu Mûse'l-Eş'arî ile Muâz İbn-i Cebel'e verilen talimat İslâm'da din mürşidlerine bir ibret dersi örneğidir. Hazret-i Peygamber onlara şöyle buyurmuştu:

– "Kolaylaştırınız, güçleştirmeyiniz. Halka müjdeler verip sevindirin, nefret ettirmeyin halka yumuşak muamele edin, şiddet göstermeyin. Siz, kendilerince bir dine tabi olan insanlarla karşılaşacaksınız. Onları evvelâ Tevhide, Peygamber'in getirdiklerini kabule davet edin. Bunu kabul ettikten sonra zekat vermeye davet edin. Zekat onların zenginlerinden alınıp fakirlerine verilir. Ehl-i Kitaptan olanlarla görüştüğünüzde, onlar size: "Cennetin anahtarı nedir?" diye soracaklar. Siz de onlara cevapta deyiniz ki: "Cennetin anahtarı: Allah'a iman etmek ve salih amellerde bulunup faydalı ve iyi işler yapmaktır."

O zaman Yemen'de İslâmiyet pek kolay intişar etti. İslâm'a kılıç dini diyenler Yemen'e hiç kılıç girmeden bu dinin nasıl girdiğini düşünmezler mi?

PEYGAMBERİMİZE GELEN HEYETLER

Mekke'nin fethi, İslâm'ın en şerefli zaferi olmuştur. Çünkü bundan sonra Araplar fevc fevc gelip İslâm'ı kabule başlamışlardır. Bu vakte kadar Arabistan'daki kabîleler, Kureyş ile Müslümanlar arasındaki mücadeleyi beklemişler, Kureyş'in perişan olup İslâm'ın ona üstünlüğünü görünce yeni dini kabulden başka çare kalmadığını görmüşler ve İslâm'ı kabûle koşmuşlardır. Onun için Hazret-i Peygamber'e gelen heyetlerin çoğu Mekke'nin fethinden sonradır. Bu heyetlerin sayısında Siyer muharrirleri ihtilaf etmişlerse de çok oldukları şüphesizdir. Hemen her kabileden heyetler gelip arz-ı itaat etmişler, İslâm'a girdiklerini bildirmişlerdir. Gelen bu heyetleri Hazret-i Peygamber gayet hoş karşılamış, onlara hediyeler ve yol harçlığı vermiştir. Bu heyetlerin içinde her sınıf ve tabakadan insanlar vardı ve bunların hepsi Hazret-i Muhammed'in yüksek faziletine, Ashab'ın kibar hareketine hayran kalarak iyi intibalarla dönerlerdi.

Beni Sâd kabilesinden Dıman b. Sa'lebe gelmişti. Mescidin avlusunda

devesinden iniyor ve Peygamber'i soruyor. Gösteriyorlar. Peygamberimize yaklaşarak:

– Size bir şey sormak istiyorum. Fakat sözümün şiddetinden sakın darılmayınız, diyor Hazret-i Peygamber de:

– "Asla darılmam, istediğinizi sorunuz", buyuruyor.

– Allah'ın sizi göndermiş olduğuna yemin eder misiniz?

– Tabiî ederim.

– Allah'ın size beş vakit namazı emrettiğine yemin eder misiniz?

– "Tabiî ederim."

Dımâm böylece Zekât, oruç, hac hakkında aynı soruları tekrarlıyor ve aynı cevabı alıyordu. En sonunda şunları söyledi:

– Benim adım Dımâm'dır. Ben kabilem tarafından gönderildim. Gidip onlara vaziyeti anlatacağım, duyduklarımı söyliyeceğim. Bu emirleri tutarım, nehyettiklerinden sakınırım. Bunlardan ne eksik, ne ziyade bir şey yapmam, dedi. Hazret-i Peygamber:

– "Bu adam eğer dediklerini tutarsa felah bulmuştur, dedi. Çünkü dinde bid'atçılık yoktur."

Dımâm, Benî Sa'd kabilesine dönerek İslâm olduğunu ilan etti. Lât ve Uzza ne bir fayda, ne de bir zarar getirebilir. Ben Allah'ın birliğine ve Muhammed'in Hak peygamberi olduğuna inandım, dedi. Onun sözleri kabilesince muteber tutulurdu, hepsi müslümanlığı kabul ettiler.

Kabalık gösterenler:

Çölden gelen bu heyetler arasında muhtelif insanlar vardı. Aralarında en kabalık gösteren Temim heyeti oldu. Bunlar Medîne'ye geldiklerinde Peygamber'i Mescidde bulamayınca evine gitmişler ve "Ey Muhammed, çık diye haykırmışlar, mufâhara yapmaya, boy ölçüşmeye kalkışmışlardı. Bu heyetten birisi Mescidin içinde münasebetsizlik etmiş, bir köşeyi kirletmişti. Bunlar son derece mağrur ve kurumlu hareket etmişlerdi.

En nâzik heyet: En kibar ve nazik heyet ise Yemen'den gelen Eşarilerdi. Bunlar yolda "Yarın ahbaba kavuşacağız, Muhammed'i ve Ashabını göreceğiz" (1) diye terennüm ederek çölleri aşmışlardı. Onlar hakkında Hazret-i Peygamber:

---

(1) غدا نلقى الأحبه محمداً وحزبه

"İnce kalbli, nazik ve zarif Eş'âriler" diyerek iltifatta bulunmuşlardır. Bunlar:

– Yâ Resûlallah, dinimizin ahkamını öğrenmek için geldik, demişler ve bir ara da, kainatın iptidası hakkında bir sual sormuşlar. Peygamberimiz onlara şu cevabı vermişti: "İptidada Allah vardı. Başka hiçbir şey yoktu. O'nun arş-ı kudreti, suları (yani madde-i evveliyyeyi) ihata etmişti." (Buhârî, Bâbu Bed'ü'l-Halk)

Suikasd Niyyetinde olanlar:

Gelen heyetler arasında kötü niyet sahibi olanlar da vardı. Beni Âmir kabilesi reislerinden olan Âmir b. Tufey. Erbed b. Kays şöhret peşinde koşan insanlardandı.

Âmir Hazret-i Peygamber'e üç şart ileri sürmek istemişti:

"Çöller senin, şehirler benim olsun, yahut beni kendine halef tayin et; yoksa ben Gatafan ile birleşerek sana karşı hareket ederim" demişti.

Âmir arkadaşı Erbed ile sözleşerek Hazret-i Muhammed'i öldürmeye karar vermişlerdi. Âmir Peygamber'le konuşurken Erbed kılıcını çekerek ona hücum edecekti. Fakat Hazret-i Peygamber'in kuvvetli maneviyatı karşısında Erbed dona kalmış, elini kımıldatamamıştı. Bu iki suikastçı, hain emellerine nail olamamışlar, Allah Peygamber'ini bunların şerrinden korumuştur. Heyetin diğer âzâları müslüman olarak kabileleri nezdine dönmüşler

Zeydü'l-Hayl, Hayr oluyor:

Tay kabîlesi heyeti gelmişti. Uluları Zeydü'l-Hayl idi. Bu adamı Hazret-i Peygamber çok takdir etti ve şöyle dedi:

"Araplardan her kimin fazl ve kemalinden bana bahsettilerse, onunla görüşünce o adamı, hakkında söylenenlerin dûnunda gördüm. Söylenen meziyetlerin çoğunu onda bulamadım. Ancak Zeydü'l-Hayl müstesnadır. Onun hakkında söyenenler ondaki kemalatın hepsini anlatıyor değil, ben onu söylenenlerin çok üstünde buldum." Binicilikteki şöhretine binaen ona Zeydü'l-Hayr derlerdi. Hazret-i Peygamber ona, hayır severliğinden ve faziletinden dolayı Zeydü'l-Hayr ünvanını vermiştir.

Tâif Heyeti:

Her taraftan heyetler gelerek arz-ı itaat ederken mütaassıp Tâif halâ gaflet uykusundan uyanamıyor, şirkin son yuvası halinde duruyordu. Fakat bir hadise onları da harekete getirdi. Şöyle ki:

Tâif'in ulularından olan Urve b. Mes'ûd-ı Sakafî, Huneyn harbi sırasında Yemen'de bulunmuştu. Taif'in muhasarasında yoktu. Yemen'den dönünce hadisatın yepyeni gelişmeleri karşısında kalmıştı. Müslümanlar Tebük'ten şan ve şerefle dönüyorlardı. Urve aklı başında bir adamdı. Hemen Müslüman olmaya karar verdi. Hudeybiye Musâlehası yapılırken Mekkelilerin murahhası olarak peygamber'le görüşmüş, onun hayranı kalmıştı, İtibarlı bir adamdı. Ebû Süfyan'ın kızlarından biriyle evlenmişti, sözü dinlenirdi. Medîne'ye gelerek Müslüman oldu. Hazret-i Peygamber Taiflilerin ne kadar mütaassıp ve inatçı olduklarını bildiğinden "Onlar sana bir şey yapmasalar bâri," demişti. Urve: "Onlar beni gözleri gibi severler" dedi.

Tâif'e dönünce Müslüman olduğunu ilan etti. Putlarına dokununca Taifliler kızdılar. Urve Sabah ezanını okudu. Mütaassıp gürûhu ona saldırdılar. Ok ve taş yağmuruna tuttular. Zavallıyı şehid ettiler. Kanlar içinde iken müteessirâne sözler söyledi. Kendisinin Taif şehitleri yanına defn olunmasını vasiyyet etti. Hazret-i Peygamber'in dediği gibi oldu.

Müşrikler onu hakikaten gözleri gibi severlerdi, fakat müşrikler: "Bu Kur'an Mekke veya Tâif'in ulularından birine inseydi!" dedikleri iki büyük adamdan biri Urve idi. Peygamberliği ona layık görüyorlardı. Fakat bu adamlar dediklerinde samimi değildiler. Şimdi Urve'nin dediklerine inanmıyorlar, onun kaniyle ellerini buluyorlardı. Şirk ne kötü şey, Allahsızlık insanı abtallaştırır.

Urve'nin kanlar içinde söylediği sözler, manzaranın verdiği kuvvetle, Tâiflilerin bazısına tesir etti. Yaptıklarına peşiman oldular. Peygamber'e bir heyet göndermeye karar verdiler.

Tâif heyeti gelince Hazret-i Muhammed, heyet reisi Abdiyâlil henüz müşrik olmasına rağmen onu Mescitte misafir etmişti. Maksat, bu adamın, müslümanlar tarafından gösterilen mahviyet ve tevâzuu yakından görmesi idi. Heyetin diğer azasına Mescidin avlusunda çadırlar kuruldu. Bunlar Namaz vaktinde Câmiye girdiler. Hutbe irad olundukça dinliyorlardı. Hazret-i Peygamber hutbesinde kendi ismini zikretmezdi. Onun için Tâifliler "Muhammed bize Peygamberliğini kabul ettirmek istediği halde irad ettiği hutbelerde Peygamberliğini söylemiyor." demişler, Peygamberimiz bunu duyunca:

– "Risâletime îman edenlerin birincisi benim, cevabını vermişti." Tâifliler inatçı ve mutaassıp idiler. Peygamberimiz onlara mütemâdi telkinlerde bulundu. Fakat onlar âdeta pazarlığa giriştiler.

1– Aralarında riba almış yürümüştü. Ribanın ipkaasını istediler.

2– Tâif bağlık, bahçelik bir yer olduğundan şarap boldu. Şarap içmeye cevaz verilmesini istediler.

3– Tâifliler arasında bekar olanlar çoktu. Zinaya müsaade edilmesini istediler.

Peygamberimiz bu şartların üçünü de reddetti. Bunun üzerine Tâifliler yeni şartlar ileri sürdüler. Putları için iki senelik bir mühlet istiyorlardı. Tabiî reddolundu. Sonra bir seneye indiler. Daha sonra altı aya râzı oldular Nihâyet bir ay mühlet istediler. Fakat böyle bir şey kabûl olunmazdı. Müslümanlık ile putperestlik bir arada nasıl birleşirdi. Bu adamların hiç te mi akılları yoktu? Tevhid dinini kurmak için gelen bir Peygamberden bunlar nasıl istenilirdi? Mekke'deki putları kıran Peygamber, onların putlarını bırakır mıydı?

Tâifliler, ne kopartırsak kârımızdır hesabınca, Namazdan muaf tutulmalarını istediler. Fakat ibadetsiz din olur mu? Bu da reddedildi.

Tâifliler zekat ile cihaddan muaf tutulmalarını istediler. Hazret-i Peygamber bu şartlar üzerinde fazla ısrar etmedi. Onları tedricen Müslümanlığa alıştırmak icab ederdi. Bir def'a Müslümanlığa alıştıktan sonra elbette onun bütün icablarına uyacaklar, her emrini icra edeceklerdi. Hazret-i Cabir diyor ki:

"Peygamberimiz bu hadise hakkında şöyle demişti: Bunlar İslâmiyeti kabûl ettikten sonra kendi istekleriyle zekât ta verecekler, cihâda da iştirak edeceklerdir."

Son bir dilekleri kalmıştı: Hiç olmazsa putlarını kendi elleriye kırmaktan muaf tutulmaları. Çünkü cehalet kafalarına öyle yerleşmiş, hurafeler dimağlarını öyle bürümüştü ki, putlarına el kaldıracak olurlarsa göklerin üstlerine düşeceğini, yerin yarılıp batacağını sanıyorlardı. Hazret-i Ömer onlara o zaman şöyle demişti:

"– Siz ne kadar cahil adamlarsınız Siz bu Lât putunun bir taş parçasından başka bir şey olmadığını anlayamıyor musunuz?"

Maksad putların kırılmasıydı. Onun için Hazret-i Peygamber, bu dileği kabul etti, kendi putlarını kendi elleriyle kırmaktan onları muaf tuttu. Putlar kırılsın da kimin eliyle olursa olsun. Taiflilerin putunu kırmak için Hazret-i Peygamber Ebû Süfyân ile Muğîre b. Şu'be'yi seçti Düne kadar şirk ordusunun başında bulunan ve bütün şirk dünyasını bir işaretle İslâm aleyhine harekete geçiren Ebû Süfyan, şimdi Lât putunu kırmak vazifesini ifa edecekti. Bunda iki tarafa bakan ince manalar vardı. Bir def'a Ebû Süfyan'ı kendine

bağlamak: bu gün put kıran Ebû Süfyan, yarın artık putlara tarafdar çıkamazdı. Dün himaye ettiği ve tapındığı putların ne kadar manasız olduğunu oda anlıyor, onları kendi eliyle parçalıyor.

Lât'ın yıkılmasıyle Arabistan'da şirkin son abidesi de temizlenmiş, son izi de silinmiş oldu. Böylece putperestlik kökünden kazındı. Lât putu parçalanırken Tâif kadınları teessürlerinden başlarını açarak çıkmışlar, saç yolarak ağlaşmışlardır. Hatta putlarını teslim eden erkeklerini ayıplamışlardı. Kadınlar daha mütaassıp olurlar ve dindarlığı hurafecilikle karıştırırlar.

HÜRRİYETİNE KAVUŞANLAR

Tâifliler Müslüman olunca, önce Tâifin muhasarası esnasında müslümanlara iltica ederek azadlığa kavuşmuş olan kölelerinin yine kendilerine köle olarak iadesini istediler. Hazret-i Peygamber, onlara şu cevabı verdi:

– "Hayır, bu olamaz. Onlar Allah'ın azadlılarıdır. Hürriyetlerine kavuşmuşlardır, tekrar köleliğe dönemezler."

Teaddüdi zevcât azalıyor:

Araplarda teaddüt-i zevcat; çok kadın alma üsûlü eskiden beri vardı, bu ayıb değildi. Teaddüd-i zevcatı İslâmiyet getirmemiş, onu tadil ve dahdîd etmiştir. Tâiflilerden Gaylân İbn-i Seleme'nin on karısı vardı. Müslüman olunca bunların hepsini nikahı altında tutamazdı. İslâm buna müsaade etmiyordu. Onun için bu kadınlardan altısını boşamış yalnız dördüyle yaşamıştır.

————oOo————

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

HAZRET-İ EBÛ BEKR'İN HAC EMİRLİĞİ VE PUTPERESTLİĞE SON VERİLMESİ

Hicretin dokuzuncu yılı İslâmiyet için büyük bir fetih ve zafer yılı olmuştur. Nasr suresinde verilen müjdeler gerçekleşiyor, Arabistan çöllerinden kaafile kaafile heyetler Medîne'ye gelip arz-ı itâat ederek şeref-i İslâmla müşerref oluyorlardı. Din, kemâline yaklaşmış hac mevsimi gelmişti. Hazret-i Peygamber bu vakte kadar tam olarak hac yapmamıştı, Mekke'nin fethiyle Kâ'be kapıları açılmıştı. Bütün menâsik ve merâsimine riâyet ederek ilk serbest hac bu sene yapılacaktı.

Fakat Hazret-i Peygamber bu seneki hacca kendisi gitmedi. Hacca gitmek üzere toplanan 300 kişiyle birlikte Ebû Bekr'i hac Emîri olarak gönderdi. Çünkü müşriklerin Kâ'be'nin taharetini kirletircesine yaptıkları rezaletler Kâ'be'den men olunmazdı. Kâ'be Allah evi idi. Her kul oraya girebilirdi. Putperestler de ayinlerini yaparlardı. Fakat müşriklerin ibadet namına yaptıkları ayin adeta bir kepazelikti. Çırıl çıplak anadan doğma soyunarak, kadın erkek Kâ'be'yi ziyaret ve tavaf ederlerdi. Buna son verilmiyecek mi idi? Putperestliğin bütün eserleri sökülüp atılmıyacak mı idi? Putlar kırıldı, fakat putperestlerin ibadet namına yaptıkları bu rezalet sürüp gidecek mi idi. Bu hususta Bera' sûresi inerek müşriklere son sözü söylemişti. Hazret-i Resul-i Ekrem hac Emiri olarak gönderilen Hazret-i Ebû Bekr'in arkasından Hazret-i Ali'yi gönderdi. Hazret-i Ali tebligata memur idi. Bera' Sûresinin başından 36'ncı âyetine kadar okudu. Bu âyetler putperestliğe ve onun doğurduğu ahlaksızlığa son veriyordu. Hazret-i Ali şunları tebliğ etti.

"Bu yıldan sonra hiçbir putperest haccetmiyecek.

Bundan böyle hiçbir kimse çıplak olarak Kâbe'yi tavaf etmiyecek." Putperestlerin en kötü âdetlerinden biri çırıl çıplak bir halde tavaf etmeleri idi. Bu cahiliyet âdetini göz önünden kaldırmak çok yerinde olacaktı. İslâmiyet

artık şevket ve kudret devrine ermiş, kemal bulmak üzere idi. Şirki temizlemek, ona son darbeyi vurmak zamanı gelmişti. Çünkü şirk ortadan kaldırılıp tasfiye edilmedikçe tevhid dini kemal bulamazdı. Müslümanlık aleyhine uğraşan ve tevhid dininin yolunda engel olan şirk kalkmalı idi. İşte Bera Sûresinin baş tarafından Hazret-i Ali'nin okuduğu ayetler bunu yapıyordu. Garplılerden bazılarının, İslâmiyet'in şirke karşı aldığı bu çetin vaziyeti tenkit etmek istemesi bu hürriyete karşı bir hareket saydıklarındandır. Bu bir insafsızlıktır. Şirke karşı gelmek, onu yıkmak takdire şâyan bir harekettir. Çünkü şirk insanlığı küçültmek, onu şerefsiz bir hale getirmek demekti. İnsanlığı bu bayağı durumdan kurtarmak için ne lazımsa yapılması icab ediyordu. İnsanlığın şerefini yıkan, faziletini öldüren her nevi muzur cereyanlara karşı gelmek insanlığa hizmet etmek demektir. Müşriklerin o zamanki durumuna bir bakış İslâmiyet'in onları tasfiye etmekle insanlığa yapmış olduğu iyiliği bize göstermeye kâfidir. Tanrı namına bir takım ağaç ve taş parçalarına tapmak, kölelik adiyle insanları en bayağı şekilde kullanmak, fâhiş bir faizcilik, ciğerpareleri olan evlatlarını toprağa gömmek, sayısız denecek kadar kadın almak, en kötü bir halde zina, sarhoşluk, sonra putperestlik duygularının bayağılığına bakın: İbâdet namına yapılan şeyler rezalet ve kepazelikten başka bir şey değildi. Kadın, erkek geceleri çırıl çıplak soyunurlar, ıslık çalarak el çırparak Kâ'be etrafında sıçrayıp dolaşırlardı. İşte İslâmiyet bunları kaldırıyordu.

Şimdi insafla düşünelim: Böyle bir cemeyetin insanlar arasında yeri var mıdır. Bugün bile, müşriklerin yaşadığı ve yaptığı tarzda bir içtimaî nizamın kurulmasına insanlar tahammül edebilirler mi, cemiyet kanunları o şekilde bir teşekkülün meydana çıkmasına müsade eder mi? Bu medeniyet asrında, tıpatıp o müşrikler gibi bir teşekkül ortaya çıksa, onları cemiyet içinden atar, cemiyete karşı gelmekle suçlandırır. Tekrâr edelim ki İslâmiyet beşeriyet için en muzur olan şirki tasfiye etmekle insanlığa en büyük hizmeti yapmıştı. Bunda hürriyete riayetsizlik namına kat'iyyen bir şey yoktur. Hudutsuz hürriyet olamaz. İslâmiyet hürriyetlere kıymet vermiş ve onlara riayet etmiştir. Kur'an-ı Kerim akide hürriyetine müdahele etmez, vicdanlara hürriyet verir. Kur'an-ı Kerim müşrikler ile ehl-i kitab arasında fark yapmıştır. Şirki tasfiye etmiştir. Ehl-i kitab ise yani Hristiyanlar ve Yahûdiler dinlerinde serbesttirler. Onların dinine asla karışmaz, hükümete muayyen vergi vermekle mükelleftirler. Bunun mukaabilinde hükümet onları himayesi altına alır. Bundan daha büyük hürriyet mi olur? Müşriklere gelince iş değişir, çünkü şirk şerdir, muzurdur. Müşrik her zaman ayni şeyle karşılaşır. Bugün de böyle olduğu gibi yarın da böyle olacaktır. Şerrin ve muzur şeylerin insanlık içinde yeri yoktur.

ETRAFTAN GELEN HEY'ETLER

Yukarıda da söylediğimiz gibi zaman zaman Arap kabilelerinden bazı heyetler gelip Hazret-i Peygamber'le görüşüyorlar, bunların çoğu müslüman olarak kabileleri nezdlerine dönüyorlardı. Bu hey'etlerin gelmesi Mekke'nin fethinden sonra çok artmıştı. Hicretin dokuzuncu senesi çölün her tarafından, en ücra köşelerinden hey'etler, geliyordu. Onun için bu seneye Senetü'l-Vufûd=hey'etlerin gelme yılı denilmiştir.

Gelen bu hey'etlerin arasından bâzı şahsiyetler, Hazret-i Muhammed'in haklarında söylediği sözü vesile yaparak yalancı Peygamberlik iddiasına bile kalkmışlardır. Yemâme heyetiyle gelen Müseylimetü'l-Kezzap bunlardan biridir. Medîne'de, heyet, Hazret-i Peygamber'le görüşürken Müseylime arkadaşlarının eşyalarını, hayvanlarını beklemeye kalmıştı. Hazret-i Peygamber onun bu işinden dolayı: O aranızda kötü bir adam değil demişti. Müseylime bu sözü bahane ederek Peygamberlik iddiasına kalkıştı. Şarabı, zinayı helal kılıyor, Namazı bağışlıyor, böylelikle taraftar toplamaya çalışıyordu, İleride bunlardan daha uzun uzadıya bahsolunacaktır.

Tebük harbinden sonra hiç bir kan dökülmeden Arabistan'da şirk tamamiyle tasfiye edilmiş, hey'et gönderip müslüman olmadık tek bir kabile bile kalmamıştı.

————oOo————

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

VEDÂ HACCI

(Zilhicce-10 H, Şubat-632 M.)

Bir sene evvel Hacta Hazret-i Ali'nin yaptığı tebligattan anlaşılmıştı ki, Arabistan'da şirk tasfiye olunacaktır. Müşrikler bunu anladılar, şirk tasfiye olunurken ehl-i kitab cizye vermek sûretiyle serbest bırakıldı. İslâmiyet şirk ile diğer din erbabını bir tutmadı. Hatta Mecûsîleri, zerdüşt dininde olanları bile müşriklerden ayrı tuttu. İslâmiyet, şirki boğmak için ehl-i kitapla işbirliği bile yapmıştır. Hazret-i Muhammed Medîne'ye ilk geldiğinde yahûdîlerle muâhedeler yaparak müşriklere karşı müdafaa cephesi kurmuştu.

Müşrikler ile ehl-i kitap arasında Kur'an-ı Kerim'de şu tefriki görüyoruz:

1– Ehl-i kitab kadınları nikâhla alınır, müşriklerin kadınlarını almak müslümanlara câiz değildir.

2– Müşriklerin kestiği ve pişirdiği yenmez. Ehl-i kitâbın kestiği helaldır, yemekleri yenir.

Hatta Kur'an-ı Kerim Yahûdîlerle Hristiyanlar arasında bile fark yapar:

"İnsanlar içinde müminlere düşmanlıkça en şiddetli olanı yahûdîlerle müşrikleri bulursun. Müminlere dostlukça en yakın olanı biz Hristiyanız diyenleri bulacaksın. Zîrâ bunların içinde Keşişler var, Râhipler var, bunlar kibir etmezler." (1)

İslâmiyet'in şirki temizlemek hususundaki kat'i kararı karşısında bütün arap kabileleri Müslüman oldular. İslâmiyet'in nuru her tarafa yayıldı. Din

(1) Maide sûresi, âyet: 82.

kemâle erdi. İslâm talimatının esaslarını, İslâm ahlakının temellerini, umumî bir kongre huzurunda büyük bir cemaate, İslâm ülkelerinin her tarafından gelen murahhaslara ilan ederek cihanı tenvir etmek icab ediyordu. Bunun için de Hacdan daha münasip bir zaman ve mekan olmazdı. Zetan Haccın en büyük hikmeti de bu idi.

Artık Mekke feth olunmuş, Kâ'be'ye giden yollar açılmıştı. Her müslüman serbestçe Kâ'be'ye gidip hac farizasını ifa edebiliyordu. Hicretin onuncu senesi Zilka'de ayında Hazret-i Peygamber'in Hacca gideceği i'lân olundu. Bu haber bir şimşek sür'atiyle her tarafa yayıldı. Hazret-i Peygamber'le beraber haccetmek şerefine nâil olmak isteyenler kaafile kaafile yollara döküldüler. Medîne'nin etrâfına çadırlar kuruldu. Yüzbin kişi Medîne sokaklarını dolduruyor, bunlar din kardeşliğinin verdiği samîmiyyet ve heyecanla kucaklaşıyordu.

Zilka'de ayının 25'nci Cumartesi günü Hazret-i Peygamber yıkandıktan sonra ihrâma girmiş, Öğle namazını kıldıktan sonra bu muazzam kaafile ile Medîne'den hareket ile Mekke yolunu tutmuştu. Bütün zevcelerini de berâberinde hacca götürüyordu. Harem-i Şerif hududuna gelince Lebbeyk sadaları yükselmeye başladı. Her taraftan yollara dökülen hacılar etrâfı doldurmuştu. Peygamberimiz "'Lebbeyk" dedikçe her taraftan bu ses yükseliyor, dağlar taşlar bu sadâ ile çınlıyordu.

"Yâ Rab, davetine icabet ettik, itâtımız Sana'dır, Senin fermanına râm olarak geldik. Gönüller Sana yönelmiştir. Hamd Sana yaraşır, her şükür Sana'dır. Her nimet Sen'dendir, bütün mülk Senindir. Senin eşin ve ortağın yoktur."

Hazret-i Peygamber bir insan denizi içinde Kâbe'yi ziyarete geliyordu. Kâbe'yi görünce şunları söyledi:

"Allah'tan başka Tanrı yoktur, Birdir, Ortağı yoktur, mülk O'nundur, hamd O'nadır. Yaşatan ve öldüren O'dur. Her şeye kaadirdir. Bir Allah'dan başka ibadet edecek yoktur. Va'dini yerine getirdi. Kuluna yardım etti. Aleyhinde birleşen düşmanları yalnız başına perişan etti."

Hac merasimini Câhiliyyet zamânından farklı olarak ifaa eti. Arafat ta Kasva namındaki devesinin üzerinden, meşhur hutbesini irad buyurdu. Bu hacda 114.000 hacı bulunuyordu. Bu muazzam cemaate hitab ederek dinin tealimini anlattı. O gün İslâmiyet'in bütün ihtişâmiyle cihâna hitab ettiği bir gündü. Burda Hazret-i Muhammed Cahiliyyet devrinin bütün hurafelerini, boş ve uydurma şeylerini ayaklarının altına alıp çiğnediğini cihana i'lân etti.

VEDÂ' HUTBESİ

"Hamd ve minnet Sana'dır Yâ Rab; her şan ve şeref sen'in adınadır. Bir tek Allah'dan başka ibadet edecek yoktur. O'nun ortağı olamaz. Bütün mülk O'nundur. O'na şukürler olsun, yaşatan, öldüren O'dur, her şeye kaadirdir. Sözünü gerçekleştirdi. Kuluna yardım etti. Aleyhinde birleşenleri bozguna uğrattı.

Ey nas, beni dinleyin, belki bu yıldan sonra bu mevkide sizinle bir daha buluşamam, İslâmiyetten önceki zamana âit bütün cahiliyet âdetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum.

Bir Arabın arap olmayan yabancıya, bir yabancının bir Arab'a üstünlüğü yoktur. Çünkü bütün insanlar Âdem oğullarıdır. Âdem de topraktandır.

Ey halk, sözlerimi dinleyin ve anlayın: Her müslüman diğer müslümanın kardeşidir. Bütün müminler kardeştir. Bir kimseye kardeşinin malı helâl olmaz, meğer ki gönül rızasiyle vermiş ola. Kendinize zulüm etmeyin.

Kölelere gelince: Onlara kendi yediklerinizden yedirin ve giydiklerinizden giydirin. Affedemiyeceğiniz bir hatayı işlerlerse onlardan ayrılın, onlar da Allah'ın kullarıdır ve kötü muameleye layık değildirler.

Cahiliyyet adetlerini ayağımın altına alıp çiğniyorum. Bütün kan gütme da'vâları tamamıyla kaldırılmıştır. Bunlar yalan ve uydurma şeylerdir. Ortadan kaldırılan ilk kan da'vâsı Abdülmuttalip oğullarından Hârisin kan da'vâsıdır.

Her türlü riba, faizcilikte kaldırılmıştır. Allah, riba, yoktur, diyor. Ortadan kaldırdığım ilk ribâ, Amcam Abdülmuttalib oğlu Abbâs'ın ribâsıdır. Sermayeleriniz yine sizindir. Ne zulmediniz, ne de zulüm görünüz. Borçlular alacaklılara ancak aldıkları parayı iade edecektir.

Ey halk, sizin kadınlarınız üzerinde birtakım haklarınız vardır. Onlar sizin haklarınıza riayet etmelidirler... Onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Onlara karşı iyi davranınız. Eşlerinize şefkatle muamele edin... Siz onları Allah'ın ahdi ile aldınız. Onlar size Allah'ın ahdiyle helal olmuştur.

Ey nâs, sizin kanlarınız ve mallarınız, Allah'ınıza kavuşacağınız zamana kadar, bugün nasıl mukaddes bir günse, bu ay nasıl kudsi bir aysa ve bu belde nasıl kutlu bir belde ise, öylece mukaddestir, her birinizin kanı ve malı ötekine haramdır. Kıyâmet gününde Tanrınızın huzûruna

çıkacaksınız. O da size yaptıklarınızı bir bir soracak ve ona göre mükafat ve mücazat verecektir. Sakın bundan sonra kâfirler gibi kısım kısım olup birbirinizin boynunu vurmayınız. Nezdinde bir emânet bulunan kimse bu emaneti kime ait ise ona vermelidir.

Ey halk, size öyle bir şey bırakıyorum ki, ona sımsıkı sarıldıkça yanlış yola sapmazsınız. O da Allah'ın Kitabıdır ve Resûlünün sünnetidir.

Allah her hak sâhibinin hakkını vermiştir. Bu sebeple varisler için vasıyyet yapmaya lüzüm yoktur. Çocuk kimin yatağında doğduysa ona aittir. Zina edenlerin hak ettikleri şey had'dir, onların hesabı Allah'a âittir. Babasından başkasına ait olduğunu iddia eden, efendilerinden başkalarına katılan köleler, Allah'ın lâ'netini kazanırlar

Ey halk, bir kadının kocasının izni olmadıkça onun malından bir şeyi başkasına vermesi caiz değildir. Borç ödenmelidir. Kiralanan mal geri verilmelidir. Hediyeye hediye ile mukaabele etmek yaraşır. Başkalarına kefil olan kimse kefaletin sorumluluğunu yüklenmiş demektir.

Ey halk, şeytan sizin bu yurdunuzda tapılmaktan ümîdini kesmiştir. Meselâ, hor gördüğünüz birtakım amellerle hoşnut olur. Dininiz hususunda ondan sakının

Ey nâs, aşırı olmaktan, ifrattan sakının. Evvelkilerin mahvolmalarına sebep, dinde aşırı olmalarıdır. Nesi' küfrün aşırısıdır. Küfredenler onunla saptılar. Onu bir yıl helâl sayarak, bir yıl haram sayarak Allâh'ın kan dökmeyi yasak ettiği ayları geciktirmek ve böylece Allâh'ın haram kıldığını helal kılmak, helal ettiğini haram saymak isterler. Zaman döndü dolaştı, nice devirler yaptı, yine Allâh'ın yeri, göğü yarattığı sıradaki hali üzere geldi. Allah nezdinde ayların sayısı on ikidir. Dördü haram aylardır, üçü ard arda gelir. Recep ise tektir.

Her kaatil, suçundan kendisi mes'uldür. Hiçbir kaatilin işlediği suç, çocuklarına şamil olmaz Hiçbir oğlun ve kızın suçu babayı sorumlu etmez.

Müslümanları doğru yola yöneten adam, kesik burunlu bir zenci de olsa, ona itaat edin ki, Cennet'e giresiniz.

Burada hazır bulunanlar, bulunmayanlara sözlerimi tebliğ etsinler. Olabilir ki burada bulunmayanlar içinde bulunanlardan daha fazla bunları hatırlayacak olanlar bulunur."

"Tebliğ ettim mi?"

– Evet, dediler. Bunun üzerine:

– *"Şâhit ol Yâ Rab,"* dedi ve devesini sürüp yürüdü. Arafat dağında îrâd olunan bu hutbe çok şümullüdür. Burada akla ve mantığa hitab olunuyor hikmet konuşuyor. Tarihin ne garip bir cilvesidir ki, yıllarca evvel Safâ tepesinde Mekke'lileri hakka davet ettiği zaman Ebû Leheb'in yüzünden Onu dinlememişler, etrafından dağılmışlardı. Halbuki şimdi yüz binlerce kişi baştan ayağa kulak kesilmiş Onu candan dinliyordu.

Hutbe hiçbir râvî tarafından tam bir bütün hâlinden birbirine bağlı olarak kaydolunmamıştır. Biz muhtelif yerlerden topladık. En geniş olarak (Ikdü'l-Ferid) kaydeder. Müteaddit günlerde tekrarlanmış parçalarda vardır. İlk dikkati çeken şey hutbesinin başında Hazret-i Muhammed'in "Bütün Câhiliyyet âdetlerini ayaklarımın altına alıp çiğniyorum." diyerek o karanlık devri kapaması, köhne maziyi yıkmasıdır. Bu ne büyük inkılaptdır. Hutbenin bazı ana hatlarına temas edelim:

1– Müsâvât: Burada ilk belirtilen şey, insanların eşit olduğudur. Sınıf farkları, beşeriyetin yolunda bir engeldi. Padişahlar, ruhban sınıfı, şehzâdeler üstün tanınırdı. Müslümanlık müsâvat i'lân etmiştir. Bütün insanlar Adem Oğullarıdır, arada fark olamaz.

2– Köleler: Eskidenberi köleler aşağı görülen bir sınıftı. Hazret-i Muhammed ise kölelere iyi muamle yapılmasını tavsiye etti. Hakikaten bu sınıf merhamete şayandı. "Kölelerinize yediğinizden yedirin giydiğinizden giydirin." demişti. Bu ne büyük sözdür. O zamanın köleliği yerine bugün hizmetçilik geçmiştir.

3– Kan davaları: Araplar arasında birçok felaketlere sebep olmuş bir âdetti. Sonra bu âdet boş inançlara, uydurma hurafelere dayanıyordu. Öldürülen kimsenin intikamı alınmadıkça ruhu yeryüzüne bağırıp gezermiş, diye inanırlardı. İslâmiyet bu gibi şeyleri silip ortadan kaldırmıştır.

4– Ribâ: Memleketleri çorak olduğu için harici ticaretle meşgul olan Araplar arasında riba, mürabahacılık almış yürümüştü. İktisâdî hayatı berbad eden ribayı ortadan kaldırdı.

5– Kadın hakları: Bu mühim nutkunda Hazret-i Peygamber kadın-erkek münasebetlerini beyan buyurmuşdur. Kadın erkeğin tamamıdır. İslâmiyet onlara birçok haklar sağlamıştır. Halbuki eskiden kadın mal gibi sayılırdı. Kumar oyunlarında para yerine ileri sürülürdü. Birçok defalar kadınların durumuna temas etmiş bulunduğumuzdan burada bu kadarla iktifa ediyoruz.

6– Bundan sonra Hazret-i Peygamber bazı hukukî meselelere temas etmiş, vasiyet, nesep, zinâ, borç, kefalet hakkındaki hükümleri bildirmiştir.

7– Araplar haram ayları bozarlardı: Bir ayın yerine başka ayı alırlardı. Halbuki Eşhür-i hurûm denilen haram aylar sayılı idi: Recep, Zilka'da Zilhicce ve Muharrem ayları, bunları da kesin olarak beyân etti.

8– Can ve mal emniyeti: Bu pek mühimdi. Çünkü Arabistan gibi cana kıyan, malı kapan bir yerde bunları esaslı olarak yerleştirmek lazımdı. Onun için Hazret-i Peygamber bunu bildirirken en tesirli bir usul olan muhavere yolunu tuttu ve sordu:

– "Bugünün, ne günü olduğunu söyler misiniz?"

– Allah ve Peygamber'i daha iyi bilir, dediler.

– "Bugün kurban günü değil mi?"

– Evet yâ Resûlâllah.

– "O halde hangi aydayız?"

– Allah ve Peygamber'i daha iyi bilir.

– "Zilhicce ayında değil miyiz?"

– Evet, yâ Resûlallah.

– "Hangi beldedeyiz?"

– Allah ve Peygamber'i daha iyi bilir.

– "Belde-i haramda değil miyiz?"

– Evet, yâ Resûlâ'llâh.

Böylece cemaatin alakasını uyandırdıktan sonra şunu bildirdi.

– O halde biliniz ki kanlarınız, mallarınız, ırzınız; bu gününüz, bu ayınız ve bu beldeniz gibi mukaddestir ve haramdır.

O zaman hoparlör gibi ses ulaştıracak aletler olmadığından Peygamber'imiz her cümleyi söyledikçe Rebîa İbn-i Ümeye Halef yüksek sesle bunları tekrarlıyor ve bütün cemaate duyuruyordu.

Din kemal buluyor, peygamber'in vazifesi tamamlanıyordu. Arafattaki bu hutbeden sonra şu ayet nazil oldu.

... اليوم اكملت لكم دينكم واتممت عليكم نعمتى ورضيت لكم الاسلام دينا...

"Bugün size dininizi ikmal ettim. Size verdiğim nimetleri tamamladım ve size din olarak İslâmiyeti beğendim."(2)

---

(2) Maide sûresi, âyet: 3.

Beşeriyetin dini kemal bulmuş, cihan başka bir cihan olmuş, insanlık yeni bir âleme girmişti. Onun için şöyle demişti: "Zaman nice nice devirler yaptıktan sonra Allah'ın yeri ve göğü yarattığı ilk günkü heyetine dönmüştür." İlk hilkat günü gibi temiz ve sakin, saf ve lekesiz..

Bu Hac Veda Haccı, Belag Haccı, İslâm Haccı adını taşır. Vedâ haccıdır; çünkü Hazret-i Muhammed Mekke'de son def'a olarak bulunuyordu. Onlardan ayrılacaktı. İslâm haccıdır; çünkü din kemal bulmuştur. Belağ haccıdır; çünkü dinin esasları tebliğ olunmuştur.

Böylece kısa bir hutbede birçok mes'eleler ele alınmış ve tebliğ olunmuştur. Başka hangi kitap bu kadar şumüllüdür ve çeşitli meseleleri bir araya toplayıp halleder. Bu hacda yüz binden fazla insan vardı. Hazret-i Peygamber burada 23 senelik faaliyetinin blançosunu çizmiş, dinin özetini bildirmiş, mesaisinin semeresini görmüştür. Muvaffakiyet ve zaferin verdiği haz, vazifesini başarmanın verdiği manevi neşe ile söyledi de söyledi. Ne büyük mazhariyet, başladığı işi sonuna kadar götürmek ve Allah'ın sonsuz nimetlerinin tamamlandığını görmek; bu hiçbir faniye nasib olmamıştır.

Bu hutbenin bir hususuyeti de bütün beşeriyete hitâb etmesidir. Hazret-i Muhammed "Ey müminler, ey müslümanlar" diye değil "Ey insanlar" diye umuma hitab ediyordu.

Bu hutbeyi Hukuki Beşer Beyannâmesi, insan Hakları Evrensel Beyannâmesi ile mukaayese yapmak bize düşmez:

Bu veda haccı dönüşünde Hazret-i Peygamber Medîne'yi uzaktan görünce şu tekbiri tekrarladı.

"Allah büyüktür, Allah'dan başka tanrı yoktur. Birdir, şerîki yoktur, mülk O'nundur. Hamd O'na yaraşır. O her şeye kaadirdir. Biz geliyoruz, tevbe etmişiz, ibadet etmişiz, secde etmişiz, Rabbimize şükretmişiz. Allah vaadini gerçekleştirdi. Kuluna yardım etti. Birleşen düşmanları perişan eti."

VEDÂ HACCINDAN SONRA TÜREYEN MÜTENEBBİLER

Vedâ haccından sonra herkes memleketine dönmüştü. Aldıkları talimatı memleketlerine götürmüşler, halka anlatmışlardı. Yeni dînin ışıkları bütün Arabistan yarımadasını aydınlatmıştı. Din kemale ermiş, Hazret-i Mahammed'in risâlet vazîfesi de sona ermişti. Vedâ haccında bu ihsâs olunmuştu. Ve Müslümanların bir kısmı bunu sezmişlerdi.

Hazret-i Muhammed'in bu parlak muvaffakiyetini görünce, Araplardan bazıları aynı şeyi yapmaya kalkıştılar, bir kaç yalancı Peygamber türedi.

Medîne'den uzakta bulunan bazı kabilelerden bunlara uyanlar oldu Yemenliler, Medîne'nin hakimiyetine ısınamamışlardı. İslâmiyet henüz kökleşmemişti. İslâmiyet güneşi Hicaz'da doğduğu için Yemenliler asabiyet güdüyordu.

Bu yalancı Peygamberlerin başında Müseylimetü'l-Kezzab gelir. Müseylime, yalancı peygamberliği yükselmek için bir basamak yapmak istiyordu. Yemâme'den ve benî Haniften idi. Benî Hanif hey'etiyle Medîne'ye gelip Müslüman olanlardan idi. Kabilesi arasına dönünce aslı faslı olmayan bir davaya kalkıştı. Ben de Muhammed gibi Peygamber'im, demeye başladı. Cüretini o kadar artırdı ki, Hazret-i Muhammed'e şu pervasız mektubu bile gönderdi:

"Allah elçisi Müseylime'den Allah'ın Resûlü Muhammed'e selam.

Ben senin ortağınım, mülk aramızda taksim olunmalıdır.

Arzın yarısı benim, yarısı Kureyşîlerin olsun. Fakat Kureyşîler adâlete riayet etmezler ki."

Hazret-i Peygamber ona şu karşılığı gönderdi:

"Allah'ın Resûlu Muhammed'den yalancı Müseylime'ye:

Doğru yolda gidenlere selam olusun.

Arz Allah'ındır. Onu dilediği kullarına ihsan eder.

Hayırlı akıbet müttakilerindir."

Müseylime zinayı ve şarabı helâl kılıyor, böylelikle kendisine taraftar topluyordu. Bir aralık secah isminde bir kadın da Peygamberlik iddiasına kalkışmış Müseylime onunla çölde bir çadırda görüşüp buluşmuş, pek romantik olan bu hadiseden sonra onunla evlenmiş, ona yüzgörümlüğü olarak Sabah ve yatsı namazlarını da bağışlamıştır.

Yine bu esnada Yemen'de Esvedü'l-Ansi diye anılan Abhele b. Kâ'b. Peygamberlik iddiasına kalkışmış, Yemen'de isyan çıkarmıştı. Halkı birbirine karıp katan bu adamı, uzun maceralardan sonra yeni karısı boğarak öldürmüş ve böylece halk onun belasından kurtulmuştur.

Beni Esed kabilesinden Tuleyha b. Huveylid de Peygamberlik iddiasında idiyse de bunu gizli tutmuş, ancak Hazret-i Muhammed'in irtihalinden sonra davasını açığa vurmuştur.

İslâm tarihinde ilk sarsıntıyı yapan bu yalancı Peygamberler ve irtidad hadiseleri, Hazret-i Ebû Bekir devrinde devletin başına büyük gaileler açmıştır. Bunlardan onun zamanında etrafiyle bahsolunur.

ÜSÂME ORDUSU

Hazret-i peygamber hedefini şimale çevirdi. Şarkî Roma ile harp yapma hazırlığı başladı. Buraya gidecek ordunun başına o zaman yirmi yaşlarında bir genç olan Üsâmeyi getirdi. Üsâme Hazret-i Peygamber'in azatlı kölesi olan Zeydin oğlu idi, Hazret-i Peygamber her dediğini tatbik ederdi. Boş vaat halinde bırakmazdı. Vedâ Haccında, köleler hakkında insanların eşitliği hakkında söylediklerini işte bu defa da tatbik ediyordu. Kibar Ashab'ın bulunduğu bir ordunun başına bir köle oğlunu Başkumandan yaptı. İslâm'ın getirdiği müsâvâtı henüz hazmedemeyenlerin yersiz itirazlarını susturarak koca bir orduyu yirmi yaşında bir genç olan bir köle zadeye teslim etmek; bunda İslâmiyet'in hem kölelere verdiği mevkii anlamak hem de gençliğe verilen ehemmiyeti görmek kaabildir.

————oOo————

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN HASTALANMASI

Üsâme ordusu, hareket edeceği sırada Hazret-i Peygamber hastalandı. Şimdiye kadar hastalandığı yoktu. O gayet muntazam yaşardı. Az yerdi, temizliğe gayet dikkat ederdi. Sıhhatin şartları da bunlardan ibâret değil mi? Ömründe bir def'a hafif bir kırgınlık geçirmişti. O da Hicretin altıncı yılında idi, buna hastalık denemezdi, bir iştihâsızlıktan ibâretti. Hicretin yedinci yılında Yahûdî karısının zehirlediği koyun etinden bir lokma alınca o zehir te'sirini göstermişti. Şimdi hastalanınca o zehir vücûdunu hırpalıyordu. Hastalığı esnâsında:

– "Yahûdîlerin hani o zehri yok mu? Beni bitiriyor, içimde her damarımın yırtıldığını hissediyorum," derdi.

SİLÂH ARKADAŞLIĞININ MUKADDES BORCU

Uhut harbindeki Şehitlerin Cenâze Namazı kılınmamıştı. Onların aziz hâtıraları Peygamber'in kalbinde yaşıyordu. Vedâ Haccı dönüşünde onları ziyâret ederek haklarında hayır duâ etti. Bunu müteâkip bir hutbe îrâd ederek şunları söyledi.

"Sizin bir daha putperestliğe dönmenizden kat'iyyen endişe etmiyorum. Kaygılandığım şey; sizin dünya dağdağasına koyularak servet ve sâmâna dalarak birbirinizin kanını dökmenizdir. İşte o zaman siz de, sizden evvelki milletler gibi mahvolursunuz."

ESRÂRENGİZ BİR ZİYÂRET

Milâdın 632, Hicretin 11'inci yılı, Safer ayının on dokuzu, bir pazar günü gecesi, esrârengiz bir ziyâret vuku' buluyor. Gecenin karanlığında

şehir hâricine çıkıyor, Bakî'ye giderek mezarlıkta yatanlara selâm veriyor. Biz de yakında sizin aranızda olacağız diyor! Vedâ Haccının bu fâni dünyadan ebediyyet âlemine göçme gününün yaklaştığına işâretler vardı. Şimdi de bu esrârengiz ziyâret vuku' bulmuştu. Bunlar hep tesâdüfî şeyler değildi. Hazret-i Muhammed'in saf ve tâhir rûhu semâ ile temâs hâlinde idi. Kendisi İlâhî vahye mazhardı. Son dakikaların yaklaştığı haberini almıştı.

Asıl benim vah başım yâ Âişe:

Mezarlık ziyâretinden dönüşünde hastalık ciddî bir hal aldı, Âişe'nin yanına uğradı. Âişe ona başının ağrıdığından şikayet etmiş, vah başım, demişti. Hazret-i Peygamber de buna şöyle mukaabele etmişti:

– "Senin değil, asıl benim vah başım!"

Hastalık artınca:

Hastalığına rağmen devlet işleriyle meşguldü. Yemen'de türeyen yalancı Peygamber Esvedü'l-Ansi'ye dâir haberleri merakla tâkip ediyordu. Üsâme ordusunun hazırlığı ve hareketiyle yakından ilgileniyordu. Üsâme'nin kumandan ta'yîn edilmesine i'tirâz edenlere, hastalık hâline bakmayarak cevap vermişti.

Hastalığı günden güne ağırlaşıyordu. Buna rağmen yine Mescide çıkıyor, namazda imam oluyor, cemâate vakit namazlarını kıldırıyordu. Nihayet birgün hastalığı Onu dermansız düşürdü. Mescide çıkamadı. Son kıldırdığı namaz Akşam namazı idi. Hayâtı boyunca en sâdık dostu ve yâr-ı ğârı olan Ebû Bekr'i namaz kıldırmak için yerine ta'yin etti. Hazret-i Âişe buna i'tirâz etti:

– Babamın kalbi yumuşaktır, Kur'an okurken dayanamaz ağlar, dedi. Hazret-i Peygamber yine: Ebû Bekr namaz kıldırsın, deyince Âişe aynı sözü tekrarladı.

Ebû Bekr üç gün İmamlık yaptı.

VASİYYET YAZDIRMAK ARZUSU

İrtihâlinden dört gün evvel müslümanları âtîde her ihtilâftan korumak üzere bir şey yazdırmak düşüncesiyle kalem ve kâğıt istedi. Ne yapacağını anlamadıkları için acaba hastalığın te'siriyle mi yapıyor diye konuşanlar oldu. Hastalığı halinde onu rahatsız etmiyelim, dediler. Bunun üzerine yazdırmak istediği, yazılmadan kaldı.

Acaba ne yazdıracaktı? Bunu bilmiyoruz. Şîa ile Ehl-i sünnet arasında

ihtilâfa yol açan meselelerden biri de bu olmuştur. Şîa Hazret-i Alî'yi Halîfe ta'yin edip vasiyyet yapacağını söylerler. Bunu nereden biliyorlar? Hiç anlaşılamayan bir iddia. Böyle bir şey olsaydı, onu sonra da yazdırabilirdi. Şu da muhakkaktır ki, ondan sonra üç şifâhî vasiyyet yapmıştır. Belki yazdırmak istediği şeyler bunlardı.

1– Arap yarımadasında müşrik kalmayacak,

2– Kabilelerden gelen heyetler kendi zamanında olduğu gibi ikramla karşılanacak,

3– Ravi üçüncü nokta hatırımda kalmamış, diyor.

NESİ VARSA SADAKA OLARAK DAĞITIYOR

Hastalığında Hazret-i Âişe'nin evinde yatıyordu. Yanında yedi dirhem parası vardı. Onları sadaka vermelerini söyledi. Hastalığıyle meşgul olduklarından telaşla unutmuşlar, onları fukaraya dağıtmamışlardı. Bir aralık hastalığı hafifleyince paraları ne yaptınız? diye sordu. Hazret-i Âişe: Duruyor, dedi. Onları getirtti, avucuna alarak:

– Bunlar elde dururken ölürsem, Allah hakkındaki itikaadım nice olur? dedi ve hepsini fakirlere sadaka olarak verdi. Ölürken elinde altun, gümüş namına bir şey kalmadı. Bir kaç ev eşyası kaldı. (Siyerciler: elbise, iki kilim, çarşaf, su kabı, tarak, makas, misvak gibi şeyler zikrederler.) 20 deve, 100 koyun, 7 keçi, bir katır ve silahları vardı. Medîne'de arazisi, Fedek ve Hayber'de hisseleri vardı. Bunlardan zevcelerine hisseler tahsis ettikten sonra kalanını yolculara, misafirlere, gelen heyetlere sarfolunmak üzere vasiyet etti, nesi varsa millete bıraktı.

KIZI FÂTIMAYLA BAŞ BAŞA

Hazret-i Peygamber hastalığında Hazret-i Âişe'nin odasında yatıyordu. Kızı Hazret-i Fatıma her gün gelip babasını ziyaret eder, hatırını sorardı. Hayatta biricik evladı kızı Fatıma kalmıştı. Haticenin sevgili yadigârı, babasının biricik nazlı kuzusu idi. Fatıma evine gelince, onu ayakta karşılar, kucaklayıp öper, yerine oturturdu. Hastalığındaki bu ziyaret çok hazin olmuştu. Fatıma, babasını bitkin halde görünce:

– Kim bilir ne acılar çekiyor babacığım, diye inledi.

– Babasının sevgili kuzusu, bu günden sonra babacığın hiç acı çekmiyecek" dedi. Bu elem dünyasından göçeceğine işaretti.

Fatıma göz yaşlarını tutamadı.

– "Niye ağlıyorsun yavrum; yerde ve gökteki kadınların içinde en hayırlısı olmak sana yetişmez mi."

(İslâm tarihleri en hayırlı ve faziletli kadın olarak şunları sayarlar Meryem, Hatice, Fatıma ve Âsiye) Hazret-i Fatıma en hayırlı bir kadındı. Bununla beraber Hazret-i Peygamber ölüm döşeğinde ona şu fazilet dersini vermişti.

– "Ey Peygamberin kızı Fâtıma! Sen, âhiret gününün mes'uliyetinden kurtaracak hayırlı işler yapmaya bak, Peygamber kızı olmak sana bir şey kazandırmaz, ben seni o günün dehşetinden kurtaramam!"

HASTALIĞINDAKİ HUTBELERİ

Hastalığı esnasında bir kaç defa Ashab'a bazı meseleleri izah etmek arzusunda bulunmuştu. Bir defasında, Ensar ile Muhacirler arasındaki kardeşliği takviye ederek şunları söylemişti:

"Ey Muhâcirler, sizlere dahi vasiyetim budur ki, Ensâr'a güzel muamele ediniz, onlar size iyilik ettiler, sizi kendi memleketlerine getirdiler, hanelerinde barındırdılar, geçinme hususunda başları darda iken sizleri kendi üzerlerine tercih ettiler, mallarına ortak eylediler. Her kim Ensâr üzerine hakim olursa onlara riayet etsin ve içlerinde kusur edenler bulunursa affeylesin.

Ey nâs, âlemde olup biten işler, kaza ve kader-i İlahiye bağlıdır. Vaktiyle olacak işleri ta'cilde fâide yoktur. Cenâb-ı Hak, kimsenin tacili ile acele etmez, Allah'ın kaza ve kaderine galebe sevdasında olanlara mağlûb olurlar. Taraf-ı İlahiye hud'a etmek isteyenler aldanırlar, hâip ve hâsir kalırlar. Ben size şefkat ve merhametliyim. Sizler yine bana kavuşacaksınız, bulaşacağımız yer, Havz-ı Kevser kenarıdır. Her kim Havuz kenarında benimle buluşmak isterse elini ve dilini mâlâ' yaniden sakınsın!

Ey halk, günah ve masiyet, nimetin değişmesine sebep olur. Eğer halk, yar ve muti olursa, emîrler, âmirler ve baştakileri de öyle olur. Eğer halk fâcir olursa, onlar da ona göre olur."

SON HUTBELERİNDEN BİRİ

O, hastalığına rağmen irşat vazîfesini hiç bir zaman ihmâl etmezdi. Yine hastalığı esnasında îrâd ettiği hutbelerinden birinde İslâmiyet'in teâlimini ashabına pek güzel bir surette derli toplu olarak şöyle anlatmıştı:

"Ey nâs, bilmiş olun ki, bu dünyâdan göçme zamânının geldiği bana haber verildi. Allah'ıma kavuşacağıma seviniyorum. Ümmetimden ayrılacağım için de mahzûnum.

Ey nâs vasiyyetimi dinleyin, belleyin, burada bulunanlar bulunmayanlara tekrarlasın. Allah gönderdiği Kitapta size helâl ve haram kıldığı şeyleri, yapacağınız ve sakınacağınız şeyleri bildirdi. Siz o Kitabın akıllara hayret veren hükümlerine itaat ediniz. Saydığı örneklerden ibret alınız. Sizi Cennetten uzaklaştıran, Cehenneme, yaklaştıran heveslerden ve şehvetlerden çekininiz, topluluktan ve doğruluktan ayrılmayınız. Emanete hiyanet etmekten sakınınız ve Allah'tan korkunuz. Kölelerinize ve karılarınıza eziyet etmeyiniz. Onların haklarını gözetiniz. Çoluğunuza çocuğunuza ilim ve edep öğretiniz. Onlar sizin yoldaşınızdır ve size emânettirler.

Ey halk, Âl ve Ehl-i beytime ve Kur'an'ı bilenlere sevgiden ayrılmayınız. Âlimlere saygı gösterin, onlara kin gütmeyin, onları kıskanmayın, Bilmiş olun ki onları seven beni sevmiş olur.

Ey halk, taharete riayet edip namaza devam edin. Malınızın zekâtını verin, zekât vermeyenin namazı da yoktur. Namazı olmayanın ise orucu, haccı, cihadı ve dini yok demekdir.

Ey nâs, dilinizi tutun, gururu bırakın, büyük işler başarın, vücudlarınızı işletin, tenbel olmayınız. Düşmanlarınızla savaşın, mescitlerinizi ma'mur tutun, îmânınızı kuvvetlendirin. Önce kendi nefsinize, sonra kardeşlerinize nasihat edin, namusunuzu koruyun, malınızdan sadaka verin, birbirinizin nâil olduğu şerefi kıskanmayın, kendinizi esirlikten kurtarmaya çalışın, zulmetmeyin, Allah hesap gününde zalimi bizzat muhakeme edecektir.

Ben haberimi aldım. Allah'a gidiyorum. Dininizi ve emanetinizi Allah'a ısmarladık. Ey ashabım ve ey cemaat, sizlere selametler dilerim. Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun."

EMSALSİZ BİR BÜYÜKLÜĞÜN MANZARASI

İrtihalinden iki gün evveldi. Bir tarafından Abbas oğlu Fadl, diğer tarafından Ali tutmuş, bitkin bir halde Mescide geldi, Sîmasında tasvîri kaabil olmayan bir tebessüm dalgası dolaşıyordu. Ağır ağır minbere çıktı. Yüzünü cemaate döndü:

– "Ey Müslümanlar, dedi Şayet birinize karşı fena bir muamelede bulunduysam onun karşılığını kabule amadeyim.

– Kime vurduysam, işte arkam gelsin vursun;

– Kimin bende alacağı varsa, işte malım, gelsin hakkını alsın."

Ashaptan biri üç dirhem alacağı olduğunu söyedi. Çünkü bu üç dirhemi Peygamber'in emri üzerine bir fakire sadaka vermişti. Bu para derhal verildi.

Târih böyle bir manzara görmüş ve kaydetmiş değildir. O böyle mütevazi ve böyle büyüktü. Âhirete de öyle göçüyordu.

تلك الدار الآخرة نجعلها للذين لا يريدون علواً فى الأرض ولا فساداً والعاقبة للمتقين

"O Âhiret evi, onlarındır ki, yer yüzünde tehakküm da'vasında değildirler, fesat peşinden koşmazlar. İyi akıbet müttakilerindir." (1)

SON DAKİKALAR

8 Hazirana rastlayan Rebîülevvel ayının Pazartesi günü, sıcak bir gün, Medîne semâsı saf ve berrak, Seher vaktinin tatlı havası esiyordu. Hazret-i Peygamber hastalığının hafiflediğini hissetti. Sabah namazında Mescide çıktı. Ebû Bekr'in arkasında cemaat oldu. Oturduğu yerden ona uyarak namazını kıldı. Sonra Ashabına şunları söyledi:

"Ben Kur'an'ın helâl kıldığını helâl kıldım, haram ettiğini de haram ettim. Sizden evvelki milletler Peygamberlerinin ve evliyanın mezarlarını birer ibadetgah ittihaz etmişlerdi. Sizi böyle bir şey yapmaktan men ederim."

Müslümanlar hastalığının hafiflemesine çok sevindiler. Hazret-i Ebû Bekr Medîne kenarında, Sunuh'daki evine gitmek için müsâade bile aldı. Fakat, ölümün önünden gelen bir hafiflik idi.

Odasına dönünce dermansızlığını daha çok hissetti. Öğleye doğru idi, nefesi ağırlaşmıştı. Son dakikalar yaklaşıyordu. Dili Zikru'llah ile meşguldü:

"Ya Rab, ölüm şiddetine karşı bana kolaylık ver. Canımı tatlılıkla al"

Başı Âişe'nin kucağında, göğsüne dayalı idi. Nefesi darlaşıyor, ağır ağır soluyordu. Şu son dakikalarında bile irşat vazifesini ihmal etmiyordu. Yanındakilere şöye diyordu:

– "Namazınız ve elinizde bulunan köleler hakkında dikkatli olun." Yanında bir kaba soğuk su koymuşlardı; elini suya batırıyor, yüzünü ıslatıyordu. Hava sıcaktı, haziranın sıcak günlerinden biri, gök yüzü saftı;

(1) Kasas sûresi, âyet: 83

hilkat gönünde olduğu gibi. Elini kaldırdı. Parmağiyle semaya işaret itti. "Refîk-ı a'lâya, Yüce dosta.." dedi. Ve eli yanına düştü. Artık ne bir ses, ne bir nefes... Derin bir sükût. Etrafındakiler hepsi mebhut; gözleri semaya dikili kaldı. Rûh-ı pür fütûhu, A'lâ-yı İlliyyîne, Âlem-i Akdes'e, Hazîret-i Kudse uçtu.

ACI HABERİN ACI TE'SİRİ

Acı hakikati öğrenince herkes şaşırdı kaldı. Bu acı haberi duyanlar yıldırım vurmuşa döndü. Medîne'nin üstünü derin bir matem havası kapladı. Bir kısım insanlar Hazret-i Peygamber'in öldüğüne inanmak istemiyorlardı. Bunların başında Hazret-i Ömer gelmektedir. Hazret-i Ömer:

Her kim Muhammed öldü derse, onun boynunu vururum, dedi. En şiddetli ve nâzik anlarda bile metânetini kaybetmeyen Ömer, acabâ neden böyle yapıyordu. Ölüm insanı böyle şaşırtır. Ancak burada bir reis seçilmeden bu haber yayılırsa, çıkacak fitneyi önlemek için Ömer'in bu sözü söylemiş olması gibi bir ihtimal de hatıra gelebilir.

Hazret-i Ebû Bekr, Sunh'daki evine gitmişti. Acı haber kulağına erişince derhal döndü. Mescide koştu. Feryad ve fîgandan acı hakikati anladı. Ashab'ın ihtilafını da gördü. Âişe'nin odasına girerek Hazret-i Peygamber'in yüzünü açtı. Gözyaşları arasında:

Hayatın da ne temiz, memâtın da ne temiz yâ Resûlallah, dedi. Ve Ashab arasına çıkarak şunları söyledi:

"Kim ki, Muhammed'e tapıyorsa bilmiş olsun ki Muhammed ölmüştür; kim ki Allah'a tapıyorsa, bilsin ki, Allah dâim ve bâkidir."

Hazret-i Ebû Bekr, Muhammed öldüyse, eseri bâki kalacağını hatırlattıktan sonra bu meâldeki âyeti okuyarak sözlerini bitirdi.

SAKİFE HÂDİSESİ

Bu sırada Ensârdan bir kısmı Sa'd b. Ubade'nin hanesinde toplanarak Müslümanlara seçilecek reis, emîr mes'elesini müzakere etmeye başlamışlardı. Sa'd b. Ubâde'ye, seni emir seçelim, diye teklif ediyorlardı. Hazret-i Ömer bunu duyunca hemen Ebû Bekr'i yanına alarak oraya koştu. Orada şiddetli tartışmalar başladı. Ensar ve Muhacirler iki gruba ayrılıyordu. Her iki taraf Hazret-i Peygamber'in yerine, Müslümanlara emir olmak makamına kendilerinden birini münasip görüyordu ve kendi tarafını öğüyordu.

Ensar'ın sözcüsü olarak Sa'd b. Ubade şöyle demişti:

"Ey Ensâr, sizin dince nâil olduğunuz fazilet ve meziyyet başka kabilelerde yoktur. Muhammed nice yıllar kavmi içinde durdu. Onları dîne davet etti. İçlerinde pek az kimse imana geldiyse de, müşriklerle cihada ve dîni kuvvetlendirmeye kaadir olamadılar. Vaktâ ki Cenâb-ı Hak, sizin saadetinizi murad buyurdu, sizi İslâmla şereflendirdi, Hazret-i Peygamber'le Ashâbının himâyesini, cihatla İslâmiyeti takviyeyi size müyesser kıldı. Düşmanlara karşı en ziyade şiddet gösteren sizler oldunuz; Arap tâifeleri sizin sâyenizde ister istemez itâate geldi, Peygamber sizden râzı idi. Şimdi emirlik sizin hakkınızdır."

Muhacirler tarafından Hazret-i Ebû Bekr bu iddialara şu sözlerle mukaabele etti.

"Bu millet eskiden taşdan ve ağaçtan yapılmış putlara tapardı. Allah Tevhid dînini kurmak için peygamber'ini gönderdi. Arap kavmine atalarının dînini terk etmek güç geldi. Allah, ilk Muhacirleri îman ile mümtaz kıldı. Onlar da peygamber'e yâr oldular. Müşriklerin işkencelerine katlandılar. İlk Hakka tapan, ilk Resûlüne inanan onlar oldu. Peygamber'in yâri, yardımcısı, kabîlesi onlardır. Bu cihetle emirliğe onlar lâyıktır. Bu hususta onlara kimse münazara edemez. Meğerki zâlim ola.

Ey Ensâr, sizin de dince kıdeminiz ve meziyetiniz inkâr olunamaz. Allah sizi dînine, Peygamber'ine nusret için seçti. Peygamber'in hicreti size nasib oldu. Bizce de ilk Muhacirlerden sonra sizin mertebenizde başka kimse yoktur. Peygamber'e nusret ettiniz, onun için iddia ettiğiniz şerefin ehlisiniz. Buna kimsenin bir diyeceği yoktur. Fakat emirlik bahsinde Arap kabileleri ancak Kureyş'i tanır. Başkasının başbuğ olmasını kabûl etmez. Zîrâ Kureyş, hasep ve nesepçe Arabın efdalidir. Memleketleri Arabistan'ın tam ortasındadır. Emirler bizden olsun, vezirler de sizden. Hiçbir meşveretten geri bırakılmazsınız. Sizin reyiniz alınmadıkça bir iş görülmez."

Bu sözler de toplantıdaki gergin havayı yatıştıramamıştı. Hazret-i Ömer ile Hubâb ibn-i Münzir arasında sert tartışmalar başlamıştı. Ebû Bekr Ömer'i yatıştırmaya çalışıyor, vaziyet nezâket kesbediyordu. Hazret-i Peygamber hastalığı halinde İmâmete Ebû Bekr'i tayin etmişti. Bunda bir nevi işaret yok muydu? İşte bunu anlayan Ömer, Hazret-i Ebû Bekr'e:

– Ver elini dedi. Ve ona biat etti. Mes'ele hallolundu. Oradakilerin hepsi Ömer'i takib, Muhacirler ve Ensar hepsi ona biat ettiler.

Bu toplantıda Hazret-i Ali bulunamamıştı. Çünkü o Hazret-i Peygam-

ber'in Na'ş-ı mübarekinin başından ayrılmıyor, Cenaze hazırlıklariyle meşgul oluyordu.

Ertesi Salı günü Mescitte Hazret-i Ebu Bekr'e umum halk biat etti. Böylelikle Hazret-i Ebu Bekr ilk halife seçildi. Orada halka bir hutbe irad etti. Hulafâ-yı râşidîn'in birincisi olan Hazret-i Ebû Bekr'in ilk hutbesi şöyle idi:

"Ey halk, ben sizin üzerinize vâli ve emîr oldum. Halbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik edersem bana bu hususta yardım yapınız, eğer fenâ şeyler işlersem bana doğru yolu gösteriniz, doğruluk emânettir. Yalancılık hiyanettir. Sizin zaifiniz, benim indimde kavidir ki onun hakkını müdafaa ederim. Kaviniz, benim indimde zaiftir ki, ondan, başkasının hakkını alırım. Cihadı terk etmeyin, cihadı terk eden kavim zelil olur. Bir millet arasında fuhuş yayılırsa onlar türlü felaketlere dûçâr olur. Ben Allah'a ve Resûlüne itaat ettikçe siz de bana itaat edin. Ve eğer ben Allah'a ve Resûlüne âsî olursam, sizin de bana itaatiniz lazım gelmez. Kalkın namaza."

HAZRET-İ PEYGAMBER'İN DEFNİ

Hazret-i Peygamber'in techiz ve defniyle irtihalinin ikinci günü olan Salı günü meşgul olundu. İbn-i Esîr'in yazdığı veçhile bazıları Hazret-i Peygamber'in üçüncü, Çarşamba günü defnolunduğunu söylerlerse de sahih olan ikinci günü defnolunduğudur. Hilâfet intihâbiyle vakit geçmişti. Büyüklerin cenazesi zaten biraz bekler.

Hazret-i Ali, Abbas oğlu Fadl, Üsame b. Zeyd, kölesi Şokrân cenâze'nin gasliyle meşgul oldular, Hazret-i Ali yıkamıştı.

Nereye defnolunacağı meselesi müzakere edildi. Bazıları Mekke'ye bazıları da Enbiyanın makamı olan Kuds'e defnolunmasını teklif ettiler. Hazret-i Ebû Bekr" peygamberler öldükleri yere defnolunurlar" dedi ve Hazret-i Âişe'nin odasına mezar kazıldı. Hazret-i Âişe diyor ki:

"Hazret-i peygamber açık bir yere defnolunmadı Çünkü açık yere defnedilmiş olsa, halkı, Onun mezarını tazim etmekten men etmek çok müşkül olurdu."

Mezarın yerini tayin etmek meselesi de münakaşa edildiğinden, defin işi çok geç kalmıştı. Akşam karanlığı çökmüştü. Cenâze namazını kılmak da uzun sürmüştü. Oda küçük olduğundan küçük küçük cemâatler hâlinde Namazı kılıyorlardı. Evvelâ erkekler, sonra kadınlar, sonra çocuklar saf saf olarak sıra ile son vazifeyi ifâ ettiler. Son vedâ da böylece yapıldı. Namazda

İmam yoktu. Herkes kendisi Namazını kılıyordu. Kalpler mahzun, herkes matem içinde büyük naşın huzurunda mukaddes borcunu ödüyordu. Aradan 14 asır geçtiği halde biz bu gün bu manzara karşısında sarsılıyoruz.

Hazret-i Peygamber'e karşı son vazifelerini ifa eden kibar-ı ashabın endişelerini artıran bir nokta vardı. Daha Hazret-i Peygamberin hayatında Arabistan'da yer yer yalancı peygamberler türemeye başlamıştı. Acaba şimdi ne olacaktı. Bunu Hazret-i Ebû Bekr dirayetli siyasetiyle önleyecektir. Burada şuna işaret edelim ki, ancak imamları zaif olan kimseler dinden dönmek istemişlerdir. İşin garibi mekkeliler arasında bile bu sezilmiştir. Mekke valisi olan Attab ibn-i Esîd bundan endişeye düşmüştü. Süheyl b. Amr burada büyük bir dirayet göstermiş, şüpheye düşenleri ikaz etmiş: Kim böyle bir şeye kalkışırsa boynunu vururum, dedikten sonra:

– Ey Mekkeliler, siz en son müslüman oldunuz. Şimdi de ilk irtidâd edenlerden olmayın; diye ihtarda bulundu

MÜBAREK CESEDİN KABRE İNDİRİLMESİ

Cenaze namazı kılınmak uzun sürdüğünden Hazret-i Peygamber gece, mezârına indirilebilmiştir.

Hazret-i Fâtıma, babasının kabrinden bir avuç toprak alıp kokladı ve: "Onun mezarının toprağını koklayanın hâli nice olur, ömrünün sonuna kadar yemek kokusu almak istemez." dedi ve ilave etti:

"Benim üzerime öyle musibetler çöktü ki, eğer onlar gündüzlerin üzerine dökülse gece olur, karalara bürünürlerdi." diye ağladı ve herkesin ciğerini dağladı.

İNSANLIĞA KALAN BÜYÜK MİRAS

Hazret-i Fatıma, Hayber ve Fedek arazisinden miras hissesi istedi.

Ebû Bekr "verememem" dedi. Fâtıma:

– Sana kim mirascı olur? diye sordu.

– Evlatlarım, dedi.

– Ben neye babama mîrascı olamıyorum? deyince, Hazret-i Ebû Bekr: "Biz Peygamber'lere kimse varis olamaz. Bıraktığımız sadakadır." hadis-i şerifini söyledi ve: Eğer sana hediyye ettiyse verebilirim, dedi. Hazret-i Fatıma böyle bir iddiada bulunmadı.

Hazret-i Peygamber nesi varsa ferdlere değil, millete bıraktı. O, dünyâda bir mal bırakmadan ebediyyete gitti. Fakat muazzam bir manevî miras bıraktı. Edebî ve ebedî bir miras. İnsanlığa onurlu yolu gösterdi. Medeniyyet-i fadıle kurdu. Bütün ömrünü insanlığa hizmet hasretti. Hayır ve fazilet dersleri verdi, Hakka ve hidayete ulaştırdı. İnsanlığın en büyük mürşidi oldu. Âlemlere rahmet olarak gönderildi. Ebedî hayata götüren yolları aydınlattı. Ahlâkı, faziletleri talim eti. Büyüklere saygı, küçüklere sevgi aşıladı. Bütün mahlukata şefkat göstermeyi öğretti. Kimsenin kalbini kırmamış, kimseyi hor ve hakir görmemiştir. Herkese, Allah'a mut'i kullar, beşeriyyete faydalı kâmil insanlar olmayı telkin etti. Adâlet ve insaf dâiresinde muâmele yapmak, böylece kâmil insan nümûnesi olmak... işte Hazret-i Peygamber'in hayatı bunu öğretir. Onun hadimlerinde Hazret-i Enes derki: "On sene Peygamber'imizin hizmetinde bulundum. Bana bir defacık olsun (OF) dediğini işitmedim."

Hidâyet, nur, rahmet ve fazîlet dolu temiz bir hayattan sonra ebediyyet âlemine göçtü Arkada dünyâ malı değil, fakat büyük mânevi bir mîras bıraktı. Beşerin ebedî dîni olan İslâm dînini tebliğ etti ve bu İlâhî risâleti bihakkın îfâ eyledikten sonra mübarek cesedi Ravza-i Mutahhareye tevdi' edildi. Rûh-ı Pürfütûhu, A'lâ-yı İlliyyîne yükseldi. Onun hayâtı bizim tasvir ve tasavvurumuzdan çok daha yüksektir.

– "Ona, Âl ve Ashabın salatü selâm olsun?"

SON

BAŞLICA KAYNAKLAR

Bu eser hazırlanırken:

Âlûsî, Ebu's-Suûd, Kaadî Beyzâvî gibi büyük müfessirlerin tefsirlerine, muhtelif Buhârî ve Müslim şerhlerine, Teysîrü'l-Vüsûl, Mecmaü'z-Zevâid gibi derli toplu hadis kitaplarına müracaat olunmuştur.

Bu zikrolunanlardan mâadâ başlıca me'hazlar şunlardır:

Abdülmelik b. Hişâm: Sîret-i İbnî Hişâm,

Ebû Ca'fer Muhammed bin Cerîr-i Taberî: Târihü'r-rüsül ve'l-Mülûk,

İzzeddin Ebu'l-Hasen Ali İbn-i Esîr: El-Kâmil fi't -Târîh,

Kaad î Abû'l-Fadl Iyâd: Eş-Şifâ' bi-Tâ'rîf-i Hukuk-ı Mustafâ,

Şemsüddin İbnü'l-Kayyim el-Cevzî: Zâdü'l-Meâd fi Hedy-i Hayri'l-İbâd,

Şihâbüddin Ahmet Kastalânî: Mevâhib-i Ledüniyye,

Abdülvehhab Neccar: Kısasü'l-Enbiyâ,

Muhammed Hüseyn Helkel paşa: Hayât-ı Muhammed,

Ahmet Cevdet paşa: Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârih-i Hulefâ,

Mevlânâ Şiblî ve Süleyman Nedvî: Asr-ı Saâdet,

Emir Ali: İslâm'ın Rûhu,

Mahmut Esat: Şerîat-ı İslâmiyye ve Mister Carlyl.

İÇİNDEKİLER

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEŞİNCİ BÖLÜM

ALTINCI BÖLÜM

YEDİNCİ BÖLÜM

SEKİZİNCİ BÖLÜM

DOKUZUNCU BÖLÜM

ONUNCU BÖLÜM

ONBİRİNCİ BÖLÜM

ONİKİNCİ BÖLÜM

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

ON ALTINCI BÖLÜM

ON YEDİNCİ BÖLÜM

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

YİRMİNCİ BÖLÜM

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

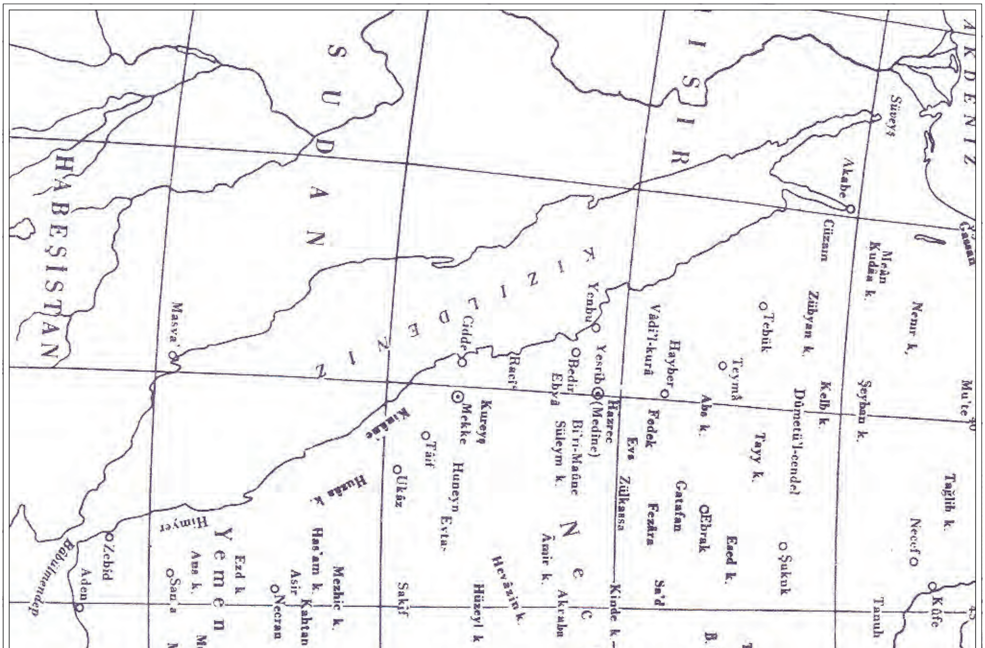
YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

YİRMİ ALTINCI BÖLÜMÜ

YİRMİ YEDİNCİ BÖLÜM

YİRMİ SEKİZİNCİ BÖLÜM

YİRMİ DOKUZUNCU BÖLÜM

AKDENİZ
Gassan
Mu'te
Tağlib k.
Kûfe
Nenır k.
Necef
Süveyş
Meân
Kudâa k.
Şeyban k.
Tanuh
Basra
İRAN
Akabe
Cüzam
Kelb k.
Zübyan k.
Dûmetü'l-cendel
Şukuk
Kâzıma
BASRA KÖRFEZİ
Tebük
Tayy k.
Bekr k.
Teymâ
Temîm
Rebia
Esed k.
Abs k.
Ebrak
B. Hanîfe k.
Mudar k.
MISIR
Hayber
Gatafan
Katif
Hacara
Vâdi'l-kurâ
Fedek
Fezâra
Sa'd
Bahreyn
Eva
Zülkassa
Hazrec
Kinde k.
Yenbu
Yesrib (Medine)
Necid
Riyâd
Bedir
Bi'ri-Maûne
Ebvâ
Süleym k.
Âmir k.
Akraba
Yemâme
Maskat
Hanife k.
Umman
Hicr
KIZILDENİZ
Abdü'l-Kays k.
Racî'
Hevâzin k.
Kureyş
Hüzeyl k.
Kâ'b
B. Rebia k.
Cidde
Mekke
Huneyn
Evta-
Tâif
Ukâz
Sakîf
Kinâne
Mehre
Hâlî Çöl
Huzâa k.
SUDAN
Mezhic k.
Has'am k.
Kahtan
Asir
Necran
Zufar
Ezd k.
Yemen
Hadramavt
Himyer
Aus k.
Murad k.
Hâris k.
Masva'
San'a
Ma'rib
Kinde k.
Sıhr
HİNT OKYANUSU
Zebîd
Aden
HABEŞİSTAN
Bâbülmendep
HAZRETİ MUHAMMED ZAMANINDA ARABİSTAN
40
45
50
55
60
15
20